ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 2
MERCREDI
2 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·958 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 79e ANNEE — N° 20·958

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ

ԱԼ-ՔԱԻՏԱՅԻ ՈՃՐԱՓՈՐՁԸ 22 ՄԵՌԵԱԼ

Շաբաթ օր է, Մայիս 29ին, որ Ալ-Խոպար քարիւղի քաղաքին Օասիս շէնքը կը պաշարուէր իսլամապաշտներու կողմէ եւ պատանդ կը բռնուէին հոն գտնուող շուրջ յիսուն հոգի: Առաջին անգամն է որ Սաուտի Արաբիա այսքան բուռն յարձակումի մը թիրախ կ'ըլլար եւ վախ կար որ միայն սկիզբ մը ըլլայ: Կիրակի առաւօտ, սաուտական ուժերը յարձակման կ'անցնէին, բայց, հետեւանքը ծանր կ'ըլլար. եթէ 25 պատանդներ ազատ կ'արձակուէին, 22 ուրիշներ ալ զոհ կը դառնային, մէկ մասը իսլամապաշտներու կողմէ մորթուած: Պատանդներէն ինը մորթուած էին նախորդ գիշերը: Ամէն ինչ սկսած էր շաբաթ վաղ առաւօտեան, երբ չորս հոգինոց խումբ մը կը յարձակէր քարիւղի ընկերութեան պատկանող մէկ շէնքին վրայ, անմիջապէս կը սպաննուէին ապահովութեան երկու պահակ եւ երկու Ասիացիներ: Քիչ ետք յարձակում մը կը գործուէր արեւմտեան քաղաքացիներ փոխադրող հանրակառքի մը վրայ: Կը սպաննուէին մէկ Ամերիկացի եւ մէկ Անգլիացի: Ապա, գոմանտօն կը յարձակէր Խոպարի մէջ, բնակութեան յատկացուած Օասիս շէնքին վրայ: Ցորդանանցի վերապրող մը կը պատմէ թէ յարձակողներէն երկուքը հարց տուած են թէ քրիստոնեա՞յ են թէ մահմետական: Երբ հաստատուած է որ մահմետական են, անվնաս ձգած են, ճչելով թէ Ամերիկացի եւ Եւրոպացի կը փնտռեն: Սաուտական ուժերը պաշարած են շէնքը եւ յարձակման անցած Կիրակի առաւօտ: Ըստ սաուտական իշխանութիւններուն գոմանտոյին ղեկավարը ձերբակալուած է, միւս երեքը կրցած են խոյս տալ: Մորթուած ինը պատաանդներուն դիակները գտնուած են (մէկ Իտալացի, մէկ Շուէտացի եւ եօթը Ասիացի) բաղնիքի մը մէջ: Փրկուած 25 պատանդներուն մէջ հինգ Ֆրանսացիներ կան:

Արարքին տէր եղած է, համացանցի վրայ, Ալ-Քաիտայի վերագրուած ահաբեկչական ցանց մը, որ կը բացատրէ թէ կ'ուզէ «մաքրել արաբական թերակղզին անկրօններէ»: Զեկոյցը կը ճչդէ որ վրճռած են մաքրագործել մահմետականներու հողերը եւ Շարիան գործադրել: Գործողութիւնը կատարած են չորս մուճահետիններ եւ միայն «հերոս Նիմէր պէն Սուհաժ ալ-Պաքմի» սպաննուած է:

Ամբողջ Արեւմուտքը դատապարտած է արարքը: Եգիպտոսի Արտաքին Նախարարն ալ շեշտած է որ հարկ է հասարակաց ճակատ մը կազմել վերջ դնելու համար ահաբեկիչներու գործունէութեան: Ամերիկացիք հրաւիրած են Սաուտի Արաբիա ապրող իրենց երեսուն հազար հայրենակիցները որ հեռանան, Ֆրանսա ալ իր կարգին կոչ կ'ընէ որ ոչ ոք Սաուտի Արաբիա երթայ:

***

Ցաջորդական արարքները թիրախ ունենալով քարիւղի ընկերութիւնները, պատճառ են եւ մանաւանդ ահիթ- որ գիները զգալի յաւելումներ կրեն:

***

Երկուշաբթի, Մայիս 31ին ալ, ռմբափորձ մը գործուած է Քարաչիի շիի մզկիթի մը դէմ, աղօթքի պահուն: 16 մեռեալ եւ 38 վիրաւորներ կային: Մեռեալներու թիւը կրնայ բարձրանալ որովհետեւ շատ ծանր վիրաւորներ կան:

ԱՐԱՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՓԱՐԻԶ ՉԻ ԳԱՐ

Ֆիկառօ-Մակազինը (Մայիս 28) կը հաղորդէ որ խաղաղասէր համակեցութիւնը քրիստոնեաներու, մահմետականներու եւ հրեաներու միջեւ ազգային եւ միջազգային նախաձեռնութիւններու առարկայ է: Մարոքի Մոհամէտ Զ.ի հրաւէրէն ետք (Մայիս 31էն Յունիս 3) հաւաքուելու Մարոքի Իֆրան համալսարանը, Փարիզի մէջ է, որ Յորդանանի Թագաւորին եղբայրը՝ իշխան Էլ Հասան Պին Թալալ, Դաւիթ Ռոզէն ամերիկեան հրեայ կոմիտէին մեծ ռաբբին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը իրարու պիտի հանդիպին Յունիս 11էն 13, Խաղաղութեան համար Աբրահամի Որդիներուն հրաւէրով:

***

Կապ հաստատելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին հետ, Երեքշաբթի առաւօտ, ստուգեցինք որ իր բազմազբաղ վիճակը արգելք է որ կարենայ մասնակցիլ հանդիպումին: Այդ օրերուն Արամ Ա. Ժընեւ պիտի գտնուի

Ք Ա Ն Ի   Մ Ը   Տ Ո Ղ Ո Վ

ՔՐՏԱԿԱՆ «Ժողովրդական պաշտպանութեան ուժեր»ու հրամանատարութիւնը յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած է թէ Յունիս 1էն վերջ կու տայ միակողմանի հրադադարին որ հռչակուած էր 1998 Սեպտ. 1ին: Այդ հրադադարին նպատակն էր քրտական հարցին Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարական - քաղաքական լուծում մը ապահովել: Սակայն հրամանատարութիւնը կը նշէ թէ յատկապէս վերջին երեք ամսուան ընթացքին Թուրքպետութեան բնաջնջումի գործողութիւնները անիմաստ դարձուցած են հրադադարը: Ըսուած է տակաւին թէ քրտական ուժերը տեղ գրաւած են Տիյարպէքիրի, Տէրսիմի շրջանները եւ եթէ թրքական զինեալ ուժեր հոն մուտք գործեն, զինեալ յարձակումի դէմ յանդիման կը գտնուին: Ըսուած է նաեւ թէ Թուրքիա զբօսաշրջութեան եւ տնտեսական ներդրումներու համար վտանգաւոր երկրի մը վերածուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ապահովութեան Ատեանի դատաւորները յայտարարած են Մայիս 31ին որ ձեռնհաս չեն դատելու 69 ամբաստանեալները, օրէնսդրական վերջին բարեփոխման պատճառաւ: Արդարեւ, Խորհրդարանը դատարանին ջնջումը որոշած էր հիմնարկութեանց ժողովրդավարացման նպատակով: Ամբաստանեալները պէտք է դատուէին 2003ի աշնան Պոլիս գործուած ոճրափորձերուն համար. կը պատկանին Ալ-Քաիտայի կապուած Հեզպոլլահ խմբակի մը:

ԻՐԱՔԻ մէջ, լուրջ տարակարծութիւններ կան համախմբումին եւ առժամեայ կառավարութեան Խորհուրդին միջեւ, յաջորդ գործադիր իշխանութեան անդամներու նշանակումին համար: Տեղւոյն վրայ Թակարդ կառք մը պայթած է, չորս մեռեալ կար, որոնց մէջ ամերիկացի երկու զինուոր:

ՄՈՆԱՔՈՅԻ Լուի Բ. մարզադաշտը ահաբեկչական արարքի մը թիրախ եղած է Մայիս 29էն 30ի գիշերը, ինչ որ աննախընթաց է իշխանապետութեան համար: Ռմբուլը չի վարանիր «պատմական» որակելու ոճրափորձը, Ֆրանսայի ամէնէն ապահով վայրին մէջ: Կը կարծուի որ Մոնաքոյի պարտութիւնը ակումբներու ախոյեանութեան աւարտականին պատճառ է արարքին, որ այլ բացատրութիւններու դրդապատճառ չի կրնար ըլլալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 28 / Յունիս 1)

«ՀԻՒՍԻՍ-ՀԱՐԱՒ» ՄԱՅՐՈՒՂԻԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ թափով կը շարունակուի Արցախի «Հիւսիս-հարաւ» մայրուղիին շինարարութիւնը: Մարտակերտէն Հադրութ երկարող ճամբան պիտի անցնի ԼՂՀ հինգ շրջաններէն, քսանէ աւելի բնակավայրէ: Իսկ հարիւր բնակավայրէ ամէնը տասը քմ. հեռաւորութիւն կ'ունենայ: 170 քմ.նոց ճամբուն 44 քմ.նոց Դաշբուլաղ - Կիչան, Կարմիր շուկայ - Դրախտիկ, Դաշբուլաղ - Բալուջա, Ստեփանակերտ - Բալուջա հատուածները, նաեւ Շեխեր գիւղի կամուրջը արդէն կառուցուած են: «Հայաստան» Հիմնադրամի Նախաձեռնութիւն այս ճամբուն ներկայի աշխատանքները կը տարուին Սարուշէն - Կարմիր շուկայ, Ստեփանակերտ - Սարուշէն, Հադրութ - Ծակուռի հատուածներուն վրայ:

***

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԴԱՍ

Դպրոցական յառաջիկայ տարեշրջանին Հայ Առաքելական Եկեղեցիի պատմութիւնը պարտադիր դաս պիտի ըլլայ 6 - 10րդ դասարաններուն: Հարկաւոր երկու հազար ուսուցիչներէն ներկայիս կայ միայն հազարը, բայց համոզում կը յայտնուի որ հարցը ժամանակի ընթացքին կը հարթուի:

***

ԼԻՈՆԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արքեպիսկոպոս Կարդ. Ֆիլիփ Պարպարէն որ Հայաստան գացած է Շիրակի Թեմի առաջնորդ Միքայէլ Եպիսկ. Աջապահեանի հրաւէրով, այցելած է Շիրակի մարզը: Քաղաքին Եօթվէրք եկեղեցիին մէջ կաթողիկէ եւ առաքելական արարողութիւն մը կատարուած է: Նոյն այցին առիթով երկու եկեղեցիներու գործակցութեան յետագայ ծրագիր մըշակուած է. պիտի գործակցին նաեւ Լիոնի դպրոցները եւ Գիւմրիի ֆրանսական դպրոցը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(1er juin)

L'Europe s'arrête à Chypre

Այս խօսուն խորագրին տակ, Մորիս Տրիւոն (Ֆրանսական Ակադեմիայէն) երկար յօդուածով մը իր ընդդիմութիւնը կ'արտայայտէ Թուրքիոյ անդամակցութեան: Նախ, կը ծանրանայ Կիպրոսի պատմութեան վրայ, չմոռնալով օսմանեան երեքհարիւրամեայ գրաւումը, հասնելու համար 1959ի անկախութեան:

Մ. Տրիւոն կը յիշէ Թուրքիոյ երեսնամեայ գրաւումը. հոն կը պահէ, կը դրէ, բազմանդամ բանակ մը, իրենց տուներէն քշած է 200 հազար յոյն Կիպրացիներ, հաստատած է հազարաւոր Թուրքեր, քարուքանդ ըրած է եկեղեցիներ կամ մզկիթի վերածած: Կը շեշտէ մանաւանդ Թուրքիոյ անդամակցութեան տրուելիք բացասական պատասխանին պատճառները, սկսելով աշխարհագրութենէն, յիշելով Պիսմարքի խօսքը՝ «Պատմութեան միակ անփոփոխ բաղկացուցիչը»: Պոլսոյ գրաւումը չէ, 1453ին, որ Թուրքիան եւրոպացի դարձուց, ոչ ալ Թրակիոյ մէկ փոքրիկ կտորը: Վոսփորը կրնայ մեզ երազել տալ բայց, Թուրքիոյ մայրաքաղաքը՝ Անգարա, Ասիա կը գտնուի: Աշխարհագրական Եւրոպան Ատլանտեանէն Ուրալ կ'երթայ, Ատլանտեանէն Եփրատ չերթար: Ի՞նչով Թուրքիան մասնակցած է եւրոպական մշակոյթին: Օսմանեան բանակները մինչեւ Վիեննա գացին, դարերով իրենց տիրապետութիւնը պահեցին հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի վրայ: Ամէն տեղ միայն անկախութեան պահանջ ստեղծեցին եւ պալքանեան քաոսը թողուցին:

Հակասական եւ նոյնիսկ վտանգաւոր կ'ըլլայ որ Թուրքիա Եւրոպա մտնէ, երբ պալքանեան քանի երկիրներ դեռ անկարող են: Գայթակղեցուցիչ կ'ըլլայ որ նման հեռանկար մը ըլլայ, երբ Կիպրոսի մէկ մասը թրքական գրաւման տակ է:

Թուրքիոյ եւրոպականացումը եւ աշխարհավարութիւն որոնց ձեռնարկից Աթաթիւրք յիշատակ դարձան: Իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութիւնը իսլամապաշտ է եւ 9000 քաղաքական բանտարկեալներ բանտերը կը լեցնեն: Ո՞վ կը փափաքի իսկապէս Թուրքիոյ անդամակցութիւնը:ԱՄՆ, որովհետեւ ՕԹԱՆ-ի առեւելեան խարիսխներն ունին: Երեսուն տարի է որ ԱՄՆ եւ Մեծն-Բրիտանիա Թուրքիոյ անդամակցութեան դատը կը պաշտպանեն, իրենց համար Եւրոպան հակակշռելու միջոց մըն է եւ արգելք հանդիսանալու որ շուկայէ մը տարբեր բան մը ըլլայ, տեսակ մը տնտեսական ՕԹԱՆ:

ԹԷՆԻՍ

Ռ Ո Լ Ա Ն   Կ Ա Ռ Ո Ս

Կիներու Գ. շրջանին (Մայիս 30), Մօրէսմօ (Ֆրանսա, թիւ 3) յաղթեց պուլկարահայ Մ. Մալեւայի (21րդ) 6-2, 6-1:

Նոյն շրջանին, այրերու մէջ, Դ. Նալպանտեան (Արժանթին, 8րդ), յաղթից Քուպէքի (Աւստրիա) 6-7 (1/7), 6-3, 7-6 (7/1), 7-5: Երկուշաբթի, Մայիս 31ին ալ, ութերորդ աւարտականին, Դ. Նալպանտեան յաղթեց Սաֆինի (Ռուսաստան, 20րդ) 7-5, 6-4, 6-7 (5/7) 6-3, հակառակ Ռուսին յամառ դիմադրութեան, եթէ մանաւանդ նկատի առնուի որ Մ. Սաֆին կը տառապէր երկու ձեռքերուն մատներն ալ վիրաւորուած ըլլալով: Նալպանտեան որակուած է քառորդ աւարտականին համար: Պիտի մրցի Քուէրթէնի դէմ:

«ԱՅԼԵՒՍ ԵՐԲԵՔ ՉԵՄ ԳՆԱՅ ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ...»

Հայաստանեան թերթերէն մէկ քանին Մայիսի սկիզբին այս խորագրով գրութիւն մը հրատարակեցին: Անոր հեղինակը կը կոչուի Տոնարա Արիքեանեան: [illegible] մէջ ո՞վ գիտէ քանի՛ Հայաստանցիներ կան այսօր Գերմանիոյ մէկ կամ միւս անկիւնը: Վստահաբար անոնցմէ քիչեր պիտի կրկնեն Տոնարային քայլը: Ով գիտէ քանիներ ալ կան տակաւին որոնք ճար կը փնտռեն մեկնելու, առանց լրիւ գիտնալու թէ որքան մեծ է երազին ու իրականութեան միջոցը: Այս վերջին ու իրականութեան մէջ ապրուած են Տոնարային Մայիս 4ին մամուլի ասուլիսով մը պատմածները:

***

«Հայաստանում աշխատանք չունէի: Լսեցի աղջկաս ու մեկնեցի Գերմանիա՝ թոռնիկիս պահելու, աղջկաս օգնելու մտադրութեամբ: Մտածում էի՝ աշխատանք կը գտնեմ, լաւ կ'ապրենք: Ի՞նչ իմանայի, թէ ի՛նչ էր ինձ ու իմ ընտանիքին սպասում: Հեռուից ամէն ինչ շատ լաւ է երեւում, մանաւանդ, երբ այդ հեռուում գտնուողները ճշմարտութիւնը չեն ասում քեզ: Ինչպէս բոլոր փախստականները, մենք էլ հնարեցինք մեր սուտ պատմութիւնը՝ ապրել ենք Ադրբեջանում, խառը տարիներին փախել ենք այնտեղից՝ թողնելով մեր տունուտեղը, կորցրել մեր փաստաթղթերը: (Ի դէպ, ադրբեջանցի փախստականներից ոմանք էլ ներկայանում էին որպէս Հայաստանից փախածներ): Ասացինք, թէ հաստատուել էինք Ռուսաստանում, որտեղից էլ մեկնել ենք Գերմանիա: Բնականաբար, ներկայացայ այլ ազգանունով: Գերմանական իշխանութիւններն ինձ հաւատալու եւ ապրելու թոյլտուութիւն տալու համար պարտաւոր էին ստուգել ներկայացրածս տուեալների իսկութիւնը: Իսկ դրա համար ժամանակ էր պէտք: Մի քանի ամիս մէկ կանչում էին, կրկին հարցաքննում: Ստիպուած էինք կեղծ հէքեաթը նոյնութեամբ պատմել: Օրերն ու տարիներն անցնում էին, մենք էլ յոյսով սպասում, թէ մի օր կը բացուեն դրախտի դռները: Որքան ժամանակն առաջանում էր, այնքան զգում էի, որ այլեւս չեմ կարող ապրել կեղծիքի մէջ, որ կարօտից խեղդւում եմ, որ չեմ ուզում 3րդ կարգի մարդու կարգավիճակում ապրել: Ինքն իրեն յարգող Հայը չի գնայ, ընկնի նման վիճակի մէջ: Դեռ մեր ճամբարը լաւն էր՝ սննդի համար գումար էին տալիս, իրաւունք ունէինք ճամբարից դուրս գալու: Ոմանց նոյնիսկ երկու ժամով աշխատելու իրաւունք էր տրուած (ես չունէի): Ասում էին՝ կան գիւղերում, փշալարերով պատուած, շներով ճամբարներ, որտեղ միայն սնունդ են տալիս:

Եթէ Հայաստանում իմանան, թէ ինչ է սպասում իրենց, շատերը չեն բռնի գաղթի ճամբան: Ցաւօք, գնացողներից ոչ ոք նրանց ճշմարտութիւնը չի ասում: Շատերը չեն գրում, թէ ինչպէս են վաստակում իրենց հացը: Ամաչում են: Ո՞նց գրեն, թէ զուգարան են մաքրում: Գերմանիայում այդ գործով շատ հայ փախստականներ են զբաղւում: Դա էլ ամէն մարդու ձեռք չի ընկնում: Ծանօթով, փողով, աղաչելով, աշխատողի տակը փորելով, այդ եկամտաբեր գործը ձեռք են գցում: Ոմանք տնային ծառայող են դառնում, ոմանք սեւագործ բանւոր: Արժէ՞ դրա համար հասնել Գերմանիա:

Աղջիկս ու փեսաս չդիմացան այդ պայմաններին, տանջող կարօտին ու վերադարձան հայրենիք: Ես դրանից յետոյ շարունակեցի ճամբարում անիմաստ ժամանակ վատնել եւս մէկ տարի: Յետոյ զգացի, որ այլեւս չեմ դիմանում: Խնդրեցի «Կարիտաս» կազմակերպութեանն՝ ինձ ուղարկել Հայաստան: Մէկ ամիս է վերադարձել եմ, ու ինձ երջանիկ եմ զգում: Առայժմ աշխատանք չունեմ, բայց յոյսով եմ, որ մի բան կը գտնեմ: Եկել եմ, ու գործս այն է, որ շատերին ասեմ՝ մի՛ գնացէք Հայաստանից, մի՛ վաճառէք ձեր ունեցուածքը, ձեզ այնտեղ ոչ ոք չի սպասում: Ես շատ բան ունեմ ասելու հայրենիքը լքողներին: Այն ապրումները, որ ես եմ ունեցել, այն ցաւը, վիրաւորանքը, որ ես եմ զգացել, չէի ցանկանայ, որ ուրիշներն էլ զգային: Ինչո՞ւ հսկողութիւն չկայ զանազան տուրիստական ֆիրմաների կամ անհատների գործունէութեան վրայ, որոնց միակ նպատակը մարդկանց խաբելով երկրից դուրս տանելն է: Ինչո՞ւ ոչ ոք նրանց ձեռք չի բռնում: Ուզում եմ զգուշացնել, որ Գերմանիայում շատ խստացուած է պայքարը մեր նմանների նկատմամբ, որ ոչ մի փախստական բնակուելու իրաւունք չի ստացել, որ նրանց իշխանութիւններն այնքան էլ հաւատ չեն ընծայում մեր կեղծ պատմութիւններին: Այլեւս երբեք չեմ բռնի այդ ճամբան, չեմ գնայ իմ հայրենիքից...»:

«Հայաստանի Հանրապետութիւն»
Մայիս 5

ԻԶԱՊԵԼ ՓԱՅՐԱԳՏԱՐԵԱՆԻ ՄԵՆԱՀԱՄԵՐԳԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բժիշկ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կրկնակի յուզում եւ միանգամայն հըրճուանք մըն էր ունկնդրել սփիւռքահայ լաւագոյն սոփրանօ-լիրիքներէն գանատահայ Իզապէլ Փայրագտարեանը, իր ակունքներու հողին՝ Արամ Խաչատրեան համերգասրահի բեմին վրայ: Նոյնքան ցնծութիւն էր մենահամերգին ընկերակցութիւնը Հայաստանի Պետական Ֆիլհարմոնիք նուագախումբին (ղեկավար Խտ. Թոփչեան) եւ անուանի երգչուհին պաշտող հայ երաժշտասէր հասարակութեան ներկայութիւնը:

Որքա՜ն տառապալից, աւերիչ ազդեցութիւն մը կրնայի ունենալ յուզումի այս պահերը հաւատքով լի Հայուհիին բիւրեղեայ, զուլալ ու թաւշային ձայնին նուրբ լարերուն վրայ:

Գեղատեսիլ ու կենախինդ Իզապէլը պայծառ աչքերով եւ զուարթախառն ժըպիտով կը հիացնէ ամէնքը:

Հովի պէս թեթեւ ու բարախուն, եթերային զովութիւն ներշնչող անոր մուտքը բեմին վրայ կը ցոլացնէ շատ համեստ բընաւորութիւնը:

Պիտի սիրեմ միշտ լսել անոր ձայնը, իր եռանդ ու խանդ բուրող խօսակցութեան բացառիկ ձայնը:

«Իմ արուեստի արտայայտութեան հասարակ յայտարարը հաղորդակցութիւնն է: Երբ կ'երգեմ, երգին չեմ մտածեր, այլ՝ բառերու ոճին եւ անոնց արտայայտութեան» կ'ըսէ Իզապէլ: Եւ շարունակելով կ'աւելցնէ. «Մենակատար դաշնակահարը բառեր չունի: Ան պէտք է երեւակայէ այն ինչ որ երաժշտահանը կ'ուզէ արտայայտել: Սակայն երգիչներու պարագային, բառերը գոյութիւն ունին եւ մենք պէտք է մեկնաբանենք անոնց իմաստը, ստեղծելով անմիջականօրէն յարաբերութիւններ ունկնդիրին հետ: Չի բաւեր որ արուեստագէտ մը լաւ մեկնաբանէ տուեալ երկը, այլ ամենակարեւորը անոր ապրումն է ստեղծագործութեան փոխանցման պահուն»:

Առիթով մը երգչուհին կ'ըսէր ինծի. «Կը զգամ որ հրեշտակները ձայնս կը պլպլացնեն...»: Այս խօսքը կը բխէր արուեստագէտ Հայուհիին խորազգած հաւատքէն:

Իզապէլին զօրեղ ու թունդ արտայայտութիւններով ձայնը ոչ միայն յուզելով կը թափանցէ մեր էութեան խորքը, այլ նաեւ ան ունի լայն ազատութիւն իր մեղեդիական զարդարանքներով: Անխառն հիացումի առարկայ է նաեւ հարուստ երանգապնակը, որ նոյնպէս թոյլ կու տայ իրեն երաժշտական զունաւորումներու փոփոխութիւններ կատարել գործի մը մեկնաբանութեան ընթացքին, արթուն պահելով ունկնդիրին հետաքրքրութիւնը: Չմոռնամ ըսելու որ Իզապէլի ձայնի միջին հնչամասը ունի բացառիկ հարուստ հնչերանգ, թաւերը կը մնան համեմատաբար թոյլ:

Բացայայտ կերպով զգալի են Իզապէլի ձայնին մէջ մորմոքը, յուզականութիւնը եւ զօրաւոր զգայնութիւնը, որոնք արտայայտութիւններն են մեր ժողովուրդի դժբախտ ճակատագրին՝ այսինքն արհաւիրքի տխուր եւ մռայլ անցեալի պատահարներուն: Բան մը որ կարծես արեւմտահայ արուեստագէտը աւելի զգացած է:

Աւելորդ է ըսել թէ Հայաստան ունի բարձրօրակ, թէքնիքապէս ուժեղ փաղանգ մը յատկապէս իգական ձայներու:

Սակայն կարծես անոնցմէ ոմանց մօտ նուազ է վերոյիշեալ զգայնութիւնը: Հարց կու տամ ինքզինքիս. միթէ՞ խորհրդային կարգերու «անողոք ժամանակի» բիրտ ու «չոր» մթնոլորտի հետեւանքներն են, կամ պարզապէս ռուսական «վօքալ» դըպրոցի՞ն...

Իզապէլ Փայրագտարեանի Ապրիլ 20ի մենահամերգին ներկայ էին Հայաստանի Նախագահը եւ Հայրապետը իրենց շքախումբերով:

Նուագավար Խտուար Թոփչեան, այս անգամ չափազանց յաջող եւ բարձր արուեստով ղեկավարեց թէ՛ «Սերենատ» սենեկային եւ թէ Հայաստանի Պետական Ֆիլհարմոնիք նուագախումբերը: Ան կարծես այլեւս ձերբազատած է իր ներհայեաց ղեկավարի ոճէն: Իր դիւրահաղորդ ճպոտով ան ֆիզիքապէս գրեթէ մէկ մարմին կը կազմէր նուագախումբին հետ, փնտռելով եւ ստեղծելով իր փափաքած նուագախմբային հնչիւնները, ի մասնաւորի պղնձեայ փողայիններու խմբակէն, որոնք ընդհանրապէս հակում ունին աւելի ուժեղ նուագելու:

Յայտագիրը բաղկացած էր Ռոսինիի, Մոցարթի, Վէրտիի, Փուչինիի եւ այլ ծանօթ օփերաներու նախերգանքներով եւ մէջ ընդ մէջ «արիա»ներու մեկնաբանութեամբ:

Կարելի չէ ըսել թէ ամբողջապէս ծանրակշիռ յայտագիր մըն էր:

«Արիա»ները բաղկացած էին թէքնիքապէս ողորկ, ոչ խրթին կամ յուզական իմաստով խորունկ գործերէ: Ինք կ'ըսէր ինծի քանի մը օր առաջ. «ճիշդ եւ յարմար "արիա"ներ կը զատեմ, որպէսզի ձայնս թարմ մնայ»:

Մենահամերգը վերջացաւ շատ խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ երաժշտասէրներու որոտընդոստ ծափերուն գոհացում տալու համար Իզապէլ յայտագրէն դուրս նախքան Կոմիտասեանի զգայուն «Օրօր»ը երգելը, յուզումնալից խօսքերով ըսաւ թէ նոյն երգը իր մանկութեան շրջանին մայրը կ'երգէր եւ կը յուսայ որ օր մը ինք ալ իր զաւկին պիտի երգէ:

ԶԵԿՈՒՑԱԳԻՐ

«ՍՓՈՒՌՔ» ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ ՀԱՅՐԵՆԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլի վերջին Երեւանի Խ. Աբովեան Հայկական Պետական Մանկավարժական Համալսարանի «Սփիւռք» Գիտաուսումնական Կենտրոնում աւարտուեցին Հայրենի ուսուցիչների համար կազմակերպուած վերապատրաստութեան մէկամսեայ դասընթացները արեւմտահայ հանրակրթական առարկաներից պատմութիւն, լեզու եւ գրականութիւնը:

Նշենք, որ Հայաստանի Հանրապետութեան Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարութեան պատուէրով 2002թ. սկիզբ առած այս դասընթացներն ամբողջութեամբ կրել եւ այսօր էլ կրում են բարեսիրական հովանաւորչական բնոյթ:

Կենտրոնի տնօրէն Սուրէն Դանիէլեանը հպարտութեամբ ընդգծում է «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի առայսօր շարունակական նախաձեռնութիւնները եւ Լոս Անճըլըսի «Պոլսահայ Միութեան» բարեկամների նուիրուածութիւնը միջազգային կրթական այս ծրագրերին: Մասնաւորապէս վերջինիս ատենապետ Սիմոն Աճըլեանը, համախմբելով Միութեան անդամների նուիրումն ու ուժերը, չորրորդ անգամ անընդմէջ բերում է անգնահատելի աջակցութիւն դասընթացներին:

Արձանագրենք, որ «Սփիւռք» կենտրոնի անցկացրած նախորդ երեք դասընթացներին (2002-ի եւ2003-ի Գարնանը, ինչպէս նաեւ 2003-ի աւարտին) ՀՀ ԿԳ վկայագրեր էին ստացել Հայաստանի Հանրապետութեան 216 ուսուցիչներ:

Այս նոր դասընթացներին մասնակցում էին Ախուրեանի, Գիւմրիի, Երեւանի, Վանաձորի, Ստեփանաւանի շուրջ յիսուն ուսուցիչներ, որոնցից46-ը արժանացան ՀՀ ԿԳ Նախարարի, Մանկավարժական Համալսարանի Նախագահի եւ Կենտրոնի տնօրէնի ստորագրութեամբ պետական վաւերագրերին, ընդ որում մարզերից եկած 23 ուսուցիչներին բարերարները հաշուետու ամսուայ մէջ ապահովեցին կեցութեան կամ ամէնօրեայ երթուղարձի վճարները:

Գաղտնիք չէ, որ Հայաստանի ուսուցիչների գերակշիռ մասը դեռ ուսանողական շրջանից բաւարար սահմաններում չի իւրացրել արեւմտահայ ճանաչողական հայկական նիւթը եւ այժմ այն վերականգնում է այս դասընթացներին 120-144 [illegible] հանուր ժամաքանակի շնորհիւ, որն, [illegible] էութեան, աւելին է, քան ժամանակին [illegible] ւել է նրանց համալսարանական կրթութիւնը:

Դասընթացներն ընդանում էին աշխատանքային բոլոր օրերին՝ իւրաքանչիւր օր վեց ժամ երեք մուտք, մէկ մուտքի տեւողութիւնը մէկ ժամ 10 րոպէ: Ուսուցիչները քաղաքային եւ մարզային կրթական վարչութիւնների հրահանգով այդ ընթացքում ազատուել էին դպրոցներում իրենց ուսումնական բեռնուածութիւնից:

Այսպէս, Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչների վերապատրաստութիւնը երեք հանրակրթական առարկաներից, իրագործուեց երկու խմբերում եւ բեւանցիներ եւ մարզերից ժամանածներ՝

ա) արեւմտահայերէն (40 ժամ),

բ) արեւմտահայ դասական շրջանի գրականութիւն (40 ժամ)

գ) սփիւռքահայ գրականութիւն (40 ժամ):

Իսկ ահա Երեւանի դպրոցների պատմության ուսուցիչների վերապատրաստութեան ծրագիրն իրականացնելու համար, որն առաջին անգամ էր կենսագործւում կրթական համակարգում, կազմուեց մէկ խումբ, որտեղ ուսումնասիրում էին՝

ա) Հայաստանի պատմական աշխարհագրութիւն (48 ժամ)

բ) Արեւմտահայութեան պատմութիւն 1501 - 1862 թթ. (48 ժամ)

գ) Հայկական Հարցի եւ Ցեղասպանութեան պատմութիւն (48 ժամ):

Կենտրոնը 2004 թ. գարնանային այս դասընթացները վարելու հրաւիրել էր Հանրապետութեան եւ Սփիւռքի լաւագոյն [illegible] գիտնականների եւ մանկավարժների: ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոսներ Վլ. Բարխուդարեանը, Հ. Լ. Զէքիեանը (Իտալիա), Մ. Զուլալեանը, ակադեմիական համակարգից՝ տոքթ.ներ Ն. Անանեանը, Վ. Համչարեանը, Ա. Խառատեանը, Լ. Մուբարձումեանը, Ա. Մելքոնեանը, Լ. Մու

րադեանը, Պետական Համալսարանից՝ փրոֆ.ներ Ա. Ասատրեանը, Եու. Աւետիսեանը, Վ. Գաբրիէլեանը, Ս. Մուրադեանը, Բ. Յարութիւնեանը, Խ. Աբովեան Մանկավարժական Համալսարանից փրոֆ.ներ Ս. Դանիէլեանը, Գ. Թոսունեանը, Մ. Կարապետեանը, ինչպէս նաեւ տարբեր հաստատութիւններից՝ դոցենտներ եւ թեկնածուներ:

Դասընթացներն աւարտուեցին ստուգարքային նիշով:

Ուսուցիչների առջեւ «Արեւմտահայ գրականութեան դասաւանդման սկզբունքները» թեմայով բանախօսութեամբ հանդէս է եկել ՀՀ ԳԱԱ Գրականութեան Ինստիտուտի տնօրէն, բանասիրութեան տոքթէօր, փրոֆ. Ազատ Եղիազարեանը՝ պատասխանելով ուսուցիչներին հետաքրքրող հարցերին:

Դասընթացներին հետեւեցին եւ ուսանելի շատ բան իւրացրին Պուլկարիայի Վելիկէ Տրնովի Համալսարանի տոքթ., փրոֆ. Իւան Խարալամպեւը եւ Նոյն Համալսարանի Սոֆիայի մասնաճիւղի տնօրէն, փրոֆ. Սարգիս Սարգսեանը:

Դասընթացներին զուգահեռ ուսուցիչների համար կազմակերպուել են հանդիպումներ եւ այցելութիւններ: Այսպէս, պատմութեան գծով վերապատրաստուող ուսուցիչներին սիրով են դիմաւորել Երեւանի Պատմութեան Թանգարանում:

Ապրիլի 8ը անմոռաց օր էր ուսուցիչների համար, որոնք Կենտրոնում հիւրընկալեցին բանաստեղծուհի Անոյշ Նազգաչեանին եւ երգիչ-երգահան Կարօ Տէմիրճեանին (երկուսն էլ՝ Երուսաղէմից): Նրանց երգն ու ասմունքը, անկեղծ, սրտախօսիկ զրոյցը բերկրանքի պահեր պարգեւեցին ուսուցիչներին: Բանաստեղծուհին բոլոր ուսուցիչներին նուիրեց իր նոր՝ «Եթէ յանկարծ տեսնես իրեն» քերթողագիրքը եւ անհատական էջանշաններ, իսկ Կենտրոնին՝ իր երգերի եւ բանաստեղծութիւնների խտասալիկը, որոնք կատարել է ինքը Կ. Տէմիրճեանի հետ:

Ուսուցիչներին արեւմտահայերէնի ըմբռնելի արտասանութեամբ հմայեց Խորհրդային Հայաստանի Ժողովրդական արտիստուհի Վարդուհի Վարդերեսեանը՝ շահնուրեան արձակի նրբին մեկնութեամբ: Դա լեզուի հնչերանգների իւրացման եւ արուեստի բարձրագոյն դաս էր: Նրա մտերմիկ յուշերը հայ բեմի վարպետների մասին ինքնատիպ էին անծանօթ վաւերականութեամբ, իսկ այսօրուայ թատերական անցուդարձի շուրջ դերասանուհու խոհերում ուսուցիչները որսացին անկեղծ տագնապ:

Բանաստեղծ, ՀԳՄ քարտուղար Յովիկ Հովեանի, որը ընդամէնը մի քանի օրից դարձաւ ՀՀ Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերի գծով նախարար, գրաքննադատ Ֆելիքս Բախչինեանի եւ ասմունքի վարպետ Սիլվա Իսպրաչեանի հետ ուսուցիչների հանդիպման ժամանակ ծաւալուեց շահեկան զրոյց գրականութիւն-դպրոց կապի, արդի բանաստեղծութեան իրական ու թուացեալ ճգնաժամի եւ Գրողների Միութեան արդիւնաւոր գործունէութեան մասին:

Դասընթացների աւարտին երախտագէտ ուսուցիչները «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամին նուիրաբերեցին որոշակի գումար՝ ի պատասխան իրենց հանդէպ այդ համայն կառոյցի անդուլ հոգատար, ուշադիր վերաբերմունքի:

Փակման հանդիսութեանը իրենց մասնակցութիւնը բերեցին ՀՀ ԿԳ Նախարար Սերգօ Երիցեանը, «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն տիկ. Նայիրա Մելքումեանը, Երեւանի Խ. Աբովեանի անւ. Հայկական Պետական Մանկավարժական Համալսարանի Նախագահ փրոֆ. Արտաշէս Ղուկասեանը, ՀՀ ԳԱԱ փոխ Նախագահ Վլադիմիր Բարխուդարեանը, դասախօսներ, ուսուցիչներ, լրագրողներ, հիւրեր:

Վկայագրերը յանձնելիս Պրն. Ս. Երիցեանը բարձր գնահատեց «Սփիւռք» Գիտաուսումնական Կենտրոնի վերապատրաստութեան արդիւնաւոր աշխատանքը եւ այն տեսաւ Հայաստանի կրթական համակարգի բարեփոխումների լոյսի տակ: Մասնաւորապէս յիշատակելով վերապատրաստութեան մէջ առկայ թերացումները, երբ հանրապետութիւնում վերաորակաւորուել է ուսուցիչների ընդամէնը չորս տոկոսը, Նախարարն ընդգծեց, որ այս դասընթացների արդիւնաւէտութեան ցուցանիշը պատիւ է բերում բոլորիս: Ընդօրինակելի է վերապատրաստութեան կազմակերպման այս եղանակը, երբ կրթական մէկ միջազգային ծրագրի ներգրաււում են Սփիւռքի ու Հայրենիքի ոլորտի մէջ առաջատար մասնագէտներն ու կազմակերպութիւնները:

Պրն. Երիցեանն այս հաստատութեան զարգացման հեռանկարը տեսնում է Հայրենիքի եւ Սփիւռքի կրթական միասնական դաշտի ձեւաւորման հունում, որտեղ Կենտրոնին Նախարարը վերապահում է առաջնային դերակատարութիւն: Նա կարեւորեց առաջիկայ Օգոստոսի Հայաստանի եւ Սփիւռքի ուսուցիչների համաժողովը, որը առաջինն է իր տեսակի մէջ:

Փակման հանդիսաւոր արարողութիւնը վարեց Կենտրոնի տնօրէն Փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանը: Այս դասընթացների մասին ջերմօրէն արտայայտուեցին Հիմնադրամի գործադիր - տնօրէն տիկին Նայիրա Մելքումեանը, Համալսարանի Նախագահ Փրոֆ. Արտաշէս Ղուկասեանը, սիրուած դասախօսներ Վլադիմիր Բարխուդարեանը, Սամուէլ Մուրադեանը: Վկայագրերի հետ միասին ուսուցիչներին յանձնուեցին յուշանուէրներ, գրքեր: Շնորհակալական խօսքով ուսուցչուհիներից հանդէս եկան Աղնիւ Քալաչեանը (Գիւմրի), Նայիրա Ղումաշեանը (Վանաձոր), Սուսան Ամիրբէկեանը (Երեւան), Քնարիկ Հարոյեանը (Գիւմրի), Սվետլանա Զախարեանը (Գիւմրի):

Կենտրոնում դեռ երկար ժամանակ թեւածում էր երգն ու արտասանութիւնը:

Հիւրընկալ օջախը չի ասում մնաք բարով, այլ՝ մինչ նոր հանդիպում:

ԼՈՒՍԻՆԷ ՏՕՆՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆԸ ԸՆԴՕՐԻՆԱԿԵԼՈՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆԱԽԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Ռիտինկ ամերիկեան կարեւոր թերթի մը Փարիզի թղթակիցներէն մէկն է. ուշադրութիւնը գրաւած է Եւրոպական Միութեան երկիրներուն մէջ ամերիկեանը ընդօրինակելու նախընտրութիւն մը որ օրէ օր կը շեշտուի: Հետաքրքրական է մատնանշումը. այդ ընդօրինակութիւնը չի վերաբերիր անցեալի արժէքներ ալ ամերիկեաններով փոխարինելու: Եւրոպացին կը մեծարէ Շէյքսփիրը, Մոցարթը, Տա Վինչին, միւսները: Բայց երբ խօսքը կը վերաբերի ժամանակակից շրջանին, շատ քիչ բան գիտէ իր անմիջական դրացիներուն ունեցածին մասին:

Այսօր հեռուն մնացած են Բ. Աշխարհամարտի վաղորդայնին իրենց լեզուին, խոհանոցին, փոլքլորին կառչելու Եւրոպացիներուն ջանքերը: ԱՄՆ-էն հասած աւելի քան հարուստ յորձանքը ուրիշ բանի շատ տեղ չի ձգեր: Ամէնէն ցայտուն օրինակը կու տայ շարժանկարի մարզը. Հոլիվուտեան արտադրութիւնը տեղականին նեղ լուսանցք մը միայն կը ձգէ, նոյնիսկ Իտալիոյ, Գերմանիոյ նման երկիրներու մէջ ուր շարժանկարը մեծ տեղ ունի:

Ֆէլլինիներու, Պերկմաններու, Թրիւֆոներու տիրակալութենէն շուրջ երեք տասնամեակ ետք Եւրոպացիները քիչ անգամ իրենց ցամաքամասին ֆիլմերը դիտելու կ'երթան: 2002ը լաւ տարի մը եղած է ֆրանսական շարժանկարին համար: Այսուհանդերձ, դիտողներու 50%ը նախընտրած է ամերիկեան արտադրութիւններ, 35%ը միայն ֆրանսական. ատոր քով հազիւ 5%ը գացած է բրիտանական ժապաւէններ դիտելու, 0,8ը գերմանական, 0,2ը իտալական:

Տարբեր չէ արուեստի այլ ճիւղերուն ալ պարագան: Ճիշդ է որ եւրոպական թանգարանները միշտ մեծ թիւով այցելուներ կ'ունենան, բայց Եւրոպացիներու մեծամասնութիւն մը լուրջ դժուարութեան կը մատնուի Ֆրանսա, Սպանիա, կամ Գերմանիա ապրող այսօրուան կարեւոր արուեստագէտներու անուններ տալու համար, ինչպէս՝ Ք. Պոլթանսկի, Ա. Մեսաժէ, Ա. Թափիէս, Մ. Պարչելօ, Ս. Փոլքը, Ա. Քիֆէր, եւլն.: Նոյնիսկ Լ. Ֆրէօյտ որ բրիտանացի ապրող մեծագոյն նկարիչը կը համարուի, յարաբերաբար քիչ ծանօթ է Մանշի միւս ափին:

Այս երեւոյթին քով Հարի Փոթըրի հատորները ամէն տեղ ու ամէնուն ձեռքն են: Հազուադէպ են Ու. Էգոյի, Կ. Կրասի, կամ Գ.-Ռ. Զաֆոնի նման գրողներ որոնք եւրոպացի ընթերցողներու զանգուած մը ունին: Ամերիկացի եւ բրիտանացի գրողները լեզուի լայն առաւելութիւնը կը վայելեն:

Նոյնն է եւրոպական փոփ երաժշտութեան պարագան. հակառակ լայն չափով ամերիկեանին վրայ ձեւուած ըլլալուն, հազուադէպօրէն ազգային սահմաններէ դուրս կ'ելլէ: Կարելի է ըսել թէ Եւրոպացիները երգերու անգլերէն խօսքերուն վարժուած են, բայց այլ լեզուներու պարագան նոյնը չէ: Ռոլինկ Սթոնզը ամբողջ Եւրոպայի մէջ սրահներ կրնայ լեցնել, բայց ռոքի եւրոպական ուրիշ խումբ մը իր երկրէն դուրս նոյն յաջողութիւնը չի կրնար արձանագրել: Լաւագոյն օրինակը կրնայ հանդիսանալ Ճ. Հոլիտէյը որ Ֆրանսական ռոքի անմրցելի ախոյեանը ըլլալով հանդերձ, նոյն ժողովրդականութիւնը չի վայելեր միւս Եւրոպացիներէն:

Հակասական է երեւոյթը, բայց ըստոյգ. մէկ կողմէն Եւրոպան սերտ միութիւն մը կը կազմաւորէ, միւս կողմէն ժողովրդական ճաշակը կը զարգանայ առնելով աւելի՛ ու աւելի ամերիկանացած բնոյթ:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

«VADIM BRONSKY — DERNIERE MORT AVANT L'OUBLI»
(Polar)

RENE DZAGOYAN

Editions Flammarion,
Paris 2004

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4

Մատամ Սրբուհիի համար առաջին գծի վրայ եղող քաղաքներն էին՝ Երուսաղէմը, Հռոմը եւ Վիեննան: Երկրորդ գծի վրայ՝ Պոլիսն ու Պրուսան: Բայց ինք իր ամբողջ կեանքին մէջ երկու մարդու չէր հաւնած: Ինքզինքին հաւնած էր, քիչ մըն ալ իր վաղամեռիկ ամուսնոյն, որ խոստմնալից էր: Եթէ ապրէր, կրնար տիպար մարդ մը ըլլալ իր ձեռքին տակ: Մակարյն, ինչպէս տիրացու Տրդատը կ'ըսէր.

-Անոր ձեռքին տակ ապրելու համար եօթը հոգի ունենալու է:

Մատամ Սրբուհի կ'ապրէր իր կատուին հետ: Կատուները արդէն «եօթը հատ հոգի» կ'ունենան: Սրբուհիին կատուն կարծէք տասնչորս հոգիով էր: «Կաթոլիկ-լուսաւորչական» պայքարի տաք միջոցին հայ տղաքը այդ կատուն ձերբակալած եւ «կաթոլիկ կատու է»ըսելով՝ տան մը երրորդ յարկէն վար էին նետած: Կատուն «չորս ոտքի վրայ ինկած էր»: Նոյն կատուն կը բռնէին դարձեալ ու կոկորդէն կը սեղմէին: Կենդանին կը սկսէր ճչալ՝ այն ատեն կատուին վիզը սեղմած տղան իր մատները կը տեղափոխէր կոկորդին վրայ, ինչպէս սրնգահար մը կ'ընէ նուագին ծակերուն վրայ ու կատուին ձայնը կը փոխուէր եղանակի մը, որուն համար կ'ըսէին.

- Կաթոլիկ եկեղեցիի պատարագ է...

- Ալէլուիա՛,- կը պոռային տղաքը:

Յետոյ այդ կատուն կ'առնէին ու բաց պատուհանէ մը ներս կը նետէին: Ուրիշ անգամ կը քարկոծէին ու կը վիրաւորէին: Մատամ Սրբուհի, որ տան ներսերը կորսուած կ'ըլլար միշտ, երբեմն կը լսէր իր կատուին չարչարանքի ճիչերը ու պուտնաթափ կը ցցուէր դրան մէջ: Տղաքը կը փախչէին ու կ'ըսէին իրարու.

- Վիէննացի կատուն կաթոլիկ նահատակ մը չինեցինք...

Այս կարգի անառակութիւններով անցած էր արձակուրդի շրջանը:

Դպրոցական վերամուտն էր:

5

Տղաքը վախով ու «փորի ցաւ»ով դպրոց կը մտնէին: Իրենց այնպէս կը թուէր, թէ արձակուրդի ժամանակ իրենց անառակութիւնները լսուած են տնօրէն էֆէնտիին եւ ուսուցիչ«միսափիւ»ներուն կողմէ: Տղոց մէջ խելօքութիւն մը, վայրենութիւն մը կ'ըլլար: Ասիկա կուգար նոր դասարանէն, նոր ուսուցիչէն, գրքերուն եւ դասերուն փոփոխութենէն եւ նոր ընկերներու ներկայութենէն:

Շաբաթ մը երկու շաբաթ վերջ տղաքը ամէն բանի հետ մտերմացած կ'ըլլային: Եւ անգամ մը որ տղաք մտերմանան բանի մը հետ, ա՛լ խեղճը տեսնելու էր, այդ «բան»ին:

Նուպար երրորդ դասարան մտած էր: Իր նոր ուսուցիչն էր Պարթեւեանը: Երբեք չկրցաւ սիրել այս ուսուցիչը, որ հետզհետէ կը տխմարանար: Անոր դէմքը միապաղաղ, միօրինակ, անայլայլ եւ անսարսուռ միակ արտայայտութիւն մը ունէր, ի՛նչ փոյթ թէ ինք նեղացած ըլլար, քարկութեան բառեր հանէր բերնէն, գոհ ըլլար կամ երջանիկ: Դէմքը յաւիտեան անփոփոխելի էր: Կատարեալ կոմպոզէ թուլամորթ արարած մըն էր: Դէմքին նայողը կը կարծէր թէ յաւերժական աղօթքի մը մէջ է առ Աստուած:

Տղաքը իրենց ուսուցչին համար կ'ըսէին. «Պուտալա»: Անոր հայրը քահանայ էր եղած, իսկ ինքը բոլորովին սխալ ճամբու հետեւած էր: Մակարոյծ ուսուցիչ մը: Տղաքը բնաւ չէին կրնար օգտուիլ իրմէ: Այդ ուսուցիչը տղոց բաս սորվեցնելէ աւելի գերագոյն մտահոգութիւն մը ունէր, այդ էր՝ տղոց թիւ դնել: Ակամայ անարդարութիւն չընել:

Երբ տղայ մը դասը ըսելու ելլէր պրն. Պարթեւեան յանկարծ կը բանար իր թեւերը ու մանաւանդ իր ափերը ու կը կենար բաց բերան եւ ուշադիր: Տղան իւրաքանչիւր անգամ որ ընթերցման մէջ սխալ մը ընէր, մատներէն մին կը գոցէր: Նախ՝ ճկոյթը, երկրորդ սխալին կը փակուէր բթամատը, երրորդ սխալին միջնամատը, չորրորդին՝ ցուցամատը ու հինգերորդին ալ մատնեմատը: Եթէ աշակերտը վեցերորդ սխալ մըն ալ ընէր՝ կը փակուէր նաեւ ձախ ձեռքին ճկոյթը: Տղան ընթերցումը աւարտելէ վերջ միւս աշակերտները գիտէին տղուն առնելիք թիւը՝ չորս մատ բաց մնացած էին, ուրեմն չորս պիտի ըլլար առնելիք թիւը: Երբեմն կը պատահէր, որ բոլոր մատները գոցուէին. տղան տասը կամ աւելի քան տասը սխալ գործած կ'ըլլար: Միւսները կը սկսէին պոռալ.

Զէ-րօ՛, զէրօ՛, զէրօ՛...:

Եւ աղմուկը, որ Պարթեւեանի դասերուն ժամանակ անպակաս էր, այս անգամ զոռում զոչումի կը փոխուէր: Երբեմն ալ, յաջողակ կամ աշխատասէր աշակերտ մը, երբ անսխալ ըսէր իր դասը՝ ուսուցիչը թեւերը ու ափը բաց ու բերանը բաց տասը վայրկեան կը մնար՝ խաչուած կովու մը նման:

Ու Պարթեւեան բացարձակ վստահութեամբ կ'ըսէր.

- Կեանքիս մէջ մէկ անգամ սխալ թիւ չեմ նշանակած: Ոչ մէկ անարդարութիւն գործած եմ:

Մէկը կը պակսէր որ իրեն ըսէր.

- Բարեկա՛մ, քեզ այստեղ չեն բերած թիւ նշանակելու համար, հապա բան սորվեցնելու համար:

Այդօրինակ պարագայի մը քրիստոնէական մեծ հանդարտութեամբ կրնար պատասխանել ինք.

- Ես աշակերտներուս արդարութիւն կը սորվեցնեմ: Դասերուն գերագոյնը եւ աստուածահաճոն:

Կէսօրուան ճաշի ժամանակ, երբ հրակէչ ըլլար, կը կանգնէր ճաշարահին կեդրոնը եւ տղոց «Հայր մեր» ըսած ատեն, թեւերը բաց ու ափերը կորացուցած անձայն կ'աղօթէր անդադար՝ վեր վար շարժելով իր գլուխը ու բանալ գոցելով իր շրթունքները:

(Շար. 53)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր Դաւթեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Լուսինէ Օհաննեանի մահուան առթիւ 100 Եւրօ Տիկին Մարի Աղպատեանէ եւ 50 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Ժան Սամուրգաշեանէ:

Assemblée Générale de "Solidarité Protestante France-Arménie"

LE DIMANCHE 6 JUIN
à 14 heures

à l'Eglise Réformée du Luxembourg
58 rue Madame Paris 6e

Journée consacrée à l'Arménie :

— **10h30** : Culte présidé par le pasteur Samuel SAHAGIAN (chants liturgiques arméniens);
— **12h30** : Repas arménien;
— **14h** : Assemblée générale (rapport moral, rapport financier, projets humanitaires et culturels).

L'Assemblée générale est ouverte à tous.

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան յաջորդ Վարչական Կազմի 11 անդամներու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 27 2004

Ազգային Միութեան բոլոր անդամները, այժմէն իսկ, կրնան իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել գրաւոր, ղրկելով իրենց դիմումնագիրը Միութեան կեդրոնատեղին՝
295, Ռիւ Անտրէ Ֆիլիփ, 69003 Լիոն:

Թեկնածութեան վերջին թուական որոշուած է 2004 Յունիս 21:

2004 Յունիս 21ի կէս գիշերէն ետք թեկնածութիւնները ընդունելի չեն: Նամականիշը հաշուի կ'առնուի որպէս վկայութիւն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՕՐԵԱՅ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 13-ին:

Մասնակցութեան սակն է 35 Եւրօ:
Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝
-- Լիզային՝ 04. 78. 31. 92. 98 թիւին կամ
-- Սիրվարդին՝ 04. 78. 49. 28. 87 թիւին:
Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2:

***

Section «SEVAN» de Vienne

Grande fête champêtre annuelle

Animée par le chanteur **BERDJ** **et son Orchestre**
DIMANCHE 6 JUIN à partir de 12h
Au parc de GEMENS
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette
Ambiance arménienne
Tombola
— Salle couverte en cas de pluie —

10e ANNIVERSAIRE DU CESSEZ-LE-FEU DU CONFLIT DU KARABAGH

Participez aux Journées du Karabagh!

Programme :

— **ISSY-LES-MOULINEAUX : Vendredi 4 juin**
Expo : à partir de 15 heures — Conférences, films : 20 heures
PACI: 25 avenue Victor Cresson
Réservation : 01 53 75 17 40

— **LYON : Samedi 5 juin**
Expo . à partir de 15 heures — Conférences, films et concert : 20 h 30
Palais de la Mutualité : 1 place Antonin Jutard
Réservation : 04 78 49 42 97 (Est lyonnais)
06 15 44 81 60 (Ouest lyonnais)

— **VALENCE : Dimanche 6 juin**
Expo, films et concert : 16 heures 30
Auditorium de l'Ecole de Musique et de Danse
32 avenue Georges Clemenceau
Réservations : 04 75 42 09 22

— **MARSEILLE : Mardi 8 juin**
Expo : à partir de 15 heures — Conférences, films : à 20 heures 30
Salle des Délibérations
Avenue Bouyala d'Arnaud
Réservation : 04 91 50 15 09

— **NICE : Mercredi 9 juin**
Expo, films et concert : à 20 heures 30
Hôtel Aston, 12 avenue Félix Faure
Réservation : 04 97 07 06 13

Séjour en Arménie

du 7 au 15 juillet

organisé par ESPOIR POUR L'ARMENIE

> Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs.
> Participation à la messe en la cathédrale d'Etchmiadzine.
> Participation aux manifestations du 14 juillet à l'Ambassade de France.
> Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Guéghart, Garni, etc.
> Posibilité de prolonger son séjour et de le personnaliser.

Prix : En pension complète 1060 Euros au départ de Paris et des grandes villes de France.

Pour tout renseignement : Serge KURKDJIAN ☎ 04 91 77 23 44.

Séjour de jeunes en Arménie

(18-30 ANS)
avec l'**Association MACHTOTZ**
pour la défene de la langue arménienne
DU 15 AU 31 JUILLET

Prix spéciaux pour nos élèves et membres : 600 Euros comprenant la pension complète pour 15 jours (14 nuits) dans des écoles et pensionnats, les excursions, les transferts, le service d'un guide parlant français. (Le billet d'avion, les visas et assurances sont à la charge du participant).

PROGRAMME — 1

Visites des places et monuments de Yérévan, Vernissage, shopping, différents musées, Yérévan by night
Excursions :
Garni, Guéghart, Dzidzernakapert, Sardarapat, Khor Virabe, baignade dans le lac Sévan, Dzaghgatzor, Achtarak, Ardachat, Ochagan, les églises Etchmiadzine, Hripsimé et Gayaneh.

PROGRAMME — 2

Séjour linguistique arménien

(18-30 ANS)
DU 15 AU 31 JUILLET

Cours intensif d'arménien de base pour les débutants francophones, **par la méthode audiovisuelle.**

Mêmes conditions que pour le Programme-1 pour 14 nuits : **750 Euros.**
Parallèlement aux cours, **les élèves pourront participer à plusieurs excursions.**

Contacter l'Association MACHTOTZ : 01. 47. 50. 97. 51

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

CONCERT

au profit de l'Ecole Sainte Croix du Samedi

le samedi 5 juin à 20 heures 30

dans la Cathédrale Sainte Croix de Paris des Arméniens Catholiques

Chieko HAYASHI (Mezzosoprano)
Massanori KOBIKI (Piano)

Au programme :
Georges Enescu — Vartkes Dalyan — Achod Satyan — Masato Kouchi — Charles Koechlin — Alina Piechowska — Maurice Ravel

Entrée: 13 rue du Perche Paris 3e (angle rue Charlot)

Participation aux frais : 10 Euros (Billets en vente à la Paroisse)

Réservations :
☎ 01 44 59 23 50

Informations Artistiques

NOCTURNE RIVE DROITE
(2 juin)

Յունիս 2, Չորեքշաբթի ժամը 17էն 23 տեղի կ'ունենայ Փարիզի «Ռիվ Տրուաթ 2004»ը որուն կարգին Ժանսեմ (Կարպիս Մաթինեան) կը ներկայացնէ իր նոր ցուցահանդէսը՝ «Պատերը»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները ներկայ գտնուելու շատ կարեւոր ժողովի մը Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 14.30ին, սովորական ժամադրավայրը: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը:

18e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 18ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■ ՊԱՏՈՒՀԱՆԸ ԲԱՑ ՉԵՆ ԹՈՂՈՒՐ
(1951)
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆ
Կիրակի Յունիս 6, ժամը 16ին

ON NE LAISSE PAS LA FENETRE OUVERTE
VAROUJAN ADJEMIAN
Dimanche 6 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 3
JEUDI
3 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·959 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20·959

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 1/2)

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀՈՎ ԱՒԱՐՏԱԾ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ

Մայիս 21ին Արտակ Նիկողոսեան զէնքի սպառնալիքով առեւանգած է Ն. Արմենակեանը. այս վերջինին մօրը բողոքին վրայ ոստիկաններ յաջորդ օրը գացած են չարագործին բնակարանը, պաշարած։ Երեկոյեան ձեռնառումբով հոն եկած է առեւանգիչը, որ ոստիկանները չէզոքացնելու համար պայթեցուցած է ձեռնառումբը։ Ինք մահացած է, երեք ոստիկան ալ վիրաւորուած ու հիւանդանոց փոխադրուած են։ Անոնցմէ Հայկ Ղլումեան բարդ գործողութեան մը ենթարկուած է, սակայն կարելի չէ եղած փրկել կեանքը։

***

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՋԱՒԱԽՔԻ ՄԷՋ

Վրաստանի Խորհրդարանի Նախագահը Ն. Բուրջանաձէ Յունիս 1ին Ս. Նինոյի տօնին մասնակցելու համար կարճատեւ այց մը կատարած է Ախալքալաք։ Հոն հանդիպում ունեցած է Փոկա հայկական գիւղին բնակիչներուն հետ։ Փոկացիները բազմաթիւ հարցեր ներկայացուցած են իրեն, գլխաւորաբար ճամբու շինարարութեան, հեռատեսիլի հաղորդումներ դիտելու կարելիութեան առնչուած։ Նախագահուհին խոստացած է ճար գտնել նշուած խնդիրները լուծելու։

***

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՄԸ ԵՒ ՕԳՆԱԿԱՆԸ ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

Մայիս 28ին Երեւան - Ապարան կառուղիին վրայ անձնական Մերսէտէսով արկածահար եղած են երեսփոխան Մուշեղ Մովսիսեան եւ օգնականը Դմիտրի Մարտիրոսեան։ Երկուքն ալ առողջական ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած են։

***

ԴՐՈՅԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ

Մայիս 31ին հանդիսաւոր հիմնարկէքը կատարուած է զօր. Դրաստամատ Կանայեանի անունով կոչուելիք ռազմավարական հետազօտութիւններու հիմնարկին։ Նման հիմնարկի առաջարկը բերած են անոր զաւակը եւ բարեկամները որոնք այդ նպատակին ծառայելիք գումարն ալ հանգանակած են։ Արարողութեան ներկայ գտնուած են Դրոյի թոռը Ֆիլիփ Կանայեան, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան, դիւանագէտներ, «Հայաստան» Հիմնադրամի գործադիր տնօրէնուհին Ն. Մելքումեան, Կանայեան ընտանիքէն անդամներ, հիւրեր։ Շէնքին համար հանգանակուած է 600 հազար տոլար։ Ան պատրաստ կ'ըլլայ տարիէ մը։

ԹԻՖԼԻՍ-ՄՈՍԿՈՒԱ ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 1ի ռուս մամուլը կարեւորագոյն տեղը յատկացուցած էր Հարաւային Օսէթիոյ սահմանային շրջանին մէջ նախորդ օրը պատահած միջադէպին։ Վրաստանի սահմանային ուժերու ընտրանի խմբակներ հոն փոխադրուած էին, ըստ վրացական իշխանութիւններու՝ արգելք ըլլալու համար սահմանային չորս վրացական կէտ վերցնելու ռուսական միջնադիր ուժերու նպատակին։ Վրաստանի Ներքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարած էր թէ ի հարկին այդ կէտերը պիտի պաշտպանէին զէնքի ուժով։ Յետոյ, բանակցութիւններէ ետք վրացական ուժերը ետ քաշուած էին։ Վրացական իշխանութիւնները կասկած կը յայտնէին թէ ռուսական խաղաղարար ուժերը Ռուսաստանէն եկած մաքսանենգներու աչք կը փակեն, որպէսզի այս վերջինները իրենց ապրանքը Վրաստան մտցնեն։ Իսկ Օսէթները Թիֆլիսի քայլը կը մեկնաբանէին որպէս զինուորական պատրաստութիւն, ինքնավար շրջանը դարձեալ Վրաստանի ենթարկելու գործողութեան մը։

Ռուսական մամուլի ծանօթ անուններէն «Իզվեստիա» կը գրէր թէ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի մեղրալուսինը վերջ գտած է։ Իսկ «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» կ'ըսէր թէ ստեղծուած տագնապին մէջ Ռուսաստան ողիմպիական հանդարտութեան մը փաստը կու տայ, մինչ Օսէթները ահազանգ կը հնչեցնեն եւ պատերազմի կը պատրաստուին։

Նախորդ գիշերը ֆրանսական լրատուութիւնները կը յայտնէին թէ Ռուսաստան խզած է Վրաստանի տուած ելեկտրականութիւնը եւ ամբողջ երկիրը մութի մէջ մնացած է։

***

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՐԴԱՏՕՆԸ

Մայիս 30ին Թիֆլիսի Ս. Գէորգ հայկական եկեղեցիին բակին մէջ նշուած է Սայաթ Նովայի աւանդական տօնը՝ Վարդատօնը։ Ան առիթ եղած է 90րդ անգամ մեծարելու բանաստեղծը ու անոր հետ շեշտելու երկու ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը։ Ելոյթ ունեցած են Թիֆլիսի քաղաքապետը, Վրաստանի «Վերնատուն» գրական ակումբին նախագահը, Ժ. Սնխչեան, Վրաստանի Հայերու միութեան նախագահը Գ. Մուրատեան, գրողներ։

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Այրերու զոյգ շարքին մէջ, չորրորդ աւարտականին Պիւփաթի-Պերիլ (Հնդկաստան-Պելառուսիա) յաղթած է Պրաաշ-Սարգսեանի (Գերմանիա - Հայաստան), 6-3, 6-4։

***

Ֆրանսայի միակ եւ վերջին յոյսը՝ Ամէլի Մորէսմօ պարտուեցաւ քառորդ աւարտականին Էլէնա Դեմէնտիեւայէ (Ռուսաստան)։ Ռուսը յաղթեց 6-4, 6-3։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐՄԱՆՏԻԻ ՑԱՄԱՔԱՀԱՆՄԱՆ 60ԱՄԵԱԿ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

Կիրակի, Յունիս 6ին, Արոմանշի մէջ (Նորմանտի) տեղի կ'ունենայ ցամաքահանման 60ամեակի հանդիսաւոր ոգեկոչումը։ Ներկայ կ'ըլլան 17 պետական թէ կառավարական ղեկավարներ։ Շիրաքէն ետք, Կիրակի առաւօտ խօսք պիտի առնէ Ճորճ Պուշ, Գոլըվիլի ամերիկեան գերեզմանատունը։ Ֆրանսական կողմը շատ չէ գնահատած այն մերձեցումը զոր կատարեց Պուշ (Մայիս 31ին, Տի-Տէյի առթիւ), Նորմանտիի ճակատամարտին եւ Իրաքի պատերազմին միջեւ։ Մեմորիըլ Տէյի առթիւ խօսած ճառին մէջ, Պուշ ըսած էր.-«60 տարի առաջ, Ամերիկան ազատագրեց Եւրոպան, եւ Աֆղանիստանէն ետք, այսօր Իրաքը կ'ազատագրէ»։ Նօ գոմէնթ...

Յստակ պէտք է ըլլայ Ֆրանսայի համար որ 1944ի մարտիկներուն հանդէպ երախտագիտութիւնը պէտք չէ նշանակէ համակերպում մը ամերիկեան քաղաքականութեան։

Պուշ նախ պիտի ժամանէ Հռոմ, Յունիս 4ին։ Յունիս 5ին Փարիզ կը հասնին Պուշ եւ Պուտին։ Յաջորդ օրը կը սկսի ոգեկոչումը։ Յունիս 8-10ին տեղի կ'ունենայ Ժէ-8ի վեհաժողովը Սի Այլանտ (Ճորճիա, ԱՄՆ)։ Բուն անդամներէն զատ (Գերմանիա, Գանատա, ԱՄՆ, Ֆրանսա, Իտալիա, Ճափոն, Մեծն-Բրիտանիա, Ռուսաստան) հրաւիրուած են կարգ մը երկիրներու ղեկավարները ԱՄՆ-ու կողմէ, ինչպէս՝ Ալժերիա, Պահրէյն, Յորդանան, Թուրքիա, Եմէն։

Յունիս 17-18, Տըպլինի մէջ տեղի կ'ունենայ Եւրոպական Միութեան վեհաժողովը։ Յունիս 25-26, միշտ Տըպլինի մէջ կը գումարուի ԱՄՆ - Եւրոպական Միութիւն տարեկան վեհաժողովը։ Յունիս 27-29ին ալ՝ ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովը, Պոլիս։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔ գործադիր նոր իշխանութեան մը տէր դարձաւ Յունիս 1ին, մինչ բաւական ծանր մթնոլորտ մը կը տիրէր երկրին մէջ։ Որպէս նախագահ ընտրուած է սիւննի ցեղապետ մը՝ Ղազի ալ-Եաուար, 46 տարեկան։ Յետ Սատտամ Հիւսէյնեան շրջանին առաջին նախագահն է, զոր ընտրած է Ամերիկացիներու հաստատած փոխանցման շրջանի Խորհուրդը, որ նոյն օրը լուծուած է։ Երկու փոխ նախագահներ պիտի ունենայ, մէկը շիի կուսակցութեան պետը, միւսն ալ Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութենէն։ Նոր նախագահը իր պաշտօնին պիտի անցնի Յունիս 30ին եւ այժմէն կը պահանջէ «ամբողջական ինքնիշխանութիւն»։ Իրաքի զօրաւոր նոր դէմքը պիտի ըլլայ ամերիկամէտ շիի մը՝ Իյատ Ալաուի, որ ներկայացուցած է կառավարութեան 33 անդամները։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 6 Քիւրտեր որոնք կ'ըսուի թէ պայթուցիկներ ամբարած էին ու կը պատրաստուէին ահաբեկչական արարքներ գործելու։ Թուրք մամուլին համաձայն այդ Քիւրտերը քրտական զինեալ կազմակերպութեան ՓՔՔ-ի մարտիկներ են։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին գործերու նախարարը բողոքագիր մը յանձնած է Թուրքիոյ դեսպանին, փոխանցելով իր կառավարութեան դժգոհութիւնը Թուրքիոյ վարչապետին քննադատական խօսքերուն առթիւ։ Բողոքագրին մէջ ալ ըսուած է թէ Թ. Էրտողանի արտայայտութիւնները խորապէս ցաւալի նկատուած են եւ թէ Իսրայէլ - Պաղեստին խաղաղարար հոլովոյթին գլխաւոր արգելքը պաղեստինեան ահաբեկչական կազմակերպութիւններու վերջին երեք տարուան արարքներն են որոնց զոհ դարձած են հարիւրաւոր անմեղ Իսրայէլացիներ։ Թուրքիոյ վարչապետը Համաշխարհային լրագրողներու միութեան Պոլսոյ համագումարին բացման իր ելոյթին «պետական ահաբեկչութիւն» որակած էր Իսրայէլի Գազայի մէջ կատարած գործողութիւնները։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Տնտեսութեան նախարար նշանակուած է Ռուսաստանի ամէնէն ազդեցիկ գործարարներէն մէկը՝ Կախա Բենդուկիձէ։ Այս նշանակումը թոյլ պիտի տայ որ յարաբերութիւնները բարելաւուին երկու երկիրներու միջեւ։ Ծնած է Թիֆլիս, 48 տարեկան է, 1977էն ի վեր Ռուսաստան հաստատուած էր։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ պիտի կարենան դիտել Մայքըլ Մուրի «Ֆարընհայթ 9/11» փաստանկարը, որ արգիլուած էր ԱՄՆ-ու մէջ։ Միրամաքսի տէրերը՝ Վայնշթայն եղբայրները եւ Տիսնէյ խումբը գտած են բոլոր իրաւունքները եւ կրնան տարածել կարգ մը շուկաներու վրայ։ Տիսնէյի տէրը, յարդ բանավէճ մը ստեղծած էր արգիլելով ֆիլմին ներկայացումը, զայն «շատ քաղաքական» գտնելով։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(2 juin)

PIE RRE TERZIAN:

"Les capacités pétrolières de Riyad ne seront pas très altérées"

Ֆիկարօ խմբագրական իր ծանօթութեան մէջ, Փիէր (Պետրոս) Թերզեանը կը ներկայացնէ որպէս «ճանչցուած մասնագէտը քարիւղի հարցերու», որ կը վարէ Փեթրօսթրաթեժի մասնագիտական շաբաթաթերթը։ Հարցազրոյցին մէջ, սկիզբէն Թերզեան կը խորհի որ վերջին ոճրափորձերը մեծ ազդեցութիւն չեն կրնար ունենալ քարիւղի արտադրութեան վրայ, գոնէ առայժմ, Սաուտի Արաբիոյ արտադրութեան կարողութեան եւ արտածումին։ Յետոյ, նոյնիսկ եթէ սաուտական ազգային ընկերութիւնը շուրջ 50 ազգութիւններ կ'ընդգրկէ, այսօր լայնօրէն «սաուտացած է»։ Աշխատողներուն մեծ մասն ալ Սաուտցի են։ Այն հարցումին որ կը վերաբերի ոճրափորձերու «սիսթեմացումին», Պ. Թերզեան կը պատասխանէ՝ «որեւէ պատճառ չըկայ որ գործընթացը դադրի, այն չափով որ ինչ որ Թիրախ կը ծառայէ միշտ կայ։ Այս ոճրափորձերը սաուտական միապետութեան իսկական ապակայունացման փորձի մը մաս կը կազմեն։ Հակասութիւնն ալ հոն է, որ խախտումի այդ կամքը կը պատկանի թէ Ալ-Քաիտայի եւ թէ ամերիկացի նոր պահպանողականներուն։ Մինչ, առաջինները տիրող ընտանիքին տեղ կ'ուզեն իսլամապաշտ արմա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿՈՂ ԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանեան վերջին օրերու լուրերուն մէջ կար 14 տարեկան աղջնակի մը ինքնասպանութիւնը: Ինչպէս ալ ըլլան [illegible] պատահարի մը պատճառները, դժբախտ բան է [illegible] Լուրը կ'ըսէր թէ [illegible] [illegible]

Ո՛վ գիտէ թէ ինչ էր այն դառնութիւնը, վիշտը, կամ անելը [illegible]

[illegible]

Հայաստանի մամուլի «անուններէն» ոմանք, ինչպէս «Առաւօտ», «Ազգ», Մայիս 14-15ի իրենց թիւերուն նուիրեցին կրօնական փոքրամասնութիւններու [illegible]

Այդ յաւելուածին առաջին էջին վրայ [illegible] 1991-էն, մինչեւ անկախութիւն երկրին մէջ 9 կրօնական կազմակերպութիւն պաշտօնապէս արձանագրուած էր, այսօր անոնց թիւը 55 է: [illegible] Հայ Առաքելական [illegible] (աւելի քան 100 հազար հոգի) [illegible] (50 - 80 հազար) եւ Եհովայի վկաները (շուրջ 30 հազար): [illegible] աղանդ գանազանումին, լուրջ հարց չունին իշխանութիւններու հետ, բացառութեամբ Եհովայի վկաներուն· անոնց Հայաստան մուտքին համար կը տրուի 1975 թուականը· իրենց յարուցած խնդիրն ալ կը վերաբերի զինուորական ծառայութեան մարզին: Հոն ըսուած է թէ հայ հանրութիւնը մեծ մասով բացասական դիրք ունի աղանդաւորութեան հանդէպ· յատկապէս Եհովայի վկաներուն: «Մէկ ազգ» կուսակցութեան առաջնորդը Գոռ Թամրազեան նոյնիսկ վերջերս ժողովուրդին կոչ ըրած է անոնց դէմ ազգովին պայքարելու:

Աւելորդ է ըսել որ թէ՛ Եհովայի վկաները, թէ՛ միւսները մարդորսութեան գործը հիմնած են ժողովուրդին դժուարութիւններուն, դժբախտութիւններուն, դժգոհութիւններուն վրայ: Մարդիկ անոնց կառքին կը լծուին երբեմն պարզ հետաքրքրութեան համար, ինչպէս Կապանէն այն շինարարը որ կ'ըսէ· «Աշխատանքից ազատել են, մի բանով չզբաղուե՞մ»: Ուրիշ մը շատ արդարացի կը գտնէ ըսուածը թէ «Եհովան նման չէ այս աշխարհի ապականած իշխանութիւններին»: Լրջօրէն հետեւողները որոնց թիւը, կ'ըսուի թէ 500 է Կապանի մէջ, բոլորն ալ Եհովայի վկայ մկրտուած են: Հոն ալ կայ սակայն իրենց դէմ պայքար տանողը· Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցիին տէր Սահակը դատի դիմած է անոնց դէմ ու կը հայհոյէ երբ փողոցը հանդիպի անոնց: Ան կ'ըսէ· «Ինձ համար աստուածն աւելի գերադասելի է, քան աղանդաւորն ընդհանրապէս»:

Կան անկեղծ հաւատացեալ յայտնըւողներ ալ· Աննան անոնցմէ է: Ըստ բախտի օր մը մը սկսած է թերթել եհովայականներու գրքոյկը, յետոյ որոշած «չարժուել աստուածաշնչեան սկզբունքներով»: Զորս զաւակ ունի· միջոց մը եռք ամուսինն ալ սկսած է հետեւիլ իր ճամբուն ու «երջանկութիւնը, խաղաղութիւնը օրէ օր հաստատւում, ամրապնդւում են» իրենց տան մէջ:

Գիւմրիէն գրուած էջը Աւետարանական մկրտական եկեղեցիին մասին է· յայտնի է որ իրենց լծակները աւելի նիւթական են: Օժանդակութիւն, բարեսիրական ճաշարան, եւլն.: Քիչ մը զուարճալի է կարդալ որ ասոնք լաւ յարաբերութիւններ չունին Աւետարանչաստան հետ որ կը գործէ նոյն շրջանին մէջ:

Բնական է որ նման նիւթով հրատարակութիւն մը չէր կրնար դուրս ձգել մորմոնները: Երկրաշարժի վաղորդայնին Գիւմրի բոյն դրած են անոնք, անկէ ի վեր վայելելով իշխանութիւններու բարեացակամ վերաբերումը: Հոս ալ կայ մկրտութիւն, օժանդակութիւն: Այս վերջինը միայն բացառիկ պարագաներու, քանի որ «պէտք չէ վարժեցնել անգործութեան եւ տեղի տալ պորտաբուծութեան»: Այս աղանդը խսկապէս կրնայ շատ լուրջ գործ կատարել Հայաստանի նման երկրի մը մէջ ուր այր մարդիկը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը սիրեն խմել ու շրջուն ծխնելոյզներ են: Մինչդեռ «Մորմոնական եկեղեցի մտնողները, մկրտուելուց յետոյ ալքոլային խմիչք չեն օգտագործում, չեն ծխում եւ վարում են առողջ ապրելակերպ»:

Ցաջորդ գրութիւնը ի միջի այլոց կը թուէ աղանդներու խումբը· աւետարանչականները, քրիշնայականները, հոգեգալստականները, խարիզմատները, եօթներորդ օրուան գալստականները, նոր եղբայրութեան եկեղեցիի ներկայացուցիչները, Եհովայի վկաները:

Այս վերջինին հետեւորդ մըն է Ա. Ա.ն: Կ'ըսէ· «Ուղղակի կարծես ուղեղդ առնում են մի կաղապարի մէջ եւ դու միայն մի բանի մասին ես ընդունակ մտածել· փրկուելու մասին որ հնարաւոր է միայն իրենց նշած ուղիով: Շատ ճնշող էր: Ու հինգ տարի գնալով, ես իմ հոգուն յուզող հարցերի պատասխանը այդպէս էլ չստացայ, հոգիս չխաղաղուեց, այլ միայն աւելի խռովուեց»:

Ցաւելուածին վերջին էջը յատկացուած է եզիտիներուն եւ մոլոկաններուն որոնք եւս աղանդներու հետ կապ ունեցող հաւաքականութիւններ չեն: Առաջինները մեծամասնութեամբ կ'ապրին Արագած լերան ստորոտի գիւղերուն մէջ: Անասնաբուծութեամբ կը զբաղին: Կան գիւղեր որոնք ամբողջովին եզիտի բնակչութիւն ունին: Եզիտիները յաճախ կը նկատուին Քիւրտերու մէկ ճիւղը· իրենք միշտ կը մերժեն այդ նոյնացումը· նախ հիմնուելով իրենց կրօնքին վրայ որ կ'ըսեն ունի արեւապաշտական, քրիստոնէական ու զրադաշտական տարրեր: Անոնցմէ պատմաբան Տհար Աբասեան կ'ըսէ թէ եզիտիները Քիւրտերուն հետ կապ չունին, ամէն բանէ առաջ ըլլալով արիական ցեղ: «Միշտ ապրել ենք Հայերի հետ: Միասին ջարդ ու կոտորած տեսել, ճանապարհ անցել: Հայաստանում միայն մենք մեզ ազգ ու ժողովուրդ զգացինք: Մեր մշակոյթն ու գիրը ունեցանք, մեր դպրոցը» կ'ըսէ ան: Ցեղասպանութեան ալ բաժնած են Հայերու ճակատագիրը·Թուրքերը զիրենք ալ կոտորած են, քանի որ մահմետական չէին:

Եզիտիները կրթական ցած մակարդակով հաւաքականութիւն են· խորհրդային վերջին տարիներու վիճակագրութեամբ անոնց 1,3%ը միայն բարձրագոյն կրթութեան տէր էր: Աղջիկներու պարագային կացութիւնը ա՛լ աւելի մութ է· անոնք 13-14 տարեկանին կ'ամուսնանան:

Ինչ կը վերաբերի մոլոկաններուն, անոնք կը կազմեն փակ հանրութիւն մը: Առաջին խումբերը Հայաստան հաստատուած են 1836ին, Նիկոլա Ա.ի օրով երբ չեն ենթարկուած ռուս ուղղափառ եկեղեցիին ու արտաքսուած են: Հայաստանի մէջ հինգ հազար է իրենց թիւը: Մոլոկաններու գիւղ է Լերմոնտովոն· 960 բնակիչէն 770ը մոլոկան է, 140ը հայ, 50ը եզիտի: Հողագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ կը զբաղին· իրենց հարկերը կանոնաւորաբար կը վճարեն, բանակէն չեն խուսափիր: Իրենց մեծերը դժգոհած են որ երիտասարդներէն ոմանք «օրէնքը» չեն յարգեր ու այլազգիներու (ինչպէս Հայերու) հետ կ'ամուսնանան, կան հարբեցողներ: Ֆիոլետովօ գիւղ մըն է որուն գրեթէ բոլոր բնակիչները մոլոկան են: 1504 բնակիչէն միայն 13ը հայ են:

Զարմանալի ու զուարճալի է կարդալ որ հայերէնը մոլոկաններուն համար անգլերէնի պէս բան մըն է· տղաքը բանակին մէջ կը սորվին, աղջիկները այդ մասին մտածելու ժամանակ իսկ չեն ունենար:

Գուգարաց թեմի առաջնորդ Սեպուհ Եպիսկ., կ'ըսէ թէ մոլոկանները բարեպաշտ, համեստ, աշխատասէր մարդիկ են: Ոչ մարդորսութեամբ կը զբաղին, ոչ ալ ամբողջատիրական հակումներ ունին:

Հայաստանի նման ափ մը տարածքով երկրի համար ի՛նչ ճոխ բազմազանութիւն չէ՞: Մե՛ղք որ եզիտիներէն ու մոլոկաններէն անդին մնացածները կարելի չէ որպէս հարստութիւն նկատել:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԸ ՊԷՏՔ Է ԲԱՑ ՊԱՀԵՆՔ Ի ԳԻՆ ԱՄԷՆ ԶՈՀՈՂՈՒԹԵԱՆ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան փակման մասին զրոյցները շրջանառութեան մէջ էին դեռեւս 2003 թուականէն: Տարբեր աղբիւրներ հարցին շուրջ կը հաղորդէին տարբեր մեկնաբանութիւններ, որոնք յաճախ կը հասնէին ապատեղեկութեան մակարդակի:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովին վերջնական որոշումը Մելգոնեանի հարցին կապակցութեամբ շարունակ կը յետաձգուէր, անորոշութեան մթնոլորտ մը ստեղծելով, իսկ ժամանակը կ'անցնէր ի վնաս Հաստատութեան: Կիպրոսի հայ համայնքին եւ Մելգոնեանի Սանուց Միութեան ներկայացուցիչներու հանդիպումը Վարչութեան անդամներուն հետ դրական հանգուցալուծման չյանգելով հանդերձ, նոր յոյսեր ներշնչեց չահագրգռուող անհատներուն եւ մարմիններուն:

Հ.Բ.Ը.Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովին 2005 Յունիսին Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու որոշումը, ռումբի նման պայթեցաւ եւ արագօրէն տարածուեցաւ բոլոր մտահոգ շրջանակներէն ներս:

Կեդրոնական Վարչական Ժողովը իր որոշումը կ'արդարացնէ ունեցած ըլլալով այն համոզումը թէ «ՄԿՀ այլեւս հայկական ներկայ իրականութեան մէջ չարդարացներ իր հիմնական առաքելութիւնը»: Սակայն, Կեդրոնական Վարչական Ժողովը վերոյիշեալ «հիմնական առաքելութեան» մասին յստակ սահմանում մը չէ տուած, որ բնականաբար եւ տրամաբանօրէն հայկական տարբեր գաղութներէ ներս տարբեր բնոյթ ունի, եւ բոլորովին այլ՝ հայրենիքի պարագային: Հ.Բ.Ը. Միութեան սահմանումէն անկախ, մէկ բան պարզ է, որ Սփիւռքի մէջ հայկական կրթութիւնը հայ յաջորդական սերունդներու հայապահպանման անխախտ գրաւականն է: Իւրաքանչիւր դպրոց, իւրաքանչիւր երկրորդական վարժարան այս գործին մէջ ունի իր անքակտելի դերը: Հայրենի հողին վրայ գործող դըպրոցները զօրականութիւն առած են հայկական միջավայրէն, եւ հետեւաբար, համեմատաբար դիւրին դարձած է իրենց գործը: Սակայն, առաւել բարդ ու պատասխանատու է առաքելութիւնը Սփիւռքի մէջ՝ օտար ազդակներու առկայութեամբ գործող դպրոցներու, որոնք միաժամանակ ստանձնած են նաեւ պատասխանատուութիւնը ուծացումի եւ սպիտակ ջարդի դէմ պայքարելու:

Կեդրոնական Վարչական Ժողովը դըրուատանքով կը խօսի Մելգոնեան Հաստատութեան դերին մասին մինչեւ անցած դարու 60ական թուականները, երբ Մելգոնեանը Միջին Արեւելքի հայահոծ գաղութներուն համար օգտակար մասնագէտներ կը պատրաստէր: 60ականներէն սկսեալ, ըստ Կեդրոնական Վարչութեան մեկնաբանութեան, նուազած են Մելգոնեանի կշիռն ու նշանակութիւնը, իբրեւ հետեւանք Միջին Արեւելքի մէջ աշխարհաքաղաքական որոշ զարգացումներու եւ արաբական դիմագիծին հաստատման: Այստեղ պէտք է նշել, որ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը միայն Միջին Արեւելքի հայ համայնքներուն աշակերտութեան առանձնաշնորհումը չի հանդիսանար, եւ իւրաքանչիւր հաստատութիւն պարտադրուած է, յարմարելով ժամանակի պահանջներուն, համապատասխանաբար մշակել իր կրթա-դաստիարակչական ծրագիրը: Սակայն, անհրաժեշտաբար պէտք է նկատել, որ Միջին Արեւելքի հայութեան կշիռը երբեք չէ իջած այնպիսի մակարդակի, որ վտանգէ Մելգոնեանի նման հաստատութեան մը գործունէութիւնը. Նոյնիսկ նկատի ունենալով միայն Միջին Արեւելքի պահանջները, առանց անդրադառնալու իսկ միւս հայ համայնքներուն: Այնուհետեւ, Կեդրոնական Վարչական Ժողովը Մելգոնեանի դերը 70ականներուն եւ 80ականներուն կը պայմանաւորէ Իրանի եւ Լիբանանի մէջ յիշեալ տարիներուն տեղի ունեցած իրադարձութիւններուն եւ քաղաքացիական պատերազմին անմիջական անդրադարձով: Բայց իրականութեան մէջ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը ունեցաւ աշակերտներու ծանրակշիռ ներհոսք, որ դրականօրէն անդրադարձաւ Հաստատութեան յետագայ գործունէութեան վրայ: Մելգոնեանի փակման մասին Կեդրոնական Վարչական Ժողովին բացատրողական բնոյթ ունեցող վերլուծութիւնը կը յառաջանայ, ակնարկելով

90ականներու սկիզբի նոր աշխարհաքաղաքական իրադարձութիւններու զարգացումներուն, որոնց իբրեւ հետեւանք Խորհրդային Միութեան եւ Արեւելեան Եւրոպայի նախկին համայնավար վարչակարգերը փլուզուեցան եւ Մելգոնեանը աշակերտական նոր եւ հոծ զանգուած ստացաւ վերոյիշեալ տարածաշրջաններէն: Առաջին անգամն ըլլալով, զգալի աշակերտական թիւ արձանագրուեցաւ նաեւ հայրենիքէն: Հ.Բ.Ը.Մ.եան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը կը փորձէ Մելգոնեան Հաստատութեան իւրաքանչիւր զարգացումին, իւրաքանչիւր աշակերտական ներհոսքին հաղորդել ժամանակաւոր եւ անցողիկ բնոյթ: Սակայն, այս իրավիճակը միանգամայն ընդունելի է եւ տրամաբանական արդի ժամանակաշրջանին, երբ աշխարհը շարունակաբար քաղաքական եւ տնտեսական փոփոխութիւններու կ'ենթարկուի, եւ իւրաքանչիւր շրջադարձ կը ստեղծէ նոր հետեւանքներ, որոնք ենթակայ են նոր մօտեցումներու եւ ծրագրային նոր գործելակերպի:

Կեդրոնական Վարչական Ժողովը իր պատճառաբանութիւններուն ընդմէջէն կը փորձէ ընդգծել այն փաստը, թէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու մասին որոշումը հիմնուած չէ նիւթական գործօններու վրայ: Բայց Վարչութեան բացատրութենէն ակնյայտ է, որ դրամական կողմը ծանրակշիռ դեր ունեցած է վերջնական որոշումին համար, երբ կ'ակնարկուի թէ Հաստատութիւնը չէ յաջողած հրապուրել Արեւմուտքի հայ ընտանիքները, որպէսզի անոնք փափաքին իրենց զաւակները Մելգոնեան ղրկել: Հետեւաբար, այն ակնկալութիւնը թէ Արեւմուտքի ունեւոր հայ շրջանակները «նիւթապէս շօշափելիօրէն պիտի սատարէին մայր վարժարանին», չէ իրականացած: Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան դրամական ճեղքուածքը լուսաբանութեան արժանացած է Կեդրոնական Վարչական Ժողովին կողմէ, սակայն երբեք չեն նշուած այն նկատառելի եկամուտները, որոնք կը գոյանան Մելգոնեանի պատկանող տնտեսական կառոյցին վարձակալումէն եւ կը կազմեն «Հ.Բ.Ը. Միութեան յատկացուցած» ամավարկին կարեւոր մէկ մասը:

Հ.Բ.Ը.Միութիւնը վերջին տարիներուն հինգ հայկական կրթարաններ փակած է տարբեր գաղութներու մէջ: Կեդրոնական Վարչական Ժողովը կ'ակնարկէ նաեւ այն դպրոցներուն, որոնք չեն ապահովեր աշակերտութեան բաւարար քանակ եւ ենթակայ են փակուելու: Հոս անհրաժեշտ է նշել թէ Սփիւռքի հայ համայնքներուն մէջ գործող հայկական կրթօճախները եկամտաբեր հաստատութիւններ չեն, եւ եթէ ի վիճակի ըլլային հոգալու իրենց ընթացիկ ծախքերը, Հ.Բ.Ը.Միութեան հովանաւորութեան կարիք չէր զգացուեր: Աշխարհաքաղաքական եւ տնտեսական հանգամանքներէ մեկնելով, որոշ հայահոծ գաղութներու մէջ, ինչպէս օրինակ Լոս Անճըլըսի, աշակերտներու շօշափելի թիւ արձանագրուած է հայկական վարժարաններուն մէջ, հնարաւորութիւն ընձեռելով որ անոնք կարենան հոգալ իրենց ծախքերուն մեծ մասը: Մինչ այլ գաղութներու մէջ, տեղական առանձնայատուկ պայմաններու բերումով, չեն յաջողած աշակերտական թիւի նման մակարդակ արձանագրել, եւ մասնաւորաբար այդ վայրերուն մէջ է որ կարիքը կը զգացուի Հ.Բ.Ը.Միութեան միջամտութեան եւ օժանդակութեան, հայեցի կրթութիւն ու դաստիարակութիւն ապահովելու համար:

Կեդրոնական Վարչական Ժողովը Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը փակելու չարագուշակ ծանրութիւնը կը փորձէ մեղմել անորոշ առաջարկներով, ինչպիսին են Հայաստանի մէջ երիտասարդական համալիրի մը եւ Կիպրոսի մէջ հայագիտական հետազօտութեանց կեդրոնի մը հիմնումը: Սակայն ակներեւ է, որ նման միջոցառումները չեն կրնար ապահովել հայկական կրթութեան եւ դաստիարակութեան միջավայր մը, ինչպէս Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը: Այդ ծրագիրները կը կարօտին լուրջ ուսումնասիրութեան եւ երկարատեւ փորձարկումի և չեն համապատասխաներ Մելգոնեան բարերար եղբայրներու տեսիլքին: Սակայն բարերարներու կտակին մէջ նշուած է թէ եթէ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը թերանայ իր պարտականութիւններուն մէջ, ապա Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը կրնայ այլ կերպ ապահովել Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հովանաւորութիւնը:

Հ.Բ.Ը.Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը կը նշէ, թէ արդէն երեք տասնամեակներէ ի վեր Մելգոնեանը թերացած է իր առաքելութեան մէջ: Բայց Հաստատութիւնը կը գործէ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հովանաւորութեան ներքոյ, եւ Միութեան հրահանգներով, հետեւաբար, թերեւս Հաստատութիւնը հովանաւորող պատասխանատուներն են որոնք թերացած են իրենց պարտականութիւններուն մէջ եւ սխալ ուղիի վրայ դրած են Հաստատութիւնը: Կամ ալ Հաստատութիւնը քաւութեան նոխազ կը հանդիսանայ որոշ անձերու համար, որոնք տարբեր կերպով կ'ընկալեն Հաստատութեան գործունէութեան խորհուրդը:

Այժմ մէջբերում մը Հ.Բ.Ը.Մ.եան Կեդրոնական Վարչական Ժողովին հեղինակած վերլուծութենէն, 2004 Մարտ 16ի որոշման կապակցութեամբ. «Կեդրոնական Վարչութիւնը համոզուած է, թէ նախկին սովետական երկիրները ժամանակի ընթացքին պիտի ընդունին արեւմըտեան աշխարհի բարքերը եւ համալըրւին այդ երկիրներուն մէջ: Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Ռուսաստանի Հայերը աւելի պիտի հետեւին Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի իրենց հայրենակիցներու ճակատագրին, քան որդեգրեն Միջին Արեւելքի սերունդներուն ընկերային ու մշակութային զարգացման շեշտակիօրէն հայադրոշմ ուղին»: Զափազանց անկեղծ խոստովանութիւն մը Հ.Բ.Ը.Մ.ութեան Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ: Կը խօսուի շեշտակիօրէն հայադրոշմ նկարագրի մը մասին, որ շեշտակիօրէն հակոտնեայ է Ամերիկայի հայութեան՝ ձուլման դրոշմը կրող նկարագրին: Կեդրոնական Վարչութիւնը խոր համոզում կ'արտայայտէ թէ հայադրոշմ գաղութներ ամերիկեան բարքերը պիտի որդեգրեն ու հետեւաբար, անհետանան համաշխարհայնացման հակահայկական յորձանուտներուն մէջ: Կարծեմ մեկնաբանութիւններն աւելորդ են արեւմտեան բարքերու եւ համաշխարհայնացման տարերքը սնուցող Ամերիկայի մէջ հաստատուած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան եւ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան փակման մասին: Թերեւս Հ.Բ.Ը.Միութիւնը չափէն աւելի ներգրաւուած ըլլալով ամերիկեան միջավայրի մէջ, ուղիղ համեմատականներ կը փորձէ ձգել Նիւ Եորքի եւ հայկականութեամբ շնչող, ՇԵՇՏԱԿԻՕՐԷՆ ՀԱՅԱԴՐՈՇՄ, հայապահպանումի առաքելութեան զինուորագրուած հայկական կառոյցներուն միջեւ:

Սակայն կ'ուզենք հաւատալ թէ աշխարհատարած Հ.Բ.Ը.Միութիւնը առաջնորդող Կեդրոնական Վարչական Ժողովը, հաւատարիմ եւ կառչած կը մնայ Միութեան ազգային առաքելութեան եւ բարերարներու կտակին, վերատեսութեան ենթարկելու համար տրուած որոշումը:

ՅՈՎԻԿ ԱԹԱԲԵԿԵԱՆ
(Մելգոնեանի է. դասարան)

«Հ ա յ ե ա ց ք»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Նստած է գորտը կոկորդիլոսի գլխին ու դժգոհում է.

– Բա սա կեա՞նք է: Եղանակը՝ զզուելի: Անձրեւ չկայ ու չկայ: Ճանճեր չկան: Ո՜ւֆ, ու դեռ յետոյքիս էլ կոկորդիլոս է կպել:

•

Աֆրիկէում տղամարդիկ նախընտրում են կնութեան առնել հնարաւորինս խոշոր կանանց, քանի որ վերջիններիս գցած ստուերն աւելի մեծ է:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՄՈՒՇԵՂ ԱՐՔ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Էնսինոյի «Ֆերահեան» ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մայիս 14-15ին, գումարուած է Միացեալ Նահանգներու Արեւմտեան Թեմի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի 32րդ նստաշրջանը: Ժողովը քննարկած ու իր գնահատանքը արձանագրած է շրջանաւարտ Կրօնական Ժողովին ու Ազգային Վարչութեան գործունէութեան մասին, նաեւ մշակելով յառաջիկայ տարեշրջանի աշխատանքներուն ծրագիրը, զարկ տալու համար հոգեւոր, կրթական, երիտասարդական եւ մշակութային գործունէութեանց: Ժողովը երրորդ քառամեակի մը համար առաջնորդ վերընտրած է Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանը:

***

Հ.Օ.Մ.Ի ՕՐՈՒԱՆ ԵՐՐՈՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կլէնտէյլի «Սիվիք» հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 15ին եւ 16ին տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.ի Օրուան նուիրուած երրորդ տարեկան փառատօնը, կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան: Հայկական զանազան առեւտրական հաստատութիւններ եւ անհատ արուեստագէտներ իրենց կրպակներուն մէջ ցուցադրած են եւ վաճառած տեղական եւ յատկապէս հայրենիքի արտադրութիւն եղող ապրանքներ՝ գիրքեր, զարդեղէններ, ձեռագործներ, սալեր եւ այլն: Երկու օրերուն փառատօն այցելողներու թիւը հասած է եօթը հազարի: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են հայկական զանազան պարախումբեր: Տեղի ունեցած է հայկական տոհմիկ տարազներու ցուցադրութիւնը, բեմադրուած է հայկական աւանդական հարսանիք մը եւ հանդէս եկած են զանազան երգիչներ:

ԼՐԱՏՈՒ

Livres reçus

L'ARMENIE DES CAMPAGNES
La transition post-soviétique dans un pays du Caucase

FRANCOISE ARDILLIER-CARRAS
Préfece de **Jean-Robert Pitte**

Editions l'Harmattan,
Paris 2004

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

Տղոց «լլրտած» «Հայր մեր»ը աւարտելէն դեռ քանի մը վայրկեան վերջ, պրն Պարթեւեան կը շարժէր իր գլուխը ու շրթունքները, մինչ անդին տղաքը կը կործանէին ճաշարանը՝ զարնելով պատառաքաղները դգալներուն, դանակներուն, պնակներուն, սեղանին ու պոռալով, հայհոյելով, ճչալով, վիճելով...

Պարթեւեան աղօթքը աւարտելէ վերջ խաղաղութեան ու լռութեան մէջ խորասոյզ ճգնաւորի մը պէս կը շրջէր ճաշասրահին մէջ, աղօթքին վերջին նախադասութիւնը որոճալով: Դեռ երբեմն կը շարժէր իր գլուխն ու բերանը:

Երբեմն աղմուկը այնքան տոկալի ու բարբարոս կը դառնար որ փողոցի ճամբորդները սարսափած ներս կը նայէին երկաթ թելերով գոցուած պատուհաններէն: Պարթեւեան, այս ժամանակ միայն անդրադառնալով որ աղմուկ կայ, կը մօտենար աշակերտներէն մէկուն եւ պաղարիւն ու հանդիստ ձայնով մը կ'ըսէր.

– Շշուկ չեմ ուզեր, շշուկ մը չեմ ուզեր...

Տղան կը պոռար ու կ'ըսէր.

– Բայց, միւսիւ, առանց շշուկի կարելի՞ է ճաշել...

– Ա՜... Անհասասիկ: Եթէ շշուկը թոյլ տամ, աղմուկ կ'ընէք. իսկ եթէ շշուկը արգիլեմ՝ միայն շշուկ կը հանէք...

Տղաքը պատառաքաղները պնակներուն կը զարնէին: Վայրենիներու հարսանեկան ճաշկերոյթի ուրախութիւն մը կը պարզէր տեսարանը:

Ճաշէն վերջ կրկին «Հայր մեր»: Այս վերջին աղօթքը տղաքը աւելի քան կը լպրտէին, որովհետեւ ժամանակ կորսնցնելու չէր. պարտէզ պիտի երթային խաղալու:

Ճաշէն վերջ դարձեալ ուսուցիչ Պարթեւեան ճաշասրահին կեդրոնը կը կենար աղօթքի՝ հազար անգամ գլուխը վերէն վար ու վարէն վեր շարժելով ու արագ արագ շրթունքները բանալ գոցելով:

Եւ դարձեալ երբ «Հայր մեր»ը աւարտած էր, ուսուցիչը կը շարունակէր իր անշշուկ աղօթքը, մինչ տղաքը դուրս խուժած ժամանակին՝ հինգ հոգի աջէն, երեք հոգի ձախէն, անդադար, կը հրմշտկէին «միւսիւ»ն, որ սակայն անխլիրտ եւ անսասան, անայլայլ եւ անփոփոխ կը շարունակէր իր սրբազան, վերասլաց յափշտակութիւնը փոթորիկէ բռնուած նաւու մը վրայ կանգնած ուղեւորի պէս, անգամ մը աջ, անգամ մը ձախ, անգամ մը ետեւ ու անգամ մըն ալ առջեւ տատանելով:

Նուպարիկ չէր կրնար ըմբռնել, որ հայ ազգը ի՞նչպէս ատանկ ապուշ մը ծնած է: Երբեմն կը խորհէր ու կ'ըսէր.

– Լաւ որ Թօսեալըն մեր ուսուցիչ Պարթեւեանը չի ճանչնար... Անպատճառ շատ պիտի ծաղրէ... Լաւ որ չի ճանչնար...

Պարթեւեան կ'աւանդէր հայերէն ընթերցանութիւն, եւ քերականութիւն, նաեւ կրօնագիտութիւն:

Անհասասիկ իր դասաւանդութեան ձեւը.

– Յաջորդ դասին՝ ութերորդ էջին սկիզբէն մինչեւ իններորդ էջին վերջաւորութիւնը պիտի կարդաք ու վերջը հարցուցած բառերուս իմաստը պիտի ըսէք: Առաջին էջին մինչեւ տասներորդ տողին ուղղագրութիւնը պիտի գիտնաք:

Ու պրծա՜ւ: Շարադրութեան համար ալ կուտար կրօնական նիւթեր:

Նուպարիկ որ միշտ տասը կ'առնէր շարադրութեան դասերու՝ դիտողութիւն կը լսէր իր ուսուցիչէն: Ան կ'ըսէր.

– Աստուած քեզի գրելու շնորհ տուած է, բայց դուն յօգուտ սատանային կը գործածես այդ պարգեւը: Գրածներդ գեղեցիկ են, սակայն բարոյականէ զուրկ...

Կրօնագիտական դասի ժամանակ աչքերը կը փակէր ու թեւերը բացած մտիկ կ'ընէր: Տղաքը թրջած թուղթ կը պլորէին ու կը նետէին իրենց ուսուցչին քթին բերնին:

– Կրօնագիտութեան դասի ժամանակ մահացու մեղք է անառակութիւնը...

Տղոցմէ մին կը հարցնէր.

– Ո՞ր դասերուն ժամանակ ներելի մեղք է անառակութիւնը, միւսիւ...

Եւ ուսուցիչը նեղը կը մնար, ցաւագար կերպարանք մը ստանալով:

***

Տղաքը շատ կը փնտռէին իրենց նախորդ տարուան ուսուցիչը, այսինքն՝ երկրորդ կարգի տղոց վրայ հսկողը, միւսիւ Շաւարշը: Անիկա գեղեցիկ, համակրելի, լաւ պատմող, լաւ բացատրող, աշակերտները սիրող, զուարթ ու ամէնէն սիրական ուսուցիչն էր բոլոր դպրոցին մէջ:

Անիկա Վենետիկէն էր: Ու ի՜նչ խաղեր կը խաղար աշակերտներուն: Անգամ մը աշխարհագրութեան դասին ժամանակ տղու մը հարցուցած էր.

– Սամաթիա գացա՞ծ ես...
– Այո՛, միւսիւ...
– Ծովը տեսա՞ծ ես այնտեղ...
– Այո՛, միւսիւ...
– Եէնի Գաբու ալ գացա՞ծ ես...
– Այո՛, միւսիւ...
– Այնտեղէն ալ նոյն ծովը տեսա՞ծ ես...
– Այո՛, տեսած եմ, միւսիւ. նոյնիսկ հայրիկիս հետ նաւակ նստած եմ ան ծովուն վրայ, միւսիւ...
– Հիմակ, ըսէ նայիմ ինծի, ի՞նչ է ան ծովուն անունը...
– Մարմարա է, միւսիւ...
– Մարմարա՞... ի՞նչ... Մարմարա՞... Մարմարա՞ ըսիր... Շիտա՞կ է, վստա՞հ ես...
– Ո՛չ, միւսիւ, Սեւ ծովն է, միւսիւ...
– Տեղդ գնա, ամօ՛թ:

Դասի հանեց ուրիշ աշակերտ մը.

– Դուն Գում Գաբու կամ Եէնի Գաբու գացա՞ծ ես...
– Ես Մաքրիգիւղ գացած եմ, միւսիւ...
– Ծովը տեսա՞ծ ես...
– Հինգ վեց անգամ տեսած եմ, միւսիւ...

(Շար. 54)

(Շար. Ա. էջէն)

տականներ դնել, միւսները կ'ուզեն միապետութիւնը կոտր-կոտր ընել, բազմաթիւ գաւառներու վերածելով, կղզիացնելով, մասնաւորաբար քրիւզի Արեւելքը: Բուն նպատակը, եթէ նոյնիսկ նոյն միջոցներով չեն գործադրուած ինչպէս Ուոլթ Թրէյտ Սէնթըրը, կը ձգտի խախտել համաշխարհային տնտեսութեան խորհրդանիշներէն մէկը որ քրիւզի մեծագոյն ուժը կը ներկայացնէ: Երկրորդ հեռանկարն ալ, զոր ոճրափորձերը կը հետապնդեն, Սաուտի Արաբիայէն դուրս քշել է օտարները, սկսելով ամերիկացի քաղաքացիներէն: Գիտակցելով որ, հոս ալ ամերիկացի նոր պահպանողականները քանի մը տարի է Իրաքի յարձակումը, մասամբ կ'արդարացնէին Սաուտի Արաբիոյ հետ կապերը խզելու անհրաժեշտութեամբ:

Հարցագրոյցին կ'ընկերանայ Պ. Թերզեանի նկարն ալ:

CE PARACHUTISTE AMERICAIN
AVAIT 19 ANS QUAND IL SAUTA
SUR SAINTE-MERE-EGLISE,
OU LE COMBAT DE POSITION,
RUE PAR RUE,
QUARTIER PAR QUARTIER,
FERA RAGE

HOWARD MANOIAN:

"Partis à 44, nous revenons à 18"

Յամաքահանման 60ամեակին նուիրուած իր էջերուն մէջ Ֆիկառօ ամբողջ էջ մը նուիրած է Հուըրտ Մանոյեանի, որ այլեւս հաստատուած է Սէնթ-Մէր-Էկլիզ, 1992էն ի վեր: Ծագումով հայ, կը ճշդէ թերթը, Մասաչուսէցի այս զաւակը Ֆրանսան ընտրած է ապրելու համար: 19 տարեկան է այդ վայրաչուն երբ կ'իջնէ այդ գիւղին վրայ ու երկարօրէն կը պատմէ այդ պատմական օրերու անցուդարձը, Յունիս 4էն 9, որոնց օրագիրը պահած է: Յունիս 6ին դիմադրական բոյն մը կայ, 44 են երբ կ'երթան ու միայն 18՝ երբ կը վերադառնան:

Յունիս 17ին, ծանրօրէն վիրաւորուած է ձեռքէն եւ սրունքներէն. հիւանդանոց կը փոխադրուի. երբ կ'ելլէ, կրկին կը վիրաւորուի դերման հալածիչ օդանաւի մը ռումբէն: Կը փոխադրուի Անգլիա եւ հոն կը մնայ մինչեւ Սեպտեմբեր 13: Յետոյ կը մասնակցի Հոլանտայի, ապա Արտէններու ճակատամարտերուն: Պէրլին չերթար. 1945 Մարտին կրկին կը վիրաւորուի եւ վերջնապէս ԱՄՆ կը փոխադրուի: Պատերազմի վաղորդայնին բանակը կը ձգէ, բանտապահ կը դառնայ, ապա՝ ոստիկան: Այժմ, Ֆրանսա է:

CONCERT

au profit de l'Ecole Sainte Croix du Samedi

le samedi 5 juin à 20 heures 30

dans la Cathédrale Sainte Croix de Paris des Arméniens Catholiques

Chieko HAYASHI (Mezzosoprano)
Massanori KOBIKI (Piano)

Au programme :

Georges Enescu — Vartkes Dalyan — Achod Satyan — Masato Kouchi — Charles Koechlin — Alina Piechowska — Maurice Ravel

Entrée: 13 rue du Perche Paris 3e (angle rue Charlot)

Participation aux frais : 10 Euros (Billets en vente à la Paroisse).

Réservations :
☎ 01 44 59 23 50

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները ներկայ գտնուելու շատ կարեւոր ժողովի մը Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 14.30ին, սովորական ժամադրավայրը: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արուսեակ Ներսէսեանի յիշատակին (մահացած Միլանօ), Պ. Անտրէ Ետիքարտաշեան եւ Տէր եւ Տիկին Արման եւ Մարթին Ետիքարտաշեան 100 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ELECTIONS EUROPEENNES

DÉBAT

Dans l'actualité des Elections Européennes et à l'initiative d'**André SANTINI** (vice-président de l'UDF), un débat est organisé au Yan's Club, 5 avenue Reille Paris 14e, le **mardi 8 juin à 20h**, en présence d'**Alexis GOVCIYAN** et **Marielle DE SARNEZ**, tous deux candidats sur les listes UDF, aux Elections Européennes, avec pour thème : **«La Turquie a-t-elle sa place dans l'Europe?».**

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La MCA a le plaisir de vous inviter aux **AUDITION ET CONCERT ANNUEL**
«Onnig Surmélian»
DES ELEVES DE MUSIQUE DE LA MCA

Instruments : Piano — Violon

le DIMANCHE 6 JUIN
à 15h : Audition
à 17h : Concert

à l'Espace Culturel «LE 148» Studio
148 rue P.-V. Couturier
94140 Alfortville

——Entrée libre——

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

18e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 18րդ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■ ՊԱՏՈՒՀԱՆԸ ԲԱՑ ՉԵՆ ԹՈՂՈՒՐ
(1951)
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆ
Կիրակի Յունիս 6, ժամը 16ին

ON NE LAISSE PAS LA FENETRE OUVERTE
VAROUJAN ADJEMIAN
Dimanche 6 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

10e ANNIVERSAIRE DU CESSEZ-LE-FEU DU CONFLIT DU KARABAGH

Participez aux Journées du Karabagh!

Programme :

— ISSY-LES-MOULINEAUX : Vendredi 4 juin
Expo : à partir de 15 heures — Conférences, films : 20 heures
PACI: 25 avenue Victor Cresson
Réservation : 01 53 75 17 40

— LYON : Samedi 5 juin
Expo . à partir de 15 heures — Conférences, films et concert : 20 h 30
Palais de la Mutualité : 1 place Antonin Jutard
Réservation : 04 78 49 42 97 (Est lyonnais)
06 15 44 81 60 (Ouest lyonnais)

— VALENCE : Dimanche 6 juin
Expo, films et concert : 16 heures 30
Auditorium de l'Ecole de Musique et de Danse
32 avenue Georges Clemenceau
Réservations : 04 75 42 09 22

— MARSEILLE : Mardi 8 juin
Expo : à partir de 15 heures — Conférences, films : à 20 heures 30
Salle des Délibérations
Avenue Bouyala d'Arnaud
Réservation : 04 91 50 15 09

— NICE : Mercredi 9 juin
Expo, films et concert : à 20 heures 30
Hôtel Aston, 12 avenue Félix Faure
Réservation : 04 97 07 06 13

HAMAZKAINE FORUM 2004

10e ANNIVERSAIRE

12-18 juillet Beyrouth, Liban (facultatif)
19-31 juillet Erevan, Arménie

A l'occasion de son 10e anniversaire, le Forum culturel des étudiants Hamazkaine offre aux participants l'occasion de découvrir la culture arménienne dans le cœur de la Diaspora (Liban) et dans la mère patrie en Arménie.

Une opportunité exceptionnelle pour vous de profiter de ce programme pour planifier dès maintenant vos vacances d'été et de vivre deux ou trois semaines inoubliables d'activités culturelles et d'amitiés nouvelles.

Le Forum Hamazkaine offre aux participants :

— Une immersion totale dans la culture et l'histoire arméniennes;
— Une opportunité exceptionnelle pour faire la connaissance d'universitaires arméniens d'Arménie et de la Diaspora;
— L'occasion d'assister à une série remarquable de conférences données par d'éminents spécialistes et professeurs;
— Des ateliers de réflexion autour des problèmes actuels de la jeunesse;
— La visite d'institutions arméniennes, de musées, d'églises et d'autres sites historiques;
— Des concerts et des représentations théâtrales;
— L'organisation d'un gala amateur et d'une soirée d'adieux qui se prolonge jusqu'à l'aube pour clôturer un séjour unique.

Frais de participation (hors billet d'avion)
Liban :
350 US$ en pension complète
200 US$ en demi-pension
Arménie :
650 US$ en pension complète
400 US$ en demi-pension

Contacts en Europe :
— Sella Tenjoukian (Londres)
Tél.: (44-20) 7603-8452
Fax : (44-20) 7603-9518
E-mail: stenjouk@aol.com

— Hourig Baghdassarian (Paris)
Tél./Fax : (33-1) 42 29 10 24
E-mail : navastl@wanadoo.fr

Visitez notre site:
www.hamazkayin.com

Assemblée Générale de "Solidarité Protestante France-Arménie"

LE DIMANCHE 6 JUIN
à 14 heures

à l'Eglise Réformée du Luxembourg
58 rue Madame Paris 6e

Journée consacrée à l'Arménie :

— **10h30** : Culte présidé par le pasteur Samuel SAHAGIAN (chants liturgiques arméniens);
— **12h30** : Repas arménien;
— **14h** : Assemblée générale (rapport moral, rapport financier, projets humanitaires et culturels).

L'Assemblée générale est ouverte à tous.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՕՐԵԱՅ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 13ին:

Մասնակցութեան սակն է 85 Եւրօ:
Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝
-- Լիզային՝ 04. 78. 31. 92. 98 թիւին կամ
-- Սիրվարդին՝ 04. 78. 49. 28. 87 թիւին:
Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2:

***

Section «SEVAN» de Vienne

Grande fête champêtre annuelle

Animée par le chanteur **BERDJ et son Orchestre**
DIMANCHE 6 JUIN à partir de 12h
Au parc de GEMENS
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette
Ambiance arménienne
Tombola
— Salle couverte en cas de pluie —

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 4
VENDREDI
4 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·960 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 79e ANNEE — N° 20·960

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունիս 3ին, կը գումարուէր ՕՓԷՓ-ի (քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութիւն) ժողովը, ինչ որ կը զարմացնէր, Լիբանան անդամ չըլլալով կազմակերպութեան։ Յոյս կար որ արտադրութիւնները աւելցնելով առաջքը կ՚առնուի սակերու յաւելումներու։ Արդէն իսկ, տակառը 42 տոլարէն իջած էր 38-39ի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետ՝ Ռեճեփ Թայյիփ Էրտողան նախընտրած է երկրորդ անգամ Խորհրդարանին չներկայացնել Մայիս 13ին քուէարկուած օրէնքը, որ համալսարաններու դուռը կը բանար կրօնական դպրոցներու շրջանաւարտներուն եւ որու դէմ իր վեթօն դրած էր Հանրապետութեան Նախագահը։ Էրտողան չէ ուզած պարտադրել օրէնքը առաջքն առնելու համար ճակատումի մը բանակին հետ։ Նախագահին վեթօյէն ետք, երկրորդ ներկայացման մը պարագային, օրէնքը ի զօրու կը դառնար, Էրտողան նախընտրած է առկախել եւ զգուշել Թուրքիոյ անդամակցութեամբ Եւրոպական Միութեան։ Բարեփոխուած օրինագիծ մը կը ներկայացուի Հոկտեմբերին։

ՌԱՖԱՐԷՆ - ՄԱՄԷՌ մթնոլորտը ծայր աստիճան լարուած է, Յունիս 2էն ի վեր մանաւանդ, երբ նախարարապետը, Ազգ. Ժողովին առջեւ շեշտեց թէ Մամէռ չի կրնար երկու միասեռականներու ամուսնութիւնը կատարել, օրէնքին դէմ է եւ կ՚ենթարկուի «իր համապատասխան պատիժին»։ «Պատասխանատուութիւնս, ըսաւ Ռաֆարէն, կառավարութեան պատասխանատուութիւնը, կը կայանայ յարգել տալու մէջ իրաւարար Պետութիւնը եւ ուրեմն յարգել տալ օրէնքը»։ Մամէռ անմիջապէս հակադարձած է ըսելով թէ Ռաֆարէնի սպառնական յայտարարութիւնը այսօր, ինչպէս երէկ Արդարութեան նախարարին յայտարարութիւնները, ինծի համար իրաւական ոչ մէկ հիմ ունին։ Կառավարութեան չի մնար, այլ դատաւորին՝ խօսիլ իրաւադիտութեան մասին։ Ծանօթ է, որ Պէկլի քաղաքապետ, Մամէռ միասեռականներու ամուսնութիւն մը պիտի կատարէ, ինչ որ դէմ է քաղաքացիական օրէնսգրքին։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յունիս 2ին, երկու թակարդ կառքերու պայթումէն 16 հոգի մեռած է, բախումներու ընթացքին Մոքթատայի զինուորեալներուն եւ համախմբումի զինուորներուն միջեւ։ Յարձակում մըն ալ գործուած է Քէրքիւք, ուր հսկայ հրդեհ մըն ալ ծագած է տեղւոյն ամերիկեան զինուորական գլխաւոր կայանին մէջ։ Բազմաթիւ պայթումներ իրարու յաջորդած են եւ հրդեհը տարածուած է մինչեւ օդակայանը։

ԴԱԶԱՅԻ մէջ, երկու Պաղեստինցիներ սպաննուած են Յունիս 1էն 2ի գիշերը իսրայէլցի զինուորներու կողմէ։ Այսրորդանանի մէջ ալ, իսրայէլեան բանակը տուն մը եւս քարուքանդ ըրած է, որովհետեւ, ըստ իսրայէլեան աղբիւրին, կը պատկանէր Պաղեստինի ազատագրման ժողովրդական ճակատին մէկ զինուորեալին։

ՊՈՒՇ հարցազրոյց մը տուած է Մաչ Հարթթեթըին եւ յայտնած թէ քննտած չէ Շիրաքի հետ, եւ այն հարցումին թէ կը հրաւիրէ՞ Ֆրանսայի Նախագահը Քէմփ Տէյվիտ, պատասխանած է՝ «եթէ կովերը կը սիրէ եւ կ՚ուզէ դիտել, թող գայ»։ Պուշ կը խոստովանի որ դժուար որոշում մը տուած է (Իրաք) եւ ամէն մարդ համաձայն չէր, կը հասկնայ։

ՊԷԺԱՅԱՅԻ մէջ (Ալժէէն 260 քմ. արեւելք) ապահովութեան ուժերու 10 անդամներ սպաննուած են եւ 16 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են ծուղակ մը իյնալով։ Կը կարծուի որ յարձակումը գործած են սալաֆիստ խմբակի մը տարրերը (կապուած Ալ-Քաիտայի) որ այդ շրջանը գործունէութիւն ունի։

ԱՆԳԱՐԱ մեծ կարեւորութիւն չի տար հրադադարը խզելու քրտական Յունիս 1ի յայտարարութեան։ Ըստ իրեն «ահաբեկիչները պէտք է յանձնուին եւ արեւմտեան երկիրներն ալ պէտք է օգնեն Թուրքիոյ իր այդ պայքարին մէջ»։ Քիւրտերը հաստատած էին, Յունիս 1ին, որ վերջ կու տան 1998 Սեպտ. 1էն իրենց հռչակած միակողմանի հրադադարին։

ՇՐԷՕՏԷՐ, Գերմանիոյ վարչապետը, շատ գոհ է որ պիտի մասնակցի ցամաքահանման 60ամեակի հանդիսութեանց, Յունիս 6ին, Նորմանտի։ Ըստ իրեն, խորհրդանիշն է, որ Գերմանիա ամբողջովին մաս կը կազմէ ժողովրդապետութեանց։ Շիրաքի հրաւէրը, կ՚ըսէ «անհաւատալի կերպով պատմական տարողութիւն ունեցող արարք մըն է, որ խորապէս ազդած է վրաս»։

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ ոստիկանութիւնը, Յունիս 2ին, սպաննած է ծայրայեղ իսլամապաշտ Ջոկատի երկու անդամներ։ Ջոկատը Խոպարի մէջ, 19 պատանդ բռնած էր անցեալ շաբաթավերջին։ Ներքին նախարարը ընդունած է որ ապահովութեան ուժերը ձգած էին որ ահաբեկիչները խոյս տան, այն մտավախութեամբ որ կրնան ամբողջ շէնքը օդը հանել։ Առաջին լուրերու հակասական բնոյթը այն տպաւորութիւնը թողած էր դէտերուն, որ ապահովութեան ուժերուն մէջ ծայրայեղ տարրեր թափանցած են։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ իշխանութիւնները 16 հազար համացանց-սրճարաններ փակած են վերջին երեք ամիսներուն, ըստ Նոր Չինաստան մամուլի պաշտօնական գործակալութեան։ Այս կարգադրութիւնը եղած է Թիանանմէն հրապարակի ջարդին 15րդ տարելիցին նախօրեակին։ Փեքին, այս ձեւով ցոյց կու տայ որ կառավարութիւն եւ համայնավար կուսակցութիւն կ՚ուզեն անպայման ձեռք դնել անկախ լրատուութեան տարածման վրայ։

ԹԵՀՐԱՆ երդում ըրած է, Յունիս 2-ին, որ «հիւլէական գաղտնի որեւէ գործունէութիւն չունի»։ Այս յայտարարութիւնը ըրած է Հիւլէական Ուժանիւթի Միջազգային Գործակալութեան տեղեկագրին հրապարակումին վաղորդայնին։ Գործակալութիւնը ըսած էր որ «վերաօրակուած ուրանիոմ» գտած է իր քննութիւններու ընթացքին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 2/3)

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖԻՆԼԱՆՏԱ ՄԵԿՆԱԾ

Ֆինլանտիայի արքեպիսկոպոս Ճուքա Պարմայի հրաւէրով, Յունիս 2ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ֆինլանտա գացած է, պատասխան այցով, քանի երկու տարի առաջ Ֆինլանտայի լուտերական եկեղեցւոյ պաշտօնական պատուիրակութիւնը գլխաւորութեամբ Ճուքա Պարմա Արք.ին, հիւրն էր Գարեգին Բ.ի։

Գարեգին Բ.ի այցելութիւնը կը տեւէ հինգ օր, որոնց ընթացքին զանազան այցելութիւններ կու տայ։ Հելսինքիի մէջ, Կաթողիկոսը հանդիպում կ՚ունենայ նաեւ հայ համայնքին հետ, ապա Մայր Աթոռ կը վերադառնայ Յունիս 7ին։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 2ին հրամանագիր ստորագրած է կաշառակերութեան դէմ պայքարի խորհուրդ ընտեղծելու մասին։ Խորհուրդին մաս պիտի կազմեն վարչապետը, Ազգ. Ժողովի փոխ Նախագահը, կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավարը, Արդարութեան նախարարը, Նախագահի խորհրդականը, գլխաւոր դատախազը, Կեդր. դրամատան Նախագահը, Տնտեսական մրցակցութեան պաշտպանութեան յանձնաժողովի Նախագահը, Ազգ. Ժողովի վերահսկիչ պալատի նախագահը, Նախագահի վերահսկողութեան ծառայութեան ղեկավարը։ Ութ կէտով ճշդուած է անոնց տանելիք գործունէութեան մարզը։

***

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարար Է. Մամէտեարով ակնարկելով Յունիս 21ին Փրակայի մէջ Վ. Օսկանեանի հետ ունենալիք հանդիպումին, ըսած է թէ կողմերը կարծիքներու աշխոյժ փոխանակում կ՚ունենան։ Այդ միջոցին նախապէս յայտնուած գաղափարներ նորովի կը քննարկուին, նոր գաղափարներ կը յայտնուին։ Պատասխանելով հակամարտութեան կարգաւորումին վրայ Հայաստան - Թուրքիա սահմանին բացումի հետանկարին ազդեցութեան մասին հարցումին, նախարարը ըսած է թէ Թուրքիան շրջանի միակ երկիրն է որ անկարելի կը նկատէ բարիդրացնութեան յարաբերութիւն մշակել ուրիշին հողը գրաւած երկրի մը հետ։ Այսուհանդերձ, ըսած է ան, այդ սահմանին բացումը միայն հայեւատրպէյճանական հակամարտութեամբ պայմանաւորուած չէ, այլեւ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի յարաբերութիւններով։

***

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆՑԻՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ

Ատրպէյճանի հեռատեսիլի մէկ ընկերութիւնը յայտարարած է թէ կը դադրեցնէ Պի. Պի. Սի.ի ռուսերէն հաղորդումներուն սփռումը։ Որոշումին պատճառը, ըսուած է թէ Պի. Պի. Սի.ի կողմնակալ կեցուածքն է հայեւատրպէյճանական յարաբերութիւններուն եւ ղարաբաղեան հակամարտութեան վերաբերեալ։ Ատրպէյճանցիները այն նկատումը ունին որ անգլիական ծանօթ կայանը հայամէտ կեցուածքի տէր է։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՎՐԱՍՏԱՆ, ԱՏՐՊԷՅՃԱՆ ԿՐՆԱՆ ՀԱՄԱՏԵՂ ԹԵՐԹ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ

Բաքուի մէջ, Մեծն-Բրիտանիոյ Պատերազմի եւ Խաղաղութեան Հիմնարկի ներկայացուցիչը՝ Շահին Միրզաեւ յայտարարած է, որ ի մօտոյ կ՚իրականանայ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի լրագրողներու կողմէ համատեղ թերթ հրատարակելու գաղափարը։

Ատրպէյճանական «525րդ» թերթի թղթակիցին յայտնած է որ այդ ծրագիրը կ՚իրագործուի Մեծն-Բրիտանիոյ եւ Նորվեկիայի դեսպաններու նիւթական օժանդակութեամբ՝ «Աջակցութիւն տարածաշրջանային մամուլի զարգացման» նախագիծի շրջանակին մէջ։ Միրզաեւ ըսած է նաեւ որ թերթին ստեղծման պարագային, թղթակիցները պէտք է ազատ ելք ու մուտք ունենան երեք Հանրապետութիւններուն մէջ։

***

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Յունիս 2ին, Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիային մէջ գումարուած «Հայ-ռուսական գործարար համագործակցութեան ընկերակցութեան» Հայաստանի բաժանմունքի հիմնադիր ժողովը վաւերացուց վերոնշեալ բաժանմունքին գաղափարը։

Բաժանմունքի հիմնադիր ժողովին մասնակցողներուն մէջ էին Հայաստանի եւ Ռուսաստանի գործարար, գիտական, մշակութային շրջանակներու, առողջապահութեան, լրատուութեան մարզերու ներկայացուցիչներ։ Որոշուած է նաեւ տասը հոգինոց այն պատուիրակութեան կազմը, որ Հայաստանի բաժանմունքը պիտի ներկայացնէ ՌՀԳՀԸ-ի Յունիս 29ին Մոսկուա գումարուելիք հիմնադիր ժողովին։ Ժողովը կը վարէր Ֆադէյ Սարգսեան։

ԹԵՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՅԱՂԹԵՑ ՔՈՒԷՐԹԷՆԻ

Չորեքշաբթի, Յունիս 2ին, երեք ժամ եօթը վայրկեան տեւող մրցումէ մը ետք, Դաւիթ Նալպանտեան, քառորդ աւարտականին յաղթեց պրազիլիացի Քուէրթէնի 6-2, 3-6, 6-4, 7-6։

Ուրբաթ օր, կէս աւարտականին կը մրցի նոյնպէս արժանթինցի Կաուտիոյի դէմ։

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ՝ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԻՒԹԸ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Իրանահայ գաղութին անցեալն ու ներկան լաւ ծանօթ չեն Սփիւռքին: Մինչ անցեալ Նոյեմբերին Լոս Անճըլըսի Գալիֆորնիոյ համալսարանի (ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.) Հայոց արդի պատմութեան ամպիոնի հովանաւորած գիտաժողովը Նոր Ջուղայի գաղութի ուսումնասիրութեան ու ծանօթացումին խթան հանդիսացաւ, նոյնը կարելի էր ակնկալել Մայիս 14-16ին տեղի ունենալիք գիտաժողովին, որ նուիրուած պիտի ըլլար Իրանի հայութեան մնացեալ համայնքներուն:

Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի անխոնջ կազմակերպութեամբ տեղի ունեցող Պատմական Հայաստանի նահանգներու եւ քաղաքներու նուիրուած շարքը իր վերջին երկու գիտաժողովներուն դուրս ելած է Արեւմտեան Հայաստանի ու Փոքր Ասիոյ ծիրէն, մտնելով հայկական գաղթավայրերու պատմութեան մէջ: Եռօրեայ այս 14րդ գիտաժողովը, աւելի քան հազար ներկաներով, եօթը երկիրներէ (Միացեալ-Նահանգներ, Հայաստան, Անգլիա, Գերմանիա, Իրան, Իտալիա, Կիպրոս) հայ եւ օտարազգի 22 դեկուցաբերներ կը մէկտեղէր: Գիտաժողովը կը հովանաւորէին նաեւ Իրանահայ Միութիւնը եւ ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.ի շարք մը գիտահետազօտական միաւորներ:

Բացումը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 14ի երեկոյեան, Կլէնտէյլի Երիցական եկեղեցւոյ ժողովարանին մէջ: Հայերէն նիստին, փրոֆ. Յովհաննէսեանի բացման խօսքէն ետք, Օննիկ Հայրապետեան (Մաշտոց գոլէճ եւ Կլէնտէյլի համայնքային գոլէճ) կեդրոնացաւ Սալմաստի երբեմնի գաղութի կեանքի ու ժողովրդագրութեան հարցերուն վրայ: Գոհար Աւագեան (Հայաստանի Ազգային Արխիւ) նիւթ դարձուց Ատրպատականի Հայոց առաջնորդ (1912-1948) Ներսէս Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանի կեանքն ու գործը, որոնք ճակատագրական դեր մը ունեցան Առաջին Աշխարհամարտի, Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան եւ Խորհրդային Հայաստանի տարիներուն: Արմէն Հախնազարեան (Հայկական ճարտարապետութեան հետազօտութիւն, Գերմանիա եւ Հայաստան) ներկայացուց տարեկան ուխտագնացութիւններով նշանաւոր Ս. Թադէի եւ Ծործորի վանքերը:

Մայիս 15ի ու 16ի նիստերը տեղի ունեցան ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.ի «Եանկ» սրահին մէջ: Շաբաթ օրուան բոլոր նիստերը անգլերէնով եղան: Առաւօտեան, փրոֆ. Յովհաննէսեանի ներածական ակնարկին հետեւեցաւ Էնն Ռէտկէյթի (Նիւքասըլի համալսարան, Անգլիա) դեկուցումը՝ Արծրունեաց թագաւորութեան շրջանին (9րդ եւ 10րդ դարեր) Պարսկահայքի պատմութեան մասին: Փիթըր Քաուի (ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.) անդրադարձաւ Թաւրիզի հայ գաղութին՝ մոնղոլական տիրապետութեան շրջանին (13րդ եւ 14րդ դարեր), իսկ Յովան Սիմոնեան (Հարաւային Գալիֆորնիոյ համալսարան) քիչ ծանօթ դէպք մը վերլուծեց՝ կաթոլիկ դարձած Արտազի իշխանութեան անկումը 1426ին եւ Հայոց բազմազան հակազդեցութիւնները:

Գալով արդի շրջանին, Թոմըս Սինքլէր (Կիպրոսի համալսարան, Նիկոսիա) քննարկեց 16րդ - 18րդ դարերու թրքական արշաւանքները դէպի իրանական Ատրպէջանը, անոնց տնտեսական հիմքերը, գըլխաւորաբար՝ մետաքսի առեւտուրին հակակշիռը պահելը, եւ ռազմական գործողութիւններուն ազդեցութիւնը հայկական վաճառականութեան վրայ: Կապրիէլա Ուլուհոճեան (Պոլոնիոյ համալսարան, Իտալիա) հայերէնով խօսեցաւ 1975-1976ին իր անդամակցած իտալական արշաւախումբին կողմէ յայտնաբերուած արձանագրութիւններուն մասին: Հիւսիսային Իրան գտնուած վիմագրութիւնները արժէքաւոր սկզբնաղբիւր մըն են 17րդ - 19րդ դարերու հայկական համայնքներուն մասին: Նոյն ժամանակաշրջանի կեդրոնական Իրանի գրեթէ անծանօթ համայնքներուն մասին դասախօսեց Վազգէն Ղուկասեան (Ազգային Առաջնորդարան, Նիւ Եորք):

Յետմիջօրէի առաջին նիստը նուիրուած էր հիւսիսային Իրանի քաղաքական իրադարձութիւններուն՝ 19րդ դարու վերջաւորութեան եւ 20րդ դարու սկիզբը: Ռուբինա Փիրումեան (ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.) Ատրպատականի շրջանի հայ ազատագրական շարժումին անդրադարձաւ: Հուրի Պէրպէրեան (Գալիֆորնիոյ նահանգային համալսարան, Լոնկ Պիչ) հետաքրքրաշարժ դեկուցում մը կարդաց 1907 - 1911ի Իրանի սահմանադրական յեղափոխութեան ընթացքին հայկական ինքնութեան կրած փոփոխութիւններուն մասին: Իսկ Ռոզմարի Ցարութիւնեան-Գոհէն (Լոս Անճըլըս) ընտանեկան յիշողութիւններու վրայ վերականգնեց Հայկական Ցեղասպանութեան չուսումնասիրուած էջ մը՝ Խոյի 1914-1918ի Ջարդերուն փորձառութիւնը:

Երկրորդ նիստը գրական ու լեզուաբանական հարցերու նուիրուած էր: Գայեանէ Յակոբեան (ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.) նկարագրեց Րաֆֆիի պարսկահայ թեմայով պատմուածքները, իսկ Անահիտ Քէշիշեան (ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.)՝ Իրան ծնած ամերիկահայ արձակագիր Յակոբ Կարապենցի մանկութեան վերյուշերը: Պերթ Վօ (Ուիսքոնսին - Միլուոքի համալսարան) անդրադարձաւ պարսկահայերէնին, զայն նկատելով հայ գրական լեզուի երրորդ ճիւղը՝ արեւմտահայերէնին եւ արեւելահայերէնին զուգահեռ:

Կիրակի յետմիջօրէին, հայերէն ու անգլերէն մէկական նիստեր եղան: Արմէնտէր Ստեփանեան (Մատենադարան, Երեւան) խօսեցաւ 16րդ - 18րդ դարերու հայկական յիշատակարաններու եւ այլ աղբիւրներու կարեւորութեան մասին՝ այդ քիչ ծանօթ ժամանակաշրջանը լուսաբանելու համար: Արմէն Հախնազարեան երկրորդ ելոյթով մը անդրադարձաւ Ղարադաղի պատմական յուշարձաններուն, ի մասնաւորի Ս. Ստեփանոսի վանքին: Արծուի Բախչինեան (Շարժապատկերի քննադատներու եւ լրագրողներու ընկերակցութիւն, Երեւան) Իրանի թատրոնի ու շարժապատկերի հայկական ռահվիրայական դերը քննարկեց:

Անգլերէն եզրափակիչ նիստը ընկերատնտեսական նիւթերու յատկացուած էր: Սամուէլ Ստեփանեան (Կլէնտէյլ) 20րդ դարու սկիզբի իրանական տնտեսութեան մէջ Հայոց դերը քննեց, ի մասնաւորի ռուս-իրանական յարաբերութիւններու ընդգաւառին մէջ: Փրոֆ. Յովհաննէսեան, ի բացակայութեան, Այտա Աւանէսեանի (Թեհրան) դեկուցումը կարդաց: Թեհրանի հայ գաղութին նուիրուած այս ակնարկը յահեկան ու նաեւ մտահոգիչ տուեալներ կը հաղորդէր, ընդգծելով վերջին տարիներուն տեղի ունեցած տարողունակ արտագաղթը: Անի Պագալեանի (Նիւ Եորք քաղաքի համալսարան) եւ Գլօտիա Տէր Մարտիրոսեանի (ԵՈՒ. ՍԻ. ԷԼ. ԷՅ.) համատեղ ուսումնասիրութիւնը, որ կը ներկայացնէր իրանահայ համայնքին համարկումը Հարաւային Գալիֆորնիոյ կեանքին մէջ, անհրաժեշտ ներածական մըն էր աւելի խոր հետազօտութեան մը:

Այլ առիթներու նման, Ռիչըրտ եւ Էնն Էլպրէխթ ամոլը լուսանկարչական ուշագրաւ ցուցահանդէս մը ներկայացուցած էր: Գիտաժողովին դեկուցողները Մայիս 14ի երեկոյեան հիւրասիրուեցան Իրանահայ Միութեան կողմէ, իսկ Մայիս 15ի երեկոյեան՝ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան անդամներէն տէր եւ տիկին Յակոբ եւ Հիլտա Պաղտասարեանի կողմէ:

Շարքին 15րդ գիտաժողովը, յառաջիկայ Նոյեմբեր 6-7ին, հայկական Երուսաղէմին նուիրուած պիտի ըլլայ: Խիստ արդիական այս նիւթը վստահաբար դարձեալ պիտի վայելէ բազմաթիւ դեկուցաբերներու եւ հետաքրքրասէրներու ներկայութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՏԷՅՐ ԶՕՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Սօսէ մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ, 46 հոգինոց խումբ մըն էինք, որ ճամբայ կ'ելլէինք Ապրիլ 18ին, դէպի Սուրիա եւ Լիբանան, բայց բուն նպատակը՝ Տէյր Զօրն էր, ուր պիտի անցընէինք Ապրիլ 24ը: Խումբին պատասխանատուն էր Սեդա Սիմոնեան, որ երկու շաբաթ ղեկավարեց խումբը (14էն 83 տարեկան) այս հրաշալի ծրագիրը իրագործելու համար: Հաւաքուած էինք ամէն կողմէ՝ Մարսէյլ, Վալանս, Տէսին, Ժիւրա, Փարիզ, նոյնիսկ Սան Սեպասթիէն (Սպանիա): Բոլորս ալ Հայեր էինք, երբեմն սրտով, բայց նոյն ոգիով: Ունէինք նաեւ սուրիացի առաջնորդ մը, որու մէկ մեծ մայրը հայ էր: Զիրար չէինք ճանչնար, բայց բոլորս ալ յաճախած էինք նոյն վայրերը, մեր մանկութեան օրերուն, հայկական նոյն թաղերը եւ ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին նոյն ջերմ մթնոլորտը կը տիրէր: Գովեստի արժանի են Սեդա եւ Մուտ, մեր առաջնորդը: Ամէնէն յուզումնալից յիշատակներէն մէկը եղաւ ինծի համար Այնճարը:

ԱՅՆՃԱՐ

Հայկական այս գիւղը Պէքքայի ծոցը, հիմնուած է Մուսա լեռէն վերապրողներու կողմէ: Մուտքին՝ հայերէն գրուած է՝ «Այնճար, բարի՛ եկաք»: Գարագաշեան քահանան մեզ կ'ընդունի տեղւոյն Ս. Պօղոս եկեղեցին եւ մեզի կը պատմէ իր գիւղին պատմութիւնը: Մուսա տաղցիները սաւանի մը վրայ կարմիր խաչ մը գծած էին, որ կը ծածանէր դրօշակի մը պէս, յայտնելու համար թէ պաշարուած էին եւ կ'ուզէին ուշադրութիւնը գրաւել ֆրանսական նաւատորմին: Այնճար հիմնըւած է 1939ին, երբ Ալեքսանտրէթի սանճաքը Թուրքիոյ կը շնորհուէր: Մուսա տաղի Հայերը հոս փոխադրուած են, Պէքքայի դաշտէն կտոր մը հողին վրայ եւ կեանք տուած «դրախտի պարտէզ»ի մը: Այսօր, Այնճար 400 բնակիչ ունի, 3 եկեղեցի, երեք դպրոց, որոնց կարգին «Յառաջ» նախակրթարանը, հիմնուած 1941ին, Շաւարշ Միսաքեանի կտակած հանգանակութեան շնորհիւ, «Յառաջ»ի մէջ: Մեր հայրերը, որոնք «Յառաջ» կը կարդային, անպայման մասնակցած են այդ հանգանակութեան, թերեւս փոքր միջոցներով, քանի իրենք ալ միշտ լաւ պայմաններու մէջ չէին: Դպրոցին գրասենեակին մէջ, հրաշալի նկարը Շաւարշ Միսաքեանի, կը փաստէ իր վայելած յարգանքը եւ իր արժանին վայրն ալ՝ բակին մէջ: Կ'այցելենք մանկապարտէզը (Գ. Կիւլպէնկեան) եւ մօտ յիսուն մանուկներ կ'երգեն Մուսա լերան երգը: Քահանային ընկերակցութեամբ, ճաշեցինք հայկական մաքրամաքուր ճաշարանի մը մէջ, գեղեցիկ պարտէզով մը: Ընդունուեցանք թագաւորի պէս, ինչպէս պիտի ըլլար պաշտօնական պատուիրակութեան մը համար: Մէկը (թերեւս Սեդան) խորհեցաւ դպրոցին համար նուէր հաւաքել, քանի մնացեալ ամէն բան հաշւուած էր կեցութեան ծախքերուն մէջ: Վաթսունամեակին առթիւ, բնակիչները խորհած էին յուշարձան մը բարձրացնել ի յարգանս զիրենք փրկողին՝ ծովակալ Տարթիժ տիւ Ֆուրնէի եւ Ֆրանսայի: Այդ առթիւ, հրաւիրած էին ծովակալին թոռը, որ զիրենք պատուած էր իր ներկայութեամբ:

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի բացակայութեան (Ափրիկէ մեկնած էր Ռուանտայի ցեղասպանութեան տասնամեակին հրաւիրուած ըլլալով), մեզ ընդունեցաւ Թրթռեան Արքեպիսկոպոս: Մատենադարանի տնօրէնը Վարդան Արք. Տէմիրճեան, ներկայացուց Սիսի Կաթողիկոսարանի գեղեցկագոյն մասունքները, ի մասնաւորի Ս. Միւռոնի կաթսան, փրկուած՝ բնակիչներուն կողմէ, աքսորի ատեն:

ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՈՒՏ

Անխուսափելի Պուրճ-Համուտը, Նորան (Տէր Յակոբեան - Տամլամեան) վերյիշեց հայրը եւ գնաց բժշկական համալսարանը, ուր 100 տարի առաջ, հայրը իր ուսումը կատարած էր: Հանդիպեցաւ հայ երիտասարդ ուսանողներու, որոնք կը զբաղէին Ապրիլ 24ի պատրաստութիւններով:

ՊԻՊԼՈՍ

Այցելեցինք որբանոցը (Թռչնոց Բոյն) զոր հիմնած է Նիւ-Իսք Ռըլիֆը, դանիացի երկու կրօնաւորուհիներու կողմէ: Այդ որբանոցը մինչեւ 10 հազար մանուկներու (3էն 15 տարեկան) ապաստան տուած է: Հերմինէ (որու հայրը հոս ապաստան գտած էր անցեալին) որբանոցէն հեռացաւ որպէս նուէր ստանալով տնօրէնէն երկու կիտրոն, որոնց ծառերուն գովքը հիւսած էր հայրը, անցեալին:

ԱՊՐԻԼ 23,
ԴԷՊԻ ՏԷՅՐ ԶՕՐ

Բոլորս յուզուած ենք: Մեծ ճամբորդութիւնն է, 220 քմ. տափաստանին ընդմէջէն, վրաններ, այծի, ոչխարի քանի մը հօտեր, մանաւանդ ոչխարներ, հայրս զանոնք կ'անուանէր «Անկորայի ոչխարներ» այնքան երկար սեւեր ունէին: Քիլոմեթրները կ'անցնին, արեւուն տակ, շուք չկայ: Անսահման անապատ է: Ցետոյ՝ Եփրատը կ'արձագանգէ գլխուս մէջ: Եփրատը «Հայերու արիւնով կարմըրած», վկայ Հայերու ցեղասպանութեան, ուր կիներ կամովին ջուրը նետուեցան իրենց մանուկներուն հետ:

ՏԷՅՐ ԶՕՐ

Երբ կը հասնինք, անմիջապէս կ'երթանք Ս. Նահատակաց եկեղեցին: Զգուշութեամբ կը քալենք, չպղծելու համար նուիրական վայր մը: Խորհրդանշական վայրը 1915ի ցեղասպանութեան: Ամէն ինչ տպաւորիչ է: Փոքրիկ թանգարան մը կը բացատրէ տեղահանութիւնը: Խումբը կ'երգէ եւ կ'աղօթէ: Իրիկունը, կրկին կ'երթանք. հոգեհանգիստ կայ, մեզ կ'ընդունի Սուրէն Արք. Գաթարոյեան:

ԱՊՐԻԼ 24

Այս պատճառով կատարեցինք այս ճամբորդութիւնը: Ապրիլ 24ը՝ Տէյր Զօր: Կը պատարագէ Սուրիոյ Հայոց առաջնորդը: Դուրսը, տեղ դրուած են այրերու տպաւորիչ երգչախումբը եւ սկաուտները, որոնք կը զբաղին կարգուկանոնով: Բարձրախօսներն ալ զետեղուած են փողոցը: Մենք, Կապոյտ Խաչի Սօսէ մասնաճիւղի պատուիրակութիւնը, իրեն վերապահուած տեղ ունի եկեղեցւոյ մէջ, կրօնական դասին մօտ. հոն են օրթոտոքս, կաթողիկէ, աւետարանական, մահմետական ներկայացուցիչներ եւ Հայաստանի դեսպանը: Բոլորն ալ հաւաքուած են հաղորդուելու եւ միասնաբար աղօթելու համար նոյն Աստծոյն, մեր նահատակներուն յաւերժական հանգիստին համար:

ՄԱՐԳԱՏԷ

Ճամբու շինարարական աշխատանքներուն ատեն, յայտնաբերուած է հայերու դիակոյտ մը եւ հոն, Հայերը մատուռ մը բարձրացուցած են՝ Ս. Յարութիւն: Կը հեռանանք Մարգատէէն: Ֆրանսացիներու շինած կամուրջէն (շինուած հոգատարութեան ատեն), Հերմինէ եւ Անահիտ երկու կարմիր վարդեր կը նետեն, որոնք կ'երթան ջուրի երկայնքին: Հանդիսաւոր եւ ծանր պահ մըն է:

ՀԱԼԷՊ

Մեզի կը սպասեն Սուրիոյ խաչուհիները, որբանոցը՝ «Պատսպարան Սուրիոյ օգնութեան Խաչի»: Պատասխանատուն իր մեզի կը բացատրէ հինգ յարկանոց իր կարի չէնքին կառոյցը: Գետնայարկը՝

աշխատանոց մը, որբանոցին այրիներուն եւ կիներուն համար: Հոն կը կարեն դըպրոցականներու եւ ժառանգաւորներու ըզգեստները: Վաճառատուն մը, փողոցին վրայ, կը ծախէ ձեռագործ առարկաները: Դարմանատուն մը կայ, ուր ամէն օր մէկ մասնագիտութեան խնամք կայ (մանկանց հիւանդութիւն, ակնաբուժութիւն, կանանց հիւանդութիւն եւլն., եւլն.): Բժիշկները հայ են, այցելուները՝ ամեն, երբեմն ձրի՝ կարօտեալ ընտանիքներուն համար: Խտրութիւն չկայ, Սուրիացիներն ալ կ'ընդունուին: Մանկամսուր մըն ալ կայ, ուր մայրերը կրնան նորածիններուն կաթ տալ:

ՈՐԲԱՆՈՑԸ

27 պատսպարեալներ, որոնց երեքը՝ բուն որբեր, միւսները բաժնուած զոյգերու երախաներ են: Աղջիկները կրնան հեռանալ միայն ամուսնացեալ, տղաքը՝ 18 տարեկանին, զինուորական ծառայութեան համար: Յատուկ պարագայ մը ներկայացաւ: Խաչուհիները տղայ մը պահած էին մինչեւ 26 տարեկան, զայն պատրաստած էին արհեստի մը, խանութ մը գնած իրեն, այսօր ամուսնացած էր:

Բոլոր երախաները ներկայ էին մեզ ընդունելու համար, կը հիւրասիրէին, խակական տանտիկիններ: Կարգը եկած էր նուէրներու յանձնումին: Շատ ուրախ էին, յետոյ Սեդա պատասխանատուին յանձնեց 4-5 տուփ անթիպիոթիք երախաներուն համար Մարսէյլի Ախխոն Սանթէ Արմենի-Ֆրանսի կողմէ: Մենք ալ կը ստանայինք 2004ի շատ գեղեցիկ օրացոյց մը: Կը հիանայինք բոլոր խաչուհիներուն տարած աշխատանքին:

Նոյն թաղամասին մէջ են Սահակեան վարժարանը 600 աշակերտներով, Քարէն Եփփէ ճեմարանը 1200 աշակերտներով, ուր 2003էն ի վեր Ֆրանսերէնը կը դասաւանդուի որպէս պարտադիր չորրորդ լեզու: Միշտ նոյն թաղամասին մէջ, բազմաթիւ շէնքեր, որոնք Առաջնորդարանին կը պատկանին: Միշտ Հալէպի մէջ, ոմանք կ'երթան խոնարհելու Յակոբ Օշականի շիրիմին առջեւ: Անսպասելին նաեւ, սուրիական հեռատեսիլը հրաւիրած է, մեր պատուիրակութիւնը պիտի ներկայացուի: Հարցազրոյցին մէջ, խորապէս շնորհակալութիւն յայտնեցի Սուրիոյ, որ թոյլ տուած է կառուցանել Մարգատէի դիակոյտին վրայ յուշարձան մը նահատակներու յիշատակին, ինչ որ թոյլ կու տայ Սփիւռքի Հայերուն այս ուխտագնացութիւնը կատարել, բան մը որ անկարելի է Թուրքիա, ուր հայկական ներկայութիւնը օրէ օր կ'անհետի:

Ապրիլ 24 մըն էր, այնպէս ինչպէս մեզմէ ոչ ոք կրնար երեւակայել: Միասին լացինք եւ խնդացինք, բայց նաեւ երգեցինք ու պարեցինք: Շնորհակալութի՛ւն Սեդա:

ՍՈՆԱ ԳԻԺԻՐԵԱՆ-ՏԸԼՕՄԵՆԻ

ՀՄԸՄ-ՖՐԱՆՍ-Ի «ՍՈՒՐԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ» ՄԻՋ-ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

ՀՄԸՄ-Ֆրանսի այլեւս աւանդութիւն դարձած «Սուրէն Մուրատեան» մրցաշարքը, որու նպատակն է Սփիւռքի, մանաւանդ Եւրոպայի հայաշատ գաղութներու երիտասարդ մարզիկները ի մի բերել հայկական անապակ եւ տաք մթնոլորտի մը մէջ, ոգեկոչելով նաեւ այս առթիւ իր հիմնադիրներէն գլխաւորին յիշատակը, այս անգամ տեղի ունեցաւ Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ա. Միմուն» մարզադաշտը, Հոգեգալստեան շաբաթավերջին՝ Մայիս 29 եւ 30ին:

Հրաւէրին ընդառաջած էին Լոնտոնի ՀՄԸՄ-ը (պասքէթպոլ) Տիւիզպուրկի Հայ Մարզականը (պասքէթպոլ), Ալմելոյի ՀՄԸՄ-ը (ֆութպոլ), Իսիի Հայ Մարզականը (ֆութպոլ) եւ անշուշտ ՀՄԸՄ-Ֆրանս ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի իր խումբերով:

Մրցաշարքին առաջին օրը, Մայիս 29 յատկացուած էր զտման խաղերուն միայն, թէ պասքէթպոլի եւ թէ ֆութպոլի հանդիպումներուն: Իսկ յաջորդ օրը, Մայիս 30ին տեղի կ'ունենային եզրափակիչ մրցումները: Այսպէս, ֆութպոլի առաջնութեան բաժակը կը շահէր ՀՄԸՄ-ՖՐԱՆՍ, Բ. դիրքը կը գրաւէր Իսիի ԱՍՕԱ-ն (Հայ Մարզականը) եւ Գ. դիրքը՝ Ալմելոյի (Հոլանտա) ՀՄԸՄ-ը: Պասքէթպոլի մրցաշարքի յաղթականն էր նոյնպէս Փարիզի ՀՄԸՄ-ՖՐԱՆՍԸ, երկրորդ կը հանդիսանար Տիւիզպուրկի Հայ Մարզականը, երրորդ՝ ՀՄԸՄ Լոնտոնը:

Կիրակի օր, Մայիս 30ին, մրցումներու աւարտին տեղի ունեցաւ բաժակներու յանձնումի պաշտօնական արարողութիւնը, որ կատարուեցաւ մեծ շուքով, ՀՄԸՄ-ի համակիրներու եւ ընդհանրապէս հայկական մթնոլորտ վայելելու եկած կարեւոր բազմութեան կարգին արժանապատիւ հիւրերու ալ ներկայութեան: Այսպէս խօսք առաւ ու քարոզեց Գիւտ Արք. Նագգաշեան, որու յաջորդեց Հայաստանի Դեսպան Էտ. Նալպանտեանի ելոյթը: ՀՄԸՄ-ի Կեդր. Վարչութեան խօսքը փոխանցեց Լեւոն Պաղտասարեան ճիշդ Իսիի քաղաքապետ Անտրէ Սանթինիի ելոյթէն առաջ: Ելոյթներու շարքը փակեց Հրաչ Սխեռեան, արտայայտուելով ՀՄԸՄ-Ֆրանսի Վարչութեան անունով: Բաժակներու յանձնումէն ու սկաուտներու տողանցքէն ետք արարողութիւնը վերջ գըտաւ Հայաստանի եւ Ֆրանսայի փառերգներու, ինչպէս նաեւ «Յառաջ Նահատակ»ի ունկնդրութեամբ:

Կ'արժէ յիշել որ օրուան հաճելի անակընկալներէն եղած էր, նախքան փակման արարողութիւնը, ներկայ ըլլալ ՀՄԸՄ-Ֆրանսի - 15 տարեկաններու խումբին Հօ-տը-Սէնի ի հաշիւ մրցումին, որ յատուկ կարգադրութեամբ հոդ տեղափոխուած էր. միւս հաճելի անակնկալն էր երախաներու խումբին (պէնժամէն) ներկայացումը:

Կիրակի իրիկուն, մասնակից բոլոր մարզիկները հրաւիրուած էին պարահանդէսի մը Իսիի ՓԱՍԻ սրահին մէջ: Եղբայրական ու հայկական մթնոլորտի մէջ մինչեւ ուշ ժամերը տեւած խրախճանքի աւարտին, անհամբերութիւնն էր տիրող զգացումը, անհամբերութիւն՝ յաջորդ ժամադրութեան:

Ամէն պարագայի մէջ յաղթականը մարզական եւ ՀՄԸՄ-ական ոգիին հետ անշուշտ նախ եւ առաջ հայկականն էր ու նաեւ պանծացումը անոնց որոնք ուժ եւ զոհողութիւն չխնայեցին այդ նպատակին ինչպէս Սուրէն Մուրատեանը. «այսօր մահէն շուրջ յիսներեք տարի վերջ, յատկապէս նոր սերունդը շատ բան չի գիտեր կամ բոլորովին անծանօթ է այս անզուգական Հայուն եւ ՀՄԸՄ-ականին», ինչպէս կը գրէ յայտագրին մէջ զինքը ներկայացնող քանի մը տողնոց գրութիւնը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԱԼԷՊ ժամանած է Մայիս 7ին, հայ կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարքը՝ Ներսէս-Պետրոս ԺԹ., որու հովուապետական առաջին այցելութիւնն էր Սուրիա: Պատրիարքը իր շքախումբով հասած է Մար Ծըրճոս եկեղեցւոյ առջեւ ու թափորով եւ շեփորախումբի ընկերակցութեամբ ուղղուած են Ս. Խաչ եկեղեցի, ուր զինքը դիմաւորած է տեղւոյն նորանշանակ վարդապետ՝ Ներսէս Զապարեան: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է հայ կաթողիկէ առաջնորդը՝ Պետրոս Արք. Միրիաթեան:

***

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մեծի Տան Կիլիկիոյ մայրավանքի «Կիլիկիա» թանգարանին մէջ, Մայիս 1ին, կազմակերպութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ համալսարանական ուսանողներու միութեան (ՀԵՀՈՄ) տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը, որու նիւթն էր «Ցեղասպանութեան երկարատեւ ազդեցութիւնը եւ հատուցումի հարցը»: Բացումը կատարած է ՀԵՀՈՄ-ի վարչութեան անդամ Ալին Պաղտասարեան, որ ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Ուըրդեթըր համալսարանի դասախօս՝ տոքթոր Հէնրի Թերիոն, որ Պէյրութ կը գտնուէր ամերիկեան համալսարանի «Լեպընիզ Արմինիըն Հերիթէյճ Գլոպ»ի հրաւէրով: Իր տուած դասախօսութեան ընթացքին դասախօսը խօսած է Հայոց ցեղասպանութեան տակաւին շարունակուող ժխտական ազդեցութիւններուն մասին: Ան բաղդատութիւններ կատարած է հայկական ցեղասպանութեան եւ աշխարհի մէջ իրագործըւած այլ ցեղասպանութիւններու միջեւ, նշելով միաժամանակ որ այս ժխտական ազդեցութիւնները պիտի շարունակուին այնքան ատեն որ ցեղասպանը շարունակէ ուրանալ իր գործած ոճիրը ու որեւէ լուրջ փորձի չի ձեռնարկեր իր պատմութիւնը վերաքննութեան ենթարկելու համար: Հէնրի Թերիօ շեշտած է որ, այսօր անժամանցելի է Հայոց ցեղասպանութեան հատուցման հարցը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, Համազգայինի «Արեգ» մանկապատանեկան թատերախումբը ներկայացուցած է Սասունցի Դաւիթ աւանդավէպի թատերական պատկերը: Բեմադրութիւնը կատարած էր Դաւիթ Յակոբեան (Հայաստանէն): Թատերգութեան մասնակցած են 23 թարմատի աշակերտներ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի «Ասեմպլի հոլ» սրահին մէջ, Մայիս 8ին, ելոյթ ունեցած է Համազգայինի «Կարկաչ» երգչախումբը, խմբավարութեամբ Զաքար Քէշիշեանի: Յայտագիրը բաղկացած էր հայկական եւ մեծ մասամբ «Կարկաչ»ի համար յօրինուած երգերէ: Համերգին բացումը կատարած է երգչախումբին երիտասարդական բաժինը, որու երգացանկը յատկանշուած է տարբեր բնոյթի երգաշարերով: Ելոյթի աւարտին, արտայայտուած է Եուրի Սահակեան, արտասանելով հայրենասիրական եւ մանկական թեմաներով քերթուածներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

- Ի՞նչ է ան ծովին անունը...
- Մարմարա է, միւսիւ...
- Բայց վստա՞հ ես որ Մարմարա է...
- Այո՛, միւսիւ.. Մարմարա գիտեմ ես...
- Մարմարա՞.. Վստահօրէն ըսէ անունը...
- Միւսիւ, միւսիւ, Արշիպեղագոս է...
- Տեղդ գնա, տեղդ գնա, բան մը չես կրցեր սորվիլ...

Ու երրորդ աշակերտ մը.

- Ըսէ, տեսնեմ ան ծովուն անունը...
- Միւսիւ, Միջերկրականն է, միւսիւ...
- Տեղդ կորսուէ...
- Միջերկրականի ծոցն է...
- Տե՛ղդ:

Ամէնէն վերջը ուսուցիչը ճարահատ կը դիմէր Նուպարի, նոյն հարցումով: Նուպար քթին տակէն ինքնավստահ ժպիտով մը ու ցած ձայնով կ'ըսէր.

- Մարմարա...
- Վստա՞հ ես, վստա՞հ, վստա՞հ...

Նուպար ժպիտը կը լայնցնէր ու գլխու պզտիկ շարժում մը կ'ընէր:

Ուսուցիչ Շաւարշ ափ ի բերան մնացող աշակերտներուն դառնալով կ'ըսէր հատիկ, հատիկ:

- Բաւական չէ բան մը գիտնալը. պէտք է վստահ կերպով գիտնալ այդ բանը: Միմիայն Նուպարն է որ վստահութիւնը ունի իր գիտցածին: Նուպարին՝ տասը:

Ու մանաւանդ միւսիւ Շաւարշը պատմութեան, Հայոց պատմութեան դասի ժամանակ որ գաղտնի եւ առանց գրքի կ'աւանդուէր տղոց-այնքան համեղ, այնքան հաճելի, այնքան հետաքրքրական եւ նաեւ այնքան յուզումով կը պատմէր ամէն դէմք: Եթէ պատահէր որ տղոցմէ քանի մը հոգի աղմկէին՝ երբեք «լռութիւն» չէր ազդարարեր, այլ հազիւ լսելի ձայնով մը կը շարունակէր.

- Եւ Յազկերտ, պարսից արքայից արքան...

Ու լռութիւնը կուգար կը հանգչէր դասարանին նստարաններուն վրայ: Կամաց կամաց ուսուցչին ձայնը կը բարձրանար, կը խանդավառուէր եւ անպայման քանի մը կաթիլ արցունք կը հոսէր իր աչքերէն երբ Հայերը պարտութիւն կրէին կամ թագաւորական հարստութիւն մը կորսնցնէին:

Նուպար եւ իր ընկերները այլեւս դաս չէին առներ գրեթէ պրն. Շաւարշէ: Շաբաթական մէկ պահ՝ աշխարհագրութեան համար կուգար ան երրորդ դասարանը: Տղաքը ի՛նչ անհամբեր ութեամբ կը սպասէին այդ ժամուն՝ իրենց ուսուցչին դէմքը կուշտ ու կուռ տեսնելու համար: Նուպար կը պաշտէր ուղղակի իր ուսուցիչը: Անկէ լսած էր, օր մը, կէս գովեստ ու կէս յանդիմանութիւն մը ու ցաւ զգացած էր:

- Նուպարը ամէնէն շնորհալի աշակերտն է դասարանին, բայց դժբախտաբար ամէնէն անառակը:

Երրորդ դասարանին մէջ Նուպար ունեցած էր նոր ուսուցիչներ: Անոնցմէ մին էր նաեւ նկարիչ Սիմոնեանը, որ գծագրութեան դասատու էր: Այս դասատուին մեթոտն ալ պարզ էր: Գաճէ արձան մը կը դնէր ու տղոց կ'ըսէր.- գծեցէք: Այսքան: Երբեմն սրբագրութիւններ կ'ընէր ու գըծագրութիւն աւարտած կը պահանջէր յաջորդ դասին համար եւ թիւ կը դնէր: Նշանաւոր հայհոյող մըն էր եւ բարկացոտ: Օր մը պոռաց.

-Ամէնքդ ալ, բացի Նուպարէն, մէկ մէթալիկ չէք արժեր:

Ու դուրս ելաւ դասարանէն:

Նուպար եւ կեսարացի Մարտիրոս գէշ դրութեան մէջ էին: Նուպար ամօթէն կարմրած էր, իսկ Մարտիրոս նախանձէն ու եղած անիրաւութիւնէն: Երկու աշակերտները դաշնակցած էին գաղտնի: Նուպար կը գրէր Մարտիրոսին շարադրութիւնը, իսկ Մարտիրոս կը գծէր Նուպարի պատկերը: Աշակերտներն անգամ չէին գիտեր այս խնդիրը:

Նուպար մօտեցաւ Մարտիրոսին ու ըսաւ.

- Մարտի՛կ, ասկից վերջը ա՛լ պէտք չէ գծես ինծի համար: Ես սակայն միշտ պիտի գրեմ քեզի համար շարադրութիւնդ: Ի՞նչ ապուշներ կան սա ուսուցիչներուն մէջ: Պուտալա մըն ալ աս...

Մարտիկ յուզումէն չկրցաւ բառ մը արտասանել:

Նուպար խիստ ազդուած եւ ամչցած էր պատահարէն եւ ամբողջ դասերը լքելով՝ շաբաթ մը ամբողջ աշխատեցաւ գծագրութեան, օրինակ տրուած գաճը գծելով, աւրելով, պատռելով, վերստին սկսելով, երրորդ անգամ փորձելով, վարժուելով ու վերջապէս չորրորդին բաւական ներկայանալի, իսկ իրեն համար անյուսալիօրէն շնորհալի պատկեր մը մէջտեղ բերելով: Հետեւեալ դասին նկարիչ ուսուցիչը իր գովեստը կրկնեց: Նուպար ա՛լ հանգիստ էր. յաղթած էր: Ապշած մնաց Մարտիրոս, քանի որ գրեթէ օրը օրին հետեւած էր Նուպարի ճիգերուն, քրտնաթոր աշխատանքին:

Դասէն վերջ Նուպար ըսաւ Մարտիրոսին.

- Մարտիկ, ասկից վերջը շարադրութեան դասդ այլեւս ես չեմ գրեր, որովհետեւ այդպէսով գէշութիւն ըրած կ'ըլլամ քեզի: Ճիգ մը ըրէ, ինծի պէս ըրէ ու պիտի յաջողիս: Աշխատանքը կուտայ մեզի մեր չունեցած յատկութիւնը:

Ամիս մը վերջը, երբ տնօրէն Գրիգոր Մարգարեան էֆէնտի տղոց սխալ մտայնութեան մասին կը խօսէր՝ կ'ըսէր, որ աշակերտները շատ անգամ համոզում կը գոյացնեն իրենց մէջ թէ այսինչ դասը սորվելու ընդունակութիւն չունին, բայց այդ հիմնովին սխալ է: Աշխատանքը ամէն բանի կը յաղթէ:

Այն ժամանակ Նուպար սաստիկ զգածուած ձեռքը վեր բարձրացուց եւ ցուցամատը բացաւ.

Տնօրէնը հարցուց.

- Ի՞նչ է... Ի՞նչ կայ... Ի՞նչ պիտի ըսես...

- Տնօրէն էֆէնտի, արդեօք թոյլ կու տա՞ք որ քանի մը շաբաթ առաջ պատահած դէպք մը պատմեմ ձեզ: Այս պատահածը պիտի հաստատէ ձեր ըսածը:

(Շար. 55)

Տիկին Աղաւնի Առաքելեան,
Տէր եւ Տիկին Վարուժան Առաքելեան եւ աղջիկը,
Տէր եւ Տիկին Ակսէլ Առաքելեան,
Առաքելեան, Ճօլօլեան, Գասպարեան եւ Պառաւեան ընտանիքները
ինչպէս նաեւ ընտանեկան համայն պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՄԱՆՈՒԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 1ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունիս 7, ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին։
15, rue Jean-Goujon — Paris 8e

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տիկին Իօժէնի Յովսէփեան եւ զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան 12րդ տարելիցին առիթով 150 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի, Յունիս 7
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ ԿՈՒՍԱՆԱՑՆ ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆՑ
Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

***

Շաբաթ, Յունիս 12
ՏՕՆ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝ ԵԼԱՆՈՅՆ Ի ՎԻՐԱՊԷՆ
Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

GALA EXCEPTIONNEL
DE
L'ENSEMBLE ARMENIEN
NAVASART

SAMEDI 5 JUIN A 20 HEURES 30
au Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux
25 avenue Victor Cresson 92130 Issy-les-Moulineaux

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le **Jeudi 17 juin 2004 à 20h30** au Siège de l'Association
77, rue La Fayette, Paris 9ème

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérants de l'Association.

Celles-ci doivent parvenir à l'Association au plus tard le 24 mai 2004.

Elles doivent être signées et indiquer les noms, prénom et adresse du candidat.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան յաջորդ Վարչական Կազմի 11 անդամներու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 27 2004

Ազգային Միութեան բոլոր անդամները, այժմէն իսկ, կրնան իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել գրաւոր, ղրկելով իրենց դիմումնագիրը Միութեան կեդրոնատեղին՝
295, Ռիւ Անտրէ Ֆիլիփ, 69003 Լիոն։
Թեկնածութեան վերջին թուական որոշուած է 2004 Յունիս 21։

2004 Յունիս 21ի կէս գիշերէն ետք թեկնածութիւնները ընդունելի չեն։ Նամականիշը հաշուի կ'առնուի որպէս վկայութիւն։

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Les inscriptions du mois d'août sont ouvertes et nous vous invitons à inscrire vos enfants en téléphonant au **01. 53. 34. 18. 18** ou auprès de la section CBAF la plus proche de votre domicile.

— Dates : du 30 juillet au 16 août

— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

DEUX VOYAGES EN ARMÉNIE
(OECUMENIQUES, CULTURELS, HUMANITAIRES)

12 AU 26 AOUT : VOYAGE POUR JEUNES (18 à 30 ans)
prix : 840 euros
25 OCTOBRE AU 1er NOVEMBRE : (Tous âges)
prix : 1100 euros

Accompagnateur : **Pasteur SAMUEL SAHAGIAN**
organisés par **Solidarité Protestante France-Arménie**
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SFPA : 1, rue Cabanis, 75014 Paris (Tél. : 01 47 35 30 23)
(Extension possible au Karabagh du 1er au 3 novembre)
(Programme détaillé sur demande)

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La MCA a le plaisir de vous inviter aux **AUDITION ET CONCERT ANNUEL**
«Onnig Surmélian»
DES ELEVES DE MUSIQUE DE LA MCA
Instruments : Piano — Violon
le DIMANCHE 6 JUIN
à 15h : Audition
à 17h : Concert
à l'Espace Culturel «LE 148» Studio
148 rue P.-V. Couturier
94140 Alfortville
——Entrée libre——

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ELECTIONS EUROPEENNES

DÉBAT

Dans l'actualité des Elections Européennes et à l'initiative d'**André SANTINI** (vice-président de l'UDF), un débat est organisé au Yan's Club, 5 avenue Reille Paris 14e, le **mardi 8 juin à 20h**, en présence d'**Alexis GOVCIYAN** et **Marielle DE SARNEZ**, tous deux candidats sur les listes UDF, aux Elections Européennes, avec pour thème : **«La Turquie a-t-elle sa place dans l'Europe?».**

18e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS
Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 18ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■ ՊԱՏՈՒՀԱՆԸ ԲԱՑ ՉԵՆ ԹՈՂՈՒՐ
(1951)
Վ.ԱՐՈՒԺԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆ
Կիրակի Յունիս 6, ժամը 16ին

ON NE LAISSE PAS LA FENETRE OUVERTE
VAROUJAN ADJEMIAN
Dimanche 6 juin à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57, Boulevard Jourdan, 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները ներկայ գտնուելու շատ կարեւոր ժողովի մը Շաբաթ, Յունիս 5, ժամը 14·30ին, սովորական ժամադրավայրը։ Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CONCERT

au profit de l'Ecole Sainte Croix du Samedi
le samedi 5 juin à 20 heures 30
dans la Cathédrale Sainte Croix de Paris des Arméniens Catholiques
Chieko HAYASHI (Mezzosoprano)
Massanori KOBIKI (Piano)
Au programme :
Georges Enescu — Vartkes Dalyan — Achod Satyan — Masato Kouchi — Charles Koechlin — Alina Piechowska — Maurice Ravel

Entrée: 13 rue du Perche Paris 3e (angle rue Charlot)
Participation aux frais : 10 Euros
(Billets en vente à la Paroisse).
Réservations :
☎ 01 44 59 23 50

Assemblée Générale de "Solidarité Protestante France-Arménie"

LE DIMANCHE 6 JUIN
à 14 heures
à l'Eglise Réformée du Luxembourg
58 rue Madame Paris 6e

Journée consacrée à l'Arménie :
— **10h30** : Culte présidé par le pasteur Samuel SAHAGIAN (chants liturgiques arméniens);
— **12h30** : Repas arménien;
— **14h** : Assemblée générale (rapport moral, rapport financier, projets humanitaires et culturels).

L'Assemblée générale est ouverte à tous.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՕՐԵԱՅ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 1[illegible]ին։

Մասնակցութեան սակն է 35 Եւրօ։

Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝
-- Լիզային՝ 04·78·31·92·98 թիւին կամ
-- Սիրվարդին՝ 04·78·49·28·87 թիւին։

Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2։

***

Section «SEVAN» de Vienne

Grande fête champêtre annuelle

Animée par le chanteur **BERDJ** et son Orchestre
DIMANCHE 6 JUIN à partir de 12h
Au parc de GEMENS
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette
Ambiance arménienne
Tombola
— Salle couverte en cas de pluie —

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine

Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 5
SAMEDI
5 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·961 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20·961

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ գումարած իր 131րդ ժողովին, ՕՓԷՔ-ը որոշեց 10% համեմատութեամբ աւելցնել քարիւղի արտադրութիւնը, որ մինչեւ Օգոստոս 26 միլիոն տակառի պիտի հասնի օրական: Այս կարգադրութիւնը կը միտի մանաւանդ առաջքն առնելու գիներու յաւելման: Ներկայիս արդէն տակառը իջած էր 39,28 տոլարի: Ժողովին Նախագահը՝ քարիւղի Ինտոնեզիացի Նախարարը Փուրնոմօ Եուսժիաթորօ, բացման խօսքով իսկ իր մտահոգութիւնը յայտնած է, շեշտելով.- «Շատ մտահոգ ենք գիներու յաւելումէն: Ամէն ինչ կ'ընենք կայունացնելու համար գիները»:

ՍԻԱ-ի (ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւն) տնօրէնը՝ Ճորճ Թենէթ իր հրաժարականը տուաւ «անձնական պատճառներով»: Օդանաւէն մէջ, որ Պուշը Հռոմ կ'առաջնորդէր, Յունիս 3ին, Նախագահը յայտնեց թէ ինք չէր այդ հրաժարականը պահանջողը: Կը կարծուի որ գործակալութեան եւ ի'ր թերացումներն են գլխաւոր պատճառը, մանաւանդ սխալ տեղեկութիւններ Իրաքի զանգուածային բնաջնջման զէնքերուն մասին: Գոլին Փաուըլ, վերջերս Թենէթը նկատած էր որպէս պատասխանատու այն սուտին, զոր ինք արտասանած էր 2003 Փետր. 5ին Թոյնի փոքրիկ շիշ մը ձեռքին, ՄԱԿ-ի առջեւ, փաստելու համար որ քիմիական վտանգաւոր զէնքեր կային Իրաք: Թենէթ նոյնիսկ ըսած էր Պուշի՝ «մի' մտահոգուիք, ամուր (պէթոն) տեղեկութիւններ են»: ՍԻԱ-ն կը դատապարտուի նաեւ իր թերացումներուն համար 2001 Սեպտեմբեր 11ի ոճրափորձերու նախօրեակին: Թենէթ գործակալութեան գլուխն էր 1997էն ի վեր: Խորքին մէջ Թենէթ կրնայ պարզապէս քաւութեան նոխազ ըլլալ ԱՄՆ-ու բոլոր յանցագործութեանց:

ՀՌԵՆՈՍԻ ափին, Սթրազպուրկի մէջ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ աջերը հասարակաց ժողով մը գումարած էին, Յունիս 3ին, որ կը ձգտէր իրարու մօտեցնելու իրենց հոսանքները: Ցարդ, Ֆրանսայի աջին մօտէլը սպանական ժողովրդական կուսակցութիւնն է, բայց, պարտութենէն ետք, մտայնութիւնը փոխուած է: Հակառակ անոր որ Ալզասը աջի միակ յաղթական շրջանն էր, ժողովը հազիւ 500 հոգի համախմբած է: Քոհլ եւ Ժիւփէ այդ ուղղութեամբ կ'աշխատէին: Ի դէպ, Շրէօտէրի խանդավառութեան առթիւ, որ ցամաքահանման 60ամեակին հրաւիրուած է Նորմանտի, կը յիշուի որ նման հրաւէր մըն ալ Միթերանը ըրած էր Քոհլի, որ մերժած էր, յիշեցնելով թէ այդ ճակատին վրայ իր եղբայրը կորսնցուցած է եւ իբրեւ Գերման, ի'ր տեղը չէ: Սթրազպուրկի այս հանդիպումին առթիւ, երկու կուսակցութիւնները կրկնած են իրենց զգացումը Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ: Եւրոպական հարցերու շուրջ բոլորովին համակարծիք են:

ՎՈՒՐԱԼ ԷՕՂԷՐ, գործով՝ գերմանացի, սրտով՝ Թուրք, Եւրոպական ընտրութեան թեկնածուներէն է Շրէօտէրի ձախ կուսակցութեան, ցանկին վրայ 10-րդ դիրքը գրաւելով: Նոյնիսկ եթէ ԷՍ. ՓԷ. ՏԷ.ն ձայներու 10%ը ստանայ, Էօղէր կ'ընտրուի եւ Եւրոպական Խորհրդարան կը մտնէ: 62 տարեկան, Գերմանիա եկած է 1960ին, որպէս ճարտարագիտութեան ուսանող, յետագային ճամբորդութեան գործակալութիւն մը հիմնած է: Բոլորո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 3/4)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի Պետական Համալսարանի ուսանողութեան հետ հանդիպումի մը Արտաքին Նախարար Վ. Օսկանեան ըսած է թէ նոյն նախարարութիւնը բաւական արդիւնաւէտ կերպով կը զբաղի ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումի հարցով եւ արդիւնքները յայտնի են: Ան տարուած աշխատանքին մէջ երեք ուղղութիւն նշած է. առանձին պետութիւներու, միջազգային կազմակերպութիւններու եւ ատեաններու, նաեւ Թուրքիոյ ճանաչումի խնդիրը: Նախարարը Թուրքիոյ առումով յառաջդիմութիւն նկատած է այն հանգամանքը որ հարցին քննարկումին այլեւս արգելք չի դրուիր: Ատկէ զատ, Թրքական իշխանութիւնները համեմատաբար հանդուրժող են ցեղասպանութեան անդրադարձող հրատարակութիւններու, ֆիլմերու նկատմամբ:

***

ԼՂՀ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 3ին ԼՂՀ Սահմանադրական յանձնաժողովը առաջին նիստը գումարած է Ստեփանակերտի մէջ, նախագահութեամբ Ա. Ղուկասեանի: Նախագահը իր ելոյթին մէջ ըսած է յատկապէս թէ կեանքը յամառօրէն կը պնդէ որ Ղարաբաղը իր Սահմանադրութիւնը ունենայ: Անով կարեւոր քայլ մը եւս կ'առնուի պետականութեան կայացման ճամբուն վրայ: Մինչեւ այսօր այդ հիմնական օրէնքին ուշացումը ան բացատրած է ներքին ու արտաքին քաղաքական պատճառներով, հակամարտութեան կարգաւորման կապուած պարագաներով: Սակայն ԼՂՀ-ը չի կրնար յաւիտեան սպասողական վիճակի մէջ մնալ, ըսած է Ա. Ղուկասեան, աւելցնելով. «ԼՂՀ-ն պէտք է դառնայ ժամանակակից ժողովրդավարական հասարակութեան հետ համաքայլ, հասարակութիւն որտեղ գերակայում է օրէնքը»:

Նիստին ընթացքին որոշուած է աշխատանքի խումբստեղծել որպէսզի մշակուի Սահմանադրութեան նախագիծը: Ելոյթներ ունեցած են Ազգ. Ժողովի նախագահը, վարչապետը, Ապահովութեան խորհուրդի քարտուղարը:

ՎԷՐՄՈՆԻ ՆԱՀԱՆԳՆ ԱԼ ՃԱՆՉՑԱՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վէրմոնը ԱՄՆ-ու 37րդ նահանգն է որ ճանչցած է ցեղասպանութիւնը: Նահանգապետ Ճ. Տակլըս ցեղասպանութեան 89րդ տարելիցի ոգեկոչումներուն առթիւ այդ յայտարարութիւնը ըրած է, «Հայ նահատակներու օր» հռչակելով Ապրիլ 24ը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ - Հ.Յ.Դ. ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպական խորհրդարանական ընտրութեան քանի մը օր մնացած, քարոզչական գործունէութիւնը թափ կ'առնէ, գործակցութիւններ կը յայտարարուին, գրաւարկներ սեղան կը բերուին: Այս հոլովոյթին մէջ տեղ գտած էր մամուլի այն ասուլիսը որ տրուեցաւ Ընկերվարական կուսակցութեան Փարիզի կեդրոնատեղիին մէջ, Մայիս 3, Հինգշաբթի առաւօտ: Ասուլիսը կազմակերպուած էր յայտարարելու համար նշեալ ընտրութեան Ընկերվարական - Հ.Յ.Դ. միաբանութիւնը:

Նախ խօսք առաւ Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը Ֆրանսուա Հոլանտ. յիշելէ ետք երկու կազմաւորումներուն երկար ժամանակի գործակցութիւնը, ըսաւ թէ ներկան եւս ունէր այդ գործակցութիւնը շարունակելու լուրջ տուեալներ. հասկնալի է որ խօսքը կը վերաբերէր Թուրքիոյ անդամակցութեան համար բանակցութիւններու յստակ թուական ճշդելու հարցին ու անոր համար դրուած պայմաններու կարգին ցեղասպանութեան ճանաչումին: Կարճ խօսքով՝ ընկերվարականները Թուրքիոյ համար որոշուած Գոփընհակընի չափանիշներու յարգանքի պայմանին կը միացնէին ցեղասպանութեան ճանաչումը: Ան պէտք է տեղի ունենար Դեկտեմբերէն առաջ, որպէսզի կարելի ըլլար նըկատի առնել բանակցութեան թուական որոշելու պարագան, եթէ անշուշտ միւս պայմանները յարգուած համարուէին:

Ֆ. Հոլանտ շեշտեց թէ ցեղասպանութիւնը միայն հայեւթուրք հարց մը չէ, այլ համայնական հարց մը, ինչպէս մարդկութեան բոլոր ողբերգութիւնները: Ըսաւ նաեւ թէ իրենք ժխտողականութեան դէմ օրէնքի բանաձեւ մըն ալ պատրաստած են:

Իրմէ ետք խօսք առաւ Հ.Յ..Դ Արեւմտ. Եւրոպայի ներկայացուցիչ Մ. Փափազեան: Ան եւս յիշեց երկու կուսակցութիւններուն մինչեւ ԺԹ. դար երկարող կապերը, գործակցութիւնը. ապա ըսաւ թէ Ֆ. Միթերան ցեղասպանութիւնը ճանչցող առաջին նախագահը եղած էր, ինչպէս Գ. Շէյսոն առաջին Արտաքին գործերու նախարարը: Ան անդրադարձաւ նաեւ ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.ի ցանկին վրայ տեղ գրաւած Ալեքսի Կէօվճեանի թեկնածութեան, ըսելով թէ համակրանքով կ'ողջունեն զայն:

Ներկայ երկու տասնեակի չափ հայկական, ֆրանսական եւ թրքական մամուլի ներկայացուցիչներու քանի մը հարցումներով աւարտեցաւ ասուլիսը: Բաժնուեցաւ նաեւ հաղորդագրութիւն մը, ստորագրուած՝ Ֆ. Հոլանտի ու Մ. Փափազեանի կողմէ, ինչպէս պատճէնը այն նամակին զոր Ֆ. Հոլանտ ղրկած էր Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Ա.-Ն. Սեզէրի:

Հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսուի թէ Անգարայի ձեռնարկած բարեչրջումները անբաւարար են, համեմատած՝ Եւրոպայի ժողովրդավարական սկզբունքներուն եւ անկէ կը պահանջուի նաեւ որ ճանչնայ ցեղասպանութիւնը, որպէս ժողովրդավար պետութիւն, կատարելով յիշողութեան ու անդրադարձի անհրաժեշտ աշխատանքը:

Ինչ կը վերաբերի Ա.-Ն. Սեզէրի ուղղուած նամակին, կ'ըսուի թէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը թեր կեցուածք ունի Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան եւ թէ Ֆ. Հոլանտի համոզումով՝ «Եւրոպան ամէն բանէ առաջ քաղաքական ծրագիր է ու ժողովրդավարական եւ մարդկային իրաւունքներու արժէքներու եւ ոչ՝ կրօնական չափանիշներու հիմնուած համայնք»:

Ըսելէ ետք թէ ինք կ'ողջունէ Անգարայի վերջին տարիներու կարեւոր բարենորոգումները, Ֆ. Հոլանտ կը նշէ թէ իր կուսակցութիւնը միւս պայմաններուն կարգին կը դասէ ցեղասպանութեան ճանաչումը:Ժողովրդավար Թուրքիան կայսրութեան ոճիրներուն պատասխանատու չի նկատեր ընդհանուր քարտուղարը, սակայն հանդերձ «բարոյական պահանջ» կ'որակէ «90ամեակի տարուան» մէջ ճանաչումի ակնկալութիւնը, այն հաւատքով որ ան շրջանի ժողովուրդներուն հաշտութեան ալ պիտի նպաստէ:

Միջազգային նման հանդրուանի որ եւրոպական ընտրութիւնն է, ուշագրաւ է Հայերու, հայկականին ի վերջոյ ընդգրկումը: Յուսալի, քաջալերելի երեւոյթ է ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.ի ցանկին գ. կարգին վրայ Ա. Կէօվճեանի ներկայութիւնը ու Ընկերվարական - Հ.Յ.Դ. միաբանութեան ցեղասպանութեան ճանաչումը Թուրքիոյ տրնչութեամբ գրաւարկի վերածելու կեցուածքը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

***

Մոնտ (Յունիս 4) կ'արձագանգէր լուրին, նշելով որ «Ֆր. Հոլանտ եւ իր հայ պաշտօնակիցը՝ Մուրատ Փափազեան, Հ.Յ.Դ.եան նախագահ, հասարակաց յայտարարութիւն մը ստորագրած են հրաւիրելով Թուրքիան որ ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը:

ԱԶՆԱՒՈՒՐ՝ «ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՑՐԴ ԱՆՏԱՌԸ» ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ

Ֆիկառոյի Հինգշաբթի օրուան գրական յաւելուածը (Յունիս 3) կը հաղորդէ որ «Գիրքերու Անտառը», որ տեղի կ'ունենայ Օգոստոսի վերջին կիրակին Շանսօ-Փրէլոշ (Էնտր է Լուառ), այս տարի որպէս հովանաւոր ունի Շառլ Ազնաւուրը: Հանդիպումը նախաբանն է գրական վերամուտին եւ բացօթեայ կը համախմբէ մեծ թիւով գրողներ եւ հազարաւոր այցելուներ (20.000՝ 2003ին): Կազմակերպողն է գրագէտ - հրապարակագիր Կոնզաք Սէն-Պրի: Թերթը կը գրէ նաեւ թէ բացի «Ֆրանսական երգի վեթերանէն» հոն պիտի ըլլան նաեւ Ժան-Ֆրանսուա Տընիօ, Ժան-Մարի Ռուար, Պէրնար Վէպէր, Մարք Լեվի եւ ուրիշներ: Այս տարուան թեման է Ժորժ Սանտի ծննդեան 200ամեակը եւ «Լէթր Փերսան»ի ոգեկոչումը, ժամանակակից պարսիկ գրագէտներու մասնակցութեամբ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (304) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Թիւ հինգը՝
Անունը լեզուիս տակ — Ր. ԱՃԷՄԵԱՆ

Գիր - վայր յարաբերութիւնը
հայ գրագիտուհիներու
երկին մէջ — ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Բանաստեղծը, որ չունեցաւ
հայրենիք — Կ. Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱԾԵՓ Ս. ՊԱՏԱՐԱ՞Գ

«Խենթը նորէն եկաւ»:

Այսպէս կը գրէր վարդապետ մը 1817-ին, երբ մօտ երկու ամիս չարունակ անգլիացի ազնուականը կ'երթար Ս. Ղազարի վանքին անդորրը «խանգարելու» իր չնաշխարհիկ ձեռնարկումով:

Հայերէն սորվելու:

Պատմութիւնը ծանօթ է:

«Խենթը» Լորտ Պայրընն էր, վարդապետը՝ Հ. Յարութիւն Աւգերեանը, իսկ անոնց գործակցութեան արդիւնքներէն մէկը՝ վերջինիս անգլերէն գրած հայերէնի քերականութիւնը, որուն մեկենասութիւնը ստանձնած էր անգլիացի գրագէտը: Այդ քերականութեան նախաբանին մէջ էր, որ Պայրըն կը գրէր ասոյթի կարգին անցած իր այն հաստատումը, թէ հայերէնը Աստուծոյ հետ խօսելու լեզուն է:

Բացատրկութեան օրէնքներու չենք հաւատար, բայց կարդալէ ետք վերջին երկու-երեք ամիսներուն ամերիկահայ մամուլին մէջ (անգլիատառ թէ հայատառ) պայթած փոթորիկը եւ, ի մասնաւորի, Գրիգոր Քէօսէեանի դիպուկ յօդուածը («Յառաջ», Ապրիլ 30), մտաբերեցինք վերի դրուագը:

Անգլիացին եւ հայերէնը՝ Աստուծոյ հետ հաղորդակցելու լեզուն:

Իսկ հիմա ունինք Հայեր եւ... անգլերէնը՝ Աստուծոյ հետ «հաղորդակցելու» լեզուն:

***

Գրեթէ մեր ամբողջ կեանքը զուտ հայախօս եկեղեցի յաճախած ըլլալով, ընդունինք, որ անձնապէս կանխակալ մը ունինք երբ եկեղեցի երթալով, թէկուզ եւ օրուան քարոզը երկլեզու կ'ըլլայ: Պուէնոս-Այրէսի մէջ պատահաբար ներկայ եղած ենք աւետարանական պաշտամունքներու, ուր չենք կրցած կանխել ամբողջական խորթութիւն մը՝ ի լուր հայերէն թարգմանածոյ ծէսի մը, ուր լեզուն եւ երաժշտութիւնը գիրար չէն բռներ: Պատահաբար նաեւ ներկայ եղած ենք կաթողիկէ պսակի արարողութեան մը, ուր միայն զոյգ մը հայերէն շարականներ հայկական ծէսի մը մասնակից ըլլալու պատրանքը կը փրկէին: Մնացեալը՝ ամբողջութեամբ սպաներէն:

Ամենայն յարգանքով հանդէպ ոչ-հայախօս, կամ աւետարանական ու կաթողիկէ յարանուանութիւններուն պատկանող մեր հայրենակիցներուն, չենք կրնար չխոստովանիլ, որ վանողական բան մը կայ տեղ մը:

Եկեղեցական արարողութիւնը ռամկօրէն դարձնելու, այսինքն, մէկ հարուածով անգլերէնի անցնելու առաջարկը, որ զոյգ մը ամերիկահայ առաջապահ եւ խորապէս քրիստոնեայ, լուսաւորեա՛լ եկեղեցականներու կը պատկանի եւ խումբ մը աշխարհականներու երկրորդութիւնը ունի, իրապէս կը գլէ-կ'անցնի զարմանքի բոլոր չափանիշները:

Ո՛չ թէ որովհետեւ սպասելի չէր, այլ որովհետեւ հայածեփ այս Ս. Պատարագին հիմնաւորումը դաւառամտութեան եւ անհարկ մարդորսութեան գլուխ-գործոց մըն է:

Կ'ենթադրէ, որ վերը Աստուած եւ վարը Ամերիկա ունինք:

Կ'ենթադրէ, որ սպանացի կամ չինացի «մեր» հարս ու փեսաները վազելով հայանուն մեր եկեղեցիները պիտի լեցնեն երբ անգլերէն «հոգեպարար» արարողութիւններ լսեն՝ «այդ հին, ծանօթ մեղեդին», ինչպէս պիտի գրէր Շահնուրը, որպէս մնացորդ անցեալի:

Առժամաբար, մինչեւ որ ցնցոտի դարձած այդ երաժշտութիւնը մէկդի նետուի եւ հայերէնով երգուելիք շարականներուն տեղ ամերիկեան մեղեդիով թարգմանութիւն մը որդեգրուի:

Այն ատեն, ինչո՞վ պիտի տարբերի ամերիկեան բողոքական կամ կաթողիկէ եկեղեցիի մը արարողութենէն: Հայց. Եկեղեցւոյ դաւանանքի, թէկուզ եւ անգլերէնով, ներկայացումո՞վ: «Who cares?» պիտի ըսէր այն Ամերիկացին (կամ Ամերիկահայը), որ կրօնք կամ դաւանանք կ'ընտրէ, կամ աղանդ կ'որդեգրէ... շապիկ փոխելու պէս:

***

ԺԶ. դարուն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Նըւիրապետութեան դէմ Մարթին Լութերի ըմբոստութեան գլխաւոր առաջադրանք-փրապետութեան դէմ Մարթին Լուտէրի էր գերմաներէնով՝ «ռամկօրէն»ով: Բայց Կաթողիկէ Եկեղեցիին գործածած ծիսական լեզուն մեռած լեզու մըն էր՝ լատիներէնը, որուն դուստր լեզուները արդէն քանի մը դար առաջ սկսած էին իրենց ատոքճանական բիւրեղացումը:

Հայց. Եկեղեցիին գործածած ծիսական լեզուն մեռած լեզու մը չէ, դուստր լեզու չունի: Միջին զարգացումով հայախօս ոեւէ անձ գիտէ, որ «բարեւ»էն մինչեւ «ցտեսութիւն»ը... ամէն օր գրաբար կը խօսի աշխարհաբարի ընդմէջէն:

Բայց այս նրբերանգը, ինչպէս եւ «հայաշխարհ» կամ «աւանդութիւն» ըսուած բաներուն գոյութիւնը չեն տեղաւորուիր հայերէնն ու հայկականութիւնը որպէս ծեփ ու ծէս գործածող խաւի մը ուղեղին մէջ, որ անկարող է մտածելու միալեզու կաղապարէ մը դուրս, եւ ընդհանրապէս՝ իր «աջ»ին ու «ձախ»ին գտնուող ովկիանոսներէն անդին:

Մինչ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ, Գանատան շատոնց բազմամշակոյթի ու բազմալեզուութեան դատը որդեգրած է, իսկ Միացեալ-Նահանգները սկսած են, կամայ թէ ակամայ, դանդաղօրէն նման ճանապարհէ մը ընթանալ, հայածեփ ու հայածէս այս խաւը կ'ապրի ժամանակավրէպ աշխարհի մը մէջ:

Իրեն համար, չաբաթը մէկ «paree looys» սորվելով, չաբաթը մէկ «Our Father who are in Heaven...» աղօթելով, եւ չաբաթը մէկ ուրախանալով, որ այսինչ գիւղաքաղաքին քաղաքապետը «Armenian Genocide» դարձուածքը գործածած է, արդէն «ազգային» պարտականութեան լիուլի գործադրութեան չափանիշները դարձած են:

***

Հարիւր իմաստունները դեռ չեն հաւաքուած՝ խենթին գլորած քարը փոսին մէջէն հանելու համար:

Նախ կը յուսանք, որ Ս. Պատարագը թրքերէնի, ֆրանսերէնի, սպաներէնի, շուէտերէնի կամ...չինարէնի թարգմանելու և կիրակնօրեայ գործածութեան տքնաջան աշխատանքի ձեռնարկելու փորձեր չեն ըլլար: Թարգմանել, որպէսզի հասկնայ հաւատացեալը կարենայ հասկնա՞լ: Ինչո՞ւ չէ, եթէ մարդ սովորութիւն դարձնէ գրաբար-աշխարհաբար-լատինատառ գրաբար-օտարալեզու թարգմանութիւն քառեակին իրեն հասնելի բաժինը քիչ առ քիչ իւրացնելու տրամադրելի պատարագամատոյցներէն (ինչպէս որ կայ... անգլերէնի պարագային), որեւէ դժուարութիւն պիտի չունենայ արարողութեան հետեւելու եւ անոր իմաստը ապրելու, նոյնիսկ առանց գրաբար գիտնալու: Երգչախումբի մը երգիչները երբ իրենց չիմացած լեզուով կ'երգեն, կրկնութեան ու բանաւոր թարգմանութեան օգնութեամբ, արդեօք պակա՞ս զգացում կը ցուցաբերեն քան լեզուն իմացողը:

Ի դէպ, Հարաւային Գալիֆորնիա եկեղեցիներ կան, որոնք վերոյիշեալ քառեակը ո՛չ միայն գիրքով կը տրամադրեն հաւատացեալին, այլեւ... ելեկտրոնային ցուցատախտակով:

Բայց ասիկա չի բաւեր, ըստ ամենայնի: Մտային ծուլութիւնը, երբ սերմանուած է ամենավաղ տարիքէն, կրնայ իրապէս աղէտներ գործել:

Յետոյ, կը յուսանք, որ վերոյիշեալ «ազգափրկիչ» ու «եկեղեցաշէն» նախաձեռնութիւնը կ'արժանանայ պատկան իշխանութիւններուն... խօսուն հակազդեցութեան: Եկեղեցւոյ արդէն խանգարուած միասնականութիւնը աւելի եւս խաթարող նման ուղեկորոյս գաղափարներ չեն կրնար անգիտացումի ենթարկուիլ կամ արհամարհական լռութեամբ դիմաւորուիլ ծայր ատոքճան աւանդապահ մօտեցումներու պատճառով:

Կը կարծենք որ անհրաժեշտ է հակազդել տեղծապործ ու շինիչ մօտեցումով մը: Այս առաջարկին դէմ Մեսրոպ արք. Գըրիգորեանի բերած տեղին փաստարկները («Յառաջ», Մայիս 22-23) խնդրին արմատին չեն հպիր, թէեւ անցողակի կ'ակնարկեն անոր, երբ տեղ մը յարգարժան եկեղեցականը կը յիշէ Մոսկուայի Պատրիարքութեան բանբերի մը կարծիքը, որ «անհրաժեշտ համարեցաւ ծիսական բնագրերու ըստ այժմէական մտայնութեան, առանց հին սլաւական լեզուն որեւէ չափով փոփոխութեան ենթարկելու»:

Հետեւելով նման կարծիքի մը, Ս. Պատարագի խտացումը եւ կրճատումը՝ առանց իր էութենէն պարպելու, պիտի պատշաճէր այժմէական մտայնութեան սրընթաց ու անհամբեր բնոյթին: Ու չհետեւելով նման կարծիքի մը, սուրբգրային ընթերցումները միշտ աշխարհաբարով տալը (թերեւս՝ առանց երգեցողութեան) տրամաբանօրէն պիտի յարմարէր աշխարհաբար Ս. Գիրք հրատարակելու գաղափարին: Վերջին հաշուով, եթէ ժողովուրդին ձեռքը արեւմտահայերէն կամ արեւելահայերէն Աւետարան կը դրուի, ինչո՞ւ եկեղեցիին մէջ «ընթերցուածը» պէտք է գրաբարով պահպանուի: Այդ ընթերցումը նաեւ կ'ուղղուի ... Աւետարան չկարդացած կամ չկարդացող եւ թերեւս հոգեհանգիստէ-հոգեհանգիստ եկեղեցի ոտք դնող անձին:

Ծիշտ չորս տարի առաջ, ներկայ կ'ըլլայինք ամերիկեան քաղաքի մը մէջ Ս. Պըսակի արարողութեան մը, որ հակառակ մասնակից ժողովուրդին մեծամասնութեան (եւ ամուսնացեալներէն մէկուն) «խոհանոցային» հայերէնի մակարդակին, ծայրէ ծայր գրաբարով տեղի կ'ունենար: Եթէ տարիներով եկեղեցի յաճախելու եւ նորհիւ գրաբար հասկցողին համար վայելք մըն էր այդ բոլորին հետեւիլ, որքա՞ն նպատակայարմար էր եկեղեցին լեցնող բազմութիւնը անհաղորդ պահել ո՛չ ամէն Կիրակի կատարուող արարողութեան մը բովանդակութեան եւ խորհուրդին: Չէ՞ր արժեր Ս. Պսակի գլխաւոր մասերը, օրինակ, պատարագիչ-ամուսնացողներ երկխօսութեան բաժինները աշխարհաբարի վերածել:

Օրինակները կարելի է բազմացնել:

Վստահ ենք, որ այս բոլորը խորհուրդի եւ արդիականացումին պիտի ստորարկէր եւ մեր եկեղեցւոյ հայրերուն հոգիները պիտի չատարառային անդենականի լոյսերուն մէջ:

Ի վերջոյ, ամէն սերունդ իրաւունք ունի «ի խորոց սրտի» իր «խօսք ընդ Աստուծոյ»ն զարգացնելու եւ նորոգելու:

Որպէսզի հայերէնը շարունակէ մնալ Աստուծոյ հետ խօսելու լեզուն:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ՋՕՐԱՎԻԳ ԿԱՆԳՆԻՆՔ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Ֆրանսահայութիւնը արդարօրէն կրնայ պարծենալ որ տասնամեակներէ ի վեր ֆրանսական իշխանութիւններու մօտ համախոհութեամբ տարուած գործունէութեամբ մը իրականացուց Ֆրանսայի կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումը (2001): Ապրիլ 24ի այս տարուան նշումներէն ետք որոնք անգամ մը եւս հազարաւոր Հայեր շարժման մղեցին մասնակցելու աշխարհական ու կրօնական բազմազան արարողութիւններու, երթերու, Առնուվիլի մէջ խաչքարի մը զետեղումին ու «յիշողութեան պարտականութեան» մասին ելոյթներու, տեղին է հարցտալ թէ ի՞նչ վիճակի մէջ են հայկական վարժարանը, հայերէնը, հայ մշակոյթը Ֆրանսայի մէջ:

Չենք գիտեր թէ քանի՛ է Ֆրանսայի Հայերուն ստոյգ թիւը: 1923էն ի վեր չորս սերունդ հասած է: Մէկ կողմէն անոնք աւելի ու աւելի խառն ամուսնութիւններով խառնածին եղած են, միւս կողմէ կայ վերահայացումի երեւոյթ մը որ արդիւնք է Լիբանանէն, Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Իրանէն, Թուրքիայէն, Ցունաստանէն ու Հայաստանէն շարունակաբար հասնող Հայերու: Ըսե՛նք որ այսօր ամբողջ Ֆրանսայի տարածքին ցրըւած 300-400 հազարնոց բազմատարր ամբողջութիւն մըն ենք: Այս ենթադրութեան քով զոր ոմանք շատ համեստ պիտի նկատեն, սա քանի մը թիւերը նոյնպէս մեր իրականութեան կը պատկանին. կան հայերէն միակ օրաթերթ մը «Յառաջ»ը, մշակութային կամ եկեղեցական հոգաբարձութիւններու կազմակերպած հայերէնի շաբաթական տասնեակ մը դասընթացքները, ամէնօրեայ երկլեզու վեց դպրոցներ որոնք շուրջ 1000 աշակերտ կը խմբեն (երեքը Փարիզեան շրջանին, մէկը Լիոնի, մէկը Մարսէյլի, մէկն ալ Նիսի մէջ): Այսքանին մէջ կարելի է պատճառներ գտնել հիանալու հայ ժողովուրդին արտակարգ փարումին՝ իր լեզուի, կրօնական աւանդութիւններուն, արուեստին որոնցմէ Սփիւռքի ոչ մէկ գաղութ հրաժարած է. սակայն կարելի է նոյն ատեն եզրակացնել թէ հայկականը Ֆրանսայի մէջ կորուստի սպառնալիքին ենթակայ մշակոյթ մըն է:

Իսի-լէ-Մուլինոյի, այդ բարգաւաճ քաղաքին մէջ ուր աւելի քան վեց հազար Հայ կ'ապրի, Գլամարով ու Շաւիլով, նաեւ նոր հասնողներով, հաւանօրէն 10 հազարի հասնող հայութիւն մը կայ, կը գործէ Թարգմանչաց վարժարանը: 1996-ին բացուած այդ վարժարանը արդասիքն է Հայց. եկեղեցիին ու ընկերակցութեան մը միասնական աշխատանքին: Ընկերակցութեան նախագահն է Ջատիկ Ասլանեան, իսկ վարչական խորհուրդին անդամներէն է յայտնի սրտաբան բըժիշկ, վեց զաւկի հայր Վ. Կարապետեան, որ հայ մշակոյթին անվիճող փարումով ծանօթ դէմք է: Դպրոցը ընդարձակ, լուսաւոր շէնքով, ներկայիս ունի երկլեզու (հայերէն-ֆրանսերէն) մանկապարտէզի երեք, եռալեզու (հայերէն-ֆրանսերէն-անգլերէն) նախակրթարանի հինգ դասարան ու կը գործէ ազգային կրթական ծրագրին համապատասխան ձեւով: Հոն կը կիրարկուի մանկավարժութիւն մը որ հիմնուած է աշակերտներու, ձեռնհաս եւ աշխոյժ ուսուցիչներու եւ դպրոցական կեանքով հետաքրքրուած ծնողներու միջեւ սերտ ու փոխադարձ վստահութեան յարաբերութեան վրայ:

Նախակրթարանի առաջին շրջանաւարտներուն (2003) հիանալի արդիւնքները փաստը տուած են թէ Թարգմանչացի մակարդակը հաւասար է Իսիի լաւ դըպրոցներուն մակարդակին: Յաւելեալ, կայ որպէս կենդանի լեզու հայերէնին ուսուցումը: Ատոր հե տ կը տրուի երաշխիքը թէ դպրոցը միայն գիտելիք ամբարելու վայր չէ, այլեւ դաստիարակչական. հոն ընկերայնութեան, փոխադարձ յարգանքի, լայնախոհութեան վարժութիւնը կը տրուի տղոց, անոնց ներշնչելով հոգեկան ու բարոյական արժէքներ որոնք անհրաժեշտ են ապագայ Ֆրանսացի քաղաքացիի կազմութեան:

Դպրոցը այսօր 65 աշակերտ ունի եւ պարտի դիմագրաւել համապատասխան պիւտճէ մը: 2004 - 2005 տարեշրջանին համար նախատեսուած է 80 աշակերտ: Ատիկա կը նշանակէ բարգաւաճման չափաւոր թափ մը, համապատասխան՝ դպրոցին մակարդակին ու նիւթական ներկայ միջոցներուն. թափ մը որ քանի մը տարիէն աշակերտութեան թիւը պիտի հասցնէ 200-ի. հանգրուան մը զոր Ռէնսիի Դպրոցասէրը, Մարսէյլի Համազգայինը երկար ատենէ ի վեր իրենց ետին ձգած են արդէն: Կ'արժէ յիշել որ Համազգայինը դռները բացած էր միայն 4 աշակերտով: Հակառակ սկիզբի շրջանին հայ գաղութին թերահաւատութեան, բայց շնորհիւ տնօրէնութեան, ուսուցչական դասին եւ ծնողներու նուիրումին, յամառումին ու հաւատքին, Համազգայինի վարժարանը քանի մը ամիսէ ի վեր փոխադրուած է հոյակապ նոր շէնք մը եւ հանրային օժանդակութիւն կը ստանայ. ունի մանկապարտէզէն լիսէ 280 աշակերտ: Այս օրինակը ցոյց կու տայ որ մինչ Կիպրոսի, Պէյրութի կամ Պոլսոյ հայկական վարժարանները տագնապի շրջան մը կ'ապրին, հայկական դպրոցը ցնորք մը չէ Ֆրանսայի մէջ:

Իսի-լէ-Մուլինոյի Թարգմանչացը որոնց զօրավիգ են գործօն ու պատասխանատուութեան զգացումի տէր ծնողներ, 20է աւելի հայկական ընկերակցութեան տէր համայնք մը, պիտի յաջողի գերազանցել իր թերահաւատութիւնը, բաժանարարութիւն ու հասնի Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յաջողութեան: Թարգմանչացի ապագան կապուած է այս աշխուժութեան, Իսիի հայ համայնքին նիւթական նեցուկին. անոնցմէ կախում ունին նաեւ Կրթական նախարարութեան հետ անոր յարաբերութիւնները եւ կարճ ատենէն գործակցութեան պայմանագրութիւն մը ունենալու պարագան:

2004 - 2005 տարեշրջանի արձանագրութիւնները արդէն բացուած են: Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար հարկ է դիմել տնօրէնութեան, 01. 46. 45. 60. 55, կամ 06. 15. 90. 46. 42 թիւերով:

ԱՆՍԱՀԻՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆԵՐՈՒՄ»ԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

«Միջազգային ներում» կազմակերպութիւնը որ ամէն տարի աշխարհի երկիրներուն մէջ մարդկային իրաւունքներու կացութեան մասին տեղեկագիր մը կը հրապարակէ, այս տարուանին մէջ ալ տեղ տուած է Հայաստանին: Հոն նկատի առնուած 2003 Յունուար - Դեկտեմբեր շրջանէն նշուած են մահապատիժի ջնջումը, նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւններուն ապօրինութիւնները,ատոնց դէմ կատարուած ցոյցերուն ընթացքին տեղի ունեցած ձերբակալութիւնները որոնք կամայական կը նկատուին, Հոկտ. 27ի դատին ամբաստանեալներուն բանտարկութեան պայմանները եւ խղճի ազատութեան պարագաներ:

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ յարգելով Եւրոպական Խորհուրդին առջեւ իր յանձնառութիւնը, Հայաստան ջնջած է մահապատիժը խաղաղութեան շրջանին համար: Յուլիսին արդէն Նախագահ Ռ. Քոչարեան մինչ այդ մահապատիժի դատապարտուածներուն պատիժը վերածած էր ցկեանս բանտարկութեան: Իսկ Նոյեմբերին Ազգ. Ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է Պատժական օրէնսդրքին մէջ փոփոխութեամբ մը բացառել պայմանական ազատ արձակումը բոլոր այն դատապարտեալներուն որոնք ծանր ոճիրներու, կամ պետական դէմքերու, կարեւոր անձնաւորութիւններու սպանութեան հեղինակ են: Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ դէտերու կարծիքով այդ փոփոխութիւնը թիրախ ունի արգելք ըլլալ Խորհրդարանի ոճիրը գործած խմբակին օր մը որեւէ ձեւով ազատ արձակուելուն:

Տեղեկագրին մէջ նշուած է այն նոյն խմբակին բանտարկութեան, դատավարութեան մտահոգիչ նկատուած բնոյթը: Կ'ըսուի թէ դատին անաչառութիւնը կասկած յարուցանած է, իսկ ամբաստանեալները մահապատիժի դատապարտելու ուղղութեամբ ձեւացած հանրային կարծիքը մտահոգած: Կ'ըսուի տակաւին թէ այդ խմբակին բանտարկութեան ընթացքին չարչարանքի պարագաներ արձանագրած են: Անոնք դժուարութիւն ունեցած են իրենց փաստաբաններուն, ընտանիքներուն հետ հաղորդակցելու եւ անկախ բժիշկներու քննութեան ենթարկուելու:

Ինչ կը վերաբերի խղճի ազատութեան պատճառաբանութեամբ զինուորական ծառայութիւն ընել մերժողներու, անոնք չարունակած են բանտարկութեան դատապարտուիլ, հակառակ Եւրոպայի Խորհուրդին պահանջին որ անոնք ազատ արձակուին: Դեկտեմբերին որպէս այդ 27 երիտասարդներ 1էն 2 տարուան դատապարտուած են. բոլորն ալ Եհովայի վկաներ են: Հինգ ուրիշներ իրենց դատավարութեան կը սպասեն, երկու երիտասարդ ալ պայմանական կերպով ազատ արձակուած են:

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ ՄԵՐԺԵՑԻՆ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՁԵՂՉԸ

Մայիս 16ին Զուիցերիոյ քաղաքացիները հրաւիրուած էին մասնակցելու հանրաքուէի մը: Անով հարց կը տրուէր թէ համաձա՞յն են տուրքերու զեղչի մը. ու տրուած պատասխանը ժխտական եղաւ, մեծ զարմանք պատճառելով: Առաջարկը կը վերաբերէր դաշնակցային տուրքերուն ու Պերն չկրցաւ համոզել Զուիցերացիները թէ անոր մէկ քառորդով զեղչը նպաստաւոր կ'ըլլար իրենց: «Ոչ»ը միջին հաշուով հասաւ 65,9% համեմատութեան եւ ոչ մէկ շրջան դրական պատասխանեց: Ժիւրայի շրջանը 81,8%ով մրցանիշ հաստատեց:

Մասնագէտներու կարծիքով անակնկալ չէ արդիւնքը. ան ամիսներէ ի վեր նախատեսելի էր: Բայց ոչ ոք կը սպասէր որ նման համեմատութեամբ արտայայտուի: Պատճառներուն գլխաւորը այն վախն է որ ծնած է մարդոց մտքերուն մէջ, խորհելով որ պետական տուրքին զեղչին պարագային քանթոններու տուրքերուն յաւելումով կը փակուի տարբերութիւնը: Կային նաեւ զեղչին կիրարկումին կապուած կասկածները. Զուիցերացիները համոզուած էին որ ամէնէն հարուստները ամէնէն աւելի նպաստաւորուողները պիտի ըլլան այդ կարգադրութենէն:

Ձախակողմեան կուսակցութիւնները, բնապահները որոնք ժխտական պատասխանին ի նպաստ քարոզչութիւն տարին, յաղթանակած կը նկատուին: Միւսները չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

ՀԱՆԴԷՍ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
Թ ի ւ 7
(փետրուար 2004)

Թեհրան (Իրան)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի Կիլիկիա Թանգարանին մէջ, Մայիս 14ին, պաշտօնական բացումը կատարուած է լիբանահայ երիտասարդ նկարիչներու Համախմբումի արուեստի գործերու ցուցահանդէսին, հովանաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ կազմակերպութեամբ հայ համալսարանաւարտներու Համախմբումին: Ցուցահանդէսին մասնակցած են 10 գեղանկարիչներ: Բացման խօսքը արտասանած է, յանուն Համախմբումին, Ռուպէր Գրիգորեան որ նշած է.. «Այսօրուան մեր նախաձեռնութիւնը կը միտի խումբ մը երիտասարդ արուեստագէտներու գործերը հրամցնել հանրութեան եւ բարի երթ մաղթել անոնց արուեստի ճամբով, իրենց ազնիւ առաքելութեան մէջ»: Ապա, իր պատգամը փոխանցած է Արամ Ա. շեշտելով թէ այս դէպքը պէտք չէ ըլլայ սոսկական իրադարձութիւն մը, այլ պէտք է իր շարունակութիւնն ունենայ: Ան նշած է նաեւ որ չենք կրնար դէմ դնել համաշխարհայնացման առանց կառչելու մեր ոգեկան արժէքներուն, մանաւանդ որ այսօր, քիչ մը ամէն տեղ ոգիի սով կայ հայ իրականութեան մէջ: Ցուցահանդէսը տեւած է մինչեւ Մայիս 22:

***

ԷՇՐԷՖԻԷԻ (Լիբանան) Հ.Յ.Դ. «Ազատամարտ» ակումբին «Զուխատարեան» սրահին մէջ, Մայիս 16ին հովանաւորութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան տեղի ունեցած է «Յոյսի դուռ» խտասալիկին գինեձօնը: Խտասալիկը հրապարակ հանած է Համազգայինի «Ռուբէն Զարդարեան» մասնաճիւղը, քաջալերուած հրապարակ հանած իր առաջին խտասալիկին («Նռան երգը») գրտած յաջողութենէն: Երեկոյթին բացումը կատարած է Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ՝ Գեղամ Եպիսկ. աղօթքով եւ օրհնութեամբ: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Ռուբէն Զարդարեան մասնաճիւղի վարչութեան անդամ՝ Յարութիւն Վարժապետեան: Ան ըսած է որ, վարչութիւնը իր հանդիպումներու ընթացքին որոշած է կազմակերպել գեղարուեստական երեկոյթներ, որոնց արդիւնքը եղաւ նոր տաղանդներու յայտնաբերումը: Խտասալիկին մասին տեղեկութիւններ տալու համար բեմ հրաւիրուած է վարչութեան ատենապետ՝ Մոսիկ Պարսումեան: Ան յայտնած է որ քաջալերուած առաջին խտասալիկի յաջողութենէն ձեռնարկած են այս երկրորդին, աւելցնելով որ երեւոյթը ունեցած է նաեւ իր դրական արդիւնքները, որոնց շարքին պէտք է նշել «Ռուբէն Զարդարեան» ֆոնտին ստեղծումը, ֆոնտ մը, որու նպատակն է Համազգայինի «Բարսեղ Կանաչեան» երաժշտանոցը յաճախող տաղանդաւոր խրաքանչիւր աշակերտի օգտակար հանդիսանալ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը այս տարեշրջանը «Հայ ընտանիքի տարի» հռչակած ըլլալով, որոշուած էր այս աշխատանքը նուիրել հայ ընտանիքին: Մ. Պարսումեանի խօսքէն ետք Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան անդամ Պետիկ Ծառուկեան խօսք առած է, ողջունելով տարուած աշխատանքը: Վերջին խօսք առնողը եղած է Թեմին առաջնորդը:

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՀԱՅ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ

Կ. Պոլսոյ Հայոց Մեսրոպ Պատրիարքը Մայիս 30, Հոգեգալուստի Կիրակի երեկոյեան, Պատրիարքարանի իր գրասենեակին մէջ ընդունեցաւ Համաշխարհային Լրագրողներու Միութեան համաժողովին մասնակցելու համար Պոլիս գտնուող հայաստանցի խմբագիրներու խումբ մը:

Երեւանի Մամլոյ Միութեան նախագահ՝ Բորիս Նաւասարդեան, Ռեփուպլիքա Արմենիա օրաթերթի աւագ խմբագիր՝ Վարդան Ալոյեան եւ Առաւօտ օրաթերթի աւագ խմբագիր՝ Արամ Աբրահամեան եկած էին Պատրիարքարանն այցելելու եւ ստանալու Պատրիարքին օրհնութիւնը: Հիւրերու ուղեկցողն էր Թըրքիշ Տէյլի Նիուզ անգլերէն օրաթերթի վարիչ խմբագիր՝ Եուսուֆ Քանլը:

Շուրջ մէկ ժամ տեւող զրոյցի ընթացքին Մեսրոպ Արք. հիւրերուն տեղեկութիւն տուաւ Պատրիարքարանի անցեալին ու ներկային մասին, քննարկուեցան Թուրքեւհայ յարաբերութեանց ներկայ հանգրուանը, Պատրիարքական Աթոռի եւ պոլսահայ համայնքի հիմնահարցերը:

Պատրիարքը հիւրերուն յաջողութիւն մաղթեց լրագրողներու համաժողովի կապակցութեամբ եւ մաղթեց որ մամուլը ծառայէ ժողովուրդներու առջեւ փոխըմբռնման, բարեկամութեան ու խաղաղութեան ուղիները բանալու բազմօգուտ գործին:

Խմբագիրները Պատրիարքարանի պատուոյ տոմարը ստորագրելէ ետք հրաժեշտ առին Պատրիարքէն, իրենց ուխտի աղօթքն ըրին Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ եւ մեկնեցան իրենց մասնակցութիւնը բերելու համաժողովի ընդունելութեան, որ Պոլսոյ Հընագիտութեան Թանգարանին մէջ սարքըւած էր համաժողովի մասնակիցներուն բարի գալուստ մաղթելու համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

Գրիգոր Մարգարեանը գոհ մնալով գալիք հաստատումէն՝ անուշցաւ ու ըսաւ.

- Պատմէ, տղաս...

Ու Նուպար պատմեց ամէն բան իր խելքութեան մէջ՝ պահելով միայն Մարտիրոսին անունը:

- Կը ներէք որ ընկերոջս անունը չտամ...

Տնօրէն էֆէնտի խանդաղատուեցաւ ու ըսաւ.

- Կը տեսնէ՞ք որ միշտ փարձառութեամբ կը խօսին ձեր մեծերը: Դեռ ուրիշ շատ ճշմարտութիւններ լսած էք ու պիտի լսէք մեզմէ, սակայն կեանքը պիտի գայ հաստատել ու համոզել ձեզ:

***

Նուպարի նոր ուսուցիչներէն մին եղած էր նաեւ պրն. Երկաթեանը, որ գրավարժութեան ծանօթ դասատու մըն էր:

Տղաքը կը սիրէին շատախօսել այս ուսուցչին հետ, որովհետեւ դասարան կը մտնէր, գրատախտակին վրայ երկու տող կը գրէր, ապա անմիջապէս ուսուցչական ամպիոնին վրայ կը քնանար: Աւարտման զանգակ հնչելէն հինգ տասը վայրկեան առաջ միայն ոտքի կ'ելլէր ու թիւ կը դնէր աշակերտներուն: Ապա կը մեկնէր: Աս ալ այսքան: Տղաքը սակայն շատ կը սիրէին խօսեցնել զինքը, քանզի անտաշ մարդու մը բացատրութիւններով կը խօսէր: Խել մը հարցումներ կ'ընէին. հարցումներ, որոնք կապ չունէին դասին հետ:

- Միսթր, Աբրահամ մազերը երկնցուց: Դուք կ'ախորժի՞ք երկայն մազերէ:

- Աստուած չընէ: Ատ ի՛նչ ալապուճուխ բան է: Խալպ սանաաթ-ճեարի գործ. արթի՛ստ: Արթիստութիւնը մարդուս գըլխուն ու մատներուն մէջը կ'ըլլայ:

Հետեւեալ դասին Նուպար ոտքի կ'ելլէր ու կ'ըսէր.

- Միսթր, անցեալ գիշեր հայրիկիս պատմեցի Աբրահամին մազերը երկնցնելուն խնդիրը եւ ձեր յայտնած կարծիքը...

- Է՛, նայինք ի՞նչ ըսաւ պապադ...

- Պապաս ըսաւ, որ փա՛ռք Աստուծոյ չէնքով շնորհքով, խելքը գլուխը մարդ մը կայ եղեր ձեր ուսուցիչներուն մէջ: Մանչ աշակերտի մը մազ երկնցնելը ի՞նչ պիտի ըլլայ, ըսաւ... Ըսաւ նաեւ որ հոդ միւս մնացած ուսուցիչները աչք ունին, չե՞ն տեսներ կոր եղածը...

- Է՛, մի՛ երկնցնէք: Դասերնիդ գրեցէք:

Ու կ'երթար մրափ մը քաշել, ամպիոնին վրայ:

Տղաքը ուրիշ բան խորհեցան: Երկաթեանին դասի գալէն առաջ խղոտեցին գրատախտակը: Երբ ուսուցիչը ներս մտաւ ու քիչ վերջ կաւիճը ձեռք առաւ գրելու համար, յանկարծ կաւիճը սահեցաւ: Հրամայեց միւս երեսը դարձնել: Գրատախտակը դարձուցին՝ Երկաթեան գրեց ու գնաց մրափել:

Յաջորդ դասին տղաքը երկու կողմերն ալ խղոտեցին: Երբ կրկին հրամայեց միւս կողմը դարձնել, տեսաւ որ կաւիճը կրկին կը սահի: Մէկ վայրկեան իր փոքրիկ հասակովը ոտքի մնաց, տղոցը նայեցաւ, ներսէն քանի մը Թուրքերէն հայհոյութիւններ կլլեց ու հրաման ըրաւ, որ ուրիշ դասարանի մը գրատախտակը բերուի: Դասարան մը սերտողութեան մէջ ըլլալով՝ փոխ տուաւ իր տախտակը: Գրեց ու կրկին մրափեց: Տղաքը կ'աղմկէին, Երկաթեան կը շարժէր, բայց չէր արթննար:

Ի վերջոյ գրավարժութեան մէջ յաջող ըլլալը բաւական չեղաւ՝ լաւ թիւ ստանալու համար, հարկ էր նաեւ բարի վարք ունենալ: Լաւ գիր ունեցող հինգ կը նշանակէր, ըսելով որ միւս հինգը անտառակութեանդ համար կորանցուցիր:

Երբ այս կարգադրութիւնը պրն. Պարթեւեանի յայտնեցինք՝ ափ ի բերան մնաց ըսելով.

- Ես երբեք անտառակութեան համար թիւ չեմ զեղչեր դասի ժամանակ: Սակայն, բարի վարք ունեցողներուն տասնին վրայ խաչ մը կը դնեմ, իսկ դասը չսորված եւ անառակ եղող տղուն զերոյին տակը ալ երկու գիծ կը քաշեմ: Ուսուցչի մը առաջին պարտականութիւնն է ճիշդ, ճշգրտօրէն թիւը գտնել ու նշանակել...

Տարւոյն կէսը չեղած կրօնագիտութեան դասի համար Գ. դասարանի աշակերտներուն բերուեցաւ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ քարոզիչ Հմայեակ Դիմաքսեան:

Այս եպիսկոպոսին մէկ յօնքը կամարի պէս վեր բարձրացած էր, իսկ միւս յօնքը նետի պէս դէպի վար ուղղուած: Վեր բարձրացած յօնքին տակը գտնուող աչքը ունէր աւազին կոպ մը, որ կը գոցէր գրեթէ աչքը: Իսկ միւս աչքը կը մնար կիսով բաց: Այդ աչքերուն քովերը կընճիռներու մէյմէկ լաբիւրինթոս, որուն մէջ կը կորսուէին ճամբերը: Ամբողջ դէմքը ճմըրթկուած մեծ մագաղաթի մը կը նըմանէր:

Այդ դէմքին վրայ գրուած էր. «Մէկ ոտքս գերեզմանին մէջն է, իսկ միւսը, ա՛հ, հողուն վրայ»: Այդ դէմքին վրայ կարելի էր կարդալ նաեւ հետեւեալ նախադասութիւնները. «Աստուած իմ, տուր ինծի քանի մը տարի եւս վայելել Բերայի քարոզչութեան հեշտալի պաշտօնը»: Եւ կամ. «Աղուոր կնիկնե՞ր, գիրուկ կնիկնե՛ր, Թօմպուլ կնիկնե՛ր, կը սիրեմ Աստուծմով ամէնքդ ալ»: Երբեմն ալ հառաչ մը կարելի էր կարդալ, գլխագրով գրուած հառաչ մը. «Ա՛Հ... ՎԱ՛Հ»... Այս հառաչը առաջ կուգար իր ծերութենէն:

Բարձրահասակ էր եւ ունէր սուր ու եղանակաւոր ձայն: Ծեր կատուի ձայն: Կարծէք կոկորդը հանուած ու տեղը Վանայ կատուի կոկորդ մըն էր դրուած, բայց գէշ դրուած ըլլալով՝ անախորժ կը հնչէր: Պակասները կը լրացնէր հառաչներով:

- Ա՛հ, Սահակ հայրապետը, ա՛հ...

Ու կը պատմէր: Դաս հարցնել չկար: Ամսուան վերջը իբր թիւ՝ ամէնուս հաւասարապէս կը դնէր «7»:

Աշակերտները այս պարագան եւս հաղորդեցին Պարթեւեանի:

(Շար. 56)

(Շար. Ա. էջէն)

վին անփորձ է քաղաքականութեան մէջ, բայց օգտակար զէնք մըն է Երէօտէրի համար, քանի 500 հազար գերմանահպատակ Թուրք կայ Գերմանիա: Ցարձակման մը ենթարկուելով պատմաբանի մը կողմէ, որ կ'ըսէր իրեն թէ Թուրքիա երբեք Եւրոպական Միութիւն չի մտներ, Էօղէր պատասխանած է բարկութեամբ.- «Ինչ որ Սուլթան Սիւլէյման սկսած էր 1529ին Վիէննայի պաշարմամբ (ի դէպ, ձախողութիւն մը), պիտի իրագործենք բընակչութեան գետնի վրայ, շնորհիւ մեր կորովի այրերուն եւ առողջ կիներուն: 2100ին, Գերմանիոյ մէջ 35 միլիոն Թուրք պիտի ըլլայ եւ Գերմանացիներու թիւը շուրջ 20 միլիոն»: Բողոք բարձրացած է, ինքնապաշտպանութեան համար, ըսած է թէ «հիմուռ էր», Գերմանացի է եւ երեք զաւակ ունի: Համպուրկի մէջ, իրար չեն անցնիր, նշելով թէ «հեգնանքը ձոյն մըն է քաղաքական դէմքի մը համար», կը ճշդեն նաեւ որ Էօղէր այնքան չէ կառչած Թուրքիոյ անդամակցութեան, որեւէ գընով: Կողմնակից է որ բանակցութիւնները սկսին 2010ին, բայց անդամակցութիւնը չիրագործուիր 2020էն առաջ:

ՊՈՒՇ, Յունիս 4ին, Հռոմ ժամանեց եւ պիտի տեսնուի նաեւ Պապին հետ: Այս առընչութեամբ Վատիկան կը ճշդէ որ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Պուշի դիմումին վրայ: Հռոմի մէջ, մեծ ցոյց մը նախատեսուած էր, քանի Պուշ կը մնայ «պատերազմի նախագահը»: Կը տեսնուի Պերլիւսքոնիի հետ, Շաբաթ օր կը հասնի Փարիզ, ուր նոյնպէս ցոյց մը նախատեսուած է:

ՇԱՐՈՆ ճամբու դրած է ծայրայեղ աջ երկու նախարարներ (Փոխադրութեան եւ Զբօսաշրջութեան): Իսրայէլի նախագահը կ'ուզէ մեծամասնութիւն մը վայելել իր դահլիճին մէջ, Գազայի գօտիէն քաշուելու հարցերուն շուրջ:

ՍՈՒՐԻԱ արգիլած է քրտական 13 կուսակցութիւններուն գործունէութիւնը: Որոշումը որպէս ճնշումի ու ահաբեկելու քաղաքականութիւն որակուած է Քիւրտերուն կողմէ որոնք յայտնած են թէ պիտի չենթարկուին իրենց վերաբերող որոշումին: Երկրին 17 միլիոննոց բնակչութեան մէջ երկու միլիոն է Քիւրտերուն թիւը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ քաղաքապետը՝ Ժ.-Գ. Կոտէն վերջնապէս կը հրաժարի մեծ մզկիթի մը կառուցման ծրագրէն, առարկելով որ պառակտում կայ մահմետականներու մէջ իսկ: Այլ խօսքով, «մահմետական համայնք մը» չկայ: Կոտէն 99 տարուան պայմանագրութիւն մը ստորագրելու պատրաստ էր Սէն-Լուի թաղամասին մէջ եւ այդ ուղղութեամբ աշխարհական թէ կրօնական 33 անձնաւորութիւններ հաւաքած էր: Ապարդիւն բանակցութիւններէ ետք զանազան հոսանքներուն հետ, ի վերջոյ հրաժարած է, մինչ ՓԱՔԱ-ի շրջանի մահմետական պատասխանատու Մ. Եասինի համար Կոտէնի դիրքը արդարացում մըն է, իրականին մէջ՝ խոր տարակարծութիւններ չկան:

Ն. ՄԱՄԷՌ կը յամառի եւ վճռած է երկու միասեռականներու ամուսնութիւնը կատարել Յունիս 5ին, Պէկլի քաղաքապետարանին մէջ: Սիւտ-Ուէսթ թերթին համաձայն 3000 հոգի ներկայ պիտի ըլլայ: Մամէռի համար դատախազին այն առարկութիւնն ալ որ թեկնածուները Պէկլ չեն բնակիր (մէկը գոնէ պէտք է հոն բնակութիւն ունենայ) արժէք չունի, միտքը դրած է, վճռած է, վտանգները աչքի առնելով:

Admissions pour l'année universitaire 2004-2005

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԱՅՐ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Cité Internatinole Universitaire de Paris
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

Vous êtes Arménien(ne) ? Vous désirez poursuivre vos études universitaires à Paris ? La Maison des Etudiants Arméniens de la Cité Internationale Universitaire de Paris peut vous accueillir. Vous y trouverez un hébergement en plein Paris dans un cadre agréable, des rencontres avec d'autres Arméniens originaires du monde entier, un environnement européen et international propice aux échanges intellectuels et artistiques. **Les dossiers de candidature doivent être déposés au plus tard le 30 juin pour la Commission d'admission de juillet et le 30 août pour la Commission d'admission de septembre.** L'hébergement s'effectue du 1er octobre au 30 juin. La Maison des Etudiants Arméniens accueille également des chercheurs, enseignants-chercheurs et des stagiaires.

***

Փարիզի Միջազգային Ուսանողական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տունը կ'ընդունի ամէն տարի Հոկտեմբերէն մինչեւ Յունիս հայ երիտասարդներ որոնք բարձրագոյն ուսումներու (maîtrise, DEA, Doctorat) կը հետեւին Փարիզեան համալսարանի մը մէջ: Թեկնածութիւնները պէտք է հասնին Յունիս 30էն առաջ քննիչ յանձնախումբի առաջին նիստին համար, իսկ երկրորդ նիստին համար՝ Օգոստոս 30էն առաջ: Հայ Ուսանողներու Տունը կ'ընդունի նաեւ համալսարանականներ, դասատուներ եւ այցելուներ ամառնային ամիսներուն: Հայ Ուսանողներու Տունը մաս կը կազմէ Միջազգային Ուսանողական Ոստանին, ուր պարտէզներով շրջապատուած 37 տուներու մէջ կ'ապրին զանազան երկիրներէ եկած մօտ 5500 ուսանողներ:

Pour recevoir un dossier de candidature :

Maison des Etudiants Arméniens - Cité Internationale Universitaire de Paris -
Mme Dzovinar Kévonian, Directrice
Տիկին Ծովինար Գեւոնեան, Տնօրէնուհի
57 boulevard Jourdan,
75690 Paris Cedex 14 - France
Tél. : 01 44 16 10 60
Fax : 01 44 16 10 61
E-mail: maison.armenie.ciup@free.fr
Pour visiter le site :
www.ciup.fr

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 12
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑՆ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝
ԵԼԱՆՈՑՆ Ի ՎԻՐԱՊԷՆ
Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

La MCA a le plaisir de vous inviter
aux **A U D I T I O N**
E T C O N C E R T A N N U E L
«Onnig Surmélian»
DES ELEVES DE MUSIQUE DE LA MCA
Instruments : Piano — Violon
le DIMANCHE 6 JUIN
à 15h : Audition
à 17h : Concert
à l'Espace Culturel «LE 148» Studio
148 rue P.-V. Couturier
94140 Alfortville
— Entrée libre —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՕՐԵԱՅ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զաւարեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 13ին:

Մասնակցութեան սակն է 35 Եւրօ:
Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝
-- Լիզային՝ 04. 78. 31. 92. 98 թիւին կամ
-- Սիրվարդին՝ 04. 78. 49. 28. 87 թիւին:
Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2:

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)
Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août

— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Séjour en Arménie

du 7 au 15 juillet

organisé par ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs.
- Participation à la messe en la cathédrale d'Etchmiadzine.
- Participation aux manifestations du 14 juillet à l'Ambassade de France.
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Guéghart, Garni, etc.
- Posibilité de prolonger son séjour et de le personnaliser.

Prix : En pension complète 1060 Euros au départ de Paris et des grandes villes de France.

Pour tout renseignement : Serge KURKDJIAN ☎ 04 91 77 23 44.

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates :	du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix :	495 Euros (voyage en sus) Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age :	garçons et filles de 7 à 12 ans
Direction :	Christine HALADJIAN 10 avenue Henri IV - 92190 Meudon ☎ 01. 49. 66. 90. 99 E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie :	Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

ARMÉNIE

3 Vols Directs Hebdomadaires*
Paris → Erevan → Paris

- *SÉJOUR À LA CARTE*
- *VOYAGES ORGANISÉS*

SABERATOURS
11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS • TEL 01 42 96 10 10 • FAX 01 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON • TEL 04 78 60 13 66 • FAX 04 78 60 92 26
WASTEELS VOYAGES
67, LA CANNEBIÈRE 13001 MARSEILLE • TEL 04 95 09 30 60 • FAX 04 95 09 30 61
EREVAN
32-38, RUE HANRABEDOUTIAN 375010 EREVAN • TEL 52 55 55 • FAX 56 40 30

* Aux mois de Juillet - Août - Septembre

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 6
DIMANCHE
6 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 304

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.962 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.962

ԳԻՐ-ՎԱՅՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՆ ՄԷՋ

Գրեց՝ ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Կիներու գրականութեան մասին երբ կը խօսուի, առաջին դիտողութիւնը միշտ նոյնն է՝ թէ այդ գրականութիւնը չէ արժանացած ա՛յն ուշադրութեան, որուն արժանի է. ճիշդ ա՛յս բառերով է, որ կ'արտայայտուի անգլիացի բանաստեղծուհի Ֆլըր Էտքօք (Fleur Adcock) իր խմբագրած հաւաքածոյին՝ «20th Century Women's Poetry»ի յառաջաբանին մէջ:

Բարեբախտաբար նոյնը կարելի չէ ըսել ընդհանուր հայ գրականութեան մասին (արեւմտահայ, արեւելահայ, սփիւռքահայ), ուր կին գրողները մի՛շտ ալ ուշադրութեան արժանացած են:

Այս ուշադրութեան պատճառը շատ հաւանաբար կին գրողներու փոքր թիւն է մեր գրականութեան մէջ: Պարզ համեմատութեամբ մը կը տեսնենք, որ մեր մամուլի 200 եւ աւելի տարիներու հաւաքածոներուն մէջ աւելի մեծ թիւով անուններ կան, քան՝ կին գրողներու անունները, ամբողջ հայ գրականութեան մէջ:

Արեւմտեան աշխարհը քանի մը պատճառներ կը ներկայացնէ կնոջական գրականութեան անտեսումին համար.

- Հրատարակչական աշխարհը գրաւուած է այրերուն կողմէ. խմբագիրները, հրատարակիչներն ու քննադատները ընդհանրապէս տղամարդիկ են:

- Տղամարդիկ լրջութեամբ չեն վերաբերիր կիներուն հետ, որուն հետեւանքով կիներն ալ լրջութեամբ չեն վերաբերիր իրենք իրենց հետ: Նաեւ շատ զբաղած են, շատ ճնշուած եւ շատ «տգէտ», գրել կարենալու համար:

- «Բանաստեղծ»ը արական բառ մըն է, մինչ «մուսա»ն՝ իգական: Խորունկ համոզումի վերածուած է այն կարծիքը, թէ կիները գրել չեն կրնար, եւ ատակ են միայն «ներշնչել»ու:

Մեր գրականութիւնը, ընդունելով հանդերձ վերը յիշուածները, կը հակադրուի անոնց փաստօրէն, որովհետեւ միշտ գնահատուած եւ հրատարակուած են մեր կին գրողները, անկախ իրենց որակէն կամ արժէքէն:

Բոլոր ժամանակներուն եւ ամէն տեղ, կին մը կը նուիրուի գրականութեան ի գին որոշ զիջումներու, զոհողութիւններու՝ ամուսնութիւն, ընտանեկան համերաշխութիւն եւ այլն:

Մեր գրականութեան պարագային ոչ միայն չեն անտեսուած կիները, ոչ միայն անոնց գրականութիւնը լուսանցք չէ հրուած որպէս «կնոջական», այլ գրեթէ բոլորին ալ անդրադարձ եղած է մամուլով կամ առանձին գիրքի մէջ (մամուլի ամբողջ տարածքին, Յակոբ Օշականի «Համապատկեր»ներուն մէջ՝ Սրբուհի Տիւսաբ, Զապէլ Ասատուր, Զապէլ Եսայեան):

Սակայն ինչ որ գրուած է, գրուած է անխուսափելիօրէն արական դիտանկիւնով բնականաբար. հետեւաբար երբեք չէ դրուած հարցումը՝ «ինչո՞ւ գրել» այս գրագիտուհիներուն պարագային:

Միամիտ կը թուի հարցումը այս ձեւով. պարզ չէ՞. կայ ներքին մղումը, գիրին սէրը, տաղանդը եւ այլն:

Աւելի քան դար մը առաջ, 1898 թուականին, Պոլսոյ «Մասիս» օրաթերթին մէջ[1] Սիպիլ առաջնորդող փոքրիկ յօդուած մը կը գրէր, «Կիները ինչո՞ւ կը գրեն» խորագրուած:

Առաջին հատուածէն իսկ Սիպիլ կը խոստովանի, որ իր մտքին «անգութ հեգնութեամբ» ներկայացող այս հարցումին թէեւ չի կրնար որոշ պատասխան մը տալ, բայց կը փորձէ թափառիլ հարցին մակերեսներուն վրայ, մէկ-երկու հետաքրքրական բան գտնելով այնտեղ.

«Եթէ կիները ունեցած չեն հզօր գաղափարներու ներկայացուցիչնե՛ր հրապարակին վրայ, պատճառն այն է, որ վախցած են կարգ մը անհաճոյ քննադատութեանց ենթարկելէ անուններն եւ անձերնին, որ առերեւոյթ բարիքներն են կնոջ» կ'ըսէ, չեշտելով ընկերութեան դերը կնոջ մը կեանքին մէջ: Ապա կ'աւելցնէ.

«Եթէ կիները իրենց կամքի եւ հրաշալի զգայնութեան կարողութիւնը երեւան բերեն գրականութեան մէջ, եթէ ընտանեկան եւ ընկերային խնդիրներու մասին իրենց մասնաւոր փորձառութիւնը ցոյց տան, ո՞վ պիտի համարձակի հարցնել թէ կիները ինչո՞ւ կը գրեն»:

Յստակ է, որ Սիպիլ կնոջ մը գիրին ետեւ իր կեանքի փորձառութեան արտայայտութիւնը կը տեսնէ:

«Ինչո՞ւ գրել»ը այլ կողմի մը վրայ բանաձեւուած հարցում մըն է սակայն, որ կը շրջանցէ վերի պատրաստ պատասխանները եւ կը փորձէ այլ խորքի մը վրայ ելք գտնել:

Ինքզինք արտայայտելէ անդին, ինչո՞ւ կը գրէին եւ կը շարունակեն գրել մեր գրագիտուհիները:

Անշուշտ բոլորը մէկ խորագրի տակ խմբելը չի նշանակեր, որ կարելի է զանոնք մէկ կաղապարի մէջ դնել, կամ կարենալ գտնել գիծը, որ կ'անցնի անոնց բոլորին ալ մէջէն եւ զիրենք իրարու կը կապէ:

Մարկարէթ Էթուուտ (1939 -) գանատացի արձակագրուհի մը կ'ըսէ, թէ «իրեն առաջարկուած է, ամենայն լրջութեամբ, ընդհանրապէս չգրել, որովհետեւ գրել պիտի նշանակէր ձեռքը դնել տեղ մը, որ կեղտոտ է եւ կ'աղտոտէ» (չգրել, որովհետեւ լեզուին հակադիր եզրը լռութիւնն է):

Մեր գրականութեան մէջ նման «առաջարկներ» չեն եղած, բացառելով թերեւս «Մայտա»ին պարագան, երբ Զօհրապի հակաճառութեան առանցքը ընկերային կարգերու պահպանումն էր, եւ կիներուն վերապահուած գլխաւոր դերը:

Գրականութիւնը, որ ընդհանուր հասկացողութիւն մըն է, իւրաքանչիւր ազգի համար ունի իրեն յատուկ հարցեր եւ խնդիրներ: Հայ գրականութեան տիկիններուն պարագային եւս, հարցադրումները ամբողջովին կը տարբերին միջազգային գրականութեան տիկիններուն դիմագրաւած հարցերէն (Մարիան Մուռ, Սիլվիա Փլաթ կամ մինչեւ... Սաֆօ)՝ արտայայտութեան ազատութիւն, «կնոջական գրականութիւն», «սեւամորթուհիներու գրականութիւն» եւլն:

Գրականութեան մէջ վայրը այն հանգրուանն է, ուրկէ կը զսպանակուի գիրը, երբեք այն վայրը, ուր կը հանգրուանէ:

Կին մը երկու վայրերու բնակիչ է միաժամանակ, եթէ գրագիտուհի է. մէկը իր տունն է (ընտանիք, ամուսին, զաւակներ), ուր կը հանգրուանէ իր ջիղերուն եւ բնազդներուն լրիւ ուժականութեամբ, միւսը գիրն է, ուրկէ կը սկսի թռիչքի ձգտումը, թռիչքը, անոր զսպանակումը: Այսինքն երկու տարբեր վիճակներու՝ կայունութեան եւ զսպանակումի անկարելի միացում մը, որ կարելի կը դառնայ ամէն գրագիտուհիի համար տարբեր միջոցով, եւ անշուշտ՝ արդիւնքով:

Նաեւ իրողական վայր մը, այլ խօսքով՝ A room of ones own մը, հոն ուր գրագիտուհին կ'ապրի իր կեանքով, եւ ուր չեն միջամտեր այլ կեանքեր, որոնց պատասխանատուն է ան, կամ պատասխանատու կարգուած է. եւ այս՝ անսահման ժամանակի մը վրայ, որ միայն մահով կը սահմանուի:

Ուրեմն ներքին պայքար մը երկու վայրերու, արտաքին վայրի մը համար, որ պիտի կենսագործէր զայն:

Իսկական բախումը կը սկսի այն պահուն, երբ գրագիտուհին կը գիտակցի, որ իր մէջ ձեւաւորուած վայրին կողքին ինքզինք կը պարտադրէ արդէն գոյ այլ վայրը, պարտադրուած որպէս ընկերային բարոյականութեան վերջնական օրէնսգիրք:

Գրագիտուհին կը ստիպուի դէմ դնել անոր: Յաճախ կը յաջողի: Երբեմն նաեւ՝ կը ձախողի, որովհետեւ ներքին վայրը կը սառի անվերադարձ կերպով, կամ կը փլչի անկանգնելիօրէն:

Այստեղ չէ՞ վիպագիր Սիպիլի կորանքը:

Բայց ահազին ներուժ է, որ կը վատնուի: Եւ կ'ըլլայ այնպէս, որ այդ պայքարը ինք կը դառնայ միակ վայրը, հաւանաբար սինթէզը վերը ըսուածներուն: Սակայն ա՛յս չէ սկզբնական ձգտումը:

Մեր հին գրականութեան մէջ, եւ մինչեւ 18րդ դարու Զարթօնքը, երեք անուններու կը հանդիպինք՝ Սահակդուխտ, Խոսրովիդուխտ եւ Ալիծ Տարսոնացի: Շատ հաւանաբար ունեցած ենք քրիստոնէութենէն առաջ ապրած Սափօ մը: Սակայն նախաքրիստոնէական մեր գրեթէ ամբողջ գրականութեան հետ, այդ կարծեցեալ քերթողուհիին գործերն ալ կորսուած ըլլալու են:

Վերը յիշուած անուններէն իւրաքանչիւրէն մէկ տաղ միայն հասած է մեզի: Բայց որովհետեւ Սահակդուխտը[2] միանձնուհի էր (հետեւաբար հեռու՝ առօրեայի հարցերէն), իսկ Խոսրովիդուխտի[3] տաղը նուիրուած էր եղբօր՝ «Շարական Վահանայ Գողթնացւոյն», մեր ուշադրութիւնը կը դարձնենք Ալիծ Տարսոնացիի (1288-1316) փոքրիկ գրութեան.

«Նա է իմ տեսոյն արժանի, ով ոք որ...

Ասեն, թէ էր կոյս մի ի Տարսոն, եւ անունն Ալիծ, որ եւ նա էր դպիր յոյժ հմուտ: Գրեաց զայրուբենս եւ ասաց.

Թէ՝ Ով ոք որ սմա նմանեցընէ, նա՛ է իմ տեսոյն արժանի:

Որ եւ գրեա՛լ՝ բերին զերկուքն: Ոչ հաւանեալ՝ ասէ.

Ծայրն Զա-ին, ծակն Ծա-ին՝
Զի՛ նմանիր գիրն Ալիծին:

Եւ դարձեալ ասէ վասն ուղողացն, թէ՝
Ով որ գրէ
Զծայրն Զա-ին, զծակն Ծա-ին,
Նա՛ կու լինայ փեսայ Ալծին:

Եւ ոմն ի նոցանէ գրեալ եղիր, եւ հաւանեալ ասէ.

Ծայրն Զա-ին, ծակն Ծա-ին՝
Կու նմանի՛ գիրն Ալիծին»:

Ալիծ Տարսոնացիին համար, ինչպէս կ'երեւի իր միակ գրութենէն, գիրը ինքզինք հաստատելու միջոց մըն է, թերեւս միակը, գծելու համար սահմանները ա՛յն վայրին, ուր ինք կա՛յ, դնելու ի՛ր օրէնքները եւ զանոնք պարտադրելու այդ տարածքը մտնողին, կամ մտնել ուզողին: Եթէ չըլլայ իր գիրը (թէեւ ինք պարզապէս գրիչ է եւ ոչ՝ ստեղծագործող, ինչպէս իր երկու նախորդները), Ալիծը, որ մէկու մը դուստրն է, պիտի դառնայ ուրիշի մը կինը: Գիրով ինք կ'ըլլայ ու կը մնայ Ալիծ Տարսոնացի:

Արեւմտահայ գրականութեան մէջ առաջին կին գրողը, որ խօսիլ կու տայ իր մասին, Սրբուհի Վահանեան-Տիւսաբն է, գլխաւորապէս իր երեք վէպերով: Յետոյ կու գան Սիպիլ, Մարի Սվաճեան, եւ Անայիսի անունները: Եւ անշուշտ՝ Զապէլ Եսայեան:

Մինչ այդ՝ Մարիամ Խաթխեան, որպէս «Արեւելահայոց Տիկ. Տիւսաբը»:

Համաշխարհային Ա. Պատերազմէն ետք, Խորհրդային Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ հաւասարապէս արտայայտութիւն գտան գրագիտուհիներ, անոնցմէ իւրաքանչիւրը բերելով իր ուրոյն գիծը:

Այսօր հայ գրագիտուհիները կը շարունակեն ստեղծագործել, թէեւ անոնց թիւը կը շարունակուի փոքր մնալ:

Ուրկէ՞ կը զսպանակուի գիրը այս կիներուն մօտ:

Զարթօնքի շրջանին հազիւ մէկ անուն կը յիշուի մեր գրականութեան մէջ (Կամսարականի մօրաքոյրը) եւ անմիջապէս կը մոռցուի, մինչեւ հասնինք Տիկ. Սրբուհի Վահանեան-Տիւսաբին:

Տիկ. Տիւսաբ ըլլալէ առաջ Արեւմտահայոց առաջին գրագիտուհին, ինչո՞ւ պիտի ուզէր գրել: Եթէ այս հարցումը դնենք ոեւէ գրագէտի, եւ չգոհանանք անոր տուած առաջին, երկրորդ, երրորդ պատասխաններով, եւ հարցումը աւելի հեռու հրենք, կրնանք հասնիլ մինչեւ խորերը գրողի էութեան, որ ներքին զօրաւոր մղումներէ անդին, անոնց չհպատակելու անկարելիութենէն անդին, չունենայ պատասխան մեզի տալիք:

Տիկ. Տիւսաբ ինչո՞ւ պիտի ուզէր գրել:

Իր կեանքը զարմանալի հակադրութիւններով է, որ ընթացած է. մայրը՝ Տիկ. Վահանեան, ազգային ծառայութեան նուիրուած, ազգայինով թաթխուած կին մըն է. աղջիկը՝ Օր. Վահանեան այնքան մը կ'արհամարհէ ամէն ազգային, որ կրնայ սալոններու մէջ իսկ հեգնել հայերէն լեզուն, «անոր հնչիւնները խեղկատակօրէն շեշտելով»: Եւ անշուշտ ֆրանսերէն կը կարդայ:

Հոգեփոխութիւնը կու գայ աւելի ուշ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի շունչին տակ, որուն հետ ունեցած իր յարաբերութիւնները «սրտառուչ տռամա մը կը կազմեն», ինչպէս կ'ըսէ Յակոբ Օշական ու կը շարունակէ՝ «կը յանձնարարեմ աւելի երիտասարդներուն՝ օգտագործել այդ տռաման, ոեւէ թատերագիր փորձի ենթարկող»[4]: Իր ամուսնութիւնը սակայն կ'ըլլայ... դաշնամուրի իր ֆրանսացի ուսուցչին հետ: Օրագրութիւնները նոյնիսկ, այդ ամէնէն մտերիմ էջերը, գրուած են ֆրանսերէնով: Իր ամբողջ յարաբերութիւնները Պոլսոյ «վերին» խաւին հետ եղած են: Եւ յանկարծ՝ հայերէն երեք վէպեր իրարու ետեւէ, հինգ տարիներու ընթացքին՝ «Մայտա» 1883ին, «Սիրանոյշ» 1884ին եւ «Արաքսիա կամ վարժուհին» 1887ին:

Այստեղ հարցը այս երեք վէպերը ներկայացնելը կամ արժեւորելը չէ, այլ՝ գտնել զանոնք գրելու ետին կեցող խորա-

գոյն զսպանակը՝ արուեստի ջիղը (եթէ կայ), կամ այլ զսպանակներ:

Մակերեսային ընթերցումը այդ վէպերուն կը ձգէ այն տպաւորութիւնը, թէ անոնք կը ծնին կիներու «դատը» պաշտպանելու ազնիւ մտադրութենէն: Խորաթափանց ընթերցումը սակայն շատ կարեւոր բացեր կը յայտնաբերէ. ինչ որ ներկայացուած է այդ վէպերուն մէջ, ո՛չ Տիկ. Տիւսաբի կեանքին փորձին վրայ կը հիմնուի, ո՛չ ալ իր դիտումներուն (եթէ մօր նման ինք եւս ազգային եւ ընկերային հարցերու միջամուխ եղած ըլլար, անշուշտ որ տարբեր պիտի ըլլար իր գիրը):

Սրբուհի Տիւսաբի գիրը կամ գրելու ձգտումը ամբողջովին ընկերային հող ունի՝ կիներուն ընկերային անարդար եւ անհաւասար (այրերուն հետ, աշխատանքի պարագային) կացութիւնը եւ իր, Տիկ. Տիւսաբի կարելիութիւններուն սահմանափակումը, որոշ փոփոխութիւններ կատարելու:

Օտարամոլութիւնը զգալի է Տիկ. Տիւսաբի մօտ. ֆրանսական գրականութեամբ եւ գաղափարներով յագեցած Տիւսաբի համար էական են «ես ի՞նչ կ'ընեմ իմ կեանքովս» եւ «ես ի՞նչ կ'ընեմ ուրիշներուն համար» հարցումները[5]:

1800ական թուականներուն արտօնուա՞ծ էր կիներուն նման հարցումներ ձեւակերպելը: Հաւանաբար՝ ոչ: Ահա թէ ինչո՛ւ բուռն եղած է Գրիգոր Զօհրապի քննադատութիւնը Տիւսաբի վէպերուն, հիմնուած այն համոզումին վրայ, որ «կինը սահմանուած է բնութենէն ընտանիքի եւ մայրութեան, երբեք հասարակական կեանքի եւ հրապարակային գործիչի դեր չի կրնար ստանձնել, հետեւաբար իրաւունքի հաւասարութեան հարց գոյութիւն չի կրնար ունենալ երկու տարբեր սեռերու միջեւ»[6]:

Զօհրապի այս հակադարձութիւնն ու խիստ քննադատութիւնը Տիւսաբի կը հայթայթեն այն կարեւոր քանի մը բաղադրիչները, որոնցմով Տիւսաբ գիրը վայրի վերածելու կը ձեռնարկէ:

Տիւսաբի կենսագրութեան ժլատ գիծերը հաւանական տեամ մը կը ծածկեն: Գիտենք որ Տիկ. Տիւսաբ ամուսնութենէն ետք դարձած է աւելի ինքնամփոփ, աւելի փակ ինքն իր վրայ: Բայց բոլոր պարագաներուն ալ կը մնայ մտածող անհատականութիւն մը: Նման պարագաներու՝ մտածող մարդ + փակ կենսաձեւ + ջիղերով ապրող անհատ = օրագրութիւն, որպէս ապրելու «վայր»: Փաստօրէն, թէեւ ֆրանսերէնով, Սրբուհի Տիւսաբ օրագրութիւն պահած է: Այդ էջերն ալ սակայն, իր վէպերուն պէս, անբաւարար կը մնան (գոնէ այնքանը, որ հրատարակուած է):

Յակոբ Օշական կ'ենթադրէ, որ «բան մը ըրած ըլլալու համար»[7] է, որ Տիկ. Տիւսաբ գրիչ շարժած է: Այս բան մը ըրած ըլլալը, խորքին մէջ ճիգ մըն է, ինքն իրեն համար վայր մը ապահովելու, վայր, ուր իր անհատականութիւնը ծաղկի առանձինն, ազդեցութիւններէ հեռու (մայր, ամուսին, զաւակներ):

Ինչ որ Խաչիկ Թէօլէօլեան «կիներու հասարակաց փորձառութիւն» կը կոչէ իր «Ֆեմինիզմը եւ հայ գրականութիւնը»[8] յօդուածին մէջ, անշուշտ որ կար նաեւ Տիւսաբի օրերուն, բայց այդ փորձառութիւնը լռուած փորձառութիւն մըն էր, նոյնիսկ՝ գիտակցուած չէր:

Այսօր կրնանք ըսել, որ Տիւսաբի երեք վէպերն ալ ֆեմինիզմի հակումներ կը ցուցաբերեն: Տիւսաբի համար սակայն վէպը ընկերային գործունէութեան վայրն է, հոն ուր Տիկ. Տիւսաբ կը դադրի, եւ կը սկսի Սրբուհի Տիւսաբ, որպէս ընկերային անկախ եւ գործօն անհատականութիւն: Ճիշդ է, որ վէպերը կը միտէին այդ ժամանակաշրջանի կիներուն վիճակը ուշադրութեան յանձնել, խորքին մէջ սակայն իրեն կը հայթայթէին վայրը, ուր կ'ըլլար ինք անկախ ծնողքէն եւ ամուսինէն:

Զապէլ Եսայեանի համար առօրեայ ապրում եւ ներքին պրպտումի նիւթ էին գրագիտուհիին տեղը, այդ տեղին փնտռտուքը ու զայն սահմանագծելը: Եւ կարծես չգտնելով զայն, Եսայեան դարձած է դէպի ներս, դէպի «հոգւոյն անկիւնները», ուր կրնայ ըլլալ առանց արտաքին, առօրեայ ճնշումներու:

Վայրի հարցը, արտաքին մակարդակի մը վրայ, արդէն գոյութիւն ունի Զապէլ Եսայեանի երկին մէջ, «ապաստանի ու վայրի ընդհանուր հարցադրութիւն մը», ինչպէս կը գրէ Գր. Պըլտեան եւ կը շարունակէ՝ «հարցադրութիւնը գրողական մակարդակի խնդիր մըն է»[9]:

Նոյն այս հարցադրութիւնը գոյ է նաեւ ներքին տարածքին համար՝ «Բարեբախտաբար մեզ նման մարդոց համար, հակառակ ամէն բանի կան հոգւոյ թաքուն անկիւնները, ուր կարող ենք ապաստանիլ»[10]:

Առաջին քայլը վայրը հաստատելու, ինքնաճանաչումն է՝ ո՞վ է ան, որ պիտի ընակի այս վայրին մէջ: Եսայեանի փնտռտուքն է, որ այս պարագային կը հաստատէ վայրը. այսինքն՝ փնտռտուքն է, որ կը դառնայ վայր. եւ որովհետեւ փնտռելու այս արարքը գիրով տեղի կ'ունենայ, գիրը համազօր կը դառնայ վայրին. հաւասարում մը տեղի կ'ունենայ: Նման փնտռտուք է ամբողջ «Հոգիս աքսորեալ» վիպակը, որուն վերլուծումին մէջ քօղը կ'առընչուի սեռին: Եւ քօղը կը դառնայ «արգելք»ը:

Այս արգելքը միշտ եղած է, կայ կիներուն համար ամէն անգամ, որ անոնք ուզած են դուրս ելլել անդիմագիծ էգի կերպարէն, եւ դառնալ անհատ, արուեստներուն թէ գրականութեան միջոցով. միակ արտօնեալը ընկերային ծառայութեանց կալուածն է, որ ոչ միայն անհատականութիւն չի չեշտեր, այլ՝ կը լուծէ բոլորը «ծառայող»ի կաղապարին մէջ:

Այս արգելքը, կամ փոխաբերաբար քօղը պատճառ կը դառնայ, որ վայրը մըշուշապատ երեւի, գոնէ սկիզբը:

Վայրը կը դժուարանայ վայր դառնալ, որովհետեւ կը գտնուի երկու աշխարհներու հակադրութեան կէտին՝ ոչ միայն ներքին - արտաքին, իգական - արական, այլ եւ մանաւանդ՝ ձգտումնային - անիրագործելի: Ինչպէ՞ս ապրիլ այս վերջինին հակադրութեան եզրին, ինչպէ՞ս վայր ստեղծել, անկարողութեան գիտակցութեան մէջ:

Արեւելեան Սփիւռքի պարագային արգելքը աւանդութիւնն է, արեւմտեան Սփիւռքի պարագային՝ ոչ մէկ տեղի պատկանելու, միաժամանակ ե՛ւ հոս, ե՛ւ հոն պատկանելու վիճակը:

Եսայեանի համար, որ ապրած էր Եւրոպայի մէջ, արգելքը կը գործէ իր կրկնակ երեսակներով: Կը մնայ ուրեմն տեղաւորուիլ այդ կրկնակի արգելքին, անոր ստեղծած հակադրութիւններու պորտին, եւ հոն վայր ստեղծել, հոն բստեղծագործել:

Սակայն Զ. Եսայեանի համար հարցը այլ դիտանկիւն մըն ալ ունի. ինք իր վայրը կանուխէն գտած էր, Փարիզի մէջ ապրած փոխակերպումին շնորհիւ, երբ Օր. Յովհաննիսեանը բազում տառապանքով կը դառնայ Տիկ. Եսայեան: Մայրութիւնը նոյնիսկ պիտի չվերադարձնէր զինք նախկին ան-վայրութեան: Տիկ. Եսայեան կրնար պահել գրագիտուհիի իր նուաճած իրաւունքները մէկ պայմանով՝ պահելով այդ «վայր»ը:

Միւս կողմէ՝ Եսայեան կրցած է ստեղծել վայրը, իրեն եւ իր հերոսուհիներուն համար, որոնց ներքին օտարումը շրջապատէն թէ անցեալէն, զիրենք կը դնէ այլ վայրի մը մէջ, որ երբեմն արուեստն է («Հոգիս աքսորեալ», «Անձկութեան ժամեր», «Վերջին բաժակը»), ու երբեմն ներաշխարհի տարածքները (որոնք որպէս յիշատակ, կը տարբերին վաւերական յիշատակներէն՝ «Սիլիհտարի պարտէզները»):

Վեհանոյշ Թեքեանի արձակը հետաքրքրական փորձառութիւն մը կը պատմէ, նշելով ներքին - արտաքին վայրերուն հիւսուածքը: Պէյրութի գաղութային «ապահովութեան» մէջ, վայրը երբեք հարց չէ եղած Թեքեանի համար, մինչեւ իրողական վայրին փլուզումը, 1975էն ծայր առած քաղաքացիական պատերազմին պատճառով: Իր «Ճեղքուած մանրանկար» գիրքին մէջ, որ ծնունդն էր այդ փլուզումին, Թեքեան կը խօսի գրութեան «զոհ» մը ըլլալուն, միաժամանակ «ինքնապաշտպանութեան ձեւ մը» ըլլալուն մասին[11]:

«Ճեղքուած մանրանկար»ը փորձ մըն է ոմբակոծ ու բզկտուած վայրը ամբողջացնելու: Գիրը կ'ամբողջանայ, բայց վայրը, որ հակադիր շարժումով կը քայքայուի, ոչ:

Կը կորսուի վայրը վերջնականօրէն. կը սկսի ներհայեցումը, որ այլ վայր մը պատելու փորձ մըն է. այլ վայր՝ հիմերը ջարդն ու գաղթը, վրան՝ այլութիւնը, եւ ասոր վրան, հակառակ ան-վայրութեան, անպայման ըլլալու կիրքը: Գիրը, որ սկիզբէն կար, կը ստանայ այլ խորք, այլ տարողութիւն:

Մարուշ Երամեանի արձակին մէջ «վայր» ընդհանրապէս գոյութիւն չունի, որպէս իրողական, նիւթեղէն վայր. կարծէք գրագիտուհին իր հերոսները անվայր վայրերու մէջ ապրեցնելով, կը մերժէ արգելքը, որ կը դրուի իր առջեւ, կը պատռէ գաղութային կէթոյի կեղծ երկինքները (The Truman Show) և կը ձգտի ընդհանրական վայրին:

ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑ

Լեզու մը նաեւ վայր մըն է, ուր կը տեղաւորուինք, եւ որուն տարածքներէն աշխարհը կը դիտենք, որովհետեւ լեզուի իմացումը է նաեւ աշխարհընկալումի իմացութիւն մը:

Երբ լեզուն կը սկսի կորսնցնել իր դերը իբրեւ այդ, եւ կը դառնայ հաղորդակցութեան միջոց միայն, կը դադրի աշխարհընկալումի այն ուրոյնութիւնը, որ կու գար լեզուին միջոցով:

Այս պարագային՝ այլ լեզու մը կը խուժէ, բերելով ի՛ր աշխարհընկալումը, ինչպէս եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ արեւմտեան գաղութներուն մէջ:

Բայց երբ առաջին լեզուն կը կորսնցնէ իր դերը եւ չի փոխարինուիր, ներքին պարապ մը կը սկսի լեցուիլ ու գրաւել ուրոյն մեր աշխարհիմացումին տեղը: Եւ այդ պարապին մէջ է, որ կը ստեղծուի բախումը երկուքին միջեւ:

Այս բախումը, որպէս վայր գիրը ունի, ինչպէս Ժանին Ալթունեանի («Բաց միայն իմ դէմ դռներն Արմենիոյ») կամ Ռէն Պարթեւի («Լ'Արմենոշ») պարագային:

«Օտարութիւնը մի՛շտ կայ»[12] կ'ըսէ Մարկ Նշանեան, բայց չըսեր ինչու:

Օտարութիւնը միշտ կայ, որովհետեւ կին մը, որպէս հակազդեցութիւն իր դէմ վխտացող արգելքներուն, ինքզինք կը գտնէ հակադրուողի դերին մէջ: Եւ որպէս այդ, չի զգար օտարութիւնը, որը ի սկզբանէ գոյ է, եւ որուն ընտելացած է արդէն:

Սակայն որքան ալ ընտելացուած, այդ օտարութիւնը կը կարօտի վայրի մը, ուր ըլլայ, կամ ուր ըլլայ փորձը զայն յաղթահարելու:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար իմանալ, թէ այդ վայրը նուաճելէ ետք, Ժանին Ալթունեանի կամ Ռէն Պարթեւի գրականութիւնը ո՞ր ուղղութեամբ ընթացաւ:

Կրնանք հետեւցնել, որ գիրը կը դառնայ վայր մը ոչ թէ կենալու, կայուն ըլլալու, ալ դիմակալելու ինչ որ խոչընդոտ է, ինչպէս լեզուն, օտարութիւնը, լեզուով՝ Ռէն Պարթեւի համար, կամ ան-լեզուութեան խոցը՝ Ժանին Ալթունեանի համար:

Գիր-վայր յարաբերութիւնը, Սփիւռքի մէջ ապրող քանի մը գրագիտուհիներու համար, ժամանակին հետ աւելի եւ աւելի կը բարդանայ. այդ յարաբերութիւնը կը դադրի շրջապատին հետ յարաբերութիւն մը ըլլալէ եւ կը դառնայ այլ տարածքի մը վրայ նոր վայր ստեղծելու ձգտում: Այդ նորը կրնայ ըլլալ սէնթէզը շրջապատ - ներաշխարհ - աւանդութիւն կո[illegible]մերուն (Վ. Թեքեան), կրնայ ըլլալ սու[illegible] լեզուական հինի - նորի խառնուրդ (Շու[illegible]չիկ), կամ կրնայ պարզապէս ան-վայրութիւն ըլլալ (Մ. Երամեան): Ի՛նչ որ ալ է, այդ վայրը միամակարդակ ըլլալէ շատ հեռու է, եւ կ'ընթանայ բազմաթիւ երեսակներու ներհիւսումով:

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ապրիլ 2004, Հալէպ

(1) «Մասիս» օրաթերթ, 1898, թիւ 5, էջ 1:
(2) Ստեփանոս Սիւնեցիի քոյրը: Բանաստեղծ եւ երաժիշտ: Ծննդեան թուականը անյայտ, կ'ենթադրուի որ Է. դարու վերջերուն ծնած ըլլայ: Մեզի հասած միակ տաղը կը կոչուի «Կցուրդ Ծննդեան» եւ նուիրուած է սրբուհի Մարիամին: Գրուած է իր անունը կազմող ակրոստիկոսով:
(3) Ը. դարու սկիզբ: Գողթնի տէր Խոսրով իշխանի դուստրը:
(4) Յակոբ Օշական, «Համապատկեր հայ գրականութեան», հատոր Դ., էջ 493:
(5) Սրբուհի Տիւսաբ «Օրագրութեան էջեր», ֆրանսերէնէ թարգմանաբար, «Ամենուն Տարեցոյցը», Թէոդիկ:
(6) «Երկրագունտ», Պոլիս 1883, թիւ 10, էջ 305-312:
(7) Նոյն տեղը, էջ 518:
(8) Խաչիկ Թէօլէօլեան, «Ֆեմինիզմը եւ հայ գրականութիւնը», «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ», 1988 Ապրիլ 3, թիւ 16.721:
(9) Գրիգոր Պըլտեան, «Մարտ», էջ 204:
(10) Զապէլ Եսայեան, «Նամակներ», էջ 144:
(11) Վեհանոյշ Թեքեան «Ճեղքուած մանրանկար», 1987, ԱՄՆ, Ներածականի 2րդ էջ:
(12) Մարկ Նշանեան, «Կիներու Սփիւռքը», «Յառաջ», Փարիզ, 1976 Դեկտ. 28:

ԹԻՒ ՀԻՆԳԸ՝ ԱՆՈՒՆԸ ԼԵԶՈՒԻՍ ՏԱԿ

Գրեց՝ ՐԱՖՖԻ ԱՃԷՄԵԱՆ

Անցեալ տարի լոյս տեսան Գրիգոր Պըլտեանի «Բլուր»ի պատումներու շարքէն «Պատկերը» եւ «Անունը լեզուիս տակ» խորագիրներով հատորները. առաջինը Լոս Անճըլըս՝ Ապրիլ հրատարակչութենէն, եւ որ հոն ալ ներկայացուեցաւ աշնան տեղի ունեցած երեկոյթի մը. երկրորդը Փարիզ՝ «Երկ» մատենաշարով: Այսպէսով շարքի հատորներուն թիւը կը հասնի հինգի: Նախապէս լոյս տեսած էին «Սեմեր»ը 1997ին, որուն յաջորդած էր «Հարուածը» 1998ին եւ ապա «Նշան»ը՝ 2000 թուականին: Պիտի փորձենք այստեղ ներկայացնել թիւ հինգը:

Նախ ըսենք որ բոլորին ատաղձը կու գայ բլուրի բնակիչներու մանրաշխարհէն, որ կը համապատասխանէ Պէյրութի հայահոծ մէկ շրջանը ապաստանած խըլեակներու աշխարհագրական ու պատմական ոլորտի մը: Բլուրը վայրն է պատմական Հայաստանի ու Կիլիկիոյ զանազան քաղաքներէն ու աւաններէն մազապուրծ ազատած ու վերջապէս հոն հանգրուանած վերապրողներու զունաւոր բազմութեան մը: Պատմութիւնը, ետեւ մնացած քաղաքները, կորսուած ընտանիքի անդամները, հազար ու մէկ զրկանքները մինչեւ բլուրի հիմնումն ու գէշ-աղէկ տուն-տեղ ըլլալու նուաճումը ներկայ են անոր բնակիչներուն ամէնէն պարզ առօրեային մէջ, անոնց լեզուներու բարբառէն մինչեւ նախապաշարումներն ու բամբասանքը: Ամէն մէկ հատոր կը կեդրոնանայ որոշ կերպարի կամ դրուագի մը վրայ, էջ մը եւս բանալով ընթերցողին առջեւ բլուրի առօրեայէն: Ասիկա անշուշտ իբրեւ ընթերցումի առաջին մակարդակ, իբրեւ անմիջական տպաւորութիւն: Պըլտեանի գիրքերը բոլորն ալ կը պարունակեն վրայ-վրայի դրուած բազմաթիւ շերտեր, այնպէս որ ընթերցումը անկարելի է որ ըլլայ միամակարդակ:

Հատորները կը կարդացուին առանձին-առանձին, սակայն մէկէն միւսը անցնող

կերպարներու ղրայնութիւնը կը ստեղծէ լայնածաւալ ասեղնագործութեամբ մը տըպաւորութիւնը։ Ամէն մէկով ու ամէն վերընթերցումի հետ մանրաշխարհ մը կարծես ձեւ կ'առնէ ու կը սկսի գործել ընթերցողի մտահորիզոնին վրայ, մանրաշխարհ մը որ կը թուի այնքան ծանօթ որքան մօտակայ անցեալը, եւ որ կը սկսի բանիլ ինքնուրոյն կերպով ու ինքնիր օրէնքներով, ընթերցողը ներքաշելով անոր սահմաններէն ներս։ Գերազանցապէս հմայիչ է փորձառութիւնը, եւ առայդ գիրքերը գտած են բաւական լայն ընդունելութիւն ընթերցող հասարակութեան մօտ։

Գեղարուեստական հաճոյքին ընդմէջէն ընթերցողը հարազատ աշխարհ մը գտնելու տպաւորութիւնը կ'ունենայ, աշխարհ մը որ այլապէս դատապարտուած պիտի մնար լռութեան։ Լեզուի գալու տպաւորութիւն մըն է այս մէկը, կարծես տեղ մը նախապէս հաստատուած արգելք մը ըլլար, պապանձում մը, լռութիւն մը, որ մէկէն կը յայտնուի ու միաժամանակ կը վերանայ։ Գիրքերը կը հաստատեն իրենք իրենց ժամանակը, բայց նաեւ կը ստեղծեն զայն։ Մէկը միւսէն գեղեցիկ գործեր են, կատարելապէս տիրապետուած ե՛ւ լեզուական ե՛ւ մանաւանդ գեղարուեստական մտածողութեան գետիններուն վրայ, ամէն մէկը ինքնիր լուծումի բերուած հարցերով։ Զափազանցած չենք ըլլար եթէ ըսենք որ երեւոյթ մըն է անոնց յայտնութիւնը արեւմտահայ գիրերու աշխարհին մէջ Ի. դարու վերջաւորութեան ու ԻԱ.ին սկիզբը։ Անցնինք սակայն թիւ հինգի պատումին։

Գիրքին սկիզբը կան երկու մէջբերումներ, մէկը Օվիդիոսի «Այլակերպումներ»էն, որ կը պատմէ Ցաւերժահարսին ժամանումը «Սկիւթիա եւ հոն Կովկաս կոչուած սառցակալած լերան մը կատար»ին հանդիպումը Քաղցին, որ կ'ապրի այդ անապատ, ամուլ ու անբեր երկրին մէջ։ Միւսը ֆրանսերէն, Մայիս 68եան պատի լոզունգ մը, որ կը փառաբանէ կեանքը՝ իմա՛ ապրումը ընդդէմ վերապրումին՝ la vie contre la survie։ Այս երկու երեւութապէս իրարմէ լեռ ու ձոր հեռաւորութեամբ թուող յղումները կը կազմեն ընթերցումը լարող կամ պատրաստող երկու բեւեռները։

Առաջին գլուխը կը բացուի համալսարանական ամփիթատրոնի մը մէջ տեղի ունեցող գիտաժողովի տեսարանով մը։ Զեկուցաբերը, որ կին մըն է եւ որուն անունը երբեք պիտի չտրուի, յղումը միշտ երթալով «կնոջ», քարտէսի մը վրայ լուսարձակ ճպոտի մը օգնութեամբ նըշումներ կ'ընէ։ Աւելի ուշ կ'իմանանք որ նիստի վերջին խօսողն է ան եւ բոլորին նման իրեն ալ որոշ ժամանակամիջոց մը յատկացուած է՝ քսան վայրկեան, որպէսզի ներկայացումը աւարտէ։ Բայց ըստ երեւոյթին, եւ ինչպէս կը պատահի երբեմն, ան չի յարգեր այդ ժամանակամիջոցը, մինչեւ որ նիստերու նախագահը ստիպուած կ'ըլլայ միջամտելու։ Հոն դէպք մը տեղի կ'ունենայ որ պիտի մնայ անանուն։ Գիտենք որ կատարեալ լռութիւն մը կը տիրէ մէկէն ամբողջ սրահին մէջ, կարճ լռութիւն մը, որմէ ետք ժխորը կը պայթի սրահէն ներս։ Պատմողը, աւելի ճիշդ ենթական, որուն դիտանկիւնէն կը տեսնենք ամէն բան, ներկայ մըն է եւ նիստի աւարտին, ժխորէն ետք վերջին մեկնողը կ'ըլլայ, որմէ քանի մը էջ անդին գիրքն ալ կը հասնի իր աւարտին։ Այնպէս որ երեւութապէս անցուդարձերը տեղի կ'ունենան ներկայացումի քսան վայրկեաններու ընթացքին։

Սակայն այդ քսան վայրկեանին մէջ ու գիրքի 331 էջերուն վրայ պիտի բարդըւին իրարու վրայ խաւաւորուած ժամանակներ։ Կան նախ պատմողին ժամանակները. նոյն սրահին մէջ տարիներ առաջ իբրեւ ուսանող հետեւած է ան դասախօսութիւններու՝ փիլիսոփայութեան, արդարութեան, օրէնքի մասին, երբ տեղի կ'ունենային մայիսեան ցոյցերը ու աշակերտները կը դիմէին դասադուլի։ Այդ ժամանակները սրահին պատերէն, հոն կախուած կեղծ-դասական որմնանըկարի մը կերպարներէն պիտի թափանցեն գիտաժողովի ժամանակէն ներս։ Կան տակաւին անոր լրագրական ասպարէզին յղումները, նախ իբրեւ լրագրութեան ուսանող, ապա գործով ուղեւորութիւնները քարիւղի համաժողովներու, փարթամ պանդոկներն ու անոնց յաճախորդութիւնը, հոն հանդիպումները, հարցազրոյցի մը դրուագը, որուն արձանագրութեան ժապաւէնը վթարի ենթարկուելով պիտի չկրնայ վերարտադրել արձանագրած հարցազրոյցը, եւ մանաւանդ ուղեւորութիւնը դէպի անապատ ու անոր տաքին մէջ աւազախրող ընդարմացումը։

Այս ամէնը սակայն կողմնակի։ Գիտաժողովը ցեղասպանութեան մասին է եւ վերջին խօսողը՝ «կին»ը՝ քարտէսի ու տեղանուններու մանրամասն, արխիւային թւումով կը փորձէ ներկայացնել պատմական նահանգի մը ու քաղաքի մը հրկիզումը։ Գետերու, լեռներու, դաշտերու անունները կը յաջորդեն իրարու մինչ խօսքի թափը, կշռոյթը կամաց-կամաց կ'արագանան ու առաջին գլուխի վերջաւորութեան պատումը կ'արձանագրէ յանկարծակի վերելք մը՝ սէնֆոնիք վերելքի մը նման՝ ուր կը բացայայտուի վայրին անունը՝ Մուշը։ Հոյակապ պայթում մըն է, որ անցումը կը կատարէ նաեւ ժամանակի ուրիշ խաւի մը, աւելի հին։

Կը վերադառնանք բլուրի ժամանակին ուր կամաց-կամաց պիտի ձեւ առնէ Նանոյի կերպարը, մշեցի պառաւ մը որ աղէտի օրերուն հազիւ թէ ազատեր էր խըմբային հրկիզումի ոճրային արարքէ մը ու հրաշքով վերապրեր, եւ որուն արտայայտութիւններուն, նիստուկացին ու բարբառին մէջէն պիտի վերագտնենք անոր անցեալ ժամանակը՝ Մուշի հրկիզումը։ Այնուհետեւ Նանօն պիտի մնայ ներկայ մինչեւ գիրքի վերջին էջերը։ Երկու Մուշերը՝ կնոջ արխիւացնող, գըրեթէ հիւանդագին թւումը դէպքերու, թուականներու, վայրերու մէկ կողմէ, Նանոյի լեզուին ծայրէն փրթող յիշատակներու պատմութիւնը միւս կողմէ։ Պատումի ճարտարապետութեան ներքին ողնայարը կը կազմէ այս երկուքին զուգահեռը։ Զեկուցող կնոջ երկարապատում թւումի ունկնդիրը կը խոստովանի ըսելով. «ինծի այնպէս կը թուէր որ ա՛լ մտիկ ընելու հարկը չկար, այս բոլորը գիտէի, շատոնց գիտէի, կը պատկանէին հեռաւոր ընտանութեան մը, ինչպէս աճուրդի հանուած կարասիներ, որոնց հետ ապրած ես երկար ատեն եւ որոնցմէ ամէն մէկը պահ մը կը խտացնէ կեանքէդ» (էջ 35)։ Խօսքը անշուշտ Մուշի մասին է, Նանոյի Մուշին, որուն անմիջականութեան մէջ հասակ նետած է ան, եւ որ նոյն ատեն կնոջ զեկոյցին մէջ կը թուի «այնքան ծանօթ, հասարակ տեղիք, չէի հասկնար ինչո՞ւ, քանիերորդ անգամ ըլլալով, ականջ պիտի դնէի ոճիրի իրագործման ոչ թէ տրամաբանութեան, այլ անոր ցուցադրութեան, առանց այն ամօթխածութեան որ կը նշմարէի Նանոյի շրթներուն վրայ» (էջ 267)։

Բուն հարցը այդ երկուքը կազմող զուգահեռի ճեղքին մէջ է որ պիտի երեւի։ Գիրքի աւարտին, Նանոյի վերջին վայրկեանները նկարագրող հոյակապ պարբերութեան մը մէջ Պըլտեան կը գրէ. «այդպէս անպաշտպան, յանձնուողի դիրքով, կարծես վերջնականապէս բանտարկուեր էր այնպիսի գաղտնիքի մը մէջ, որ անթափանց էր այլեւս իրեն, իրմէ հեռու, այնքան ներսը, կամ թերեւս այնքան դուրսը, շուրջը, վրան, որ եթէ նայէր, անկէ կը նայէր, պէտք չունէր նոյնանալու անոր, անով կու գար, կը յայտնուէր, ինչպէս կրակէ զգեստներ, կ'երեւակայէի, որով օժտուած էին հրեշտակները, որպէսզի երեւէին, ուստի՝ անկարելի էր վկայել, հակառակ դըրւագներուն, երիզներուն, ժապաւէններուն, վկայողը միշտ դուրսի մարդը չէ՞, ան չէր կրնար չըլլալ ինքզինք, փախչիլ ինքն իրմէ դուրս...» (էջ 316)։

Բուն հարցը աղէտին, անկէ վկայութեան, վկայելու իսկ կարելիութեան հարցն է։ Մէկ կողմէն դարձող երիզներն ու ջնջուած ժապաւէնները, անընդհատ խօսող կինն ու անոր լուսարձակած քարտէսները, որոնք բոլորը կը փորձեն վկայել, վկայել կորուստը, վկայել դուրսէն, միւս կողմէն Նանօն որ ներսն է, շրջապատուած կրակէ զգեստներով, Նանօն որ անով կու գար, որ բուն աղէտէն վերապրողն է, բայց ոչ վկայող մը։ Որովհետեւ վկայողը միշտ դուրսի մարդն է կ'ըսէ գիրքին պատմողը, իսկ Նանօ չէր կրնար ըլլալ դուրսի մարդը, որ պիտի նշանակէր չըլլալ ինքզինք։ Փիլիսոփայական հարց մըն է որ կը դրուի պատումի թէքնիքներով, վրայ-վրայի դարձող արձագանգներովը թեքսթին մէջ տարտըղնուած ժամանակներուն, որովհետեւ Նանոյի պատումին ու կնոջ զեկոյցին աբանքները սպրդած բոլոր մնացեալ մանր պատումներն ու ժամանակները, մինչեւ լրագրողին անապատ երթը կ'արձագանգեն գլխաւոր թեմայէն փրթող մեղեդիներու։

Ամբողջ թեքսթը երաժշտական կտորի մը՝ համանուագի մը նման կ'ընթանայ կարծես։ Յաճախ նոյն էջին վրայ, նոյն պարբերութեան մէջ կամ նոյն տողին վըրայ դերակատարը կը փոխուի, կ'անցնինք ուրիշ վայր ու ժամանակ, առանց սակայն երբեք թելը կորսնցնելու։ Պատումի իսկական վարպետ մըն է Պըլտեան։ Անցումները կ'իրագործուին զանազան թէքնիքներու գործածութեամբ, ե՛ւ ձայնային՝ օրինակ բարբառ փոխել, բառապաշար փոխել, նոյնիսկ առոգանութիւն, -բոլոր խօսողները կը լսուին ականջին իրենց ձայնով-, ե՛ւ թեքսթային, օրինակ միջակէտի գործածութիւն, գրաբար մէջբերումներ կամ արեւելահայերէն, որոնք ներյղումներ են տեսակէտներու, կարծիք արտայայտող խմբաւորումներու։ Տակաւին այդ բոլորին մէջ պատմողը ունի ինքն իր տեղը. գրաբար մէջբերումի մը մէջ օրինակ ինքիրեն հարց կու տայ՝ պարառական հոլովի պարագա՞յ, ու կը շարունակէ։ Այնքան հոյակապ ձեւով կը կատարուին անցումները, այնպիսի ստուգանի մը թեքսթը կը մղէ ընթերցողին երեւակայութիւնը հաստատելու ու գտնելու կապերը, որ նոյնիսկ առանց բառացիօրէն յայտարարուելու, ամէն պահի, երբեմն ետ ու առաջ կարդալով, կարելի չէ կասկածիլ թէ ով է խօսողը, թէ ուր հասած ենք։

Պատումը Պըլտեանի գրչին տակ այս հինգ հատորներով նոր ժանր մըն է որ կը նուաճէ հայերէնին մէջ։ Պատմելու, հաւաքելու, խաւաւորելու, ստեղծելու նոր մակարդակ մըն է որ կը բացուի ընթերցողին առջեւ, ընթերցումի ամբողջովին իւրայատուկ ու նոր փորձառութիւն մը, առ այդ աննուաճ գետին մը։ Կարծես մուտք կը գործէք նոր աշխարհ մը։ Իրականութեան մէջ նոր աշխարհ մըն է որուն բնակիչները դարձած ենք շատոնց՝ ակամայ կերպով ու հաւաքաբար, եթէ այդ բառը որեւէ նշանակութիւն ունի աղէտի ժամանակին մէջ կամ անկէ ետք։ Հարցը ամբողջ այդ ժամանակը կարենալ ըսելն է, անոր լեզուն գտնելը, զայն բարբառելը։ Վէպի ժամանակը չէ այս մէկը։ Վէպի ժամանակը կը պահանջէ երկարատեւ նստակեցութիւն, երկար շունչ՝ լիւքս մը Նանոյի ժամանակէն սկսեալ, ուր կայ միայն հատուածեալը։ Պըլտեան յաճախ կը պնդէ որ իր արձակները վէպ չեն ու ինք է որ կը գործածէ պատում եզրը իր արձակներուն համար։ Պատումը Պըլտեանի գրչին տակ, իր բազմաթիւ ձայնատեղերով, որոնք կրնան նմանցուիլ համանուագի մը խմբային նուագարաններուն, կը հանդիսանայ այդ ժամանակը կարենալ բարբառող միջոցը։ Ամէնը ի մի բերողը ու կառավարողը այս մէկուն մէջ ռիթմն է, որ կը գործէ տողերուն ետեւը, կը բաբախէ ու կը մղէ ընթերցումը։ Գըրողը իր խմբավարի ճպոտով կը մնայ ետին, կ'անհետանայ գործին մէջ։

Իսկ ի՞նչ է գիրքի վերնագրին մէջ պահուած անունը, որ է լեզուին տակ։ Մէկո՞ւ մը, բանի՞ մը, դէպքի՞ մը կը յղուի ան։ Թեքսթին մէջ զանազան արձագանգները կան խուսափող, լեզուի չեկող, կամ հազիւ եկող անուններու։ Հոս պիտի տանք մեր հաշուածները։ Ընթերցողը կրնայ հաւանաբար գտնել ուրիշներ։

Նախ կայ կնոջ անունը, որ պիտի մնայ անյայտ, ինչպէս նաեւ անոր կողմէ ու քարտէսներու օգնութեամբ նկարագըրուող վայրին անունը, Մուշը, որ առաջին 60 էջերու երկայնքին անանուն մնալէ ետք պիտի գայ յայտնուելու առաջին գլխու աւարտին միայն, կազմելով անոր գագաթը։

Աւելի ուշ, նորէն կնոջ ներկայացումին մէջ, ուր ան կը խօսի բարբարոսութեան մասին, որ նոր չէր կ'ըսէ՝ «կ'առնէին աղջիկ ու տղայ, կին ու երախայ, կ'առեւանգէին, կը բռնանային, տանջով, հազարով կը սրածէին, ողջ-ողջ կը կիզէին, սակայն... ի վերջոյ... ո՞ւր է տարբերութիւնը բնաջնջումին եւ... բառը, անունը չէր գար, չէր հասներ, լեզուին տակ եղող բառի պէս կը խուսափէր» (էջ 118)։

Նոյն դէպքին մասին ուրիշ զեկուցող մը, «ճերմակ մազերով մարդը» որ ընդունող մըն է, թէեւ իր ալ անունը չենք գիտեր, խօսեր էր կնոջ զեկոյցէն առաջ, ու կրկին ըսեր զանազան բաներ, որ «պատմութիւնը արդէն տուեր էր իր վըճիռը, եւ արդէն կարելի չէր փոխել, բոլոր մեռնողները մեռեր էին այլեւս, ապրողները՝ վերապրեր, սահմանները որոշեր, բայց դէպքը տակաւին կարծես անուն չունէր...» (էջ 138)։

Մնալով կնոջ հետ, աւելի ուշ, լարումի պահու մը, երբ ան կը շարունակէ իր նկարագրութիւնը, պատմողը կ'ըսէ՝ «կարծես թէ այդ պեղումը, այդ որոնումը մե՛րթ դէպքերու բոլոր մանրամասնութիւններուն, մե՛րթ ճշգրիտ բառին ու անունին, կը բախէր ինծի համար անմատչելի խորշընդոտի մը» (էջ 260)։

Ասոնք բոլորը կը վերաբերին դէպքին, անոր անուն տալու դժուարութեան, գրեթէ անկարելիութեան։ «Ամէնէն դժուարը այդ չէ՞» հարց կու տայ պատմողը, «գտնել անունը, անուն մը, որ ոչ թէ կը փարատէ ամէն անձկութիւն այլ կը մեղմէ զայն, եւ մէկէն ու վերջնականօրէն կը փակէ պապանձումի ժամանակը» (էջ 309)։ Այդ պապանձումէն ելլելու համար, զայն դիմակայելու համար պատմողը կ'ըսէ որ «պէտք էր անունները տալ անոնց, երթալ մինչեւ ծայրը, այո՛, մինչեւ հոն ուրկէ կը բխէին անոնք, ուրկէ կը սկսէր պատումը, եւ որ հիմա, կինը զուգէ բոլորովին անգիտակ կացութեան, զուգէ պարզապէս զայն խաղալով, յուզումի մակընթացութենէն տարուած կը փորձէր լեզուի բերել» (էջ 313)։

Գալով Նանոյին, անոր մօտ ալ կայ խորհածը լեզուի բերելու հարց մը։ «Շուտով անդրադարձայ» կ'ըսէ պատմողը որ «խորհելու ձեւ մըն է ատիկա, փնտռածը լեզուին տակն է. իր բնութքն է ատիկա, եւ բառերը կը լռլռէ բերնին մէջ, կարեւորութիւն տալու պէս ըսելիքին, զանոնք կը լորձնոտէ, կը ծմլէ, մինչեւ որ զանէ ճիշդ նախադասութեան մը սկիզբը...» (էջ 143)։

Ուրիշ դրուագի մը մէջ թաղին մէջ կատարուող պատահարի մը հանդէպ իր անհամաձայնութիւնը կամ զայրոյթը արտայայտելու համար «թո՛ւ» կը թքնէ ան, «կ'արտաքսէ, ի՛ր փողոցին մտերիմ միջոցէն թաղին աղտեղութիւնը, ամօթը եւ դեռ ի՛նչ բաներ, ի՛նչ բաներ որ անուն չունին, կարծես չեն պատկանիր մարդկային վիճակին եւ կը նետուին մտքէն դուրս, ստուերի անզննելի ոլորտի մը մէջ» (էջ 310)։

Անուն չունենալ կը նշանակէ գոյութիւն չունենալ։ Անանուն մնացած է նաեւ երկար տարիներ Նանոյի մեծ զաւակը, որ ազատած է որովհետեւ Նանօ զայն յանձնած է այլազգ բարեկամի մը, որ փոխած է անունը։ Վերջը գտած են զիրար բայց այդ պատահարը կարծես ջնջած է տըղուն անունը։ Տղան մեծցած ամուսնացած է ու Հայկազ անունով զաւակ մըն ալ ունեցած, բայց ինք կանուխ մահացած է։ Նանոյի տան մէջ ու պատմողին յիշողութեան, որ կը յաճախէր զայն իր մանկութեան, յամեցած է անոր նկարը միայն՝ «անանուն. յետոյ միայն, մահուընէ ետք, երբ հայրս Մարօն կը յաջողէր Հայկազը պսակել ու ծնող ժառանգը Մուշեղ կոչել, անյայտացած մարդուն գաղտնիքը կարծես կը հրապարակուէր, եւ մեծ հայրը կը յառնէր իր անանունութենէն» (էջ 311)։

Վերջապէս կայ Նանօն, «ան որ Նանօ կը կոչէի» կ'ըսէ պատմողը, որ ունի արձանագրութեան թուղթին մէջ ուրիշ անուն մը, եւ որ ի յայտ կու գայ գիրքի վերջաւորութեան միայն։ Այդ անունը սերտ կապ մը ունի Նանոյի բուն ողբերգութեան հետ, ան որ վերածուած է անոր էութեան, կրակէ զգեստներուն նման, ինչպէս կ'ըսէ պատմողը, բայց այդ մէկը կը ձգենք ընթերցողին։

«Իմ Նանօս» կ'ըսէ պատմողը անոր մահէն ետք, «լքուած՝ եկող գացողի գթնող նայուածքին, վէրը դարձող ճանճերու բզզիւնին, անպաշտպան, ազատագրուած պատմութենէն, որ այնքան երկար ժամանակի պէտք պիտի ունենար հասնելու ինծի, իմ Նանօս, ըսի, չեմ գիտեր այլապէս ինչպէ՞ս կրնամ կոչել, ի՛մ պատմութիւնս» (էջ 318)։

Ի՛մ պատմութիւնս կ'ըսէ հեղինակը, որովհետեւ պատմութիւնը հաւանաբար կարելի է միայն ստանձնել։ Վկայողը միշտ կը մնայ դուրսի մարդը։

●

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ, ՈՐ ՉՈՒՆԵՑԱՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գրեց՝ ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Հայաստանում են այն գրողները, ովքեր ճակատագրի բերումով ծնուել կամ յայտնուել լինելով Սոցիալիստական Հայաստանում մէջ, այնուհանդերձ կարողացան կամ գոնէ ցանկացել ունենալ իրենց հաւատարիմ մնալ գեղարուեստական ու որպէս կերպ չխեղելով «գրականութիւն եւ արուեստ սոսկ ... աշխարհայեացք մեակ մեթոդը», որոնցից էր կուսակցականութեան ու պետականօրէն պարտադրուած սոցիալիստական ռէալիզմը։

Անցեալ դարի յիսնականներին, այնուհանդերձ, յայտ աշխարհ եկան այդ մեթոդից մտաւորապէս մէկ-երկու գիրք, որոնք էին Սուրէն Այվազեանի «Անապատում» մէկը, Հայկ Վարդանեանի «Կամուրջը գետակի վրայ» վիպակը, եւ որոնք մեզ՝ գրասէր պատանիներիս համար զարմանալի երեւոյթ էին եւ, չնայած արդէն անցել է կէս դար, սակայն շարունակում են մնալ օրինակելի գործեր բոլոր նրանց համար ովքեր փորձում են յաղթահարել կամ արդէն յաղթահարել են «գրականութեան պարտիականութեան» սկզբունքը։

Այդ նոյն 50ականներին սովետահայ բանաստեղծութիւնը հասել էր «գրականութեան պարտիականութեան» գագաթնակէտին եւ Ստալինեան երկու մրցանակներով էր փայլում սովետահայ գրական երկնակամարը (Գ. Էմին, Ս. Կապուտիկեան)։

1965 թուականին, երբ «Հայաստան» հրատարակչութեան մէջ գլխաւորում էի Մանկապատանեկան գրականութեան բաժինը եւ վերջին երեք-չորս տարիներին արդէն յաջողուել էր փշրել բաւականին կարծր մտածողութեան արգելքները, ձեռնարկեցի «Պոէզիայի մատենաշար»ը՝ տարեկան վեց գրքոյկով, որոնք իւրաքանչիւրը շուրջ 30 էջ ծաւալով՝ չուկայ ելան միեւնոյն օրը։ Առաջին անգամ լինելով՝ հրատարակուեցին «Ճապոնական հոքուներ եւ թանկաներ»ը, Պլաս տը Օտերօ, Խաքանի, Ֆրանսուա Վիյոն, Ֆետերիքօ Կարսիա Լորքա, Ժագ Փրեվէր։ Թարգմանիչներ՝ Նայիրի Զարեանը, Ալեքսանդր Թոփչեանը, Սերգէյ Ումառեանը, Ռազմիկ Դաւոյեանը խանդավառութեամբ լծուեցին այս գործին, որ պէտք է շարունակուէր ու դառնար ամէնամեայ մըշտական մի մատենաշար։

Բանաստեղծական մատենաշարի հրատարակութեան ծրագրին լծուեց Աբրահամ Ալիքեանը։ Նա ինձ տեղեակ պահեց, թէ յատկապէս ո՛ւմ է թարգմանելու եւ արդէն աւարտել էր Ափոլլինէրից ընտրըւած մի փունջ բանաստեղծութեան թարգմանութիւնը, երբ, բանից պարզուեց, որ արդէն հրատարակուած եւ հրատարակուելիք բանաստեղծները խարխլելու են սոցիալիստական ու բարգաւաճող Հայաստանի հիմքերը։ Վեց գրքոյկ էր լոյս տեսել, եւ մատենաշարը արգելուեց։ Երկու տարի անց խայտառակ մեղադրանքներով ինձ հեռացրին հրատարակչական աշխատանքից, եւ ի թիւս գաղափարական այլ եւ այլ ծանր մեղադրանքների, յատկապէս յիշատակուեց նաեւ «Պոէզիայի մատենաշար»ը։

Ահաւասիկ, այս էր բարեբաստիկ առիթը, որ Աբրահամ Ալիքեանի հետ իմ ծանօթութիւնը դարձաւ մտերմութիւն։

Աբրահամը հայրենադարձուելուց յետոյ կարճ ժամանակ անց «լքել էր հայրենիքը» եւ հաստատուել Մոսկուա։ Այս վերաբնակեցման համար նա հիմնաւոր պատճառներ ունէր։ Եւ դրանցից ամենագլխաւորը, իմ համոզմամբ, երբեւէ հաշւեյարդարի ենթարկուելու հեռանկարն էր, որի նախադէպը արդէն եղել էր։ Հայրենադարձ բանաստեղծ Անդրանիկ Թերզեանին, որ փորձել էր հաւատարիմ մնալ իր ինքնութեանը, մայթ ելած բեռնատարով ճզմել էին չէնքի պատի վրայ։ Հայրական տուն գալ-գնալիս, երբ անցում էի կոմունիստ Սուրէն Սպանդարեանի արձանով հակակոմունիստ Գարեգին Նժդեհի հրապարակից սկիզբ առնող մայթով՝ մտածել եմ միայն այդ ահաւոր ոճրագործութեան մասին։

Այնպէս որ Աբրահամ Ալիքեանը կատարել էր լաւագոյն ընտրութիւնը, քանի որ Մոսկուայի մէջ, իր երազների հայրենիքից եւ հայ «հայրենասէրների» աչքից հեռու աւելի դիւրին էր ստուերի տակ մնալ։

...Օրերս Երեւանից ինձ հասած թղթապանակներից մէկի մէջ գտայ 1988ի փետրուար 15ին Մոսկուայից գրած նրա նամակը, որտեղից բերելու եմ մի քանի դրուագ.

«Փնջիկ մը քերթուած կը ղրկեմ քեզի, թախանձագին խնդրելով, որ անցընես զանոնք <...> գրաքննութենէն... Գիտեմ, ի սէր ինծի, դուն սատակ կ'ըլլաս նման սխրագործութեան մը։ Եթէ տեսար, որ բանի մը չես յանգիր, առանց խել մ'իսկ խղճահարելու, վեցգիր մը քաշէ անոր եւ իմ հասցէին, հազար կտոր ընելով թուղթերս։ Կը ներես գլխացաւանքին համար։

Խոստացար, բայց չղրկեցիր, չհաճեցար, որ կարդամ «Նալբանդեանդ»։ Պաղըշտկեցաւ սիրտս, երբ «Լիտգազետայի» [«Լիտերատուրնայա Գազետա» - Մոսկուա ռուսերէն լոյս տեսնող «Գրական Թերթ»ը] մէջ կարդացի պոռնկութիւններ լոյսին բերող յօդուածդ։ Այո՛, կը դառնար, կը դառնայ եւ պիտի դառնայ աչքակապութեան, բոզութեան ու խլէզութեան կարուսելը, թող ինչքան ուզեն հօս հրապարակայնութիւն պոռան։ Վերջերս տխուր բան մը կը մտմտամ այս բոլորէն մէկընդմիշտ փախչելու համար։ Արիւն ձեր ի գլուխ ձեր պիտի ըսեմ այս մարդոց։ Ինչ որ է։ Բարեւներ Գրիգորին [Ջանիկեան], սէր՝ քեզի եւ Անահիտին [Սիմոնեան]։ Ողջ լեր ի դիցն աջոյ։

Աբրահամ»։

Միայն այս նամակը (էլ չեմ ասում Մոսկուա՝ Աբրահամի տանը կամ Երեւան՝ իմ տանը մինչեւ ուշ գիշեր մեր զրոյցները) շատ բան է բացայայտում մեր խիկական, ճշմարիտ բանաստեղծի խռովքներից, որոնք նրան պէտք է ուղեկցէին նաեւ Պէյրութ վերադառնալուց յետոյ։ Զարմանալին այն է, որ սովետահայ «հայրենասէրները» բնաւ չէին անհանգստանում, «հայրենիք լքող» չէին յայտարարում Մոսկուա արտագաղթած Աբրահամին։ Աւելի շուտ՝ հակառակը։ Հայկական իրականութիւնից նրա բացակայութիւնը շատ-շատերի սրտովն էր։ Նախ կարելի էր արհամարհել Աբրահամ Ալիքեանի բանաստեղծութիւնը, գրականութեան յուսանցք նետել նրան։ Այնուհետեւ, հեռուից հեռու՝ Աբրահամը չէր կարող լինել աչքի փուշ, յատկապէս, որ ինչպէս արդէն ասացի, նա հաւատարիմ էր բանաստեղծական արուեստին եւ չէր հանդուրժում որեւէ կեղծիք կամ խաբէութիւն գեղարուեստի մէջ։

«Այս բոլորէն մէկընդմիշտ փախչելու տխուր մտմտուքները» կարծես թէ պէտք է իրենց վերջը գտնէին վերստին Պէյրութ հաստատուելուց յետոյ։ Բայց հայ բանաստեղծութեան երեւելի Աբրահամ Ալիքեանը հիմա էլ պէտք է «սփիւռքահայ» կոչուող «հայրենասէրների» զայրոյթին արժանանար։ Թէեւ նա լքել էր Ռուսաստանը եւ ոչ թէ ուրիշ «դաւաճանների» պէս՝ սոցիալիստական Հայաստանը։ Եւ դժուար չէ կռահել, թէ դեռ որպիսի յուսահատեցնող ու բանաստեղծ ոգին ընկճող փորձութիւնների էր ենթարկուելու Աբրահամը, եթէ նրան փրկելու համար իրենց ձայնը չբարձրացնէին ազգային մեր գրականութեան, բանաստեղծութեան ու գեղագիտութեան երկու խոշոր եւ խիկական նուիրեալներ Վահէ Օշականն ու Գրիգոր Պլտեանը։

... Չկարողանալով իրականացնել Աբրահամի ակնկալած սխրագործութիւնը, բնական է, ես նրա «թուղթերը հազար կտոր չըրի»։ Եւ ահա, անակնկալ... թէ՛ նամակը եւ թէ՛ ձեռագիրը, որ վերստին ձեռքս անցան, հիմա սիրով ներկայացնում եմ ընթերցողի ուշադրութեան։ Թերեւս այս հրապարակումով քաւեմ մեղքս, որ ժամանակին անզօր գտնուեցի յաղթահարել գրաքննութեան պատնէշները։

Ի դէպ, Աբրահամ Ալիքեանը հարկադրուած էր գրել արեւելահայ գրական լեզուով, թէեւ ոչ միայն իր նամակները, այլեւ «գզրոցի մէջ պահելու» գործերն էր կարծեմ գրում արեւմտահայ գրական լեզուով։ Այսպէս, թէ այնպէս, Աբրահամի բանաստեղծութիւնը գալիս է մէկ անգամ եւս փաստելու, որ գրական հզօր տաղանդը բոլոր դէպքերում խիկական հրաւառութիւն կարող է ստեղծել մեր միակ մայրենիով, մեր եզակի լեզուով, որ Նորին Մեծութիւն Հայերէնն է։

Փարիզ

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԼԻՔԵԱՆ

ԿՏԱԿԸ (*)

Թ. Աղասարգիսեանին

Ու երազիս երանութեան մէջ այս գիշեր
Առաքելոց վանքը տեսայ, վերակերտած ու նախատեղծ։
Ես ուխտաւոր էի տօնին այն վեհ կռուի,
Որ կորավից խոնարհութեան քուրձի փոխան
Զգեցրեց մի օր նրան ասպետական զէն ու զրահ
Եւ որ հիմա յառնում է վեր կլոր սիւնի պէս կոթողեայ
Խորենացու Կոթողանիստ խաչքարի մօտ,
Մխած ստուերն իր սլաքի ամենայն բերդ ու ամրոցի
Արեւային ժամացոյցի երկաթագիր առէջներում։

Նոյեմբեր էր, եւ ճնահողմը Կորդուկայ,
Աշխարհների պէս բախելով անվերջ իրար
Տարածութեան հեռաստաններ
Եւ պարիսպի ու գմբէթի շուրջ տարմովին
Խրտչեցնելով վայրի բադեր վետրախուիւ,
Սասնայ սարերն էր պտըտում Մշոյ դաշտում։

Հեռու հեռուից սուրբ Կարապետն իր տօնական
Ղօղանջների քշոցներն էր շարժում բոժժուն
Իւրաքանչիւր շարականի ելեւէջուն ժայթքերն ի վեր,
Որ մի հագագ, հրաբխօրէն ջեռացնելով,
Թաւալում էր կուռ դաշնութեան մարմարեղէն
գառիթափով,
Դիւրտի նման սուզելով ձիւն ու փոթորիկ։
- Շահմուրատեա՛նն է՝ Տարօնի սոխակը մեր, -
Յուշեց մի ձայն, հպարտօրէն բարեհնչուն.
Երբ ես, բուքի սառն ու կոշտոտ թաթն ափիս տակ՝
Հրում էի երեննուէ աստուածակերտ դուռը վանքի։

Օ՜ մրրիկի անտառօրէն արմատախիլ յորձանքներում
Հայոց խնկոտ պատարագի դաշտանկարն
անդորրութեան։
Արշալոյսի բռնկումներ էին ցայտում
Լայն խորանից դէպի գմբէթ ու կամարներ
Եւ բազմափերթ կորանքներով անմոռուկի
Կախւում էին կիսամթում
Ժամուորների հայեցութեան տենդի վերեւ,
Ուր մոմերի անցելասոյզ կածաններով
Գալիս էին ու խոնւում կերպարանքներ առասպելեալ,
Որոնց ձայնի ու ձեւերի
Արտացոլումն էր սրսփում դեռ որմերին,
Տմոյն, ինչպէս ձիւնի ստուերը ապակուն։

Եւ մինչ նոյն ձայնը խազ առ խազ ու գիծ առ գիծ
«Նորահրաշ» տաղի տոհմիկ
խնանկարն էր ոլորտում երփնակերտում,
Յանկարծ, ինչպէս թիթեռների գունեան մի պարս
Նշի ծառի գարնանային հեւքի վրայ,
Բեմը լցուեց բոյլ-բոյլ մանկանց
ծաղկահանդերձ պայծառութեամբ...

Եւ ամէ՛ն ոք՝ դպիր, կղեր եւ ուխտաւոր,
Թէ՛ մրրիկի ծալքերի մէջ ձնակուտակ.
Որ բացուելով ու փռուելով,
Ժամաշապիկ հագած շուքեր էին շարժում ձորերն ի վար,
Թէ՛ բոյլերում, ուր վառօդի հոտի մի ծուխ էր
ծուարած,
Ինչպէս թաւիշ պատեանի մէջ դաշոյնի փայլ,
Եւ թէ՛ քարի, ծեփ ու ծերպի մէջ քարացած
շշունկներում՝
Ամէն, ամէ՛ն ոք իր արեան առհաւութեամբ,
Ինչպէս հնում մարգարէներն աստուածատես,
Զգաց իսկոյն ու ունկնդրեց ծնրադրելով.
- Ո՛չ փառաւոր թաղում կ'ուզեմ, ո՛չ ալ արձան։
Եթէ երբեք ժողովուրդըս կ'ուզէ պատիւ մը ինծ ընել,
Թող կանգնեցնէ Առաքելոց վանքը աւեր
Եւ հոն՝ փոքրիկ ուսումնարան մը հայ մանկանց։
Ահա ա՛յս է ժողովուրդէս
Բարոյական միակ պահանջըս։ Անդրանիկ։

Բուք էր, եւ վանքը օրհնանքի ու գոհութեան
Անպարագիծ մի շարժուձեւ լինէր կարծես ձնափոշում։

ԱՂՕԹԱԿԱՆ

Իրա՛ւ, որպէս կամքիդ հլու աղանդաւոր,
Գուցէ հիմա լուռ աղօթեմ ես քեզ համար,
Ինչպէս հացի օթեկ բեկոր
Աւետարանն անութիս տակ,
Քե՛զ, անհո՛ւն զոհ զոհերի մէջ իմ անհամար,
Քե՛զ, իմ վերջի՛ն մեծ նահատակ։

Նոճիների մէջ մի հին հով կայ յուշակոծ,
Որ Սեւ ծով է բուրում, բուրգ, բանգ ու երկրաժեշտ։
Ամէն նոճի՝ լոյսի հոգոց
Եւ խոհերիդ վրայ խրուած խաւարէ շեշտ։

Արդէն յիսո՛ւն տարի կանաչ, չոր, կանաչ, չոր
Խոտն է խշշում Սլիվանի կամուրջի մօտ.
Ասա՛, միա՛կ նրագաւոր,
Քո երազած յաւերժութիւնն հաց չէ՞ր հմոտ
Թէկուզ այն մէկ հատիկ նսեմ
Ճառագայթի նշխարի դէմ,
Որ բաշխուեց քեզ անձրեւոտ մի առաւօտ։

Բայց քեզ համար թող աղօթեմ ես, անութիս
Ու կրծքիս տակ աւետարանն իմ նախընտրած՝
Քե՛զ, Զրաքեա՛ն, Զրաքիտի՛ս,
Ինտրա՛, Ինտրա՛։

(*) Երեք քերթուածները յետագային առնուած են քերթողին «Հեզ Իրիկուն» հատորին մէջ (Անթիլիաս, 1995). տեղի սահմանափակութեան պատճառով կու տանք անոնցմէ միայն երկուքը։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris — Commission Paritaire No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 8
MARDI
8 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.963 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 79e ANNEE — N° 20.963

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

60ԱՄԵԱԿ ՅԱՄԱՔԱՀԱՆՄԱՆ

ՇՐՋՕՏԵՐԻ ԶՂՋՈՒՄԸ

Յամաքահանման 60ամեակը (2004, Յունիս 6) հանդիսաւոր մեծ տարողութիւն առաւ ամբողջ Նորմանտիի շրջանը, մէկ քաղաքէն միւսը, մէկ գերեզմանատունէն միւսը, ներկայութեամբ մօտ 20 պետական թէ կառավարական ղեկավարներու: Եկած էին Անգլիոյ Թագուհին, Թոնի Պլէր, Վլատիմիր Պուտին, Ճ. Պուշ եւ այնքան ուրիշներ: Ճառեր, տողանցքներ, ողջագուրումներ իրարու յաջորդեցին եւ օրը վերջ գտաւ ֆրանքօ-գերմանական տպաւորիչ հաշտութեամբ մը Գանի մէջ, ուր Շրէօտէր խիստ կերպով դատապարտեց հիթլէրեան վարչակարգը եւ անոր գործած վայրագութիւնները ու զղջում յայտնեց:

Ընդհանրապէս, զգալի յապաղում մը կար ժամանակացոյցին մէջ, որու պատասխանատու նկատուեցաւ առաւօտեան անպատեհ մշուշը: Բոլոր քաղաքներուն մէջ, Արոմանշ, Գոլըվիլ, Պայէօ, Գան, տպաւորիչ էր նաեւ վեթերաններու ներկայութիւնը, որոնց համար քանիցս կրկնուեցաւ թէ վերջին անգամն է որ ներկայ կ՚ըլլային, բոլորն ալ առնուազն ութսունամեայ ըլլալով:

Առաջին ելոյթն ունեցաւ Ժագ Շիրաք որ չեշտեց մասնաւորաբար Ֆրանսայի խոր երախտագիտութիւնը. «Ֆրանսա երբեք պիտի չմոռնայ» կրկնեց նախագահը: Իր ճառը տեւեց 6-7 վայրկեան, մինչ Պուշ կը պատասխանէր 25 վայրկեան տեւող ելոյթով մը: Երկու նախագահները իրարու գովեստներ չզլացան: Պուշ ալ ըսաւ թէ Ֆրանսա առաջին բարեկամն եղաւ Ամերիկայի աշխարհի մէջ եւ կը մնայ «անբաժանելի զինակիցը»: Պուշ չմոռցաւ նաեւ Աստուած եւ Աստուածայինը: Ապահովութիւն այ տուաւ որ ինչ որ Ամերիկա ըրաւ 60 տարի առաջ, նորէն ալ կ՚ընէ: Անգամ մը եւս փորձեց նոյնացնել 60 տարի առաջուան ազատագրումը, երբ Ֆրանսա գրաւուած էր, եւ Իրաքը, ուր գրաւողը ինք է:

Արարողութիւններ եղան Գոլըվիլի ամերիկեան գերեզմանատունը, Պայէօյի անգլիական գերեզմանատունը, հուսկ օրը վերջ գտաւ Գան, ուր Շրէօտէր եւ Շիրաք զիրար գտան Խաղաղութեան Մեմորիալին առջեւ եւ բազմիցս ողջագուրուեցան: Շիրաք իր ելոյթը կեդրոնացուցած էր Եւրոպայի եւ անոր ապագային վրայ, չեշտելով ու խօսքն ուղղելով Շրէօտէրի.- «Յիշատակի եւ յոյսի այս օրը Ֆրանսացիներն ու Ֆրանսուհիները ձեզ կ՚ընդունին, աւելի քան երբեք որպէս բարեկամ, որպէս եղբայր»:

Շրէօտէր զղջումի ելոյթ մը ունեցաւ, չխնայելով նացի իր հայրենակիցները եւ ստանձնելով Գերմանիոյ բոլոր յանցանքները: Ոգեկոչեց նոյնիսկ Օրատուրի բընակիչներու յիշողութիւնը, որոնք 60 տարի առաջ զոհերն եղան ԷՍ-ԷՍ-ներու զօրքերուն եւ անոնց վայրագութեանց: Բազմաթիւ Գերմանացիներու համար, ըսաւ Շրէօտէր, Յունիս 6-ը կը խորհրդանշէր զինուորական վերջնական ձախողութիւնը: Ուրիշներ, ընդհակառակն, շատոնց հասկցած էին որ նացիական բռնատիրութիւնը կը ծանուցանէր Գերմանիոյ բարոյական անկումը:

***

Նորմանտիի արարողութեանց ներկայ եղան Մեծն-Բրիտանիոյ Թագուհին եւ Թոնի Պլէր, Հոլանտայի Պէաթրիքս Թագուհին եւ վարչապետը, Նորվեկիոյ Հարալտ Թագաւորը եւ վարչապետը, Պելժիկ Ալպէր Բ. Թագաւորը եւ վարչապետը, Յունաստանի նախագահը՝ Սթեֆանոփուլոս, Լեհաստանի նախագահը, Սլովաքիոյ նախագահը, Գանատայի ընդհանուր կին կառավարիչը եւ վարչապետը, Ռուսաստանի նախագահը, Լիւքսանպուրկի մեծ-դուքսը եւ հայրը, ԱՄՆ-ու նախագահը, Չեխիոյ նախագահը, Աւստրալիոյ վարչապետը, Գերմանիոյ վարչապետը, Նոր-Զելանտայի վարչապետը:

***

Փարիզի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 5ին, ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պուշի ներկայութեան դէմ, բաղկացած ընդհանրապէս ձախ եւ ծայրայեղ ձախ տարրերէ: Լոզունգներն էին՝ «ԵՈՒ-ԷՍ կօ հոմ», թի-շըրթի մը վրայ գրուած էր նաեւ «1944 Եւրոպան ազատագրուած Հիթլէրէն, 2004 աշխարհ ազատագրուած Պուշէն»:

Շաբաթ, Յունիս 5ին, երբ Պուշ Փարիզ կը ժամանէր եւ հիւրը կ՚ըլլար Շիրաքի, նուէրներու փոխանակում ալ կ՚ըլլար, ըստ աւանդութեան: Պուշ կը նուիրէր Պրատլէի յուշերը (1951), իսկ Շիրաք Պուշի կու տար Ալեքսի տը Թոքըվիլի (1850) «Ամերիկայի ժողովրդավարութիւնը» (երկու հատոր):

***

Յունիս 5ին, Լոս Անճըլըսի մէջ, իր մահկանացուն կը կնքէր ԱՄՆ-ու նախկին նախագահը՝ Ռոնալտ Ռեկըն, որ 10 տարի է կը տառապէր Ալցայմըրի հիւանդութենէն: Երեսուն օրուան համար Ամերիկայի բոլոր դրօշները կէս կը պարզուին եւ Ուրբաթ, Յունիս 11-ը ազգային սուգ հռչակուած է ամբողջ երկրին մէջ: 93 տարեկան էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ. կարճ այցելութիւն մը կատարեց Պէրն Յունիս 5-6ի շաբաթավերջին, այսինքն վայր մը ուր բնաւ չէ սիրուած: Այցը ծանուցանելու համար, ֆրանսագիր զուիցերական Լ՚Հեպտօն խորագրած էր՝ «Ի՞նչպէս կարելի է սիրել այս պապը»: Հարցախոյզ մըն ալ կը հաստատէր որ ժողովուրդին 74,2%ը Պապին հրաժարականը կ՚ուզէ: Քսան տարի է Պապը Զուիցերիա չէր գացած եւ այս այցելութեան առթիւ, գլխաւորաբար երիտասարդութեան ուղղեց խօսքը:

ՌԻԱՏԻ մէջ (Սաուտի Արաբիա) Պի. Պի. Սի.ի համար աշխատող իռլանտացի նկարահան մը սպաննուած է, անգլիացի իր պաշտօնակիցն ալ վիրաւորուած է:

ՄԱՐՎԱՆ ՊԱՐՂՈՒԹԻ, Ֆաթահի զինեալ Թանզիմ խումբին պետը ցկեանս 5 դատապարտումներուն վրայ, 40 տարուան նոր դատապարտում մըն ալ կրեց, Յունիս 6ին, Թել-Ավիվի դատարանին կողմէ: Ենթական ոչ մէկ յոյս ունէր արդէն եւ ոչ մէկ օրինականութիւն կը ճանչնայ այդ դատարանին: Ամբաստանուած էր հինգ Իսրայէլացիներու սպաննութեան համար: Միւս կողմէ, Շարոնի կառավարութիւնը 7ի դէմ 14 ձայնով իր հաւանութիւնը տուաւ Գազայի միակողմանի պարպումին:

ԷՖԻՆԷՕ մէջ (փարիզեան արուարձան) երիտասարդ հրեայ մը դաշունահարուած է, Ուրբաթ Յունիս 4ին եւ հիւանդանոց փոխադրուած, բայց կեանքը վտանգըւած չէ: Ըստ հրեայ պատանիին յարձակողը «Աստուած մեծ է» բացագանչած է ուած չէ: Ըստ հրեայ պատանիին, յարձակումներ ալ գործող մը կայ եւ պէտք չէ արարքը հակահրէական նկատել, բայց ենթակային հայրը վստահ է որ ցեղապաշտ արարք է, քանի որ տղան քիփա կը կրէր գլխուն վրայ: Կիրակի իրիկունը Ժ.-Փ. Ռաֆարէն Նորմանտիէն վերադարձին այցելութեան գնաց հիւանդանոց:

ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐԻ կայարանին գիծերը (մեծ եւ արուարձան) չէին բաներ Երկուշաբթի, Յունիս 7ին, ելեկտրական հոսանքի հայթայթման թերութեան մը հետեւանքով: Կը կարծուէր թէ չարամիտ արարքի մը հետեւանք է:

ՊԷԿԼԻ մէջ, Յունիս 5ին, Նոէլ Մամէռ պսակեց Սթեֆան եւ Պերթրան միասեռականները, հակառակ հռչակուած արգելքներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 5/7)

ԸՆԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

«Արդարութիւն» դաշինքին ու «Ազգային Միաբանութիւն» կուսակցութեան Մատենադարանի հրապարակին Յունիս 4ի հանրահաւաքին գլխաւոր թեմաներէն եղած է «Նոր ժամանակներ» կուսակցութեան ղեկավար Արամ Կարապետեանի հետ «Ազգային միաբանութեան» բանավէճը: Ապա կազմակերպիչները յայտարարած են որ երթերն ու նստացոյցերը չեն շարունակուիր յառաջիկային եւ թէ կազմակերպչական հարցերու լուծումը ժամանակի կը կարօտի: «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան ներկայացուցիչ Արամ Սարգսեան ըսած է թէ ցոյցերը կը շարունակուին ամրան ու աշնան եւս:

***

Գ. ԼԵՆՄԱՐՔԸՐ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Երկօրեայ այցով Յունիս 4ին Երեւանէն Ստեփանակերտ գացած է Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահին ներկայացուցիչ Գ. Լենմարքըրի գլխաւորած պատուիրակութիւնը: Նոյն օրը անոնք հանդիպում ունեցած են նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ. շեշտուած է թէ խնդիրը միմիայն խաղաղ ճամբով պէտք է կարգադրուի: Յաջորդ օրը պատուիրակութիւնը տեսակցած է Ազգային Ժողովի նախագահին, խմբակցութիւններու ներկայացուցիչներուն, լրագրողներու հետ: Գ. Լենմարքըր դրական նկատած է Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ժողովրդավարութեան հաստատումին միտող ղեկավարութեան ջանքերը: Գնահատելով հանդերձ շարունակուող հրադադարը, ան ըսած է թէ հակամարտութիւնը անյապաղ պէտք է լուծումի յանգի, քանի որ մարդոց տառապանքը կը շարունակուի, երկրի մը մեկուսացումը տնտեսապէս եւ հոգեպէս ոչ ոքի ձեռնտու վիճակ է, փակուած սահմաններ ոչինչ կը խոստանան: Շուշիի մէջ պատուիրակութիւնը Ատրպէյճանէն տեղահանուած գաղթականներուն հետ ալ տեսակցութիւն մը ունեցած է:

***

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ, ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գերիներու, պատանդներու եւ կորսուածներու հարցերով զբաղող միջազգային կազմին նախագահներէն Սվետլանա Գաննուշկինա Երեւանի մէջ Յունիս 4ին մամուլի ասուլիս մը տուած է: Ան իր դիտարկումներուն հիմնուելով ըսած է թէ Հայաստանի, Ատրպէյճանի, ԼՂՀ-ի մէջ այդ հարցերու պետական յանձնաժողովները համապատասխան հմտութեան տէր աշխատանքի խումբեր չունին: Ուստի իրենք պատրաստ են աջակցելու իշխանութիւններուն, որպէսզի արդիւնաւէտ աշխատանք տարուի: Ասուլիսին մասնակից նոյն կազմակերպութեան Հայաստանի ներկայացուցիչը Կարինէ Մինասեան նշած է թէ Ատրպէյճանի մէջ շուրջ հազար Հայ կայ, անոնցմէ 18ին գտնուած վայրին մասին որոշ տեղեկատուութիւն ունին:

***

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՆԷՆ

Վրաստանի մէջ կան Զ.-Է. դարերու հայկական եկեղեցական շէնքեր, բայց հոն թեմը կազմաւորուած է ԺԲ. դարուն: Ան իր ամէնէն փայլուն շրջանը ապրած է ԺԸ.-ԺԹ. դարերուն: Այսօրուան մասին թեմին առաջնորդը Վազգէն Եպիսկ. Միրզախանեան կ՚ըսէ թէ «Աւաղ փառացս անցաւորի»ի վիճակ է: Եթէ 1920ական թուականներու սկիզբին 600է աւելի եկեղեցի կը գործէր հոն, ներկայիս անոնց թիւը միայն 20 է: Թեմը երկու փոխառաջնորդութիւն ունի. Ջաւախքինը որուն կեդրոնը Ախալքալաքն է եւ Քվեմօ Քարթլիինը որուն կեդրոնը Բոլնիսն է: Թեմը ամէնը 12 քահանայ ունի: Թիֆլիսի մէջ առաջնորդարանի շէնքի հարց կայ: Վրաստանի հայութեան լուրջ խնդիրներէն մէկը եկեղեցիները պետութենէն առնել ու թեմին վերադարձնելն է. լուրջ է նաեւ եկեղեցիներու, յուշարձաններու նորոգութեան հարցը:

Թիֆլիսի հայութեան թիւը ըստ պաշտօնական տուեալներու, մօտ 135 հազար է: Կայ ութ հայկական դպրոց որոնք անմխիթար վիճակի մէջ են: Այդ դըպրոցներուն աշակերտութեան ընդհանուր թիւը 900ի շուրջ է, մինչդեռ քաղաքին ռուսական դպրոցներուն աշակերտութեան մեծամասնութիւնը Հայերը կը կազմեն:

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Ուրբաթ, Յունիս 4ին, կէս աւարտականին, Կաուտիօ պարտութեան մատնեց Դաւիթ Նալպանտեանը 6-3, 7-6 (7/5), 6-0:

***

Շաբաթ օր տեղի ունեցաւ կիներու աւարտականը, ուր կը մրցէին երկու Ռուսեր: Յաղթեց Անաստազիա Միսկինա, ինչ որ բոլորին համար անակնկալ մը եղաւ, երկու Ռուսերն ալ ցարդ մեծ ուշադրութիւն չէին գրաւած: Միսկինա յաղթեց Դեմենտիեւայի 6-1, 6-2:

Այրերու կարգին, Յունիս 6ին, Կասթոն Կաուտիօ յաղթեց Կիյերմօ Գորիայի 0-6, 1-6, 6-4, 6-1, 8-6, տիրանալով բաժակին:

ԴՈՆԲԱՑԷՔ

Դռնակին դիմաց անթա՛րթ կանգնած, ինքնավստա՛հ կը ժպտիմ: Գիտե՛մ որ կը սպասէ ինծի հո՛ն՝ նե՛րսը, ամէ՛ն օր...

Դռնակը կը բանամ... ու հպա՛րտ կը ժպտիմ: Գիտեմ որ կը գտնեմ զինք մի՛շտ հոս, աշխատանքէս վերադարձիս, ամէ՛ն օր...

Հպա՛րտ ու ինքնավստահ ժպիտով կը գրկեմ զինք, ու անձայն կը գոռամ ամայի փողոցիս աներեւոյթ անցորդներուն հայցող հայեացքներուն դիմաց, թէ ի՛մ գիրս է սա, Մաշտոցին Աստուածատուր տեսիլքէն ծորած. եւ քիրման գօտիկը սե՛ղմ կապած իշխանուհիի մը նման, կը մտնեմ ինկած բերդս, տակաւի՛ն յաղթական:

Առօրեայ կեանքիս, նո՛յն ժամուն կրկնուող լաւագոյն եւ մեծագոյն վայե՛լքն է սա՝ բանալ խարխուլ Նամակատուփիս խախուտ դռնակը, գրկել տժգո՛յն Թուղթով, թա՛ց մելանի իւրայատուկ բոյրով, լո՛ւռ գիրերով լրագիրը, որ կը հասնի ինծի, այս օտար աշխարհին մէջ, առա՛նց վարանումի:

Մօրս խնամքո՛վ ծալած սաւանին նման, կը բացուի ան տանիքիս տակ, գլորելով ցաւով խանձարուրուած լա՛ւը. կամ լաւով խանձարուրուած ցա՛ւը, իսկ շա՛տ յաճախ, ցաւով խանձուած ցաւը...

Նստած ինկած բերդիս երդիքին տակ, կը կարդամ մինակ, արցունքի մէջ թրջելով ժպիտս, ցաւին ու լաւին մէջ թրծելով կեանքս:

Գիրերը՝ խի՛տ խի՛տ, քո՛վ քովի շարուած, մեծ մօրս համբերութեամբ պարուրած, հլու հնազանդ պառկած սարմանեբուն նման: Երկարաշո՛ւնչ յօդուածներ, որոնց միջեւ աքցանուած են երբեմն հատ ու կենտ Հայաստանեան ժպիտնե՛ր, նե՛ղ առանցքներուն մէջ թխմուած պճե՛ղ պճեղ սխտորներուն նման:

Կը համտեսեմ.

Երբ Հայ ընկնում են դրախտ: Նրանց դիմաւորում է Պետրոս առաքեալն ու խնդրում սպասել: Մտնում է Պետրոսն Աստծուն ու հարցնում.

- Կարելի՞ է նրանց ներս թողնել:

Աստուած պատասխանում է.

- Ի հարկէ: Գնա, բացիր դարպասները նրանց համար:

Պետրոսը գնում է: Բայց հինգ րոպէից յետ է վազում՝ գոռալով.

-Տէ՛ր իմ, Տէ՛ր իմ, անհետացել են:

- Ովքե՞ր, Հայե՞րը, - հարցնում է Աստուած:

- Ոչ, դարպասնե՛րը:

Կը զուարճանա՛մ, կո՛ւշտ ու կուռ կը խնդա՛մ, սակայն միաժամանակ յանցաւոր կը զգամ. վասնզի ե՛ս՝ մեղաւորս, քաջատեղեակ եմ թէ ուր կը գտնուին այսօր դրախտին թալանուած ոսկեզօծ դարպասները:

Այո՛... վստա՛հ եմ:

Ամէն անգամ, Երեւանէն դէպի Աշտարակ ճամբուն վրայ, զարմանահար զըննած եմ այդ զարհուրելի այլանդակութիւնը... Ամէ՛ն անգամ, քիչ մը աւելի՛ դուրս կախուած եմ շտապող կառքին պատուհանէն, մանրակրկիտ զննելու այդ անհաւատալի իրականութիւնը... Մարմարեայ սիւներ, հսկա՛յ գմբէթներ, ոսկեզօծ արձաններ՝ մէկ ոտքի վրայ կանգնած, մեծ ու փոքր հրեշտակներ, կատաղած հրեղէն ձիեր... Զարհուրելի, այլանդակ ապարանք մը, որ իր մէջ կը պարփակէ ճարտարապետութեան պատմութեան մեզի յայտնի բոլո՛ր ոճերը, հի՛ն յունականէն սկսեալ. եւ այս ամբո՛ղջը, պարզապէ՛ս, Երեւանէն դէպի Աշտարակ անապատային ամայութեան մէջ տեղադրուած...

Իմ գլխէս վե՛ր է նկարագրել այս հըրնաշխարհիկ կառոյցը. հարկաւոր է անհաւատ Թովմասին նման անձա՛մբ երթալ, աչքերո՛վ տեսնել, ձեռքերո՛վ շօշափել, եւ տակաւի՛ն, փորձել հաւատալ...

Այո՛... վստա՛հ եմ, որ հո՛ն կը գտնըւին այսօր դրախտին թալանուած դարպասները, Երեւանէն դէպի Աշտարակ, անապատային ամայութեան մէջ, այդ զարհուրելի, այլանդակ ապարանքին մէջ փակուած:

Կը լրջանա՛մ: Մեղաւո՛ր եմ, եւ անյապա՛ղ կ'ուզեմ քաւել մեղքերս: Ա՛յս գիշեր իսկ, կ'ուզե՛մ խոստովանիլ Պետրոս առաքեալին, քանզի չեմ ուզեր այդպէս առանց դարպասի մնայ դրախտը: Հո՞ն ալ ներխուժէ չարը...

Սակայն Պետրոս առաքեալ, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, խոստովանութենէս ընկճուած, պիտի պախարակէ զիս յանդիմանելով թէ եթէ մենք՝ Հայե՛րս, կրնանք երեք հողիով, ըլլան անոնք Հատի՛ն, Զատի՛ն ու Մատի՛ն, կա՛մ, Կակո՛ն, Ռուբո՛ն եւ Կրզո՛ն, գաղտագողի փախցնե՛լ դրախտին դարպասները, ինչպէ՞ս կը լքենք Մշոյ սուլթան Սո՛ւրբ Կարապետ վանքի խնկաբո՛յր դուռը որբացած, մինչե՛ւ աշխարհի միւս ծայրը մեզմէ հեռացած, մի ոմն մեծահարուստ Գանատացիի նկուղը նետած...

Մեղա՛յ քեզ Աստուած...

Դուռ մը որ ծխնի չունի, դուռ մը որ ո՛չ կը բացուի, ո՛չ կը փակուի, ի՞նչ օգուտ ունի, ըսէ՛ք ինծի...

Արդա՛ր Մշեցիին սո՛ւրբ ժառանգն է խնկաբոյր դուռը, եւ պէ՛տք է վերադառնայ ան Մշեցիին օճախը...

- Հէ՛յ Մշեցի՛նե՛ր...
Դուք քնացա՞ծ էք...
Արթնցէ՛ք...

Եւ ե՛ս՝ քիրման գօտիկը սե՛ղմ կապած իշխանուհիի մը նման, պիտի շարունակե՛մ բանալ խարխուլ Նամակատուփիս խախուտ դռնակը ամէ՛ն օր, գրկել տժգո՛յն Թուղթով, թա՛ց մելանի իւրայատուկ բոյրով, լո՛ւռ գիրերով լրագիրը, մտնել ինկած բերդս մի՛շտ յաղթական, նստիլ երդիքիս տակ մինակ, ու կարդա՛լ շարունակ, տա՛ռ առ տառ, բա՛ռ առ բառ, մինչե՛ւ որ օր մը, ցաթի այն գլխագիր վերնագիրը, թէ ազատագրած է Մշեցին իր սո՛ւրբ մասունքը, ուժով զամած ծխնիները եւ ամրացուցած իր օճախին խնկաբոյր դուռը:

Եւ ե՛ս այն ժամանակ
քիրման գօտիկը սե՛ղմ կապած
իշխանուհիի մը նման,
փէշերս հաւաքած,
կ'երթամ ուժով թակելու
Մշեցիին խնկաբոյր դո՛ւռը ամրացած.

- Հէ՛յ, Մշեցինե՛ր...
Դռնբացէ՛ք...
Ոխտաւորները դիմաւորեցէ՛ք...

Փչեցէ՛ք զուռնան, զարկէ՛ք
դհոլը, բռնեցէ՛ք պարը, հի՛ն
դարերէն, նո՛ր հազարամեակը...

Եւ ե՛ս այն ժամանակ
քիրման գօտիկը սե՛ղմ կապած
իշխանուհիի մը նման,
թեզանիքներս սոթտած,
բո՛ւռ բուռ
կը լեցնեմ ոսկեթոյր ցորենը
եւ
կը միրճեմ կաթսային մէջ
յօյսի՛ շերեփը,
հպա՛րտ ու ինքնավստա՛հ...

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

2004 Մայիս 31

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԵՐՃՈՒՀԻԻՆ «ԽԱՆՁՈՒԱԾ ՕՐԵՐ»Ը

Համազգայինի Փարիզի մշակութային յանձնախումբը տեղին գաղափարը ունեցած էր կազմակերպած երեկոյթներուն մայիսեանը յատկացնելու Պերճուհիին «Խանձուած Օրեր» հատորին որուն ֆըրանսերէնը լոյս տեսաւ վերջերս, «Փարնթէզ» հրատարակչականէն: Այդ թարգմանութիւնը կատարուած է գրագիտուհիին թոռան Արմէն Բարսեղեանի ու վերանայուած՝ թոռանը Անն-Պերճուհի Բարսեղեանի կողմէ: Հայ գրականութեան իւրօրինակ ճակատագրին մէկ տուեալը պէտք է նկատել այն երեւոյթը որ Ապրիլ 24ի Պոլսոյ նախօրեակն ու վաղորդայնը պատմող այնքան բաբախուն այս գործը իր գրուած լեզուով թերթօնի վիճակին մէջ («Հայրենիք», «Յառաջ») կը շարունակէ մնալ, մինչ ֆրանսերէնը արժանացած է գեղեցիկ հատոր մը ըլլալու բախտին:

Գործին ներկայացումը ըրին պատմաբան Գլէր Մուրատեան եւ Անն Բարսեղեան: Անոնք Հուրիկ Պաղտասարեանի բացման խօսքէն ետք անդրադարձան ինքնակենսագրական պատումին ժամանակին, յատկանշական կողմերուն: Գ. Մուրատեան այդ կողմերէն շեշտեց այն որ այդ դժխեմ թուականին առընչութեամբ գրուածը, պատմուածը մեծ մասով կը վերաբերի ծանօթ դէմքերու պատահածին, մինչ Պերճուհի կու տայ բազմութեան բաժին մնացածը. յատկապէս կիներու ճակատագրին մասին կը խօսի. անոնք այրերու մեկնումէն ետք պարտաւոր եղած են որբերուն -իրենց եւ ուրիշներուն- տէր ըլլալու, կազմակերպըւելու, իրեռօգնութեան գործ կատարելու:

Ա. Բարսեղեան նախ խօսեցաւ հօրը թարգմանչական աշխատանքին մասին: Այդ աշխատանքը տարած էր կեանքին վերջալոյսին, 1997 - 98 տարիներուն: Իրեն համար մեծապէս յուզիչ բան եղած էր այդ թարգմանութեան ընդմէջէն վերագտնել մայրը, հայրը ու իր մանկութիւնը:

«Խանձուած Օրեր»ը գրելով ապրուածէն շուրջ քսան տարի ետք, 1937 - 38ին, Պերճուհի ինք ալ ապրած էր անցեալին վերադարձի պահերը:

Առաջին ընդմիջումով մը հետաքըրքրական զուգահեռ ընթերցում մը ըրին Հ. Պաղտասարեան եւ թարգմանիչին փեսան Ռէժիս. երկուքն ալ նախ հայերէնով, ապա թարգմանութեամբ կարդացին այն էջերը ուր Պերճուհի ապրած այնքան արհաւիրքէն ետք խաղաղ նաւահանգիստ հասած ճամբորդի սփոփանքով ու խանդավառութեամբ կը նկարագրէ Հայաստանի առաջին անկախութեան առաջին տարեդարձը Երեւանի մէջ: Օրը նոյն օրն էր, Մայիս 28, եւ 85 տարի ետք այդ հանդիսութեան ոգեկոչումը ազգային այդ տարեդարձը նշելու շատ ինքնատիպ ձեւ մը կ'ըլլար:

Ա. Բարսեղեանի ելոյթը ընթերցումի ընդմիջումներով շարունակուեցաւ: Հայերէն երկրորդ հատուած մըն ալ կարդաց Փարիզի երաժշտանոցի երիտասարդ ուսանողուհի Նուռ Անի Սիսեռեան:

Աւարտին խօսք առնելով թարգմանիչին փեսան, ըսաւ թէ կ'ուզէ վկայել գիրքին փոքրիկ հերոսին՝ Նորվան կոչուած Արմէն Բարսեղեանի մարդասիրական ու իտէալի մարդու յատկանիշին մասին. անոր անձին մէջ իր նշմարած այդ յատկանիշները ըսել կու տային որ ան հօրը՝ Վանի Սարգիսին արժանի տղան էր:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՒԱՐՏԸ՝ ՏՕՆ

Արդէն քանի տարի է՝ իւրօրինակ ու գեղեցիկ աւանդոյթ է ձեւաւորուել «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնում. երբ Խ. Աբովեան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի բանասիրական մասնաճիւղի ուսանողները աւարտում են փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանի վարած սփիւռքահայ գրականութեան մէկ տարուայ 126 ժամ տեւողութեամբ հարուստ դասընթացը, հանդիսաւորութեամբ ամփոփւում են քննական արդիւնքները, յանձնւում են մրցանակներ, խրախուսական պարգեւներ: Եւ այս տարի վերստին մայիսեան օրերին Կենտրոնի հիւրընկալ յարկի տակ հաւաքուեցին դասախօսներ, ուսանողներ, հիւրեր:

Թերեւս ամէնից առաւել դա տօն էր ուսանողների համար, քանի որ եկել էին իրենց աշխատանքի պտուղները քաղելու: Մեծ կեանքի սեմին կանգնած երիտասարդների աչքերում արտասուքներ կային՝ յուզուած էին: Անշուշտ, շա՛տ բան տուեց Սփիւռքահայ գրականութիւնը, ու հիմա, երբ աւարտում են, սիրով եւ մի տեսակ կարօտով են նայում մէկ տարուայ իրենց անցած անսովոր ուղուն: Նրանք ճանաչեցին՝ ի՛նչ է գրականութիւնը:

5րդ լսարանի ուսանողները շնորհակալութիւն յայտնեցին սփիւռքահայ գրականութեան մասնագէտին, նշեցին, որ Կենտրոնում անծանօթ աշխարհ էր բացուել իրենց առջեւ: Կողք կողքի էին՝ գեղեցիկն ու պատմութեան դառերի գեղարուեստական մարմնաւորումները: Հայ գրականութեան պատմութեան ծրագրի մէջ խիստ կարեւոր է այս գրականութեան ճանաչման պահանջը, որի բացակայութիւնն այնքան զգալի է եղել անցած տասնամեակների շրջանաւարտների, առաւել է թէ՝ այսօրուայ ուսուցիչների համար:

Բանասէր ուսանողները գոհ էին ոչ միայն հարուստ դասախօսութիւններից, այլ այն յայն հնարաւորութիւնից, որ Ս. Դանիէլեանը ստեղծում է գրականութեան նուիրուած ուսանողների համար: Նրանք առիթ են ունեցել ունկնդրելու «Տի Սիմինըն Օպզըրվըր» շաբաթաթերթի խմբագիր Օշին Քէշիշեանին եւ Սփիւռքի այլ ճանաչուած գրագէտների, պարբերաբար հետեւել են, թէ ինչով է շնչում արդի համահայկական կեանքը, ինչպիսի նուաճումներ կամ խնդիրներ կան մեզանում եւ դրսում:

Կենտրոնի կազմակերպած գեղեցիկ միջոցառմանը մասնակցում էին բանասիրական բաժնի դեկան, բանասիրական գիտութիւնների տոքթ. փրոֆ. Մ. Գիւլեանը, հայ գրականութեան եւ նրա դասաւանդման մեթոտիկայի ամպիոնի վարիչ Ա. Դոլուխանեանը, ամպիոնի այլ դասախօսներ:

Կարծում ենք, որ պիտի յիշել նաեւ, որ Օ. Քէշիշեանի անմիջական օգնութեամբ եւ ջանքերով սփիւռքահայ գրականութեան դասընթացը աւարտուեց անմոռանալի արարողութեամբ: Սփիւռքահայ գրականութեան դասընթացի քննութիւնը ուսանողները յանձնեցին երեք փուլերով, գնահատուեցին 60 առաւելագոյն բալային համակարգով: Ուսանողները, ըստ իրենց ցուցաբերած յառաջդիմութեան, արժանացան սպասուած եւ անակնկալ պարգեւների: Գլխաւոր մրցանակակիրներ դարձան Լուսինէ Մինասեանը, Արմինէ Ասլանեանը, Մելինէ Տիգրանեանը՝ արժանանալով հովանաւորի սահմանած դրամական եւ արժէքաւոր գեղարուեստական պարգեւներին, գրքերին: Գեղեցիկ, շնորհակալագրեր եւ տարբերակագրեր, ինչպէս նաեւ գրքեր ըստացան նաեւ Նարինէ Յունանեանը, Լուսինէ Տօնոյեանը, Հայկ Դռնոյեանը, Ժաննա Բաբիկեանը, Լուսինէ Խաչատրեանը, Էլէոնորա Միքայէլեանը, Լիլիթ Սահակեանը եւ Քնարիկ Եաւրումեանը:

Իսկ գրքերը, բացի Օշին Քէշիշեանից, բարեխիղճ ուսանողներին սիրով նուիրել էին Հայաստան - Սփիւռք կառավարական յանձնաժողովի փոխ նախագահ Պ. Գագիկ Յարութիւնեանը, հեռաւոր Նիւ Ճըր[illegible]

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Մարաշի Հայրենակցական Տան մէջ, Մայիս 5ին, Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ տօնուած է Մայրերու Օրը: Միութեան քայլերգին ունկնդրութենէն ետք, Տիկնանց Յանձնախումբին ատենապետուհին՝ Սօսի Քէօլլեան բացումը կատարած է, շեշտը դնելով մայրական առաքելութեան վրայ: Գեղարուեստական բաժին մը ղործադրուած է, ապա օրուան խորհուրդը փոխանցած է Շահանդուխտ: Ան մատնանշած է «Ընտանիքի տարի»ին պահպանումը՝ հայ մայրերուն թելադրելով ըլլալ զգոյշ իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան հսկելու, որովհետեւ, ըսած է, համաշխարհայնացումի վտանգը կը սպառնայ բոլորիս: Իր ելոյթին երկրորդ մասին մէջ, Շահանդուխտ յիշած է Մարաշի Հայրենակցական Միութեան բերած նպաստը լիբանահայ կրթական թէ մշակութային կեանքին ծաղկումին:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգային «Լ. եւ Ս. Յակոբեան» գոլէժի սրահին մէջ, Մայիս 15ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Ջաւարեան ուսանողական միութեան, հանդիպում մը տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Պատանեկան միութիւններու հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան անդամ Սամուէլ Կարապետեանի հետ, որ ներկայացուցած է «Մշակութային Եղեռնը» նիւթը: ՋՈՄ-ի կողմէ բացման խօսքը արտասանած է Րաֆֆի Տէմիրճեան, նշելով թէ դաշնակցական պատանին պէտք է ճանչնայ թշնամիին կիրարկած հակահայ քաղաքականութիւնը եւ ըլլայ պահանջատէր հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն: Հրաւիրուած լուսանկարիչը պատանիներուն դեկուցած է Արեւմտահայաստանի ճարտարապետական արժէքներուն իրավիճակին եւ Թուրքիոյ վարած մշակութային եղեռնին ու հակահայ քաղաքականութեան մասին:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ «Հետուիկ» սրահին մէջ, Մայիս 15ին, Հ.Յ.Դ. Կարմիր Լեռ կոմիտէի դաստիարակչական մարմինը կազմակերպած էր հանդիպում մը «Հայերը Լիբանանի մէջ» վաւերագրական տեսերիզի հեղինակ - բեմադիր՝ Քարմէն Լապաքէի հետ: Նպատակն էր պատուել հեղինակը իր տարած հայանպաստ աշխատանքին համար: Ներկաները առիթը ունեցած են կրկին դիտելու (սփռուած Ապրիլ 23ին, Էլ. Պի. Սի. կայանէն) տեսերիզէն բաժին մը, ապա խօսք առած է բեմադիրը: Պատասխանած է նաեւ եղած հարցումներուն: Իրեն յանձնուած է յուշանուէր մը:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ Ս. Չէյթլեան տան սրահին մէջ, Մայիս 16ին, Սամուէլ Կարապետեան ներկայացուցած է Արեւմտեան Հայաստանի եւ Հիւսիսային Արցախի պատմամշակութային կոթողներու լուսանկարները:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 29ին, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ արուեստագիտուհի Սելմա Տէտէեան-Քէքլիկեան, օփերայի երգչուհի եւ թատրոնի բեմադիր: Ողբացեալը ծնած էր Յունաստան եւ զաւակն էր երգիծաբան-դերասան Խորէն Տէտէեանի: 1962ին ընտանեօք փոխադրուած էր Մոնրէալ, ուր մասնակցած է Քէպէքի օփերայի ներկայացումներուն: Երգարուեստի կողքին, նուիրուած է նաեւ գաղութին թատերախաղերու բեմադրութեան: 1976ին հիմնած է Արմէնեան Թատերախումբը, որ տասը տարի շարունակած է իր գործունէութիւնը: Առ ի գնահատութիւն իր վաստակին, արժանացած էր «գանատական պատուոյ գիր»ին, 1987ին:

***

ՊՈԼՍՈՅ Խասեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 12ին, Սանուց Միութեան հրաւէրով երգիչ Վահրամ Թաթիկեան իր գործերէն փունջ մը ներկայացուցած է: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Խ.Ս.Մ.-եան վարչութեան անդամներէն տիկին Մարիամ Տրամէրեան: Ապա, Վ. Թաթիկեան մէկ ու կէս ժամ բացատրութիւններ տուած է իր յօրինումներուն մասին եւ նմոյշներ ներկայացուցած անոնցմէ: Թատերաբեմին սանդուխին վրայ նստած, մտերմօրէն, երգած է Պաղտասար Դպիրէն, Խրախունիէն, Սիամանթոյէն եւ Զահրատէն գործեր, զորս դաշնաւորած է տարիներու երկայնքին: Երգին առընթեր, պատմած է իր կեանքը եւ յիշած իր մայրը, ծանօթ լրագրողուհի՝ Շաքէ Վարսեան:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Ծերանոցի Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբը, Մայիս 4ին Քասլիքի «Սենթըրի փարք» պանդոկին սրահին մէջ, հաւաքոյթ մը կազմակերպած է Մայրերու Օրուան առթիւ: Ներկայ եղած են 200 մայրեր: Բացումը կատարած է Անահիտ Խպլիղաթեան, նշելով որ ձեռնարկին հասոյթը պիտի յատկացուի Հայ Ծերանոցին: Օրուան հանդեսավարը՝ Իրմա Հաալըրճեան յարգանքը մատուցանած է հայ մայրերուն եւ անդրադարձած Հայ ծերանոցին մէջ կատարուող հոգատարական աշխատանքներուն, ապա հրաւիրած է Ք.Ա.Հ.Լ.ի տնօրէն Գէորգ Գարապօյաճեանը իր խօսքը ըսելու: Ան շեշտած է որ հայ ծերանոցը ընտանեկան վերաբերում ցոյց կու տայ իր բոլոր պատսպարեալներուն եւ սխալ է այն մտածումը կամ համոզումը որ «ծերանոց մտնողը կը մեռնի»: Ճաշի ընթացքին գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Աթաթիւրք մշակոյթի կեդրոնին մէջ, Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ հովանիին ներքեւ հիմնուած «Լուսաւորիչ» երգչախումբը իր 75 ամեակը տօնած է Մայիս 18ին: Երգչախումբը ղեկավարած է Յակոբ Սամիկոնեան եւ տպաւորիչ համերգ մը հրամցուցած են հանդիսականներուն: Բացման խօսքը արտասանած է Յակոբ Սարաֆեան, որ յայտնած է իր ուրախութիւնը եւ երջանկութիւնը այս տարեդարձին առթիւ: Համերգը սկսած է Կոմիտասի «Հայրապետական մաղթերգ»ով, ապա շարունակուած է վարդապետին այլ գործերով: Յայտագրին մաս կազմած են նաեւ Խաչատուր Աւետիսեանի, Զուհաճեանի եւ այլ հեղինակներու գործերը: Ընդհատումի մը պահուն, Գարոլին Սամիկոնեան բացատրութիւններ տուածէ երգչախումբի հիմնադիր - վարիչ Գրիգոր Կիւմիւշեանի եւ այլ երախտաւորներու եւ երգչախումբին անցած փուլերուն մասին: Աւարտին, բեմ ելած է Վազգէն Պարըն, որ շնորհաւորած է երգչախումբը, վարիչը եւ իր գնահատանքը յայտնած ձեռնարկին համար:

***

ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ մէջ, Մայիս 16ին, տօնուած են Ս. Սահակ-Մեսրոպ դպրաց դասուն հիմնադրութեան 90ամեակը եւ համանուն երգչախումբին 70ամեակը: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ներկաները հաւաքուած են սիրոյ սեղաններու շուրջ, որոնց նախագահած է Արամ Եպիսկ.: Գեղարուեստական բաժինէն ետք, հուսկ բանքը արտասանած է Արամ Եպիսկոպոս:

***

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 16ին, տօնուած են դպրաց դասուն հիմնադրութեան 301րդ եւ Սահակեան երգչախումբի 66րդ տարեդարձները: Արարողութեանց աւարտին սարքուած է սիրոյ սեղան մը, տեղւոյն Հրաչեայ Աճառեան սրահին մէջ: Կիրարկուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արքեպիսկոպոս:

գիում վերջերս վախճանուած հարիւրամեայ գրող դասական Յակոբ Ասատուրեանը, սիրուած փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանը:

Ուսանողները շնորհակալական խօսքում ընդգծում էին այն նորը, որ տեսան դասաւանդման սկզբունքների մէջ, դասախօսի եւ Օշին Քէշիշեանի մօտեցումներում: Ուր էլ լինեն իրենք, կը ձգտեն ծառայել արեւմտահայ գրական արժէքների շարունակականութեան գերխնդրին: Ամպիոնի վարիչ Ա. Դոլուխանեանը, տեքան Մ. Գիլաւեանը, տոցենտ Հ. Ազամեանը կարեւորեցին արեւմտահայ եւ արեւելահայ մշակոյթների միասնութեան խնդիրը: Իսկ փրոֆ. Ս. Դանիէլեանը ընդգծեց. «Եթէ այս Սեպտեմբերից դպրոցներ էք մտնելու, մենք այլեւս կարող ենք հանգիստ լինել, որովհետեւ դուք նաեւ արեւմտահայերէնի եւ սփիւռքահայ գրական աշխարհի դեսպաններն էք: Նշանակում է, որ գրական ընթացքները դուք արդէն մէ՛կ հունով էք տեսնում: Սա՛ է նորը, որ ես բարձր եմ գնահատում ամէնի, քան, ներեցէք, ձեր այսօրիկ գնահատականը»:

Սիրելի ուսանողներին ճանապարհելով՝ նա յոյս յայտնեց, որ դասընթացի աւարտից յետոյ էլ կենտրոնը կը մնայ նրանց համար ընտանի յարկ, ինչպիսին է՛ր անցած տարիներին: Իսկ Օշին Քէշիշեանը եւ նրա նման մտաւորականները, վստահեցրեց տնօրէնը, կը փորձեն համախմբել Սփիւռքի գրականութեան իրական սիրահարներին:

Հանդիսութիւնն աւարտուեց ջերմ մթնոլորտում՝ սիրոյ սեղանով, երգով, պարով, արտասանութիւններով: Այն երկար կը յիշեն թէ՛ ուսանողները, թէ՛ դասախօսները եւ թէ հիւրերը:

ԼՈՒՍԻՆԷ ՏՕՆՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

- Ամէնուն հաւասարապէս «7» դնե՞լ... Անշուշտ Սրբազանը խորհած է այդ մասին: Անշուշտ քրիստոնէական արդարացում մը ունի: Եւ սակայն ես կը նախընտրեմ իմ կիրարկած սովորութիւնս: Ան արդարադոյն եւ ճշտագոյնն է: Ոչ մէկուն կը պատահի կողմնակցութիւն, անարդարութիւն:

Տղոցմէ մէկը ըսաւ.

- Այո՛, միւսիւ Պարթեւեան, ձեր ըրածը լաւ է, սակայն անարդարութիւն մը կայ...

Պարթեւեան յուզուեցաւ, պիշ պիշ նայեցաւ աշակերտներուն, անգամ մը եւս լռեցաւ, ամփոփուեցաւ, դէպի իր մէջը վազեց, մեղապարտ, յանցաւոր, ամբաստանեալ եւ միեւնոյն ատեն, դատախազ, փաստաբան պաշտպան, դատաւոր եղաւ: Ամբողջ դատարան մը: Լեզուն, բերանը բռնուեցաւ, պապանձեցաւ: Դող մը եկաւ վրան: Գոյն փոխեց. դեղին, ճերմակ, կարմիր, կապոյտ, կանանչ: Երերաց. քիչ մնաց վար պիտի իյնար:

Աշակերտները շուարեցան: Աթոռ, ջուր, աթոռ մը եւս, թաշկինակ: Ուսուցիչը նստաւ: Հարցումը ընող տղան լեղապատառ եղած, ապուշցած էր:

Պարթեւեան նստաւ, շունչ առաւ, քիչ մը ինքզինքը ժողվեց ու ըսաւ թոթովելով.

- Կու... կու... կ'ուզէի գիտ... գիտնալ... թէ... ի՞նչ... չ... անար... անարդարութիւն է այդ...

Հարցումը ընող Սեդրակը առաջ բերին տղաքը: Սեդրակ վախէն սկսաւ լալ՝ դողդղալով: Ուսուցիչը արդէն կակուղ՝ հալեցաւ ու ըսաւ.

- Ըսէ՛, տղաս, ըսէ՛, Սեդրակ... է՛, ո՞վ գիտէ՝ գուցէ մինչեւ այժմ սխալած եմ ու կարծած որ արդարութիւնը ի գործ կը դնեմ... Մի՛ քաշուիր, ըսէ՛. ամէն մարդ սխալական է: Այո՛, բացի Աստուծմէ՝ ամէն մարդ սխալական է, ամէն մարդ:

Տղաքը աչք կ'ընէին, բերան կ'ընէին Սեդրակին, որ խօսի, համարձակութիւն ստանայ: Սեդրակ տեսնելով որ ուսուցիչը հետըզհետէ կը գտնէ իր բնական վիճակը՝ ըսկսաւ կակազելով ըսել.

- Ես... միւ... սիւ... ես... պիտի... ըսէի, որ, միւսիւ, փոխանակ մէկ սխալի համար...

- Այո՛, շարունակէ, տղաս, շարունակէ..

- Որ փոխանակ մեր մէկ սխալին համար մեզմէ մէկ թիւ իջեցնելու, մէկ սխալին համար կէս թիւ իջեցնէք:

Աշակերտները նորութեան մը առջեւ էին: Հրաշալի առաջարկ էր Սեդրակին ըրածը, սքանչելի բան կ'ըլլար այդպէս: Մէկ սխալին համար կէս թիւ միայն պակաս: Ուրեմն այն ժամանակ տասը սխալ ընողը պիտի ստանար հինգ, մինչդեռ հիմակ տասը սխալ ընողը կը ստանար զերօ:

Ուսուցիչը ինքն ալ նորութեան մը առջեւ կը գտնուէր, մանաւանդ երբ կը տեսնէր տղոց խանդավառութիւնը եւ հեւ ի հեւ սպասումը՝ պատասխան մը ստանալու համար ու կը խորհէր... Կը խորհէր: Կը խորհէր իր չխորհելուն մասին: Ի՞նչպէս էր եղած, որ չէր խորհած այդ մասին: Մէկ սխալին համար կէս թիւ պակաս փոխանակ մէկ թիւի: Հինգ սխալ գործողը կը ստանար եօթուկէս, փոխանակ հինգի: Ու հինգ սխալ գործողի մը համար իրաւ շատ քիչ էր հինգ թիւը, մինչդեռ որքան պատշաճ էր նշանակել եօթուկէս: Ու դարձեալ, ու կրկին ուսուցիչը իր մեծ գլուխին, պզտիկ ուղեղով խորհեցաւ այս մասին խորհած չըլլալուն համար: Ըսաւ վերջապէս անհամբեր պատասխանի սպասող տղոց.

– Տղաքս վաղը ձեզի այս մասին կը խօսիմ: Վաղը կուտամ ձեզի պատասխանս: Կը տեսնեմ, որ բոլորդ ալ Սեդրակին նման կը խորհիք ու անոր պէս կ'ուզէք: Վաղը այս մասին: Այսօր տկար եմ, արդէն տկար էի:

Տղաքը առաջին անգամ ըլլալով գութի զգացում մը ունեցան, իրենց ուսուցչին համար: Գութի զգացում մը, որ սիրելի ըրաւ իրենց Պարթեւեանը: Ի զուր չէ որ կ'ըսեն թէ գութը՝ սիրոյ սկզբնաւորութիւնն է շատ անգամ եւ ամէն անգամ սիրոյ կէսն է:

Ուսուցիչ Պարթեւեան իր պաշտօնակիցներուն «գիշեր բարի» ըսաւ այդ երեկոյ խորհելով Սեդրակին ու իր ընկերներուն մասին եւ իր առջեւ դրուած առաջարկին մասին, եւ մինչեւ հիմա իր գործած ակամայ անարդարութեան մասին: Այո՛, ակամայ եւ սակայն անարդարութիւն: Փողոցին մէջ քալած ժամանակ միշտ կը կրկնէր այդ առաջարկը՝ կարծես չմոռնալու համար «մէկ սխալի տեղ փոխանակ մէկ թիւ պակաս դնելու՝ կէս թիւ պակաս դնել»:

Երբոր տունէն ներս մտաւ, իր կինը նշմարեց փոփոխութիւն մը իր ամուսնոյն վրայ: Խնդիր մը շատ խորունկ վիճակ ըստանալու էր Պարթեւեանի մտքին մէջ, որպէսզի անոր դէմքին վրայ կարելի ըլլար փոքրիկ այլայլութիւն մը նշմարել: «Մէկ սխալի տեղ...»՝ նստաւ: Կինը հարցուց. «Ի՞նչ ունիս...»: Ուսուցիչը պատասխանեց.

- Կէս թիւ...
- Ի՞նչ, ի՞նչ... Կէս թիւը ի՞նչ է...
- Մէկի տեղ կէս...
- Ի՞նչ ունիս սակայն...
- Կէս պակաս...
- Ես անանկ չեմ գտներ...
- Հապա ի՞նչպէս, ի՞նչպէս կը գտնես...
- Ես մէկ պակաս կը գտնեմ...
- Այնպէս չէ՞, այնպէս չէ՞... Ուրեմն ինծի հետ համաձա՞յն ես: Որքա՜ն ուրախ եմ ու թեթեւցած: Հրեշտակ մըն ես դուն որ կ'ազատես զիս... Մէկ պակաս, չէ՞... Համբուրեմ քեզ...
- Խենթեցա՞ր, խելքի՞դ եկաւ, թոցուցի՞ր... Ի՞նչ եղաւ քեզի...
- Ինչպէս թէ ի՞նչ եղաւ... Մէկ պակասին համաձայն էիր քիչ առաջ...
- Ամբողջ պակաս...
- Ի՞նչը...
- Խելքդ...
- Բայց որոշ բան մը ըսէ... Ի՞նչպէս ընեմ...
- Բայց, ըսէ՛, ի՞նչ ունիս դուն...

(Շար. 57)

Manifestation le samedi 12 juin

LA FRA DACHNAKSOUTIOUN ET LE CDCA APPELLENT A MANIFESTER SAMEDI 12 JUIN DE LA STELE KOMITAS A L'ELYSEE

En décembre 2004, le Président de la République française donnera un avis décisif au sommet des Chefs d'Etat de l'Union Européenne sur l'entrée de la Turquie dans l'Europe. Aussi, les prises de position récentes du Chef de l'Etat consistant à réduire la question de la reconnaissance du génocide arménien à un «problème bilatéral» ravivent-elles aujourd'hui l'inquiétude des Français d'origine arménienne. Ceux-ci appellent la France à respecter la parole du Parlement européen qui a conditionné en 1987 et 2004, l'examen de l'ouverture de négociation d'adhésion à la Turquie à:

— l'évacuation de l'île de Chypre occupée illégalement depuis 1974,
— la libération des prisonniers politiques détenus dans ses geôles,
— l'octroi d'un statut durable à sa minorité kurde,
— la garantie des droits de ses minorités religieuses,
— la reconnaissance du crime de génocide commis à l'encontre des populations arméniennes de l'Empire ottoman et ses conséquences,
— l'acceptation d'une «solution politique à la question arménienne» afin de mettre un terme à son impunité,
— et la levée du blocus exercé depuis 1991 à l'encontre de l'Arménie.

La FRA Dachnaktsoutioun et le Comité de Défense de la Cause Arménienne (CDCA) rappellent que près de 200 élus de toutes tendances politiques ont récemment exprimé leur volonté que la Turquie reconnaisse le génocide arménien avant l'ouverture de toute négociation. Ils soulignent que l'opinion pubique française, consultée par l'Institut Louis Harris jugé à 81% excessivement grave la non reconnaissance par la Turquie du génocide arménien, alors que 62% des Français demandent à M. Jacques Chirac de poser un veto à l'examen de cette candidature si cette condition n'est pas effective en décmbre 2004.

Dans ces conditions et à la veille d'un scrutin vital pour l'Europe et pour la France, la FRA Dachnakstoutioun et le CDCA appellent à la mobilisation tous les Français préoccupés par l'avenir de l'Europe et la défense des droits de l'Homme en les invitant à participer à la marche de protestation qui se déroulera le Samedi 12 juin, de la Stèle Komitas (Place du Canada) en direction de l'Elysée. Nous devons maintenant réaffirmer avec force à l'exécutif français, les attentes des Français d'origine arménienne face à la candidature de «cette» Turquie génocidaire et négationniste.

Samedi 12 juin
à 15 heures 30
Rendez-vous à Paris: Place du Canada (devant la stèle Komitas) puis direction du Palais de l'Elysee

FRA DACHNAKTSOUTIOUN
EUROPE OCCIDENTALE
DELEGATION NATIONALE
DU CDCA

Paris, le 1er juin

Le collectif VAN face à la Commission européenne

Le Collectif VAN (Vigilance Arménienne contre le Négationnisme) tient du 7 au 11 juin une permanence quotidienne, de 13h à 17h, à proximité des locaux de la représentation de la Commission européenne, place Jacques Bainville, à Paris (métro Solférino).

Cette action vise à dénoncer l'occultation de la reconnaissance du génocide arménien dans les critères de Copenhague qui définissent les conditions de l'ouverture des négociations en vue de l'adhésion de la Turquie à l'Union européenne.

GENOCIDE OUBLIE:EUROPE EN DANGER

Collectif VAN
Contact :
Séta Papazian
Tél. : 08 70 72 33 46

Lancé à l'initiative du Conseil des Organisations Arméninnes de France, le collectif VAN a déjà participé à la manifestation contre le siège d'ARTE à Issy-les-Moulineaux le 28 février, et a organisé les piquets de protestation devant le consulat britannique le 3 avril, lors du lancement des listes du PS et de l'UMP à la Mutualité et à Aubervilliers le 9 mai, devant le Figaro le 12 mai.

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ
կը ներկայացնեն
ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ
ԸՆՏԻՐ ՆՄՈՅՇՆԵՐ
Հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս կու գայ Հայաստանէն ժամանած երգիչ՝
ՍԵՐԳԷՅ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
իրենց յօրինուածքներով ելոյթ կ'ունենան
ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԼԱԲՋԻՆԱ,
ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԵԱՆ,
ԿԱՐԻՆԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

10 bis rue Thouin Paris 5e
M0 Cardinal Lemoine, Monge
Մուտքը ազատ է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ՌՕԶԻՆ ԹԱՇՃԵԱՆ
կը ներկայացնէ
իր վերջին խտասալիկը,
նուիրուած
հայ եկեղեցական երգերու:
Ուրբաթ, Յունիս 11, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret': 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 12
ՏՕՆ ՍՐԲՈՅՆ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝
ԵԼԱՆՈՅՆ Ի ՎԻՐԱՊԷՆ
Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՈՐԵԱՑ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ս. Զամալեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 18-ին:

Մասնակցութեան սակն է 35 Եւրօ:

Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝
-- *Լիզային՝* 04. 78. 31. 92. 98 *թիւին կամ*
-- *Սիրվարդին՝* 04. 78. 49. 28. 87 *թիւին:*

Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.

Բժ. Տիգրան Գավաֆեան 50 Եւրօ, Տիկին Քէլիճեան 20, Պ. Կարապետ Տէրվիչեան 20, Տէր եւ Տիկին Ջրբաշեան 100, Պ. Հ. Ղարիպեան 100, Տիկին Հանրիէթ Գալֆայեան 100, Տէր եւ Տիկին Աշարոն Պօյաճեան 30, Տէր եւ Տիկին Էտուար Տէր Յակոբեան 30, Տիկին Եղիզա Կարապետեան 31., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պօղոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան 200, Տիկին Շահնազ Փափազեանկիլ 30, Տիկին Վերժին Տէմիրճեան 50, Պ. Կարապետ Գորգիկեան 50, Օր. Սիլվի Քիպիրեան 155, Տէր եւ Տիկին Ռալֆ Գրիգորեան 30, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սարաֆեան 25, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 109, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քըչիկեան 150, Պ. Ռեմոն Փարիզէ 150, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կայծակեան 50, Պ. Վաչէ Դուլիթխանեան 500, Տիկին Սուճուգեան 20, Տէր եւ Տիկին Թորոս Գումրուեան 600, Տիկին Անի Տէր Անդրէասեան 30, Տիկին Օտէթ Լըփաժ 150, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թորոսեան 100, Պ. Նորայր Գօպասեան 10:

(Շար.)

Հ.Մ.Ը.Մ.
U.G.A. ARDZIV

1924 MARSEILLE 2004
80e ANNIVERSAIRE

● **12 juin**

SOIREE DANSANTE AU FLORIDA PALACE
— Orchestre GAIDZAG
— Violoniste virtuose ALEXANDRE
— Animation HERVE CLAUDE

● **13 juin**

SOIREE DE CLOTURE
— Orchestre MASSIS
— Retransmission du match France - Angleterre (écran géant)
— Spectacle Danses et Musique :
Troupe du KARABAGH
Troupe de CHATEAU GAMBERT

● **12 et 13 juin**

TOURNOI FOOTBALL — STADE SENAFRICA

Réservation : 04 91 87 32 26 — 06 12 47 53 48

Séjour de jeunes en Arménie

(18-30 ANS)
avec l'Association MACHTOTZ
pour la défene de la langue arménienne
DU 15 AU 31 JUILLET

Prix spéciaux pour nos élèves et membres : 600 Euros comprenant la pension complète pour 15 jours (14 nuits) dans des écoles et pensionnats, les excursions, les transferts, le service d'un guide parlant français. (Le billet d'avion, les visas et assurances sont à la charge du participant).

PROGRAMME — 1

Visites des places et monuments de Yérévan, Vernissage, shopping, différents musées, Yérévan by night
Excursions :
Garni, Guéghart, Dzidzernakapert, Sardarapat, Khor Virabe, baignade dans le lac Sévan, Dzaghgatzor, Achtarak, Ardachat, Ochagan, les églises Etchmiadzine, Hripsimé et Gayaneh.

PROGRAMME — 2

Séjour linguistique arménien

(18-30 ANS)
DU 15 AU 31 JUILLET

Cours intensif d'arménien de base pour les débutants francophones, par la méthode audiovisuelle.

Mêmes conditions que pour le Programme-1 pour 14 nuits : 750 Euros. Parallèlement aux cours, les élèves pourront participer à plusieurs excursions.

Contacter l'Association MACHTOTZ : 01. 47. 50. 97. 51

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates :	du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix :	495 Euros (voyage en sus)
	Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age :	garçons et filles de 7 à 12 ans
Direction :	Christine HALADJIAN
	10 avenue Henri IV - 92190 Meudon
	☎ 01. 49. 66. 90. 99
	E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie :	Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36. 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 9
MERCREDI
9 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·964
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
79e ANNEE — N° 20·964

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ երեք ցանկեր (Ֆիլիփ տը Վիլիէ, Փասքուա եւ Սէ.Փէ.Էն.Թէ.) համաձայնած են գոնէ մէկ կէտի շուրջ՝ «Ո՛չ» Թուրքիոյ անդամակցութեան։

Սէ.Ժէ.Թէ. սենտիքան տէր եղաւ այն արարքին, որ Յունիս 7ի վաղ առաւօտէն անդամալոյծ բրած էր Սէն-Լազարի կայարանի գիծերը, ելեկտրական հոսանքի հայթայթման թերացումի հետեւանքով։ Սենտիքան յայտնեց թէ կամովին դադրեցուցած են այդ հայթայթումը, որովհետեւ կ'ուզեն ամէն ձեւով արգելք հանդիսանալ Է.Տէ.Էֆ.ի եւ Ժէ.Տէ.Էֆ.ի կալուածներու բարեփոխման։ Վճռած են կրկնել նման արարքներ, ինչ որ Փաթրիք Տեւէճեան (ճարտարարուեստի պատուիրակ նախարար) «դայթակղեցուցիչ» կը գտնէ։ Շաբաթէ մըն էր հարցը Ազգ. Ժողովին մէջ պիտի ծեծուի։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ մէջ (Իրաք) ռմբափորձ մը գործուած է Յունիս 8ի առաւօտեան եւ առաջին լուրերու համաձայն 10 Իրաքցիներ մեռած էին եւ աւելի քան 100 վիրաւորներ կային։

ՍԻ ԱՅԼԱՆՏ (Ճէորճիա) հաւաքուեցան Յունիս 8ին, Ժէ-8-ի ղեկավարները, քանի եօթը ամէնէն հարուստ երկիրներուն վրայ աւելցած է Ռուսաստան։ Վայրը մեծահարուստներու առանձնաշնորհեալ շրջան մըն է եւ ամէն ջանք թափուած է որեւէ վտանգի առաջքն առնելու համար։

ԱՖԻՃԱՆԻ մէջ (Գոթ տ'Իվուար) կըրկին յարձակումներ եղած են Ֆրանսացիներուն դէմ եւ Յունիս 8ին ֆրանսական դպրոցները փակ կը մնային ապահովութեան համար։ Յարձակում մը գործուած է ֆրանսական դեսպանատան վրայ։ Կառքեր կրակի տրուած են եւ վիրաւորներ կան։

ԱԼ-ՔԱՒՏԱ իսլամապաշտ կայքէջի մը վրայ զեկոյց մը հրապարակած է, ուր կը պահանջէ յարձակումներ գործել ամերիկեան եւ արեւմտեան օդանաւային ընկերութիւններու վրայ։ Զեկոյցին մէջ կը նշուի որ «խաչակիրներու փոխադրական միջոցները, ի մասնաւորի արեւմտեան եւ ամերիկեան օդանաւային ընկերութիւնները մեր յետագայ թիրախները պիտի ըլլան»։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մամուլը կը գտնէ որ Յունիս 6ին, ցամաքահանման 60ամեակին առթիւ բոլորովին անտեսուած են Ռուսերը, հակառակ Պուտինի ներկայութեան, առաջին անգամն ըլլալով։ Ազատական Կազէտա թերթը խորագրած է. «Այդ օրը առանց մեզի անցաւ»։ Շատ աւելի տեսնուեցաւ Գերմանիոյ վարչապետը քան ռուս նախագահը, կ'աւելցնէ թերթը։

ԷՖԻՆԻԻ մէջ (փարիզեան արուարձան), Յունիս 7ին ալ 67 տարեկան անգործ մը դաշունահարուած է, մտային խանգարումէ տառապող անձի մը կողմէ։ Այս յարձակումը եօթներորդ է իր տեսակին մէջ, ներառեալ հրեայ պատանիին վրայ յարձակումը (Յունիս 4), ինչ որ կրնայ հաստատել որ հակահրեայ արարք մը չէր։

ԼՈՒՏՈՎԻԿՈՍ ԺԷ.Ի ենթադրեալ սիրտը թաղուեցաւ Յունիս 8ի առաւօտուն Սէն-Տընիի մայր տաճարին մէջ, ուր կը թաղուին Ֆրանսայի արքաները։ Ա. Տէ. Էն.ի քննութիւններէ եաք է, որ չորս տարի առաջ հաստատուած է որ Լուտովիկոս ԺԶ.ի եւ Մարի-Անթուանէթի երկրորդ զաւկին սիրտն է։ Մեռած էր 10 տարեկանին Թամփըլ բանտը (1795)։ Սիրտին պատմութիւնը բաւական արկածախնդրական է, բայց այս կարգադրութիւնը վերջ կու տայ բանավէճին։ Սիրտը անցած է բանտին բժիշկին՝ տոքթ. Փելըթանի ձեռքը, որու ուսանողներէն մէկը գողցած կ'ըլլայ։ Տղան, կրկին ձեռք կ'առնէ եւ կ'առաջարկէ Լուտովիկոս ԺԸ.ի, որ կը մերժէ, կը յանձնէ Փարիզի Արքեպիսկոպոսարանին, որ թալանի կը տրուի։ Ըստ պատմութեան, թալանողներէն մէկը լուր կու տայ Փելըթանի տղուն, որ կ'ուզէ ետ առնել, կը վռնտուի ազգային պահակի մը կողմէ։ Փելըթանի տղան չի հրաժարիր եւ կը վերադառնէ սիրտը աւազներու տակ եւ հուսկ կը յանձնուի սպանացի Պուրպոններուն, որոնք խնամքով կը պահեն, ի վերջոյ յանձնելու համար ֆրանսացի Պուրպոններու օրինաւոր յաջորդին՝ Պոֆրըմոնի դուքսին, 1975ին։ 400 անձնաւորութիւններ ներկայ կ'ըլլային արարողութեան, որոնց մէջ արքայական ընտանիքներու ներկայացուցիչներ։

ԳԸՐԳ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, ամերիկահայ միլիառատէրը, իր 87րդ տարեդարձին առթիւ որոշած է գնել Մանտալէյ Պէյը, որ Լաս-Վեկասի ամէնէն համբաւաւոր գազինոներէն մէկն է։ Գնումին համար, պարտի 4,85 միլիառ տոլար բերել, որու վրայ պէտք է աւելցնել Մանտալէյի պարտքերը (2,8 միլիառ), զորս կը ստանձնէ։ Լաս-Վեկասի խաղարաններու մեծամասնութեան սեփականութիւնը իրեն պիտի արժէ 7,65 միլիառ տոլար։

ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ նախկին նախագահը՝ պատուելի Պիզիմունկօ Քիկալիի դատարանին կողմէ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է։ Դատարանին նախագահը յայտարարած է որ հինգական տարի պահանջած էր երեք տարբեր յանցանքներու համար (քաղաքացիական անհնազանդութիւն, հանրային ինչքերու իւրացում եւ չարագործներու ընկերակցութիւն) եւ ատոնց գումարն է որ 15 տարուան կը հասնի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ազգ. Ժողովի բոլոր խմբաւորումներէն կազմուած պատուիրակութիւն մը որ Ֆրանսա կ'այցելէ, Յունիս 7ին ընդունուեցաւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Ռընէ Ռուքէի կողմէ։ Հանդիպումին նախաձեռնարկն էր Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Ֆրանսա - Հայաստան բարեկամութեան խումբին նախագահը Ֆ. Ռոշպլուան։ Ռ. Ռուքէ ողջոյնի իր ելոյթին մէջ շեշտեց երկու երկիրներու բարեկամութեան ամուր արմատները, զարգացող թափը. իսկ Ֆ. Ռոշպլուան անդրադարձ մը բրաւ ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումին կտրած երկար ճամբուն, նշելով կարեւոր հանգրուանները։ Հայ երեսփոխանները իրենց կարգին շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկան, ըսելով որ Յունիս 8ին հանդիպում կ'ունենան Ֆրանսայի իրենց գործակիցներուն հետ, ապա շփումները կը շարունակուին Ռոն-Ալփի եւ Փրովանս-Ալփ-Գոթ տ'Ազիւրի շրջանին մէջ։ Պատուիրակութիւնը Յունիս 8ին ալ կ'ընդունուէր Իսիի քաղաքապետ Ա. Սանթինիի կողմէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 7/8)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՈՏՆՁԳՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ

Յունիս 6ի գիշերը Տաւուշի մարզի Իջեւանի շրջանին Բերքաբեր գիւղին մօտ ադրբեջանական զինեալ խմբաւորում մը փորձած է հասնիլ Ջրմուղ կայանին։ Հայկական բանակի դիրքերէն փորձը կանխուած է. Ադրբեջանցիները կրակ բացած են գիւղին ուղղութեամբ, հայկական կողմէն պատասխան կրակոցներով լռեցուցած են։ Հայկական կողմէն զոհ կամ վիրաւոր չկայ։

***

Վ. ԳԱԼՍՏԵԱՆԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հոկտեմբեր 27ի ոճիրին հեղինակներէն ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած Վռամ Գալստեանի Ապրիլ 16ին կատարած անձնասպանութեան հետաքննութիւնը աւարտած է։ Եզրակացութիւնը այն է որ ան իր անկողնին սաւանով ինք պատրաստած է պարանը որով անձնասպան եղած է։ Ստուգուած է որ 1999 Դեկտեմբերին անոր մօտ հոգեկան խանգարումներ յայտնուած են ու անոնք յետագային բազմաթիւ անգամներ կրկնըուած են։ Այս տարի Ապրիլ 13ին ան բանտի ղեկավարութեան դիմած է, առանձին խուց տեղափոխուելու խնդրանքով. նոյն օրը խնդրանքը կատարուած է։ Հետաքննութեան ընթացքին պարզուած է նաեւ թէ երկու տարի առաջ Վ. Գալստեան կայծհանին երկաթէ սուր մասով փորձած է երակները կտրել ու գլուխը պատերուն զարնելով վերջ տալ կեանքին։

***

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ ՆՈՐ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Զուարթնոց օդակայանին ճամբորդական նոր համալիրին շինարարութիւնը սկսած է Յունիս 7ին։ Արարողութեան ներկայ գտնուած են Արտաքին գործերու, Արդարութեան, Փոխադրութեան նախարարները, դիւանագէտներ, օդային ընկերութիւններու ներկայացուցիչներ։

Օդակայանին կառավարումը 2001ին 30 տարուան պայմանաժամով յանձնուած էր արժանթինեան «Գորփորասիոն Ամերիքա» ընկերութեան որուն ղեկավարն է Է. Էռնէկեան։ Ընկերութիւնը մինչեւ այսօր նորոգած է օդակայանին ելնուղին, զետեղուած է լուսարձակումի նոր համակարգ, ուղեւորներու և բեռներու համար ինքնաշխատ նոր համակարգ, եւլն.։

Նոր համալիրին շինութիւնը կը տեւէ երեք տարի։ Աշխատանքը կը կատարեն յայտարարուելիք մրցումներուն շահած ընկերութիւնները։ Շէնքը չորս յարկ կ'ունենայ, կ'արժէ 50 միլիոն տոլար։ Աւարտելուն պէս գործածութեան կը դրուի երեք ելքով առաջին յարկը, մինչ միւս յարկերուն շինութիւնը կը շարունակուի։

***

ԱԳԱՐԱԿԻ ՄԷՋ ՈՒՐԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆ ԳՏՆՈՒԱԾ

Արագածոտնի մարզին Ագարակի հնավայրին մէջ պեղումներով զբաղող խումբ մը Վանի թագաւորութեան շրջանին պատկանող ձեռակերտ ժայռակոփ դամբարան մը յայտնաբերած է։ Ան կը տարածուի մօտ 9 քառ. մեթրի վրայ։ Ամբող-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ՝ ԿՕՏԷՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԹԵՐ՝ ՔԵՀԱՅԵԱՆ

Մարսէյլի քաղաքապետը ծերակուտական Ժան-Գլօտ Կօտէն, որ նաեւ պատուիրակ փոխ-նախագահն է Իւ. Էմ. Փէ.ի, կ'արտայայտուի կուսակցութեան դիրքերուն մասին Եւրոպական ընտրութիւններու նախօրեակին։ Կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ դէմ են Թուրքիոյ անդամակցութեան։ «Առաջին պատճառը, կ'ըսէ Կօտէն, պատմական է եւ մշակութային։ Ուզենք կամ չուզենք, Թուրքիա զաւակն է Օսմանեան կայսրութեան։ Արդ, առաւելաբար Օսմանեան այդ կայսրութեան դէմ է, որ Եւրոպա իր ինքնութեան գիտակցութիւնն ունեցաւ։ Կայ նաեւ աշխարհագրական պատճառ մը։ Ամէն մարդ գիտէ որ Թուրքիոյ մեծ մասը Ասիա կը գտնուի։ ...Եթէ Թուրքիա Եւրոպական Միութիւն մտնէ, յստակ է որ, միաժամանակ եւրոպական քաղաքական նկարագիրը կը փոխուի, այլեւս նոյն մշակոյթի տէր ցամաքամասի մը միութիւնն ըլլալէ կը դադրի եւ կը դառնայ խառնուրդ մը, կոչում ունենալով ամբողջ մոլորակը ընդգրկելու»։

Քաղաքապետը կ'անդրադառնայ նաեւ Մարսէյլի հայ գաղութին եւ «դայթակղեցուցիչ» կը գտնէ որ Թուրքիա դեռ չի ճանչնար Հայոց ցեղասպանութիւնը, օր մը չէ օր մը, հարկ է որ Թուրքերը Հայերու ներումին մէջ գտնեն ճշմարտութիւնը, կ'եզրակացնէ ան։

***

Ժան Քեհայեան Լիպերասիոնի մէջ (Յունիս 8) բոլորովին տարբեր կարծիք ունի եւ իր յօդուածն ալ խորագրուած է. «La Turquie, chance de l'Europe»:

Երկարօրէն կը բացատրէ իր դիրքին դրդապատճառները, այն համոզումն ունենալով որ անդամակցութեան նախանըշանները տալով, արդէն իսկ խաղաղ 21րդ դարու մը մասին մտածել է եւ օգնել Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման։

Ժ. Քեհայեան կը ծանրանայ հայկական հարցին վրայ։ Կ'ուզէ որ Հայաստան, ինչպէս Վրաստան եւրոպական սահմանագլուխներ ունենան։ Վերջ տալու համար հողային պահանջի մտավախութեան, Թուրքիա կրնայ Անին, իր պատմական մայրաքաղաքը վերադարձնել Հայաստանի, որպէս բարիկամեցողութեան արարք...։

Ըստ իրեն, պէտք չէ թողուլ որ Թուրքիա փորձութիւնն ունենայ դաշնակցելու Թրքախօս խորհրդային նախկին հանրապետութիւններուն հետ եւ երեւակայէ Անգարա - Բաքու - Թեհրան առանցք մը։

ԳԱՆԱՏԱ

ՍԱՐԳԻՍ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

Գանատայի Խորհրդարանին միակ հայ երեսփոխանը Սարգիս Ասատուրեան որ վերջերս լրացուց երեսփոխանի 11 տարուան շրջանը, նշանակուած է երկրին վարչապետին խորհրդական։ Իր մարզը պիտի ըլլան Արեւելեան Եւրոպայի եւ Կովկասի հարցերը։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԵՐԻ՛Ք Է ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԵՂԱԹԻՒՐԵԼ

Գրեց՝ Գ. Փ.

Յառաջիկայ Դեկտեմբեր ամսուն Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան թեկնածու ներկայանալու հարցը, ըստ 1999 Դեկտեմբերին Հելսինքիի մէջ Թուրքիոյ վարչապետ Պիւլէնթ Էճէվիթի տրուած խոստումներուն, օրակարգի վրայ պիտի գտնուի: Այս պատճառաւ ալ վերջերս եւրոպական երկիրներու եւ մանաւանդ Ֆրանսայի մամլոյ եւ հեռատեսիլի գլխաւոր նիւթերէն մին եղաւ: Կը յայտնուին հեռատեսիլէն թէ մամուլէն թեր ու դէմ կարծիքներ որոնք Թուրքիոյ անցեալի եւ ներկայի պատմութեան նուազ ծանօթ ընթերցողը կամ ունկնդիրները շփոթի կը մատնեն: Տարակոյս չկայ, թէ թեր արտայայտուողները ինչպէս նախագահ Շիրաք, Թոնի Պլէր, Եւրոպական Միութեան յանձնախումբի նախագահ Խաւիէ Սոլանա զանազոն հաշիւներէ մղուած են եւ կը փափաքին Թուրքիոյ անդամակցութիւնը տեսնել նոյնիսկ 1987 Յունիս 18ին Եւրոպական խորհրդարանին Սթրազպուրկի մէջ տուած որոշումները ոտնակոխ ընելով, ինչպէս՝ Հայկ. ցեղասպանութեան Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումը, Կիպրոս կղզիին հիւսիսային շրջանը գրաւող Թրքական զօրախումբերուն մեկնումը, Թուրքիոյ Քիւրտերուն իրենց ինքնութիւնը պահելուն կապակցութեամբ ցարդ գործադրուած ճնշումներուն վերջ տալ, եւլն.:

Իսկ դէմ արտայայտուողները կ'ըսեն թէ Թուրքիա նախ իր աշխարհագրական դիրքով Եւրոպայի մաս չի կազմեր: Հետեւաբար Թրակիոյ իր փոքր հողամասը չարդարացներ որ ան Եւրոպական Միութեան մաս կազմէ: Ասկէ զատ, անոնք կը յիշեցնեն թէ Թուրք ժողովուրդը իր լեզուով, կրօնքով, բարքերով եւ քաղաքակրթութեամբ Ասիոյ կը պատկանի եւ ոչ թէ Եւրոպայի: Այս վերջին խումբին պատկանող գլխաւոր դէմքերն են նախկին նախագահ Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէն, Ֆիլիփ տը Վիլիէ, Ֆրանսուա Պայրու եւ մետասաներորդ ժամուն ալ յառաջիկայ Յունիս 13ին Եւրոպական Միութեան խորհրդարանական ընտրութիւններուն Ի.ԷՄ.Փի. կուսակցութեան նախագահ Ալէն Ժիւփէ, որ օրուան պահանջներէն մղուած, այս գաղափարին յարեցաւ... Այս տեսկէտը բաժնողները միաժամանակ կ'ըսեն թէ «Թուրքիա որ եւրոպական երկիր մը չէ եթէ իր անդամակցութիւնը ընդունուի իր 70 միլիոն բնակիչներով նոյնիսկ Եւրոպական Միութեան հիմնադիր անդամներէն՝ Ֆրանսայէն եւ Գերմանիայէն աւելի երեսփոխան պիտի ունենայ»:

Թուրքիոյ ի նպաստ արտայայտուող պետական դէմքերու ամէնէն նշանակալիցը՝ նախագահ Շիրաքի վերջերս հեռատեսիլէն կատարած ներբողալից յայտարարութիւնն էր որ բոլոր մրցանիշները կոտրեց երբ ըսաւ թէ «Թուրքիա եւրոպական քաղաքակրթութեան իր նպաստը բերած է, հետեւաբար իր անդամակցութիւնը ցանկալի է»:

Շիրաքի յայտարարութիւնը արդեօք օսմանեա՞ն շրջանին կը վերաբերի, թէ հանրապետական՝ «լաիք» կոչուած շրջանին: Օսմանեան պետութիւնը դարերու ընթացքին իր գոյութիւնը պահած է միայն դէպի Արեւմուտք զինուորական արշաւանքներ կատարելով յանուն մարգարէի կրօնքին տարածումին, բռնի իսլամացնելով բազմաթիւ քրիստոնեայ ժողովուրդներ որոնց հետքերը դեռ դժուար չէ գտնել Պալքանեան երկիրներու մէջ (ասոր անժխտելի փաստը տեսանք Սերպերու դէմ Արեւմուտքի ալ օժանդակութեամբ կատարուած պատերազմներու ընթացքին): Օսմանեան կայսրութիւնը աւելի քան հինգ դար քրիստոնեայ ժողովուրդներու պատուհասը եղած է: Անոնց բարգաւաճումին եւ յառաջդիմութեան ոչ միայն ոչինչ բերաւ, այլեւ իր կեղեքիչ քաղաքականութեամբ իրեն հպատակ ոչ-իսլամ ժողովուրդներու ճակտի քրտինքով ձեռք բերած արդիւնաբերութիւնները կողոպտելով եւ մերթ ընդ մերթ թալանելով իր գոյութիւնը պահեց: Երբ այսօր գիտցող-չգիտցողը օսմանեան տէրութեան եւրոպական տէրութիւններու քաղաքակրթութեան բերած նպաստին մասին կ'արտայայտուի, կ'ուզէինք գիտնալ թէ արդեօք ի՞նչ է այդ նպաստը: Արդեօք այդ գաղափարը յայտնողները տեղեա՞կ են թէ Օսմանեան կայսրութեան հիմը կազմող «շարիայի օրէնք»ը աշխարհի ժողովուրդները երկուքի կը բաժնէր. «իսլամ ազգերը» եւ «անհաւատ ազգերը» («կեավուր միլլէթի») որոնց մէջ էր համայն ոչ-իսլամ աշխարհը: Ինքզինքը մարգարէին յաջորդը նկատող օսմանեան սուլթանը քրիստոնեայ աշխարհին ոչ թէ նպաստ բերելու կամ մասնակցելու տրամադիր էր, այլ անոր յառաջդիմութիւններուն հանդէպ արհամարհանք միայն ունէր: Ասոր անհերքելի փաստը չէ՞ր արդեօք երբ Կիւթէնպէրկի տպագրական գիւտը անմիջապէս մեծ ընդունելութեան արժանացաւ Եւրոպայի մէջ, եւ նոյնիսկ օսմանահպատակ ոչ-իսլամները նախ Հրեաները, յետոյ Յոյները եւ Հայերը ԺԶ. դարու սկիզբին արդէն իրենց առաջին հրատարակութիւնները ունեցան, Օսմանեան պետութիւնը երկու դար յետոյ եւ ան ալ իսլամացած Հունգարի մը շնորհիւ իր առաջին հրատարակութիւնը ունեցաւ: Երբ այսօր Թուրքիոյ եւրոպական քաղաքակրթութեան մէջ ունեցած դերին մասին կը խօսուի, մոռնա՞լ պէտք է թէ, Արեւելեան Եւրոպական երկիրները աւերելէ յետոյ մինչեւ Աւստրիոյ մայրաքաղաք Վիէննայի դռները հասնող եւ զայն պաշարող օսմանեան բանակին գրաւէն ազատողը Լեհաստանի թագաւոր Ժան Սոպիէսքին եղաւ: Սեպտեմբեր 1683ին, ծանր պարտութեան մատնուած օսմանեան բանակը ոչ թէ չկրցաւ այդ դարուն Եւրոպայի քաղաքակրթութեան նմոյշ նկատուած կեդր. Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքը գրաւել, այլ այնուհետեւ իր տեւական նահանջի ազդանշանը ստացաւ: Ծանօթ է թէ Ռուսաստանի ցար Մեծն Պետրոսի օրով է որ կը սկսին Օսմանեան կայսրութեան փլուզումի նշանները որոնք ԺԹ. դարուն միայն Արեւմտեան Եւրոպայի մեծ տէրութիւններու զինուորական միջամտութեան շնորհիւ որոշ չափով կանգ առին:

Հետեւաբար, ե՞րբ է որ Օսմանեան կայսրութիւնը Եւրոպայի քաղաքակրթութեան իր նպաստը բերած է: Պիտի ուզէինք գիտնալ թէ արդեօք Պալքանեան երկիրներու մէջ կատարած բռնի իսլամացումները, մանկահաւաքները, աւարն ու թալանը բարենի՞շ պէտք է նկատել եւ զայն վարձատրե՞լ: Դեռ չըսինք ԺԹ. դարուն Պալքանեան ժողովուրդներու եւ դարավերջին ալ՝ 1894-96ին հայկական ջարդերը որոնք ուղղակի սուլթաններու հրահանգով կատարուեցան: Սոյն հաւաքական ոճիրներու փաստաթուղթերը մեծ մասամբ լոյս տեսած են արդէն: Յունական կղզիներէն Քիոսի մէջ տեղի ունեցող ջարդերէն գայթակղած, երեւելի նկարիչ Տըլաքրուա իր անմահ գործերէն մին անոր պիտի յատկացնէր:

Այս բոլորէն յետոյ բնականաբար օսմանեան տէրութեան «անմրցելի» մեծ ոճիրը հայ ժողովուրդին հանդէպ Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն կատարուած ցեղասպանութիւնն է, որ կը գէ կ'անցնի ամէն երեւակայութիւն: Հարցը ոչ թէ միայն զանգուածային ոճիր մըն է, ինչպէս յաճախ եթէ ոչ միշտ կը մեկնաբանուի, կամ կը գրուի: Այլ, այդ ոճիրին հեղինակները ոչ թէ ուզեցին միայն Օսմանեան պետութեան հայ հպատակները տարագրել կամ բնաջնջել, այլ՝ մինչեւ այդ թուականները Փոքր Ասիոյ արեւելեան նահանգները որոնք Հայաստան անունը կը կրէին, բնիկ ժողովուրդին գոյութեան վերջ տալով քարտէսէն սրբեցին: Պատմութիւնը այսքան ծանր ոճիրի մը ծրագիրը դեռ չէ արձանագրած:

Ուրեմն համառօտ կերպով ներկայացուցինք Օսմանեան պետութեան Եւրոպայի քաղաքակրթութեան բերած «նպաստ»ը: Հոս կ'ուզենք Ի. դարու Ֆրանսայի երեւելի քաղաքական դէմքերէն Գլէմանսոյի, յետ Ա. Աշխարհամարտին Փարիզի մէջ տեղի ունեցող խաղաղութեան խորհրդաժողովին մասնակից օսմանեան պատուիրակութեան նախագահ Տամատ Ֆէրիտ փաշայի ուղղած 1919 Յունիս 26 թուակիր նամակէն մէջբերում մը տալ: Մենք նախընտրեցինք Գլէմանսոյի նամակին այդ մասը բնագրէն ուղղակի արտատպել բովանդակութեան հարազատ ոգին պահելու համար: Ան օսմանեան տէրութեան համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ կատարած «դերն ու բերած նպաստը», որ այսօր ոմանք այլեւայլ հաշիւներէ մղուած կը պանծացնեն, հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէր.

«...On ne trouve pas un seul cas en Europe, en Asie, ni en Afrique, où l'établissement de la domination turque sur un pays n'ait été suivie d'une diminution de sa prospérité matérielle et d'un abaissement de son niveau de culture; et il n'existe pas non plus de cas, où le retrait de la domination turque n'ait pas été suivi d'un accroissement de prospérité matérielle et d'une élévation du niveau de culture. Que ce soit parmi les chrétiens d'Europe ou parmi les mahanétans de Syrie, d'Arabie et d'Afrique, le Turc n'a fait qu'apporter la destruction partout où il a vaincu; jamais il ne s'est montré capable de développer dans la paix ce qu'il avait gagné par la guerre».

Երբ նախագահ Շիրաք Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան մասին արդէն կատարուած լիրութեան մը նման կ'արտայայտուի եւ առանց Հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչումի նախապայմանը նկատի ունենալու, ի՞նչ կ'արժէ այս պարագային Եւրոպական Խորհրդարանի 1987 Յունիս 18 թուակիր որոշումը: Շիրաք կը մոռնա՞յ թէ երեք տարիներ առաջ, 2001 Յունուար 29ի Պաշտօնաթերթին մէջ լոյս տեսած օրէնքը իր եւ օրուան վարչապետ Ժոսփէնի ստորագրութիւնները կը կրէ: Եւ Եւրոպական Միութեան թեկնածու Թուրքիա դեռ այդ ոճիրը չի ճանչնար...

Շիրաքի յայտարարութենէն քանի մը օր յետոյ հեռատեսիլի կայանէն Առլէթ Շապոյի կողմէ ներկայացուած յայտագիրը եւս նուազ հետաքրքրական չէր ուր քաղաքական դէմքեր եւ լրագրողներ հրաւիրուած էին: Եթէ Փիէր Մոսկովիչի ուշ կամ կանուխ Թուրքիոյ անդամակցութեան անհրաժեշտութեան մասին արտայայտուեցաւ, լրագրող Ալեքսանդր Ատլէր չէր գիտեր թէ ինչպէս կրնար լաիք Թուրք Հանրապետութեան բարեմասնութիւնները թուել: Ան ըսաւ թէ երբ իր ծնողքը Գերմանիայէն պիտի բաժնուէին Բ. Աշխարհամարտի նախօրեակին, Թուրքիան է որ զանոնք ընդուներ էր: Պատմաբան Ատլէր մոռցաւ կամ անգիտանալ ձեւացուց որ պատերազմի տարիներուն Թուրքիա որոշած էր Գերմանիոյ միանալ եւ նոյնիսկ այս առթիւ Հիթլէր Մուսոլինիի տեղեկացուցած էր, բայց հեռատես քաղաքականութեամբ ըսպասեց, վախնալով Ռուսաստանի վրէժէն: 1935-37 տարիներուն որոշ թիւով Հրեաներու ապաստան ընծայող Թուրքիա 1942 Նոյեմբերին «Ունեւորութեան տուրք» անուան տակ հաստատած տուրքով Պոլսոյ առեւտրական հրապարակին տիրող ոչ-իսլամները մոխիրի վրայ նստեցուց որմէ զերծ չմնացին նաեւ Հրեաները: Եթէ Յոյներէն իրենց տարեկան եկամուտին 156%ը, Հայերէն 232% պահանջուեցաւ, Հրեաներուն բաժինն էր՝ 179%: Եղան Հրեաներ, որոնք տուրքը չվճարելու համար երկրէն փախչիլ փորձեցին, բայց Սուրիոյ սահմանին մօտ ձերբակալուելով Պոլիս վերադարձուեցան: Տուրքը չվճարողներուն կալուածները աճուրդի հանուեցան եւ երբ որոշուած գումարը կարելի չեղաւ ձեռք ձգել Աշքալէ (Էրզրում նահանգի մէջ գիւղ մը) ղրկուեցան: Աւելորդ չըլլար հոս յիշել թէ աքսորեալներուն մէջ էր նաեւ հրեայ միջազգային իրաւագիտութեան փրոֆ. Կատ Ֆրանքօ որ առենօք «լաիք» Թուրքիոյ Սահմանադրութեան պատրաստութեան մէջ կարեւոր դեր ունեցած էր:

Երբ Ալեքսանդր Ատլէր հանրապետական Թուրքիոյ բարեմասնութիւնները մի առ մի յիշելով չէր կրնար վերջացնել, մոռցաւ... նաեւ թէ 1942 Դեկտեմբերին Ռումանիայէն 769 Հրեաներ ուզեցին հնամենի փոխադրանաւով մը՝ Սթրումա, Պաղեստին երթալ: Երբ անգլիական կառավարութիւնը անոնց Պաղեստին մտնելու արտօնութիւն չտուաւ, Թուրք կառավարութիւնն ալ չարտօնեց նաւուն նեղուցներէն անցքը: Սթրումա շուրջ երկու ամիս Սեւ ծովուն վրայ թափառելէ յետոյ ի վերջոյ ականի մը բախելով ծովամոյն եղաւ: 769 ճամբորդներէն միայն մէկ հոգի ազատած էր...

Թուրք «բարենիշ» կառավարութեան ուրիշ մէկ օրինակն ալ Պոլսոյ մէջ 1955 Սեպտեմբեր 6էն 7ի գիշերը կատարուած ցոյցն էր ուր հրեայ համայնքը եւս թիրախ եղաւ աւերի եւ թալանի: Բազմաթիւ Հրեաներ եւս յաջորդող ամիսներուն Պոլսէն հեռացան, ինչպէս միւս ոչ-իսլամները: Ատլէր երբ հազիւ թէ ուզեց յիշել հայկական ցեղասպանութիւնը, կարծես թէ անկարեւոր հարց մը ըլլար, արդեօք ինչո՞ւ չուզեր ըսել թէ հայկական ցեղասպանութեան գլխաւոր պատասխանատուները այսօր Թուրքիոյ մէջ «մեծ հայրենասէրներ» ըլլալով դասագիրքերու մէջ կը յիշուին: Երբ այսօր կ'ըսուի թէ «հանրապետական Թուրքիա պատասխանատու չէ հայ ժողովուրդին դէմ կատարուած ցեղասպանութեան», արդեօք այսօրուան Գերմանիան պատասխանատո՞ւ է նացի վարչակարգին գործած ոճիրներուն երբ աւելի քան յիսուն տարիներէ ի վեր միլիառներով հատուցում կը վճարէ:

«Լաիք» հանրապետական Թուրքիան ոչ միայն չի ճանչնար հայկական ցեղասպանութիւնը, այլեւ դեռ վերջերս լոյս տեսած հատորով մը որ պետութեան պաշտօնական տեսակէտը ցոյց կու տայ, կը պնդէ թէ հայ ժողովուրդն է որ անմեղ Թուրք ժողովուրդը պատերազմի առիթէն օգտուելով հարուածել յանդգնած է:

Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան ջերմ պաշտպանները կ'ըսեն նաեւ թէ «Փոքր Ասիա քաղաքակրթութեան օրրան եղած է»: Ճիշդ է այս տեսակէտը, միայն պէտք է ճշդել նաեւ թէ այդ դարերուն Փոքր Ասիան յունական, հռոմէական եւ բիւզանդական էր: Թէ ի՞նչ մնաց թրքական տիրապետութենէն կամ ի՞նչ բերաւ օսմանեան տիրապետութիւնը, կ'արժէ այսօրուան Փոքր Ասիան այցելել:

EN HOMMAGE A GEORGES POMPIDOU

ԼԻՒՔ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ԿԸ ՂԵԿԱՎԱՐԷ ԿԱՊՐԻԷԼ ՖՈՐԷԻ «ՌԷՔՈՒԻԷՄ»Ը

Բժիշկ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, երաժշտական պատեհ առիթներ իրարու յաջորդեցին եւ ունկնդրեցինք հոյլ մը երիտասարդ հայ նուագավարներու ելոյթները, Փարիզի միջազգային հասարակութեան մը ներկայութեան: Անոնք լաւայի նման բխող հրճուանք եւ հպարտութեան պոռթկում ստեղծեցին Հայուն սրտին մէջ:

Այո՛, հպարտ ենք մեր Ալթունեաններով, Էրպիլէօթ-Փափազեաններով, Փէշլիւմեաններով եւ այսօր ալ Պաղտասարեաններով: Վստահ եմ թէ այլեւ պիտի շարունակուի այս վերելքը նորանոր երիտասարդ ուժերով:

Համակրելի այս տաղանդաւոր երիտասարդը՝ Լիւք Պաղտասարեան ծնած է Ժընեւ: Առաջին մրցանակով վկայուած է իբրեւ խմբավար:

Իբրեւ դաշնակահար արժանացած է

«վարպետ դաշնակահար»ի բարձր տիտղոսին եւ վերջապէս «Սենեկային երաժշտութեան» առաջին մրցանակին, Ժընեւի երաժշտական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութենէն:

Շնորհիւ այս զոյգ մասնագիտութեանց, որոնք անտարակոյս առաւելութիւններ կը ստեղծեն իր երաժշտական յաջողութիւններուն, Պաղտասարեան դարձած է դափնեկիր բազմաթիւ մրցոյթներու: Վերջերս արժանաւորապէս շահեցաւ Զուիցերիոյ խմբավարութեան միջազգային մրցանքին առաջնութիւնը:

Ան ղեկավարած է Զուիցերիոյ, Հայաստանի, Ֆրանսայի, Ռումանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ գլխաւոր նուագախումբեր: Հռչակաւոր խմբավար Ծոփլինի բարձր գնահատելով զինքը, «Լիւք Պաղտասարեան խոստմնալից պայծառ ապագայ մը ունի... Ան ունի թեւեր եւ բարձր թռիչք» բառերով արտայայտուած է անոր մասին:

Ֆրանսացի երաժշտահան Կապրիէլ Ֆորէ, որ աշակերտը եւ մտերիմը եղած է Սէն Սանսի ու իր կարգին ուսուցիչը՝ Մօրիս Ռավէլի, ծնած է 1845ին եւ մահացած Փարիզ 1924ին: Իր լսողութեան խանգարումները, սկիզբ առած 1903ին, վերջնականապէս յանգեցան խլութեան:

Առաջնակարգ մելոտիսթ -մեղեդիական-ի գլուխ-գործոց «Ռէքուիէմ»ը, հոգեհանգստեան պատարագը, երգչախումբի, մեներգիչներու եւ նուագախումբի համար, գրած է 1887ին· ան զինքը կը դասէ Տէպիւսիի եւ Ռավէլի նման մեծերու շարքին:

Այս կապակցութեամբ նշենք թէ Հայց. Եկեղեցին չունի «Հոգեհանգստեան պատարագ», այլ «Հոգեհանգստեան արարողութիւն»:

Ֆորէի համար կրօնքը գութի եւ սիրոյ ոգեկան աղբիւր մըն է եւ ոչ թէ երկիւղի: Ուստի, անոր երաժշտութիւնը մեղմ է, խաղաղաւէտ, մերթ խորունկ եւ տխուր, սակայն երբե՛ք գարհուրելի, եղերական: Կարելի է զուգահեռ համապատասխանութիւն գտնել Ֆորէի կրօնքի ոգիին եւ մեր եկեղեցւոյ պատարագին «պարզ ու խորունկ, մութ ու լոյս» խորհրդաւոր մթնոլորտին միջեւ:

Արդարեւ, Կապրիէլ Ֆորէի «Ռէքուիէմ»ը չունի Վերտիի կամ Պէրլիոզի հզօր կառուցուածքով, վեհացող, փառաւոր ու ցնցիչ ազդեցութիւնը: Չունի աստուածային զայրոյթի ու ալ դժոխքի երաժշտական ստեղծագործութեան գաղափարը ներշող «բարկութեան օր»ի երգի բաժին մը: Ընդհակառակը, անոր երաժշտութիւնը կը ներշնչէ վստահութիւն, հանդարտութիւն, առանց անձկութեան:

Համերգը տեղի ունեցաւ Մայիս 22ին Փարիզի Սէն-Սէվըրէն եկեղեցիին մէջ ու սկսաւ «Մարիա, մաթէր կրասիէ» -«Մօթէ»ով՝ երաժշտական սեռ- երկձայն սոփրանօ եւ բամբ, Լիւք Պաղտասարեանի երգեոնի ընկերակցութեամբ, ստեղծելով անխռով մտերմութեան մթնոլորտ մը:

«Լա ճանթիք տը Ժան Ռասին» օրհներգը, գրուած երիտասարդ տարիքին, հաւանաբար երաժշտահանին ամենածանօթ ստեղծագործութիւններէն մին է: Ֆորէի այս երկին մէջ կը գտնենք մեղեդիական պարզութիւն, բազմաձայնութեան յստակութիւն, հանդարտութիւն, որոնց հետքերը կը տեսնուին իր բոլոր հոգեւոր-սրբազան գործերուն մէջ:

«Ռէքուիէմ»ը բաղկացած է իրերայաջորդ աղօթք-երգերէ:

Լարային տխուր ու թաւ երաժշտական գործիքներու նախանուագը եւ ապա թէնորներու հազիւ լսելի ներդաշնակ «Ժամամուտի ու Տէր Ողորմեա»յի երգեցողութիւնը հետզհետէ մեղմանալով կը ստեղծէ հանդարտ մթնոլորտ մը:

«Ընծայում» -նմանակումի- քանոն սեռի վրայ հիմնուած, մուտք կը գործեն ալթօ եւ թէնորներու ձայնաբաժինները, իրերայաջորդ կրկնութիւններով: Պարիթոն - պասն է որ կ'երգէ «Օսթիա, գոհ եւ աղօթք», որմէ ետք, երգչախումբը կը մեկնաբանէ «ընծայում»ի սկիզբի «քանոն»ի թեման, աւելի դանդաղ «փուկաթօ» երաժշտական ոճով:

«Սուրբ Սուրբ»ը մեզի կը յիշեցնէ հայ եկեղեցւոյ «Մեղմ ի խորոց» երաժշտական յօրինուածքը եւ առ այդ հակադրութեան մէջ է լատին եկեղեցւոյ ընդհանրապէս ուժգին ձեւով մեկնաբանուած «Սանքթիւս» -Սուրբ, Սուրբ-երուն հետ: Սակայն, յանկարծ կը ժայթքի «Ովսաննա»ն ոչնչացնելով կարճատեւ մեղմ մթնոլորտը եւ անմիջապէս վերադառնալով խոկումի մթնոլորտին:

1859էն ի վեր Զուիցերիոյ Վէվէ քաղաքի երգչախմբային միութիւնը, քաջածանօթ իր հին համբաւով, հիանալի համոյթ մըն է բաղկացած աւելի քան 100 սիրող երգողներէ եւ ուր լայնօրէն կը տիրապետեն իգական ձայները:

Խումբը ունի լաւ ձայնային երանգ, ճկունութիւն, միասնականութիւն եւ կ'երգէ գեղեցկօրէն մաքուր ու հարազատ:

«Աղօթք առ Յիսուս»· մենակատար միջազգային համբաւի տէր Օտրէ Միքայէլ յուզիչ աղօթքը երգեց լուսաւոր ձայնով, գլխապտոյտ պատճառող նոր գունաւորումներով, նոր փայլով: Անոր քնարական թաւշային ձայնը, մանաւանդ փշաքաղող եւ աղաչական «Ռէքուիմ» -Հանգիստ-, բառի բացայայտ կրկնութիւններով կը յորդի սիրտին եւ հոգիին խորքերէն:

«Գառն Աստուծոյ»· այս երաժշտական չափազանց զգայուն երկը մեզ կը պարուրէ անորոշ տխրութիւնով, կրնանք ըսել հանդստաւէտ տխրութեամբ, որ յատկանիշներէն մէկն է Ֆորէի մեղեդիներուն:

«Ազատեա՛ զիս»· Ֆորէի «Ռէքուիէմ»ի միակ բաժինը, ուր երաժշտահանը կը ներմուծէ մահուան անձկութիւնն ու սարսափը· սակայն առանց մատնանշելու դրախտը եւ դժոխքը:

Պարիթոն-պաս Քրիսթիան Կավիլլէ, երգեց ապրումով: Դժբախտաբար իր բամբ ձայնը շատ համոզիչ չէր· ձայնին վարի հնչամասերը տժգոյն էին, անհաճոյ: Ցոյնածի տպաւորութիւն կը թողէին իր ձայնային թրթռացումները:

Լիւք Պաղտասարեան ղեկավարեց անսահման խանդաղատանքով միշտ մտահոգ յատկապէս երաժշտական գեղեցկութիւնը արտայայտելու ճիգով:

Մեծ ինքնամփոփումով ան վարեց նուագախումբը, մեներգիչները եւ երգչախումբը:

Կարելի է համառօտել արուեստագէտի իր յատկութիւնները: Նախ իր գերազանց համեստութիւնը, գերզգայնութիւնը զոր բաժնեց համոյթին, ապա իր թեւերուն զուսպ, յստակ արտայայտութիւնը:

Եւ վերջապէս, «Դրախտին մէջ»· փոխերգութիւն հմայիչ ձայնով, սոփրանօ Օտրէ Միքայէլի եւ երգչախումբին միջեւ· «երգ»ի փոխասացութիւնով կ'աւարտի խաղաղութեան եւ հաւատքի այս համերգը:

Բ.Լ.Մ.

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 534-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՆՇՈՒԵՑԱՒ

Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան 543-րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս նշուեցաւ 29 Մայիս Շաբաթ երեկոյեան, Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ Մայր Տաճարի մէջ:

Միաբան վեղարաւորներէ, քահանաներէ, սարկաւագներէ եւ դպիրներէ բաղկացած եկեղեցական շքեղ թափօրը, Կ. Պոլսոյ Մեսրոպ Բ Պատրիարքի նախագահութեամբ, ժամը ճիշդ 18.00-ին Ազգային Պատրիարքարանի շքամուտքէն շարժեցաւ դէպի Աթոռանիստ Մայր Տաճարը:

Մայր Տաճարի արտաքին դրան առջեւ թափօրը պահ մը կանգ առաւ երբ Պատրիարքին տրուեցաւ Սուրբ Աթոռի պատմական թանկագին շուրջառներէն մէկը եւ պատրիարքական ականակուռ գաւազանը, մինչ Մայր Տաճարի զոյգ մեծ զանգերը ուրախութեամբ կ'աւետէին տօնախմբութեան սկիզբը:

«Հրաշափառ Աստուած եւ միշտ բարեխնամող» շարականի երգեցողութեամբ հանդիսաւոր թափօրը ընթացաւ մինչեւ բեմին առջեւը, ուր Մեսրոպ Պատրիարք՝ Պատրիարքական Փոխանորդ Շահան Արքեպիսկ. Սվաճեանի հետ քաղեց ՃԻԱ. Սաղմոսը: Ապա կատարուեցաւ կիրակամտից կանոնական ժամերգութիւն: Կատարուեցաւ նաեւ Հոգեգալուստի հանդիսաւոր նախատօնակ Մայր Տաճարի ատեանին ճիշդ կեդրոնը՝ «Առաքելոյ աղաւնոյ» շարականի երգեցողութեամբ եւ Ս. Աւետարանի ընթերցմամբ:

Ապա Մեսրոպ Պատրիարք տօնական քարոզ մը խօսեցաւ ներկայ հոգեւորականներու դասուն եւ Մայր Տաճարը լեցնող հաւատացեալ ուխտաւորներուն: Հոգեգալուստի տօնը Քրիստոնէական Տիեզերական եկեղեցւոյ ծննդեան տարեդարձը համարող Պատրիարքը պատմեց թէ Աստուծոյ Սուրբ Հոգին ինչպէս հրաշալիօրէն հրեղէն լեզուներով իջած էր Առաքեալներուն վրայ: Յիշեցուց նաեւ թէ երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքի փափաքով Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան թափօրի շարականը դարձած էր Հոգեգալուստի «Կենդանարար Աստուած» հոգեպարար երգը: Երանաշնորհ Հովուապետը Պատրիարքարանի մասուն ալ օծած էր Ս. Հոգիի անունով, քանի որ Պատրիարքական Աթոռին հիմնադրութեան տարեդարձն ալ միշտ կը տօնուի Հոգեգալուստի նախօրէին:

Միաբերան երգուած Տէրունական Աղօթքէն ետք կազմուած թափօրը, Մայր Տաճարի զանգերուն զուարթ ղօղանջներու ընկերակցութեամբ, Մեսրոպ Արք.ը առաջնորդեց մինչեւ Պատրիարքարանի դահլիճը, ուր երգուեցան Հոգեգալուստի շարականներ:

Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Շահան Արքեպիսկոպոս այստեղ յանուն հոգեւորականաց դասուն շնորհաւորեց Պատրիարքական Աթոռի տարեդարձը եւ երկար կեանք, կատարեալ առողջութիւն եւ արեւշատութիւն մաղթեց Պատրիարքին:

Հուսկ, սարքուեցաւ ընդունելութիւն մը որուն ներկայ եղան հոգեւորականները, Պատրիարքարանի անձնակազմը, Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ թաղային խորհուրդը լրիւ կազմով, ժողովուրդէն փափաքողներ եւ օտար հիւրեր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ԱՆԻՒՆԵՐԸ

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Յուշատետր 42

Իսթանպուլ, 2004

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

- Ի՞նչ ունիմ... Բայց շատ պարզ է...
- Ի՞նչ է սակայն... Ըսէ՞ս...
- Հա՛, չըսի՞... Մտիկ ըրէ: Աշակերտներէս մին ինծի առաջարկեց, որ այսուհետեւ իրենց մէկ սխալին տեղ փոխանակ մէկ թիւ պակաս դնելու, միայն կէս թիւ պակաս դնեմ: Միւսները իրենց ընկերոջ հետ համակարծիք են: Դուն ի՞նչ կ'ըսես...
- Ա՞ս է եղածը... Շիտակը մէկ հատիկ ուսուցիչ ես: Բրածդ թողածդ չես գիտեր ու տղոց ըսած ապուշութիւնով կը զբաղիս...
- Անանկ չէ... խնդիրը կարծածիդ պէս չէ... Խնդիրը խիստ ծանրակշիռ է... Իրաւունքի, արդարութեան խնդիր կայ, խղճի խնդիր կայ, տղոց վիճակացոյցի միջինի խնդիր կայ...
- Ի սէր Աստուծոյ կարճ կապէ... Փորս անօթի է, ճաշի նստինք:

Պարթեւեան ճաշի ժամանակ, քնանալու ժամանակ միշտ մտածեց այս մասին: Առաւօտուն հազիւ եզրակացութեան մը հասած էր: Աշակերտներուն ըսաւ.
- Երկար մտածելէ վերջ, տղաք, թիւի խնդրին մասին...
- Այո՛, միւսիւ, յետո՞յ... յետո՞յ...
- Հասայ այն համոզման, որ ըստ առաջնոյն մէկ սխալի տեղ պիտի պակսեցնեմ մէկ թիւ՝ հետեւեալ շատ կարեւոր երկու պատճառով.

Տղաքը պաղ ջուրի մէջ մտած էին:
- Առաջին. եթէ մէկ սխալի տեղ կէս թիւ միայն պակսեցնել՝ այն ժամանակ անհոգ կ'ըլլաք, պէտք եղածին չափ չէք աշխատիր, մտածելով որ ինչպէս որ ալ ըլլայ, միջակ թիւ մը կրնանք ստանալ. մինչդեռ հիմակ մէկ սխալի տեղ մէկ թիւ պակսեցնելով՝ ուշադիր կ'ըլլաք ու կ'աշխատիք: Երկրորդ՝ եթէ մէկ սխալի տեղ կէս թիւ միայն պակսեցնեմ՝ ինծի համար շատ դժուար կ''ըլլայ սխալներուն քանի հատ ըլլայ ճշդել: Չէ՞ որ մէկ սխալի համար մէկ մատս կը գոցեմ, այն ժամանակ հարկ պիտի ըլլայ մէկ մատըս կէս մը գոցել եւ տակա գլխ անհանգիստ պիտի ըլլէ: Ուրեմն, ըստ առաջնոյն մէկ սխալի համար մէկ թիւ պակաս է: Հանդարտ է խիղճս եւ արդարութեանս վստահ եմ:

Տղաքը լռին.
- Կը խոստանանք, միւսիւ, մէկ սխալի համար կէս թիւ պակաս է միայն ըսելով անհոգութիւն չընել: Գալով ձեր մատներուն՝ անոնք կէս սխալի համար կրնան ամբողջ գոցուիլ, պայմանաւ որ անչուշտ տասը սխալ ընողը հինգ առնէ:

Պարթեւեան յանկարծ ապուշցաւ դարձեալ: Բիչ վերջ լոյս մը ծագեցաւ իր մտքին մէջ, շունչ առաւ ու ըսաւ.
- Հապա եթէ չյարգէ՞ք ձեր խոստումը... Հապա եթէ տղայ մը քանի՞ն սխալ գործէ... Ես քանի մատ չունիմ որ գոցեմ:
- Դիւրին է, միւսիւ... Տասը սխալով ձեր ամբողջ մատները գոց պիտի ըլլան՝ տասնըմէկերորդ սխալին կը սկսիք բանալ...

Պարթեւեանը վճռական ըսաւ.
- Ո՛չ: Խնդիրը կը կնճռոտի: Այսպէսով պարզ է:

Տղաքը սկսան տրտնջալ:
- Խնդիրը փակուած է: Թիւի խնդիրը վերջնականապէս փակուած է:

Տղաքը սկսան աղմկել:
- Փակուած է այս խնդիրը:

Տղաքը գոռում գոչում սկսան հանել: Սոսկալի վիճակի մէջ մտաւ դասարանը: Աշակերտութիւնը կատղած էր: Գրքերը, գրիչները, մատիտները, տետրակները, քանակները, պայուսակները իրարու կը նետէին: Ջղայնութեամբ թուղթերը օդը կը հանէին: Ուսուցիչ Պարթեւեան շուարեցաւ: Յանկարծ գաղափար մը յղացաւ՝ սարսափեցնելու համար աշակերտները: Տղոց առջեւ կանգնեցաւ ու թեւերը բացաւ ու աղաղակեց.
- Վարքի թիւ պիտի նշանակեմ սա վայրկեանին...

Ու սկսաւ մատները գոցել, գոցել, գոցել... Տասը մատները գոցուեցան եւ սակայն աղմուկը չդադրեցաւ: Տղայ մը պոռաց.
- Եթէ հարիւր հազար մատ ունենաք, միւսիւ, մինչեւ իրիկուն կրնաք գոցել... Հոգերնիս...

Ցարկած - սարսափ - ...

Դասարանին դրան ապակիին ետեւէն տեսնուեցաւ տնօրէն Մարգարեան էֆէնտիին գլուխը: Սարսափ... Ապակիին ետեւ ճաղատ գանկ մը, ուռած, մեծցած, երկու արիւնոտ աչքեր, որոնք իրենց տեղէն դուրս կ'ելլէին ու ակնոցներուն վրայէն կը ցատկէին...

Լռութիւն: Փոթորիկը մօտ էր:

Դուռը մեղմօրէն բացաւ ու չխտակ կանգնած օձի մը պէս – Պօս՛... – ներս մտաւ Մարգարեան: Ձեռքը չիմչիրը: Ոչ մէկ բառ: Մէկ երկու վայրկեան կեցաւ անշարժ: Բոլոր աշակերտներուն աչքերուն մէջ կը մտնէր կ'ելլէր իր կայծիր նայուածքով: Վերջապէս հրամայեց խղդուկ ձայնով.
- Ամէնքդ ալ դուրս ելէք ու շարուեցէք:

Տղաքը անշշուկ դուրս ելան ու շարուեցան: Տղաքը առատ բուրդ ունեցող գառնուկներու նման էին: Ոչ մէկ ձայն հանեցին.-բուրդ: Ոչ մէկ առարկութիւն.- գառնուկ: Տնօրէն էֆէնտին վայրկեան մը մնաց դասարանին մէջ ու աղմուկին պատճառը հարցուց Պարթեւեանին: Ամէն բան հասկցաւ երբ դեռ ուսուցչին բացատրութիւնները լրացած չէին: Տնօրէնը ուզեց չիմշիրի հարուած մը իջեցնել դասատուին կռնակին, զսպեց իր ձեռքին ցանկութիւնը: Ըսաւ.
- Դուրս եկէք ինծի հետ...

Տղաքը քով քովի շարուած էին՝ մահապարտներու նման ու կը մտածէին.
- Ի՞նչ պիտի ընէ... պիտի ծեծէ՞... ճաշէ՞ պիտի զրկէ... պիտի ծեծէ՞... իրիկունը մէկ ժամ աւելի՞ վար պիտի դնէ... պիտի վռնտէ՞... պիտի ծեծէ՞... հարիւր էջ գի՞ր գրել պիտի ծեծէ՞... հարիւր բա՞նը պիտի արտաքսէ թէ վերջնականապէս դպրոցէն պիտի արտաքսէ... պիտի ծեծէ՞, պիտի ծեծէ՞... թէ՝ զուցէ ծեծելով պիտի արտաքսէ...

(Շար. 58)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Ռոզա Տակառեան 250 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Ակաբ Աբգարեանի մահուան առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 12

ՏՕՆ ՍՐԲՈՑՆ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՑ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝
ԵԼԱՆՈՑՆ Ի ՎԻՐԱՊԷՆ

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Եւրօ Պ. Գարմելօ Պալաքինոյէ:

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿԵԴՐՈՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 10, ժամը 20·30ին

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ
կը ներկայացնեն
ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ
ԸՆՏԻՐ ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերու մեկնաբանութեամբ հանդէս կու գայ Հայաստանէն ժամանած երգիչ՝
ՍԵՐԳԷՅ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ
իրենց յօրինուածքներով ելոյթ կ'ունենան
ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԼԱԲՋԻՆԱ,
ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԵԱՆ,
ԿԱՐԻՆԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

10 bis rue Thouin Paris 5e
M° Cardinal Lemoine, Monge
Մուտքը ազատ է

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Երախայի կամ տարեց անձի մը խնամք տանելու աշխատանք կը փնտռէ:
Հեռաձայնել Տիկին Աբրահամեանին՝
01 39 33 40 48

***

Նման աշխատանք մը կը փնտռէ նաեւ Աննա Յովհաննէսեան, որ դաշնակի դաս ալ կու տայ:
Հեռաձայնել՝
06 67 61 94 12

(Շար. Ա. էջէն)

Ջուրին թաղմուած է: Կ'ենթադրուի որ կառոյցը Ք.ա. Ը.-Է. դարերուն կը պատկանի: Գտնուած են աճիւնասափորներ, ինչ որ մտածել կու տայ թէ դամբարաններուն մէջ երեւելի մարդիկ թաղուած են:

***

ԹԱՏՐՈՆԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔՆՆԱՐԿՈՒԱԾ

Հայաստանի թատրոններուն մէջ 500 - 600 դերասան կ'աշխատի. անոնց միջին տարիքը 42 է: Բոլորին մէջ այսօր կը բեմադրուին 39 հայ հեղինակներու գործեր: Այս տուեալները յայտնած է թատերական գործիչներու միութեան նախագահ Երուանդ Ղազանչեանը, Յունիս 7ին տեղի ունեցած «Հայ թատրոնը այսօր» նիւթով խորհրդաժողովին: Մասնակցած են Երեւանի ու մարզերու թատրոններու ղեկավարներ, տնօրէններ, դերասաններ: Որպէս հարց քննարկուած է թատրոններուն մէջ երիտասարդ բեմադիրներու տեղ տալու պարագան: Ըսուած է թէ մըտահոգիչ վիճակի մէջ են մարզերու թատրոնները, նոյնիսկ Գիւմրի ու Վանաձոր գտնուողները: 2001ի տուեալներով երկրին բոլոր թատրոնները միասին ունեցած են 242 հազար հանդիսատես որոնցմէ 74·700ին նախընտրութիւնը կրկէսը եղած է:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret': 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Le collectif VAN face à la Commission européenne

Le Collectif VAN (Vigilance Arménienne contre le Négationnisme) tient du 7 au 11 juin une permanence quotidienne, de 13h à 17h, à proximité des locaux de la représentation de la Commission européenne, place Jacques Bainville, à Paris (métro Solférino).

Cette action vise à dénoncer l'occultation de la reconnaissance du génocide arménien dans les critères de Copenhague qui définissent les conditions de l'ouverture des négociations en vue de l'adhésion de la Turquie à l'Union européenne.

GENOCIDE OUBLIE:EUROPE EN DANGER

Collectif VAN
Contact :
Séta Papazian
Tél. : 08 70 72 33 46

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՄԻՕՐԵԱՅ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 13ին:

Մասնակցութեան սակն է 35 Եւրօ:

Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝
-- Լիզային՝ 04·78·31·92·98 թիւին կամ
-- Սիրվարդին՝ 04·78·49·28·87 թիւին:

Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

ՌՕԶԻՆ ԹԱՇՃԵԱՆ

կը ներկայացնէ
իր վերջին խտասալիկը,
նուիրուած
հայ եկեղեցական երգերու:

Ուրբաթ, Յունիս 11, ժամը 20·30ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

la **FRA DACHNAKTSOUTIOUN**
et
le **COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE**
appellent à **manifester** à **Paris**
le **Samedi 12 juin** (veille des élections européennes)

Contre cette Turquie dans l'Europe Le combat continue...

En décembre 2004, le Président de la République française donnera un avis décisif au sommet des chefs d'Etats de l'Union européenne sur l'entrée de la Turquie dans l'Europe.

Si nous voulons que le Président Chirac se fasse le relais de la position des Arméniens de France, nous devons lui démontrer que nous restons mobilisés.

Pendant les 6 prochains mois, nous devons sans relâche, prouver notre détermination.

RENDEZ-VOUS A 15h30 DEVANT LA STELE DU R. P. KOMITAS
(Place du Canada - Métro: Champs-Elysées Clémenceau)
DEFILE VERS L'ELYSEE

Service d'autocars :

ALFORTVILLE	14h15 devant la Place Achtarak
ARNOUVILLE-LES-GONESSE	14h15 devant le Stade Léo Lagrange
ISSY-LES-MOULINEAUX	14h15 devant l'Eglise Apostolique Arménienne

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates :	du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix :	495 Euros (voyage en sus) Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age :	garçons et filles de 7 à 12 ans
Direction :	Christine HALADJIAN 10 avenue Henri IV - 92190 Meudon ☎ 01. 49. 66. 90. 99 E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie :	Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

Croix Bleue des Arméniens de France SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004 Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates** : **du 30 juillet au 16 août**

— **Ages** : **enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Admissions pour l'année universitaire 2004 - 2005

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅՐ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Cité Internatinole Universitaire de Paris
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

Vous êtes Arménien(ne) ? Vous désirez poursuivre vos études universitaires à Paris ? La Maison des Etudiants Arméniens de la Cité Internationale Universitaire de Paris peut vous accueillir. Vous y trouverez un hébergement en plein Paris dans un cadre agréable, des rencontres avec d'autres Arméniens originaires du monde entier, un environnement européen et international propice aux échanges intellectuels et artistiques. **Les dossiers de candidature doivent être déposés au plus tard le 30 juin pour la Commission d'admission de juillet et le 30 août pour la Commission d'admission de septembre.** L'hébergement s'effectue du 1er octobre au 30 juin. La Maison des Etudiants Arméniens accueille également des chercheurs, enseignants-chercheurs et des stagiaires.

***

Փարիզի Միջազգային Ուսանողական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տունը կ'ընդունի ամէն տարի Հոկտեմբերէն մինչեւ Յունիս հայ երիտասարդներ որոնք բարձրագոյն ուսումներու (maîtrise, DEA, Doctorat) կը հետեւին Փարիզեան համալսարանի մը մէջ: Թեկնածութիւնները պէտք է հասնին Յունիս 30էն առաջ քննիչ յանձնախումբի առաջին նիստին համար, իսկ երկրորդ նիստին համար՝ Օգոստոս 30էն առաջ: Հայ Ուսանողներու Տունը կ'ընդունի նաեւ համալսարանականներ, դասատուներ եւ այցելուներ ամառնային ամիսներուն: Հայ Ուսանողներու Տունը մաս կը կազմէ Միջազգային Ուսանողական Ոստանին, ուր պարտէզներով շրջապատուած 37 տուներու մէջ կ'ապրին զանազան երկիրներէ եկած մօտ 5500 ուսանողներ:

Pour recevoir un dossier de candidature :
Maison des Etudiants Arméniens -
Cité Internationale Universitaire
de Paris -
Mme Dzovinar Kévonian, Directrice
Տիկին Ծովինար Գեւոնեան,
Տնօրէնուհի
57 boulevard Jourdan,
75690 Paris Cedex 14 - France
Tél. : 01 44 16 10 60
Fax : 01 44 16 10 61
E-mail: maison.armenie.ciup@free.fr
Pour visiter le site :
www.ciup.fr

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 10
JEUDI
10 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·965

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

79e ANNEE — N° 20·965

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆ ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.Ի ՑԱՆԿԻՆ ՎՐԱՅ

Վստահաբար ֆրանսահայ գաղութին տարիներու սպասումը խտացնող հանգրուան էր Եւրոպայի չափով ընտրութեան մը մասնակից «եան» մը ունենալ: Գոնէ նուազագոյն աստիճանի վրայ այդ սպասումը արդարացած պէտք է նկատել այսօր, քանի որ Ֆ. Պայրուի գլխաւորած կուսակցութիւնը՝ Իւ. Տէ. Էֆ.ը ՓԱՔՍ.ի, Ռոն-Ալփի, Գորսիքայի իր ցանկին Գ. տեղը զետեղած է Ա. Կէօվճեանի անունը: Ան հայկականէն զատ ֆրանսական քաղաքական շրջանակին ալ ծանօթ դէմք է առաւելաբար ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումին համար տարած կարեւոր աշխատանքով, նաեւ որպէս Ապրիլ 24ի, ապա Ֆրանսայի հայկական կազմակերպութիւններու համակարգումի խորհուրդին նախագահ:

Այս թեկնածութիւնն էր պատճառը որ Յունիս 8, Երեքշաբթի երեկոյեան Եան'ց ակումբին հաւաքատեղին վայրը եղաւ քաղաքական հանդիպումի մը: Ցիշեալ կուսակցութեան Իլ-տը-Ֆրանսի ցանկին նախագահուհին Մարիէլ տը Սառնէզ շուրջը ունենալով Իսիի երեսփոխան-քաղաքապետ Ա. Սանթինին, Շրջ. Խորհուրդի նախագահ Պէրնար Լըհիտէօն ու Ա. Կէօվճեանը այդ հանդիպումով պարզեց կուսակցութեան մօտեցումները, ըսկզբունքները, նպատակները, հզօր Եւրոպայի մը կառուցումին համար:

Ներկայ հանրութեան որ բաղկացած էր հայկական կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներէն, ողջոյնի խօսք ուղղեց Ա. Սանթինի, շեշտելով Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութեան հայ թեկնածուի մը տէր միակ կուսակցութիւնը ըլլալու գոհունակութիւնը: Ա. Կէօվճեանի գլխաւոր արժանիքը նըկատեց բազմազան կազմակերպութիւններու տէր գաղութը միաւորելը ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումի խնդրին շուրջ: Ապա կեդրոնացաւ Յունիս 13ի ընտրութեան մեծ գրաւարկին վրայ որ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցն է: Ըսաւ ու կրկնեց թէ այդ երկիրը ոչ իր աշխարհագրութեամբ, ոչ պատմութեամբ, ոչ մշակոյթով եւրոպացի չի կրնար նկատուիլ, անկախ՝ ցեղասպանութեան ճանաչումէն: Այս կէտը Իւ. Տէ. Էֆ.ը ամենայն յստակութեամբ միշտ արտայայտած էր, առանց ուրիշներու նման զայն խաղաքարտ դարձնելու ճակատագրական պարագաներու:

Նոյն մօտեցումով արտայայտուեցաւ Պ. Լըհիտէօ եւս. անհրաժեշտ նկատեց որ այսօրուընէ գծուին Եւրոպայի սահմանները ու որեւէ անորոշութիւն չձգուի Թուրքիոյ առնչուած հեռանկարին մէջ: Թուրքիա մեծ, կարեւոր երկիր էր, կարելի էր գործընկերութեան յարաբերութիւններ հաստատել անոր հետ, բայց ոչ Եւրոպայի անդամակցութեան յոյսեր տալ:

Ա. Կէօվճեան Թուրքիան բնութագրեց երկիր մը որ միայն հարցեր կը ստեղծէ: Անհիմն պնդում նկատեց անոր աշխարհավարութեան, եւրոպական նկարագրին, ժողովրդավարութեան հաւաստումները: Ապա բացատրեց Իւ. Տէ. Էֆ.ի յարելու պատճառները: Առաջինը այն էր որ հոն գտած էր ամէնէն անկեղծ, վստահելի, յստակ մօտեցումներու տէր քաղաքական կազմաւորումը ուր ամէն հարկաւոր պահուն վայելած էր Ա. Սանթինիի յորդորները, Ֆ. Պոշըպլուանի յայտնի նեցուկը ցեղասպանութեան ճանաչումի հոլովոյթին մէջ: Ապա ան անդրադարձաւ Եւրոպայի կառուցումին մէջ նոյն կուսակցութեան մօտեցումներուն մարդկայնական արժէքներու, մշակոյթի, քաղաքացիական ըմբռնումին որոնք իր դաւանած գաղափարներուն հետ կը նոյնանային:

Ա. Կէօվճեան իր խօսքը աւարտեց Եւրոպական Խորհրդարանին հայկական նիւթը ներկայացնելու անհրաժեշտ հայկական գիտակցութեան տէր անդամը ըլլալու յանձնառութեամբ:

Երեկոյթին վերջին ելոյթը ունեցաւ Մ. տը Սառնէզ. մաղթելէ ետք որ եւրոպացի 732 երեսփոխաններուն մաս կազմէ հայ երեսփոխան մը, յանձին Ա. Կէօվճեանի, պարզեց Եւրոպայի իր պատկերը: Աշխարհի մը մէջ ուր կար ԱՄՆ-ու գերակայութիւնը, Չինաստանի, Հնդկաստանի մեծ կշիռները, անհրաժեշտ էր Եւրոպան վերածել քաղաքական, տնտեսական, մշակութային միասնութեամբ ցամաքամասի մը: Ինք ալ շեշտեց թէ նման Եւրոպայի մը մէջ Թուրքիան տեղ չունէր: Կը բացառէր պատեհապաշտական, պարագայական կեցուածքը. անշուշտ դրական բան էր որ Թուրքիա յարգէր Գոփընհակընի չափանիշները, բայց ատիկա պատճառ չէր կրնար ըլլալ այդ երկրին եւրոպացի չըլլալու ուղղութեամբ իրենց մօտեցումը փոխելու: Ինչ կը վերաբերէր ցեղասպանութեան անոր կողմէ ճանաչումին, ատիկա ոչ միայն Թուրքիոյ այլեւ ամբողջ աշխարհին առնելիք քայլն էր որ ոչինչով կրնար առնչուիլ Թուրքիան եւրոպացի նկատել - չնկատելու հարցին:

Մ. տը Սառնէզ խօսեցաւ նաեւ Եւրոպայի երիտասարդութեան համար տարւող «Էրասմուս» ծրագրին մասին որուն ղեկավարներէն էր ինք:

Պարագայականին, պատեհապաշտականին շատ թէական նեցուկին յոյս չկապելու չափ անկեղծ ու իրապաշտ մօտեցումներու տէր քաղաքական դէմքի մը տպաւորութիւնը ըրաւ Մ. տը Սառնէզ: Իր խօսքին մէջ յառաջիկայ ընտրութեան քուէ ապահովելու բնական մտահոգութեան չափ ներկայ էր իր ցամաքամասին հարցերով, ապագայով լրջօրէն մտահոգ եւրոպացին:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլէն ետք, Իսիի քաղաքապետարանը Յունիս 8ին նոյն ատեն պաշտօնական ու մտերիմ ընդունելութիւն մը ըրաւ Հայաստանի խորհրդարանական պատուիրակութեան որ «Օրինաց Երկիր» կուսակցութենէն Մհեր Շահգալդեանի գլխաւորութեամբ այց մը կը կատարէ Ֆրանսա: Քաղաքապետ Ա. Սանթինի ողջունելէ ետք հիւրերն ու ներկայ քաղաքական դէմքերը, -Մէօտոնի քաղաքապետը, Օ-տը-Սէնի Ընդհ. Խորհուրդին նախագահը, Ազգային Ժողովի Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամութեան խումբին նախագահ Ֆ. Ռոշըպլուան եւ ուրիշներ-, Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեանը, հայկական կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչները, իրեն յատկանշական երգիծական շեշտով «հայկական ցամաքահանում» կոչեց վերջին օրերու Իսիի իրերայաջորդ երեկոյթները. Ղարաբաղի հրադադարի տասնամեակի նշում, Նաւասարդ պարախումբի ներկայացում, Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիի հաւաքոյթ ու Հայաստանեան պատուիրակութեան ընդունելութիւն: Իր ուրախութիւնը յայտնեց Հայաստանեան պատուիրակութեան այցին, հրաւիրելով Մ. Շահգալդեանը ներկայացնելու իր ընկերակիցները: Այս վերջինը նախ ֆըրանսերէն, ապա հայերէն իր խօսքով անդրադարձաւ երկու երկիրներու յարաբերութիւններու զարգացումին, զայն անհրաժեշտ նկատելով Հայաստանի: Յիշեց միասնական ծրագիրներու գոյութիւնը, ըսաւ թէ որոշած են Երեւանի մէջ հայկական քաղաքներու զուգորդ շուրջ 25 ֆրանսական քաղաքի նուիրուած կեդրոն մը հիմնել, զարկ տալու համար գործակցութեան: Ապա խօսեցաւ Երեւանի Ֆրանսական համալսարանին մասին որուն հիմնադիրներէն էր ինք. աւելի քան 500 ուսանողի տէր գրեթէ եւրոպական կեդրոն էր համալսարանը որ յաջորդ տարի առաջին շրջանաւարտները պիտի տար:

Նուէրներու փոխանակումով ու պատւասիրութեամբ մը աւարտեցաւ հանդիպումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 8/9)

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՖԻՆԼԱՆՏԻԱ ԱՅՑԸ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին գլխաւորած պատուիրակութեան Ֆինլանտիա այցը աւարտած է: Կաթողիկոսը այդ այցին ընթացքին հանդիպումներ ունեցած է Ֆինլանտիոյ Արքեպիսկոպոսին, վարչապետին հետ: Պատուիրակութիւնը այցելած է երկրին Աստուածաշընչական ընկերութիւնը, հանդիպում ունեցած Հելսինքիի համալսարանին Աստուածաբանութեան ֆաքիւլթէի տնօրէնութեան հետ:

Ֆինլանտիա այցին Գարեգին Բ.ի ընկերացած են Կեդր. Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Մեսրոպ Արք. Գրիգորեան, Մայր Աթոռի միջեկեղեցական յարաբերութիւններու բաժնի պատասխանատու Եզնիկ Եպսկ. Պետրոսեան, Նոր Նախիջեւանի ու Ռուսաստանի թեմին առաջնորդ Եզրաս Եպսկ. Ներսիսեան, դիւանապետ Մեսրոպ Արղ. Պարսամեան: Պատուիրակութեան ընկերացած է Հայաստանի Դանիոյ, Ֆինլանտիոյ, Նորվեկիոյ դեսպանը Վլ. Կարմիրշալեան:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԻՐԱՆ» ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Հայաստանի Գրողներու միութեան մէջ Յունիս 8ին բացուած է «Հայաստան - Իրան գրական - մշակութային կամուրջներ 2004» գիտաժողովը որուն Իրանէն մասնակցած է եօթը գրողներու պատուիրակութիւն մը: Ինչպէս ողջոյնի խօսքին մէջ ըսած է հիւրընկալ միութեան նախագահը Լեւոն Անանեան, առաջին անգամ է որ նման լայնածաւալ նախաձեռնութիւն կը կազմակերպուի: Մաղթած է որ ան երկու երկիրներու գրողներուն առիթ ըլլայ իրար ճանչնալու, նաեւ իրարու մշակոյթն ու գրականութիւնը: Գիտաժողովին նիստերէն ոմանք տեղի ունեցած են Մատենադարանին, համալսարանին մէջ: Կազմակերպուած են նաեւ գիտաժողովներ, նուիրուած հայեւիրանական պատմութեան, գրական - գիտական յարաբերութիւններուն ու հարցերուն:

***

ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 7ին, երաժիշտներու 15րդ համագումարին նախագահ վերընտրուած է երգահան Ռոպէր Ամիրխանեան: Ան ծնած է Երեւան, 65 տարեկան է, 1970էն ի վեր կը դասաւանդէ երաժշտանոցին մէջ: Հեղինակն է օփերաներու, երգաշարերու, շարժանկարի երաժշտութեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ «ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»...

Ֆրանսական մամուլին գլխաւոր նիւթն է Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը, Եւրոպական ընտրութեան նախօրեակին:

Լիպերասիոն (Յունիս 9) կրկին յօդուածներ հրատարակած էր այդ առընչութեամբ, քանի Թուրքիոյ հարցը զէնքի մը վերածուած է, որ թոյլ կու տայ ոմանց կարծիք փոխել ինչպէս Իւ. ԷՄ. Փէ.ի պարագան է եւ մասամբ նաեւ ընկերվարականներուն: Կասկած չկայ, որ Յունիս 14ին, կրնան վերադառնել իրենց անցեալի դրական կեցուածքը: Շիրաքի հիմնած կուսակցութեան ետդարձը յատկանշական է: Էրիք Էշիման կը գրէ թէ ընկերվարականներն ալ քուէարկութենէն 10 օր առաջ որոշած են «խուսափիլ Հայկական դատը»:

Երկու կուսակցութիւններն ալ կը վերանային իրենց դիրքը եւ, կը գրէ յօդուածագիրը, տեսակ մը աճուրդ կայ, որ նեղ կացութեան մատնած է Փիէր Մոսկովիչին (պատասխանատու Ընկերվարական կուսակցութեան միջազգային դիւանին եւ ջերմ ջատագով Թուրքիոյ անդամակցութեան): Թուրքիոյ ձախերը հետաձայնած են սա թեմային վրայ՝ «Ի՞նչ խաղ է որ կը խաղաք»:

Մոսկովիչի խաղ մը կը վերագրէ Ալէն Ժիւփէի ետդարձին, վստահ ըլլալով որ, ի վերջոյ, Շիրաք գորավիդ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ: Մնաց որ, կ'աւելցնէ Էշիման, խաղի գետնին վրայ, ընկերվարականներն ալ ետ չեն մնար: Ու կրկին մէջտեղ կը դրուին Հայերու պահանջները, 1915ի ցեղասպանութեան ճանաչումը որպէս նախապայման անդամակցութեան բանակցութիւններուն եւ հայկական կազմակերպութեանց իրարանցումը: Բայց, ընկերվարական «մասնագէտ մը» (որակումը յօդուածագիրին կը պատկանի) կ'առարկէ.- «Ցեղասպանութիւնը բարդ հարց մըն է, եթէ Թուրքերու պատասխանատուութիւնը բացայայտ է, զայն նախապայմանի վերածել կեղծաւոր ձեւ մըն է Թուրքիոյ երեսին դուռը գոցելու»: Միշէլ Ռոքար ալ տարբեր մօտեցում ունի.- «Ճանաչումը պէտք է պահանջուի անդամակցութեան համար եւ, ոչ բանակցութիւնները սկսելու համար: Որովհետեւ այդ բանակցութիւններն են, որոնք թոյլ պիտի տան թուրք ընկերութեան յեղաշրջումը եւ ցեղասպանութեան ճանաչումը բնականօրէն տեղի կ'ունենայ»:

Ցետոյ յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Դաշնակցութեան «սպառնալիք»ին: Ուզած է ցանկեր ներկայացնել Իլ-տը-Ֆրանսի եւ հարաւ-արեւելեան շրջաններուն: Ընկերվարականները իրար կ'անցնին (ըսողը՝ յօդուածագիրն է) եւ Հոլանտ կը ժամադրուի կուսակցութեան հետ եւ Հ.Յ.Դ. խմբակումի փոխարէն կը հրաժարի իր ծրագրէն: Մոսկովիչի կը յայտարարէ.- «Ցեղասպանութեան ճանաչումը քաղաքական պայման է: Կողմնակից կը մնանք անդամակցութեան»:

***

Նոյն թերթին մէջ, Մարք Սեմօ կ'անդրադառնայ եւրոպական աջերու թշնա-

(Շար.ը Դ. էջ)

«ԷՖԷՆՏԻՆ»

Սոնէր Եալչըն Թուրք երիտասարդ գրող մըն է. ծնած է 1966ին ու քան տարեկանին լրագրութեան սկսած: Հեղինակ է ութ հատորներու որոնց վերջինն է «Էֆէնտին»: Այս տեղեկութիւնները «Էֆէնտին ո՞վ է» խորագրուած շաբաթական էջին մէջ հաղորդած է Մարգար Եսայեան («Ակօս», Մայիս 28): Կ'աւելցընէ թէ «Էֆէնտին» հատորին նիւթը կը կազմեն Սապէթայականները, Սպիտակ Թուրքերը, Իթթիհատը, Օսմանեան ԺԹ. դարը, Հայերը եւ այս բոլորին կապը 1915ի հետ:

Ս. Եալչըն չորս տարուան հետազօտութիւններէ ետք որոնց համար աղբիւրագիտական հարուստ պաշար մը օգտագործած է, հետեւեալ թեզը կ'առաջարկէ. Օսմանեան պետութեան Ա. Աշխարհամարտի եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան շրջաններուն ազդեցիկ եւ յայտնի դէմքերը կը միանան հասարակաց յայտարարի մը շուրջ. բոլորն ալ Սապէթայական են:

Նկատի առած նիւթին մեծապէս հետաքրքրական բնոյթը, մանաւանդ որ տակաւին առիթը չենք ունեցած յիշեալ գիրքը կարդալու, թարգմանաբար կու տանք Մ. Եսայեանի գրութեան մնացեալ մասը:

«Ո՞վքեր են Սապէթայականները: Պատմենք. հարցին էութիւնը հիմնուած է Հրեաներու 1492ին Սպանիայէն արտաքսումին ու Օսմանեան կայսրութեան մօտ ապաստան գտնելուն վրայ: Այս աղանդին հիմնադիրը Սապէթա| Սէվիին հայրը՝ խախամ Մորտէհայ Սէվի այդ գաղթին նախ Մորա, ապա Իզմիր կը հաստատուի: Սապէթայ Սէվի կը ծնի 1626 Յուլիս 7ին, նոյն քաղաքին Ակորա թաղին մէջ: Ուսումը կը սկսի Հին Կտակարանի ընթերցումով: Գաղտնագիտական քապալաներով կը հետաքրքրուի ու խախամ կ'օծուի: 39 տարեկանին միստիքական տագնապի մը պահուն ինքզինք կը հռչակէ Հրեաներու սպասած փրկիչը Մեսիան ու կը սկսի աշակերտներ հաւաքել: Նպատակը Իսրայէլի պետութիւնը հիմնել ու աշխարհացրիւ Հրեաները հոն հաւաքել է:

Սապէթայ Սէվիի համբաւը կը տարածուի ու կողմնակիցներուն թիւը օրէ օր կ'աւելնայ: Օսմանեան իշխանութիւնը որ ուշի ուշով կը հետեւի այս զարգացումներուն, հրեայ համայնքին գանգատներն ալ պատրուակ ցոյց տալով կը ձերբակալէ Սապէթան ու հետեւորդները: Ըստ պատմուածին, Սուլթան Մէհմէտ Դ. Էտիրնէի պալատին մէջ ընթացող հարցաքննութեան միջոցին կը պահանջէ որ Մեսիան հրաշքներ գործէ: Երբ Սապէթայ չի յաջողիր, Սուլթանը երկու ընտրանք կը ներկայացնէ. կամ մահմետական կրօնքը պիտի ընդունին, կամ մահուանի արժանի ըլլան:

Տեսնելով որ փրկութեան ճար չէ մնացած, Սապէթայ Սէվի "Այնքան ատեն որ կ'ապրիմ, մահմետական եմ" ըսելով կ'իսլամանայ ու Մէհմէտ Ազիզ Էֆէնտի անունը կ'առնէ: Կինը Սառա կը վերածուի Ֆաթմա Հանըմի:

Այս պատահարը լուրջ տագնապի պատճառ կ'ըլլայ աղանդին մէջ: Հետեւորդներէն մաս մը դաւաճանող իրենց առաջնորդներուն որպէս հակազդեցութիւն կը լքէ աղանդը, մաս մը անձնասպան կ'ըլլայ, իսկ այն մեծամասնութիւնը որ մեզ հետաքրքրող զանգուածն է, Սապէթայի օրինակով "երեւութապէս" կ'իսլամանայ. սակայն անոնք գաղտնօրէն կը շարունակեն պահպանել իրենց հրէական ինքնութիւնները:

Այս աղանդը կարեւոր իւրայատկութիւններ ունի. օրինակ, իսկական մահմետականներու աղջիկներուն հետ չեն ամուսնանար, իրենք ալ անոնց աղջիկ չեն տար: Ամէն մէկը Թրքականին հետ եբրայական անուն մըն ալ ունի: Սապէթայականներու մեծ մասը Սպանիայէն գաղթած ըլլալով Սաֆարատ - Լատինօ կոչուած լեզուն կը խօսի: Օսմանեան կայսրութեան Սելանիկ, Իզմիր, Պոլիս, Պուրսա եւ Էտիրնէ քաղաքներուն մէջ կեդրոնացած են ,ապա սկսած ցրուիլ հիւսիսային ու միջին Եւրոպայի երկիրները:

Սապէթայ Սէվի 1675ին կը մահանայ: Զարգացումները անոր մահէն ետք աւելի հետաքրքրական կը դառնան: Հետեւորդները կը հաւատան թէ ան չի կրնար մեռած ըլլալ, -քանի որ մեսիա մը անմահ է-, այլ մարմին փոխած է: Վերջին կինը Այշէ հանըմ պնդելով որ ամուսնին ոգին իր եղբօրը փոխանցուած է, աղանդին ղեկավարութիւնը կը յանձնէ անոր, այսինքն՝ մահմետականի անունովը Ապտուլլահ Եագուպի որուն բուն անունը Եագով Ֆէրիտօ է: Կայ ընդդիմադիր խումբ մըն ալ որ կը պնդէ թէ նոր մեսիան Սապէթայի մահէն ետք ծնած անոր զաւակն է. Պարուճիա Ռուսօն, կամ մահմետականի անունով Օսման Պապան: Այս խումբը աղանդէն կը բաժնուի: Յետագային երբ այս վերջինն ալ կը մահանայ, աղանդը երկուքի կը բաժնուի ու Սապէթայական երեք աղանդ գոյութիւն կ'ունենայ:

Սոնէր Եալչըն մինչեւ ներկան հասնող իր ծաւալուն հետազօտութեան կեդրոնական տեղը գետեղած է Իզմիրցի Էվլիազատէ գերդաստանը. հետեւեալ ծանօթ դէմքերը մէկ քանին են անոնց որոնց մասին պնդումներ կան թէ սապէթայական են. Ֆէվզիյէ կոչուած դպրոցներուն հիմնադիրը Շէմսի Էֆէնտի, Իթթիհատի հիմնադիրներէն Թալաթ, Ճավիտ, Տոքթ. Նազըմ, Ճէմալ, Զօրլու ընտանիքը, Իփէքճի ընտանիքը, Ատնան Մէնտէրէսի կնոջ Պէրրին Մէնտէրէսի ընտանիքը եւ շատ ուրիշներ:

Սապէթայական աղանդին ,մահմետականութեան եւ պետական բարձրագոյն դիրքերու տիրած ու հրէական ինքնութիւնն ու Թրքականը մեծ վարպետութեամբ պահպանած այս անձնաւորութիւններուն կապը ի՞նչ է երէկուան ու այսօրուան պետութեան հետ: Ճիշդ այս մէկն է Ս. Եալչընի գիրքին "Էֆէնտի"ին նիւթը: Հաւաստիութիւնն ու գիտական բնոյթը վիճարկելի ըլլալով հանդերձ, որուչ է որ լուրջ հարցականներու առաջնորդող գիրք է: Հետաքրքրական են յատկապէս Մահմուտ Բ.ի օրով Հրեաներու հետ առեւտրական զարգացած յարաբերութիւններու տէր ենիչէրիներու դասին ջնջումը եւ Հայերու, Յոյներու զօրակցութեան արժանացած Նիզամ-ը Ճէտիտին հիմնումը, ԺԹ. դարուն Օսմանեան պետութեան ու Եւրոպայի յարաբերութիւններուն մէջ Հրեաներուն աննպաստ, իսկ Հայերուն եւ Յոյներուն նպաստաւոր փոփոխութիւններ կրած տնտեսական պայմանները, ապա անմիջապէս ետք Ապտիւլհամիտ Բ.ի անկումը եւ Իթթիհատականներու իշխանութեան գլուխ անցնելով Հայերու բնաջնջումը նիւթին սերտօրէն առընչըւած են»:

Այս ձեւով ներկայացնելէ ետք հատորը, Մ. Եսայեան կը թելադրէ զայն կարդալ:

Իսկապէս հետաքրքրական թեզ մըն է Թուրք գրողին առաջարկածը, մանաւանդ իթթիհատականներու պատկանելիութեան, հայկական ցեղասպանութեան տեսանկիւններէն: Հետաքրքրական է ըսպասել նաեւ հատորին ներկայ Թուրք հասարակութենէն տրուելիք հակազդեցութիւններուն:

Շատ հաւանօրէն տակաւին առիթներ կ'ըլլան այս նիւթին անդրադառնալու:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՅԻՍԻՆ

Հինգշաբթի, 13

Անթոնիա Արսլան իտալահայութեան քաջ ծանօթ անձնաւորութիւն մըն է: Տարիներ դասաւանդած է, արդի եւ ժամանակակից գրականութիւն Փատովայի համալսարանը: Հեղինակն է շարք մը գիրքերու, որոնցմէ վերջինն է Լա Մասսէրիա Տէլլէ Ալլօտօլէ- Արտոյտներու Ագարակը- որ ներկայացուցին Յակոբին Մանուկեանըն ու Պետրոս Քիւչուկեանը, երաժշտական ընդմիջումներով որ կատարեց դաշնակահարուհի Անի Մարտիրոսեանը, ի ներկայութեան հեղինակին, հայ ու իտալացի հոծ բազմութեան: Այս իր առաջին վէպն է: Ընտանեկան յուշերու միջոցաւ կը պատմէ հայ ժողովուրդի տառապանքը, հայրենի հողի կարօտն ու երջանկութեան մը կորուստը: Տասներեքամեայ Երուանդը կը ձգէ իր հօրենական տունը կ'երթայ Վենետիկ ուսանելու: Քառասուն տարիներ վերջ, երբ կը պատրաստուէր ընտանիքով վերադառնալ հայրենի տուն, երբ իրենները հեռաւոր Անատոլուի գեղեցիկ բնութեան գիրկը կը պատրաստուէին փառաւոր կերպով դիմաւորել իրենց եղբօրն ու ընտանիքին ,վերջապէս գրկախառնուելով կարօտ առնելու, կը պատահի անսպասելին:Իտալիա պատերազմ կը հռչակէ ու կը փակուին սահմանները: Երիտասարդ Թուրքերը մեծ Թուրքիոյ մը հեռանկարով, ուր տեղ չկայ փոքրամասնութիւններուն համար, կը հետապնդեն իրենց դժոխային ծրագիրը:

Երուանդը ալ պիտի չկարենայ երթալ իր երկիրը, խրախճանքներ պիտի չկատարուին իր երկրին մէջ, այլ անոնց տեղ պիտի ըլլան միայն մահ ու սարսափ: Մահ՝ տղամարդոց, սարսափ՝ կանանց, եւ այսպէս կը սկսի այս ընտանիքի կիներուն ոդիսականը. տեղահանութիւն, քանտարկութիւն, անօթութիւն, ծարաւ նուաստացում եւ դաժանութիւն:

Մայրեր, քոյրեր եւ զաւակներ քալելով դէպի ոչնչութիւն ,կառչելով իրենց գոյութեան, յոյսի կրակի վերջին կայծերը սրտերնուն մէջ և օգնութեամբ ի հարկէ անոնց, որոնք չուզեցին մասնակից ըլլալ այս վայրագութեան, միայն երեք աղջիկ զաւակներ եւ մանչ զաւակ մը ծպտուած կանանցի զգեստներով, պիտի կարենան հասնիլ Իտալիա ու միանալ Երուանդին: Անկէ վերջ Երուանդը պիտի խնամէ զիրենք, ապահովելով անոնց աւելի լուսաւոր ապագայ մը: Այսօր, Թոռը՝ Անթոնիա կը պատմէ այս ամէնը սրտաճմլիկ վէպով մը:

Չորեքշաբթի, 19

«Տօննէ տի Միլանօ» ընկերակցութեան անդամները ադնուօրէն փափաքած էին իրենց տարբեր ձեռնարկներու հասոյթը այս անգամ յատկացնել Արցախի հիւանդանոցներու գործնէութեան: Իտալացի բժիշկ Անթոնիօ Մօնթալթօն, որ տարիներէ ի վեր բնակութիւն հաստատած է Երեւան, եւ կը վարէ Ֆամիլի Քէյր հաստատութիւնը, իր յաճախակի ճամբորդութիւններով Հայաստան-Արցախ, բժշկական օգնութիւն կը հասցնէ կարօտեալ ընտանիքներուն, հայթայթելով անոնց ձրի դեղօրայք ու բուժում հիւանդանոցներէն ներս:

Պատահաբար այդ օրերուն Միլանօ կը գտնուէր գանատահայ պարիթօն երգիչ Նարօ Նշանեանը: Գեղեցիկ զուգադիպութիւն մը եղաւ: Ան երեկոն ճոխացուց օտար եւ հայ երաժիշտներու գործերէն հատուածներ երգելով: Պր. Նշանեան, որ ճանչցուած է Ամերիկայի եւ Գանատայի երգի սիրահար հասարակութենէն, բազմաթիւ առիթներով եւ տարբեր տեղեր, իր ի բնէ հարուստ ու լեցուն ձայնով եւ բարձր կատարողութեամբ ժողովուրդին հրամցուցած է օփերաներէն կտորներ, հայրենասիրական երգեր եւ ռոմանթիկ մեղեդիներ տարբեր լեզուներով: Երեկոն վարեց Տիկ. Վարդուհի Բամպակեանը:

Շաբաթ, 22

Ստեփանաւանի քաղաքային թանգարանին շարք մը թանգարանային արժէքներու նուիրատուութիւն: Նուիրատուութիւնը կը պատկանի իտալացի նկարիչ Անսելմօ Ֆրանչեսքօնիի այրիին Մարգարիտա Թովմասեանին, որ կը պարունակէ 1852-54 թուականին Թեհրանի մէջ Ամիր Միրզա Աստո Օլլահի կողմէ Մեծն Աղեքսանդրի պատմութեան նկարազարդման մաս կազմող 30 լիտոկրաֆիաներ եւ փանամայի ժողովրդական արուեստի 30 ձեռագործներ, ինչպէս նաեւ նկարիչ Հերման Վահրամեանի կողմէ նուիրուած ԺԹ. դարու վերջերուն պատկանող Հայաստանը պատկերացնող քան լուսանկարներու պատճէնները:

Ստորագրման արարողութեան մասնակցեցան նուիրատուները, Իտալիոյ մօտ ՀՀ դեսպան Գագիկ Պաղտասարեանը, Ստեփանաւանի պատուոյ քաղաքացի միլանահայ Պետրոս Քիւչուկեանը, իտալահայ հանդիսատեսներու ներկայութեամբ:

Ուրբաթ, 28

Սարդարապատի հերոսամարտի եւ Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան հռչակման զոյգ տօնախմբութիւնները փառաւորապէս յիշատակուեցան: Օրուան բանախօսն էր Պ. Պետրոս Քիւչուկեան: Երեկոն ամբողջացաւ երիտասարդ գրող Մանուէլա Աւագեանի առաջին գիրքի շնորհահանդիսութեամբ: Հարաւային Իտալիոյ Փուլիա գաւառի Թարանթօ քաղաքին հայ մօրմէ ծնած, գրելու տաղանդով օժտուած շնորհալի երիտասարդուհի մըն է Մանուէլա: Վէպը՝ «Ունա Թէրրա փէր Սիրանն» - («Երկիր մը Սիրանին համար») կը պատմէ հայ ծնողներէ Եթովպիա ծընած ու մեծցած ապա Իտալացիի մը հետ ամուսնացած դեռատի աղջկայ մը կեանքը: Տարիներ փնտռած էր իր ինքնութիւնը, ո՞ր երկրին պատկանելիութիւնը. հեռաւոր Հայաստանի՞ն, որ բնաւ չէր տեսած, ափրիկեան այդ տաք ու փոշոտ Եթովպիայի՞ն, ուր անցուցած էր նաեւ երիտասարդութեան մէկ մասը, թէ Իտալիո՞յ, ուր կնքելով անյաջող ամուսնութիւն մը, դառնալով մայր ու դիմագրաւելով առօրեայ ընտանեկան քաղցրութիւններն և դառնութիւնները եւ վերջապէս այս նոյն հողին վրայ, հօրը մահը ու անկէ իրեն ժառանգ մնացած նամակը իր խոր բովանդակութեամբ օգնած էին որ ան գտնէր իր երկիրը՝ Իտալիան:

Հեղինակին ու գրքին մասին խօսեցաւ Պ. Արտաւազդ Սրապեան:

Հինգշաբթի, Յունիս 3

Ֆրանսահայ բեմադիր Ռոպէր Քէչիչեանի «Արամ» ֆիլմին մասին շատ լսած ու կարդացած էինք, բայց դժբախտաբար մինչեւ հիմա առիթը չէինք ունեցած զայն դիտելու: Եկաւ այդ առիթը եւ Տի. Վի. Տի. սալիկի մը մէջ խտացուած ու մեծ պաստառի վրայ պատկերարփըռուած ֆիլմը գրաւեց ներկաներուս հետաքրքրութիւնը: Մեծ ուշադրութեամբ եւ բացարձակ կեդրոնացմամբ հետեւեցանք ֆիլմի իրադարձութիւններուն, գնահատելով եւ քննադատելով հայ բեմադիրին յանդգնութիւնը եւ ճարտարութիւնը:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Միլանօ, Յունիս 4

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») .-

Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը 18րդ անգամն ըլլալով, առանց ընդհատումի, անշեղ հաւատարմութեամբ, անխախտ համոզումներով, հայ լեզուի ծառայութեան գնահատելի նպատակով, կազմակերպեց արտասանութեան տարեկան մրցոյթը, Մայիս 23ին, Հայ Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ:

Մրցոյթ մը բացուած դպրոցներու, միօրեայ կամ ոչ, հաստատութիւններու, միութիւններու աշակերտութեան առջեւ: Անոնք կը ստանան ամիսներ առաջ հրաւէր մասնակցելու եւ համապատասխան տեղեկութիւններ ու կանոնագրութիւն:

Այս տարի, Մարսէյլէն մասնակցեցան միայն երեք հաստատութիւն՝ Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերու վարժարանը, Խ. Աբովեան դպրոցը եւ Հայ Մշակոյթի Տան - Կապոյտ Խաչ միացեալ դպրոցը:

Անտարբերութի՞ւն թէ խեղճութիւն: Երկուքը միասին անպայման: Հետզհետէ կը հեռանանք հայաբոյր եւ հայադրոշմ գաղութի մը պատկերէն: Ոչ թէ միութենական կամ գաղութային կեանք չկայ, այլեւ լեզուն բոլորովին երկրորդական գիծի վրայ դրուած է, չըսելու համար անտեսուած: Նահանջ մը, առանց խօսքի:

Բարեբախտաբար Վալանսէն երեք հաստատութիւններ՝ Դաւիթեան դպրոցը, Կապոյտ Խաչի դպրոցը եւ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ դպրոցը եկան ու խտացուցին շարքերը մասնակցողներու, որոնց թիւը հասաւ 29ի:

Այսպէս, Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը եւ անոնք որոնք կը գիտակցին մայրենի լեզուին յոյժ կարեւորութեան, կը թիավարեն հոսանքն ի վեր:

Ասկէ զատ, ձեռնարկը իր կազմակերպութեան մէջ յաջող էր եւ գոտեպնդիչ:

Պոլսահայ Մշակութային Միութեան նախագահը՝ Սարգիս Տուրսունեան արտասանեց բացման խօսքը, ընդգծելով լեզուին կարեւորութիւնը Հայու ինքնութեան հարազատութեան մէջ:

Անի Յովսէփեան որ այս ձեռնարկին ոգին եւ բազուկն է, բացատրեց մրցոյթին կանոնները, վարեց ընթացքը ծայրէ ծայր: Իր կարգին չվարանեցաւ քննադատելու անտարբերութիւնը ղեկավար ըսուածներուն, որոնք ազգային գործունէութիւն կը տանին առանց գիտակից ըլլալու ազգին հիմնական ազդակ եղող՝ լեզուին:

Մասնակցողները երեք խումբի բաժնըւած էին, ըստ տարիքի: 6էն 9 տարեկանները արտասանեցին «Փոքրիկ դպրոցականը», 9էն 11 տարեկանները՝ «Գիրքը» եւ 13էն 16 տարեկանները՝ «Ով հայ խօսէ հայերէն» (Ժագ Ս. Յակոբեան): Դատակազմը բաղկացած՝ տիկիններ Ժիւլիէթ Երմազեանէ, Սեդա Սիմոնեանէ եւ Նուշիկ Գուզուլեանէ վարձատրեց իւրաքանչիւր խումբի երեք առաջինները, սակայն բոլորն ալ իրենց մասնակցութեամբ, տարած աշխատանքով եւ լրջութեամբ արժանի են ամէն գնահատանքի, եւ բոլորն ալ ստացան նուէրներ: Մասնակցող հաստատութիւններուն տրուեցաւ մէկական բաժակ, իսկ պարգեւատրուածները Հայաստանի քարտէսը ներկայացնող ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ մետալ մը: Առաջին խումբէն վարձատրուեցան Ալիս Պօյաճեան (Դաւիթեան դպրոց, Վալանս), Վալերի Թերզեան (Անարատ Ցղութեան քոյրերու վարժարան, Մարսէյլ), Ալեքսի Մասարլեան (Դաւիթեան դպրոց, Վալանս): 9էն 11 տարեկաններէն առաջին ելաւ Կարինէ Թիւմթիւմեան (Դաւիթեան դպրոց, Վալանս), երկրորդ՝ Մարի Ժանն Գիրազեան (Դաւիթեան դպրոց, Վալանս), երրորդ՝ Ռեհան Թօփաքալ (Անարատ Ցղութեան քոյրերու վարժարան, Մարսէյլ): Իսկ մեծերու խումբէն առաջին հանդիսացաւ Մարի-Անժ Սիրանոսեան (Դաւիթեան դպրոց, Վալանս), ապա՝ Թալին Սահակեան (Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ դպրոց, Վալանս) եւ երրորդ՝ Գայեանէ Ստեփանեան (Կապոյտ Խաչի դպրոց, Վալանս):

Ընդմիջումին երիտասարդ տաղանդներ հանդէս եկան. դաշնակի վրայ՝ Ժան-Ժագ Պետիկեան եւ Գէորգ Անանեան, իսկ դուդուկով՝ Լեւոն Գոզեան:

Ձեռնարկը վերջ գտաւ Վալանսի հոգեւոր հովիւ՝ Անդրանիկ Քհնյ. Մալճեանի «Պահպանիչ»ով:

Ապա, բոլոր ներկաները հիւրասիրուեցան «Տարօն» սրահին մէջ պատրաստուած ճոխ սեղանով մը:

Կը քաջալերենք Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը յարատեւելու եւ շարունակելու իր աշխատանքը հայ լեզուի պահպանման:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

• Մայիսի 14-ին Տիւսէլտորֆ քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ կրօնագեղարուեստական երեկոյթ մը, կազմակերպուած՝ Ուղղափառ Ազգերուն Միութեան Միջազգային Հիմնադրամի «Ուղղափառ Ռուսիոյ Ձայնը Գերմանիոյ մէջ» խորագրին ներքեւ: Այս առթիւ հրաւիրուած էին եկեղեցական ու պետական շրջանակներէն տարբեր ներկայացուցիչներ, ընդ որում նաեւ Գերմանիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդը՝ Գարեգին Արքեպս. Պեքճեան:

Սոյն համերգին Առաջնորդը կը ներկայացնէին՝ Օշական Վրդ. Կիւլկիւլեանն ու Արխտակէս Աբղ. Այվազեանը:

Համերգը սկսաւ շարականներու երգեցողութեամբ, ապա շարունակուեցաւ կրօնական ու աշխարհիկ տարբեր երգերու կատարողութեամբ: Համերգի աւարտին կրօնաւորները առիթը ունեցան հանդիպում ունենալու Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Առաջնորդ Լոնկին Արքեպիսկոպոսին եւ իրեն փոխանցեցին Առաջնորդ Գարեգին Արք.ի եղբայրական ողջոյնները:

• Գերմանահայոց Թեմը Գերմանիոյ տարածքին վրայ ունի կազմակերպուած 14 եկեղեցական համայնքներ, որոնցմէ Հէսէն նահանգի համայնքը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Հանաու, 15 Մայիսին տօնախմբեց իր կազմութեան 30 ամեակը: Նոյն օրը երեկոյեան Ֆրանքֆուրթի «Բէմփինսկի» շքեղ պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ պարահանդէս մը, որուն մասնակցած էին տեղւոյն ժողովուրդը, համայնքի ու Թեմական Խորհուրդին ներկայացուցիչները, տեղւոյն եկեղեցւոյ վարչութեան գերմանացի անդամներն ու հոգեւոր հովիւը, ինչպէս նաեւ Թեմին Առաջնորդը՝ Գարեգին Արքեպս. Պեքճեան հետը ունենալով շրջանի հովիւը Արմէն Քհնյ. Մելքոնեանն ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի երիտասարդ միաբաններէն հիւրաբար Գերմանիա գտնուող Արշէն Աբղ. Սանոսեանը:

Պարահանդէսէն առաջ խօսք առնող Հէսէնի եկեղեցական համայնքի վարչութեան ատենապետը Գէորգ Սրկ. Պապազեան ներկայացուց համայնքի կազմութեան պատմութիւնը իր զանազան շրջաններու հանգրուաններով: Ապա խօսք առաւ գերմանացի հովիւը, որուն եկեղեցին կը գործածէ համայնքը: Ան ընդգծեց, թէ իր եկեղեցւոյն մէջ Հայերը հիւրասիրել իրեն ուրախութիւն կը պատճառէ, քանի որ Հայ ազգը քրիստոնէութիւնը ընդունող եւ առ այդ իր բնիկ երկրին մէջ տառապած ու հալածուած առաջին ազգերէն մէկն է: Որով տեսակ մը իր պարտքը կը համարէ իր կարելին ընել, որպէսզի օգնէ այս ժողովուրդին եւ չզգացնէ թէ օտարութեան մէջ կ՚ապրի:

Ապա խօսք առին յաջորդաբար Արմէն Քահանան ու Առաջնորդը, որոնք գնահատեցին վարչութեան ջանքերը ամէն դժուարութեան դէմ համայնքը ոտքի պահելու պայքարին մէջ: Շնորհաւորեցին համայնքի 30 ամեայ գոյութիւնը եւ մաղթեցին, որ ան գոյատեւէ տակաւին երկար տարիներ:

Յաջորդ օրը Արմէն Քհնյ. Մելքոնեան յոբելենական Ս. Պատարագը մատոյց եւ խօսեցաւ աւուր պատշաճի քարոզ մը. հաւատացեալներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

• Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի կառուցման 1700ամեակի յոբելենական ծիրին մէջ, Գերմանահայ Թեմէն ներս Հայ Եկեղեցւոյ ու իր ժողովուրդին ծառայած նշանաւոր անձնաւորութեանց պարգեւատրման հանդէսներէն մէկն ալ տեղի ունեցաւ Համպուրկի մէջ, Մայիս 23ին եւ այս առթիւ Ս. Սահակ- Ս. Մեսրոպ բարձր շքանշանին արժանացաւ Վոլֆկանկ Կուսթ:

Յարգելի գիտաշխատող եւ Գերմանիոյ կարեւորագոյն շաբաթաթերթերէն Շփիկէլի երկար տարիներու քաղաքական խմբագիրը Վոլֆկանկ Կուսթ բազմաթիւ գիրքեր ու յօդուածներ ունի Հայկական հարցին վերաբերեալ: Իր «Հայոց ցեղասպանութիւնը - աշխարհի ամենահին քրիստոնեայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը» գիրքը 2002ին լոյս տեսած է նաեւ Երեւանի մէջ հայերէնով: Իսկ նոյն հարցով, այս տարուան վերջ կը ծրագրէ հրատարակել շուրջ 2000 էջերէ բաղկացած իր կոթողական աշխատանքը, Լէփսիուսի հրատարակուած վաւերագրերու կեղծըւած ու ջնջուած էջերը եւս ամբողջացնելով:

Համպուրկի մէջ շքանշանի տուչութեան հանդէսը պատրաստուած էր տեղւոյն մշակութային միութեան կողմէ շատ խնամեալ յայտագիրով մը: Նոյն օրը շրջանի հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանի ձեռամբ Սուրբ Կէրթրուտ եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագէն ետք, եկեղեցւոյ համայնքային սրահին մէջ հաւաքուած էին գերմանացի եւ հայ հրաւիրեալները: Մշակութային միութեան վարչութեան անդամներէն Օր. Թագուհի Մանուկեանի բարի գալստեան բացման խօսքէն ետք Պ. Թորոս Սարեան ներկայացուց Վոլֆկանկ Կուսթի կենսագրականն ու կատարած աշխատանքները, մի առ մի թուելով իր հրատարակութիւնները, տալով անձին նկարագիրն ու Հայերու եւ Հայկական հարցին նկատմամբ իր ցուցաբերած ոգին: Ապա, Սերովբէ Վրդ.ին կողմէ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Հայրապետին կոնդակին հայերէն ու գերմաներէն թարգմանութեան ընթերցումէն ետք Առաջնորդը կուրծքը զարդարեց յարգելի գիտնականին Ս. Սահակ-Ս. Մեսրոպ շքանշանով: Իր արտասանած խօսքին մէջ նախ բացատրեց Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպի հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ կատարած դերը, զայն կապելով Կուսթի աշխատանքին, որ նոյնպէս հայ ժողովուրդին կը բերէ անգնահատելի ծառայութիւն, անոր ողբերգական պատմութեան մէկ շրջանին վրայ լոյս սփռելով իր հրատարակած գիրքերով ու յօդուածներով:

Հանդէսին փայլ տրուեցաւ Համպուրկի Դաւիթ քառեակի երաժշտական ելոյթով, որ հայ դասական երաժշտութենէն եւ Պէթհովէնէն նմոյշներով հանդէս եկաւ:

Հանդէսը վերջ գտաւ մշակութային միութեան կողմէ պատրաստուած ճոխ հիւրասիրութեամբ մը:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Մայիս 26

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

Ու, յանկարծ, կայծակի նման բան մը սկսաւ շարժիլ, շարժիլ, շարժիլ...

Շիմշիրն էր...

Ու ցաւի աղաղակներ, «մեղա՜յ»ներ, «մէյ մըն ալ չեմ ըներ»ներ, ա՜հ, «չէ՜, տնօրէն էֆէնտի, մէյ մըն ալ չեմ ըներ», ա՜խ, ու արցունքներ: Շիմշիրը կը շարժէր անխնայ, կատաղի, անդուլ կը շարժէր:

Կոտրեցաւ շիմշիրը: Ազատեցան տղաքը:

Տնօրէն էֆէնտին բարկացաւ դարձաւ Պարթեւեանին եւ ըսաւ.

Մէկ ամիս, մէկ սխալի տեղ երկու թիւ պակաս պիտի դնէք:

Այս պատիժը աշակերտներէն աւելի ուսուցիչը սարսափեցուց:

Ուրեմն մէկ սխալի տեղ երկու մատ պիտի գոցէր: Հապա եթէ տասը սխալ գործէր տղայ մը, քանի մատ չունէր գոցելու համար: Պարթեւեան ձայն չէր կրնար հանել: Հապա արդարութեան եւ խղճի խնդի՞րը: Ձայն չէր կրնար հանել. ըսողը տնօրէնն էր: Եւ ի՛նչ տնօրէն.- Հայոց Համխոը:

Մէկ ամիս գրեթէ հիւանդի պէս էր Պարթեւեան: Վերջապէս անցաւ այդ չար ամիսը:

Ու դարձեալ սկսաւ ըստ առաջնոյն մէկ սխալի համար գոցուիլ մէկ մատ: Մինչ այդ՝ Պարթեւեանէն անմիջապէս վերջը կուգար Սահակիկը՝ իբրեւ ամէնէն աւելի ազդուող: Իւրաքանչիւր հայերէն դասի ժամանակ երբ մէկ սխալի փոխարէն կը գոցուէին ուսուցչին երկու մատերը՝ Սահակ սարսափահար մկնիկի մը կը վերածուէր: Սահակ կը զգար, թէ իր ընկերակիցները իրեն հանդէպ կատուի դերը կ՚առնեն: Միւս կողմէ բան մը զինքը կը զարմացնէր: Տնօրէն էֆէնտի իրեն մասնաւոր սաստ մը չէր տուած: Ու տակաւի՛ն... Տնօրէն էֆէնտի աշակերտները շիմշիրով ծեծած ժամանակ իրեն բնաւ չէր զարկած: Դեռ կարգը իրեն չեկած կոտրած էր գաւազանը: Սահակ «Հայր մեր» կ՚ըսէր ամէն օր, բացին «Հայր մեր» մը:

Տղոց վիճակացոյցին միջին թիւը այդ ամիս փոխանակ իջնելու, աւելի բարձրացած էր: Եւ ահա թէ ի՛նչպէս: Երբ տնօրէն էֆէնտին իր անողորմ որոշումը հաղորդեց՝ տղաքը իրենք իրենց ու հետզհետէ իրարու մէջ սկսան փսփսալ եւ կատղիլ Սեդրակին դէմ՝ ան պատճառ գտնելով իրենց կերած ծեծին ու կրելիք թիւի անկումին: Ու քիչ մնաց որ բոլորը բանադրէին Սեդրակը, եթէ Նուպար օգնութեան չհասնէր այդ հէք աշակերտին: Նուպարիկ հաւաքեց իր ընկերները ու ըսաւ.

- Դուք վատեր էք: Սեդրակ մեր օգուտը խորհելով ատանկ բան մը ըսաւ: Անոր խօսած ատեն դուք ամէնքդ ալ ուրախ էիք, սակայն չյաջողելուն համար անոր դէմ կը սրդողիք կոր: Ատանկ բան կ՚ըլլա՞յ: Ամօթ է: Այս չարիքը վերցնելու մասին մտածենք:

- Ի՞նչպէս... Ի՞նչ կրնանք ընել... Եղածը եղաւ...

- Կը տեսնէք: Ես պիտի կարգադրեմ:

Ու քանի մը օր տղաքը անհամբեր կարգադրութեան մը սպասեցին: Երբ Հմայեակ Դիմաքսեան դասարան մտաւ իր շաբաթական դասախօսութիւնը ըսելու՝ անմիջապէս Նուպար մատը վեր բարձրացուց: Սրբազանը ոտքի հանեց զինքը եւ հրամայեց որ խօսի:

- Սրբազան հայրիկ, ես իմ դասընկերներուս կողմէ կը խնդրեմ որ այս ամիս մեզի ամէնուս ալ 7 դնելու տեղ տասը դնէք:

Տղաքը ապշեցան: Իրաւ լաւ առաջարկ էր Նուպարի ըրածը: Սրբազանը ժպիտի նմանող ծամածռութիւն մը ըրաւ եւ հաւանութիւն յայտնեց:

Տղաքը ըսին.

- Եւ փառք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Հետեւեալ օր Ֆրանսերէնի ուսուցիչ պրն. Գալուստը երբ դասարան մտաւ՝ Նուպարիկ կրկին բարձրացուց իր ցուցամատը: Երբ թոյլ տրուեցաւ իրեն ոտքի ելլել ու խօսիլ՝ ահա թէ ի՛նչ ըսաւ Նուպարիկ.

- Միսիէ Գալուստ, դասընկերներուս կողմէ ձեզի խնդրանք մը ունիմ: Շատ երախտապարտ պիտի մնանք ձեզի, եթէ մեր ըսածը ընէք...

- Ի՞նչ կայ,- ըսաւ ուսուցիչը:

- Այս ամիս մեզի բարձր թիւ դրէք, առատաձեռնութիւնով... Լաւ թիւեր, ի՞նչ կ՚ըլլայ...

- Պայմանաւ սակայն, որ միւս ամիսներու ընթացքին արժանի ըլլաք այդ բարձր թիւերուն...

- Այո՛, այո՛ միսիէ... Շնորհակալ ենք, միսիէ:

Ու պարոն Գալուստ դասը գիտցողին տասը, քիչ գիտցողին ինը ու բնաւ չգիտցողին եօթը դրաւ:

(Շար. 59)

Livres reçus

ARMENIACA

Etudes d'histoire et de culture arméniennes

Textes réunis par
ROBERT DERMERGUERIAN

Publications de l'Université de Provence, 2004

(Շար. Ա. էջէն)

մական դիրքին՝ ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան:

***

Ինչ որ հետաքրքրական է եւ կը փաստէ անգամ մը եւս, եթէ հարկ է, քաղաքական խաղերու ապաբարոյ բնոյթը, այն է որ ցարդ Հայոց ցեղասպանութիւնը «կը խանգարէր», իսկ հիմա օգտակար դարձած է անոնց համար որոնք դէմ են Թուրքիոյ անդամակցութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ քուէարկեց թիւ 1546 բանաձեւը, զոր ԱՄՆ եւ Մեծն-Բրիտանիա ներկայացուցին, Յունիս 8ին, Իրաքի վերաբերեալ: Նախապէս, բանակցութիւնները երկար տեւած էին, Ֆրանսա քանի մը բարեփոխումներ պահանջած էր, մասնաւորաբար իշխանութեան փոխանցման մասին եւ Իրաքի նոր իշխանութեան բուն իրաւասութիւններուն: Յունիս 6-ին, Ֆրանսայի դեսպանը ՄԱԿ-ի մօտ՝ Ժան-Մարք տը լա Սապլիէր առաջարկած էր որ հատուած մը աւելնայ, ուր ըսուի թէ իրաքեան կառավարութեան համաձայնութիւնը պէտք է ուզուի զինեալ կարգ մը գործողութիւններու պարագային: Բարեփոխումը քիչ մը տարբեր եղած է: Հոն կ'ըսուի թէ իրաքեան կառավարութիւնը եւ Համախմբման ուժերը պէտք է գործակցին ապահովութեան դետնի վրայ, «ներառեալ ինչ կը վերաբերի յարձակողական գործողութիւններուն»: Ամէն պարագայի մէջ, Պուշ շատ գոհ է, Ֆրանսան բաւարարուած է, կը մնայ որ Իրաք ալ գոհ մնայ...: Առայժմ, նոր կառավարութեան կազմը ոչ ոքի գոհացում կու տայ, ոչ զինեալ ապստամբներուն, ոչ ալ Իրաքցիներու մեծամասնութեան:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ, Յունիս 8ին, ձերբակալուած է Մատրիտի Մարտ 11ի ռմբափորձերուն մէկ պատասխանատու, մէկ «ուղեղ»ը, ինչպէս կ'ըսուի, անուանուած՝ «Եգիպտացի Մոհամէտ»: Իտալիոյ Ներքին նախարարին համաձայն, երկու ուրիշ անձեր ալ ձերբակալուած են, որոնց կարգին պաղեստինցի 21ամեայ երիտասարդ մը որ յարկաբաժինը վարձած էր Եգիպտացի Մոհամէտին: Պելժիոյ մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են աշարեկչութեան կապակցութեամբ:

ՊՈԼՈՆԻԱՅԻ մէջ, փոխ վարչապետ՝ Ճիանֆրանքօ Ֆինիի ընտրական մէկ ժողովին ընթացքին ռումբ մը պայթած է եւ 6 հոգի թեթեւօրէն վիրաւորուած են: Ֆինի Ազգ. Զինակցութեան պետն է, կառավարութեան աջ զինակիցը:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՉԷՉԷՆՆԵՐ Ռուսաստանէն կ'ուզեն խոյս տալ եւ առաջին դիրքի վրայ են այն դիմողներուն, որոնք քաղաքական ապաստան կ'ուզեն արտասահմանի զանազան երկիրներէ: ՄԱԿ-ի Գաղթականաց մարմնի բաները կ'ըսէ թէ 7508 ռուս քաղաքացիներ (մեծ մասը՝ Չէչէն), առաջին եռամսեայի քաղաքական ապաստանի դիմում բրած են: Այս մարզին մէջ, Ռուսաստան Իրաքէն ալ առաջ կու գայ: 2003ի երկայնքին, դիմողներու թիւր մեծ յաւելում կրած է, մէկ եռամսեայէն միւսը կրկնապատկուելով, անցնելով 5265էն 11 հազարի: Ընդհանրապէս նախընտրութիւնը կը տրուի Աւստրիոյ, Լեհաստանի, Չեխիոյ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ. - Քէչիչեան եղբայրները՝ Նուպար, Շահնուր, Անդրանիկ կրտսեր, Ասպետ 50 Եւրօ իրենց հօր՝ Անդրանիկ Քէչիչեանի ապաքինման առթիւ: Վալանսի ՌԱԿ-ի մասնաճիւղը եւ Թէքէեան Մշակութային Կեդրոնը 50 Եւրօ նոյն առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Աղաւնի Առաքելեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՄԱՆՈՒԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Մարգարիտա Սուրէնեան 20 Եւրօ, Պ. Ժան-Օհաննէս Դաւիթեան 60, Տիկին Արմենուհի Գրիգորեան 70, Պ. Արման Զորլու 150, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Մազլըմեան 30, Պ. Ժան-Ֆրանսուա Ղազարեան 230, Տիկին Սոնիա Փանոսեան 30, Օր. Ֆրանսին Գազանճեան 15,24, Տիկին Էվլին Եսայեան 30, Տիկին Նուարդ Պոյաճեան 15, Տիկին Ժերմէն Թէրլէմէզեան 30, Տիկին Լիւսի Թոփալեան 50, Տիկին Վալերի Եթերեան 50, Տիկին Մարի-Ռոզ Սահակեան 25, Տիկին Պէաթրիս Նազարեան 80, Տիկին Վերժին Տէմիրճեան 20, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ 50, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան 60, Տիկին Տէր Մանուկեան 200, Տիկին Գազազեան 60, Տիկին Սիլվա Սերոբեան 100, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տուրման 50, Տիկին Նուարդ Շաղուլեան 50:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Զատկուան իւղագին.- Տէր եւ Տիկին Եղիա Կարապետեան 150 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Մերուժան Փանոսեան 70, Տիկին Ժոզեան Պարտաքճեան-Միշօ, Տիկին Աղաւնի Պարոնեան-Եսայեան 65ական, Օր. Մաքրուհի Գրիգորեան, Օր. Սոնա Քասըմեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Նաճէլլէն, Տիկին Սաթենիկ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Ոսկէ, Տէր եւ Տիկին Թորոս Բուրուդ, Տիկին Քնարիկ Ադպաշեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճինտիրօղլու, Պ. Ժորժ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 50ական, Տիկին Նատիա Պլանշար, Տիկին Մարի Թոփալեան 40ական, Տիկին Պերճուհի Պարոնեան, Տիկին Մարգրիտ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Ամիրխանեան 35ական:

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT

REPRESENTATION THEATRALE
PAR LES ELEVES DE L'ECOLE BIHEBDOMADAIRE

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՆԿԱՐԸ

LE TABLEAU DE SAYAT NOVA

Samedi 12 juin
à 14h30 et à 16h30

26 rue Troyon 92310 SEVRES

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 12

ՏՕՆ ՍՐԲՈՅՆ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝
ԵԼԱՆՈՑՆ Ի ՎԻՐԱՊԷՆ

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Le collectif VAN face à la Commission européenne

Le Collectif VAN (Vigilance Arménienne contre le Négationnisme) tient du 7 au 11 juin une permanence quotidienne, de 13h à 17h, à proximité des locaux de la représentation de la Commission européenne, place Jacques Bainville, à Paris (métro Solférino).

Cette action vise à dénoncer l'occultation de la reconnaissance du génocide arménien dans les critères de Copenhague qui définissent les conditions de l'ouverture des négociations en vue de l'adhésion de la Turquie à l'Union européenne.

GENOCIDE OUBLIE: EUROPE EN DANGER

Collectif VAN
Contact :
Séta Papazian
Tél. : 08 70 72 33 46

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret': 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ՌՕԶԻՆ ԹԱՇՃԵԱՆ

կը ներկայացնէ
իր վերջին խտասալիկը,
նուիրուած
հայ եկեղեցական երգերու:

Ուրբաթ, Յունիս 11, ժամը 20.30ին

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue 75009 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ՄԻՕՐԵԱՅ ՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ ԷՎԻԱՆ ԵՒ ԻՎՈՒԱՐ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Էվիան ծանօթ քաղաքը եւ Իվուար ծաղկաւէտ աւանը, Կիրակի, Յունիս 13-ին:

Մասնակցութեան սակն է 35 Եւրօ:

Հետաքրքրուողներ կրնան հեռաձայնել՝

-- Լիզային՝ 04. 78. 31. 92. 98 թիւին կամ

-- Սիրվարդին՝ 04. 78. 49. 28. 87 թիւին:

Արձանագրութեան վերջին օրն է Յունիս 2:

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août

— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18

Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Հ.Մ.Ը.Մ.
U.G.A. ARDZIV

1924 MARSEILLE 2004
80e ANNIVERSAIRE

● 12 juin

SOIREE DANSANTE AU FLORIDA PALACE
— Orchestre GAIDZAG
— Violoniste virtuose ALEXANDRE
— Animation HERVE CLAUDE

● 13 juin

SOIREE DE CLOTURE
— Orchestre MASSIS
— Retransmission du match France - Angleterre (écran géant)
— Spectacle Danses et Musique :
Troupe du KARABAGH
Troupe de CHATEAU GAMBERT

● 12 et 13 juin

TOURNOI FOOTBALL — STADE SENAFRICA

Réservation : 04 91 87 32 26 — 06 12 47 53 48

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 11
VENDREDI
11 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.966

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

79e ANNEE — N° 20.966

EDITORIAL

Pour une Europe européenne

A la veille des élections européennes, qui, d'après les sondages n'intéressent personne, une drôle d'impression règne dans cette atmosphère électorale.

On a la ferme conviction, en suivant les médias, que le seul enjeu de cette élection concerne l'adhésion de la Turquie. Tous les articles, les interviews, les débats, les prises de positions se focalisent sur cette question: La Turquie doit-elle ou non entrer dans l'Union Européenne ?

La question est primordiale, mais, elle n'est pas la seule. Il va sans dire qu'un certain malaise aussi accompagne cette question. Ce malaise concerne les positions soudaines, opportunistes, sans doute provisoires de certains partis politiques, dont les retournements de veste feraient sourire, si le problème n'était pas si grave. Aussi, il est normal et naturel de faire confiance à ceux, qui n'ont pas changé d'opinion pour gagner quelques voix, mais qui, dès le début ont toujours eu une attitude nette et décisive à ce sujet. L'UDF, est, avec quelques autres, le meilleur exemple dans ce domaine. Le parti de François Bayrou n'a pas hésité non plus à donner une place éligible à un Français d'origine arménienne dans la région Rhône-Alpes — PACA — Corse, où la forte communauté arménienne, se doit de choisir l'homme, au delà de tout clivage politique.

En ce qui concerne la Turquie, il n'est peut-être pas inutile de constater l'hypocrisie, qui, comme l'arbre, cache la forêt. Au fond, personne ne veut de la Turquie en Europe, et pour certains dont le revirement soudain peut étonner, la reconnaissance du génocide arménien peut aussi servir d'alibi.

***

Les sondages prévoient donc une forte abstention, mais faut-il leur faire confiance? Il suffit de se rappeler le 21 avril 2002 et de rester méfiant. L'abstention n'a jamais été une solution, même si parfois, elle est l'expression —hélas inutile— d'un mécontentement. Le Parlement Européen n'est pas une structure abstraite et il a son rôle à jouer. Ce serait une chance pour nous si nous pouvions y avoir un député, alors que depuis des décennies, et exception faite pour Patrick Devedjian, l'absence arménienne dans le giron politique français n'est pas en notre honneur.

Le choix de dimanche est clair. Il suffit d'être fidèle à ceux qui l'ont été, qui ont toujours dit non à la Turquie, pour que l'Europe reste européenne.

«HARATCH»

ELECTIONS EUROPEENNES

Appel des candidats UDF à leurs amis Arméniens

Les élections européennes de dimanche sont un moment historique pour la communauté arménienne de France. D'abord pour dire haut et fort au Président de la République, au Gouvernement et à nos partenaires européens ce que nous pensons du projet d'entrée de la Turquie dans l'Union Européenne. Ensuite pour faire entrer un Français d'origine arménienne au Parlement européen. Ce serait une première en Europe!

En position éligible dans la région Sud Est, Alexis GOVCIYAN est l'homme du 24 avril, l'un des principaux artisans de la reconnaissance du génocide arménien au Parlement français. Le 13 juin il peut devenir le premier député européen et parlementaire français d'origine arménienne. Au parlement européen il sera la voix de l'UDF pour la question turque et les combats de toujours de la communauté arménienne.

Il a choisi l'UDF pour notre fidélité à la cause arménienne et à ses luttes au travers des députés et sénateurs André SANTINI, François ROCHEBLOINE, Rudy SALLES, Michel MERCIER.

Tête de liste en Ile-de-France, Marielle de SARNEZ est à l'origine de l'amendement reconnaissant le génocide arménienne adopté par le Parlement européen. Denis LARGHERO, proche collaborateur d'André SANTINI et conseiller général des Hauts de Seine, figure sur sa liste.

Marielle de SARNEZ, Alexis GOVCIYAN et leurs collègues futurs députés UDF au Parlement européen seront les vrais défenseurs de la cause arménienne, de la reconnaissance du génocide par la Turquie et du refus de l'adhésion de la Turquie à l'Union européenne. François BAYROU s'y est engagé.

Dimanche 13 juin envoyez Alexis GOVCIYAN et les candidats des listes UDF-Europe au Parlement européen.

UDF - EUROPE

***

L'engagement d'Alexis Govciyan

L'entrée de la Turquie dans l'Union Européenne

La question de l'examen de la **candidature de la Turquie** sera **au cœur de mon engagement.** Elle doit: reconnaître le génocide arménien de 1915, évacuer Chypre Nord, permettre à ses minorités d'avoir les mêmes droits que l'ensemble des citoyens turcs.

Le Parlement européen doit être garant de l'application de sa résolution du 18 juin 1987, pour qu'enfin la Turquie entame une mutation démocratique.

Sans cela, **cette Turquie-là ne saurait avoir une quelconque prétention au sein de l'Europe,** même pour un partenariat que l'on pourrait qualifier de privilégié.

Elu je m'appliquerai à introduire la cause arménienne dans tous les débats concernant ce sujet majeur. Pour moi, comme pour nous tous, descendants des victimes du génocide, c'est non seulement un devoir de mémoire, mais aussi et surtout, un devoir de mobilisation permanente.

Cette question fait partie intégrante des droits de l'homme. Elu, je m'engage à travailler au sein du Parlement européen dans ce sens, avec toutes les femmes et tous les hommes de bonne volonté.

Quelle Europe voulons-nous? Avec quelles valeurs? Quelles frontières?

Autant d'enjeux qui dépassent le cadre des clivages droite - gauche.

Les enjeux de ce scrutin sont énormes et l'objectif est de bâtir une Europe dans laquelle il fasse bon vivre. Nous devons en garantir les valeurs et en définir les contours.

L'Arménie doit avoir des **liens forts** avec **l'Union Européenne,** dans l'intérêt **de sa sécurité** et de **son développement,** j'y serai vigilant. La diaspora dans son entier doit y contribuer.

Enfin, les valeurs que je défends sont celles relatives à l'homme et dans ce sens, la défense de l'artisanat français, européen et des petites entreprises est également un rouage essentiel de la construction européenne. En ma qualité de Directeur de l'Institut Supérieur des Métiers, je suis très impliqué dans ce domaine qu'il est absolument indispensable de développer, pour l'emploi et la cohésion sociale.

La troisième place sur la liste UDF du Grand Sud Est est éligible à condition que tout le monde se mobilise **pour faire entendre une voix arménienne au sein du Parlement européen.**

Il faut une grande mobilisation le 13 juin 2004 pour que l'on puisse, tous ensemble, gagner. Merci de votre confiance.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 9/10)

ԴԱՏԱԽԱԶԻ ՏԵՂԱԿԱԼԸ ԱՐԿԱԾԱՀԱՐ

Յունիս 6ի երեկոյեան Պռոշեան գիւղին մօտ գլխաւոր դատախազի տեղակալ Ա. Խաչատրեանի ու Արդարադատութեան խորհուրդի քարտուղար Ի. Նազարեանի գտնուած ինքնաշարժը բախած է ճամբեզրի սիւնի մը. երկու ճամբորդները վիրաւորուած են: Ի. Նազարեանի վիճակը ծանր կը նկատուի, կողերը, գանկը, նաեւ ներքին գործարանները վնասուած ըլլալով:

***

Տ. ՆԱՂԴԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յունիս 8ին, ծննդեան 38րդ տարեդարձին առթիւ, երկու տարի առաջ սպաննուած լրագրող Տիգրան Նաղդալեանի յիշատակը յաւերժացնող յուշատախտակ մը զետեղուած է Զաքեան փողոցի թիւ 8 տան պատին: Այդ առթիւ ելոյթ ունեցողները ցաւով անդրադարձած են ոճիրին որ վերջ տուաւ երիտասարդ լրագրողին կեանքին. չեշտած են անոր ասպարէզին մէջ արձանագրուած վերելքը որ նոր որակով օժտեց Հայաստանեան Հեռատեսիլի մարզը: Հանրային Հեռատեսիլ - ձայնասփիւռի ընկերութեան Նախագահ Ա. Յարութիւնեան տեղեկացուցած է թէ յաջորդ տարի կը սկսի գործունէութիւն ծաւալել Տ. Նաղդալեանի անունը կրող Հեռատեսիլ-ձայնասփիւռի հիմնարկը, իսկ Հեռատեսիլի սեփական ընկերութիւններէն մէկը անոր անունով մրցանակ կը հաստատէ:

***

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ – 75

Յունիս 9ին Մոսկուայի մէջ սկսած է ճատրակի մրցաշարք մը որ նուիրուած է աշխարհի ծանօթ ախոյեան Տիգրան Պետրոսեանի ծննդեան 75ամեակին: Մրցաշարքին իրարու հետ կը մրցին Հայաստանի եւ աշխարհի հաւաքականները: Հայաստանի խումբը գլխաւորուած է Կ. Գասպարովի կողմէ որ ըսած է թէ մրցաշարքը ամենաբարձր մակարդակ ունեցողներու կարգին կարելի է դասել: Նախաձեռնութիւնը կազմակերպուած է Ռուսաստանի ճատրակի դաշնակցութեան եւ հայ եւ ռուս խումբ մը գործի մարդոց կողմէ: Մրցաշարքը մեկնաբանելու գործը յանձնուած է աշխարհի ծանօթ այլ ախոյեանի մը՝ Ա. Կարպովի:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԻՒՐՏ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻ Լ. ԶԱՆԱ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Եւրոպայէն անդամակցութեան բանակցութիւններու թուական մը ունենալու սիրոյն Անգարա սկսած է թրքերէն, քրտերէն հաղորդումներ սփռել. նաեւ ազատ արձակած է Լէյլա Զանայի գլխաւորութեամբ չորս քիւրտ բանտարկեալներ որոնք ամբաստանուած էին ազգ. խռովութեան ծանրագոյն մեղքով:

Փոքրամասնութիւններու լեզուով հաղորդումներու թոյլտուութեան պայմանը յարգելու արարքը առաջին օրէն պարզած է երեւոյթը փրկելու հիմնական մտայնութիւնը, քանի որ ոչ Արաբները բան մը հասկցած են «արաբերէն» հաղորդումներէն, ոչ ալ Քիւրտերը գոհացած քըրտականէն որ բառացի թարգմանութիւնը եղած է արաբականին:

Ինչ կը վերաբերի ազատ արձակուած քիւրտ երեսփոխաններուն, Լ. Զանայէն զատ խումբին մաս կը կազմեն Հաթիփ Տիճլէ, Սէլիմ Սատաք, Օրհան Տողան: Եւրոպական Միութեան ու Մարդկային իրաւունքներու միջազգային կազմակերպութիւնը առաջին օրէն զիրենք նկատած էր խղճի ազատութեան բանտարկեալներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ միջեւ մթնոլորտը կրկին լարուած է Սի Այլանտի ութ մեծահարուստներու վեհաժողովին, Ապահովութեան Խորհուրդի միաձայնութեամբ քուէարկուած բանաձեւին սիրալիր եւ հաշտարար համաձայնութենէն ետք: Արդարեւ, Շիրաք, որ հակառակ Պուշի հրաւէրին եւ տիրող տօթին, մերժած էր փողկապը հանել եւ քալելով հասած էր ժողովատեղի, չուզելով կոլֆի փոքրիկ կառքը գործածել, ըրնաւ համաձայն չէ Պուշի հետ ՕԹԱՆ-ին դեր մը տալու համար Իրաքի մէջ: Մամուլի ասուլիսին ընթացքին, չեշտած է որ կարելի չէ բարենորոգումներ պար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԶԱՐԵՀ ԱՐՔ. ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆԻ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր ծննդավայրին Պէյրութի Էշրէֆիէ թաղին մէջ, զինք ճանչցած օրէս բարեկամական ջերմ կապ մը ստեղծուած էր մեր միջեւ: Նոյն վարժարանին աշակերտած եւ նոյն եկեղեցւոյ մէջ տարբեր տարիներու դպրութիւն կատարած ըլլալով, Դպրեվանքի մէջ շարունակեցինք մեր ուսումը եւ Միաբանական Ուխտին մաս կազմեցինք, առիթ ստեղծելով որ մեր միջեւ մշակուին ջերմ եւ անկեղծ յարաբերութիւններ:

Բարի, խոնարհ, համեստ, աստուածավախ եւ եկեղեցանուէր ծառայութիւններով օժտուած հոգեւորական մը հանդիսացաւ, պատիւ եւ յարգանք վայելելով ամէնուրեք, իր կոչումին, համալսարանական բարձրագոյն ուսման տիրանալուն թէ վանական ամէնէն համեստ պաշտօններէն բարձրագոյնին կոչուած իբրեւ հոգեւորականն էր ան: Լուռ եւ երկարժամեայ աշխատանքով ինքզինք հայ եկեղեցական եւ հայագիտական ուսմանց մէջ հաստատուցած էր: Իր խօսքին, քարոզներուն, ուսումնասիրութեանց, Աստուածաշունչի թարգմանութեան եւ կրօնաբարոյական նիւթերով յագեցած դասախօսութիւններուն ընդմէջէն ցոյց տայով պատրաստուած հոգեւորականի եւ մշակոյթի գործիչի տիպար պատկերը, իր կեանքին բոլոր օրերը անմնացորդ օգտագործեց իր գիտութիւնը ծանուցանելու եւ բաշխելու Անթիլիասի եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռի բոլոր թեմերէն ներս:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Աւազանի անունով Մինաս, որդին էր Արաբկիրցի Սարգիս եւ Անժէլ Ազնաւորեանի: Ծնած էր 1947 թուականին Պէյրութ եւ աշակերտած Ս. Յակոբայ Եփրեմեան վարժարանին ((ապա՝ Ազգային Զաթըլթաշեան Բարձրագոյն Վարժարան, այժմ փակուած),որուն վաստակաւոր տնօրէնն էր Պ. Ղազար Զարըքը: Վարժարանին կից գտնուող Ս. Աստուածածին փայտաշէն եկեղեցւոյ, ապա Ս. Յակոբ քարաշէն եկեղեցւոյ մէջ, փոքր տարիքէն ան սիրայօժար դպրութիւն կատարեց այս եկեղեցւոյ մէջ, արժանանալով Քահանայ Հայրերուն, թաղականութեանց եւ հաւատացեալներու գնահատանքին: Եկեղեցւոյ լուսարար յունահայ Մինաս Մինասեան օգտակար ծանօթութիւններ կու տար իրեն եկեղեցւոյ սպասարկութեան համար:

Լիբանանահայ ազգային բարերար Յակոբ Ապաճեանի բարերարութեամբ կառուցուած Ս. Յակոբ քարաշէն եկեղեցւոյ օծումը կատարուեցաւ 1955 Ապրիլ 3ին, Ծաղկազարդի տօնին, ձեռամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեանին (ապա Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին) եւ հանդիսապետութեամբ Ս. Աթոռիս Կաթողիկոսական տեղապահ Խադ Արք. Աջապահեանին: Բարերար Յակոբ Ապաճեան 1955 Փետրուար 21ին մահացած ըլլալով եկեղեցւոյ օծման արարողութեանց ներկայ չկրցաւ գտնուիլ, իր այրին Տիկին Բերուզը ուրախութիւնը ունեցաւ անձամբ ներկայ գտնուելու արարողութիւններուն: Բոլոր հաւատացեալներուն հետ մեծ էր ուրախութիւնը նաեւ դպիր Մինաս Ազնաւորեանին:

1958-1960 թուականներուն որպէս կրօնի եւ Հայոց Պատմութեան ուսուցիչ դասաւանդեցի Ս. Յակոբայ Եփրեմեան Ազգային վարժարանին մէջ եւ աշակերտներուս մէջ թէ՛ վարքով եւ թէ՛ դասերու մէջ ձեռք բերած յաջողութիւններով Մինաս Ազնաւորեանը մնաց միշտ գերազանց եւ գնահատելի:

Երբ նախակրթարանի ընթացքը աւարտեց, Զարեհ Արք. 1960ի Հոկտեմբերին ընդունուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքէն ներս, ուր դարձեալ առիթը ունեցայ մէկ տարի ուսուցիչը ըլլալու այս տաղանդաւոր աշակերտին: 1961 Մայիսին Դպրութեան առաջին չորս աստիճանները ստացաւ ձեռամբ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Ժառանգաւորաց բաժնի ընթացքը աւարտելով,ան Սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ 1963 Յունիս 23ին, ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին, խարտաւիլակի պաշտօնը վարեց Դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Ծայր. Վրդ. Սարգիսեանը (ապա Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին):

Կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1966 Յունիս 19ին, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, ձեռամբ Դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Եպսկ. Սարգիսեանին, որ ընծայեալը կը վերակոչէ Զարեհ Աբեղայ, ի յիշատակ Զարեհ Կաթողիկոս Փայասլեանին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Խորէն Ա. Կաթողիկոսի 1966 Օգոստոս 15 թուակիր պաշտօնագրով ան կը կարգուի Անթիլիասի Մայր Տաճարի Դպրապետ եւ Դպրեվանքի Հսկիչ: Կը դասաւանդէ միաժամանակ Դպրեվանքի եւ Կաթողիկոսարանի Մեսրոպեան վարժարանին մէջ: Տարիներու ընթացքին աշխատակցեցաւ Դպրեվանքի «Գլաձոր» պարբերաթերթին եւ Կաթողիկոսարանի «Հասկ» ամսագրին:

Դպրեվանքի մէջ Ներքին տեսուչի պաշտօնը կը վարէ 1966-69 տարիներուն: Նոյն թուականներուն երաժշտական տեսական եւ գործնական դասեր կ'առնէ Լիբանանի պետական երաժշտանոցէն ներս, հինգ տարուան ծրագիրը իրագործելով: Դարձեալ նոյն տարիներուն միաժամանակ կրօնի, բարոյագիտութեան եւ Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան դասեր կ'աւանդէ Պէյրութի Սօֆիա Յակոբեան Ազգային Գոլէճին մէջ:

Զարեհ Արք. պատրաստած ըլլալով իր Վարդապետական աւարտաճառը, 1969 Մարտ 16ին, Մեծ Պահոց Դատաւորի Կիրակին, մասնաւոր Վարդապետական աստիճան ստացաւ ձեռամբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին, Խարտաւիլակն էր Դպրեվանքի Տեսուչ Մեսրոպ Վրդ. Աշճեանը (ապա Արք.): Իր աւարտաճառին նիւթն էր «Ներսէս Լամբրոնացի՝ կեանքը եւ եկեղեցական բարեկարգութիւնը»:

Ան իր բարձրագոյն ուսումը շարունակած է Հռոմի մէջ, ուր 1969 Օգոստոսէն մինչեւ 1972 կ'ուսանի երեք տարուան համար տեղւոյն Արեւելեան Ուսմանց Հիմնարկին մէջ, հետեւելով Հայրախօսական Աստուածաբանութեան դասերուն եւ եկեղեցական պատմութեան նիւթերուն: 1971ին կը ստանայ Պսակաւոր Աստուածաբանութեան տիտղոսը, իսկ յաջորդ տարին ուսումները աւարտելով կը դառնայ Դոկտորայի թեկնածու:

1971ին երբ Յունահայոց թեմէն Անթիլիաս վերադարձիս ճամբուն վրայ Հռոմ այցելեցի, Զարեհ Արք.ին համար ծանօթացման այցելութիւն մը տուինք Հռոմի Օսթիա ծովեզերեայ արուարձանին մէջ գտնուող հայացած Պերնարտի Արտաշէսին բնակարանը, որուն մեծ հայրերէն մին ծագումով իտալացի զօրավար մը եղած էր եւ Իրանի Ֆաթալի շահին (1796-1834) կողմէ Իրան հրաւիրուած, տեղւոյն բանակը կարգաւորելու համար: Այդ առիթով ան ամուսնացած էր հայազգի օրիորդի մը հետ եւ իրմէ սերած սերունդները հայացած էին: Պերնարտի ընտանիքին մօտ կը մնային Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսներու կոնդակները եւ Իրանի շահերու ֆերմանները, որոնք տրուած էին իբրեւ գնահատութիւն Պերնարտիներու նուիրատուութեանց Մայր Աթոռին եւ Իրանի զօրքին զինավարժութեանց մէջ ձեռք բերած յաջողութիւններուն: Զարեհ Արք. ու ես ի զուր փորձեցինք այս 26 կոնդակներն ու ֆերմանները Անթիլիաս փոխադրել, անկարելի եղաւ Արտաշէսն ու իր ընտանիքը համոզել:

1972ին վանք վերադառնալով, վերստին կը կոչուի Դպրեվանքի հսկողութեան պաշտօնին, դասաւանդելով հայերէն լեզու եւ Վարդապետական Աստուածաբանութիւն: Յաջորդ տարիներուն կը ստանձնէ Ս. Գրքի մեկնաբանութեան եւ Նոր Կտակարանի ներածութեան դասերը: Իր ծառայութեանց ի տրիտուր Խորէն Կաթողիկոսին կողմէ իրեն կը շնորհուի Լանջախաչ կրելու իրաւասութիւն:

1973ին, Ս. Ներսէս Շնորհալիի մահուան 800ամեակին առիթով, երբ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին նախաձեռնութեամբ Կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը կը կազմուի, ղեկավար Պ. Գէորգ Գանտահարեանին հետ Զարեհ Արք. կը հանդիսանայ խումբին հիմնադիրներէն մին եւ փոխ-խմբավարութիւնը կը վարէ մինչեւ պաշտօնով մեկնումը Կիպրոս:

1974-75ին ուսումնական տարեշրջանին Զարեհ Արք. Պէյրութի Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանին կից բացուած Համազգայինի Հայագիտական Հիմնարկէն ներս կը հրաւիրուի իբրեւ Հայ Մատենագրութեան դասախօս:Դժբախտաբար Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի կռիւները պատճառ դարձան, որ յաջորդ տարեշրջանին սոյն դասընթացքը ընդհատուի:

Կաթողիկոսարանի «Հասկ» պաշտօնաթերթի խմբագրապետի պաշտօնը կը վարէ 1975-1976 տարիներուն, նոյն տարին, առ ի գնահատութիւն իր անձնուէր ծառայութիւններուն, իրեն կը շնորհուի մանիշակագոյն ծաղկեայ փիլոն կրելու իրաւունք:

1977 Նոյեմբեր 3ին Գարեգին Ա. Սարգիսեան Կաթողիկոսին կողմէ Կիպրոսի Հայոց Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդի պաշտօնին կը կոչուի:

Կիպրոսի թեմէն ներս ան առաջին իսկ օրէն քարոզախօսութիւններու եւ դասախօսութիւններու օգտաւէտ աշխատանքին կը ձեռնարկէ, վայելելով բոլորին վստահութիւնն ու սէրը: Շնորհիւ իր հետեւողական եւ համբերատար ճիգերուն, ան յաջողեցաւ կազմակերպել թեմական ժողովի նոր ընտրութիւնները: Նորընտիր թեմական ժողովը գնահատելով իրենց Կաթողիկոսական Փոխանորդին ժողովրդանուէր ծառայութիւնները, 1979 Մայիս 30ի իր նիստին զինք ընտրեց Առաջնորդ Կիպրոսի թեմին: Սոյն ընտրութիւնը վաւերացուեցաւ Գարեգին Կաթողիկոսի 1979 Յունիս 11 թուակիր պաշտօնագրով:

Կիպրահայոց թեմական Խորհուրդին իսկ խնդրանքով Զարեհ Վրդ. Ծայրագոյն Վարդապետութեան կը կոչուի 1980 Մայիս 17ին, Շաբաթ երեկոյեան, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ, ձեռամբ Արտաւազդ Արք. Թրթռեանին եւ յաջորդ օր, Կիրակի Մայիս 18ին, Երկրորդ Ծաղկազարդի տօնին Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի եւ կ'օծուի ձեռամբ Գարեգին Աթոռակից Կաթողիկոսին, օծակից ունենալով Իրանահնդկաստանի թեմի Առաջնորդ Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեանը, ԱՄՆ-ու Արեւմտեան թեմի Առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապաքեանը եւ Լիբանանի թեմին Առաջնորդ Արամ Ծ. Վրդ. Քէշիշեանը (այժմ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին):

Ծայր. Վարդապետութեան աստիճան ստացաւ օծակից ունենալով Արամ Վրդ. Քէշիշեանը, ի ներկայութեան Խորէն եւ Գարեգին Կաթողիկոսներուն:

Զարեհ Արք. իր աշխատասէր, խանդավառ ու նուիրեալ ոգիով Կիպրոսի մէջ հայ թէ պետական շրջանակներուն եւ Յոյն եկեղեցւոյ Արքեպիսկոպոսարանին մէջ բարձր պահեց Հայ Եկեղեցւոյ վարկը եւ հեղինակութիւնը եւ հակառակ իր վարչական բազմաթիւ գործերուն եւ առաջնորդական պարտաւորութիւններուն, միաժամանակ կարողացաւ գրական եւ ուսումնասիրական աշխատանքներ տանիլ, մասնակցիլ Միջ-եկեղեցական ժողովներու, Ս. Աթոռոյ Կրօնական Ժողովի անդամի ապա ատենապետի հանգամանքով քանիցս մասնակցիլ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ գոյգ Աթոռներու բանակցութիւններուն, որոնց մէջ արի կերպով պաշտպանեց Ս. Աթոռոյս պատմական իրաւունքները, տրամաբանօրէն իր տեսակէտը պարզելով ժողովներու ընթացքին:

Ան նախաձեռնեց հրատարակութեան «Կիպրահայ Տեղեկատու» ամսաթերթին, որ իր յաջորդներուն կողմէ շարունակուեցաւ լոյս ընծայուիլ: Իր ջանքերուն շնորհիւ կառուցուեցան Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին գեղակերտ Մայր Եկեղեցին եւ Ազգային Առաջնորդարանի նոր շէնքը, որոնք մօտ են նորակառոյց Ազգային Նարեկ վարժարանին: (Տե՛ս. «Կիպրահայ Տեղեկատու», 1979 Յուլիս-Օգոստոս, էջ 6-8: «Հասկ», 1980 Յունուար-Յունիս, էջ 146-147):

Հակառակ Կիպրահայ թեմի Ազգային ժողովին եւ հաւատացեալ ժողովուրդի բուռն բաղձանքին, Զարեհ Արք. փափաքեցաւ Անթիլիասի Մայրավանք վերադառնալ գրական եւ ուսումնասիրական աշխատանքներով զբաղելու համար: Աստուածաշունչի թարգմանութեան անյետաձգելի աշխատանքը իրեն համար աստուածատուր պարտականութիւն մը համարեց եւ Կաթողիկոսութեան կողմէ իր եւ Օշական Արք. Չօլոյեանին եւ Ս. Գրոց Ընկերութեան կողմէ Վեր. Մանուէլ Ճինպաշեանին գործակցութեամբ, տարիներու աշխատանքէ ետք յաջողեցան Նոր Կտակարանի արդի աշխարհաբարի թարգմանութիւնը աւարտել եւ հրատարակել, նաեւ Հին Կտակարանի թարգմանութեան ալ նախաձեռնած ըլլալով, առաջին հերթին լոյս ընծայեց Սաղմոսաց գիրքը:

Կիպրոսէն վերադարձէն ետք Գարեգին Կաթողիկոսին կողմէ կոչուեցաւ Ճպէյլի Թռչնոց Բոյնի տնօրէնութեան պաշտօնին եւ հիմնադիրը եղաւ Գայեանեանց Միաբանութեան, պատրաստելով միաժամանակ Կուսանաց այս Միաբանութեան կանոնադրութիւնը, գրաբար լեզուով: Երկու տարի ետք կոչուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան քրիստոնէական դաստիարակութեան բաժանմունքին վարիչ տնօրէնի պաշտօնին, բազմաթիւ հրատարակութիւններու ձեռնարկելով եւ լոյս ընծայելով նաեւ Խաչեր Գալուստեան Մանկավարժական դպրոցի տնօրէն Պ. Գրիգոր Շահինեանին պատրաստած մանկական - մանկավարժական գիրքերն ու գրքոյկները:

Ան մեծ ներդրում կատարած է իր պաշտօնին բերումով Հայ Եկեղեցւոյ հոգեւոր ժառանգութեանց հրատարակութեան աշխատանքին մէջ: Ունի հոգեւոր, թարգմանական, երաժշտական եւ ուսումնասիրական բազմաթիւ հրատարակութիւններ: Իր աշխատանքներուն գլուխ գործոցը կազմեց Աստուածաշունչի արդի աշխարհաբարի թարգմանութիւնը, որ 20 տարիներու աշխատանքի արդիւնք է, որուն Նոր Կտակարանի թարգմանութիւնը արժանացաւ Բ. տպագրութեան: Մաղթելի է որ ի մօտոյ Հին Կտակարանի արդի աշխարհաբար լեզուի թարգմանութեան գործն ալ լոյս կ'ընծայուի: Դպրեվանքի մէջ ան դասաւանդեց Մեկնութիւն Ս. Գրոց, Ներածութիւն Հին Կտակարանի եւ Մեկնութիւն Աւետարանի: Ան Դպրեվանքի աշակերտներուն դպրութեան, սարկաւագութեան եւ քահանայական ձեռնադրութեանց բազմաթիւ առիթներ ունեցաւ, զորս սիրով կատարեց:

Կազմեց եւ հրատարակեց Կաթողիկոսարանի Գրպանի (փոքր) Օրացոյցները (1972-1981) ու Յուշատետրերը (1972-2002):

Իր գրական վաստակին մաս կը կազմեն բազմաթիւ բանասիրական ուսումնասիրութիւններ եւ աշխարհաբար թարգմանուած ծիսական գիրքեր, Հայ Եկեղեցւոյ շարականներու ձայնագրեալ հատորներ, Մաշտոց-Ծիսարան, թիւով աւելի քան 30 հատ:

1995 Հոկտեմբերին Գարեգին Սարգիսեան Կաթողիկոս իրեն և Վարդան Սրբազանին, Մայրավանքի միաբաններուն շնորհեց ԱՐՔութեան պատիւ ու տիտղոս, սակայն Ս. Էջմիածին մեկնումին պատճառով, չկրցաւ անձամբ յանձնել ԱՐՔութեան կոնդակները:

Զարեհ Արք. Ազնաւորեան յետ անհանգստութեան վախճանեցաւ 2004 Ուրբաթ, Ապրիլ 30ին, Զալքայի Հարուն հիւանդանոցին մէջ, երեկոյեան ժամերուն: Վերջին օծման եւ թաղման կարգը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Մայիս 3ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, յընթացս Ս. Պատարագի՝ զոր մատոյց Սուրէն Արք. Գաթարոյեանը, հանդիսապետութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ մասնակցութեամբ միաբան հայրերու, վախճանեալ Արք.ին հարազատներուն եւ բազմահարիւր սգաւոր հաւատացեալներուն եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Զարեհեան դամբարանին մէջ:

Երջանկայիշատակ Զարեհ Արք. Հայ Եկեղեցւոյ ընդհանրապէս եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռոյն մասնաւորաբար ծառայեց անշահախնդիր մօտեցումով, մերժեց փառքն ու ուռուցիկ գովաբանութիւնները, խօսքէն աւելի գործին տալով իր նախասիրութիւնը: Որպէս փայլուն աստղ մը ծագեցաւ հայ կեանքի երկնակամարին վրայ, անմոռաց պահելով իր անունն ու բեղմնաւոր վաստակը բոլորիս սրտին ու հոգւոյն մէջ:

Վարձքդ կատար սիրելի Զարեհ Սրբազան:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐՔ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ՈՒՐԱԽԱՆԱԼՈՒ ՊԱՏՃԱՌ ՈՒ ՀՐԱՒԷՐ

Դպրոցը ներշնչման աղբիւր մըն է ըՍփիւռքի մէջ [illegible] համար: [illegible]

[illegible]

Սփիւռքահայ պատմութեան մէջ [illegible] «Ազգային Բաղափականութիւն» [illegible]

[illegible]

Հարուստ թէ աղքատ, անուս թէ գիտուն
Երբանք [illegible]
Երբանք [illegible] դպրոց, գործատուն
Երբանք մշակին տալ ցանք...

Վերջին տասնամեակներու մէջին [illegible] «Ազգային Բաղափականութիւն» [illegible] ուսուցելով կրթական եւ մշակութային հաստատութիւններ, միշտ հաւատք ունենալով որ նման գաղթականներու ազգային ապագան կը պատրաստուի դպրոցներու մէջ եւ ղեկավարութիւնը համոզուած էր որ կենսական նշանակութիւն ունի դպրոցներու գոյութիւնը:

Հայ աշակերտը «Թափառելով» զանազան գաղթօճախներու մէջ, ոչ միայն ընկալեց տուեալ հիւրընկալ օտար երկիրներու լեզուական առանձնայատկութիւնները, այլեւ ազդուելով տուեալ երկրին աւանդութիւններէն եւ սովորութիւններէն, ենթարկուելով միջավայրին դրական եւ բացասական ազդեցութիւններուն, որոշ չափով կազմեց հայ աշակերտի նոր անձնաւորութիւնն ու նկարագիրը:

Ուսուցիչին պարտականութիւնը կրկնակի դժուարացաւ. պէտք է ոչ միայն դիմադրել տուեալ միջավայրին բացասական ազդեցութիւններուն, այլեւ փոխանցել դիտելիքները: Ուսուցիչին փոխանցելու կարողութեամբ, աշակերտին ընկալելու ընդունակութեամբ, նաեւ ծնողքին հետեւողականութեամբ լաւագոյն արդիւնքներ արձանագրուեցան հայ աշակերտին ուսումի ընթացքին մէջ: Այս արդիւնաւէտ եռանկիւնին աջակցութեամբ Սփիւռքահայը կրցաւ օգտակար շրջանաւարտներ ընծայել մեր համայնքներուն:

Դժբախտաբար, վերջերս Սփիւռքի մէջ որոշ ղեկավարներու եւ հասարակութեան համար կորսուեցաւ այդ «Ազգային Բաղափականութեան» արժէքը ու անտեսուեցաւ կրթական հաստատութիւններուն գոյութեան եւ պահպանման նշանակութիւնը: Ոչ միայն չկրցան տէր-տիրական կամ թիկունք կանգնիլ կրթա - մշակութային հաստատութիւններու, այլեւս ընդհանրապէս սկսան անտեսել Սփիւռքը, մոռնալ թէ Սփիւռքահայութիւնը հարազատ միաւոր մըն է հայրենիքի կողքին:

Եթէ 1995-96 տարեշրջանին Դպրոցասէր վարժարանի միջնակարգ բաժինը ունէր միայն 38 աշակերտ, ապա 2003-2004ին նոյն բաժինը կը յաճախէ 83 աշակերտ: Կան 15 շրջանաւարտներ: Որքա՜ն տարուէ տարի շրջանաւարտներու թիւը շատնայ, այնքան վարժարանին հայեցի շրջանակը ընդարձակ պիտի ըլլայ, կազմելով օժանդակ ուժ մը լիսէի մը ստեղծման եւ գոյատեւման համար:

Որքա՜ն անհամբեր մինչեւ իրենց խոր ծերութեան օրերը երանութեամբ յիշած են իրենց դպրոցական շրջանը. այդ յիշողութիւնները եղած են երջանիկ վերապրումներ:

Բայց դպրոցականի մը կեանքին մէջ հիմնական յուզումի պահը կ՚ըլլայ երկու անգամ: Աշակերտին առաջին մեծ յուզումը կ՚ըլլայ դպրոցին առաջին օրը, երբ ամէն ինչ տարօրինակ կը թուի. նոր միջավայր, կարգ ու կարգապահութիւն: Իսկ երկրորդը բաժանման պահն է. շրջանաւարտին յուզումը:

Այս տարի Յունիս 18, ժամը 20.30ին տեղի կ՚ունենայ Դպրոցասէր վարժարանի աւարտական դասարանի շրջանաւարտի «Հուսկ բանք»ի հանդիսութիւնը:

Կը հրաւիրեմ մեր հասարակութիւնը ներկայ գտնուելու եւ ուրախանալու Փարիզի շրջանի միակ հայկական միջնակարգին 15 նոր շրջանաւարտներով:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԿՈՂՄԷ ԿՈՂՄ

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ Պէչճեան սրահին մէջ [illegible] տեղի ունեցած է Մայիս 20ին, Շահան Արք.ի քահանայական ձեռնադրութեան յիսնամեակին նուիրուած: [illegible] Պատրիարքարանի պարտէզին մէջ սարքուած է պատուասիրութիւն մը: [illegible] Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ [illegible] Շահան Արք.ի մասին, [illegible] Շահան Արք.ի [illegible] Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ [illegible] Արամ Եպիսկ., [illegible] Աշխարհականներու անունով արտայայտուած է Ֆէրիգիւղի Թաղային խորհուրդի անդամուհի՝ Ժագլին Էրմէն: Էջմիծնի խօսքը փոխանցած է Դաւիթ Արք.: Հուսկ, շնորհակալութեան խօսքը արտասանած է Շահան Արք.:

***

ՊՈԼՍՈՅ Եսայեան վարժարանի պարտէզին մէջ, Մայիս 22ին, տեղի ունեցած է աւանդական «Բաժակի Օրը»: Ներկաները հաւաքուած են ճաշակաւոր սեղաններու շուրջ: Օրուան հանդիսավարը եղած է Մարիամ Տրամէրեան, որ հաւաքոյթը բանալով իր ուրախութիւնը յայտնած է այդ մէկտեղումին առիթով եւ իր երախտիքը Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Եսայեանի հանդէպ: Հրաւիրուած են երիցագոյն եւ կրտսերագոյն Եսայեանցիները բաժակ բարձրացնելու: Նախ արտայայտուած է լիսէի բաժնի տնօրէնուհի Սաթենիկ Նշան, որ իր երախտիքը յայտնած է անոնց որո՛նք հիգ կը վատնեն վարժարանը կանգուն պահելու համար, ապա խօսք առած է նախակրթարանի բաժնի տնօրէնուհի Աննիկ Գալփաքճեան, որ ըսած է թէ Եսայեանը անուն մը ըլլալէ անդին կը խորհրդանշէ սերունդներ, շրջաններ եւ անհուն ժամանակը: Յոբելեար դասարաններէն խօսք առած են (40ամեակի շրջանաւարտ) Արաքսի Քաշեան-Խօլչէր (հայերէն) եւ Վարդուհի Մերտինեան (Թրքերէն): 40ամեակին յաջորդած է 25-ամեակի դասարանը, որու անունով խօսք առած են Գայուշ Զալըքման-Կավրիլօֆ (հայերէն) եւ Արշալոյս Զօրաօղլու-Աքեէլ (Թրքերէն):

***

ՊՈԼՍՈՅ Քէնթէր Թատրոնին մէջ, Պէգճեան Սանուց Միութեան նորակազմ «Վերածնունդ» պարախումբ-նուագախումբը, Մայիս 21ին ներկայացում մը տուած է, արուեստագէտ Շիրակ Շահրիկեանի գեղարուեստական ղեկավարութեան տակ: Պարախումբը (ղեկավար Յակոբ Կիւլէչ) եւ «Հայսպար» նուագախումբը միասնաբար բեմադրած են 17 կտորներէ բաղկացած յայտագիր մը:

ՀՐԱԴԱՐԱՐԻ
ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանուցած էինք մամուլով, Ղարաբաղի հրադադարի տասնամեակին առթիւ «Ղարաբաղեան Օրեր» կազմակերպուած էին Ֆրանսայի մէջ, սկսելով Յունիս 4ին Փարիզեան Շրջանէն, Իսի-լէ-Մուլինոյի ՓԱՄԻ սրահին մէջ:

Յայտագիրը սկսած էր ժամը 15ին նըկարներու ցուցադրութեամբ. ապա կը շարունակուէր ժամը 20ին ֆիլմերու ներկայացումով, դասախօսութիւնով, հուսկ՝ գեղարուեստական բաժինով մը:

Ֆիլմերէն ետք տեղի ունեցաւ դասախօսական բաժինը, որ այլապէս շահեկան էր իր բազմաթիւ մանրամասնութիւններով, Ղարաբաղի զանազան մարզերուն մասին եւ ամէնօրեայ կեանքին:

Բացումը կատարեց Ղարաբաղի Ներկայացուցչութեան կողմէ Պ. Յ. Գէորգեան, որ անդրադարձաւ Ղարաբաղի վայելած տասնամեայ հանդարտութեան, շնորհիւ հրադադարին (1994, Մայիս 12), աւելցնելով թէ յեղաշրջումը կատարուած է երեք հանգրուաններով՝ քաղաքական, տնտեսական, մարդասիրական ու հրաւիրեց Միշէլ Բազումեանը յայտագիրը ներկայացնելու: Ան, իր կարգին առաջին խօսքը տուաւ Րաֆֆի Գալֆայեանին, որ ընդհանուր քարտուղարն է Մարդկային իրաւանց Դաշնակցութեան եւ պիտի արտայայտուէր Ղարաբաղի մէջ Մարդկային իրաւանց պարզած վիճակին մասին: Ան շեշտեց թէ նիւթը փափուկ է, քանի երկիրը գոյութիւն չունի իրական գետնի վրայ, ոչ ոքէ ճանչցուած է, ոչ իսկ Հայաստանէն: Կան դրական եւ բացասական կողմեր: Ներկայ պատկերը այս ինքնահռչակ Հանրապետութեան մէջ, ուր ոչ պատերազմ եւ ոչ ալ խաղաղութիւն կայ (հրադադարը զինադադար չէ), բոլոր հաստատումները համապատասխան են կացութեան: Քաղաքական ազատ արտայայտութիւն չկայ, բայց զսպում ալ չկայ: Պարզուած պատկերը բաւական յստակ էր, եթէ նոյնիսկ դասախօսը չմտաւ մանրամասնութիւններու մէջ, ինչպէս օրինակ՝ քաղաքական բանտարկեալներ կա՞ն, դատավարութիւնները անկախ բընոյթ ունի՞ն եւլն, եւլն.:

Իրեն յաջորդեց Ժերար Աշճեան, որու նիւթն էր տնտեսական մարզը: Ցուցատախտակի օժանդակութեամբ լայնօրէն ծանրացաւ տարբեր գետիններու վրայ՝ ագգագրական, արտադրութեան, աշխատավարձքերու, գործօն տարրերու եւլն., եւլն.: Շեշտեց թէ Հայաստան Հիմնադրամին ալ գլխաւոր մտահոգութիւնն է Ղարաբաղը եւ Հիւսիս - Հարաւ ճամբան: Այդ մասին ալ տրուեցան հարկ եղած մանրամասնութիւններ ցարդ կատարուած աշխատանքին, մնացեալին, հաւաքուած գումարներուն մասին, նաեւ անհրաժեշտութեան, թէ ինչ որ սկսած է ոչ միայն շարունակուի, այլեւ ամբողջանայ, քանի այդ ճամբան աւելի քան կենսական է ժողովուրդին համար: Յիշեց որ Նոյեմբերին կրկին կը կատարուի Ֆոնէթոնը, ինչպէս Թէլէթոնը Ամերիկա, որոնք պէտք է յաջողութեամբ պսակուին: Ներկայիս 145 հազար է բնակչութեան թիւը: Գործօն տարրն ալ այսօր հասած է 74,4%ի. աշխատավարձքն ալ տարուէ տարի կը բարձրանայ. վերջին տարիներու ամսական 52 տոլարէն այսօր հասած է 62ի: Ընդհանուր ձեւով ամբողջական պատկեր մը կը տրուէր Ղարաբաղի տնտեսական վիճակին:

Յաջորդ արտայայտուողներն էին Նատիա եւ Լեւոն Քէպապճեան, որոնք պարզեցին իրենց նախաձեռնած «Ֆամ Գուրաժ Սոլիտարիթէ»ի գործունէութիւնը Ղարաբաղի մէջ, ի մասնաւորի Մարտակերտ: Առաջին խօսողը եղաւ Տիկին Նատիա Քէպապճեան, որ մանրամասնութիւններ տուաւ 1999էն ի վեր տարուած աշխատանքին: Օժանդակութիւնը կը վերաբերի մանաւանդ այրի կիներուն եւ իրենց զաւակներուն: Ջանք թափուած է որ կարելիութիւն ունենան աշխատելու եւ այդ առընչութեամբ իւրաքանչիւրին տրուած է երկու կով եւ երկու հորթ, պայմանաւոր ձեւով, որ երբ դիրքը ամրապնդուի մէկը ետ տրուի եւ օժանդակութեան շղթայ մը ստեղծուի 25 գիւղերու մէջ, ուր 160 ընտանիքներու նման օժանդակութիւն եղած է: Տիկին Քէպապճեան նկարագրեց նաեւ կարօտեալ ընտանիքներու վիճակը, խարխուլ տուները եւլն.: Շրջանին եւ Հադրութի պարզած պատկերն ալ ամբողջացուց Պ. Լեւոն Քէպապճեան, անդրադառնալով նաեւ գաղթողներուն:

***

Այս ելոյթներէն ետք, ՓԱՄԻ-ի մեծ սրահին մէջ տեղի կ՚ունենար գեղարուեստական յայտագիրը: Պ. Յ. Գէորգեան շնորհակալութեան խօսքով բացաւ երեկոյթը, մասնաւորաբար երեսփոխան-քաղաքապետ Անտրէ Սանթինիի, որ միշտ սիրայօժար կը տրամադրէ սրահը եւ հրաւիրեց քաղաքապետը խօսք առնելու:

Իւ.Տէ.էՖ.ի փոխ-նախագահը խօսեցաւ Արցախի մասին, պատերազմին տըւած հազարաւոր զոհերուն եւ ցաւ յայտնեց, որ Ֆրանսայի դիրքը միշտ յստակ չէ, Մինսկի խումբը կը յառաջանայ, բայց այդ յառաջանալը չի դադրիր եւ անշուշտ Թուրքիան ալ իր դերը ունի: Յիշեց Ատրպէյճանի դեսպանուհին որ իրեն դիմած էր բոլորովին խեղաթիւրուած պատկեր մը պարզելու համար եւ ինք ալ հրաւիրած էր տիկինը որ գայ եւ այդ ուղղութեամբ դասախօսութիւն մը տայ...:

Խօսք առաւ նաեւ Հայաստանի դեսպանը Է. Նալպանտեան, որ ողջունեց Ղարաբացի համոյթը եւ անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին, ըսաւ որ երկու առիթով բանակցութիւնները դրական լուծումի հասնելու շատ մօտ էին (Փարիզ), բայց Ատրպէյճան ձախողեցուց եւ այսօր կ՚ուզէ ծայրէն սկսիլ: Պ. Նալպանտեան ուզեց «լաւ լուրով» մը փակել իր խօսքը եւ յայտնեց որ երկու նախագահներու (Հայաստան եւ Ֆրանսա) շփումներու շնորհիւ որոշուած էր որ 2006ը «Հայաստանի Տարի» պիտի ըլլար Ֆրանսայի մէջ:

Կարգը եկած էր բուն գեղարուեստական յայտագրին զոր ապահովեցին Ղարաբաղի պետական էսթրատային համոյթը, մեներգիչներ եւ պարախումբը:

Կասկած չկայ որ բոլոր մասնակցողները ցուցաբերեցին իսկական տաղանդ մը եւ կարելի չէ յիշել առանձին առանձին մեներգիչներ թէ այլ արուեստագէտներ: Բայց, թող թոյլ տրուի մեզի անդրադառնալ հարցի մը, որ առաջին անգամ չէ որ տեղի կ՚ունենայ: Երբ Սփիւռքը կ՚ուզէ Ղարաբաղի կամ այլ հայրենական շրջանի մը արուեստագէտները լսել, կը փափաքի որ անոնք ներկայացնեն տ՚այդ շրջանի հարազատ, փոլքլորիք պատկերը եւ խուլցնող, արդիականացած, «եւրոպականացուած» էսթրատային կոչուած երաժշտութիւն մը չհրամցուի, քանի տեղւոյն վրայ կշտացած ենք այդ աղմըկալից երաժշտութենէն: Մնաց որ, եթէ ուշադրութեամբ հետեւիք երգերու բառերուն, անհուագն ծիծաղելի կը գտնան եղանակները եւ օրինակ... Աղբիւր Սեբոբի անունը...: Պէտք է հասկնալ որ մենք կարօտն ունինք հարազատ Ղարաբաղի մը ոգիին եւ աւելորդ է ջանք թափել մեզի ցուցաբերելու համար որ արդիականութեան ալ կը հետեւինք, ֆրանսերէն երգել ալ գիտենք, եւլն., եւլն.: Այսքանը կ՚ըսուի ամենայն անկեղծութեամբ, կրկնելով թէ արուեստագէտներու տաղանդը անուրանալի է, բայց...:

Վերջացնենք, ըսելով թէ այլապէս տըպաւորիչ էր եւ գնահատելի պարախումբին փակման պարը, ինքնատիպ եւ խանդավառիչ:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Տիկին Շաւղ Եկէնեան,
Տէր եւ Տիկին Ժագ Ժիրոյեան եւ զաւակները՝ Ալեքսանդր, Փիէր եւ Լորա,
Տիկին Վերժին Եկէնեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՇԱՒՂ ԵԿԷՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 7ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունիս 14, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean Goujon Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի գերեզմանատունը, ժամը 16·30ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շաւղ Եկէնեանի եւ Տիկին Վերժին Եկէնեանի:

(Շար. Ա. էջէն)

տալրել, հարկ է խօսիլ, գործակցիլ եւ յարգել զանազանութիւնը: Եւ այդ առընչութեամբ կը մերժէ ՕԹԱՆ-ի որեւէ դեր տալ Իրաքի մէջ: Պատեհ չէ, կ'ըսէ, չատ վերապահ եմ այդ նախաձեռնութեան հանդէպ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակին Սպայակոյտի պետը զօր. Հ. Պէնթէժա Անգարայի մէջ Յունիս 9ին հանդիպում ունեցած է Թուրք իր պաշտօնակիցին զօր. Հ. Խօզքէօքի հետ: Ֆրանսական դիւանագիտական աղբիւրներ երկու բանակներուն գործակցութիւնն ու կապերը զօրացնելու կոչուած եւ մեծապէս խորհրդանշական նկատած են Ֆրանսացի զօրավարին այցը: Հայկական հարցին պատճառով երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն լարումէն ի վեր Ֆրանսացի զինուորական բարձրաստիճան պատասխանատուի մը Անգարա կատարած առաջին պաշտօնական այցը եղած է այս մէկը:

ՔԻՕԼՆԻ Թրքական թաղամասին մէջ, որ մկրտուած է «փոքրիկ Պոլիս», ռումբ մը պայթած է Յունիս 9ին, որու հետեւանքով 22 վիրաւոր կայ, չորսը՝ ծանր վիճակի մէջ: Զանազան վարկածներ կան այս առթիւ: Չեն բացառուիր նոյնիսկ մաֆիական Թրքական հաշուեյարդար մը կամ ցեղապաշտ արարք մը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret': 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Le Docteur Marjolaine Apkarian et ses enfants,
Le Docteur Catherine Apkarian
ont la douleur de faire part du décès de leur mère et grand-mère

Agathe-Aghavnie APKARIAN

survenu le 2 juin 2004.

Les obsèques ont eu lieu le lundi 7 juin en l'église apostolique arménienne St. Jean-Baptiste dans l'intimité familiale.

HARATCH présente ses condoléances à Marjolaine et à Catherine.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Տէր եւ Տիկին Ժագ Կոչկարեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Տէմիրճեան, Պ. Գեղամ Թորոսեան, Տիկին Մայրանոյշ Քոգճու, Պ. Բիւզանդ Տէր Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Նազարեան, Տիկին Վալանթին Սարակուզէլեան, Տիկին Նոյեմի Լորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Շըմաւոնեան 30ական Եւրո, Տէր եւ Տիկին Լիւք Ասատուրեան, Տիկին Սոնա Փանոսեան, Տիկին Սալի Պապայեան 25ական Եւրո, Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 23 Եւրո, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետեան 20ական Եւրո, Տիկին Արշալոյս Աղաչեան, Պ. Ալպէր Ներսէսեան 15ական Եւրո, Պ. Փէշտիմալճի 10 Եւրո:

(Շար.)

ASSEMBLÉE GÉNÉRALE
de l'Association Arménienne d'Aide Sociale

L'Assemblée Générale de l'Association Arménienne d'Aide Sociale aura lieu le **Jeudi 17 juin 2004 à 20h30** au Siège de l'Association **77, rue La Fayette, Paris 9ème**

Il sera procédé au renouvellement par moitié du Conseil d'Administration (8 postes à pourvoir).

Le Conseil d'Administration fait appel à candidature aux membres adhérants de l'Association.

Celles-ci doivent parvenir à l'Association au plus tard le 24 mai 2004.

Elles doivent être signées et indiquer les noms, prénom et adresse du candidat.

CONSEIL D'ADMINISTRATION

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ակաթ Աբգարեանի թարմ յիշատակին Անահիտ Գաւէզեան 30 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆ

Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան յաջորդ Վարչական Կազմի 11 անդամներու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 27 2004
Ազգային Միութեան բոլոր անդամները, այժմէն իսկ, կրնան իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել գրաւոր, ղրկելով իրենց դիմումնագիրը Միութեան կեդրոնատեղին՝
295, Ռիւ Անտրէ Ֆիլիփ, 69003 Լիոն:
Թեկնածութեան վերջին թուական որոշուած է 2004 Յունիս 21:
2004 Յունիս 21ի կէսօրէն ետք թեկնածութիւնները ընդունելի չեն: Նամակատան կնիքը հաշուի կ'առնուի որպէս վկայութիւն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 12

ՏՕՆ ՍՐԲՈՑ
ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ՝
ԵԼԱՆՈՑՆ Ի ՎԻՐԱՊԷՆ

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 Juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

la **FRA DACHNAKTSOUTIOUN**
et
le **COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE**
appellent à **manifester** à Paris
le **Samedi 12 juin** (veille des élections européennes)

Contre cette Turquie dans l'Europe Le combat continue...

En décembre 2004, le Président de la République française donnera un avis décisif au sommet des chefs d'Etats de l'Union européenne sur l'entrée de la Turquie dans l'Europe.

Si nous voulons que le Président Chirac se fasse le relais de la position des Arméniens de France, nous devons lui démontrer que nous restons mobilisés.

Pendant les 6 prochains mois, nous devons sans relâche, prouver notre détermination.

RENDEZ-VOUS A 15h30 DEVANT LA STELE DU R. P. KOMITAS
(Place du Canada - Métro: Champs-Elysées Clémenceau)
DEFILE VERS L'ELYSEE

Service d'autocars :

ALFORTVILLE	14h15 devant la Place Achtarak
ARNOUVILLE-LES-GONESSE	14h15 devant le Stade Léo Lagrange
ISSY-LES-MOULINEAUX	14h15 devant l'Eglise Apostolique Arménienne

DEUX VOYAGES EN ARMÉNIE
(OECUMENIQUES, CULTURELS, HUMANITAIRES)

12 AU 26 AOUT : VOYAGE POUR JEUNES (18 à 30 ans)
prix : 840 euros
25 OCTOBRE AU 1er NOVEMBRE : (Tous âges)
prix : 1100 euros

Accompagnateur : **Pasteur SAMUEL SAHAGIAN**
organisés par **Solidarité Protestante France-Arménie**
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA : 1, rue Cabanis, 75014 Paris (Tél. : 01 47 35 30 23)
(Extension possible au Karabagh du 1er au 3 novembre)
(Programme détaillé sur demande)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION DES PARENTS D'ELEVES
vous invitent

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
à la fête champêtre traditionnelle

Dimanche 20 juin 2004
à partir de 12 heures
26 rue Troyon 92310 SEVRES

Animation arménienne avec MARTEN YORGANTZ et son Orchestre

Chants et danses par les enfants de l'Ecole
Khorovadz — Buffet — Buvette
Jeux — Tombola

Réservations de tables : **01. 47. 97. 64. 16**
— Grand parking —
Tout est prévu en cas de pluie

Croix Bleue des Arméniens de France SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates** : du 30 juillet au 16 août
— **Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.967 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.967

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Մասնաւոր խանդավառութիւն մը չըկայ այս ընտրութեան առթիւ եւ վերջին վիճաբանումները տեղի ունեցան Հինգշաբթի իրիկուն, Յունիս 10ին, նաեւ հեռատեսիլէն: Գլխաւոր կուսակցութիւններու տեսակէտներն են.–

ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ. (Ժիւփէ).– Նման կուսակցութեան հանրագրին, լոզունգն է «Եւրոպայի հետ, Ֆրանսան մեծ տեսնենք», ինչ որ լրագրողուհիի մը աւարկութեան արժանացաւ (Ֆրանս 2, Յունիս 10, ժամը 21էն 23) այն տպաւորութիւնը թողլով որ ֆրանսական մեծամոլութեան մը նշանն է: Մինչ Ֆրանսա, որ 87 երեսփոխան ունէր, այլեւս միայն 78 երեսփոխան կ'ունենայ Նիսի համաձայնութեան հետեւանքով (բնակչութեան թիւի համեմատութեամբ): Ընդհանուր թիւը 732 է: Ժիւփէի համար, Եւրոպական Միութեան ապագան կը կայանայ առանձնաշնորհեալի կարգավիճակ մը ընձեռելու մէջ Թուրքիոյ, առանց զայն ներս առնելու (կը տարբերի Շիրաքի կարծիքէն, բայց կրնայ փոխուիլ): Պէտք է ընդունիլ սահմանադրութիւնը, ընկերային գետնի վրայ համապատասխան չափանիշներու հասնիլ: Ապահովութեան համար, եւրոպական արդարութիւն մը ստեղծել, պայքարիլ գաղտնի գաղթին դէմ, ներդաշնակել ապաստանի իրաւունքը:

ԻՒ.ՏԷ.ԷՖ. (Ֆ. Պայրու).– Եւրոպական Միութեան ապագային համար, կ'ուզէ որ Սահմանադրութիւնը հանրաքուէի ենթարկուի, վերջնապէս մերժել Թուրքիոյ թեկնածութիւնը, Եւրոպայի Նախագահ մը ընտրել հանրաքուէով: Կ'ուզէ որ արտաքին եւ պաշտպանութեան քաղաքականութիւնը հասարակաց ըլլան: Ընկերային աւելի լաւ համագործակցութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատէ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ (Ֆր. Հոլանտ).– Աշխատանքի եւ տնտեսութեան գետնի վրայ կ'ուզէ որ կայունութեան ուխտը փոխարինուի աճի ուխտով մը: Ապագային համար, կողմնակից է որ Սահմանադրութիւնը հանրաքուէի ենթարկուի եւ Տնտեսութեան ու Արտաքին նախարարութեան եւրոպացի նախարար մը նշանակուի: Պէտք է զարկ տալ հասարակաց պաշտպանութեան մը, անկախ Ամերիկայէն: Ապահովութեան գետնի վրայ հարկ է ամրապնդել ոստիկանական եւ դատական համագործակցութիւնը:

ԿԱՆԱՆՉ.– Կ'ուզէ ներս առնել Թուրքիան եւ այս հարցին կապակցութեամբ Հ.Յ.Դ.ը (Յունիս 10 թուակիր յայտարարութեամբ) կը հրաւիրէ քուէարկողները որ քուէ չտան, քանի Յունիս 9ին ալ, Միթիւալիթէի սրահին մէջ, Գոհն-Պէնտիթ անհարկելով Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան եւ Հ.Յ.Դ.եան հասարակաց դիրքին յայտարարած է «յիմարութիւն է, պահուըտուք մըն է իսկական հարցի մը եւոին, չըսելու համար որ Թուրքիոյ մուտքը կ'արգիլուի»:

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏ.– Ժ.-Մ. Լը Փէն կ'ուզէ որ Ֆրանսացիները յարգանքի արժանանան: Բոլորովին դէմ է Թուրքիոյ մուտքին, պէտք է կրկին բանակցիլ եւրոպական դաշինքներու մասին, վերահաստատել մաքսային իրաւունքները:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ.– Եւրոպա մը կ'ուզէ, բայց ո՛չ այս մէկը: Տեսակ մը աշխատանքի պատրաստութեան դրութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատէ, որպէսզի գործազուրկները կարենան նոր արհեստ մը ընտրել: Ապագային համար ամրապնդուած ընկերակցութիւններ կ'ուզէ ՀԱՊ-ի եւ Մաղրեպի հետ: Դէմ չէ Թուրքիոյ անդամակցութեան, որոշ նախապայմաններէ ետք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԼԻԿԱ ԵՒ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ.– Կը մերժեն ներկայ Սահմանադրութիւնը, կ'ուզեն որ դրամատուներու գաղտնապահութիւնը վերնայ, բոլորը պէտք է ձրի խնամքի իրաւունք ունենան, վիժումը պէտք է արտօնուի բոլոր երկիրներուն մէջ:

Դեռ կան անշուշտ բազմաթիւ այլ հոսանքներ: Ֆիլիփ Վիլիէ, որ սուվըրէնիսթ որակուած է... — Ֆիլիփ տը Վիլիէ

Դեռ կան անշուշտ բազմաթիւ այլ հոսանքներ: Ցիչենք Փասքուան, որ «Ազգերու Եւրոպա մը» կ'ուզէ: Վճռապէս դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան: Իլ-տը-Ֆրանսի իր ցանկին 13րդ տեղը կը գրաւէ Միշէլ Թաշճեան: Հինէն եւ յամառօրէն Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ է Ֆիլիփ տը Վիլիէ, որ սուվըրէնիսթ որակուած է, քանի աւելի տեղ կ'ուզէ Ֆրանսայի համար:

Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ է նաեւ Պրինօ Մեկրէ:

Խորքին մէջ, ինչպէս գրեցինք, այս ընտրութեան պարագային շատ մեծ դեր կը գրաւէ Թուրքիան, որ ինչպէս կը խորագրէր Ֆիկառօ (Յունիս 11) «Թուրքիոյ թեկնածութիւնը կը պառակտէ Եւրոպան», հակառակ անոր որ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը ուղղակի չի վերաբերիր Ստրազպուրկի Խորհրդարանին:

Միջազգային յարաբերութիւններու մասնագէտ մը՝ Ալեքսանդր Լըֆէվր կը բացատրէ որ տարբերութիւն մը կայ «պաշտօնական ճառին եւ հանրային կարծիքի իրականութեան միջեւ»: 1963էն ի վեր, կառավարութիւնները եւ Եւրոպական Յանձնախումբը զօրաւիգ եղան թեկնածութեան, միանգամայն «ժամանակ շահելու» մտայնութեամբ, բայց հանրային կարծիքները պատրաստ չեն: Աւստրիա դէմ է, Լեհաստան, որ կը պնդէ Եւրոպայի «քրիստոնէական արմատներու» յիշատակութեան վրայ, կ'առարկէ որ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ Եւրոպայի ինքնութեան մէկ կարեւոր մասը: Անվերապահ կողմնակից կը մնան Անգլիա (Ուաշինկթընի օրհնութեամբ), Աթէնք, որ կը խորհի թէ հարցերը աւելի դիւրին կը կարգադրուին:

***

Բաւական երկդիմի կը թուի Ֆրանսայի գլխաւոր կուսակցութեան՝ ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.ի դիրքը: Ա. Ժիւփէ բոլորովին դէմ արտայայտուեցաւ, ինչ որ սակայն ընտրական խաղ մը նկատուեցաւ, այն տպաւորութիւնը թողլով որ ընտրութեան վաղորդայնին, կրկին կողմնակից կը դառնան, Շիրաքի կողքին: Նոյն կուսակցութենէն, նախկին Նախարար՝ Հերվէ տը Շարէթ կը ճշդէ, առաջքն առնելու համար ստեղծուած թիւրիմացութիւններու՝ «կրկնակի խաղ չկայ: ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.ն երբեք պիտի չըվաւերացնէ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը եւ եթէ Շիրաք այո՛ ըսէ, առանձին կը մնայ: Հարցը, ուրեմն, փակուած է»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 10/11)

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին հրաւէրով գացած է Մեծն-Բրիտանիա ուր նոյն ատեն անդրանիկ հովուական այց մը կու տայ տեղւոյն հայկական թեմին: Իրեն կ'ընկերանան Էջմիածնի միջեկեղեցական բաժնի պատասխանատու Եզնիկ Եպիսկ. Պետրոսեան, Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի թեմին առաջնորդ Եզրաս Եպիսկ. Ներսիսեան, գաւազանակիր Մեսրոպ Արքեպս. Պարսամեան եւ Երեւանի պետական համալսարանի տեսուչ Ռ. Մարտիրոսեան:

***

ԲԱՔՈՒ ԴԺԳՈՀ Է ՓԱՐԻԶԷՆ

ԼՂՀ Նախագահ Ա. Ղուկասեան որ հրապարակին տասնամեակի նշումներուն առիթով Ֆրանսա կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր, պատճառ եղած է որ Բաքու բողոքագիր մը յղէ Ֆրանսայի Արտաքին գործերու Նախարարութեան: Հոն դժգոհութիւն արտայայտուած է նշեալ հանդիսութիւններուն մասնակցելու համար Ա. Ղուկասեանի Ֆրանսա այցին: Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու Նախարարութեան մամուլի բաժնին պետը Մ. Միրզաղաէ ըսած է թէ Ա. Ղուկասեանի այս այցը չի կրնար պաշտօնական համարուիլ, քանի որ ան հրաւիրուած է հայ համայնքին կողմէ:

***

Կ. ԴԱԼԼԱՔԵԱՆԻ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան կեդրոնին մէջ Յունիս 10ին հանդիսաւորութեամբ նշուած է խորհրդային շրջանին Սփիւռքի հետ մշակութային կապերու կոմիտէին ծանօթ նախագահ, բանասէր Կարլէն Դալլաքեանի 75ամեակը: Այդ առիթով նոյն միութեան «Արարատ» շքանշանով պարգեւատրուած է: Միութեան նախագահ Ռ. Միրզախանեանի, Գիտութեան Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկի տնօրէն Ա. Մելքոնեանի շնորհաւորական ուղերձներէն ետք Արարատեան թեմի առաջնորդի փոխանորդ Նաւասարդ Եպիսկ. Կճոյեան կարդացած է Գարեգին Բ.ի շնորհաւորական ուղերձը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԷ ՉԱՐԼԶ, որ կուրցած էր 7 տարեկանին, բայց երգի եւ երաժշտութեան մէջ գտած էր այնպիսի մխիթարութիւն մը, որ այսօր ճազի սիրահարները կ'ողբան իր մահը, 73 տարեկանին, լեարդի հիւանդութենէ: Հռչակաւոր էր «սաուլ միւզիք»ը եւ մեծ վարպետն էր պլուզի եւ կոսփէլի: Սուգի մէջ թողուց ճազը:

ՇԻՐԱՔԻ ԵՒ ՊՈՒՇԻ տարակարծութիւնը կը յարատեւէ, հակառակ երեւութական սիրալիրութեան: Պատճառը միշտ Իրաքն է, որու երկու կէտերու շուրջ Շիրաք համամիտ չէ Պուշի որոշումներուն: Մէկը կը վերաբերի ՕԹԱՆ-ի, որուն կենսական դեր մը կ'ուզէ տալ Պուշ, միւսն ալ պարտքին մասին է: Պուշ կ'ուզէ որ Իրաքի պարտքը ամբողջովին ջնջըւի, մինչ Շիրաք 50%ի համաձայն է:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՕՍԷԹԻԱՅԻ «Նախագահ»՝ Էտուար Կոկոյթի յայտարարած է Մոսկուայի մէջ, որ եկած էր (Յունիս 10) պաշտօնապէս իր անկախութիւնը պահանջելու: Անջատողական այս հանրապետութիւնը կ'ուզէ որ Վրաստանէն խզումը պաշտօնական բնոյթ առնէ:

ԺԻՒՓԷ առաջարկած է Փարիզի քաղաքապետին, որ 1,18 միլիոն Եւրօ վճարէ չեղած աշխատանքներու փոխարէն (ապօրինի կերպով վճարուած Փարիզ-Քաղաքի կողմէ) եւ իրեն դէմ դատը քաշւի: Պ. Տըլանոյէ մերժած է:

ՔԱՐԱՃԻԻ մէջ, զինուորական բարձրաստիճան զինուորականի մը դէմ ոճրափորձ մը գործուած է, որու հետեւանքով 11 մեռեալ կայ: Ապահովութեան ուժերու 10 անդամներ եւ անցորդ մը զոհ գացած են անծանօթներու կրակոցներուն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, չինացի 11 բանուորներ սպաննուած են, Յունիս 9էն 10ի գիշերը, իրենց կայանին վրայ յարձակման մը ընթացքին: Կ'աշխատէին ճամբաներու վերաշինութեան ծրագրի մը վրայ, Քունտուզէն 35 քիլոմեթր հեռու: Բոլոր վարկածները նկատի առնուած են, ներառեալ Ալ-Քաիտա եւ Թալիպան:

ՕՏԷԹ ԼՕՌ, ֆրանսական բեմի եւ սինեմայի ծանօթ դերասանուհին, որու ժպիտը այնքան կախարդական բնոյթ ունէր, մեռաւ 87 տարեկանին: Խաղացած է շատ ծանօթ դերասաններու եւ դերասանուհիներու հետ, ինչպէս՝ Ժան Կապէն, Միշէլ Սէրօ, Միշէլ Մորկան, Ճինա Լոլոպրիճիտա եւլն.:

ՓԱՐԻԶ եւ ՊԵՐԼԻՆ համաձայնած են ամրապնդելու համար իրենց գործակցութիւնը ահաբեկչութեան դէմ, մասնաւորաբար առաւել չափով պիտի փոխանակեն իրենց տեղեկութիւնները, առաջքն առնելու համար ոճրափորձերու ծրագիրներուն: Ֆրանսայի Ներքին Նախարարը՝ Տ. տը Վիլըփէն եւ գերմանացի իր պաշտօնակիցը յայտարարած են որ ի մօտոյ «աշխատանքի միացեալ խումբ մը» պիտի ստեղծեն, մասնագէտներէ բաղկացած:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ «Տիրոջ դիմադրութեան բանակ»ին ուգանտացի ապստամբները 41 սուտանցի գիւղացիներ սպաննած են, յարձակման մը ընթացքին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը վճռած է յաջողցնել Գազայէն քաշուելու իր ծրագիրը, ըստ յանձնախումբին ժամանակացոյցին (2005 Սեպտեմբեր).

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ մէջ տասնամեակներու թաքուններէն մէկն ալ Համայնավար կուսակցութեան կարճատեւ անցեալը եղած է: Անոր հայ երիտասարդներու խումբի մը մասնակցութիւնը երկար ատեն որպէս բերնէ-բերան անցած պատմութիւն մընացած է, մինչեւ որ վերջին շրջանի խօսքի յարաբերական ազատութիւնը մութին մէջ պահուած շատ մարզերու նման լոյսին բերած է այս մէկն ալ: Ճիշդ է որ խնդրոյ առարկայ Հայերը կարեւոր տոկոսով մեր իրականութեան մէջ քիչ կամ շատ ծանօթ գրական դէմքեր եղած են, ինչպէս Արամ Փէհլիվանեան, Ժագ Իհմալեան, Աւետիս Ալեքսանեան, Պարգեւ Շամլկեան, եւլն., բայց նոյնքան յայտնի չէ անոնց թրքական կուսակցութեան մէջ տարած գործունէութիւնը:

Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթը (Մայիս 28) վերջին էջին մեծ մասը յատկացուցած է Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութեան շրջանակին մէջ հայկական հարցին չգտած տեղին: Ատիկա ըրած է հրատարակելով ծանօթ Թուրք համայնավար դէմք Վէտաթ Թիւրքալիի հետ հարցազրոյց մը, յիշեալին 85րդ տարեդարձին պատրուակով:

Զրուցավար Հրանդ Տինք նախ կը խընդրէ որ իր խօսակիցը անցեալ դարու 40ական թուականներուն կազմակերպուած այդ շարժումին հայ մասնակիցները թուէ. Վ. Թիւրքալի կը յիշատակէ Կէտիկ Փաշայէն Հայկ Աչըքկէօզը որուն միջոցաւ ճանչցած է միւսները. Նուրհան եւ Արա Ալթունեան, որոնք որպէս համակիր մնացած են, առանց կուսակցութեան անդամագրուելու, յետոյ Ա. Փէհլիվանեանը: Այդ շրջանին անձամբ չէ ճանչցած Իհմալեանները. Վարդանը ճանչնալու առիթ ունեցած է յետագային: Չի մոռնար նշելու թէ Հ. Աչըքկէօզի հրատարակելի յուշերուն մէջ բաւական տեղեկութիւն կայ այս մասին:

Հասկնալի է որ խնդրոյ առարկայ կուսակցութիւնը հիմնուած է որպէս Ընկերվարական բանուորական, գիւղացիական կուսակցութիւն: Անոր անդամները ձերբակալուած, ամբաստանուած են որպէս գաղտնի Համայնավար կուսակցութեան շարունակութիւնը ապահովողներ: Բայց նոյն ատեն թրքական կառավարութիւնը ուշադիր գտնուած է բացայայտ հակադրութեան մէջ չգտնուելու Խորհրդային Միութեան հետ: Համայնավար միջազգայնականն ալ Թուրք համայնավարներուն թելադրած է քէմալականները սիրաշահիլ որպէսզի Ֆաշիստներուն հետ չըմիաբանին ու երկիրը Գերմանիոյ դաշնակից չըլլայ: Սակայն Աշխարհամարտէն ետք նոր շրջան մը կը բացուի: Թուրքիոյ հակախորհրդային հոսանքը կը զօրանայ ու Թուրք համայնավարներուն կազմակերպութիւնը կը նկատուի խորհրդային գործակալ ուժ մը: Հակառակ այդ անունը չկրելուն, Ընկերվարական բանուորական, գիւղացիական կուսակցութիւնը համայնավարներէն տարբեր ընդգրկած ըլլալուն դժուար չըլլար այդ նկատումը հիմնաւորել: Անդամները կը հարցաքննուին, կը բանտարկուին ու կուսակցութիւնը կը փակուի:

Վ. Թիւրքալի Հայերու խումբին ձերբակալուածներէն գնահատանքով կը խօսի Ժ. Իհմալեանի մասին. կ'ըսէ թէ հարցաքննութեան ամէնէն անդրդուելի յայտնուածը եղած է, իսկ ամէնէն չուտ տեղի տուած է Ա. Փէհլիվանեան: Հայերու խումբը ութ հոգիի չափ էր ըստ իրեն. անոնց ու Թուրքերու խումբին միջեւ ճակատումներ եղած են բանտին մէջ:

Հարցազրոյցին ամէնէն հետաքրքրական մասը Հայկական հարցին վերաբերողն է: Հ. Տինք կ'ըսէ նախ թէ ծանօթ է որ այդ հարցը թրքական ձախակողմեան խմբաւորումներուն մէջ հարկաւոր ձեւով վիճարկումի նիւթ չէ եղած. ապա հարց կու տայ որ արդեօք հայ եւ Թուրք խմբաւորումները այդ նիւթին առնչուած վիճարկումներո՞ւ հետեւանք էին: Պատասխանը ժխտական է, իսկ տրուած բացատրութիւնը առնուազն զարմացնող: Հայ եւ Թուրք համայնավարներու անջատ խմբակներու գոյացումը Հայկական հարցին առնչուած բան չէր, կ'ըսէ Վ. Թիւրքալի, քանի որ այդ մասին երբեմն կը խօսուէր, բայց նիւթը ամբողջութեամբ ծանօթ չէր: Կ'ըսէ թէ Հայերը իրենցմէ աւելի զիտակից էին, ցաւը սերունդէ սերունդ փոխանցուած էր: Ինք անձամբ, Հայերու պատահածին շատ մը մանրամասնութիւններուն յետագային տեղեկացած է:

Ինչ կը վերաբերի այդ առնչութեամբ երկրին կացութեան, Հայերու պատահածը կատարուած իրողութեան կարգը անցած էր ու Թուրք նոր ընկերութեան հիմնադիր քէմալականները շատ տէր չեղան իրենց նախորդներուն արարքին: Վ. Թիւրքալի կ'աւելցնէ թէ այս մասին անդրադարձած է լոյս տեսնելիք նոր հատորին մէջ:

Այս Թուրք համայնավարը որ կ'ըսէ թէ 1915էն 25-30 տարի ետք տեղեակ չէր Հայերու կատարուածին, բաւական ուշեալ կը յիշէ հայ ժողովուրդին ցաւով լեցուն պատմութենէն կ'ըսէ թէ միշտ ճակատումի մէջ եղած են բիւզանդական եկեղեցիին հետ, հալածուած Պարսիկներէն, Մոնղոլներէն, Բիւզանդիոնէն:

Պոլսոյ գրաւումէն ետք Ֆաթիհ զանոնք կը գործածէ որպէս Յոյները հակակշռող ուժ: Անոնք շրջանի ամէնէն արթուն հաւաքականութիւնն են: Բուն հարցը հոն է որ աշխարհակալութեան ծաղկած շրջանին խոչընդոտ նկատուեցան Միջին Արեւելքին ուղղուած գերմանական նկրտումներուն, Գերմանացիները իրենց շահուն յարմարագոյնը նկատեցին Թուրք ազգայնականները. զանոնք դրդեցին, զօրավիգ եղան: «Իթթիհատական ահաբեկչութեան ետին Գերմանացիները կան» կ'ըսէ Վ. Թիւրքալի:

Շատ տեղին է Հ. Տինքի հարցումը թէ Թուրքիոյ ձախակողմեան խումբին մասնակից Հայերը երբեք չէի՞ն խօսեր 30 տարի առաջ պատահածին մասին: Ոչ, կ'ըսէ Թուրքը, կրկնելով թէ քէմալականները շատ խորամանկ գտնուած են. առաջին շրջանին Հայերու կատարուածին պատասխանատուները որպէս թշնամի ներկայացուցած են, յետոյ երբ քաղքենի դասը սկսած է դէպի աջ հակիլ, բոլորն ալ հերոսացած են: Վ. Թիւրքալի արդար կը դատէ որ նման հոլովոյթէ ետք աշխարհ կատարուածին հաշուեցոյցը Թուրքիոյ ներկայացնէ. ապա կ'ունենայ համայնավարի մը համար բաւական տարօրինակ արտայայտութիւն մը, ըսելով. «Ատկէ զատ, այդ մարդիկը Թուրքերու աւելի վնասած են, քան՝ Հայերու. քանդած են հսկայական կայսրութիւն մը»...

Հ. Տինք նման անկինադարձներով դիւրին գոհացողը չէ. այս անգամ սեղան կը բերէ ձախակողմեան Հայերէ զատ Հայաստանէն շատ մը բանաստեղծներու հետ բարեկամացած Թուրք բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթի պարագան. կ'ըսէ թէ կ'արժէ քննարկել այդ մէկը. հայ բազմաթիւ բարեկամներ ունենալով հանդերձ, ոչ մէկ տող գրած է նիւթին մասին: Խօսակիցը կրկին խուսափողական է. «Իթթիհատականներու արարքը այնքան արմատական էր որ այսօր Թուրքիոյ մէջ կրկին Հայերու պատմութիւն մը ստեղծել կ'առաջնորդէ արինալի անլուծելի շրջանի մը»: Որպէս օրինակ կը յիշէ իր գաղափարի ընկերներէն Հայկի հօրը պարագան: Հողատէր ջաղացպան մը եղած է այդ մարդը. կերպով մը յաջողած է փրկուիլ ու վերադառնալ. տեսած է որ ոչ հող մնացած է, ոչ ջաղացք: «Ինչպէս յաճախ պատահած է պատմութեան մէջ, սեփականատիրութիւնը ուրիշին անցած է: Իսկ Նազըմ երբ գրած է Ազգային ազատագրութեան մասին, Հայկական հարցը ամենադըրայի վախճանին յանգած, փակուած էր արդէն»:

Հ. Տինք կը յիշեցնէ թէ ըստ նոր տուեալներու, Թուրքիոյ ազատագրութեան այդ պայքարին կարեւոր մէկ մասը տարուած է վերադարձող Հայերու դէմ ու Հայոց պատմութիւնը կ'ըսէ թէ տեղահանութիւնը 1915ին սկսած, տեւած է մինչեւ 1923: Նազըմէն զատ Թուրք ձախակողմեան այլ անուններ ալ այդ պայքարին նշուած երեւակին չեն անդրադարձած: Թուրք համայնավարը հարցը կը դիտէ քաղաքական դասակարգերու անկիւնէն. Թուրքերու ազատագրութեան պայքարը ուղղըւած էր արեւմտեան աշխարհակալ ուժերուն որոնք կը փորձէին տիրել Օսմանեան կայսրութեան մնացորդացին: Մ. Քէմալ այդ պայքարին սկսաւ նախ երթալով Սամսոն, ապա Էրզրում ու Սվաս. նպատակը սիրաշահիլ էր Քիւրտերը, քանի որ Պօղոս Նուպար փաշան եւ Շէրիֆ փաշան Սեւրի մէջ գլխաւորաբար ԱՄՆ-ը եւ աշխարհակալ միւս տէրութիւնները կը համոզէին որ արդար ըլլան ու հայկական ու քրտական անջատ պետութիւններ հիմնեն: Մ. Քէմալ Քիւրտերը սիրաշահելու համար շահարկեց կրօնքի խաղաքարտը. համոզեց թէ արեւմտեան աշխարհը Հայերու, Քրիստոնեաներու պիտի զօհէ զիրենք, մինչդեռ Թուրք պետութիւնը միասնական է իր կրօնակից եղբայրներուն հետ: Զանոնք կը պաշտպանէ: Քիւրտերուն համար դժուար չեղաւ այդ խայծը կլլել, քանի որ արդէն Հայերը սպաննողներու, անոնց ստացուածքը թալանող յափշտակողներու մէջ մեծ էր իրենց առաջնորդներուն թիւը: Ու կը վախնային որ Հայերը կը վերադառնան ու կը պահանջեն իրենց հողերը:

Այդ շրջանին, 1920ական թուականներու սկիզբին, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը պայքար կը տանի անգլիական աշխարհակալութեան մօտիկ Հ.Յ.Դ.ի դէմ, իսկ կովկասեան շրջանի Թուրք համայնավարները ամէնէն աւելի կը վախնան ցարին բանակէն ու Անգլիացիներու գործակից Հայերէն: Նազըմ երգած է ժողովուրդի մը աշխարհակալութեան դէմ պայքարը, առանց Քիւրտ-Թուրքի խտրութեան: Հայերուն մասին խօսք չէ ըրած, հետեւելով Վ. Թիւրքալիի տրամաբանութեան՝ դէմ չարտայայտուելու համար...:

Հ. Տինք վերջին հարցումով կ'անդրադառնայ ներկային. այսօր մէկ կողմէ կան ցեղասպանութեան ճանաչումին աշխատանքները, անդին Հայաստան մը. կայ Թուրքիոյ պաշտօնական թեզը ու շատ բանի անտեղեակ, կամ շատ բանի մասին սխալ տեղեկութեան տէր Թուրք հաւաքականութեան մեծամասնութիւն մը. ի՞նչ պէտք է ընել յետագային համար:

Վ. Թիւրքալիի պատասխանը Հայեւ-Թուրք հաշտութեան սեղանին պատուոյ տեղը գրաւելու արժանի բան է. ան նախ կ'ըսէ թէ ինք համայնավար է ու ամբողջ մարդկութիւնը եղբայր կը նկատէ: Բայց ատիկա չի կրնար այլ ժողովուրդներու [...]րաւագրկումին յենած ու անոնց ձուլումին ուղղուած զգացումի վերածուիլ. Հայերու դէմ մեծ անիրաւութիւն կատարուած է: «Մենք Հայերուն շատ բան պարտական ենք» ըսելէ ետք, կը յիշէ թէ Թուրքիոյ մէջ թատրոնի հիմնադիրները Հայեր եղած են. նոյնն է պարագան երաժշտութեան, մամուլի, արուեստի մարզերուն: Կը յիշէ Զօհրապը որուն գերագոյն պատիւ պէտք է նկատել կ'երեւի ըսածը թէ օսմանեան երեսփոխանական ժողովին անոր ատենախօսութիւնները ինք կը ստորագրէ...: Անոր մէջ կը նըշմարէ անկեղծ հայրենասէրը, յետոյ ը[...]սելու համար թէ նման մէկուն բաժին վիճակեցաւ աքսորը ու գլուխը երկու քարի մէջ ճզմուելով սպաննութիւնը: Կը յիշէ Կոմիտասն ալ որ հայկական, թըրքական, քրտական երաժշտութեան մասունքը հաւաքած է, յետոյ աքսորի ճամբուն վրայ հոգեկան հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած: Զուրանար իր երկրին, անոր ղեկավարութեան պատասխանատուութիւնը այդ բոլորին մէջ: Առաջարկա՞ծը. «Այսքան ցաւերէ, թափուած անմեղ արիւնէն ետք, պարտաւոր ենք մարդկայնական ելքեր մտածելու: Երկրին գեղեցկութիւնները ոտնակոխ ընելով ոչ մէկ տեղ կը հասնինք. արդէն չհասանք: Ցեղային խտրութեամբ շատ բան կորսնցուցինք: Արդելքներով մենք՝ Թուրքերս ալ մեծ վնասներ կը կրենք. մարդկութեան մշակոյթը լուսաբանող բուն ազդակէն՝ ազատութենէն կը զրկուինք»:

Այդքան «անկեղծութեամբ» ստանձնըւած չարիքի պատասխանատուութեան հետ գոնէ նեղ անձնական բաժինով ցաւի արտայայտութի՞ւն մը, կամ դարմանի մասին սիրաշահ երկու խօ՞սք. ո՛չ ի՛նչ: Անցածը անցած է, փտանգաւոր բաներ սեղան բերելու հարկ չկայ, մարդկութիւն, մշակոյթ, եղբայրութիւն-մեղ[...]բայրութիւն եւ վերջը լաւ կը լինի:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆՈՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՑՆԾՈՒԹԻՒՆ

Ծարիքի բազմազան չերտերէ ներկայացուցիչներու մեծ բազմութիւն մը Յունիս 5ի երեկոյթին սկսելէն կէս ժամ առաջ խռնուած էր Իսիի Արուեստներու եւ Համագումարներու Պալատին մուտքի սրահը, ներկայ գտնուելու համար «Նուասարդ» պարախումբին բացառիկ կալային: Այդքանը արդէն բաւարար փաստ էր համոզուելու այն մեծ համակրանքին զոր կը վայելէ մօտ 40 տարեկան խումբը փարիզահայ հանրութենէն. մանաւանդ որ նախորդ իրիկուն նոյն բեմը վայրը եղած էր շատ նման ելոյթի մը, հիւրընկալելով Ղարաբաղի պարողներն ու երգողները: Այդ շատ մօտիկ զուգադիպութիւնը որոշ վախ մըն ալ պատճառած էր ոմանց որոնք վստահ չէին թէ աւելի քան ութ հարիւր հոգինոց սրահը յաջորդական երկու օրեր, նման ծրագիրներով, նոյնքան խուռներամ բազմութեան մը ժամադրավայր կ'ըլլա՞ր:

Ամբողջութեամբ լեփ լեցուն սրահը, յայտնուած անհամբերութիւնը, ծրագրին սկիզբէն առաջ իսկ փարատեցին բոլոր վախերը, կասկածները ու երբ աւագ Նուասարդցին՝ Էտի Ճոլոլեան յայտնուեցաւ վարագոյրին առջեւ Բարի՛ գալուստ մաղթելու, խանդավառուելու պատրաստ հաբիւրաւորներ զուաւ դիմացը: Նչեց թէ պարը իրենց համար մշակոյթին այդ հատուածով ապրելու, զայն ապրեցնելու համար կատարուած ընտրանք է: Շատ ամփոփ, բայց տեղին քանի մը յատկանիշները տուաւ հայկական պարին, տեղեկացուց յայտագրին առաջին մասին պարունակութիւնը ու բեմը ձգեց պարին, նուագին ու երգին:

Հին ու նոր ժամանակներու, կորսըւած ու պահուած շրջաններու պարեր իրարու յաջորդեցին. Տըլէ Եաման, Բերդ պար, Էրզրումի չորոր, Ղարաբաղ, Կինտոներու պար, Հովիւներու պար, երգերու ընդմիջումով ամբողջ ժամ մը կամըրջեցին մեր Արեւելքն ու Արեւմուտքը, [...]րէկն ու այսօրը:

Շուրջ կէս ժամուան ընդմիջումէ մը ետք Է. Ճոլոլեան ողջունեց Իսիի քաղաքապետ Ա. Սանթինին, շնորհակալութիւն յայտնեց տուած աջակցութեան որուն շնորհիւ Նուասարդը տարիէ մը ի վեր կարեւոր քայլ մը կրցած էր առնել յաջորդականութեան պահպանման, ապագայ երաշխաւորելու առումով. սկսած էր գործել հայկական պարի դպրոցը ուրուն աւելի քան երկու տասնեակ երկսեռ պատանիները ժողովրդական պարով մը բացին յայտագրին Բ. մասը: Իսկապէս դժուար էր հաւատալ որ միայն տարուան մը աշխատանքի արդիւնք էր իրենց մակարդակը: Անկախ այդ մակարդակէն ու ուրիշ բոլոր մարզերէն, Նուասարդի ղեկավարութիւնը ջերմօրէն շնորհաւորելի է ապագայի մտահոգութեան այդ փաստով որ փաստն է նաեւ կատարուած գործին նկատմամբ լրջագոյն մօտեցումին: Բան մը որմէ այնքա՛ն տառապած են ու կը տառապին մեր կազմակերպութիւնները, նոյնիսկ երբեմն հաստատութիւնները: Նուասարդի մեծերն ու փոքրերը ըմբռնած են այն իրականութիւնը թէ ժամանակաւոր ըլլալու կոչուած ըգացմարութիւններ աւանդութիւն չեն ստեղծեր. իսկ մեր երթը ամէնէն աւելի պէտք ունի ատոր:

Կովկասեան պար, Լեռնային պար, Կատակ պար, Կռունկներու պար, Ազգագրական պարաշարք, նորէն ընդմիջուած երգերով, կազմեցին երեկոյթին երկրորդ մասը: Ու երբ կէս գիշերուան մօտ իջաւ վարագոյրը, երկարատեւ ծափեր թէ՛ գոհունակութիւն կ'արտայայտէին, թէ՛ վայելքին շարունակութեան փափաք:

Նուասարդի յայտագիրը որուն գեղատիպ տարբերակը ունենալու բախտը վիճակեցաւ միայն հրաւիրեալներու, պա[...]

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԻՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒՀԻ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

Տիկին Ժանին Վարդանեան երկար տարիներ ժրաջան, օգտակար աշխատանք տանելով, Նէօյի-Թիկոնք կանգնելով Դպրոցասէր կրթական վարժարանին, եւ վերջին տարիներուն նախագահելով խնամակալ մարմնին, վարձատրուեցաւ Մէտայ տիւ Մէրիթ Նասիոնալ շքանշանով Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ՝

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋՈՒՐԸ
ՊԱՏԷՆ ՎԵՐ
ԶԱՀՐԱՏ

Յուլիս, 2004

բերու եւ երգերու անուններէն զատ ոչ մէկ անուն արձանագրուած էր. ո՛չ պարագրութեան հեղինակի, ո՛չ պարուսոյցի, ոչ բեմական յարդարանքի, ոչ երաժիշտներու, երգիչներու, ոչ ալ զգեստներ ձեւաւորողի: Հաւանօրէն արդիւնքը հաւասարապէս բաժնելու, խմբական գործի մը մօտեցումը արտայայտելու ձեւ մըն էր ատիկա: Սակայն, հարկ է նշել որ արհեստավարժի մակարդակին հասած խումբին յաջողութեան մէջ կարեւոր բաժին մը կը պատկանի զգեստաւորման աշխատանքին: Շատ գեղեցիկ էին գլխաւորաբար կնոջկներու պարին զգեստները: Խմբական աշխատանքի իրենց մօտեցումին աղուոր համեստութիւնը անտեսելու գնով պէտք է նշել նաեւ Կատակ պարին երկու մենակատարներուն մեծ յաջողութիւնը:

Մաղթելի է որ 37 տարեկան խումբին երթը շարունակուի նոյն յաջողութեամբ ու երկար տարիներ ան աշխարհի զանազան քաղաքներու բեմերուն վրայ պարեցնէ հայկական պարը:

Ա. Թ.

(Ֆրանսուա Ֆիյօն) քաղաքապետ Էրիք Րաուլի ձեռամբ:

Յունիս 5ին Դպրոցասէր Վարժարանի մէջ կատարուեցաւ պաշտօնական արարողութիւն, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Ներկայ էին Հայ համայնքին ներկայացուցիչները՝ Գերշ. Արք. Նաջարեան, Պատուիրակ Եւրոպայի եւ Առաջնորդ Հայոց Փարիզի, Հայաստանի հիւպատոս Պր. Մկրտիչեան, Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու միութեան Նախագահ Պատ. Ցովէլ Միքայէլեան, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կղերականներ, կառավարական դէմքեր, նախկին նախարարներ Էրիք Րաուլ եւ Ալէն Քարման, ինչպէս նաեւ կրթական նախարարութեան ակադեմիայի տնօրէններ ու ընդհանուր պատասխանատուներ յանձին Պեռնար Սէմժիրոն, Ժան-Շառլ Րէնկարի, քաղաքապետներ եւ նահանգապետներ:

Նախ խօսք առաւ քաղաքապետ Էրիք Րաուլ, ներկայացնելով Տիկ. Վարդանեանը իբր երկար տարիներու ծանօթ, իր ամուսնոյն Խոսրով Վարդանեանի հետ ժրաջան աշխատող, նաեւ նշեց անոր 22 տարուան գործունէութիւնը ի նպաստ Դպրոցասէրի եւ Հայ գաղութին:

Տիկ. Վարդանեան ողջունելով ներկաները եւ պաշտօնական անդամները, յարգանքի եւ երախտագիտութեան խօսքեր ուղղեց բոլոր անոնց յիշատակին որոնք 125 տարի շարունակ կանգուն պահեցին Դպրոցասէր Վարժարանը իբրեւ բարերար, խնամակալ, տնօրէն, ուսուցիչ, աշխատաւոր սաստրող եւ նուիրատու:

Կատարելով նաեւ փոքրիկ ամփոփում մը Դպրոցասէր Վարժարանի ներկայ դրական եւ յաջող վիճակին՝ յայտնեց Դպրոցասէրի նոր հանգրուանը, երկրորդական Լիսէի մը կառուցման եւ Ֆրանսական կառավարութեան վերջերս կայացած դրական խոստումները...

Շքանշանակիրը մէջբերեց Ու. Սարոյանէն հայութեան գոյատեւման ակնարկուած հետեւեալ հատուածը. «Կ'ուզէի գտնել թէ ո՛ր զօրութը կրնայ բնաջնջել այս ազգը... Փորձեցէք ոչնչացնել Հայաստանը, արդեօք կարո՞ղ էք... Քանի որ, երբ երկու հայ աշխարհի մէջ ոեւէ տեղ իրարու հանդիպին, նորէն Հայաստան մը կը ստեղծեն...», փոխանցելով անկեղծ յուզում, եզրափակեց ըսելով՝ «Մենք ալ հոս, նորաստեղծ փոքրիկ Հայաստանով կը գոյատեւենք Ֆրանսայի հովանիին տակ, ազատութեան եւ մարդկային իրաւանց երկրին մէջ»:

Ունկնդիրներու բուռն ծափահարութիւններով եւ պատշաճ հիւրասիրութեամբ մը աւարտեցաւ արարողութիւնը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 23ին նշուած է հիմնադրութեան 172րդ տարեդարձը (1832): Կրօնական եւ աշխարհական հանդիսութեանց նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ներկաները առաջնորդուած են Պիլէք հանգստարանի հանդիպակաց վրանածածկ բաժինը, սիրոյ սեղաններու շուրջ: Հանդիսավարը եղած է Խաչիկ Սարըը, որ ամփոփ պատմականը ըրած է հիւանդանոցին, յիշեցնելով որ բժշկական այդ կեդրոնը կանգուն կը մնայ շնորհիւ բարերարներուն, հոգաբարձուներուն եւ կազմակերպութիւններուն: Խօսք առած է հոգաբարձութեան ատենապետ Սեդրակ Թօքատ: Հոգաբարձութեան տարեկան տեղեկագիրը կարդացած է ատենադպիր՝ տօքթ. Մարտիրոս Ենիեօրկան, նշելով կարգ մը հրատապ աշխատանքներ, ասոնց կարգին նորաբարական բարեփոխումներ: Իր սրտի խօսքը ըսած է Շահան Արք., որմէ ետք, բժշկական տեղեկագիրը ներկայացուցած է բժշկապետ տօքթ. Արման Զաքըրօղլու: Արտայայտուած է նաեւ Դաւիթ Արք., ուրախութիւնը չեշտելով, երբ Պոլսոյ գաղութը կ'այցելէ: Հուսկ բանը արտասանած է Պատրիարքը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 20ին նշուած է Համբարձման տօնը, նախագահութեամբ Մեսրոպ Պատրիարքի: Պատարագ մէջ, պատարագած է Շահան Արք., որու քահանայական ձեռնադրութեան յիսնամեակն ալ կը նշուէր նոյն օրերուն: Պատարագի ընթացքին, «Էջմիածինն ի հօրէ» շարականի երգեցողութեան ատեն բերուած է Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ.Կաթողիկոսին հայրապետական կոնդակը շնորհուած Շահան Արք.ի իր յոբելեանին առթիւ, զոր կարդացած է Դաւիթ Արք. Սահակեան: Արարողութեան աւարտին սիրոյ սեղան մը սարքուած է հիւանդանոցին վրանազոց պարտէզին մէջ:

***

ՖԻՔՍԻ (Յունաստան) «Առաքելեան - Կուտէնեան» մարզադաշտին վրայ, Մայիս 23ին, պարգեւատրման ձեռնարկ մը կազմակերպուած է Հ.Մ.Ը.Մ.եան վարչութեան կողմէ: Հաւաքոյթին նպատակն էր վարձատրել Հ.Մ.Ը.Մ.եան Աթէնքի մասնաճիւղի ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի խումբերը, տարեշրջանի ախոյենութեան

«ԱԿՆ» ՀԱՄՈՅԹԸ Կ'ԵՐԳԷ Ս. ԽԱՉԻ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐ

Երաժշտութեան տարեկան տօնին առթիւ «Ակն» համոյթը Ս. Խաչի շարականներով հանդէս կու գայ Փարիզի Սէն Ռոք եկեղեցիին մէջ, Յունիս 21, Երկուշաբթի, ժամը 22.30ին:

296 Սէն Թ'Օնօրէ փողոց, Փարիզ Ա. Թաղամաս:

Մուտքը ազատ է:

մրցաշարքերուն իրենց յաջողութեան եւ դասակարգ բարձրանալուն առթիւ: Ձեռնարկին բացումը կատարած են հայերէն եւ յունարէն Յակոբ Պետոյեան եւ Վերոնիք Տէր Յովակիմեան, որոնք անդրադարձած են Հ.Մ.Ը.Մ.եան հիմնադրութեան, նպատակին եւ համաշխարհային կառոյցին՝ 16 երկիրներու մէջ, 90 մասնաճիւղերով: Վանկելի Խաչատուրեան ըսած է թէ Նէա Զմիռնիի եւ Հայրենի Սիւխան քաղաքներու եղբայրութեան առթիւ, քաղաքապետարանին կողմէ դէպի Սիւխան օժանդակութիւնը պիտի շարունակուի: Ապա՛ կատարուեցաւ պարգեւատրումը:

***

ԳՈՄՈԹԻՆԻԻ (Յունաստան) ազգային սրահին մէջ, Մայիս 17ին, տեղի ունեցած է Մայրերու Օրուան նուիրուած երեկոյթ մը կազմակերպութեամբ Հայ Գթութեան Խաչի Էրեբունի մասնաճիւղին կողմէ: Բացումը կատարած է Պօղոս Քահանայ Պալթայեան որ մայրերը նմանցուցած է աշխարհը վերանորոգող, մարդկութիւնը թարմացնող, երանգաւորող ու կեանքի շարունակութեան աղբիւրը հանդիսացող էակներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԵՇԻԼԳԻՒՂԻ վարժարանը զանազան ձեռնարկներով կը տօնէ իր հիմնադրութեան 50ամեակը: Առաջին առթիւ, Մայիս 26ին, տեղի ունեցած է նկարներու ցուցադրութիւն մը: Գծագրութեան ուսուցիչ Եաւուզ Քըլըչէրի գլխաւորութեամբ աշակերտներուն կողմէ պատրաստուած էին գծագրութիւններ եւ ձեռային աշխատութիւններ: Իրիկունն ալ, Եշիլգիւղի եկեղեցւոյ սրահին մէջ սարքուած է Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի համերգը, նոյն առիթով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

Տղաքը թիւ չահելու գործը մուրացկանութեամբ սկսան ու գողութեամբ, զեղծարարութեամբ աւարտեցին:

Գծագրութեան ուսուցչին նշանակած թիւերը ջնջեցին ու տեղը նոր եւ բարձր թիւեր գրեցին: Ու չբռնուեցան:

Ամսոյն վերջը երբ իրենց միջին թիւը սովորականէն աւելի բարձրացած էր՝ տղորէն էֆէնտին ըսաւ յաւակնութիւնով.

- Այդպէս կ'ըլլայ... գիտեմ... այդպէս կ'ըլլայ... որքան թիւը քիչ դնես, այնքան շատ կ'աշխատին ու լաւ թիւ առնել կը ճգնին ու կ'առնեն:

Նոր ամսուն սկիզբը, հայերէն դասին, Նուպար դիմեց նաեւ Պարթեւեանի ըսելով.

- Ի՞նչ կ'ըլլայ, միւսիւ, մեր ստանալը թիւերն վրայ մինչ մէկ-երկու թիւ աւելի դնէք, որպէսզի մեր կորսնցուցածը շահինք...

Տղաքը թիւի մուրացկանութենէ դէպի թիւի հարստութիւն եւ ագահութիւն էին գացած, քանզի միւս դասերուն բարձր թիւերը կը շարունակուէր: Մեծ թիւերը նուիրականացած էին: «Մուկը անցած ու ծակը բացած էր բացած»: Պարթեւեան ըսաւ լրջութիւնով.

- Ո՛չ: Ցետ այսու գրութիւնս կը շարունակուի: Ցետ այսօրիկ գրութիւնս անխախտ է: Անցաւ դասի: Այդ օր ուսուցիչ Պարթեւեան իբր յաջորդ դաս՝ տղոց ըսաւ որ հարկ է գոց սորվիլ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Առ Գոհարիկ» մանկական բանաստեղծութիւնը: Հարկ է գիտնալ նաեւ բառերը եւ անոնց ուղղագրութիւնը:

Նուպարիկ ցուցամատիկը վեր առաւ, շատ վեր, շատ վեր: Ուսուցիչը հարցուց.

- Ի՞նչ ունիս զարձեալ հարցնելիք, Նուպար...

- Միւսիւ, գիտէ՞ք, միւսիւ, բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը իմ ազգականս է... Այո՛, այո՛, իմ ազգականս է, միւսիւ...

Պարթեւեան ըսաւ յուզումով.

- Պէշիկթաշլեանի նման մեծ մէկը մեր ամէնուս ազգականն է...

- Անանկը չէ, միւսիւ, անանկը չէ... Ան իմ հօրս ազգականն է եղեր... Մեծ բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, միւսիւ... Հայրիկս անոր պատկերը ունի: Մեծ եղբայրս ալ ատ պատկերը մեծցուց, մեծ եղբայրս մեծցնել տուաւ, միւսիւ...

- Նախ... եթէ... այո՛, եթէ այդպէս է՝ նախ եւ առաջ անոր արժանի եղիր, անոր ազգականութեան արժանի եւ վերջը ըսէ թէ «ան իմ ազգականս է»:

Նուպարիկ ջախջախուեցաւ: Երբեք այսօրինակ պատասխանի մը չէր սպասեր:

-Բայց, ինչո՞ւ, միւսիւ... Ես դեռ տղայ եմ... Ի՞նչ եմ ըրած... Կարելի է... դեռ արժանի կ'ըլլամ... Ես... Միւսիւ...

- Այո՛, դուն, Նուպար, փողոցներու մէջ՝ փողոցային տղու մը նման, նոյնիսկ փողոցային տղայէ մը աւելի խայտառակ բաներ ըրած ես ու կ'ընես...

- Սո՛ւտ է, միւսիւ, ըսողը սո՛ւտ է...

- Ըսողը ստախօս մը չէ: Ըսողը քու կրթահայրդ է՝ ուսուցիչ պրն. Պօյաճեանը: Այս ամառ, արձակուրդի ամիսներուն կռիւ ես ըրած հայ կաթոլիկ տղոց հետ ու քարերով գլուխ ես պատռած: Անկէ առաջ ալ ծեր կաթոլիկ կնոջ մը տանը ապակիներն ես կոտրած: Ու հիմակ ելեր ես ու կ'ըսես, թէ Պէշիկթաշլեանի ազգականն եմ ու այդ բանով կը պարծենաս: Պէտք է գիտնաք, տղաք, որ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան մեծ բանաստեղծը առաջին անգամ, կաթոլիկ եւ լուսաւորչական Հայերուն զիրար ատած ժամանակ, երգ մը գրեց, մեծ երգ մը, սիրոյ, համերաշխութեան, գործակցութեան, եղբայրութեան մեծ երգ մը ու բոլոր լուսաւորչական եւ հռոմէադաւան հայերը մէկ կողմ դրած իրենց ոխը եւ քէնը, ձեռք տուին իրարու, եղբայր դարձան: Այդ անմահ երգին հոգին պէտք է ունենաք դուք, իբրեւ ճշմարիտ հայ տղաք: Իսկ դուն, Նուպարիկ, դուն ամէնքէն աւելի պէտք է որ գործքով հաստատես թէ Պէշիկթաշլեանի ազգականն ես: Պէտք է գիտնաս այդ երգը, այդ վսեմ երգը, որ այսպէս կը սկսի.

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ՝
Թէ երգ թռչին սիրողաբար,
Մատունք կուսին ամենագեղ
Թէ որ զարնեն փափուկ քնար,
Զունի ձայն մը այնքան սիրուն՝
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Տուր ինձ քու ձեռքդ եղբայր ենք մենք,
Որ մրրկաւ էինք զատուած,
Բախտին ամէն ոխ չարանենք,
Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն՝
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Եւ ուսուցիչը շարունակեց երգը մինչեւ վերջին տունը:

Նուպարիկ կրկին վեր առած էր ցուցամատիկը:

- Միւսիւ, ինչո՞ւ համար սակայն կաթոլիկները «մենք Հայ չենք» կ'ըսեն, ինչո՞ւ համար մեզի եղբայր չեն ընդունիր: Մենք չենք որ չենք ուզեր կոր զիրենք, իրենք են որ չեն ուզեր կոր մեզի, միւսիւ...

- Անանկ բան չկայ... Կրնան կարգ մը տգէտներ այսուշ բաներ ըսել... Զարգացած կաթոլիկները կը մտածեն Պէշիկթաշլեանի նման...

- Ո՛չ, միւսիւ: Կաթոլիկները իրենց զաւակները մեր վարժարանը չեն ղրկեր: Մեր Հայերը սակայն կ'երթան իրենց վարժարանները:

Զանգակը զարկաւ: Պարթեւեան գոհ էր զանգակին ձայնը առնելուն.

-Ուրեմն «Առ Գոհարիկ»ը գոց կը սորվիք:

Նուպար խնդրեց իր դասընկերներէն, որպէսզի «Ջուրի պէս» գոց սորվին «Առ Գոհարիկ» ոտանաւորը:

Հետեւեալ օրը իր մեծ եղբօր գրքէն ընդօրինակեց եւ բերաւ նաեւ «Եղբայր ենք մենք»ը: Աշակերտները ի պատիւ Նուպարի երկու քերթուածներն ալ գոց սորվեցան: Այցելեցաւ ուսուցիչը: Ամէն տղայ «Ջուրի պէս» գոց գիտէր «Առ Գոհարիկ»ը.

Ո՞վ է պզտիկն այն աղջիկ
Սիրուն, աղուոր ու փափկիկ,
Սեւ մազերով, սեւ աչքով՝
Ինքը բոլոր խնդումիկ-
Ո՛հ, այն աղջիկ
Է Գոհարիկ:

- Ի՞նչ ըսել է «փափկիկ»:
- Փափուկ ըսել է, միւսիւ:

(Շար. 60)

Centre Culturel
SAINT MESROB

le jeudi 17 juin à 20 heures 45

ANNE BARSEGHIAN
présente

BERDJOUHI

JOURS DE CENDRES A ISTANBUL
paru récemment
aux Editions Parenthèses.

Il s'agit du journal intime de sa grand-mère, tenu durant l'année 1915.

Des extraits en seront dits par une comédienne.

Centre Culturel Saint Mesrob
10 bis rue Thouin Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
RER: Luxembourg

Entrée libre — Cocktail
Vente du livre — Dédicace

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 14·30ին
9րդ Թաղամասի «Ռոսինի» սրահը
(ռիւ Տրուօ)

Թ ա տ ր ո ն,
Պ ա ր,
Ե ր գ,
Ա ր տ ա ս ա ն ո ւ թ ի ւ ն

Եկէ՛ք քաջալերելու ապագայ սերունդը Հայերէն խօսելու

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած պիւֆէ:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լ Ի Ո Ն

Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան յաջորդ Վարչական Կազմի 11 անդամներու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 27 2004

Ազգային Միութեան բոլոր անդամները, այժմէն իսկ, կրնան իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել գրաւոր, ղրկելով իրենց դիմումնագիրը Միութեան կեդրոնատեղին՝ 295, Ռիւ Անտրէ Ֆիլիփ, 69003 Լիոն:

Թեկնածութեան վերջին թուական որոշուած է 2004 Յունիս 21:

2004 Յունիս 21ի կէս գիշերէն ետք թեկնածութիւնները ընդունելի չեն: Նամականիշ կնիքը հաշուի կ'առնուի որպէս վկայութիւն:

Date à retenir

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANASSOR

Dimanche 4 juillet

à Chaville — Viroflay

Informations détaillées suivront.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.-

Եկեղեցւոյ պայծառութեան.- Պ. Ռեմոն Քոնսթանթէն 115 Եւրօ, Պ. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Տաճատ Արկոն 50ական: Տիկին Լիւսի Օհանեանի մահուան առթիւ Տիկին Լուիզ Ֆով 200, Տէր Գալուստեան եղբայրներ 50: Տիկին Լիւսի Օհանեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Վարդուհի Օհանեան, Տիկին Աստղիկ Քէօսէեան 50ական: Տիկին Տէր Յարութիւնեանի մահուան առթիւ Տիկին Սոնիա Քիւթնէրեան 70:

«Լեւոն Շանթ» դպրոցին.- Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մկրտիչեան 150 Եւրօ, Պ. Լօրան Քոնսթանթէն 115, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ճինտիրօղլու, Տիկին Քնարիկ Ագպաշեան 100ական, Տիկին Մարի Թօփալեան 60, Պ. Խաչեր Թօփալեան, Պ. Յակոբ Մուրատ Տէօնտէր, Ռմն, Տէր Գալուստեան եղբայրներ՝ Տիկին Լիւսի Օհանեանի մահուան առթիւ 50ական, Պ. Բիւզանդ Տէր Գալուստեան 30, Օր. Գարին Տէր Յարութիւնեան 20:

«Թերթիկ»ի բարգաւաճման.- Պ. Ժագ Պահրի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 100ական Եւրօ, Տիկին Քնարիկ Ագպաշեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պօյաճեան, Տէր Գալուստեան եղբայրներ, Տիկին Սոնա Սօնէյեան 50ական, Պ. Խաչեր Տէր Յակոբեան 35, Տիկին Անի Զագրեան 20:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Ainsi qu'il avait été précisé dans un précédent communiqué, la Croix Bleue des Arméniens de France met fin à la collecte organisée au profit des Arméniens d'Irak, qui lui a permis de recevoir la somme de **3 200** Euros. L'aide de la France, acheminée via le HOM à nos compatriotes, permettra la poursuite de cette action humanitaire auprès de la communauté arménienne d'Irak, durement éprouvée.

Nous remercions tous ceux et celles qui, par leur générosité, ont permis que la France participe à cette action diasporique.

LE CONSEIL D'ADMINISTRATION

Paris, le 8 juin 2004

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine

Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : **cbaf@wanadoo.fr**

Séjour de jeunes en Arménie

(18-30 ANS)
avec l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
DU 15 AU 31 JUILLET

Prix spéciaux pour nos élèves et membres : 600 Euros comprenant la pension complète pour 15 jours (14 nuits) dans des écoles et pensionnats, les excursions, les transferts, le service d'un guide parlant français. **(Le billet d'avion, les visas et assurances sont à la charge du participant).**

PROGRAMME — 1

Visites des places et monuments de Yérévan, Vernissage, shopping, différents musées, Yérévan by night
Excursions :
Garni, Guéghart, Dzidzernakapert, Sardarapat, Khor Virabe, baignade dans le lac Sévan, Dzaghgatzor, Achtarak, Ardachat, Ochagan, les églises Etchmiadzine, Hripsimé et Gayaneh.

PROGRAMME — 2

Séjour linguistique arménien

(18-30 ANS)
DU 15 AU 31 JUILLET

Cours intensif d'arménien de base pour les débutants francophones, par la méthode audiovisuelle.

Mêmes conditions que pour le Programme-1 pour 14 nuits : 750 Euros.
Parallèlement aux cours, les élèves pourront participer à plusieurs excursions.

Contacter l'Association MACHTOTZ : 01. 47. 50. 97. 51

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

Admissions pour l'année universitaire 2004 - 2005

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Cité Internatinole Universitaire de Paris
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

Vous êtes Arménien(ne) ? Vous désirez poursuivre vos études universitaires à Paris ? La Maison des Etudiants Arméniens de la Cité Internationale Universitaire de Paris peut vous accueillir. Vous y trouverez un hébergement en plein Paris dans un cadre agréable, des rencontres avec d'autres Arméniens originaires du monde entier, un environnement européen et international propice aux échanges intellectuels et artistiques. **Les dossiers de candidature doivent être déposés au plus tard le 30 juin pour la Commission d'admission de juillet et le 30 août pour la Commission d'admission de septembre.** L'hébergement s'effectue du 1er octobre au 30 juin. La Maison des Etudiants Arméniens accueille également des chercheurs, enseignants-chercheurs et des stagiaires.

***

Փարիզի Միջազգային Ուսանողական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տունը կ'ընդունի ամէն տարի Հոկտեմբերէն մինչեւ Յունիս հայ երիտասարդներ որոնք բարձրագոյն ուսումներու (maîtrise, DEA, Doctorat) կը հետեւին Փարիզեան համալսարանի մը մէջ: Թեկնածութիւնները պէտք է հասնին Յունիս 30էն առաջ քննիչ յանձնախումբի առաջին նիստին համար, իսկ երկրորդ նիստին համար՝ Օգոստոս 30էն առաջ: Հայ Ուսանողներու Տունը կ'ընդունի նաեւ համալսարանականներ, դասատուներ եւ այցելուներ ամառնային ամիսներուն: Հայ Ուսանողներու Տունը մաս կը կազմէ Միջազգային Ուսանողական Ոստանին, ուր պարտէզներով շրջապատուած 37 տուներու մէջ կ'ապրին զանազան երկիրներէ եկած մօտ 5500 ուսանողներ:

Pour recevoir un dossier de candidature :
Maison des Etudiants Arméniens - Cité Internationale Universitaire de Paris -
Mme Dzovinar Kévonian, Directrice
Տիկին Ծովինար Գեւոնեան, Տնօրէնուհի
57 boulevard Jourdan,
75690 Paris Cedex 14 - France
Tél. : 01 44 16 10 60
Fax : 01 44 16 10 61
E-mail: maison.armenie.ciup@free.fr
Pour visiter le site :
www.ciup.fr

ARMÉNIE
3 Vols Directs Hebdomadaires*
Paris → Erevan → Paris
• SÉJOUR À LA CARTE
• VOYAGES ORGANISÉS
Sabera@wanadoo.fr
www.saberatours.fr
CARGO 3 VOLS HEBDOS
EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE ARMENIAN INTERNATIONAL AIRWAYS
SABERATOURS
11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS • TEL 01 42 96 10 10 • FAX 01 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON • TEL 04 78 60 13 66 • FAX 04 78 60 92 26
WASTEELS VOYAGES
67, LA CANNEBIÈRE 13001 MARSEILLE • TEL 04 95 09 30 60 • FAX 04 95 09 30 61
EREVAN
32-38, RUE HANRABEDOUTIAN 375010 EREVAN • TEL 52 55 55 • FAX 56 40 30
* Aux mois de Juillet - Août - Septembre
04 Studio VICKEN

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août
— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 15
MARDI
15 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.968 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.968

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՂԹԵՑ ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ՝ 57,22%

ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՁԱԽՈՂԻՆ

Նախատեսուած ձեռնպահութիւնը իրագործուեցաւ սպասուածէն ալ աւելի եւ բոլոր մրցանիշները կոտրեց Ֆրանսայի մէջ հասնելով 57,22%ի: Ասիկա ցոյց կու տայ ոչ միայն ժողովուրդին անտարբերութիւնը Եւրոպայի հանդէպ, այլեւ իշխանութեան թերացումը, որ որեւէ ձեւով զարկ չտուաւ ընտրապայքարին, ընդհակառակն: Շրջանային ընտրութենէն ետք, կրկին կը յաղթեն ընկերվարականները, ինչ որ ցոյց կու տայ կրկին, որ ընտրութիւնը ֆրանսական բնոյթ մը պահեց եւ ոչ եւրոպական: Արդարեւ, ընկերվարականներու յաղթանակը պարտութիւնն է Ռաֆարէնի կառավարութեան, այլ խօսքով այն ընտրողները որոնք իրենց քուէն տուած են ընկերվարականներու, պարզապէս իրենց դժգոհութիւնը արտայայտած են Ֆրանսայի կառավարութեան վարած քաղաքականութեան դէմ, ուր մեծ դեր չունի Եւրոպական Խորհրդարանը:

Ֆրանսայի մէջ, պարզուեցաւ հետեւեալ պատկերը.- Ընկերվարականները գլուխը կը հասնին, ձեռնպահներէն ետք եւ կը դառնան Ֆրանսայի առաջին կուսակցութիւնը: Այս ընտրութեան ստացան ձայներու 28,89%ը, մինչ 1999ին ստացած էին միայն 21,9%, կ'ունենան 28էն 31 աթոռ Ստրազպուրկի Խորհրդարանին մէջ: Երկրորդ դիրքի վրայ կը հասնի Իւ.էՄ.Փէ.ն ձայներու 16,64%ով, իրեն անմիջապէս կը հետեւի Ֆր. Պայրուի Իւ.Տէ.էՖ.ը, որ կը դառնայ երկրին երրորդ կարեւոր կուսակցութիւնը, ձայներու 11,95%ով: Կ'ունենայ 8էն 11 երեսփոխան: Ալեքսի Կէօվճեան, դժբախտաբար ընտրուած չէ: Երրորդ դիրքի վրայ էր Ռոն-Ալփ, ՓԱՔԱ, Գորսիքա ցանկին մէջ, բայց շրջանը, հակառակ իր աւանդական աջ դիմագիծին, յաղթանակը շնորհեց Միշէլ Ռոքարի գլխաւորած ընկերվարական ցանկին, որ ստացաւ ձայներու 12,18%ը (Իւ.Տէ.էՖը՝ 11,81%) եւ կ'ապահովէ 4 երեսփոխան: Ամէն պարագայի մէջ, Իւ.Տէ.էՖ., հոս ալ, ինչպէս ընդհանուր ձեւով, յառաջդիմած է բաղդատմամբ 1999ի, երբ ապահոված էր ձայներու 10,3%ը: Այս շրջանին մէջ ունի երկու երեսփոխան՝ Գորնիյէ եւ Ժիպօ: Իլ-տը-Ֆրանսի շրջանին մէջ, Իւ.Տէ.էՖ.ը ունի երկու երեսփոխան՝ Մարիէլ տը Սարնէզ եւ Լըհիտէօ:

Ազգային Ճակատը կը ստանայ ձայներու 9,81%ը, Ֆ. տը Վիլիէի Ֆրանսայի համար Շարժումը կը հետեւի ձայներու 7,1%ով, Կանաչները՝ 7,4%, կը յաջորդեն Համայնավարները՝ 5,24%, ծայրայեղ ձախը (Բանուորական Պայքար եւ Յեղափոխական Համայնավար Լիկա) 3,33%: Անկումը շատ զգալի է Սէ.Փէ.էՆ.Թէ.ի համար (որսորդութիւն, ձկնորսութիւն, բնութիւն եւ աւանդութիւն), որ 6,78%էն կ'իյնայ 1,73%ի, նոյնպէս Շառլ Փասքուայի որ հազիւ 1,6%ի կը հասնի:

Ֆրանսա Խորհրդարանին մէջ 732ի վրայ կ'ունենայ 78 երեսփոխան (նախապէս 87), որ հաւանաբար, սա պատկերը պարզէ.-

Ընկերվարական՝ 31, Իւ.էՄ.Փէ.՝ 17, Իւ.Տէ.էՖ՝ 11, Ազգային Ճակատ՝ 7էն 8, Կանաչ՝ 5էն 6, Տը Վիլիէ՝ 3էն 5, Համայնավար՝ 1էն 3:

Պէտք չէ անտեսել, որ ընտրական դրութիւնն ալ բաւական նոր էր Ֆրանսայի մէջ, ուր կը կիրարկուէր համեմատականի դրութիւնը, բայց երկիրը բաժնուած էր ընտրական ութ շրջաններու:

Պատկերը, Ֆրանսայէն շատ չի տարբերիր դրացի երկիրներուն մէջ, ուր ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած է Շրէօտէրի կուսակցութիւնը, որ հազիւ ձայներու 21,5%ը կը ստանայ, կը յառաջդիմեն Կանաչները 6,4%էն անցնելով 11,9%ի: Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ մասնակցութիւնը 40%ի շուրջ եղած է եւ հոս ալ յաղթողը եղած է «Մեծն-Բրիտանիա անկախութիւն կուսակցութիւն»ը, այսինքն անոնք որոնք կ'ուզեն դուրս ելլել Եւրոպական Միութենէն: Առնուազն ձայներու 15%ը ապահոված են, մինչ պահպանողականները աշխատաւորականներէն առաջ կու գան: Հոս ալ Թ. Պլէր պարտութիւն կը կրէ, ինչպէս Պէրլիսքոնի՝ Իտալիոյ մէջ: Իր կուսակցութիւնը՝ Ֆորցա Իտալիա 20,5էն 23,5%ի կը հասնի, ինչ որ նահանջ մըն է, բայց յաղթանակ մը չի նշանակեր Փրոտիի ընդդիմադիր կուսակցութեան համար:

Նոր անդամներն ալ, ընդհանրապէս, ձեռնպահ մնացած են, բացի չորս երկիրներէ ուր մասնակցութիւնը պարտադիր է: Ամէնէն աւելի մեծ համեմատութեամբ մասնակցողը եղած է Մալթա:

*
**

Ֆրանսայի ընկերվարականները շատ գոհ են, անտեսելով որ յաղթանակները վտանգաւոր են եւ այս պարագային ընկերվարական յաղթանակէն աւելի, Ռաֆարէնի պարտութիւնն է, ինչ որ անգամ մը եւս կը հաստատէ որ այս ընտրութեան մէջ, Եւրոպան բացակայ էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ, չարաթավերջին մահափորձ եւ ոճրափորձ իրարու յաջորդեցին: Շաբաթ, Յունիս 12ին, 12 Իրաքցիներ սպաննուած են (որոնց չորսը ոստիկան), թակարդ կառքի մը պայթումով: Գրեթէ նոյն ատեն, յարձակում մը գործուած է Կրթական նախարարութեան մշակութային յարաբերութիւններու տնօրէնին՝ Քամալ Ժարահի վրայ, որ տեղն ու տեղը մեռած է: Նոյն օրը, միջազգային կազմակերպութեանց պատասխանատու Արտաքին ենթանախարար՝ Պասամ Քուպպա սպաննուած է անծանօթի մը կողմէ: Յունիս 14ի վաղ առաւօտեան ալ, նոր ոճրափորձէ մը 7 Իրաքցիներ սպաննուած են եւ մօտ 50 վիրաւորներ կան նոյնպէս Պաղտատի մէջ:

ՌԻԱՏԻ մէջ ալ (Սաուտի Արաբիա) Ամերիկացիները թիրախ դարձած են եւ 48 ժամուան մէջ մէկ ամերիկացի գործարար սպաննուած է, ուրիշ մըն ալ առեւանգուած: Ուաշինթըն կը հրաւիրէ իր քաղաքացիները որ երկրէն հեռանան:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ, հանրաքուէով ջնջըուած է հողի իրաւունքը, այլ խօսքով Իրլանտա ծնողը ինքնաբերաբար Իրլանտայի չի դառնար: Կառավարութեան օրինագիծը Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի, կը նախատեսէ որ ծնողքը երեք տարի Իրլանտա բնակած ըլլայ երախային ծնունդէն չորս տարի առաջ:

ԼԷՅԼԱ ԶԱՆԱ, մեծ խանդավառութեամբ ընդունուած է Յունիս 13ին Տիյարպէքիր, 10 տարի բանտարկութենէ ետք, ազատ արձակուած ըլլալով քանի մը օր առաջ:

Հ.Յ.Դ. ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Եւրոպական ընտրութեան նախօրեակին, Յունիս 12, Շաբաթ օր, Հ.Յ.Դ. եւ Հայ Դատ հանրահաւաք մը կազմակերպած էին: Նպատակ ծանուցուած էր նախագահ Ժ. Շիրաքէն պահանջել որ Թուրքիոյ անդամակցութեան նպաստաւոր կեցուածք չարտայայտէ Դեկտեմբերին, այնքան ատեն որ այդ երկիրը չի ճանչնար ցեղասպանութիւնը, Կիպրոսէն չի քաշուիր ու չի յարգեր փոքրամասնութեան իրաւունքները:

Նախաձեռնութիւնը վեց - եօթը հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը միայն խմբած էր Կոմիտասի արձանին շուրջ ուրկէ երթը սկիզբ առաւ հայկական եռագոյններով, եւրոպական դրօշակներով ու պաստառներով: Յառաջանալով դէպի Ալմայի հրապարակը, մտաւ Ժան Կուժոն փողոցը, դանդաղեցաւ քանի մը վայրկեան Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ տաճարին առջեւ ուր ցուցարարներն ու հարսնեւոր բազմութիւն մը, իրեն միացած մէկ-երկու կրօնաւորներով պահ մը զիրար դիտեցին, ապա առաջինները շարունակեցին երթը, երկրորդները դարձան իրենց հարսնիքին:

Նախաձեռնարկ երկու կազմակերպութիւններուն նախագահներուն ելոյթները, -Յարութ Մարտիրոսեան (Հայ Դատ), Մուրատ Փափազեան (Հ.Յ.Դ.)-, իրենց շռայլած «պէտք է»ներով, «պիտի»ներով, պահանջներու շարքով, նման նախաձեռնութիւններ շարունակելու ազդարարութեամբ ու «տաք աշուն»ի մը խոստումներով մեծ տպաւորութիւն չգործեցին: Շատեր մասնակցելով հանդերձ, համոզուած չէին որ նման գրաւարկներով փողոց իջնելու ժամանակը, ձեւը ճիշդ որոշուած էր:

Այս ցոյցէն ամէնէն յիշարժան պատկեր պիտի մնայ հաւանօրէն Ժան Կուժոն փողոցէն հազիւ Ֆրանքլէն - Ռուզվէլթ պողոտան դարձած, ցուցարարներուն առջեւ զետեղուած ապահովութեան ուժերու պատուարը: Այդ ուժերուն ու մետաղէ ցանցապատնէշներու անցարգելին դիմաց խօսք ուղղելով բազմութեան Մ. Փափազեան տեղեկացուց որ նախագահական պալատ ղրկուած ներկայացուցիչը ընդունող գտնուած չէր որպէսզի յանձնուէր ցոյցին պահանջները պարունակող յուշագիրը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Փորթուկալի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 12ին սկսան Ֆութպոլի Եւրոպայի ազգերու ախոյենութեան մրցումները: Առաջին օրն իսկ մեծ յուսախաբութիւն մը տիրեց, երբ Փորթուկալ իր դաշտին վրայ 1-2 պարտուեցաւ Յունաստանէն, Ա. խմբակին մէջ, որու ի հաշիւ միւս մըրցումին, նոյն օրը Սպանիա 1 - 0 յաղթեց Ռուսաստանին: Յունիս 13ին, Բ. խմբակի խաղերուն Խրուաթիա եւ Զուիցերիա 0 - 0 հաւասար մնացին: Նոյն օրը Ֆրանսա ծայրը ծայրին, շնորհիւ Զիտանի, 2 - 1 յաղթեց Անգլիոյ:

«ՎԱՆ»ԵՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՂԱՒԱՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ՎԱՆ (Ժխտողականութեան դէմ զգօնութեան շարժումը) հնգօրեայ տաղաւար մը հաստատած էր Սէն Ժերմէն պողոտային վրայ, պաստառներով, գրքոյկներով ու կամաւոր հերթապահներու բացատրութիւններով հանրային կարծիք ըստեղծելու Թուրքիոյ ուրացումին, կատարուածին ու այդ երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան դէմ:

Նշելի պահերէն մէկն էր չորրորդ օրը Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Ֆր. Հոլանտի հոն այցը ու յուշամատեանին մէջ կատարած արձանագրութիւնը. «Զօրակից ենք, քանի որ կը բաժնենք նոյն արժէքները. զօրակից ենք բոլոր ցեղասպանութիւններու ճանաչումին»:

Ս. Ժերմէնի Ժագ Պանվիլ հրապարակին վրայ հաստատուած տաղաւարը Ֆր. Հոլանտէն զատ այցելեցին Անտրէ Սանթինի, նաեւ Ազգ. Ժողովի Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամութեան խումբին նախագահը Ֆր. Ռոշըպլուան, Բնապահներու կուսակցութեան ծանօթ դէմքերէն Ն. Մամէր, Հայաստանի Ազգ. Ժողովին Ֆրանսա այցի եկած պատուիրակութեան նախագահը Մ. Շահգելդեան, լրագրողներ ու հետաքրքրուողներու շարքեր: Տաղաւարը տեւեց Յունիս 7 - 12:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՊԸ Կ'ԱՋԱԿՑԻ՞ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԿԱՐԳԱՒՈՐՈՒՄԻՆ

Վատիկանի Վրաստանի ու Ատրպէյճանի դեսպան Գ. Կուճերոթթին լրատու գործակալութեան մը յայտնած է թէ Յովհ.- Պօղոս Բ. պատրաստ է աջակցելու Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումին եթէ հակամարտող կողմերը իրեն դիմեն: Դեսպանը յիշեցուցած է որ անկարելի չէ Պապին միջամտութիւնը, նկատի առած աշխարհի բազմաթիւ կնճիռներուն կարգաւորումին մէջ անոր խաղացած դերը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 12/14)

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻՆ ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԵՐԷՆԸ՝ «ՏՈՒՐԵՒՏՈՒՐ»

Ազերի քաղաքագէտ մը Վ. Մամէդովա մտածելով որ Ղարաբաղը ետ առնելու նոր պատերազմ մը կործանարար կ'ըլլայ թէ' Ատրպէյճանի, թէ Հայաստանի համար, առաջարկած է գնել այդ հողակտորը: Հարցազրոյցի մը ըսելով հանդերձ թէ պատերազմի պարագային Ատրպէյճանի «հզօր» բանակը կը յաղթէ Հայերուն, հաւանական կորուստներէ փրկուելու համար առաջարկած է Ղարաբաղը փոխանակել համարժէք եւ «պատմականօրէն ատրպէյճանական տարածք» Զանգեզուրին հետ, հոն փոխադրել բոլոր Ղարաբաղցիները, եւլն.:

*
**

ԱՐԿԱԾՆԵՐ, ՁՈՀԵՐ

Յունիս 10ին Սիւնիքի մարզին մէջ ձորին յատակէն հանուած է ինքնաշարժ մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՅԱՋՈՂԵՑԱՆՔ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՃԻԳԵՐՈՎ

Այս տարուան Ապրիլ 24ը յատկանշըւեցաւ պատմական կարեւոր եղելութեամբ մը. Գանատական Խորհրդարանը, հակառակ իր կառավարութեան ճնշումին եւ Թուրքիոյ սպառնալիքներուն, պաշտօնապէս ճանչցաւ Հայկական ցեղասպանութիւնը: Թէեւ Գանատան առաջիններէն չեղաւ, սակայն ցեղասպանութեան ճանաչման պատմութեան մէջ կարեւոր եղելութիւն մըն է ատիկա իր կշիռով եւ ունենալիք ազդեցութիւններով: Արդարեւ, Գանատան իբրեւ երկրագունտի մեծագոյն պետութիւններէն մէկը, իբրեւ երկիր որ ճանչցուած է խաղաղութեան, արդարութեան եւ իրաւունքի համար իր նուիրումով, նոր կշիռ ու թափ տուած կ'ըլլայ ցեղասպանութիւններ ճանչցնելու մեր պայքարին: Այժմէական կը դարձնէ զայն իր օրինակով յիշեցնելու բոլոր ուշացած ժողովուրդներուն, որ աշխարհի խաղաղութեան ու օրէնքի տիրապետութեան համար պէտք է ճանչնալ Հայկական ցեղասպանութիւնը:

Այս պատմական դէպքին համար մեծապէս գնահատելի են Գանատական Խորհրդարանը, մամուլը, լրատուական բոլոր միջոցները, Քէպէքի Խորհրդարանը եւ բոլոր այն քաղաքական անձնաւորութիւններն ու երեսփոխանները, որոնց միասնական ճիգով արդար այդ որոշումը տրուեցաւ: Բացառութիւն մը ընելով կարելի է առանձնապէս յիշել յոյն ծագումով խորհրդարանական Ճիմ Քարաճանիսը, որ այդ արդար որոշումի աշխատանքներուն մէջ մեծ բաժին ունենալու կողքին, անձնական գոհունակութիւն մըն ալ ունեցաւ. «Ես ուրախ եմ որ յաջողեցայ այս մէկը կատարել մօրս ողջութեանը, որ Ատանայի ջարդերէն վերապրող մըն է», յայտարարեց ան:

Այս առիթով իրաւունք ունինք մենք մեզ ալ շնորհաւորելու, թէեւ համակարգուած չէին մեր աշխատանքները, սակայն գանատահայութիւնը իր բոլո՛ր կազմակերպութիւններով ու հաստատութիւններով, երկարամեայ ու յամառ պայքարէ յետոյ, յաջողեցաւ ճանչցնել Հայոց ցեղասպանութիւնը: Համակարգուած ու միասնական չէին այդ աշխատանքները, այո՛, սակայն կը բխէին նոյն դոներըՙ հետապնդելով նոյն նպատակը: Հետեւաբար, կարելի է եզրակացնել որ «յաջողեցանք համազգային ճիգերով»: Եւ եթէ պէտք ըլլար մանրամասնել այդ աշխատանքներըՙ թուելով նաեւ անոնց մէջ բաժին վերցնողներուն անունները, անաչառ ու համապարփակ կշիռ ու չափանիշ պէտք է գործածել: Պաշտօնական մարմիններու ու անձնաւորութեանց կողքին պէտք չէ անտեսել ժողովուրդը, որ իր առօրեայ չփումներուն ընդմէջէն օտար ծագումով Գանատացիներուն ճանչցուց իր ...ոգին ու պատմութիւնը, քրիստոնէութեան յապաղած քարոզիչներուն յիշեցնելով նաեւ որ հայ ժողովուրդը աշխարհի վրայ առաջինը եղաւ քրիստոնէութիւնը ընդունող:

Իսկ եթէ պէտք չզգայինք անաչառ բաժին հանել բոլոր մասնակիցներուն, բնաւ պիտի չփորձէինք սեփականացնել կատարուած աշխատանքն ու ձեռք ձգուած արդիւնքը:

Այսպէս, ցաւ ու զարմանք զգացի կարդալով «Հորիզոն»ի Ապրիլ 26ի թիւին առաջին էջին վրայ հետեւեալը. «Աւելի քան երեք տասնամեակներու վրայ երկարող Գանատայի Հայ Դատի Յանձնախումբին յախուռն եւ հետեւողական աշխատանքին իբր արդիւնքՙ Ապրիլ 21ի երեկոյեան ժամը 6.38ին, Գանատայի Խորհրդարանը 153 թեր եւ 68 դէմ քուէներով վաւերացուց Հայկական ցեղասպանութիւնը հաստատող Մ-380 բանաձեւը, որ կ'ըսէ. "Գանատայի Խորհրդարանը կը ճանչնայ Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ կը դատապարտէ արարքը, իբրեւ Մարդկութեան դէմ գործադրուած ոճիր"»:

Ճիշդ այսպէս:

Հապա միւսնե՞րը: Հ.Յ.Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբէն զատ աշխատողներ չեղա՞ն: Օրինակ, Ռ.Ա.Կ.ն ալ չունի՞ Հայ Դատի Յանձնախումբ, որ քիչ թէ շատ բան մըն ա՛լ ըրած ըլլայ: Ինչպէ՞ս կարելի է անտեսել Գանատահայոց Առաջնորդարանին կատարած հսկայական աշխատանքը: Առաջնորդ Բագրատ Եպիսկ. ամէն տեղ էր եւ ամէնուն հասցուց Հայութեան ձայնը: Տարրական արդարամտութեան եւ իրատեսութեան դէմ է անտեսել փորձել Գանատահայոց միակ խորհրդարանական Սարգիս Ասատուրեանի կատարած արդիւնաշատ աշխատանքը: Ինչպէ՞ս կարելի է անտեսել որ Թորոնթոյի հայկական բոլոր կազմակերպութիւններըՙ Ռ.Ա.Կ., Ս.Դ.Հ.Կ, Հ.Բ.Ը.Մ. Հայ Համաշխարհային Դաշնակցութիւն (Armenian World Alliance), հայրենակցական միութիւններ եւ գրեթէ ամբողջ Գանատահայութիւնը, բացի Հ.Յ.Դ.էն, նեցուկ են Սարգիս Ասատուրեանին: Այս մարզին մէջ անուրանալի դեր կատարեց նաեւ Ռ.Ա.Կ. Շրջանային Վարչութեան փոխ ատենապետ եւ Allianceի մղիչ ուժերէն ընկ. Հրաչ Պօյաճեանը:

Եթէ համոզուած ենք մեր պաշտպանած թէզին ճշդութեան, եթէ մեր խիղճը հանգիստ է այդ ուղղութեամբ մեր կատարած գործով, եւ եթէ ու մանաւանդ մեր նպատակին յաջողութեան կը ձգտինք, այն ատեն ուրիշին կատարածն ալ մեզ պէտք է ուրախացնէ: Եթէ կարեւորը նպատակին յաջողութիւնն է, կասկած չկայ որ այդպէս պէտք է ըլլայ- այն ատեն շատ ալ տարբերութիւն չըներ թէ ո՛վ է յաջողցընողը. եւ, դունի մրցակցութիւնը փոքրոգիութիւն է նպատակին մեծութեան եւ վեհութեան քով: Ինչպէս ազգային բոլո՛ր նպատակներուն ի նպաստ աշխատանքները, այդպէս ալ ցեղասպանութիւնը ճանչնալու աշխատանքները եւս իրարու լրացուցիչ են: Նոյնիսկ լաւ բան է մրցակից ըլլալը, եթէ համախոհական միացեալ աշխատանք չկայ. սակայն մրցակցութիւնը պէտք է ըլլայ դրական մօտեցումով, մարզական ոգիով, իրարու աշխատանքը լրացնելու, ամբողջացնելու համար:

Ուրացումի եւ անտեսումի փոխարէն մեզի համերաշխութիւն ու գործակցութիւն պէտք է: Գոնէ Հայ Դատը հնչակ, դաշնակ, ռամկավար գունաւորում չունի, եւ հետեւաբար, լուրջ եւ անհարթելի արգելք մը չկայ զայն միասնաբար հետապնդելու: Հայ Դատի միասնական հետապնդումը իր անմիջական դրական արդիւնքին կողքին կրնայ հեռահաս նպատակի ալ ծառայել, անով սկսուած գործակցութիւնը տարածելով նաեւ այլ մարզերու վրայ ալ: Այս առնչութեամբ անտեղի չէ յիշել Լիբանանեան պատերազմի ընթացքին երեք կուսակցութիւններու գործակցութիւնը, որ ճակատագրական եղաւ Լիբանանահայութեան համար, զայն դերծ պահելով եղբայրասպան կռիւներէ: Այդ ժամանակ Հայաստան խորհրդային վարչակարգի տակ էր եւ այդ պատճառաբանութեամբ յառաջ եկած եկեղեցական պառակտումը երկուքի կը բաժնէր երեք կուսակցութիւնները, սակայն ատիկա պատճառ չեղաւ այլ մարզերու մէջ անոնց գործակցութեան:

Խորհ. վարչակարգը պատմութեան անցաւ, սակայն, դժբախտաբար, կան պառակտումի երեւոյթներ: Այսուհանդերձ, Լիբանանեան օրինակով, միջկուսակցական գործակցութիւնը միշտ ալ կարելի է, եթէ կուսակցական ղեկավար մարմինները լայնախոհութեամբ, իրարու հանդէպ յարգանքի սկզբունքով եւ ազգային խոր գիտակցութեամբ մօտենան հարցին:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

ՏԻԵԶԵՐՔԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՐԱԳԱՑՈՂ ՇԱՐԺԸՆԹԱՑՈՎ Կ'ԸՆԴԼԱՅՆԻ

Այս է բրիտանացի հետազօտողներու վերջին վճիռը, յենլով իրենց այն դիտարկումներուն զորս անոնք ձեռք ձգեցին «ՆԱՍԱ»յի հսկայ հեռադիտակին միջոցաւ: Այս եզրակացութեան հիմքը կը կազմէ տիեզերքի ««մութ ուժանիւթ»ի ուսումնասիրութիւնը: Քէմպրիճի աստղագիտական կեդրոնի հետազօտող Ալէնի համաձայն նոյնինքն այս «մութ ուժանիւթ»ն է որ կը մղէ տիեզերքը տարածւելու դէպի դուրս եւ այսպէսով արագացընելու անոր ընդլայնումը: Հետազօտողները կ'անգիտանան դժբախտաբար այս ուժանիւթին բաղադրութիւնը, սակայն կը կարծեն որ անոր խտութիւնն է որ կը բընորոշէ տիեզերքի ընդլայնումի արագութիւնը. «մինչեւ որ չկարենանք գիտնալ թէ ի՞նչ է էութիւնը այս մութ ուժանիւթին, ամէն հաւանականութիւն կարելի է ենթադրել տիեզերքի ապագային նկատմամբ, խոստովանած է «ՆԱՍԱ»յի գիտնականը:

Ըստ պրպտողներու ուսումնասիրութեանՙ տիեզերքը 75 տոկոսով կը բաղկանայ «մութ ուժանիւթ»է, 21 տոկոսով մութ -կամ անծանօթ- նիւթէ եւ 4 տոկոսով միայն մեզի ծանօթ նիւթերէ որոնցմով կառուցուած է մեր երկրագունտը:

Իրենց աշխատութեան ծիրէն ներս, գիտնականները ուսումնասիրած են 26 հսկայ համաստեղութիւններ որոնք մէկըզմէկու բաղդատմամբ մէկէն ութ միլիառ լոյս-տարի հեռաւորութեան վրայ կը գտնուին, հեռաւորութիւն որ կը համապատասխանէ այն շրջանինՙ երբ տիեզերքի ընդլայնումը դանդաղեցում մը ունեցաւ ահաւոր պայթումէն անմիջապէս յետոյ, իսկ «մութ ուժանիւթ»ի ազդեցութեան տակ կրած արագացումէն ճիշդ առաջ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲԱՐԵԼԱՒԵԼ ՄԵՐ ՈՒՂԵՂԸ

Ուղեղը մկանի մը կը նմանի. զայն չարունակ գործօն պահել անհրաժեշտ է: 100 միլիառ ջղաբջիջներու այս վայրը եւ իր մասին կազմաւորուած 5 գաղափարները մօտէն արժեւորել եւ ուսումնասիրել խիստ հետաքրքրական է:

1.- Մեր ուղեղին հազիւ 10 տոկոսը կը գործածենք.

Սխալ: Անշուշտ շատ բաղձալի պիտի ըլլար որ իրականութիւն ըլլար այս պարագան: Այս կարծիքը հետեւանք է այն սխալ գաղափարին որու համաձայն մենք իբրեւ թէ պահեստի դրուած, գաղտնի կարողութեան մը տէրն ենք: Նոյն սխալ կարծիքը բազմաթիւ լուրջ պաշտպաններ ունեցած է: Նոյնիսկ անցեալին նոյնինքն Այնշթայն թեր յայտնուած է այս ուղղութեամբ: Այն բաժինը որ իրականութեան կը համապատասխանէ այն է որ մեր ուղեղը 100 տոկոսով շարժման չենք դներ, զոր օրինակ երբ հեռատեսիլ կը դիտենք կամ խաչբառ կը լուծենք: Ուրեմն մասնայատուկ գործունէութեան մը ընթացքին ուղեղին որոշ մէկ բաժինը գործօն է: Կը բաւէ եզրակացնել պարզապէս որ օրուան վերջաւորութեան մենք մեր ուղեղին ամբողջութիւնը աշխատութեան ենթարկած ենք:

Արդիական բժշկական պատկերահան եղանակները այս ուղղութեամբ խիստ կտրուկ պատասխան մը կը բերեն. մենք մեր ջղաբջիջները ամբողջութեամբ կը գործածենք, բայց ո՛չ բոլորը միեւնոյն պահուն: Ուրիշ ապացոյց մըն ալ այս սխալ կարծիքը ջրելու նպատակաւ. կը բաւէ նկատի ունենալ թէ ուղեղային փոքր արկածի մը հետեւանքով անպայման մեր մտային կարողութենէն մաս մը կը վնասուի: Մինչդեռ եթէ մեր ուղեղին միայն 10 տոկոսը գործածած ըլլայինք, այս կարգի փոքր արկածները բոլորովին անհետեւանք պիտի մնային: Մինչդեռ նոյնիսկ մեր ջղաբջիջներուն 10էն 20 տոկոսը վընասուելով եղերական հետեւանքներու կրնանք բախիլ:

2.- Քնանալով կարելի է սորվիլ:

Ճիշդ: Բոլոր դպրոցականներն ու ուսանողները փորձած են զայն. աւելի լաւ կը սորվինք նախօրեակին քան թէ քննութեան օրը: Այն որ կը քնանայ, կը մարսէ ուրեմն իր սորվածները: Այս երեւոյթը փորձով ապացուցուած է ուղեղային նըկարահանման միջոցաւ: Հակասական քունի (սոմէյ փարատոքսալ) ընթացքին ուղեղին ըմբռնումի յատկացուած բաժինները կ'աշխուժանան: Ինչ որ կը նշանակէ թէ քնանալէ առաջ արձանագրուած ծանօթութիւնները գիշերուան ընթացքին վերաքաղի կ'ենթարկուին: Ուրեմն, կըրնաք անհոգ քնանալ, ձեր ուղեղը կ'աշխատի ձեր տեղը: Քունը ոչ միայն յիշողութիւնը կը սրէ, այլ ստեղծագործ եւ կըռուամիտ աշխուժութեան ալ թափ կու տայ: Գերմանացի խումբ մը հետազօտողներու կամաւոր մաթեմաթիկոսներու մօտ կիրարկած ուսումնասիրութիւնը երեւան հանած է որ անլուծելի երեւցող մաթեմաթիկական խնդիր մը հանգիստ քունով անցուած գիշերէ մը յետոյ իր լուծումը գտած է: Բազմաթիւ պատմական օրինակներ այս երեւոյթը կը հաստատեն: Կը պատմուի թէ երեւելի ռուս քիմիագէտ Մենտելեյեւ իր քիմիական տարրերու «պարբերական ցանկ»ը արձանագրած է լաւ քունով անցուած գիշերուան մը վաղորդայնին:

3.- Իմացական քանորդը (Քոսիան էնթէլէքթիւէլ) իմացականութիւնը կը չափէ:

Սխալ: Արդարեւ իմացականութիւնը իմացական քանորդին հետ նոյնացնելու հակում մը գոյութիւն ունի: Այս կարծիքը նուաստացուցիչ հանգամանք մը կը ցուցաբերէ ճշմարիտ իմացականութեան նըկատմամբ: Իմացական քանորդըՙ ամէն բանէ առաջ կը ծառայէ, այս կարգի հարցախոյզին լաւ պատասխանելու կամ առաւելն տրամաբանական եւ վերլուծական կարողութիւնը վերարժեւորելու. իմացական քանորդի հարցումներուն նպատակը իմացականութիւնը չափելու մէջ չի կայանար, այլՙ որոշ նիւթի մը ուղղըւած իմացական կարողութեան ընդլայնումը արժեւորելու մէջ, այս վերջինը ծառայեցնելով իբրեւ դասաւորման չափանիշՙ բաղդատութեան հիմնական եզր ծառայող խումբի մը նկատմամբ: Մշակութային տարբերութեանց պատճառաւ այս կարգի հարցախոյզերու արդիւնքները տիեզերական բնոյթ չեն կրնար ունենալ: Իմացականութիւնը այս կարգի հարցումներու ամբողջութեան մը չափըչափէն շատ աւելի անդին, բարդ գաղափար մըն է: Տրուած շարք մը թիւերու տրամաբանական յաջորդը գտնելու գործընթացին մէջ, իրական գերօժտուած մէկու մը վերաբերումը յայտնաբերող անձը կրնայ պարզապէս ձախաւեր ըլլալ, մըզըղ ծորակ մը նորոգելու համար: Նոյն անձը անկարող կը մնայ տրուած քերթուածի մը ծածուկ իմաստը մեկնաբանելու մէջ, նաեւ չի կրնար մխիթարական երկու խօսք ուղղել հոգեպէս վիրաւոր բարեկամի մը:

Ճշմարիտ իմացականութիւնը իր շրջապատէն լաւագոյնս օգտուելու տաղանդն ու կարողութիւնն է: Մարդկային էակը իմացականութեան բազմատեսակ ձեւերէն բաղկացած խճանկար մըն է: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը իր աւելի կամ պակաս կարեւորութիւնը ունի մեր առօրեային մէջ: Իբրեւ օրինակ յիշեցնենք պարողի մը ձեւային իմացականութիւնը, գրագէտի մը լեզուական իմացականութիւնը, երաժըշտական իմացականութիւնը, ինչպէս նաեւ ինքնաշարժի վարորդի մը միջոցային իմացականութիւնը եւլն.:

4.- Ուղեղը դէշ կը ծերանայ:

Սխալ: Ոչինչ մեզի արգելք կրնայ հանդիսանալ ամէն տարիքի մէջ սորվելու համար: Մեր մարմնի անդամներուն մէջ մեր լաւագոյն պայմաններով ծերացողը մեր ուղեղն է: Նոյնիսկ 100 տարեկանը բոլորող անձեր կարող են սորվիլ: Ճիշդ է որ այս վերջիններուն համար աւելի երկար ժամանակ պէտք է ըմբռնելու համար եւ աւելի դժուար է կառավարել երկու բան միանգամայն: Բայց այնքան ատեն որ «Փարքինսոն» կամ «Ալցհայմըր»ի նման ջղայլասերող (նէօրոտէժէնէրաթիվ) ախտերէ չենք տառապիր, յառաջացած տա-

րիքներուն ալ մեր ուղեղը իր աշխուժութիւնը կը պահէ:

Զարմանալիօրէն, ջղաբջիջներուն թիւը ծերութեան ընթացքին չէ որ առաւելագոյնս կը պակսի, այլ չափահասութեան շրջանին: Ուղեղի հասունցնալու գործընթացը հիմնուած ըլլալով ջնջումի սկզբունքին վրայ, պատանութեան շրջանէն չափահաս տարիքի անցումի ժամանակ այս բջիջներուն կէսը կը չոգիանայ: Աւելի ուշ, 30էն 80 տարիքներու միջեւ թեթեւ կորացում մը կը նկատուի որ բաւականաչափ յատկանշական չէ կապ մը հաստատելու համար իմացական գործընթացի նահանջին եւ ջղաբջիջներու նուազումին միջեւ: Ուղեղը խուրաքանչիւր նոր աշկերտական փորձի ընթացքին կը վերանորոգուի: Տարիքի յառաջացումով այս կարողութիւնը հետզհետէ կը նուազի, ուրիշ խօսքով՝ ուղեղը կը կորսնցնէ իր ճկունութիւնը: Իսկ ինչ կը վերաբերի ուղեղին ներքին կազմութեան փոփոխութեան, այն ինչ որ ակնյայտ է գիտական աշխարհի համար՝ ուղեղին դէպի արտաքին աշխարհ ամենամօտ ջղաբջիջները տեւական վերանորոգումի ենթակայ են: Իսկ ուղեղին ներքին ծալքերը այս ուղղութեամբ աւելի մութ են:

5.. Կարելի է մարզել ուղեղը:

Ճիշդ: Նոյնիսկ յանձնարարելի է: Խնամեցէք ձեր ուղեղը որպէսզի ան ձեզի լաւագոյնս ծառայէ: Ահաւասիկ խրատ մը որ կարելի է տալ ամէնուն: Մեր մկաններուն նման ուղեղն ալ կարիքն ունի յուրջ եւ հետեւողական խնամքի: Բայց ուշադրութի՛ւն չյոգնեցնելու մեր ջղաբջիջները, ծանրաբեռնելով մեր ուղեղը բուռ բախտի եւ անօգուտ կերպով: Հեռաձայնի մը մասնագիտական թիւերու էջ մը գոց սորվիլը կամ ամէն խաչաձեւուած ինքնաշարժի համարանիշը մեր միտքը պահել ջանալը ոչ միայն ուղեղին որեւէ նպաստ չի բերեր, այլեւ ընդհակառակն, զայն անիմաստօրէն կը ծանրաբեռնէ:

Ջանալ նորանոր զբաղումներու ձեռնարկել. օրինակ, ճատրակ կամ պրիճի նման խաղեր սորվիլ, եթէ չէք գիտեր. նորատեսակ մարզական գործունէութեան մը արձանագրուիլ, օտար լեզու սորվիլ, նկարչութեան հետեւիլ, եւլն.: Այս կարգի մտային ամէն գործունէութիւն առիթ կ'ընծայէ զարգացնելու ջղաբջիջային յարակցութիւնները, արգելք ըլլալու հիւսկէններու կարծրացման եւ ամրապնդելու զանոնք: Առ ի եզրակացութիւն՝ լաւ ապրելակերպ մը որդեգրել ֆիզիքապէս եւ իմացականօրէն գործօն մնալ միշտ, գլխաւոր գրաւականներն են մեր ուղեղը ամէնէն արթուն պայմաններով պատնէշի վրայ պահելուն:

Քաղեց՝ Ս. ՇԷՐԻՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ «ՊԱՏՈՒՀԱՆԸ ԲԱՑ ՉԵՆ ԹՈՂՈՒՐ»Ը

— • —

Թատերական ընթերցումներու շարքերով հանդիսատեսին ներկայացուած յայտնութիւններէն մէկն էր նախկին պոլսաբնակ, ներկայիս Արժանթին ապրող Վ. Աճէմեանի այս թատերգութիւնը: Յայտնութիւն, նախ հեղինակին առումով. նոյնիսկ անոնք որոնց ծանօթ է Վ. Աճէմեան անունը, զինք կը ճանչնան գրեթէ միայն որպէս արձակագիր, պատմուածքներու հեղինակ: Ուստի նորութիւն էր իր անունին հանդիպիլ նաեւ որպէս թատերագիր: Երկրորդ, այս թատերախաղը մեծապէս ուշագրաւ, կարեւոր ու շատ տպաւորիչ գործ էր, հարուստ ծալքեր պարունակող որոնք պարփակուած էին 50-ական թուականներու պոլսահայ կեանքէն առնուած հատուածի մը մէջ:

Առաջին մակարդակի մօտեցումի մը ան կը բանար անհայր ընտանիքի մը բաւական անհրապոյր, լուռ նախանձով, նոյնիսկ ատելութեան լարերով, անյուսութեամբ թրծուած կեանքը: Բայց այս բոլորը երգիծականով բարեխառնող ոճը արդէն նշմարուած առաջին յաջողութիւնը կ'ըլլար: Ատոր քով, ժամանակէն թելադրուած պայմաններու մէջ զետեղուած խաղը բուսածին ենթախորքէն զուգահեռ ընթացող շերտուածներով, հոգեկան ապրումներու յաջող ներկայացումով կը բանար ամլութեան, անկարելիութիւններու ամբողջ ոլորտ մը:

Վ. Աճէմեան ծնած է Պոլիս, 1917ին: Մխիթարեանցի է: Պոլսոյ, նաեւ Պէյրութի, յետոյ Պուէնոս Այրէսի ուր հաստատուած է յետագային, մամուլին մէջ ցրուած պատմուածքներուն մէկ մասը հաւաքուած է «Քովընտի փողոց» (1945) հատորին մէջ: Ներկայիս կ'ապրի Արժանթինի մէջ: Իր թատերգութիւններէն ոմանք ներկայացուած են իր ապրած երկու քաղաքներուն բեմերուն վրայ. 1993-ին հրատարակուած է թատերգութիւններու եւ պատմուածքներու «Լուռթենէն անդին» հատորը:

Հինգ արարնոց գործ է «Պատուհանը բաց չեն թողուր»ը (1951) որուն թատերական ընթերցումը ըրաւ Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան խումբը Յունիս 6-ին, Փարիզի Ուսանողական Ոստանի Հայ Տան Սրահին մէջ: Յայտնապէս ընտրուած գործին ներուժը, արժէքը դերերը մարմնաւորող կազմին վրայ անմիջական ներգործութիւն ունեցող ազդակ է. խսկապէս ամբողջ կազմը ներկայացաւ լաւագոյն օրուան մը մէջ: Երկար ատեն յիշելի տիպարներ ստեղծեցին յուսահատութեամբ թաթաւուն աղջկան ու մօրաքրոջ դերերով Նոյեմի Իւսէֆի եւ Աստղիկ Ծիւնկիթեան, այդ յուսահատութեան դէմ պատուար կանգնելու յամառ ճիգի տէր մօր դերով Վէտա Պայլէրեան, արդար տրտունջներու հանդոյց շուկայի մարդ Սեդրակ՝ Ժիրայր Զոլաքեանը, անոր հակադիր տիպարով Արսէն Այնթապլեանը, Միքայէլի դերով Յարութիւն Խաչատուրեանը եւ փոքրիկ դերով մը Նազարէթ Գույումճեանը: Այս վերջինը կատարեց բեմական գործողութիւններու բաժիններու ընթերցումն ալ: Փորձերը, միայն երեք հատ, վարած էին Արբի Յովհաննիսեան եւ Ժիրայր Զոլաքեան:

Վ. Աճէմեանի այս գործն ալ Թատերական Ընթերցումներու 18 շարքերով ներկայացուածներուն ո՛վ գիտէ քանիերորդն էր որ լոյսին կը բերէր մեր բեմական գրականութեան անտեսուած, ճիշդ արժեւորումէ զրկուած գործերէն նոր մը: Նոյն ատեն վճռական նոր հերքում մը բերելով «չունինք, չկայ»ի քիչ մը շատ դիւրին ու անգիտութեան քօղ ծառայող յանկերգին:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

1915-Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ ԽԱՉՔԱՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս բոլոր հայ գաղութներուն մէջ, Սփիւռքի առաջին գաղթօճախներէն լեհահայ գաղութն ալ ամէն տարի Ապրիլ 24ին կը յիշատակէ Ի. դարու առաջին ցեղասպանութեան՝ հայ ժողովուրդի հանդէպ իրագործուած մեծագոյն ցեղասպանութեան յիշատակը:

Ամէն տարի Ապրիլ 24ին Լեհահայոց հայ կաթողիկէ համայնքի ներկայացուցիչ հովիւ՝ Թադէոս Վրդ. Իսահակեան - Զալէսքի պատարագ կը մատուցանէ Լեհաստանի Քրաքով քաղաքի կաթողիկէ Ս. Նիկողոս եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ Լեհաստանի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան՝ տոքթ. Աշոտ Յովակիմեանի, ուր կը հրաւիրուին նաեւ Քրաքովի քաղաքապետը եւ դիւանագիտական աւագանին, Լեհաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանի, եւ պետական ներկայացուցիչներ: Այս առիթով իրենց հայկական պատմութեան ամուր կառչած ծագումով Հայեր, եւ Հայ Մշակութային Միութեան անդամներ շրջապատուած հայասէր Լեհերով իրենց յարգանքի տուրքը կը մատուցանեն 1915ի հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած պատարագին, ներկայ կը գտնուին նաեւ 1989էն ետք Հայաստանէն մեծ թիւով արտագաղթած Հայեր:

1915ի հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած պատարագէն ետք ներկաները մոմեր կը վառեն ու ծաղկեպսակներ կը դնեն նաեւ Ս. Նիկողոս եկեղեցւոյ բակին մէջ ԺԴ. դարէն ի վեր զետեղուած ու ննջեցեալներու յիշատակը յաւերժացնող դարաւոր աշտանակին շուրջ:

2003ին, պատարագէն ետք դեսպան Ա. Յովակիմեան Քրաքովի քաղաքապետին տուած իր պաշտօնական այցելութեան ընթացքին իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ, որ Քրաքովի մէջ Հայերը յատուկ տեղ մը չունին յիշատակելու իրենց նահատակներուն յիշատակը: Այս ձեւով հայ դեսպանին առաջարկը կ'ընդունուի եւ հայ մշակութային ընկերութեան անդամներու տքնաջան հետեւողականութեամբ ծնունդ կ'առնէ հայ ժողովուրդի նահատակներուն յիշատակին նուիրուած առաջին խաչքար-յուշարձանի մը շինութեան ծրագիրը Լեհաստանի մէջ:

Ուրեմն հայ ժողովուրդի ննջեցեալներուն եւ նահատակներուն նուիրուած յուշարձանին զետեղումի յարմարագոյն վայրը պիտի ըլլար Ս. Նիկողոս եկեղեցւոյ բակին մէջ դարաւոր աշտանակին կից տեղ մը, որ Քրաքովի բոլոր Հայերուն ծանօթ է եւ ունի իր պատմական առանձնայատկութիւնը:

Այս խաչքար-յուշարձանի ծրագրին հեղինակն է լեհ ճարտարապետ Եացէք Խշոնշչեվսքի, որ իր ճարտարապետական հարուստ փորձառութեամբ եւ մանաւանդ լեհահայ եկեղեցիներու իր հմտութեամբ, ծանօթ անձնաւորութիւն մըն է Քրաքովի մէջ, իբրեւ հմուտ ճարտարապետ եւ արուեստի պատմաբան:

Խաչքար-յուշարձանի չափերն են 2,4× 1,42 × 0,52 մ., իր ամբողջական յղացքով կը յիշեցնէ Լվովի հայ եկեղեցւոյ մայր տաճարին ճարտարապետական գիծերն ու մոթիֆները, իսկ յուշարձանին վրայի գրութիւնը պիտի պարունակէ հետեւեալը՝

«Այս խաչքարը նուիրուած է Հայերուն, որոնք ԺԴ. դարէն ի վեր կ'ապրին Լեհաստանի մէջ, եւ որոնք մեծ զոհողութիւններ մատուցած են Լեհաստանի Հանրապետութեան: Այս յուշարձան - խաչքարը նուիրուած է նաեւ հայ ժողովուրդի նահատակներուն որոնք զոհ դարձան 1915ին Թուրքիոյ մէջ կատարուած հայկական ցեղասպանութեան, ինչպէս նաեւ հայ եւ լեհ նահատակներուն որոնք զոհ դարձան ուկրանական ազգայնամոլութեան՝ ուկրանական ապստամբութեան բանակին կողմէ Չերեմոշ գետի ափին՝ Գութ քաղաքին 1944 Ապրիլ 19-21ին եւ Պուքովինայի Պանիուով քաղաքին 1945 Յունուար 15-20ին, եւ Լեհաստանի Հանրապետութեան արեւելեան զանազան շրջաններուն մէջ բոլոր զոհերուն: Ինչպէս նաեւ բոլոր հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ նահատակուած հոգեւորականներուն որոնք ձերբակալուեցան, սպաննուեցան եւ կամ Սիպիրիա աքսորուեցան Սովետական բռնակալ իշխանութեան կողմէ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի տարիներուն»:

Այս յուշարձանի զետեղման իրականութիւնը առաջին օրէն իսկ մտահոգած է Լեհաստանի Թուրք դեսպանն ու անոր կառավարութիւնը եւ հակառակ Թրքական պետութեան կողմէ ներկայացուած մերժումներուն եւ արգելքներուն եւ յարուցած բազմազան դիւանագիտական բռնանալիքներուն 1915ի հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած Լեհաստանի առաջին այս յուշարձանին բացումը կատարուեցաւ Շաբաթ, Ապրիլ 17, կէսօրէ վերջ ժամը 16ին: Լեհաստան Արեւելեան Եւրոպայի առաջին երկիրներէն է, որ 2004 Մայիսին դարձաւ Եւրոպական Միութեան լիիրաւ մէկ անդամը. պետութիւն մը որուն կառոյցը քաջ ծանօթ է 1915ի հայկական ցեղասպանութեան, եւ որմէ հայ ժողովուրդը կ'ակնկալէ զօրավիգ կանգնիլ իր դատին արդար լուծումին:

ՏՈՔԹ. ԱՐԱ ՍԱՅԵՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5

- Շարունակէ՛:
Երբոր իջնայ պարտէզիկ
Քաղել բզվարդ կամ յասմիկ.
Դու չես կրնար որոշել՝
Ո՞վ է վարդ, ո՞վ Գոհարիկ.
Ո՛հ, այն աղջիկ
է Գոհարիկ:
- «Յասմիկ» ի՞նչ կը նշանակէ... ի՞նչ է ան...
- Անուշահոտ ծաղիկ մըն է, միսիւ...
- Շարունակէ՛:
Երբոր թռչուն երգեսցյ,
Երբ որ վառեակ կըտկըտայ.
Դու չես գիտեր թռչո՞ւն է
Չէ թէ Գոհար որ ձայն տայ.
Ո՛հ, այն աղջիկ
է Գոհարիկ:
-Ի՞նչ կը նշանակէ «ճռճռայ»:
-Թռչունին ձայնն է, միսիւ...
- Իսկ «կտկտալ»ը...
- Ան ալ վառեակին ձայնին կ'ըսեն...
- Առիւծին ձայնին ի՞նչ կ'ըսեն...
- Մռնչել կ'ըսեն...
- Ձիուն ձայնին ի՞նչ կ'ըսեն...
- Վրնջել կ'ըսեն...
- Հաւու ոտխակին ձայնին...
- ...Չեմ գիտեր, միսիւ...

Տղան ուսուցիչին ձեռքին կը նայէր:

- Ոտխակին ձայնին ալ դայլայլիկ կ'ըսեն...

- Ձենէ ո՞վ գիտէ կենդանեաց ձայներու այլ անուններ...

- Ես... ես... ես... միսիւ...
- Շունին ձայնին կ'ըսեն՝ հաչել...
- Աղուէսին ձայնին՝ վուվու...
- Բուին ձայնին՝ վայել...
- Կատուին ձայնին՝ մլաւել...
- Ես ալ, միսիւ, ե՛ս ալ գիտեմ...
- Ըսէ՛...
- Իշուն ձայնին «զռալ» կ'ըսեն...
- Տեղդ նստէ, անամօթ...
- Սարգիս, շարունակէ...
Գոհարիկն է այն ծաղիկ,
Գոհարիկն է այն թռչնիկ,
Որ այս տաղիս փոխարէն
Ինձի տուաւ մէկ պաչիկ:
Ո՛հ, այն աղջիկ
է Գոհարիկ:
- Շարունակէ՛:
Ո՞վ է պզտիկն այն աղջիկ
Անհնազանդ, չարաճճիկ,
Որ շատ անգամ տունին մէջ
Յարուցանէ փոթորիկ.
Չէ, այն աղջիկ
Չէ Գոհարիկ:

Տղաքը գոց ըրին նաեւ «Եղբայր ենք մենք»ը ու տասցան տասը, առանց բացառութեան:

Նուպարի առաջարկով՝ գծագրութեան ուսուցիչը հաւանեցաւ որ տղաք Պէշիկթաշլեանի պատկերը գծեն, երեք անգամ մեծցնելով: Տղաքը այս անգամ սակայն չկրցան տասը առնել, բացի Մարտիրոսէն: Պէշիկթաշլեան իր դիմանկարով մէջտեղ հանած էր վերջապէս գծագրութեան մէջ յաջողագոյն աշակերտը:

Այդ դէմքը որքան պատկառելի, որքան երկնառաք դէմք թուեցաւ տղոց: Տղաքը երկիւղածութիւնով կը գծէին անոր լայնարձակ ճակատը եւ աչքերուն իմաստուն նայուածքը: Բնազդով կը զգային կարծես որ այդ ճակատին ներքեւ ողբերգութիւն մը կար պահուած: Այդ ճակատին ներքեւ գտնուող ուղեղը իր դէմքը տղեղ կը գտնէր սիրոյ համար: Եւ սակայն մեծ մարդոց եւ մանաւանդ բանաստեղծներուն համար չկան տգեղ դէմքեր: Այդ առաքուածներուն դէմքերը իրենց քերթուածներուն գեղեցկութեամբ կ'աղուորնան:

Պէշիկթաշլեանի դէմքին վրայ իր քերթուածներուն մեծութիւնը, ներդաշնակութիւնը, փափկութիւնը ու հրաշալի ոգին միայն կար: Ուրիշ ոչ մէկ տգեղութիւն: Կիները սակայն տարբեր աչքով կը դիտեն դէմքերը: Ու բանաստեղծը գիտէր որ իր դէմքը գեղեցիկ չէ կանացի ճաշակի համար: Այդ պատճառաւ ալ գրած է հետեւեալ խորապէս զմայլելի, խորապէս սրտայոյզ, խռովիչ ու անմահ տողերը: Մահէն վերջ բանաստեղծին հոգին կը բազմի իր շիրմին վրայ ու գեղեցկացած՝ կը կանչէ իր սիրուհին:

Այո՛, վայրն է առանձին եւ անվեհեր իջանեմ անդ,
Եւ երբ հողմըն մեռելոց գայցէ զանիւնն իմ խլրտել՝
Ըսպիտակ իմ ճակատ ամենական մըրկայ 'ի մուունչ
Ի բաց զպատանս արասցէ, եւ բազմելով շիրմիս վերայ՝
Ե՛կ, սոչեցից առ նա, ե՛կ, չեմ եւյն յորմէ խորշէիր դու.
Տե՛ս, զի արդ գեղեցկացայց զիս մահ, աւաղ զիս տարփելի
Միթէ դարձեալ ատիցե՞ս եւ անդրագոյն քան զշիրիմ...

(Շար. 61)

(Շար. Ա. էջէն)

որ արկածի հետեւանքով հոն ինկած էր Յունիս 6ին: Արկածը պատճառ եղած է չարժավարին ու երկու պարսիկ ճամբորդներուն մահուան:

Յունիս 10ին ալ Ստեփանաւանի մէջ շէնքի մը փլուզումին հետեւանքով մահացած է 18 տարեկան երիտասարդ մը:

***

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ՆՇՈՒՄԸ

Ազգ. Գրադարանին մէջ, Յունիս 11ին բացուած է «Յաւերժի ճամբորդ» խորագրուած ցուցահանդէս մը, նուիրուած Արշիլ Կորքիի ծննդեան հարիւրամեակին: Ցուցադրուած են մօտ 300 նամակներ, գրծանկարներ, բոլածներ, արտատպութիւններ: Նկարիչին անունով ստեղծուած է հիմնադրամ մըն ալ որ հարիւրամեակին առիթով զանազան ձեռնարկներու կարգին կը նախատեսէ Հայաստան փոխադրել Կորքիի աճիւնը, հայերէնի թարգմանել Նուրիձա Մատթէոսեանի «Սեւ հրեշտակը» կենսագրական հատորը: Յուլիսին արուեստագէտին անձնասպանութեան օրը ուխտագնացութիւն մը կը կազմակերպուի անոր ծնած Վանի Խորգոմ գիւղը: Առաջարկուած է կառավարութեան որ Երեւանի մէկ փողոցը կոչուի անոր անունով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հուղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Ռոզա Նայպանտեան 50 Եւրօ, Տիկին Մարի-Լուիզ Արեւեան 10, Պ. Քերովբ Ֆարչեան 50, Տէր եւ Տիկին Հայկիկ Մէթէլեան 30, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թէքնէջեան 200, Պ. Ռեմոն Պետրոսեան 30, Տիկին Ս. Հայրապետեան 50, Տիկին Ալիս Գալտըրաքօղլու 25, Տէր եւ Տիկին Տիրան Թորոսեան 60, Պ. Ժագ Այճեան 100, Տիկին Պէատրիս Փասմանեան 70, Տիկին Մարի Թոփալեան 50, Տիկին Եղիսաբէթ Արմաղանեան 10, Տիկին Մարի Արթինեան 75, Օր. Ժագլին Քանարեան 30, Տէր եւ Տիկին Պերճ Յակոբեան 50, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան 15, Պ. Յարութիւն Ջուլհակեան 100, ԱՆ-Ֆրէնչ 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 100, Տէր և Տիկին Ժան Աճարեան 40, Օր. Ժագլին Մէսճեան 20, Տիկին Վերոնիք Վան Լով 10, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Վէզիրեան 30, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէլվաճեան 40, Օր. Էլիզապէթ Մուսայեան 20, Տիկին Արփինէ Սերոբեան 40, Օր. Միրէյ Թադւորեան 30, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պադըրճեան 100, Տէր եւ Տիկին Կրեկուար Թուղլուեան 50, Տիկին Մամբրէ Սանտալճեան 100, Տիկին Շաքէ Կիրակոսեան 20, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց 200, Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 100, Օր. Նատին Տէր Յակոբեան 10, Պ. Մարկ Չէլվէեան 150, Տէր եւ Տիկին Պերճար Սայրիմ 20:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Paroisse Arménienne Catholique
St Grégoire l'Illuminateur
de Marseille

Dimanche 20 juin à 11 heures

DIVINE LITURGIE

célébrée
par Mgr Grégoire GHABROYAN
Eparque des Arméniens Catholiques de France
en l'Eglise St Grégoire de Marseille
26 rue Sibié — Marseille 1er

**Suivra un repas
dans la salle paroissiale.**
Prière de **réserver** aux numéros de téléphone :
04 91 48 19 60 ou **04 91 65 40 81**
ou **06 19 25 21 10**

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 14.30ին
9րդ Թաղամասի «Ռոսինի» սրահը
(ռիւ Տրուօ)

Թատրոն,
Պար,
Երգ,
Արտասանութիւն

Եկէք քաջալերելու ապագայ սերունդը Հայերէն խօսելու

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած պիւֆէ:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լ Ի Ո Ն

Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան յաջորդ Վարչական Կազմի 11 անդամներու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 27 2004
Ազգային Միութեան բոլոր անդամները, այժմէն իսկ, կրնան իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել գրաւոր, ղրկելով իրենց դիմումնագիրը Միութեան կեդրոնատեղին՝
295, Ռիւ Անտրէ Ֆիլիփ, 69003 Լիոն:
Թեկնածութեան վերջին թուական որոշուած է 2004 Յունիս 21:
2004 Յունիս 21ի կէս գիշերէն ետք թեկնածութիւնները ընդունելի չեն: Նամականիշին կնիքը հաշուի կ'առնուի որպէս վկայութիւն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)
Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

Centre Culturel SAINT MESROB

le jeudi 17 juin à 20 heures 45
ANNE BARSEGHIAN
présente
BERDJOUHI
JOURS DE CENDRES A ISTANBUL
paru récemment
aux Editions Parenthèses.
Il s'agit du journal intime de sa grand-mère, tenu durant l'année 1915.
Des extraits en seront dits par une comédienne.
Centre Culturel Saint Mesrob
10 bis rue Thouin Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
RER: Luxembourg
Entrée libre — Cocktail
Vente du livre — Dédicace

Fête de la musique

Le Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille organise pour la première fois la Fête de la Musique dans les jardins de la Cathédrale, **lundi 21 juin à partir de 19 heures.**
Entrée libre.

Assemblée de l'Ecole St. Mesrob

Le Conseil d'Administration de l'Association pour l'Administration et la Gestion de l'Ecole bilingue Saint-Mesrop vous informe que son Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le :
LUNDI 28 JUIN 2004 A 20H
A L'ECOLE SAINT-MESROP
4 rue Komitas 94140 ALFORTVILLE

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION DES PARENTS D'ELEVES
vous invitent

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
à la fête champêtre traditionnelle

Dimanche 20 juin 2004
à partir de 12 heures
26 rue Troyon 92310 SEVRES

Animation arménienne avec MARTEN YORGANTZ et son Orchestre
Chants et danses par les enfants de l'Ecole
Khorovadz — Buffet — Buvette
Jeux — Tombola

Réservations de tables : **01. 47. 97. 64. 16**
— Grand parking — Tout est prévu en cas de pluie

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates :	du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix :	495 Euros (voyage en sus) Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age :	garçons et filles de 7 à 12 ans
Direction :	Christine HALADJIAN 10 avenue Henri IV - 92190 Meudon ☎ 01. 49. 66. 90. 99 E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie :	Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

DEUX VOYAGES EN ARMÉNIE

(OECUMENIQUES, CULTURELS, HUMANITAIRES)

12 AU 26 AOUT : VOYAGE POUR JEUNES (18 à 30 ans)
prix : 840 euros
25 OCTOBRE AU 1er NOVEMBRE : (Tous âges)
prix : 1100 euros
Accompagnateur : **Pasteur SAMUEL SAHAGIAN**
organisés par **Solidarité Protestante France-Arménie**
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA : 1, rue Cabanis, 75014 Paris (Tél. : 01 47 35 30 23)
(Extension possible au Karabagh du 1er au 3 novembre)
(Programme détaillé sur demande)

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).
— Dates : du 30 juillet au 16 août
— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 16
MERCREDI
16 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.969 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.969

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

ԴԻՄԱԳԻԾԸ ՇԱՏ ՉԻ ՓՈԽՈՒԻՐ

Եւրոպական ընտրութեան վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն 25 անդամ երկիրներու մէջ:

ՖՐԱՆՍԱ.- 78 աթոռներ կը բաժնուին գլխաւորաբար երեք գլխաւոր կուսակցութիւններու մէջ՝ Ընկերվարական 31, Իւ.Էմ.Փէ. 17, Իւ.Տէ.Էֆ. 11, Ազգ. ճակատ 7, Կանաչ 6, Ֆ. տը Վիլիէ 3, Համայնավար 2, Փէ.Սէ.Էռ. (Անդրծովեան) 1: Մասնակցութիւն՝ 42,8%:

ԻՐԼԱՆՏԱ 13 աթոռ ունի, գլուխը հասած է աջը, որ 4 աթոռ կ'ապահովէ: Մասնակցութիւն՝ 61%:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻԱ 78 աթոռ ունի. գլուխը կը հասնին պահպանողականները եւ 27 աթոռ կ'ապահովեն: Մասնակցութիւն՝ 38,9%:

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ 6 աթոռ ունի: Գլուխը հասած են Ընկերային քրիստոնեաները, երեք աթոռ ապահովելով: Մասնակցութիւն՝ 93%:

ԻՏԱԼԻԱ 78 աթոռ ունի. գլուխը հասած է կեդրոն-ձախը, 27 աթոռ ապահովելով: Պէրլիսքոնիի Ֆորցա Իթալիան երկրորդ դիրքի վրայ է 21%ով (17 աթոռ): Մասնակցութիւն՝ 73,1%:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ 24 աթոռ ունի: Գլուխն են Ընկերվարականները. 12 աթոռ ունին: Մասնակցութիւն՝ 38,7%:

ՊԵԼՃԻԱ 24 աթոռ ունի. գլուխն է աջը 4 աթոռով, կը հետեւի ծայրայեղ աջը 3 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 90,8% (մասնակցութիւնը պարտաւորիչ է):

ՍՊԱՆԻԱ 54 աթոռ ունի. գլուխը հասած են Ընկերվարականները 25 աթոռով. կը հետեւի աջը 23 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 45,9%:

ՀՈԼԱՆՏԱ ունի 27 աթոռ: Գլուխը հասած են Քրիստոնեայ-դեմոկրատները եւ Ընկերային դեմոկրատները, իւրաքանչիւրը 7 աթոռով: Մասնակցութիւն 39,1%:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 99 աթոռ ունի. գլուխը հասած են Քրիստոնեայ-դեմոկրատները եւ կ'ապահովեն 49 աթոռ, մինչ Շրէօտէրի Ընկերվարականները երկրորդ դիրքի վրայ են 23 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 43%:

ԴԱՆԻԱ ունի 14 աթոռ: Գլուխն են Ընկերային դեմոկրատները 5 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 47,8%:

ՇՈՒԷՏ 19 աթոռ ունի. գլուխն են Ընկերային դեմոկրատները 5 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 37,2%:

ՖԻՆԼԱՆՏԱ ունի 14 աթոռ. յաղթած են աջը եւ կեդրոնը հաւասարապէս, չորսական աթոռներով: Մասնակցութիւն՝ 41,1%:

ԷՍԹՈՆԻԱ ունի 6 աթոռ. գլուխը հասած է Ընկերային դեմոկրատ կուսակցութիւնը 3 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 27%:

ԼԱՏՎԻԱ ունի 9 աթոռ. յաղթած է «Հայրենիք - Ազատութիւն» կուսակցութիւնը, 4 աթոռ ձեռք ձգելով: Մասնակցութիւն՝ 41,2%:

ԼԻԹՈՒԱՆԻԱ ունի 13 աթոռ. յաղթած են Աշխատաւորականները եւ ապահոված են 4 աթոռ: Մասնակցութիւն՝ 48,2%:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ունի 54 աթոռ. գլուխը հասած է կեդրոն-աջը եւ ունի 14 աթոռ: Ձեռնպահութիւնը մրցանիշ կոտրած է. մասնակցութիւնը 20,8% է միայն:

ՉԵԽԻԱ 24 աթոռ ունի. գլուխն է աջը 9 աթոռով: Մասնակցութիւն՝ 28,3%:

ՍԼՈՎԱՔԻԱ 14 աթոռ ունի. յաղթած են Քրիստոնեայ-դեմոկրատները 3 աթոռ ապահովելով: Մասնակցութիւն՝ 17%: Ձեռնպահութիւնը հոս ալ մրցանիշ մը կոտրած է:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ 24 աթոռ ունի. յաղթած է աջը 12 աթոռ ապահովելով: Մասնակցութիւն՝ 28,5%:

ԿԻՊՐՈՍ ունի 6 աթոռ. գլուխն են աջը 2 աթոռով եւ նոյնքան ալ ձախը: Մասնակցութիւն՝ 71,2%:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 24 աթոռ ունի. գլուխը հասած է աջը եւ կ'ապահովէ 11 աթոռ: Մասնակցութիւն՝ 63,2%:

ՄԱԼԹԱ ունի 5 աթոռ. յաղթած են Աշխատաւորականները եւ 3 աթոռ կ'ապահովեն: Մասնակցութիւն՝ 82,4%:

ԱՒՍՏՐԻԱ ունի 18 աթոռ. յաղթած են Ընկերային դեմոկրատները եւ ունին 7 աթոռ: Մասնակցութիւն՝ 41,81%:

ՍԼՈՎԵՆԻԱ ունի 7 աթոռ. գլուխը հասած են կեդրոն աջը, կեդրոն ձախը եւ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Յունիս 14ին Պոլսոյ մէջ բացուած է Իսլամական համագումարին եօրեայ վեհաժողովը: Մասնակցած են աւելի քան երեք տասնեակ երկիրներու Արտաքին գործերու նախարարներ: Բացման իր ելոյթով Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Ա.-Ն. Սեզէր թելադրած է ժողովրդավարական ընթացք որդեգրել, խրախուսել մարդկային իրաւունքներու յարգանքի, ազատութիւններու, ժամանակակից արդարութեան, այր ու կին հաւասարութեան սկզբունքները: Ան ելոյթին մէջ անդրադարձած է Միջին Արեւելքի ներկայի հոլովոյթին որուն դերակատարներէն է Թուրքիա. շեշտած է թէ ինքնաքննադատութիւնը անհրաժարելի ազդակ է այդ հոլովոյթը ուղիղ ճամբուն վրայ պահելու համար: Քննադատած է Իսրայէլի կեցուածքը որ կը շեշտէ շրջանին արդէն լարուած կացութիւնը, ապա Կիպրոսի Թուրք հատուածին զօրակցութիւն խնդրած. ըսած է թէ այդ հատուածը անհամբեր է տնտեսական, առեւտրական, ընկերային եւ մշակութային յարաբերութիւններ զարգացնելու տրամադրութիւն տեսնելու իսլամական երկիրներուն մօտ:

Իսլամական համագումարը ապահովութեան արտակարգ միջոցներով նախափորձ մը կը նկատուի ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովին որ նոյնպէս տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 14/15)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ – Գ. ՓԱՈՒԸԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Արտաքին գործերու նախարար Վարդան Օսկանեան որ աշխատանքի այցով ԱՄՆ կը գտնուի, Յունիս 14ին հանդիպում ունեցած է ամերիկացի իր պաշտօնակիցին հետ: Օրակարգի նիւթ եղած են երկկողմ յարաբերութիւններու հեռանկարները, հայեւթուրք յարաբերութիւնները, Ղարաբաղի կարգաւորման հարցերը: Նոյն օրը Վ. Օսկանեան տեսակցած է նախագահ Պուշի ազգ. ապահովութեան մարզի խորհրդական Գ. Ռայսի հետ ալ, գլխաւորաբար ՕԹԱՆ-ի Պոլսոյ վեհաժողովին եւ Ղարաբաղի խնդրին կարգաւորման նիւթերով: Տեսակցութիւններէն ետք նախարարը ելոյթ ունեցած է Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան ու շրջանային հարցերու մասին, Ռազմավարական եւ միջազգային ուսումնասիրութիւններու կեդրոնին մէջ:

***

Յ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ 125ԱՄԵԱԿԸ

Դերասանի տան մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է հայ բեմի յայտնի վարպետ Յովհաննէս Զարիֆեանի ծննդեան 125ամեակը: Ան ծնած է «արհեստաւորներու, աշուղներու, բանաստեղծներու քաղաք» Գիւմրի ու բեմական առաջին քայլերը առած Թիֆլիսի հայկական թատերասրահին մէջ: Ապա շրջած է ամբողջ Կովկասը, գտնուած է Մոսկուա, Պրիւսէլ. իսկ կեանքի վերջին տարիներուն Սիրանոյշի, Յովհ. Աբէլեանի եւ ուրիշ մեծերու հետ մեկնած է Հայաստանէն, հաստատուած է ԱՄՆ. ատիկա պատճառ եղած է որ խորհրդային շրջանին կարգ մը թատերագէտներ անոր անունը ջնջեն հայ թատրոնի պատմութենէն:

Երեկոյթին ընթացքին Թատերական գործիչներու միութեան նախագահ Երուանդ Ղազանչեան, թատերագէտ Հայկազ Երանոսեան ելոյթ ունեցած են, յիշած Յ. Զարիֆեանի մարմնաւորած աւելի քան 450 դերերը:

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՊԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Ֆէթուլլա Հիւսէյնով որ Ղարաբաղի պատերազմին արձանագրած յաջողութիւններով ծանօթ էր Ազրպէյճանի մէջ ու ղեկավարն էր ընդդիմադիր «Արդարութիւն» կուսակցութեան, սպաննուած է իր տան մէջ: Դիակը գտած են դրացիները որոնք ըսած են թէ կրակոցներ լսած են: 67 տարեկան Հիւսէյնով մաս կազմած է երկրին Ներքին գործերու նախարարութեան անձնակազմին եւ երթեւեկի ոստիկանութեան: Ծանօթ էր որպէս Ղարաբաղի հարցին ռազմական ճամբով լուծումին ջերմ ջատագով մը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Յունիս 14ին, Գ. խումբին մէջ, Դանիա եւ Իտալիա 0 - 0 հաւասար արդիւնքի հասան. նոյն օրը, նոյն խումբին մէջ, Շուէտ 5 -0 ջախջախեց Պուլկարիան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

ՀՀ ԴԵՍՊԱՆ Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի եւ Ֆրանսիայի նախագահների միջեւ պայմանաւորուածութեան համաձայն, որը ձեռք էր բերուել նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի Ֆրանսիա կատարած վերջին այցի ժամանակ, որոշուել է 2006-2007թթ. Ֆրանսիայում անցկացնել Հայաստանի տարի:

Այս կապակցութեամբ ամիսներ շարունակ Փրիզում եւ Ֆրանսիայի այլ քաղաքներում կը կազմակերպուեն ցուցահանդէսներ, համերգներ, թեմատիկ փառատօններ, այլ միջոցառումներ՝ նուիրուած Հայաստանի մշակոյթին ու պատմութեանը, անցեալին ու ներկային՝ բացառիկ հնարաւորութիւն ընձեռելով բազմակողմանիօրէն ներկայացնելու հայ մշակութային ժառանգութեան արժէքները:

Ֆրանսիայում Հայաստանի տարի անցկացնելու փաստը, որն արդիւնք է Հայաստանի եւ Ֆրանսիայի միջեւ լայնածաւալ եւ բազմաշերտ համագործակցութեան, գալիս է եւս մէկ անգամ նշանաւորելու մեր երկրների միջեւ հաստատուած յարաբերութիւնների բարձրագոյն մակարդակը:

Փարիզ, 11 Յունիսի 2004

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(15 juin, Courrier)

LA TURQUIE SANS AMNESIE SUR L'ARMENIE

«Եւրոպական Թուրքիա» միութեան նախագահը՝ Ռէյնալտ Պօֆոր կը պատասխանէ Արա Թորանեանին որ գրած էր նախապէս.- «Ժխտողական Թուրքիոյ մը ենթադրեալ մուտքը Եւրոպա կը մտահոգէ ծագումով հայ 450 հազար Ֆրանսացիները»: Պօֆոր «անուանարկութիւն» կ'որակէ այդ խօսքերը, որովհետեւ Ա. Թորանեան իրականութեան մասին առարկելի ազատութեամբ հանդէս եկած է: Զուրանար ջարդերը, ճշդելով թէ շատ քիչ երկիրներ կրնան նման ամբաստանութենէ մը խուսափիլ: Շատ գացեր-եկեր է Թուրքիա եւ կը հաստատէ որ Հայերը շատ լաւ կ'ապրին հոն, բայց նման Ֆրանսայի Հրեաներուն, կրնան խմբակներու կամ ծայրայեղ տարրերու թիրախ ըլլալ: Թուրքիա, կը գրէ, կ'ընդունի ջարդերու իրականութիւնը, բայց կ'ուրանայ ցեղասպանութիւնը եւ կանխամտածումը: Պատմաբաններն ալ տարակարծիք են այդ մասին եւ Մեծն-Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարն ալ, որ յատուկ շահեր չունի Թուրքիա, կ'ուրանայ այդ որակումը: Ա. Թորանեանի խօսքերը, կ'աւելցնէ, «պարզապէս դայթակղեցուցիչ են եւ նախատական», երբ կը պնդէ որ Թուրքիա «մեղսակից եղած է վերջնական լուծումին», որ ինչպէս ամէն մարդ գիտէ, Շօան է...:

«ՀԱՐԱԶԱՏ ԹՈՒՐՔ»Ը ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՆ...

Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան նիւթը նման երկիր ընդունելու-չընդունելու վէճերէն, ընդունելու համար դրուած պայմաններէն անդին, հրաշալի փորձաքար մը եղաւ: Փորձաքար, լոյսին բերելու Ֆրանսական քաղաքական ոլորտին ճապկումի կարողութիւնը, սահմանները: Ամէն մէկ կուսակցութիւն, ամէն մէկ քաղաքական դէմք որ այդ անդամակցութեան դէմ դիրք ունէր անկեղծ համոզումով, կամ այդ ուղղութեամբ յայտնուած հանրային կարծիքը նկատի առնելու խորամանկութեամբ, հանրահաւաքներու, հանդիպումներու, հարցազրոյցներու ժխտական կեցուածք մը ցոյց տուաւ. ոմանք «ոչ» ըսին արմատապէս: Ուրիշներու «ոչ»ը հետը պայմաններու կիսաբաց դուռ մը կը բերէր:

Առաջիններուն համար Թուրքիա եւրոպացի ըլլալու ոչ մէկ յատկանիշ ունեցող երկիր էր. կը գտնուէր ասիական ցամաքամասին վրայ, անունը վրան՝ «Փոքր Ասիա» կոչուած հողին, ոչ մէկ առնչութիւն ունեցած էր եւ ունէր եւրոպական մշակոյթին, քաղաքակրթութեան հետ. այս ընդհանրացումին կարելի էր պատմութիւնն ալ աւելցնել, եթէ բացառուէին մինչեւ Վիէննա հասած Թրքական արշաւանքները: Այլ հարց որ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը քաղաքական մարզին մէջ հետը պիտի բերէր ամէնէն մեծ անպատեհութիւնը: Գաղտնիք չէ որ Եւրոպայի մը կառուցումին մէջ տիրական նպատակներէն մէկն ալ որպէս հակակշռող ուժ յայտնուիլ է այսօր ԱՄՆ-էն տիրապետուած միաբեւեռ աշխարհին մէջ: Տիրապետութիւն որուն ծայր աստիճան վտանգաւոր բնոյթին նախաճաշակ փաստը եղաւ Իրաքի ողբերգութիւնը: Այս պայմաններուն մէջ, եւրոպացի նկատուելիք Թուրքիա մը հզօր յծակ մը միայն կ'ըլլայ այդ տիրակալութիւնը այս ցամաքամասին վրայ եւս տարածելու:

Քաղաքական այն խմբաւորումները, դէմքերը որոնք իրենց «ոչ»ը պայմաններու կապեցին, չէին կրնար պատեհապաշտ չնկատուիլ: Կային, բնականաբար, Թուրքիան եւրոպացի տեսնելու չափ լայն հորիզոն ունեցողներ, կամ Թուրքերու Եւրոպայի մէջ օրէ օր մեծցող ներկայութեան վրայ յառաջիկայ ընտրութիւններու հաշիւներ հիմնողներ: Բայց մնացեալը, մանաւանդ «ոչ»ին համար որպէս վերջին խարիսխ ցեղասպանութեան ճանաչումը առաջ քշողները, համոզուած եւրոպացիին համար չէին կրնար պատեհապաշտի կնիքէն փրկուիլ: Այլ հարց է թէ մեր 90 տարի անլոյծ մնացած կնճիռին համար յոյսի դուռ մը կ'ըլլայ ատիկա: Սակայն եթէ հարցը դիտենք զուտ հայկական տեսանկիւնէն, թերեւս աւելորդ չէ մտածել Թուրքիոյ անդամակցութեամբ տեղւոյն հայ գաղութին շահեկանքներուն մասին ալ, գոնէ տեսականօրէն: Թէեւ, ամէն խոստում ու որոշում, նոյնիսկ օրէնք շրջանցելու Թրքական վարպետութեան մինչեւ այսօր տրուած փաստերը չեն կրնար լուրջ դրաւական մերածել հայկականը: Ըսուածին նորագոյն օրինակներէն եղաւ փոքրամասնութիւններու լեզուով հաղորդումներու խեղկատակութիւնը: Թուրք մամուլին իսկ հաղորդածով, Թրքական ազատամտութեան, ժողովրդավարութեան չափանիշ ըլլալու կոչուած այդ կիրարկումը գոնէ առաջին երկու օրինակով -արաբերէն ու քրտերէն- միայն դժգոհութեան պատճառ եղաւ: Ոչ Արաբները, ոչ ալ Քիւրտերը իրենց սպասածը գտան, եթէ անշուշտ սպասած բան ունէին: Բայց Անգարա կը շարունակէ բարի վարքի իր ցուցանիշները բազմապատկել, մինչեւ ազատ արձակումը քիւրտ քաղաքական բանտարկեալներու որոնք ապրուածին փորձով ապահովաբար սկսած են արդէն ըսպասել յաջորդ ամբաստանութեան:

Մինչ այդ, Թուրք մամուլին մէջ սկըսան տեղ գտնել հակազդեցութիւնները «Վաքիթ» թերթին մէջ լոյս տեսած գրութեան մը, յաճախ անկէ մէջբերումներով: Պէտք է ըսել որ այդ հակազդեցութիւնները Թուրք հանրային կարծիքին ամէնէն առողջ երակը կը կազմեն. բայց բոլորովին տարբեր հարց է թէ ի՛նչ չափով հիմ կրնայ ունենալ զայն ընդհանրացնելու մօտեցում մը: Այդ հակազդեցութիւնը Թուրքիան եւրոպայի նկատելու տուեալ կ'ըլլար եթէ մարմնաւորէր ժողովուրդին կէսէն աւելիին կեցուածքը. ընդունելի կ'ըլլա՞յ պնդումը թէ ատիկա է պարագան:

Սակայն նախ հակազդեցութեան տուն տուողը. «Վաքիթ» («Ժամանակ») օրաթերթին խմբագիրներէն Հիւսէյին Խօգթիւրքի (Հարազատ Թուրք) գրիչին մէկ արտադրութիւնն է ան, լոյս տեսած Մայիս 18ին թիւին մէջ: Նիւթ բրած է Եւրովիզիոնի երգի մրցումը զոր առաջին տողէն կը բնութագրէ որպէս «հայկական գործակցութիւն»: Ու անմիջապէս կը դծէ շեշտ տարբերութիւնը. «Ես Թուրք եմ եւ մահմետական: Այս հողերուն բուն տէրն եմ, պահպանողական, շատ կը սիրեմ պետութիւնս ու ազգս»: Յետոյ կը շարունակէ որպէս այդ, մրցումէն իր տպաւորութիւնները. Թուրքիան ներկայացնողը «ծագումով հայ» երգիչ է որ բոլոր Թուրքերէն նեցուկ կ'ակնկալէ: Պարոն Հարազատ Թուրքին եզրակացութիւնը այն կ'ըլլայ որ այդ մէկը ինքզինք Թուրք չի զգար: Իսկ անոր ընկերացող «Աթէնա» խումբը «տարբերութիւն չունի այն օտար թմրամոլ տիպարներէն որոնք կը պառկին, կ'ելլեն Պէյօղլուի Թարլապաշը թաղը»: Անոնք արդէն վարկաբեկած են Թուրքիան, Թրքերէն չերգելով:

Այս նուաստացումը իր միտքը կը բերէ հետեւեալ հարցումը. «"Աթէնա խումբը Թուրքիոյ ո՞ր համեմատութիւնը կը ներկայացնէ: Երբե՞ն ի վեր ծագումով հայ մարդիկ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը կը ներկայացնեն: Մինչդեռ Հայերը ԱՄՆ-ու զինուորներուն Իրաքցիներու կիրարկած չարչարանքին միլիոնապատիկը կիրարկած են մահմետական Թուրքերու: Այսուհանդերձ մենք կը շարունակենք Հայերու ոտքերը լզել: Քուէարկութեան հետեւողները շատ լաւ պիտի յիշեն. երբ երկիրներ իրարու նիշ կու տային, միշտ հայկական գործակցութեան մղուելով կ'ընէին ատիկա: Այդքանը չհասկնալու համար հարկ էր կոյր ու խուլ ըլլալ»:

Գրութեան հետեւեալ մասն ալ բաժին վիճակած է նոյն մրցումին անցեալ տարուան դափնեկիր «Թուրք» երգչուհիին: Հ. Խօգթիւրք կ'ըսէ. «Անցեալ տարուան յաղթական Սէրթապ Էրէնէրը այս առիթով մտիկ բրի: Սարսափի ֆիլմերուն մէջ դագաղէն ելլող դիակի կը նմանէր: Կամ ինք հայելին նայիլ չի գիտեր, կամ շուրջինները զինք խայտառակելու համար իրենց կարելին կ'ընեն: Այսքան տգեղ կին մը առաջին անգամ կը տեսնէի. տգեղութիւնը քօղարկելու համար հանուեր է, բայց այդ դէմքին նայելով, ո՞վ ինչ ընէ անոր մարմինը: ...Անկէ զատ, Ս. Էրէնէր սապէթայական է: Անհոգի արարած մըն է»: Լա՛ւ որ հասած վերջին «Ակօս»ներէն մէկուն մէջ «սապէթայական» կոչուածներու մասին նոր հրատարակութեան մը առնչուած գրութեամբ Մ. Եսայեան («Յառաջ», Յունիս 10) բացատրած էր թէ սապէթայականները իսլամացած, մասամբ Թրքացած ծագումով Հրեաներ են որոնք միշտ կը պահպանեն իրենց այդ ինքնութիւնը: Ուրեմն, Հրեան ու Հայը պէտք է տեսնել Թուրքիոյ դաւաճան նըկատուած տարրերուն մէջ երբ Հ. Խօգթիւրք կը գրէ վերջաբանի տողերով. «Մեր մօտ Թուրքիոյ "Թ"ն իսկ չունեցող որոշ փոքրամասնութիւնները այս մարդիկը մեզի հրամցնելով "Ահա՛, Թուրքիան ասոնցմէ կը բաղկանայ" չե՞ն ըսեր»:

Թրքական լրասփիւռներ Եւրոպայի դուռը ափ առած Թուրքիայէն մամուլով ու համացանցով այս պատկերը տալէ ետք, արձագանգեցին անոր հակազդեցութիւններուն ալ: Այս վերջին խումբէն կարեւոր էր Մարդկային իրաւունքներու միութեան Պոլսոյ մասնաճիւղինը: Հրապարակուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսուէր. «Խօգթիւրք այս հողերուն "տէր" ըլլալու պայման կը նկատէ թուրք եւ մահմետական ըլլալ: Անգամ մը եւս կ'ուզենք յիշեցնել թէ այս երկրին մէջ մահմետականներէն զատ քրիստոնեայ Հայեր, Յոյներ, Ասորիներ ու տարբեր կրօնքէ եզիտիներ կան. կան նաեւ ոչ թուրք մահմետականներ, ինչպէս Քիւրտերը, Լազերը, Չէրքէզները եւ շատ ուրիշ ցեղային խումբեր որոնք միասին կ'ապրին: Մէջն ըլլալով Թուրքերն ու Մահմետականները, ասոնցմէ ոչ մէկ միւսին նկատմամբ գերակայութեան իրաւունք ունի»:

Յայտարարութեամբ կը դատապարտուի նաեւ «Երբե՞ն ի վեր ծագումով Հայեր սկսան Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը ներկայացնել» արտայայտութիւնը: Ապա կ'ըսուի. «Հայերը այս նոյն հողերուն վըրայ հազարամեայ անցեալի տէր, արմատացած քաղաքակրթութեան մը շառաւիղներն են. մէկը անոնցմէ, որոնք Թուրքիոյ մշակութային, գիտական, արուեստի ժառանգութեան հիմնադիրները եղած են: Ինչպէս այս երկրին միւս բոլոր ցեղային, կրօնական, մշակութային ինքնութիւնները, Հայերուն եւս Թուրքիան ներկայացնելը ոչ թէ շնորհք մը, այլ ամէնէն բնական իրաւունքն է»:

Հարցը այն չէ որ Հ. Խօգթիւրք ու իրեն համախոհները սապէթայական մը, կամ ծագումով հայ դաւաճան մը եւս պիտի նշմարեն Մարդկային իրաւունքներու միութեան յայտարարութեան ետին. այլ այն որ առաջինները անհամեմատօրէն ջախջախիչ մեծամասնութիւն կը կազմեն Թուրքիոյ մէջ որ երկիր է երկարող՝ Էտիրնէէն մինչեւ Իգդիր:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

Ամերիկացիներու Պաղտատ արշաւանքին առաջին օրերուն լրասփիւռները հաղորդեցին քաղաքին գրադարանին, թանգարաններուն թալանի լուրերը: Հաւանօրէն շատեր տակաւին կը յիշեն թանգարանի պատասխանատու կնոջ մը ապրած տագնապը, ցաւը, տեսնելով դարաւոր հնութիւններու փշուր-փշուր աստին-անդին ցրուած վիճակը: Տարի մը անցած է Պաղտատի գրադարանին քանդումէն ի վեր: Գրադէտ ու քանդուած գրադարաններու ծանօթ մասնագէտ Ֆէրնանտօ Պաէզ տեղւոյն վրայ գտնուած է այդ օրերուն, ապա հատորով մը պատմած տեսածը:

Կ'ըսէ թէ այդ տեսածը այսօր իսկ անքնութիւն կը պատճառէ իրեն: Երբ ինք հասած է տեղւոյն վրայ, 1977ին կառուցուած շէնքին առջեւ տակաւին կանգուն գտած է կուրծքին գիրք մը սեղմած Ս. Հիւսէյնի մեծղի արձանը: Շէնքին ճակատը մնասուած եւ սեւցած է ծագած հրդեհէն: Ներս մտնելով դէմ յանդիման գտնուած է մղձաւանջային տեսարանի մը. ամբողջ սրահ մը մինչեւ ձեղունը լեցուած վրայ վրայի նետուած կահ-կարասիով ու հազարաւոր թուղթերով: Ընթերցարանը, գրադարանին ցանկերը պարունակող պահարանները, բոլոր դարանները վայրագօրէն թալանուած են: Գետինը մոխիրով ծածկուած է եւ արխիւներու մետաղեայ կարասիներն իսկ վառած են: Ամէն բան բաց է ու գրեթէ ամբողջութեամբ իր պարունակութենէն պարպուած:

Գրադարանին թալանը սկսած է Ապրիլ 10ին: Արուարձաններէն հասած ամբոխ մը խուժած է շէնքէն ներս ուր ոչ մէկ զինուորական կամ պահակութիւն կ'ընէր: Նախ թալանած են փութկոտութեամբ, լռութեամբ. ապա կատարեալ անիշխանականութեան մէջ: Կիներ, մանուկներ, երիտասարդներ ու ծերեր յափշտակած են իրենց գտածը: Թալանողներու առաջին խումբը որուն դուրսէն օժանդակութիւն տրուած է, գիտցած է թէ ո՛ւր են ամէնէն յարգի ձեռագիրները ու ամէնէն առաջ տարած են զանոնք: Իրենցմէ ետք հասնողները պատճառ եղած են բուն աղէտին: Ամէնէն յարգի գիրքերէն զատ տարած են նաեւ պատճէնահան գործիքները, տպիչները, կարասիները, ԻՒՆԻՍՔՕ-ի նուէր մեքենաները:

Ֆ. Պաէզ Պաղտատի գրադարանին թալանը, քանդումը կը նմանցնէ Ալեքսանդրիոյ գրադարանին հրկիզումին: Ապա ինքն իրեն հարց կու տայ թէ թալանողները ի՛նչպէս վստահ էին որ ամերիկացի զինուորները պիտի չկրակեն իրենց վըրայ եւ թէ անոնցմէ ոմանք ուրկէ հրահանգներու ցանկեր ունէին:

Թալանը յաջորդող օրերուն ալ շարունակուած է: Օր մը հանրակառքով մարդիկ հասած են հոն ու հսկողութիւն կատարող զինուորականներուն կրաւորական ընթացքէն քաջալերուած, գիրքերու դարաններուն վրայ պենզին լեցուցած ու կրակի տուած են: Ականատես մը ուշադրութիւն ըրած է որ անոնք սպիտակ լուցկիներ գործածած են. անոնցմէ զորս կը գործածեն զինուորականները: Այդ հրդեհին պատճառով գիրքերը, հին մեքենաներ, պարբերականներէն մաս մը փճացած են: Անյայտացած են միլիոնաւոր փաստաթուղթեր որոնց մէկ մասը պատկանած է օսմանեան շրջանին:

Ի վերայ ամենայնի, որպէս ներողութեան արտայայտութիւն, ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան Նախարարը ըսած է. «Ազատ ժողովուրդները ազատ են նման արարքներ գործելու եւ կարելի չէ արգելք ըլլալ անոնց»: Իսկ գրադարանին տնօրէնը ա[...] ղղալած է թէ Մոնղոլներու օրերէն ի վեր նման բարբարոսութիւն չի յիշեր: Այն շրջանէն երբ Ճէնկիզ խան Տիգրիս նետել տուած էր բոլոր գիրքերը:

Պաէզ կը գրէ թէ թալանի, հուրի ու ծուխի ճարակ դարձած գիրքերուն թիւը մէկ միլիոնի չափ է: Թալանուածներէն ոմանք արդէն շուկային ճամբան բռնած են. ինք իսկ հանդիպած է գրադարանին կնիքով արաբական հանրագիտարանի մը որուն համար ծիծաղելի գին մը պահանջուած է: Անհետացած հատորներու մէջ են Հազարումէկ գիշերները, Խայյամի Թուաբանութիւնը, եւլն.: Ի՛նչ տխուր զուգադիպութիւն, կը գրէ Պաէզ, որ ԻԱ. դարու գիրքերու առաջին կոտորածը տեղի ունեցաւ այն երկրին մէջ ուր Ք.Ա. 3200ին հնարուած էր գիրը...

Բարեբախտաբար կայ փրկուած մաս մըն ալ. գիրքեր որոնք պահուած էին գաղտնի վայրերու, կամ գրադարանին փակ բաժիններուն մէջ, անվթար մնացած են: Զանոնք փրկելու ջանքը ցոյց կու տայ որ Իրաքցիները որքա՛ն կապուած են իրենց մշակոյթին: Այսօր անոնց պահպանումը գէշ պայմաններու տակ է:

Պաղտատի մշակութային կորուստները միայն գրադարանին աւերումով չեն սահմանափակուիր: Թալանուած է հնագիտական թանգարանն ալ ուր կը պահուէին գրուած առաջին նմոյշները: Կրօնական նախարարութեան գրադարանին աւելի քան 700 հնօրեայ ձեռագիրները այրած են, շուրջ 1500 հատն ալ աստին-անդին ցրուած: Հարիւրաւոր հատորներ փճացած են Իմաստութեան տան, Գիտութեան ակադեմիային մէջ:

Պաէզ այս բոլորին գլխաւոր պատասխանատուն ներկայի ամերիկեան ղեկավարութիւնը կը նկատէ. ան է որ անտարբերութեան մատնած է զինեալ բախումներու ընթացքին մշակութային արժէքներու պահպանութեան Լա Հէյի համաձայնագիրը, առանց պաշտպանութեան ձգելով մշակութային կեդրոնները եւ առով թալանը քաջալերած: Մինչդեռ այդ մարզի թալան մը ենթակայ է անժամանցելի պատիժի:

Մեղքի բաժին մըն ալ կը պատկանի Հիւսէյնի կարգ մը մարդոց որոնք այդ նոյն կեդրոնները զինուորական խարիսխ[...] պէս գործածեցին:

Պաէզ իր յայտարարութիւններուն և յօդուածներուն պատճառով սպառնալիքներու, անարգանքներու թիրախ եղած է: Բայց իրեն համար ծանրակշիռը այն իրաքցիներուն պարագան է որոնք գրադարաններու պատասխանատու են եւ այսօր ձերբակալուած են, աշխատողներն ալ իրականութեան մասին խօսելու կը վախնան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՌԱՊԱՏՈՒՄ
Նոր էջ թիւ 26

Ռ. ԲԷՆ

Երեւան 2003

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՃԱՇ՝ Ի ՆՊԱՍՏ ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ ՆՈՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

Կլէնտէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. «Արարատ» մասնաճիւղի սրահին մէջ, Մայիս 15ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի նպաստ հայ կեդրոնի մը կառուցման, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Ահարոնեան» կոմիտէին: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Վահէ Փիրումեան: Խօսք առնելով Կլէնտէյլի քաղաքապետը՝ Պապ Եուսէֆեան, նշած է թէ Կլէնտէյլի բնակչութեան 100 հազարէն աւելին Հայեր են, որոնք կարիքը ունին կեդրոնի մը: Կոմիտէի ներկայացուցիչ Յարութ Մանուկեան իր խօսքին մէջ նշած է թէ «Կլէնտէյլը իր խիտ հայ բնակչութեամբ, այսօր ամէն ժամանակէ աւելի կարիքը ունի երիտասարդութեան նոր կեդրոնի մը, ուր ապահով երդիք պիտի ունենան մեր պատանեկան միութիւնը, երիտասարդական միութիւնը, Հ.Օ.Մ.ը՝ իր անդամներով ու շաբաթօրեայ վարժարանի ուսուցիչներով և աշակերտներով, Համազգայինը՝ իր երգչախումբերով ու պարախումբերով, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարանը դաստիարակչական իր ծրագիրներով եւ Հայ Դատի տեղական գրասենեակը»: Իր խօսքի աւարտին Յարութ Մանուկեան ներկայացնելով օրուան բարերարը, յայտնած է թէ տոքթ. Ալպէր Գարամանուկեան 250 հազար տոլար նուիրած է նոր կեդրոնի կառուցման ֆոնտին, ի յիշատակ իր ծնողաց: Խօսք առնելով բարերարը ըսած է. «Շնորհակալութիւն հայրենիքիս ու հայ ժողովուրդին, որ մեզ պատրաստեցին իբրեւ մասնագէտներ: Եթէ հայրենիքը չըլլար, ես այսպիսի նուիրատուութիւն պիտի չկարենայի կատարել»: Ի դէպ, տոքթ. Գարամանուկեան բժշկական իր ուսումը կատարած է Երեւանի մէջ: Տեղւոյն վրայ եղած նուէրներէն գոյացած է եւս 50 հազար տոլար, ի նպաստ կեդրոնին, որ պիտի կառուցուի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ կից գտնուող հողամասին վրայ:

***

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Հոլիվուտի «Ճան Էնսըն Ֆորտ» բացօթեայ թատերասրահին մէջ, Մայիս 23ին, տեղի ունցած է Մայիս 28ի տօնախմբութիւնը: Յայտագիրը վարած է Ռազմիկ Դարոն: Խօսք առած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Գագիկ Կիրակոսեան: Բանախօսած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Յակոբ Տէր Խաչատուրեան (Գանատայէն), անդրադառնալով Հայաստանի ներկայ վիճակին եւ անոր վերելքի կարելիութիւններուն, շեշտելով որ «Հայաստանի փրկութեան բանալին ժողովրդավարութեան ամրապնդումին, տնտեսական իրաւ զարգացման, ընկերային արդարութեան հաստատման եւ կաշառակերութեան երեւոյթին դէմ անխնայ պայքարին մէջ է»: Այդ պատճառով ալ ան անհրաժեշտ նըկատած է «սահմանադրական փոփոխութիւնները» հաւասարակշռելու համար իշխանութեան օղակներու տարանջատումը, անոնց իրաւասութիւններու ճշդումը եւ փոխադարձ հաւասարակշռումը, դատական համակարգի անկախութեան ապահովումը եւ երկքաղաքացիութեան բաժանարար արգելքի վերացումը»: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը:

***

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 120ԱՄԵԱԿԸ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 6ին, նշուած է Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան 120ամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Յովհ. Շիրազ» մասնաճիւղին եւ գրական միաւորին: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Յակոբ Օվայեան: Դասախօսած է Սարգիս Մահսէրէճեան, ներկայացնելով Վարուժանի կեանքն ու քերթողական վաստակը: Շաքէ Յովակիմեան արտասանած է բանաստեղծին գործերէն նմոյշներ: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են Երգչուհի Անահիտ Շահնազարեան եւ սանթուրահար Սարգիս Պետրոսեան: Սրահին մէջ Սարգիս Մահսէրէճեան ցուցադրած է նաեւ նկարներ Վարուժանի կեանքի զանազան հանգրուաններէն:

***

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիւ Գոլէճըն» սրահին մէջ, Մայիս 27ին, տեղի ունեցած է Կլէնտէյլի հանրային չորս երկրորդական վարժարաններէ 162 հայ շրջանաւարտներու գնահատանքի ձեռնարկը, կազմակերպութեամբ Հանրային դպրոցներու հայ աշակերտներու յանձնախումբին: Գնահատանքի արժանանալու համար հայ աշակերտը պէտք է ապահոված ըլլար նուազագոյնը 3,5 ընդհանուր միջին, սակայն, 162 աշակերտներէն 40ը արդէն ապահոված են 4 կամ աւելի բարձր միջին: Բացումը կատարած է յանձնախումբին գործադիր վարիչը՝ Արսինէ Յովհաննիսեան: Շնորհաւորական խօսքերով հանդէս եկած են առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան, յանձնախումբի անդամ Ռուբէն Գիւրճեան եւ Մայքըլ Խաքալանթէ: Բանախօսած է Կլէնտէյլի Միացեալ Դպրոցական Խորհուրդի կրթական մարմնի ատենապետ Կրէկ Գրիգորեան: Գնահատագրեր յանձնուած են աշակերտներուն, իսկ բարձրագոյն միջին ապահոված չորս աշակերտներու շնորհուած են 500ական տոլարի կրթաթոշակ, իրենց գրած յաջող շարադրութիւններուն համար:

***

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՆՇՈՒՄ ԵՒ 200 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐԻ ԿՏԱԿ ՖՐԷԶՆՈՅԻ Հ.Յ.Դ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ» ակումբի սրահին մէջ, Մայիս 22ին, նշուած է Հայաստանի Հանրապետութեան 86րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհին՝ Ֆրէզնոյի համապատութային ամէնօրեայ վարժարանի տնօրէնուհի Ռոզին Պետրոսեան, տալով Մայիս 28ի պատմականը: Հ.Յ.Դ. շրջանի կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Վիգէն Եփրեմեան: Բանախօսած է Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Յովիկ Սալիպա: Հանդիսութեան ընթացքին յայտարարուած է թէ ողբացեալ Վարդուհի Ռոզ Մկրտիչեան շուրջ 200 հազար տոլար կտակած է Հ.Յ.Դ. «Սողոմոն Թէհլիրեան» կոմիտէին, իսկ կոմիտէն «Ասպարէզ» ակումբի ներկայ սրահը կոչած է ողբացեալին անունով եւ որոշած յետագային նոյն անունով կոչել նաեւ նորաշէն սրահը: Վարդուհի Մկրտիչեան եւ իր աղջիկը՝ Ծուլի, անցեալ տարի զոհ գացած են ինքնաշարժի արկածի:

***

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԺԻՐԱՅՐ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻՆ

Փասատինայի «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի «Պօյաճեան» սրահին մէջ, Մայիս 16ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ճաշ մը, ի պատիւ բարերար Ժիրայր Գաբրիէլեանին, կազմակերպութեամբ Իրաքահայերու Միութեան: Յայտագիրը վարած է Վահէ Զարիֆեան: Խօսք առնելով Օշին Քէշիշեան յիշատակած է Ժիրայր Գաբրիէլեանի կատարած բարերարութիւնները Հայաստանին, Ս. Էջմիածնին, Արցախին, յատկապէս նշելով Օշականի մէջ անոր կառուցանած դպրոցական շէնքը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ գիրքերու մեկենասութիւնները: Սրտի խօսքերով հանդէս եկած են Գրիգոր Շէնեան, Տաթեւ Արք. Սարգիսեան, Խաչիկ Ճանոյեան, տոքթ. Մարալ Անճարկոլեան, մեծարեալին որդին եւ թոռները: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է բարերարը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ «Բակուր Աղասարգիսեան» սրահին մէջ համախմբուած է Աքսոր Գասարճեան վարժարանի ընտանիքը, աշակերտներով, ծընողքներով, բարեկամներով, տօնելու համար Մայրերու օրը: Գեղարուեստական բաժինը ապահոված են աշակերտները: Ապա, վարժարանի տնօրէնուհին Արեգնազ Աղասարգիսեան նշած է թէ մայրը ոչ միայն իր ընտանիքին սիւներէն մէկը կը հանդիսանայ, այլեւ ան հիմն է ընկերութեան եւ մարդկութեան: Օրուան բանախօսը՝ Սոնա Եափուճեան անդրադարձած է երախայրին ծնունդով սկսած եւ ցմահ երկարող մայրերու սրբազան ու անձնուէր առաքելութեան մարդոց կեանքին մէջ:

***

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ «Տէրվիշ Էրօղլու» սրահին մէջ, Մայիս 26ին «Սայլորդ» նուագախումբ-երգչախումբը յաջող համերգ մը տուած է, որակաւոր յայտագրով մը: Արման Պօհչալեանի ղեկավարութեան տակ ներկայացուցած է ամիսներու աշխատանքի մը արդիւնքը: Հանդիսավարները՝ Սէրնա Կէօքչէօղլու եւ Թամար Գարասու, հայերէն եւ թրքերէն գործածած են յայտագիրը: Առաջին բաժինը բաղկացած է հայկական ժողովրդական երգերէ: Հրամցուած են նաեւ ֆրանսերէն եւ թրքերէն երգեր: Համերգի աւարտին տեղի ունեցած է քոքթէյլ մը:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Մարքամի թատերասրահին մէջ, Մայիս 9ին երգահանդէս եւ երաժշտական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է հովանաւորութեամբ Գանատայի մօտ Հայաստանի դեսպանութեան, նախաձեռնութեամբ երգիչ Գրիգոր Ճանկէօզեանի, մասնակցութեամբ երգչուհի Շողիկ Գուշաքճեանի (Լոս Անճըլըսէն) եւ դաշնակահար, յօրինող եւ ղեկավար Արմէն Ահարոնեանի: Ձեռնարկին բացումը կատարած է օրուան հանդիսավարը՝ տոքթ. Անի Ճանպազեան-Հասըրճեան: Ան յիշած է նաեւ որ երգահանդէսը կը զուգադիպի Մայրերու օրուան եւ յայտագիրն ալ նկատի առած է այդ կէտը: Առաջին մասին մէջ, Գրիգոր Ճանկէօզեան հրամցուցած է հայկական երգերու փունջ մը: Արմէն Ահարոնեանի դաշնակով ներկայացուցած եղանակներէն ետք, Գրիգոր Ճանկէօզեան երգած է օտար երգեր, որմէ ետք Շողիկ Գուշաքճեան նոյնպէս հրամցուցած է օտար երգեր: Գ. Ճանկէօզեան եւ Շողիկ Գուշաքճեան հանդէս եկած են նաեւ զուգերգով: Իրենց ընկերացած է 7 հոգինոց նուագախումբ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6

Դառնանք Խօժէնիին, տիկին Խօժէնիին:

Հարսանիքէն շաբաթ մը վերջ՝ Խօժէնի իր ամուսինին հետ շոգենաւ նստաւ ու մեկնեցաւ Մուտանիա:

Առաջին անգամ ըլլալով կը լքէր Պոլիսը: Այդ քաղաքը իր հայրենիքն էր, իր ծննդավայրն էր, իր աշխարհն էր: Կը լքէր Բերան, Պոլսոյ Եւրոպան, իր արդուզարդերով, իր բազմալեզու բերաններով, իր բազմաբերան վէճերով, իր պզտիկ մեծութիւնով, իր չիտակ ու բազմաթիւ ծուռ ու մուռ փողոցներով, կը լքէր այդ պզտիկ Բաբելոնը, Բերան, իր Թաղը, իր Թաղը, որ մասամբ մաքրուած ճահիճի նման էր եւ որուն մէջ ինք սպիտակ լուտոս մը եղած էր:

Խօժէնին Բերայի երկնակամարի ներքեւ սպիտակ հրեշտակ մը եղած էր, կապոյտ աչքերով ու բիլ հոգիով: Ու հիմակ մէկը ձերբակալած կը տանէր այդ հրեշտակը: Դժո՞խք թէ դրախտ: Կը լքէր հրաշալի Վոսփորի երկու երազային եզերքները՝ իրենց գիւղերով, խորշերով, գեղեցիկ ու խարխուլ շէնքերով, հին ու նոր նաւահանգիստներով:

Վոսփո՛րը... Բաղդրադատաէ ինկած երկու Եղեմ, դէմ դէմի, ու այդ գիւղերը գոհարակոյտի նման կը հիւսէին աշխարհի վզին վրայ հոյակերտ մանեակ մը: Ու Կղզիները Իշխանաց, հէքեաթի փոքրիկ աշխարհներ, քաղցրութեան ամաններ՝ Մարմարայի կապոյտ տկուտեղին վրայ դըրուած: Ու Պոլսոյ երկինքը՝ նուրբ հրդեհի մը խորհրդաւոր բոցերով երբ վերջալոյս է, վարդաստաններու կրակով երբ արշալոյս է: Ու մինարէները, երկնային հսկայ մոմերու նման, ու գմբէթները իբր մանրանկար երկնակամար: Ցիշեց իր հօրը ներբողները Պոլիս քաղաքին համար հիւսուած:

Հայրիկը երբ խմէր «բանաստեղծ կը կարէր» ու կ'ըսէր.- Աստուած վեց օր աշխատած է երկինքը ու երկիրը, մարդերն ու անասունները ստեղծելու համար, իսկ եօթներորդ օրը ամբողջ աշխատած է՝ Պոլիսը ստեղծելու համար, տալով անոր ամէն գեղեցկութիւն.- դաշտային, լեռնային, ծովային, ու գետ, ու ծոց, ու կղզի, ու աղբիւրներ, ու դաշտեր, ու սարեր: Բնութեան մէջ եղող գեղեցկութիւններուն հաւաքածոն է ան: Ու առածը՝ «Չկայ մայրական սիրոյ նման, չկայ Պոլսոյ պէս աշխարհ»: Ու յիշեց: Ոսկեղջիւրը, իր եզերքի հնամեայ գիւղերով, իր պատմական զառիվերներով, իր ծոցի դաշտերով, «գայըգ»ներով ու կամուրջներով:

Ու հիմակ Մարմարայի բացերը, շոգենաւին կամրջակին վրայ յենած եւ իր կապոյտ գեղեցիկ աչքերը յառած մշուշէ շրջագգեստներ հագնող իր քաղաքին՝ Բիւզանդիոնին՝ որ ա՛լ չէր երեւեր, չէր երեւեր: Խօժէնի մտախոհ կը դիտէր հորիզոնը:

Հիմակ ջուրն էր, լայնատարած ջուրը որ կը հոսէր, որ կը վազէր, որ կը փախչէր՝ հանելով ալիքներ, փրփուրներ: Ու ջուրը կը քշէր, կը տանէր Պոլիսը հեռո՛ւ, հեռո՛ւ: Քաղաքը ինկած էր մշուշներու մէջ, հորիզոններու ետին, անհուն ջուրերու անձնատուր: Ա՛լ չկար Պոլիսը, չկա՛ր... Անիկա ցնդած էր մեծ երազի մը նման, անիկա հալած էր ջուրերուն մէջ, վազող, հոսող, փախող ու յաւիտենական ջուրերուն մէջ: Ա՛լ քաղաքը չկար... Աւարտած էր ան հէքեաթի մը նման, լմնցած էր առասպելի մը պէս, իր վախճանին ու անէութեան մէջն էր անիրական թագուհիի մը պէս: Եւ գուցէ իրաւ չէր արդէն անոր գոյութիւնը: Ան իրաւ եղա՞ծ էր, թէ իրեն թուած էր թէ ան եղած էր: Ան, քաղաքը, հիմակ կա՞ր, կը մնա՞ր... Ու կեանքը որ այդ քաղաքին մէջն էր, իրա՞ւ էր, գո՞յ էր... թէ սարսափելի, երկարատեւ երազ մըն էր այն բոլորը... Եւ մայրիկը, հայրիկը, եղբայրը, ազգականներ դեռ կա՞ն... Իրա՞ւ կան դեռ թէ երազին գործող անձերն էին: Ճշմարիտը ծովը չէ՞ միայն, երկինքը չէ՞ միայն, հովը չէ՞ միայն ու անհունը...

Ջուրերը կը հոսէին, կը փախչէին, կը վազէին անվերջ, անդուլ, անդադար:

Ու մայրիկը, հեռո՛ւն, հեռո՛ւն, այդ ջուրերու ետեւ, հեռո՛ւն... Տո՛ւնը... հայրիկը, եղբայրները, մայրի՛կը, մայրի՛կը...

Ու երկու կաթիլ արցունք ինկաւ ծովուն մէջ, ջուրերուն մէջ, որոնք կը վազէին, կը հոսէին... հեռո՛ւ... անդադար դէպ կապոյտ... անհուն... Եւ իրենց մէջ երկու արցունք:

Խօժէնիի մէջ բան մը կ'այրէր: Ու ի՜նչ լաւ էր հովը, լայնաթեւ, հերարձակ հովը, ծովուն հովը, որ թէ կ'արծարծէր իր կըրակը եւ թէ կը մարէր:

Ու ծով մը, աւելի առատ ալիքներով քան բուն ծովը, կը վազէր Խօժէնիի կապոյտ հոգիին մէջէն: Ալիքները կուգային, կը բարձրանային, կը պայթէին ու Խօժէնի գոցեց դէմքը, թաշկինակը ուժով սեղմեց իր բերանին խեղդելու համար անզուսպ հեծկլտուք մը: Ծովերուն մէջ էր Խօժէնի, կրկնակ ծովերուն, ու մինակ կը զգար ինքզինքը ալիքներու մէջ... Քարէ ու հողէ շինուած մեծ երազը, Քաղաքը, չկար այլեւս: Այդ բաժանումը մահուան չափ անհաշտելի էր:

Ո՞ւր կ'երթար ինք, եւ որո՞ւ հետ... Անծանօթ ափեր, անծանօթ մարդու մը հետ: Խե՞նթ էր արդեօք ինք: Ու խե՞նթ էին իրենները որ այսպէս ձգած էին զինքը: Ի՜նչ տարօրինակ է աշխարհը: Կեանքը իրեն պահ մը թուեցաւ հրէշային, արտառոց, զարհուրելի: Ու տկար, տկար զգաց ինքզինքը բոլոր ալիքներուն մէջ: Ո՞ւր էր տունը հիմակ, ո՞ւր մայրիկը, ո՞ւր գտնել այդ ջերմութիւնը, ընտանութիւնը եւ ... Երջանկութիւնը: Ու գլուխը կախեց եւ թոյլ տուաւ որ հեծկլտուքը երգէ իր տխուր ներդաշնակութիւնով: Ծովերու մէջ կորսուած էր, կապոյտներուն մէջ կորսուած, իր կապոյտ աչքերը անհունին, լուծարա՛ծ լմնցա՛ծ...

(Շար. 62)

(Շար. Ա. էջէն)

այլ կեդրոն աջ մը որոնք 2-ական աթոռ ունին: Մասնակցութիւն՝ 28,3%:

***

Խորհրդարանին ընդհանուր պատկերն է..

Փէ.Փէ.Է. (Եւրոպական դեմոկրատ - ժողովրդական կուսակցութիւն, աջ) 272 երեսփոխան, Փէ.ԷՍ.Ը. (ընկերվարական) 201, Է.Էլ.Տէ.Էռ. (ազատական - դեմոկրատ) 66, Կանաչ 42, Կէ.Էն.Ժէ.Էլ Միացեալ եւրոպական ձախ (համայնավար եւ զանազան ձախ) 36, Իւ.Ը.Էն. (ազգերու Եւրոպայի միութիւն) 28, Է.Տէ.Տէ. (դեմոկրատներու Եւրոպա) 18, զանազան 69:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ կազի աշխատաւորները, Յունիս 14ին, հոսանքի նոր անակնկալ խզումներու ձեռնարկեցին, թիրախ առնելով Ֆրանսուա Պայրուի Փիրէնէներու բնակարանը, Իւ.ԷՄ.Փէ.ի պատասխանատուներու չէնքերը Պորտօ, պատուիրակ նախարար Փաթրիք Տէվէճեանի Ժեռի նահանգի կալուածը եւ նոյնիսկ ձախի դէմքերու բնակարանները: Ժէք Լանկ եւ Միշէլ Ռոքար զոհերէն էին այդ «վայրագ» մկրտուած շարժումին, որովհետեւ դատապարտած էին այն արարքները որոնք Սէն-Լազարի երկաթուղիով սկսան: Յունիս 15ին, նախատեսուած էին աւելի քան 60 ցոյցեր Փարիզ եւ գաւառը, քանի նոյն օրն է որ Սարքոզի Ազգ. Ժողովին կը ներկայացնէր օրինագիծը: Նախարարը ջուր ալ խառնած էր իր գինիին, մէկ տարիով յետաձգելով մասնակի սեփականաշնորհումը, բայց գոհացում չէր տուած այդ յետաձգումով:

ՇԻՐԱՔ ԵՒ ՇՐԷՕՏԷՐ, երկու գլխաւոր պարտեալները եւրոպական ընտրութեան, մեծ խանդավառութեամբ ողջագուրուեցան Յունիս 14ին եւ Շիրաք, այդ առթիւ յայտարարեց որ Ռաֆարէն պիտի շարունակէ իր վարած քաղաքականութիւնը, անուղղակի պատասխանելով ընկերվարականներուն, որոնք վարչապետին հրաժարականը կ'ուզէին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ զանազան երկիրներէն 30 թուրք թեկնածու ներկայացած էր Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութեան: Անոնցմէ երեքը ընտրուած են, ըստ առաջին արդիւնքներուն: Երեքն ալ կը գտնուին գերմանական կուսակցութիւններու ցանկերուն վրայ: Ֆրանսայի թուրք միակ թեկնածուն չէ ընտրուած:

ՊԱՂՏԱՏԻ կեդրոնը պատահած ռմբափորձին (Յունիս 14) զոհերու թիւը բարձրացած է եւ հասած 16 մեռեալի (մէկը՝ Ֆրանսացի) եւ 60 վիրաւորի: Վախ կայ որ բռնութիւնը աւելի մեծ ծաւալ առնէ մինչեւ Յունիս 30, փոխանցման օրը, երբ նաեւ Սատտամ Հիւսէյն Իրաքի իշխանութեան պիտի յանձնուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տոքթ. Վիգէն եւ Տիկին Շնորհիկ Կարապետեան եւ զաւակները, Կարապետեան գերդաստանին բոլոր պարագաները (Երուսաղէմ եւ Միացեալ-Նահանգներ) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՏՈՔԹ. ԿԱՐՕ Յ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(սրտաբան եւ բանաստեղծ Անել)

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

Հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 20ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

[illegible]

ՏԻՐ-ՎԱՀԱԳՆ

1940 Յունիս 18ի Տը Կոլի կոչին 64րդ տարեդարձին առթիւ, Իսիի քաղաքապետարանը կը ցուցադրուին Տիր-Վահագնի սանկինները, նուիրուած Զօր. Տը Կոլի:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 14.30ին
9րդ Թաղամասի «Ռոսինի» սրահը
(ռիւ Տրուօ)

Թատրոն,
Պար,
Երգ,
Արտասանութիւն

Եկէք քաջալերելու ապագայ սերունդը
Հայերէն խօսելու

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած պիւֆէ:

Fête de la musique

Le Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille organise pour la première fois la Fête de la Musique dans les jardins de la Cathédrale, **lundi 21 juin à partir de 19 heures.**

Entrée libre.

Paroisse Arménienne Catholique
St Grégoire l'Illuminateur
de Marseille

Dimanche 20 juin à 11 heures

DIVINE LITURGIE

célébrée
par Mgr Grégoire GHABROYAN
Eparque des Arméniens Catholiques de France

en l'Eglise St Grégoire de Marseille
26 rue Sibié — Marseille 1er

**Suivra un repas
dans la salle paroissiale.**
Prière de **réserver** aux numéros de téléphone :
04 91 48 19 60 ou 04 91 65 40 81
ou 06 19 25 21 10

**Centre Culturel
SAINT MESROB**

le jeudi 17 juin à 20 heures 45

ANNE BARSEGHIAN
présente

BERDJOUHI

JOURS DE CENDRES A ISTANBUL
paru récemment
aux Editions Parenthèses.

Il s'agit du journal intime de sa grand-mère, tenu durant l'année 1915.
**Des extraits en seront dits
par une comédienne.**

Centre Culturel Saint Mesrob
10 bis rue Thouin Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
RER: Luxembourg

Entrée libre — Cocktail
Vente du livre — Dédicace

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները..

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հէքիմեան 100 Եւրօ, Տիկին Անայիս Տամլամեան 50, Տիկին Զապէլ Քիրէմիտճեան 20, Տիկին Սոնիա Մելտոնեան 30, Տիկին Ալիս Մոմճեան 30, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տէր Ղազարեան 15, Տիկին Ի. Տէր Սարգիսեան 30, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Մագլըմեան 30, Օր. Վիրժինի Ասատուրեան 30, Տիկին Մարի-Սոֆի Սարաֆեան 30, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Եական 25, Պ. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 50, Տիկին Սէլի Պապայեան 30, Պ. Հերվէ Նալպանտ 25, Տիկին Շաքէ Ստեփանեան 100:

(Շար.)

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935**

Assemblée de l'Ecole St. Mesrob

Le Conseil d'Administration de l'Association pour l'Administration et la Gestion de l'Ecole bilingue Saint-Mesrop vous informe que son Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le :

LUNDI 28 JUIN 2004 A 20H
A L'ECOLE SAINT-MESROP
4 rue Komitas 94140 ALFORTVILLE

HAMAZKAINE FORUM 2004

10e ANNIVERSAIRE

12-18 juillet Beyrouth, Liban (facultatif)
19-31 juillet Erevan, Arménie

A l'occasion de son 10e anniversaire, le Forum culturel des étudiants Hamazkaine offre aux participants l'occasion de découvrir la culture arménienne dans le cœur de la Diaspora (Liban) et dans la mère patrie en Arménie.

Une opportunité exceptionnelle pour vous de profiter de ce programme pour planifier dès maintenant vos vacances d'été et de vivre deux ou trois semaines inoubliables d'activités culturelles et d'amitiés nouvelles.

Le Forum Hamazkaine offre aux participants :

— Une immersion totale dans la culture et l'histoire arméniennes;
— Une opportunité exceptionnelle pour faire la connaissance d'universitaires arméniens d'Arménie et de la Diaspora;
— L'occasion d'assister à une série remarquable de conférences données par d'éminents spécialistes et professeurs;
— Des ateliers de réflexion autour des problèmes actuels de la jeunesse;
— La visite d'institutions arméniennes, de musées, d'églises et d'autres sites historiques;
— Des concerts et des représentations théâtrales;
— L'organisation d'un gala amateur et d'une soirée d'adieux qui se prolonge jusqu'à l'aube pour clôturer un séjour unique.

**Frais de participation
(hors billet d'avion)**
Liban :
350 US$ en pension complète
200 US$ en demi-pension
Arménie :
650 US$ en pension complète
400 US$ en demi-pension

Contacts en Europe :
— Sella Tenjoukian (Londres)
Tél.: (44-20) 7603-8452
Fax : (44-20) 7603-9518
E-mail: stenjouk@aol.com

— Hourig Baghdassarian (Paris)
Tél./Fax : (33-1) 42 29 10 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr

Visitez notre site:
www.hamazkayin.com

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates : du 30 juillet au 16 août**
— **Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 17
JEUDI
17 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·970
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
79e ANNEE — N° 20·970

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ առջեւ, Նիքոլա Սարքոզի շատ վճռական եղած է Յունիս 15ին, ինչ կը վերաբերի ելեկտրականութեան հանրային մասնակի փոփոխութեան, հակառակ աշխատաւորներու եւ սենդիքաներու դիրքին եւ հոսանքի խզումներու յարատեւ չարունակութեան քաղաքական անձնաւորութիւններու եւ պատասխանատուներու մօտ: Սարքոզի չաճապարեր սակայն, կ'ուզէ որ յանձնաժողով մը կազմուի եւ արտայայտուի Է.Տէ.Էֆ.ի դրամական կարիքներուն մասին: Այլ խօսքով, մասնակի սեփականաշնորհման մը հարցը կրնայ վիճարկումի ենթարկուիլ: «Կա՛մ ձեռնարկը նիւթական կարիք չունի եւ այդ պարագային, դրամագլուխը եղածին պէս կը մնայ, կամ ձեռնարկը դրամական կարիք ունի, եւ այն ատեն կառավարութիւնը միջոցներ կու տայ Է.Տէ.Էֆ.ին որ կարենայ բարգաւաճիլ», կ'ըսէ Տնտեսութեան նախարարը:

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է եւ Յունիս 15էն ի վեր մէկ կաթիլ քարիւղ չէր արտածուեր այլեւս, երկու յարձակումներ գործուած ըլլալով նաւթուղիներու վրայ: Յունիս 15ին, Պասրայի նաւթուղին է որ խափանուած է, ուրիշ յարձակում մըն ալ գործուած է հիւսիսային շրջանի նաւթուղիի մը: Իրաք, օրական 1,65 միլիոն տակառ կ'արտածէ, գլխաւորաբար երկրին հարաւային շրջանէն, իսկ հիւսիսի նաւթուղին Քէրքիւքի քարիւղի շրջանը կը կապէ Ճէյհան Թրքական կայանին, բայց կապը խզուած է:

ՊՈՒՇ յայտարարած է որ նախկին ղեկավարը՝ Սատտամ Հիւսէյն իրաքեան իշխանութիւններուն կը յանձնուի որպէսզի դատուի «պատեհ ժամուն» եւ երբ դրութիւն ունենան ապահովութեան անհրաժեշտ միջոցները: ԱՄՆ-ու նախագահը ըսած է նաեւ՝ «Կ'ուզենք վստահ ըլլալ որ իշխանութեան գլուխ պիտի չվերադառնայ»:

ԱԼ-ՔԱՅՏԱ վերջնագիր մը տուած է Սաուտի Արաբիոյ ինչ կը վերաբերի առեւանգուած ամերիկացի պատանդին: Համացանցով զեկոյց մը հրապարակած է, ուր կը սպառնայ սպաննել Փօլ Մարշալ Ճոնսընը, ճարտարագէտ մը, եթէ առաջ չարձակուին Սաուտի Արաբիա արգելափակուածները 72 ժամուան մէջ (Յունիս 15էն սկսեալ): Ամերիկացին առեւանգուած էր Շաբաթ օր, Յունիս 12ին, այն օրը երբ իր մէկ հայրենակիցն ալ սպաննուած էր:

ՍԱՐՔՈԶԻ 237 խորհրդականներ ճաշի հրաւիրած էր Յունիս 15ին եւ սիրով պատասխանած էին ծանօթ չիրաքեաններ: Խօսակցութիւնները կեդրոնացած են ընկերային ապահովագրութեան եւ ելեկտրականութեան յետագայ կառոյցին շուրջ, բայց բուն նպատակը կը վերաբերէր Իւ.Էմ.Փէ.ի նախագահութեան, երբ Ժիւփէ իր հրաժարականը տայ: Բացէ ի բաց չէ արտայայտուած այդ մասին, բայց ըսած է.- «գիտեմ թէ ի՛նչ բան ձեզի հաճոյք պիտի պատճառէ: Ժամանակ ձգեցէք ինծի, որպէսզի այնպէս ընեմ որ ժամանակը եկած ըլլայ»: Աւելցուցած է սակայն «որքան ատեն որ Ժիւփէ ապահովէ կուսակցութեան նախագահութիւնը»:

ՆՈԷԼ ՄԱՄԷՐ, որ Յունիս 5ին, Պէկլի իր քաղաքապետարանին մէջ ամուսնացուցած էր երկու միասեռական այրեր, ամսուան մը համար կախակայուած է իր պաշտօնէն Ներքին նախարարութեան որոշումով: Նախապէս, ազդարարութիւն ալ եղած էր: Որոշած է դիմել վարչական դատարանին: Իրեն համար «իրաւագիտական ճակատամարտը» սկսած է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՓՈԼԻՆԷԶԻՈՅ նախագահ ընտրուած է տեղւոյն անկախապաշտ շարժումին (Թավինի) նախագահը՝ Օսքար Թեմարու, 59 տարեկան, նորընտիր ժողովին կողմէ: Իր նախորդը՝ Կասթոն Ֆլոս, միայն «Ֆրանսական Փոլինէզիոյ կառավարութեան նախագահ»ն էր: Այս փոփոխութիւնը հետեւանք է հողամասին ինքնավարութեան իրավիճակին բարենորոգման. ան դարձած է «անդրծովեան երկիր»: Կառավարութիւնը կը կազմուի Յունիս 17ին: Ֆրանսական Փոլինէզիան կը գտնուի Հարաւային Խաղաղական, տարածութիւնն է 4000 քառ. քմ. եւ ցարդ անդրծովեան հողամաս էր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետ Թ. Էրտողան որ ամէնէն զարգացած ութ երկիրներու ԱՄՆ-ու վեհաժողովին որպէս հիւր հրաւիրուած էր, կրկին քննադատած է Իսրայէլը, Պաղեստինի հանդէպ անհաւասար ու բիրտ ընթացք ունենալուն համար: Ան ըսած է. «Չէք կրնար սպառազինումի յանցանքը վերագրել Պաղեստինցիներուն: Անոնք որպէս զէնք քար կը գործածեն, մինչ դուք ուղղաթիռներէ ռումբեր կը տեղացնէք անոնց վրայ»: Յիշեցնելով թէ Օսմանեան կայսրութիւնը ընդունած է Սպանիայէն վտարուած շուրջ 500 հազար Հրեաները, Էրտողան առիթը չէ փախցուցած ինքնագովութեան, նշելով որ իրենք միշտ խեղճին, տկարին կողքին եղած են: Այդ շրջանին տկարը Հրեաներն էին, այսօր Պաղեստինցիներն են: «Պատմութեան մեծագոյն զէնք արտադրողն էք, չէք կրնար դուք ձեզ համեմատել Պաղեստինի հետ» ըսած է Թուրք վարչապետը, հակահրէական զգացումներու ներկայի աշխուժացումն ալ բացատրելով Իսրայէլի ընթացքով:

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ»ի Յունիս 14 թուակիր թերթին համաձայն, զինուորական տեղեկատուութեան պատկանող ամերիկացի զինուորներ, 2003 Նոյեմբերին, հաղորդած են իրենց բարձրաստիճան ղեկավարներուն, որ չարչարանքի կ'ենթարկուին Ապու Ղրայիպ բանտի բանտարկեալները հարցաքննութիւններու ատեն: Նշած են, մասնաւորաբար, որ իրաքեան բանակի հինգ նախկին զօրավարներ խոշտանգուած են, իրենց գլուխը ծածկուած: Այս տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ, հրամանատարութիւնը լուր ունէր թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ բանտին մէջ, նախքան զինուորի մը յանձնած նկարներուն, 2004 Յունուարի կիսուն: Ըստ թերթին, զինուորներու վկայութիւններ, անանուն կերպով, 20 պարագաներ պատմած են չարչարանքներու մասին: Այս տեղեկութիւնները, ուրիշներու կողքին, կը հաստատեն որ սխալ է Փէնթակոնի այն տեսակէտը, ըստ որում չարչարանքներու հարցը միայն 2004 Յունուարին յայտնաբերուած է:

ԱՐԻԷԼ ՇԱՐՈՆ պիտի չհետապնդուի կաշառակերութեան համար, արդարութիւնը բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած ըլլալով: Ընդհանուր դատախազը յայտարարած է Յունիս 15ին, որ կը հրաժարի ամբաստանելէ Շարոնը «յունական կղզիին» կապակցութեամբ: Փաստի չգոյութեան պատճառով է, որ հետապնդում չկայ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Դ. խումբին մէջ, Գերմանիա 1-1 հաւասար մնաց Հոլանտայի հետ, Յունիս 15ին: Նոյն օրը, Չեխիա (նոյն խումբէն) 2-1 յաղթեց Լատվիոյ:
Յունիս 16ին պատկերն էր.-

Ա. ԽՈՒՄԲ.- Գլուխն է Յունաստան 3 կէտով, կը հետեւին Սպանիա (3), Փորթուկալ (0), Ռուսաստան (0):

Բ. ԽՈՒՄԲ.- Գլուխն է Ֆրանսա 3 կէտով, կը հետեւին Զուիցերիա (1), Խըրուաթիա (1), Անգլիա (0):

Գ. ԽՈՒՄԲ.- Գլուխն է Շուէտ 3 կէտով, կը հետեւին Իտալիա (1), Դանիա (1) եւ Պուլկարիա (0):

Դ. ԽՈՒՄԲ.- Գլուխն է Չեխիա 3 կէտով, կը հետեւին Գերմանիա (1), Հոլանտա (1), Լատվիա (0):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մօտ Շաչելկովայի շրջանը տարածուող ընդդիմադիր թերթին՝ «Շաչելկովսչանկա»յի խմբագրապետը՝ Վլադիմիր Վերմոժին յարձակման ենթարկուած է եւ բիրտ կերպով խոշտանգուած ու հիւանդանոց փոխադրուած: Վիրաւորուած է գլուխէն եւ ուղեղային ցնցում ունեցած է:

ՊԷՐԼԻՒՍՔՈՆԻ Եւրոպական ընտրութենէն ետք, պարտուած է նաեւ տեղական ընտրութիւններու մէջ, կորսնցնելով Սարտինիայի շրջանը եւ գաւառի բազմաթիւ քաղաքներ: Վարչապետը միայն 3 գաւառ եւ 6 քաղաքապետարանի տէր կը մնայ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ կը սպառնայ այլեւս չգործակցիլ հիւլէական հարցերու շուրջ, այսինքն վերանայիլ իր գործակցութիւնը ՄԱԿ-ի քննիչներուն հետ, Հիւլէական Ուժանիւթի Միջազգային Գործակալութեան եւ Եւրոպացիներու նոր ճնշումներուն տակ: Խորհրդարանի նախագահը՝ սպառնացած է որ երեսփոխանները չեն վաւերացներ յաւելուածական համաձայնագիրը, որ տարածման արգելքին կը վերաբերի եւ Իրանը կը դնէ աւելի ամրապնդուած հսկակչի մը տակ:

ԼԱ ՀԷ կ'ուզէ որ «Առանց Սահմանագլուխի Բժիշկները» վճարեն իրենց այն փրկագինը, զոր վճարած է ազատ արձակելու համար Կովկաս առեւանգուած հոլանտացի պատանդը: Ան կը պատկանէր Առանց Սահմանագլուխի Բժիշկներու զուիցերական ճիւղին, առեւանգուած էր 2002 Օգոստոսի 12ին, նախկին ՔԱ.Կէ.Պէ.ի (այժմ ԷՖ.ԷՍ.Պէ.) խումբի մը աչքին տակ, հիւսիսային Կովկաս: Ազատ արձակումէն ի վեր, 2004 Ապրիլ 11, բանավէճ մը ծագած է բժշկական կազմակերպութեան եւ հոլանտական կառավարութեան միջեւ: Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը ըսած է որ «Առանց Սահմանագլուխի Բժիշկներ»ու մերժումէն ետք, դատի դիմելէ զատ ուրիշ կարելիութիւն չունինք»:

ՓԱՐԻԶ հաւաքուեցան, Յունիս 16ին, 55 երկիրներու ներկայացուցիչներ Օ.ԷՍ.Սէ.Ըէ.ի նախաձեռնութեամբ ցեղապաշտութեան ծաւալող երեւոյթին դէմ պայքարելու համար: Ֆրանսայի մէջ, ցեղապաշտ ելոյթ մը յանցանք է, այլ վայրեր կարծիք է միայն: 48 ժամերու ընթացքին ժողովը պատասխան մը պիտի գտնէ հարցը լուծելու համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆԻՒԹԸ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Իսլամական Համագումարին Պոլսոյ վեհաժողովին ունեցած ելոյթով Թուրքիոյ փոխ վարչապետ եւ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ անդրադարձած է Ղարաբաղի հակամարտութեան: Ան ըսած է թէ այդ հակամարտութիւնը շրջանի կայունութեան, բարգաւաճումին եւ գործակցութեան խոչընդոտ մըն է: Աւելցուցած է թէ վերջ պէտք է տալ ազրպէյջանական հողերու Հայերու կողմէ գրաւումի վիճակին, եւ թէ հասած է ժամանակը որ այդ հարցը լուծուի Ազրպէյջանի հողային ամբողջականութեան յարգանքով, խաղաղ կերպով: Հաւաստած է նաեւ թէ իր երկիրը պատրաստ է այդ հոլովոյթին մէջ դեր ստանձնելու:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 15/16)

ԱՄՆ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ ԳՈՀ Է ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԷՆ

ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանը Ճ. Օրտուէյ մամուլի ասուլիսի մը հիացում յայտնած է հայ ժողովուրդին որուն մեծ մասը այն մօտեցումը ունի որ Թուրքիոյ հետ սահմանը պէտք է բացուի եւ տնտեսական ու այլ մարզերու գործակցութիւն տեղի ունենայ: Ան իր երկրին կառավարութեան խրախուսանքն ալ արտայայտած է Հայաստանի ու Թուրքիոյ կառավարութիւններուն որպէսզի երկխօսութիւն ունենան եւ ի վերջոյ կարելի ըլլայ սահմանին բացումը:

Օրտուէյ ըսելով հանդերձ թէ կառավարութիւնները շատ աշխատանք պէտք է տանին այդ հեռանկարը իրականացնելու համար, յոյս յայտնած է թէ արդիւնքը երկար սպասել չի տար:

⁂

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ՓՈՐՁԸ

Իջեւանի ուղղութեամբ տեղ գրաւած ազրպէյջանական ուժերը վերջերս փորձած են քանի մը մեթր յառաջանալ ու գրաւել շրջանին ջրամբարին մօտ գտնուող բլուրը: Սպայակոյտի պետ զօր. Միքայէլ Յարութիւնեան ըսած է թէ եթէ ազրպէյջանական կողմէ յաջողէր իր նպատակին մէջ, իր քննութեան կ'ենթարկէր Իջեւանի քանի մը գիւղերուն ջուր հայթայթող ջրատարը որ Հայաստանին կը պատկանի: Ան աւելցուցած է թէ քանիցս ըսուած է Ազրպէյջանցիներուն որ նման քայլերու չձեռնարկեն. «բայց քանի որ ազրպէյջանական կողմը չի լսել զգուշացումները, մենք ստիպուած ենք եղել պատասխան միջոցառումների կիրառմամբ ապահովել ջրատարի անխափան աշխատանքը» ըսած է զօրավարը: Հաւաստած է նաեւ որ հայկական ուժերը չեն հեռանար այնքան ատեն որ Ազրպէյջանցիները չմեկնին շրջանէն ու ջրատարին անխափան աշխատանքը ապահովուած չըլլայ: Մ. Յարութիւնեան տեղեկացուցած է նաեւ թէ հայկական կողմէն սպայ մը զոհուած է, ազրպէյջանական կողմն ալ քանի մը զոհ ունի:

ԶՄԻՒՌՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ՚ԱՊՐԻ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ

— • —

Թուրք լրագրող մը որ չէ ուզած իր բուն անունը յայտնել, Նախիջեւանի կացութեան մասին կեդրոնանալով յօդուած մը ստորագրած է․ զայն թարգմանաբար տուած է «Իրաւունք»ի «Հետաքննութիւն» խորագրուած Մայիսի թիւը (12)։ Առաջին տողերէն [illegible] պատկեր մը կը պարզէ լրագրողը։ Ինքնավար Հանրապետութեան հիմնադրութեան 80ամեակին նախօրեակին [illegible] կրցած անկեղծ ոգեւորութեան [illegible], քանի որ Նախիջեւանցիներուն մեծ մասին կեանքը վերջին տասնամեակին վերածուած է չքաւորութեան, արտագաղթի [illegible] պատմութեան մը։ Իսկ ասոր պատճառներուն մէջ գլխաւորը «[illegible]» [illegible] Վասիֆ Թալիպովի ղեկավարութիւնն է։ Գործադիրը մը երկու նախագահութեամբ կը գծէ անոր պատկերը․ «Զինքը Թիւրքմէնպաշի կը կոչենք, որովհետեւ ան Նախիջեւանի իսկական փատիշահն է։ Կ՚ընէ ինչ որ ուզէ։ Կը ձերբակալէ ուզածը, կը սեփականացնէ որեւէ բան որ հաճելի եղած է իրեն»։ Թալիպով որ Նախիջեւանի Խորհրդարանին նախագահն է, ազգական - խնամիական կապեր ունի Ատրպէյճանի իշխող գերդաստանին՝ Ալիեւներուն հետ։ Այս լսելէ ետք դիւրին է եզրակացնել որ կը վայելէ անոնց նեցուկը։ Ատով ալ բնական է որ գործի գլուխ գտնուած եօթը տարիներուն հօրենական ագարակի վերածած է Նախիջեւանը։

Ինքնավար Հանրապետութեան հռչակման 80ամեակի պաշտօնական հանդիսութիւններուն համար Մայիս 12 - 14 հոն գացած է Ատրպէյճանի նախագահը։ Ծանօթ է որ անոր հայրը Հ. Ալիեւ Նախիջեւան ծնած էր ու Ալիեւ գերդաստանը ծանօթ է որպէս Նախիջեւանցի։ Այս հանգամանքը դեր մը ունեցած է անշուշտ Նախիջեւանցիներու յոյսերուն մէջ թէ 42 տարեկան նախագահը տեղւոյն վրայ գալով հետը որոշ բարեփոխումներ կը բերէ։ Բայց յոյսերը ի դերեւ ելած են, որովհետեւ Ի. Ալիեւ ոչ միայն փոփոխութեան ոչ մէկ տրամադրութիւն յայտնած է, այլեւ աջակցութիւն տուած Թալիպովին։

Յօդուածագիրը կը գրէ թէ նախագահ Ալիեւի հետ Նախիջեւան գացած է լրագրողներու եւ թղթակիցներու մեծ խումբ մըն ալ, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը յաջողած է Նախիջեւանցի չինովնիկի մը հետ հարցազրոյց ընել․ անկախ լրագրողներու հետ շփում ունեցողը անգործ մնալու կը դատապարտուի։

Նախիջեւանը որ մաս կը կազմէ Ատրպէյճանի, մեկուսացած է անկէ, քանի որ փակ է Հայաստանի հետ սահմանը։ Առեւտրական կապն ալ կրնայ պահել միայն Թուրքիոյ հետ։ Հոնկէ Բաքու կարելի է միայն օդային ճամբով, կամ Իրանէն անցնելով ցամաքէն երթալ։ Այդ մէկն ալ երկար է ու սուղ։

Բնակչութեան թիւին մասին պաշտօնական տուեալը 364 հազար է։ Բայց անկախ դէտեր կը պնդեն թէ ատոր առնուազն մէկ երրորդը աշխատելու մեկնած է Թուրքիա։ Ու մեկնումին թափը տարուէ տարի կը չեչտուի։ Նորէն ալ գործազուրկներու թիւը չի նուազիր։

Նախիջեւանի գլխաւոր խնդիրը, կ՚ըսուի թէ կազի ու ելեկտրականութեան պակասն է։ Ուսուցիչ մը պատմած է թէ անցեալ ձմեռ ջերմաստիճանը մինչեւ նուազ 40 աստիճանի հասնելով հանդերձ, կազ չէր ներածուեր։ Ելեկտրական հոսանքն ալ կը տրուէր օրը 3-4 ժամ միայն։

Այդ թշուառութեան մէջ բնակիչները բնական է որ զարմանքով կը խօսին նոր դպրոցի մը շինութեան համար ծախսուած 2,2 միլիոն տոլարին մասին։ Բնական է նաեւ որ նորակառոյց շէնքին բացումի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Ի. Ալիեւի այցին օրերուն։ Ատրպէյճանի քարիւղի պետական ընկերութեան միջոցներով շինուած դպրոցը ժամանակակից բոլոր սարքաւորումներով օժտուած է։ Նախատեսուած է 1200 աշակերտի համար։ Բայց շատեր կան որ հոն յաճախելու տարիք ունենալով հանդերձ, մօտակայ շուկան աշխատելու դատապարտուած են, լաւագոյն պարագային օրական 2 - 4 տոլար շահելու համար։ Անոնցմէ մէկը կ՚ըսէ թէ ամէն օր այդ դպրոցին առջեւէն կ՚անցնի ու նախանձով կը նայի անոր։ Ինք ալ պիտի ուզէր հոն յաճախել, բայց ի՞նչպէս։ Այդ դպրոցը միայն հարուստներու զաւակներուն համար է։ Նոյնն է պարագան հաշմանդամներու կեդրոնի մը ուր պէտք է խնամք տեսնեն 17 հազար հաշմանդամներ․ բայց այդ մասին ալ փորձառուի ոճով կ՚արտայայտուի Ղարաբաղի պատերազմի հաշմանդամ մը․ կ՚ըսէ թէ այդ կեդրոնն ալ դրամ ունեցողին համար է։ Ամէն բանի համար հարկ է վճարել։

Տեղական, Նախիջեւանեան հեռատեսիլն ալ շատեր չեն դիտեր․ ան, կ՚ըսեն թէ օրական ինը ժամուան հաղորդումներով կը փառաբանէ Ալիեւներն ու Թալիպովները։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳՐԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԸ

Զմիւռնիոյ մէջ կազմաւորուած ընկերութիւններուն մէջէն ամէնէն աւելի բեղուն գործունէութիւն ունեցողներէն եղաւ Մեսրոպեան Գրասիրաց ընկերութիւնը, որ յետագային վերակոչուեցաւ նաեւ Երիտասարդական քրիստոնէական միութիւն, եւ որ իր կիրակնօրեայ ու գիշերային դասընթացքներով մեծ դեր կատարեց ժողովուրդի մտաւոր զարգացման մէջ։ Իսկ Արուեստանոցին շնորհիւ բազմաթիւ երիտասարդներ հմուտ ու փնտռուած արհեստաւորներ դարձան։

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳՐԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Զմիւռնիոյ մէջ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան թափ ստացած էր բարեսիրական ու մշակութային ընկերութիւններու հիմնադրութիւնը․ այս պայմաններուն տակ Մեսրոպեան վարժարանի բարձրագոյն կարգի աշակերտներ, դասախարակութենէ զուրկ մնացած նոր սերունդին գրել-կարդալ սորվեցնելու եւ անոնց մէջ հայեցի կրթութիւնը տարածելու նպատակով որոշեցին ընկերութիւն մը կազմել։

Այսպէսով Թովմաս Պոյաճեան, Վահան Ղազարոսեան, Սարգիս Գույումճեան, Հիրամ Գույումճեան, Պօղոս Զմիւռնակիսեան եւ Ղազարոս Պարոնեան համախմբուեցան եւ 1891 Ապրիլ 1ին կազմեցին Մեսրոպեան Գրասիրաց ընկերութիւնը։

Ընկերութեան անդամները անմիջապէս գործի ձեռնարկելով երեկոները եւ Կիրակի կամ արձակուրդի օրերը անուս կամ կիսագրագէտ պատանիներ եւ երիտասարդ-երիտասարդուհիներ հաւաքելով սկսան անոնց կարդալ-գրել, հաշիւ ու տարրական գիտելիքներ սորվեցնել։ Ընկերութեան անդամները միաժամանակ սկսան դասախօսութիւններ կազմակերպել։

Ընկերութիւնը 1894ին սկսաւ եւրոպական կիրակնօրեայ դպրոցներու օրինակով Կիրակի օրերը Մեսրոպեան վարժարանին մէջ դասեր տալ։

Ընկերութիւնը հետզհետէ ծաւալեց իր գործունէութիւնը, անդամներուն թիւը աւելցաւ, եւ աշակերտներուն ու հետեւորդներուն թիւն ալ յարաճուն թափով բազմապատկուեցաւ։

Հետզհետէ աճող պահանջներուն գոհացում տալու համար ընկերութիւնը, կիրակնօրեայ դասերու կողքին, Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները եւս մանկապարտէզի սրահին մէջ սկսաւ դասախօսութիւններ կազմակերպել։ Ընկերութիւնը միաժամանակ սկսաւ ձրի գիրք, թուղթ, գրիչ եւ այլ գրենական պիտոյքներ բաժնել չունեւոր վրայ աշխատող անուս պատանիներուն։

Ժամանակ մը ետք, մանկապարտէզի սրահը այլեւս նեղ գալով գիշերային դասընթացքներուն համար, ընկերութիւնը դիմեց Ազգային ուսումնական խորհուրդին եւ խնդրեց որ կիրակնօրեայ կողքին, գիշերային դասընթացքներն ալ Մեսրոպեան վարժարանին մէջ կազմակերպուին, ուսումնական խորհուրդը ընդառաջեց եւ 1897 Յունուարէն սկսեալ բոլոր դասախօսութիւնները Մեսրոպեան վարժարանին մէջ սկսան կատարուիլ։ Այս ժամանակ ալ աշակերտներուն թիւը հասաւ ութսունի։

Հայ եւ օտար գրասէր անհատներ պարբերաբար ներկայ ըլլալով դասախօսութիւններուն՝ քաջալերեցին ընկերութիւնը վերանորոգ թափով շարունակելու իր առաքելութիւնը, Զմիւռնիոյ անգլիքան համայնքին հովիւը պատուելի Պելլոթ, հետեւելով դասախօսութիւններուն եւ տեսնելով որ գրասիրաց ընկերութեան նպատակը կը համապատասխանէ Եւրոպայի մէջ կազմուած երիտասարդաց քրիստոնէական միութեան նպատակին, առաջարկեց որ եթէ գրասիրաց ընկերութիւնը կը փափաքի միանալ այդ միութեան, ինք պատրաստ է դիմելու Լոնտոն, միութեան մասնաճիւղին եւ խնդրելու որ գրասիրաց ընկերութիւնը միանայ Ժընեւի կեդրոնին եւ դառնայ քրիստոնէական այս միութեան հայկական ճիւղը։

Գրասիրաց ընկերութիւնը 1897 Մայիս 25ին ընդհանուր ժողով գումարելով ընդունեցաւ պատուելի Պելլոթի առաջարկը, որմէ ետք ան անմիջապէս դիմեց Լոնտոն եւ ստացաւ կեդրոնի ղրկուած ընդունելութեան նամակը՝ ուղղուած գրասիրաց ընկերութեան, կրկին անգամ 1897 Օգոստոս 3ին ընդհանուր ժողով գումարելով գրասիրաց ընկերութեան անդամներուն առջեւ կարդացուեցաւ նամակը։ Այսպէսով գրասիրաց ընկերութիւնը դարձաւ Երիտասարդաց քրիստոնէական միութեան 5383րդ ճիւղը, վերանուանուելով Մեսրոպեան գրասիրաց ընկերութիւն - երիտասարդական քրիստոնէական միութիւն։

Հետաքրքրութեան համար յիշենք գրասիրաց ընկերութեան կանոնագրութեան գլխաւոր կէտերը․․

«Երիտասարդաց Քրիստոնէական Միութեան նպատակն է՝ թէ ընկերութիւնը կազմող երիտասարդներու եւ թէ ընդհանրապէս բոլոր երիտասարդներու բարոյական եւ մտաւորական զարգացման, եւ ի հարկին մարդասիրական ձեռնարկներու մասնակցութիւնն։

«Երիտասարդաց Քրիստոնէական Միութեան իբր գործօն անդամ՝ ընտրելի են առնուազն 17 տարին լրացուցած քրիստոնեայ երիտասարդները։

«Ընդհ. ժողովի պարտականութիւնն է Երիտասարդաց Քրիստոնէական Միութեան բարոյական նեցուկ մ՚ըլլալ հասարակութեան առջեւ, օրինակելի ընթացք մը ցոյց տալով։

«Ժողովը հսկողութիւն ի գործ կը դնէ ընկերութեան վրայ, առ նուազն տարին երկու անգամ կը գումարուի թէ տնօրէն խորհրդոյ գործառնութեանց տեղեկանալու եւ թէ անդամներ հրաժարեցնելու կամ նոր անդամներ ընդունելու համար, որոնք կ՚ընտրուին ընդհ. ժողովոյ անդամներու քուէից առաւելութեամբ։

«Ընդհ. ժողովը տնօրէն խորհուրդ մը կ՚ընտրէ երկու տարուան համար։

«Ընդհ. ժողովը տարին անգամ մը կ՚ընտրէ իւր դիւանը, որ կը բաղկանայ ատենապետէ, փոխ - ատենապետէ, ատենադպիրէ եւ փոխ - ատենադպիրէ։

«Ընդհ. ժողովոյ դիւանը ընկերութեան տարեկան տեղեկագիրը վաւերացնելով կը ստորագրէ տնօրէն խորհուրդի հետ։

«Տնօրէն խորհուրդը երկու տարին անգամ մը կ՚ընտրուի Ընդհ. ժողովոյ անդամոց քուէից առաւելութեամբ։

«Տնօրէն խորհուրդը եօթ անդամներէ կը բաղկանայ, որոնց թիւը անփոփոխ է եւ որք իրենց մէջ կը բաժնեն ատենապետի, փոխ - ատենապետի, ատենադպիրի եւ գանձապետի պաշտօններն։

«Խորհուրդը պարտաւոր է առ նուազն 15 օրը անգամ մը գումարուիլ իւր ստանձնած գործին ընդհանուր շահերով զբաղելու համար։

«Երիտասարդաց Քրիստոնէական Միութեան անդամներն զանազան դասակարգերու բաժնուած են, գործօն անդամ, պատուոյ եւ բաժանորդ անդամ։

«Գործօն անդամներն միայն քուէի իրաւունք ունին, որոնցմէ կախում ունի ընկերութեան ընդհ. ուղղութիւնը։

«Պատուոյ անդամ կը կոչուին անոնք, որոնք նիւթապէս կամ բարոյապէս կը նպաստեն ընկերութեան։

«Բաժանորդ անդամները միւս անդամներու բոլոր իրաւունքը կը վայելեն, բայց քուէի իրաւունք չունին եւ ընկերութեան վարչական ժողովներու չեն մասնակցիր։

«Ընդհ. ժողովոյ անդամք պարտին վճարել, առ նուազն ամիսը մէկ քառորդ արծաթ մէճիտ, իսկ բաժանորդաց համար ամսականք ըստ կամս են»։

ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑ

Զմիւռնահայ պատանիներուն ու երիտասարդներուն արհեստներ սորվեցնելու առաջադրանքով, եւ ընդառաջելով ժողովուրդի յատկապէս համեստ խաւի բաղձանքին Կարապետ էֆէնտի Արապեան իր ծախքով Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ, առաջնորդարանին եւ Մեսրոպեան վարժարանին կողքին կառուցել տուաւ արհեստից կեդրոն մը, որ կոչուեցաւ Արուեստանոց։

Արուեստանոցը բացուեցաւ 1895 Սեպտեմբերին եւ քանի մը բաժանմունքներու բաժնուեցաւ, ուր պատանիներ ու երիտասարդներ վարպետներու հսկողութեան տակ սկսան սորվիլ հիւսնութիւն, թիթեղագործութիւն եւ կօշկակարութիւն։

Ժողովուրդը, քաջալերելու համար Արուեստանոցը, իր կարիքներուն համար հոն կը դիմէր՝ շինել տալու համար կահ-կարասի, թիթեղ կամ կօշիկ։ Եկամուտին մէկ մասը կը յատկացուէր վարպետներուն, իսկ մնացեալ մասը կը մտնէր Արուեստանոցին գանձարկղին մէջ։

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱԼԵՐԸ ԴՈՒՐՍԷՆ ԴԻՏՈՒԱԾ

Փարիզի սրտին վրայ, նախկին Հալերուն տեղը գրաւած առեւտուրի մեծ կեդրոնն ու շրջակայքը նորովի ձեւաւորելու ծրագիրներուն առթիւ բրիտանացի լրագրող մը էջ մը հրապարակած է, «քաղաքաշինութեան մարզի ոճիր» կոչելով հոն շուրջ երկու տասնամեակ առաջ կատարուած փոփոխութիւնը։ Ամէն գրաւչութենէ զուրկ առեւտուրի կեդրոնն ու թմրեցուցիչ վաճառողներու կողմէ գրաւուած շրջակայ պարտէզները աշխարհի գեղեցկագոյն քաղաքին սիրտը կը կազմեն։ Այդ վայրը ամօթ պիտի պատճառէր նոյնիսկ պուլկարական գաւառային ծայրամասի մը։

Նախապէս, փութպոլի 12 դաշտի տարածութեամբ այդ գետնին վրայ կային

քաղաքին Հալերուն մետաղեայ տաղաւարները։ Օրը 24 ժամ ապրող, բանուող սիրտ մը ունէր այդ օրերուն Փարիզը. 1969ին շուկան քաղաքէն դուրս հանուեցաւ, տաղաւարներն ալ քանդուեցան։ 70ական տարիներու սկիզբը Նախագահ Փոմփիտու որ հաստատակամ արդիապաշտ մըն էր, կը փափաքէր հոն երկնաքերներու համալիր մը կառուցանել որպէս գործի աշխարհին նոր սիրտը։ Բայց փափաքը չիրականացաւ։

1974ին նոր Նախագահը Վ. Ժիսքար տ'Էսթէն խոստացաւ ճարտարապետական կոթողային նախաձեռնութիւն մը որ պիտի յատկանշէր իր Նախագահութիւնը։ Երեք տարի ետք Փարիզի քաղաքապետ կը դառնար երիտասարդ փառատենչ քաղաքական դէմք մը որ Ժ. Շիրաք կը կոչուէր. ան Ժիսքար տ'Էսթէնի ծրագիրը տեղաւորեց դարակներու խորը, յայտարարելով՝ «Այսօրուընէ գլխաւոր ճարտարապետը ե՛ս եմ»։

1986ին Հալերուն տեղ մնացած բացութիւնը լեցուեցաւ աննկարագիր պարտէզներով որոնց մէջ զետեղուած օդի բացուածքները ստորգետնեայ առեւտուրի կեդրոնին ու մեթրոյի կայանին օդը փոխելու պիտի ծառայէին։

Հալերու պատմութիւնը աւարտած չէ։ Փարիզի ներկայի քաղաքապետը Պ. Տըլանոյէ որոշած է գրեթէ ամէն բան վերսկսիլ. ծրագիրներուն մաս կը կազմէ նոյնիսկ առեւտուրի կեդրոնին մէկ մասին, մեթրոյի Շաթըլէ-Լէ Հալ կայանին քանդումը։ «Պէտք է մեր քաղաքին արժանի սիրտ մը ստեղծենք» կ'ըսէ ան որ ճարտարապետական չորս նախագիծ ընտրած է արդէն։ Իր նախընտրածը Ժան Նուվէլի առաջարկն է. ան կը նախատեսէ ի միջի այլոց ընդարձակ կախովի պարտէզ մը որ գիւղական չերտ մը պիտի զետեղէ փարիզեան երկինքին տակ։ Ան պիտի կառուցուի վերաշինուելիք առեւտուրի կեդրոնի մը վերեւ, քաղաքին տանիքներուն, Նոթըր Տամի ու Էյֆէլի վրայ բացուող չչմեցնող տեսարանով։

Վերաշինութեան նախաձեռնութիւնը արդէն վախ կը պատճառէ թաղեցիներուն, անոնց յիշողութեան մէջ արթնցնելով 1970ական տարիներու անցեալը։ Սակայն քաղաքապետը կը վստահեցնէ որ ամէն բան աստիճանաբար պիտի ըլլայ։ Փոփոխութեան հիմնական աշխատանքը պիտի աւարտի 2007ին, իսկ ամբողջութիւնը՝ 2012ին երբ Փարիզ յոյս ունի Ողիմպիական խաղերը կազմակերպելու։

Բրիտանացի լրագրողը կ'ըսէ թէ այդ ծրագիրը բաւական փառասիրութիւն կը ծածկէ, բայց Տըլանոյէ քիչ մը տարօրինակ քաղաքական դէմք է, ընդհանուր առմամբ անոր կողմէ ձեռնարկուած գործերը կը յանգին իրագործումի հանգրուանին։

ՔԱՂՀԱՆ

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ՝

«ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՇԱՐՔԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Երկրորդական վարժարաններու
11րդ - 12րդ կարգերուն համար,
320 մեծադիր էջեր,
պատկերազարդ - գունաւոր
Հեղինակ - հրատարակիչ՝
Յարութիւն Քիւրքճեան

2003ին լոյս տեսած 10րդ կարգի առաջին հատորէ մը ետք, «Հայ Կեանք եւ Գրականութիւն» շարքը այսօր լոյս կ'ընծայէ իր երկրորդ հատորը, բաղկացած Բ..Գ. գիրքերէ՝ 11րդ եւ 12րդ կարգերուն համար։

Հատորը կ'ընդգրկէ հայ նոր գրականութեան ամբողջ ընթացքը, 1850ական տարիներէն մինչեւ մեր օրերը, ամբողջացնելով - խորացնելով նախորդ՝ 10րդ կարգի յատկացուած Ա. հատորի ծրագիրը։

Գրական գործերու/հատուածներու հետ անմիջական շփումը կը մնայ դասաւանդման հիմնական միջոց, գրական ճաշակի մշակման փորձաղաշտ, եւ հայ մշակութային կեանքի ճանաչման մայրուղի։

Գրապատմական նիւթը կը գրաւէ սահմանափակ տեղ. գրական հատուածները, դիպուկ ընտրութեամբ ու ձեւաւորումով՝ փոքրածաւալ դարձած, կը դասաւորուին ըստ գրական յատկանիշներու։ Շարքը կը մնայ հաւատարիմ իր ձգտումին՝ հայ աշակերտը մերօրեայ կշռոյթով առաջնորդելու հեզասահ ծանօթացումի՝ «հայ կեանքի եւ գրականութեան» անցեալին ու ներկային հետ։

Հատորին վերջին մասը (Գ. գիրք), վերապահուած 12րդ կարգին ու անոր յատուկ պայմաններուն, կը բաւարարուի ընտրուած քանի մը անջատ գործեր ներթարկելով բազմակողմանի քննարկման։

Դասագիրքը ունի նաեւ՝

- սկզբնական գլուխ մը՝ յատկացուած աշխարհաբար լեզուի զարգացման (միջնադար եւ 19րդ դար),

- գլուխներ՝ վերաբերող գրական տեսութեան կամ մեթոտի.

- էջեր՝ օտար գրականութիւններու եւ հայ արուեստի այլ ճիւղերու հետ «կամուրջ-կապերու» մասին.

- նկարազարդում՝ հայկական գեղանըկարչութենէ քաղուած ճոխ տեսականիով մը.

- նմոյշ-հատուածներ՝ գրագատական եւ փորձագրական գործերէ.

- գործածումը դիւրացնող այլ գործիքներ - բացատրական բառարան, հայ-անգլերէն եւ հայերէն-ֆրանսերէն բառարան (այս վերջինները՝ անջատ պրակով)։

Ինչպէս չեշտուած էր նախապէս՝ առաջին հատորին առիթով, մեթոտային այս նորութիւնները կը ձգտին հայ գրականութեան դասաւանդումը դարձնել աւելի համապատասխան՝ մանկավարժական ներկայ չափանիշներուն, մշակութային ներկայ պայմաններուն. ձգտելով՝ միջինարեւելեան համայնքներէ անդին՝ շարքը մատչելի դարձնել նաեւ արեւմտեան ըսփիւռքի վարժարաններուն։

Այս բոլորը՝ առանց մոռնալու հայ գրականութեան դասաւանդման ներկայի անմխիթար պայմանները -սակայնմերժելով զանոնք որդեգրել իբր հիմնական մեկնակէտ։ Դասագիրքի մուտքին՝ ուսուցիչին ուղղուած «Խօսք» մը կը շեշտէ. -- «Ներկայ շարքը դիւրացման կը ձգտի ո՛չ զիջումներու, այլ գրքին ճամբով. իբր մեթոտ՝ ան կ'արդիւնաւորուի մեկնակէտի նիգի մը պայմանով, նախ՝ ուսուցիչին, ապա՝ աշակերտին կողմէ... Պայման է, որ ուսուցիչը, սովորութիւններու վերանայման որոշումով մը, ի՛նք իւրացնէ գրքին այս մարտահրաւէրը, եւ գիտակցաբար լծուի միջնորդի, դիւրացուցիչի դերին, մանաւանդ սկզբնական ամիսներուն...»։ Որովհետեւ՝ «Հայ մշակութային-գրական կեանքի յուրջ ու կենդանի ներկայացում մը միայն՝ կրնայ Սփիւռքի -բոլո՛ր գօտիներու- նոր սերունդներուն թելադրել այդ կեանքի արժանաւոր, դրական պատկերը։ Իրենց ամէնօրեայ փորձառութեան նոյն, շա՛տ յաճախ անով ներկայացող օտարալեզու, "մեծ" մշակոյթներու կողքին, անոնց հաւասարազօր»...

Հեղինակ-հրատարակիչին հասցէն՝

H. Kurkjian
POB. 19226 - 11710 Athens, Greece
Tél./fax (3021) 0922 5022
E-mail : kurkjian@ath.forthnet.gr

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Մայիս 11ին, նախաձեռնութեամբ Հ.Օ.Մ.ի Սօսէ մասնաճիւղի ընկերային յանձնախումբին, տօնուած է Մայրերու օրը։ Բացման խօսքը արտասանած է Վերժին Տայեան։ Ճաշէն ետք, Սօսի Զագմաքճեան խօսած է մայրերու մասին, շեշտելով թէ հայ մայրը դարերէ ի վեր հայ ազգին աւանդութիւններուն եւ զօրաւոր հիմերուն անսալով, եղած է տան սիւնը։ Խօսք առած է նաեւ Աննա Պիւլկիւրեան եւ շնորհաւորած հայ մայրերը։

***

ՊԱԳԸՐԳԻՒՂԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 31ին նշուած է Քառասուն Մանկանց Դպրաց Դասու հիմնադրութեան 114րդ տարեդարձը եւ մանկանց երգչախումբին կազմութեան 74րդ տարեդարձը։

***

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ նորաշէն «Տօքթ. Տէրվիշ Էրօղլու» հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 29ին համերգ մը ներկայացուցած է Սայաթ - Նովա երգչախումբը։ Համերգին բացման խօսքը արտասանած է Լոռի Ուզուրլեան, որ շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց որոնք աշխատած են համերգին յաջողութեան համար։ Ապա, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիրը։

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ երդիքին տակ տօնուած է Հոգեգալուստը, որմէ ետք Նարեկեան սրահին մէջ, սիրոյ սեղաններու շուրջ, շարունակուած է տօնակատարութեան աշխարհիկ բաժինը։ Նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք։ Հանդիսութիւնը վարած է եկեղեցւոյ դիւանապետ՝ Վաղարշակ Զիլճեան։ Իրմէ ետք, Թաղային խորհուրդի անդամներէն տոքթ. Արամ Ֆընտըք ներկայացուցած է տեղեկագիրը, բացատրելով Թաղային խորհուրդի եւ յարակից մարմիններու գործունէութիւնը, խաւեան վարժարանի բարդաւաճման ի նպաստ տարուած աշխատանքներու մասին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Հաւաքոյթը իր աւարտին հասած է Մեսրոպ Պատրիարքի հուսկ բանքով։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լիբանանեան համալսարանի գեղարուեստից կաճառի դասախօսներուն նուիրուած երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Ապրիլ 26ին, կազմակերպութեամբ համալսարանի տնօրէնութեան, որ իր շնորհակալութիւնը յայտնեց հանգրստեան կոչուած 72 դասախօսներու, զորս պարգեւատրած է ոսկեզօծ մետալներով։ Յարգանքի արժանացող 72 դասախօսներու շարքին էին՝ արձանագործ Զաւէն Խտըշեան, բեմադիր Վարուժան Խտըշեան եւ գեղանկարիչ Յարութիւն Թորոսեան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6

Ու հովը կը փչէր, կ'անցնէր իր վրայէն, կը սուլէր, կ'երգէր, կը խօսէր ու կ'ըսէր.

- Հէ՛ք, գեղեցի՛կ անուշի՛կ Խօժէնի... Հէ՛ք, գեղեցի՛կ, անուշի՛կ Խօժէնի... Հէ՛ք Խօժէնի...

Խօժէնի կը հեծկլտար հովին ընկերակցութիւնով, Խօժէնի կ'արտասուէր բարձր ու կապոյտ ալիքի մը նման։

Ու հովը իր ձեռքերը կը դնէր Խօժէնիի կռնակին վրայ, Խօժէնիի ուսերուն վրայ ու կ'երգէր ու կ'ըսէր.

- Հէ՛ք Խօժէնի... Հէ՛ք Խօժէնի...

Հովը ուժով կը գգուէր իր ծոծրակը, իր գլուխը, իր ուսերը։ Խօժէնի ետին դարձաւ։ Ոչ ոք. միայն հովն էր որ կը շարժէր ամէն իր, որ կը ցնցէր սուլելով, երբեմն պոռալով։

Նաւը կը յառաջանար, իր հազար անգամ բացուած ճամբան անգամ մը եւս բանալով։ Մեքենաներուն ձայները երկինքը ու ծովուն մէջ՝ մարդկային հրաշալի խեղճութիւններուն աղաղակն էին։ Տիեզերական ոգիին մէջ մեքենան կը ճչար մարդուն մանուկ սատանութիւնը։ Ջուրը կ'արհամարհէր նաւը եւ սակայն տեղի կու տար։ Ծովը կ'ըսէր կարծես.

«Թող կատարուի քու ընթացքը, անցիր, անցիր, թող կատարուի կատակերգութիւնը»...

Ու հորիզոնները փիլիսոփայօրէն խօսք կ'ըսէին.

«Ոչինչ պիտի ըլլայ աւելի, ոչինչ պիտի ըլլայ աւելի լաւ։ Ոչինչ պիտի ըլլայ, ոչինչ։

Այդ խօսքերը կը լսէր Խօժէնի։ Կը լսէր սարսափով, լալով, խենթի նման։ Հովերը կը բերէին այդ խօսքերը։

Ու մէկը սկսաւ մեներգել.

- Երջանկութի՛ւն, երջանկութի՛ւն... փնտռողը չգտաւ, գտնողը չունեցաւ, ունեցողը չհասկցաւ, հասկցողը աւելի քան դժբախտ եղաւ... Երջանկութի՛ւն, երջանկութի՛ւն... անիկա... բան է... անծանօթ թռչուն է... բան է... ութիւն է... Երջանկութի՛ւն... Հա՛, հօ՛, հո՛ւ...

Խօժէնի մտածեց.

-Ա՞յս է... այսպէ՞ս է... ուրեմն աս է միակ բանը... ա՞ս... իրա՞ւ...

Ու յանկարծ իր մէջ մութ եւ թունաւոր ալիք մը ձեւացաւ։ Այդ ալիքը ծանր էր ու յամրաբար բարձրացաւ։ Եկաւ իր գըլխուն մէջ փշրուիլ ու իր մշուշը եւ փոշիները տարածեց ամէն կողմ. Խօժէնիի աչքերը արդէն լեցուն՝ խաւարեցան ու սեւութիւնը ամէն կողմ տիրեց։ Գլուխը բռնեց։ Փափաք զգաց նետուելու ջուրերուն մէջ։ Բռնեց նաւը, վստահութիւն չունենալով իր խելօքութեան վրայ։ Հովը դեռ կը ծեծէր իր ուսը։

Խօժէնի անուշադիր էր... Տարուած էր տխեղերքով, անհունով... Ցափշտակուած, յափշտակուած։ Մէկը փափկօրէն սեղմեց իր ուսը, յետոյ իր ամբողջ կռնակը։ Խօժէնի ետին դարձաւ։ Իր ամուսինն էր. պրն. Տալեանը։

Պաթիստ Տալեան միջակէն վեր հասակով, լեցուն կազմով ու ներդաշնակ դէմքով երիտասարդ մըն էր, հազիւ երեսուն երկու տարեկան։ Իր աղուոր դէմքին վրայ ունէր բաւական գոց կապոյտ աչքեր։ Կըրնար Խօժէնիի մեծ եղբայրը կարծուիլ։ Ֆիզիքապէս շատ դաշնաւոր զոյգ մըն էին եղած։ Ֆիզիքապէս։ Հակառակ հայ հռովմէական ըլլալուն՝ Տալեան շատ լրջախոհ անձ մըն էր։ Այո՛, հակառակ իր կաթոլիկութեան, քանզի այդ շրջանին հայ հըռովմէական երիտասարդութեան ընդհանուր տիպարը քիչ մը ջրոտ էր։ Տալեան նոյնիսկ շատ լրջախոհ էր։ Կանխահասածնութիւն մը կար իր խառնուածքին մէջ։ Ստացած էր Ֆրանսական կրթութիւն եւ աւարտած էր, յաջողութիւնով, Պրուսայի չերամաբուծական վարժարանը։

Դիպուածը սակայն զինքը երկաթուղիի ընկերութեան մէջ էր զետեղած։ Իր յարաժամ լրջութիւնով եւ աշխատութիւնով վստահութիւն եւ յարգանք էր ներշնչած ընկերութեան եւ եղած էր «Քօրու» կայարանին պետը։ Տալեան սակայն միւս կայարանապետներէն աւելի դիրք մը ունէր։ Այսքան։ Դեր-տնօրէնութիւնը քսի-ըսաւ։ Իր լրջութիւնը խաւ մը չէր, այլ խոր կարծրութիւն մը։ Ոչ մէկ գեղեցկութիւն կրնար փշրել այդ լրջութիւնը։

Երբ Տալեան տեսաւ Խօժէնիի վիճակը, տակնուվրայ, ինքզինքէն ելած, արցունքներով՝ նախ շատ զուսպ ըսաւ.

- Ի՞նչ կայ, Խօժէնի... Ի՞նչ ունիս...

Խօժէնի արցունքներուն մէջէն չինեց փոքր ու տխուր ժպիտ մը։ Այդքան։

Տալեան առաւ իր կինը ու խուց տարաւ։ Սկսաւ անհաճոյ վախ մը ծնիլ իր մէջ Խօժէնիի մասին։

Մտածեց որ Խօժէնի դեռ պարմանուհի մըն էր, մեծցած մետաքսանոցներու եւ ժանեակներու մէջ, մեծցած շփանալով, մեծցած «մահալլէպի»ով։ Պոլսեցի, բերացի աղջիկ մը։ Խօժէնի շլացած էր իրմով։ Ան դեռ հասունութեան եւ լրջութեան մէջ չէ մտած։ Քմայքոտ փեղուհի մը, որ կրնայ մէկ վայրկեանէն միւսը լալ կամ ժպտիլ, որ կրնայ չհամակերպիլ, որ կրնայ ըմբոստանալ եւ պայթակղութիւն յարուցանել։ Տալեանի վախը հետզհետէ կը ծաւալնար, քանզի ան սուտ մը խօսած էր։ Խաբած էր Խօժէնին եւ իր ծնողքը ըսելով որ Պրուսա կը բնակի։ Անիկա բացարձակ սուտ մըն էր։

Տալեան կը բնակէր «Քօրու», Պրուսայի եւ Մուտանիոյ գրեթէ ճիշդ կեդրոնը կայարանի մը յարակից շէնքին մէջ, իր մօրը հետ միասին։ Ունէին նաեւ թուրք գինուոր մը, տասնապետ, իբր ծառայ։ Տալեան իր փեսայութենէն վերջ միշտ կը խորհէր այս սուտի մասին։

(Շար. 63)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզա Տակառեան 250 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին Շաղ Եկէնեանի թարմ յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Ցարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Պէկոյեան 20 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սուքիասեան 20, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Վառվառեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժ. Արսլանեան 8, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան 50, Տիկին Էմիլի Նարկիզեան 50, Տիկին Անի Փաստըրմաճեան 20, Տիկին Մելինէ Նահապետեան 100, Տիկին Մարի Այվազեան 60, Տիկին Մարի Արթինեան 150, Տէր եւ Տիկին Փիէր Յակոբեան 50, Տիկին Ամալիա Կէվրէկեան 50, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 70, Պ. Արթիւր Համբարեան 10, Պ. Անտրէ Սահաթճեան 100, Պ. Շառլ Պայրամեան 20, Տիկին Մարի Պէրպէրեան 15, Պ. Ժան Տագէսեան 30, Տիկին Ռոզէթ Թորոսմանուկեան 15, Օր. Իզապէլ Պալճեան 23, Տիկին Ալիս Խալիլ 15, Օր. Եւա Մկրտիչեան 100, Տիկին Շաքէ Օզանեան 50, Տէր եւ Տիկին Պերճ Համբար 35, Տէր եւ Տիկին Հանրի Սէտէֆ 100, Տէր եւ Տիկին Սերժ Գարապօղոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Մ. Փանոսեան 60, Տէր եւ Տիկին Շառլ Գազեան 40, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Թոսուն 50, Տիկին Իսկուհի Փամպուքճեան 30,49, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Պօղոսեան 100 :

(Շար.)

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երախայ կամ տարեց անձ մը խնամելու աշխատանք կը փնտռէ :

Հեռաձայնել տիկին Լարիսայի՝

06· 22· 49· 71· 66

Assemblée de l'Ecole St. Mesrob

Le Conseil d'Administration de l'Association pour l'Administration et la Gestion de l'Ecole bilingue Saint-Mesrop vous informe que son Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le :

LUNDI 28 JUIN 2004 A 20H
A L'ECOLE SAINT-MESROP
4 rue Komitas 94140 ALFORTVILLE

GALERIE FRAMOND
3 rue des Saints-Pères 75006 Paris

EXPOSITION
ROGER DE CONINCK

«1926 - 2002»
HOMMAGE RETROSPECTIF

Jusqu'au 13 juillet
Tous les jours ouvrables
de 10 heures à 18 heures 30

Paroisse Arménienne Catholique St Grégoire l'Illuminateur de Marseille

Dimanche 20 juin à 11 heures

DIVINE LITURGIE

célébrée
par **Mgr Grégoire GHABROYAN**
Eparque des Arméniens Catholiques de France

en l'Eglise St Grégoire de Marseille
26 rue Sibié — Marseille 1er

Suivra un repas dans la salle paroissiale.

Prière de **réserver** aux numéros de téléphone :
04 91 48 19 60 ou **04 91 65 40 81** ou **06 19 25 21 10**

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թաղէոսեան» մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 14·30ին
9րդ Թաղամասի «Ռոսինի» սրահը
(ռիւ Տրուօ)

Թատրոն,
Պար,
Երգ,
Արտասանութիւն

Եկէք քաջալերելու ապագայ սերունդը Հայերէն խօսելու

Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած պիւֆէ :

Fête de la musique

Le Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille organise pour la première fois la Fête de la Musique dans les jardins de la Cathédrale, **lundi 21 juin à partir de 19 heures.**

Entrée libre.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION DES PARENTS D'ELEVES
vous invitent

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրեն

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ
à la fête champêtre traditionnelle

Dimanche 20 juin 2004
à partir de 12 heures
26 rue Troyon 92310 SEVRES

Animation arménienne avec MARTEN YORGANTZ et son Orchestre

Chants et danses par les enfants de l'Ecole

Khorovadz — Buffet — Buvette

Jeux — Tombola

Réservations de tables : **01. 47. 97. 64. 16**
— Grand parking — Tout est prévu en cas de pluie

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates : du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix : 495 Euros (voyage en sus)
Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age : garçons et filles de 7 à 12 ans

Direction : Christine HALADJIAN
10 avenue Henri IV - 92190 Meudon
☎ 01. 49. 66. 90. 99
E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie : Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août

— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

DEUX VOYAGES EN ARMÉNIE

(OECUMENIQUES, CULTURELS, HUMANITAIRES)

12 AU 26 AOUT : VOYAGE POUR JEUNES (18 à 30 ans)
prix : 840 euros
25 OCTOBRE AU 1er NOVEMBRE : (Tous âges)
prix : 1100 euros

Accompagnateur : Pasteur SAMUEL SAHAGIAN
organisés par **Solidarité Protestante France-Arménie**
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA : 1, rue Cabanis, 75014 Paris (Tél. : 01 47 35 30 23)
(Extension possible au Karabagh du 1er au 3 novembre)
(Programme détaillé sur demande)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 18
VENDREDI
18 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·971 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 79e ANNEE — N° 20·971

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Մինսկի խումբին ֆրանսացի նախագահ Հ. Ժագոլէնի հետ հանդիպումի ու հրադադարի տասնամեակի նշումներուն մասնակցելու զոյգ առիթով շաբաթէ մը ի վեր Փարիզ կը գտնուէր ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեան: Մեկնումէն նախօրեակին, Յունիս 16ին, ան մամուլի ասուլիս մը տուաւ Փարիզի հայկական լրատուամիջոցներու ներկայացուցիչներուն:

Բնական է որ ասուլիսին առաջին ու գլխաւոր նիւթը եղաւ Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման հոլովոյթին ներկայ փուլը: Նախագահը ըսաւ որ Ատրպէյճան վերջին շրջանին խստացուցած է իր կեցուածքը, վերջնագիրներ կը դնէ տարածքները պահանջելով: Այսուհանդերձ, Հ. Ժագոլէն լաւատես է ըստ Ա. Ղուկասեանի: Ան Բաքուի ընթացքին որպէս բացատրութիւն ըսաւ թէ Ի. Ալիեւ պատրաստ չէ հարցին քննարկումին. յայտնած ալ է թէ պատրաստ չէ որեւէ զիջումի: Հաւկցած ըլլալով հանդերձ թէ անկարելի է վերատիրանալ Ղարաբաղին, չի կրնար ատիկա իր ժողովուրդին ընդունիլ տալու նախաձեռնութեան դիմել:

Ա. Ղուկասեան անհեթեթութիւն, յիմարութիւն որակեց չորս, կամ եօթը գրաւեալ շրջան վերադարձնելու համաձայնութեան լուրերը: Շեշտեց թէ բուն հարցը Ղարաբաղի կարգավիճակին կը վերաբերի, մնացածը, -գրաւեալ շրջաններ, գաղթականներ-, ատոր հետեւանքն են: Տեղ չի տեսներ լուծումի նիւթ ընել հետեւանքները, առանց բուն հարցին լուծումին ձեռնարկելու:

Պատասխանելով Թուրքիոյ միջնորդութեան յաճախ յայտնած տրամադրութեան մասին հարցումին նախագահը ըսաւ թէ ատիկա տրամաբանական չէ, ընդունելի ալ չի կրնար ըլլալ, քանի որ այդ երկիրը անաչառ չէ: Հայաստանի հետ սահմանին բացումն ալ Ղարաբաղի հարցին առընչելու մտածումը սխալ նկատեց, քանի որ այդ բացումը ամէնէն աւելի կը նպաստէ Թուրքիոյ:

Իջեւանի միջադէպը ան բացատրեց Ատրպէյճանի անդադար հրահրած թշնամական տրամադրութիւններով: Վտանգաւոր ընթացք որակեց այդ մէկը որ կրնար աւելի սրել արդէն լարուած կացութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի զուտ ներքին կեանքին, կան տնտեսական, ընկերային յառաջդիմութիւններ. այս տարի տնտեսական աճը նուաճած է 43,8%ի մակարդակը, գործնապէս հերքելով ատրպէյճանական քարոզչութիւնը թէ գործազուրկներու, վհատ մարդոց երկիր է Ղարաբաղը ուր հազիւ 40 հազար հոգի կ'ապրի: Այդ քարոզչութեան, քաղաքականութեան հակադրուելու լաւագոյն ձեւը կը նկատէր Ա. Ղուկասեան զարկ տալ տնտեսութեան եւ ժողովրդավարութեան:

Ասուլիսին վերջաւորութեան նախագահը ամփոփ պատկեր մը տուաւ ԼՂՀ քաղաքական շրջանակէն: Քաղաքական տարբերակումները չէին կրնար ու չէին զարգացած պատերազմի տարիներուն. կար մէկ՝ Ղարաբաղցիի կուսակցութիւնը: Յետոյ կազմաւորուած էր ԺԱՄ-ը (Ժողովրդավարական Արցախ Միութիւն), կար Հ.Յ.Դ.-ն, կային համայնավարները: Այսօր 33 աթոռով Խորհրդարանին շուրջ երկու երրորդը ունէր ԺԱՄ-ը, Հ.Յ.Դ.ն՝ 9 աթոռ, կային քանի մը անկախ երեսփոխաններ: Տեղական կառավարման մարմիններու մօտալուտ ընտրութեան կը սպասուէր Համայնավարներու աշխուժացում մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի Ր Ա Ք

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸՆ ԱԼ ՔԱՐԻՒՂԻ ԴԷՄ

ՕՐԷ ՕՐ ԱՒԵԼԻ ԶՈՀԵՐ

Յունիս 16ին, մեռեալներու թիւը 12ի հասած էր, որոնց մէջ ամերիկացի երեք զինուոր, յաջորդական յարձակումներու հետեւանքով: Բայց, յաջորդ առաւօտ իսկ, շատ աւելի ծանրակշիռ ոճրափորձ մը կը գործուէր, Պաղտատ, իրաքեան բանակի զինուորական արձանագրութեան շէնքին առջեւ, թակարդ կառքի մը միջոցաւ: Առժամեայ հաշուեկշիռի մը համաձայն 35 մեռեալ կար եւ 127 վիրաւորներ, ոմանք շատ ծանր վիճակի մէջ:

Այլեւս յստակ է, որ քանի կը մօտենայ իշխանութեան փոխանցման թուականը, այնքան աւելի կը սաստկանան ահաբեկչական արարքները: Յունիս 17ին, դեռ կարելի չէր եղած ապահովել քարիւղի արտածումը, նաւթուղիներու դէմ գործուած արարքներէն ետք: Երեքշաբթի, Յունիս 15ին, յաջորդական երկու պայթումներն են Պասրայի եւ Խոր Ալ-Ամայայի կէտերուն վրայ, ուրկէ կ'արտածուի քարիւղին 85%ը, որոնք բոլորովին անդամալոյծ ըրին արտածումը: Աւելի քան 5 օր պիտի տեւեն նորոգութիւնները:

Կացութիւնը այնքան ծանր է բոլոր ճակատներու վրայ, որ լուծում ալ չի տեսնուիր: Յունիս 16ին, Ղազի Թալապանի Քէրքիւքի քարիւղի դաշտերու ապահովութեան պատասխանատուն, սպաննուած է իր բնակարանին առջեւ: Այս Քիւրտը, որ ազգականն է Ժալալ Թալապանիի, խորհրդանիշ մը կը նկատուէր եւ իր սպանութիւնը ցոյց կու տայ որ համախմբման հսկայ ջանքերը՝ վերահաստատելու համար ապահովութիւնը ի դերեւ ելած են: Ղազի Թալապանի այդ պաշտօնին նշանակուած էր աշնան վերջաւորութեան, 6000 փեշմերկաներու գլուխը:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՌԱՖԱՐԷՆ (հեռատեսիլ, Ա. կայան, Յունիս 16) վճռած է մնալ իր պաշտօնին գլուխը, քանի կը վայելէ խորհրդարանական եւ նախագահական վստահութիւնը: Պաշտօն մը ունի զոր կ'ուզէ տանիլ մինչեւ ծայրը: Չէ կառչած այդ պաշտօնին եւ ուրիշ ոչ մէկ աթոռի ալ աչք ունի: Պէտք է իրագործէ բարենորոգումները, ջատագովն է աջին միասնականութեան եւ որոշած է միջամտել, եթէ սպառնալիքներ ըլլան եւ վերադարձ մը անցեալի եղբայրասպան կռիւներուն: Չուզեր արտայայտուիլ նախագահական ապագայ ընտրութեան մասին, շատ կողմնակից չէ որ Ն. Սարքոզի կամ ուեւէ նախարար Իւ.Էմ.Փէ.ի նախագահ դառնայ, չուզեր իր դահլիճին մէջ Իւ.Էմ.Փէ.ի նախագահ մը ունենալ: Ինչպէս միշտ, աջը մասնաւորաբար Իւ. Էմ.Փէ.ն գոհ են նախարարապետին ելոյթէն, դժգոհ են ընկերվարականները: Հոլանտ կը գտնէ որ Ռաֆարէն Ֆրանսացիներուն ձայնը չի լսեր, կ'ուրանայ ժողովրդավարութիւնը: Կը ցաւի նաեւ որ Իւ.Էմ.Փէ.ի նախագահութեան հարցը պետական խնդիր դարձած ըլլայ: Հոս ալ, ժողովրդավար շփոթութիւն մը կայ:

ՇԻՐԱՔ անհրաժեշտ կը գտնէ հիւանդութեան ապահովագրութեան բարեփոխումը եւ կ'ողջունէ այդ ուղղութեամբ նախարարաց խորհուրդի տարած աշխատանքը: Ծանօթ է որ ներկայ կացութիւնը աղէտալի է: 2004ին բացը կը հասնի 14 միլիառ

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(17 juin, Courrier)

NON, LA TURQUIE N'EST PAS INNOCENTE

Արա Թորանեան, յանուն ՍԷ.ՍԷ.Ա.ԷՖ. (Ֆրանսայի Հայկ. Կազմակերպութեանց Համակարգումի Խորհուրդ) կը պատասխանէ Ռէյմոն Պոֆորի որ նախորդ օրը գայթակղեցուցիչ գտած էր Արա Թորանեանի խօսքերը Թուրքիոյ նկատմամբ: Հինգ կէտերով կու տայ հարկ եղած բացատրութիւնները: Ա) Քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, նոյնիսկ անոնք որոնք ամէնէն նպաստաւոր դիրքն ունին Թուրքիոյ հանդէպ, անոր անդամակցութիւնը կ'ենթարկեն Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման, ըստ Եւրոպական Խորհրդարանին 1987 Յունիս 18ի բանաձեւին: Բ) Այդ պաշտօնական ճանաչումը կը շարունակէ պայքար մը մնալ զոհերու շառաւիղներուն համար: Գ) Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ Հայերուն (70 հազար, ցեղասպանութենէն առաջուան 2 միլիոն 300 հազարին տեղ), ամէն մարդ գիտէ որ հանդուրժելի են այն համեմատութեամբ որ ենթակայ են իշխանութեանց պահանջներուն ցեղասպանութեան մասին՝ ենթակայութիւն պարտադրուած լռութեան մը: Դ) Ինչ կը վերաբերի Հայերու հետքերու ջնջումին պատմական հողամասերուն վրայ, կարդացէք Ուիլեմ Տալըմփըլի «Dans l'ombre de Byzance: sur les traces des chrétiens d'Orient»ը, որ կը նկարագրէ թէ ինչպէս կը գործէին թրքական իշխանութիւնները առասպելէ վերածելու համար Հայերու գոյութիւնը իրենց հողերուն վրայ: Ե) Ինչ կը վերաբերի թրքական մեղսակցութեան վերջնական լուծումին համար, ան հայկական հարցն է, որ կարգադրուեցաւ Հայերու ֆիզիքական մաքրագործումով:

Արա Թորանեան դեռ մանրամասնութիւններ կու տայ Թուրքիոյ խաղացած դերին մասին Բ. Աշխարհամարտին:

Եւրոյի եւ օրէ օր կ'աւելնայ: Նախատեսուած բարենորոգումը կեդրոնացած է երեք կէտի վրայ.- խնամքներու կազմակերպումը եւ ծախքերու տիրապետութիւնը, որմէ կառավարութիւնը 10 միլիառ Եւրօ կ'ակնկալէ 2007ին, հիւանդութեան ապահովագրութեան ուղղութիւն տալու հարցը, որ կապ մը հաստատէ ընկերային գործակիցներու եւ զօրաւոր ղեկավարութեան մը միջեւ եւ 5 միլիառ Եւրոյի յաւելեալ հայթայթում մը:

ԼԷՅԼԱ ԶԱՆԱ, Թուրքիոյ քիւրտ երեսփոխանուհին, արդէն նոր հարցաքննութեան նիւթ ըլլալու սպառնալիքին տակ է: Տիյարպէքիրի դատախազութիւնը հրահանգած է պրպտել թէ ի՛նչ պատճառով ան ազատ արձակումին փաղորդայնին կազմակերպուած հանրահաւաքին քրտերէնով արտասանած է իր ելոյթին մէկ մասը: Հանրահաւաքը տեղի ունեցած էր նոյն քաղաքին մէջ ու հարիւր հազարաւոր բազմութիւն խմբած:

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ Պոլսոյ վեհաժողովին որոշուած է Կիպրոսի Թուրք համայնքը արձանագրել որպէս «Կիպրոսի Թրքական պետութիւն»ը: Վեհաժողովը միջազգային հանրութիւնը հրաւիրած է կիպրացի Թուրքերուն կիրարկուող մեկուսացումին վերջ տալու:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը հակազդած է Թուրքիոյ վար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 16/17)

ԸՆԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՑԵՐԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Մատենադարանի հարթակին վրայ տեղի ունեցած Յունիս 16ի հանրահաւաքով ընդդիմութիւնը յայտարարած է թէ դադար կու տայ նախագահին պաշտօնազրկումի պահանջով տարած գործունէութեան: Սակաւաթիւ ցուցարարներուն խօսք ուղղելով «Արդարութիւն» եւ «Ազգային միաբանութիւն» խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները յայտնած են թէ շարժումի նոր ալիք նախապատրաստելու աշխատանք կը տանին ու յետագայ քայլերու մասին կը տեղեկացնեն ցոյցերու նախորդ օրը միայն:

***

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԲԱՔՈՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Յունիս 22ին Բաքուի մէջ տեղի ունենալիք ՕԹԱՆ-ի խորհրդաժողովին Հայերու մասնակցութեան նիւթը թեր ու դէմ կարծիքներու տեղի տուած էր: Պաշտպանութեան նախարարին մամուլի քարտուղարը տեղեկացուցած է թէ գնդապետ Մուրատ Իսախանեան եւ նախարարութեան արտաքին յարաբերութիւններու վարչութենէն Արամ Յովհաննիսեան կը մասնակցին այդ ժողովին: Անոնք Յունիս 21ին Թիֆլիսէն կը ստանան Ատրպէյճան մտնելու իրենց արտօնաթուղթերը, յաջորդ օրը կը մեկնին Բաքու:

***

ՃԱՏՐԱԿԻ «Տ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ 75» ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ ԱՒԱՐՏԱԾ

Մոսկուայի մէջ Յունիս 15ին աւարտած է աշխարհի 9րդ ախոյեան Տ. Պետրոսեանի 75ամեակին ձօնուած մրցաշարքը որ դէմ դիմաց բերած էր աշխարհի հաւաքականը եւ Տ. Պետրոսեանի անունը կրող խումբը զոր կը գլխաւորէր Կ. Գասպարով: Յաղթականը 18,5 կէտով առաջին խումբը եղած է, մինչդեռ միւսը ունեցած է 17,5 կէտ: Այս վերջինին մաս կազմած են Կ. Գասպարովի հետ Ռաֆայէլ Վահանեան, Վլ. Յակոբեան, Սմբատ Լպուտեան, Վիշվանաթան Անանդ, Մայքըլ Ադամս եւ ուրիշներ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Յունիս 16ին, Ա. խումբին մէջ, Փորթուկալ 2 - 0 յաղթեց Ռուսաստանի, որ այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Նոյն խումբին մէջ, Յունաստան 1 - 1 հաւասար արդիւնքի մը հասաւ Սպանիոյ հետ: Խումբին գլուխն է միշտ Յունաստան 4 կէտով, նոյնքան կէտ ունի իրեն յաջորդող Սպանիա, ապա կու գան Փորթուկալ եւ Ռուսաստան:

ՓՈՒՌՆ ՏՈՄՍԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԸ

Միացեալ-Նահանգներու 40րդ նախագահ Ռոնըլտ Ռեկըն երկար հրաժեշտ մը տըւաւ: Ան արդէն կրնթէ մոռցուած էր մեր հէր պատմութեան այս աշխարհին, որմէ յիշողութիւն չունէր:

Շաբաթ մը անցեալ պետական յուղարկաւորութիւնը, որ վերածուեցաւ չէզոք եւ խորապէս տպաւորիչ հանդիսութեան, առիթ տուաւ քաղաքական չափազանցութիւններու: Հանրապետական կուսակցութիւնը եւ իր ներկայացուցիչները, սկսեալ 43րդ նախագահ Ճ. Ու. Պուշէն, խաչադիր իրենց ընտրական խաղաթուղթերը, ինքզինքնին ներկայացնելով որպէս հոգեւոր ժառանգորդ Ռեկընեան գաղափարախօսութեան:

Ռեկըն օրով երկրէն պահպանողականները նոր աշխուժութիւն եւ զօրութիւն ստացան, քառորդ դար ետք կոչուելու համար «նոր պահպանողականներ», փոխ-տըռել տալով վիճայարոյց անցեալ մը: Եթէ Նախագահ Ռեկըն «առանց փամփուշտ մը արձակելու տապալեց համայնավար Խորհրդային Միութիւնը», ինչպէս պիտի ըսէր Անգլիոյ նախկին վարչապետուհի Մարկրէթ Թաչըր, Ուաշինկթընի Ազգային Տաճարին մէջ իր ներբողական խօսքով, անոր «գաղափարապաշտ ժառանգորդ»նե՛րը պիտի արշաւէին եւ գրաւէին երկիր մը, ապահով աշխարհի մը նշանաբանով, վերստեղծելու համար ներկայ Բաբելոնի աշտարակը նոյնինքն պատմական Բաբելոնի հողատարածքին վրայ:

Ռեկընի ժառանգութեան մասին ներկայիս կարելի չէ առարկայական վճիռներ արձակել, ոչ նսեմացնել անոր դերը եւ վաստակը եւ ոչ ալ կուրնալ շարաթ մը ամբողջ «արեւային», «արեւաճաճանչ լաւատեսութիւն» որակումներէ արձակուած ճառագայթներէն: Այսուհանդերձ, կարելի է ընել կարգ մը ընդհանրացումներ, որոշապէս յիշատակելով նաեւ Ամերիկահայութեան ապրած հիասթափութիւնը, նախագահին ոչ-նախագահական խօսքերէն:

Ռոնըլտ Ռեկըն նկատուեցաւ Պաղ պատերազմի յաղթականը: Ան ազգային յոյս ներշնչեց իր երկրի ժողովուրդին, որ ցաւագինօրէն անոր պէտքը ունէր Վիէթնամի պատերազմի աղէտէն ետք: Դարձաւ ժողովուրդներու ազատութեան քարոզիչ, եւ նաեւ՝ արդարութեան, բայց Հարաւային Ափրիկէի ցեղակրօն իրաւակարգը զէնք չխանգարեց, նոյնիսկ վէթոյի ենթարկեց այդ երկրին դէմ գոնկրէսական պատժական օրինագիծ մը: Ան նոյն ատեն պատասխանատու եղաւ Իրան-Գոնթրա ազգային գայթակղութեան եւ օրինախախտութեան, երբ իր գործակիցները թշնամի Իրանի զէնք ծախեցին ստացուած գումարով զէնք հայթայթելու համար Նիքարակուայի ընբոստական շարժումին, ընդդէմ՝ ձախակողմեան օրինական իշխանութեան: Ռեկըն երկրին վարկը բարձրացուց յաչս միջազգային հանրութեան որպէս ազատ աշխարհի ղեկավար, սակայն երկրէն ներս անջրպետը լայնցուց ունեւորին եւ չքաւորին միջեւ, անտեսեց բնապահութիւնը, կոյր մնաց սիտայի համաճարակին դէմ պայքարին, անկարեւոր նկատեց մարդկային իրաւունքները (մասնաւորաբար սեւամորթ քաղաքացիներուն իրաւունքները): Իր օրով է որ Ամերիկա ունեցաւ անդնդախոր արտաքին պետական պարտք եւ, հակառակ այս իրողութեան, ան լծուեցաւ -թէեւ առանց յաջողութեան- խելացնոր «աստղերու պատերազմ»ի պատրաստութեան:

(Յուղարկաւորութեան օրը, աշխարհի մեծերու կարգին Ազգային Տաճար կը գտնուէր նաեւ Խորհ. կայսրութեան վերջին համայնավար պետը՝ Միքայէլ Գորբաչով, նստած տիկին Թաչըրի կողքին:

Դամբանախօսները եկեղեցւոյ դասէն արձակեցին բոլոր նետերը «համայնավար բռնապետութեան», «Չարիքի կայսրութեան», «Պէրլինի պատ»ին դէմ, զորս պէտք է տապալէին եւ տապալեցին: Փափո՛ւկ կացութիւն: Գորբաչով կը ներկայացնէր երկու կողմերն ալ. «Չարիքի կայսրութիւնը»եւ զայն հարուածողը...):

Իսկ Ամերիկահայերուն համար ուղղակի նախատական կէտը կը վերաբերի նախագահին 1983 Հոկտեմբեր 18ի մէկ յայտարարութեան, երբ Ամերիկահայութիւնը լծուած էր Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւի մը յաջողութեան, Գոնկրէսի մէջ: Նախագահ Ռեկըն ցոյց տալու համար թէ այդ պատահարը իսկապէս հի՞ն էր, շա՛տ հին, ժամանցուած, յայտարարած էր. «Ես ստիպուած եմ հաւատալ, թէ այսօր ոչ ոք կ'ապրի (այն Հայերէն) որ ապրած էր այդ սարսափելի տագնապի շրջանին»:

Այլ խօսքով, երբ վերապրող ա՛լ չկայ, ոչ ալ վկայ՝ ամէն ինչ յո՛ւշ է եւ պէտք է մնայ յուշ:

Ըսենք նաեւ թէ նախագահ Ռեկըն տարփողուեցաւ որպէս մասնաւորաբար գոռովաղուլթ եւ գթասիրտ անհատ մը...:

Վերջին նօթ մը. Նախագահ Ռեկըն կը սիրէր մանրավէպերը: Հետեւաբար տեղ կու տանք, առանց դոյզն յետին միտքի, հետեւեալին որ յիշուեցաւ նաեւ Ազգային Տաճարին մէջ: Կը վերաբերի հանգուցեալին դերասանական օրերուն:

Վայրը՝ Հոլիվուտ: Շարժանկարի ծանօթ անձ մը իրեն կ'ըսէ.- Ռոն, չե՞ս խորհիր նախագահ դառնալ: - Նախագահ ինչի՞: - Միացեալ-Նահանգներու: - Ինչո՞ւ, գոհ չէ՞ք դերասանութենէս...:

Honni soit qui mal y pense!

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ԵՒ ԼՍԵԼՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

ՓԱՐԻԶ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՀՄԱՑՆԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ՊԱՐԳԵՒԱԾ ԻՒՐԱՅԱՏՈՒԿ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԵԱՄԲ, «ՏԻ ՕՊՋԸՐՎԸՐ» ԿԸ ԳՐԷ.

Արուեստը, գինին եւ մշակոյթը զէնքեր են, զորս Ֆրանսայի պետութիւնը կ'օգտագործէ՝ Եւրոպայի տարածքին ֆրանսերէնի գործածութեան նահանջը կասեցնելու իր պայքարին մէջ:

Անգուգական խոհանոցի եւ երաժշտական երեկոներու կողքին՝ Փարիզ վերոյիշեալ երեքը կը մատուցէ Եւրոպական Միութեան անդամ նոր երկիրներուն ապագայ 10 ներկայացուցիչներուն, որոնք այս ամառ հրաւիրուած են Ավինեոն՝ ֆրանսերէնի ձրի դասընթացքներու:

Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ անգլերէնը ջախջախիչ համեմատութեամբ ամէնէն աւելի ժողովրդականութիւն վայելող երկրորդ լեզուն է: Պետական ներկայացուցիչներուն 69 առ հարիւրը զայն կը գործածէ իբրեւ իր նախընտրած աշխատանքի լեզուն: Անոնց 18 առ հարիւրը որդեգրած է գերմաներէնը եւ 13 առ հարիւրը՝ ֆրանսերէնը:

Ֆրանսացիք նաեւ մտահոգ են, որ Եւրոպական Միութեան աւելի ընդարձակ սահմաններուն մէջ լեզուներու այլազանութիւնը պիտի անդամալուծէ թարգմանական սպասարկութիւնները եւ ներկայացուցիչներ անգլերէնը պիտի որդեգրեն պարզապէս իրենք զիրենք հասկնալի դարձնելու համար ժողովներու ընթացքին:

«Երբ Լատուիացի մը ըսէ, թէ ֆրանսերէն չի գիտեր, բոլորս պիտի ստիպուինք անգլերէն խօսիլ», կ'ըսէ ֆրանսացի դիւանագէտ մը:

Եւրոպական Միութեան տասը նոր երկիրներու անդամակցութիւնը կը նշանակէ լեզուական 380 նոր կարելիութիւններ: Եւրոպական Միութիւնը 3500 թարգմաններ վարձած է, որպէսզի քայլ պահէ յաւելեալ աշխատանքի հետ: Անոնք միասնաբար տարեկան աւելի քան 2,4 միլիոն էջ թարգմանութիւն պիտի կատարեն:

Այսուհանդերձ սլովեներէնի եւ ֆինլանտերէնի նման լեզուական ոչ սովորական մէկտեղումներու համար թարգմաններ գտնելը բաւական դժուար է: Խորհրդակցական բնոյթի ուսումնասիրութիւն մը կ'առաջարկէ անգլերէն գործածել թարգմաններու չգոյութեան պարագային, ինչ որ կը հրահրէ Ֆրանսացիներուն այն մտավախութիւնը, թէ Եւրոպական Միութեան ընդարձակումը պիտի օգնէ անգլերէնի տարածումին:

Մարտի սկիզբը «Լը Մոնտ» թերթը կ'ողբար նահանջը ֆրանսերէն լեզուին, որ տակաւին 10 տարի առաջ կ'իշխէր Եւրոպական Միութեան մէջ, սակայն վերջերս Եւրոպական Յանձնաժողովին կողմէ կատարուած արձանագրութիւններուն միայն 29 առ հարիւրը ֆրանսերէնով գրուած է, մինչդեռ անգլերէն գրութիւններուն համեմատութիւնը հասած է 57 առ հարիւրի:

«Եւրոպական հաստատութիւններու մէջ ֆրանսերէնի պահպանումը անոր փրկութեան միակ միջոցն է», կ'ըսէ Պրիւսէլի մէջ Ֆրանսայի դեսպանը:

Ինքնին Ֆրանսայի մէջ պետութիւնը խիստ միջոցներու դիմած է ու վաւերացուցած է օրէնք մը, որ քրէական յանցանք կը նկատէ «ուիքէնտ»ի նման անգլերէն բառերու գործածութիւնը:

Սակայն նմանօրինակ օրէնքներ կարելի չէ կիրարկել Եւրոպական Միութեան այլ երկիրներու մէջ: Հետեւաբար Ֆրանսացիք աւելի ճարպիկ միջոցներու կը դիմեն իրենց լեզուն պաշտպանելու համար: Անոնք արդէն Եւրոպական Միութեան անդամ նոր երկիրներէն երկրորդական դիրքի 3500 պատասխանատուներ հրաւիրած են ֆրանսերէնի ձրի դասընթացքներու, թէեւ նուազ հրապուրիչ Պրիւսէլի մէջ:

«Լը Մոնտ»ի յօդուածը նաեւ ընթերցողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր նոր վտանգի մը վրայ: Ֆրանսացի պաշտօնատարներ իրե՛նք սկսած են հետզհետէ տեղի տալ անգլերէն գործածելու փորձութեան, իբրեւ հաղորդակցութեան միջոց: Օրաթերթը կը պախարակէր խումբ մը ֆրանսացի պաշտօնատարներ, որոնք տնտեսական որոշումի մը մէջ փոփոխութիւն մը կատարած են անգլերէնով:

«Ստիպուած էինք անգլերէն գործածել մեր ձայնը լսելի դարձնելու համար», կ'ըսէ պաշտօնատարներէն մէկը, ինքզինք պաշտպանելով:

Պրիւսէլի մէջ Ֆրանսայի դեսպանը կը շեշտէ, թէ ոչ միայն ֆրանսերէնը, այլ նաեւ Ֆրանսայի քաղաքական ազդեցութիւնը վտանգուած է: Այս երկուքին միջեւ սերտ կապին ցայտուն մէկ օրինակը կայ. Ֆրանսացիք անցեալ տարի Ավինեոնի մէջ ֆրանսերէն լեզուի դասընթացքի հետեւող լեհ դեսպանի մը դիմած են, որպէսզի իր կարծիքը յայտնէր վիտէօ երիզի մը մասին, որուն մէջ Նախագահ Ժագ Շիրաք Եւրոպական Միութեան մէջ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն ուղղելով իր խօսքը, կ'ըսէր, թէ անոնք Իրաքի դէմ պատերազմին մէջ Ամերիկայի պետութեան զօրակցելով՝ «կորսնցուցած են լուռ մնալու լաւ առիթ մը»:

«Ազդակ»

ՄՈՄԽԱՑԻՆ ՎՐԷԺԸ

Ամիսներէ ի վեր Ալթայեան երկրամասը կը ցնցուի երբեմն օրական երկու երկրաշարժով. միշտ ալ նոյն բաները կը պատահին. շէները կը սկսին հաչել, պատուհաններու ապակիները թրթռալ, հողը կը գալարուի ու լեռներէն ջուր կը ժայթքի: Տեղացի կրօնաւորները կը պնդեն թէ աշխարհի վախճանը մօտ է: Իսկ բնակիչները բազմաթիւ յաջորդական նամակներ կը ղրկեն իշխանութիւններուն: Սկիզբի շրջանին վրաններ, խոհանոցի իրեր եւ անասուններուն կեր ուզած են. ոչ մէկը պատասխանած է իրենց: Ալթայեան Հանրապետութեան ղեկավարը իր ընտրապայքարով կլանուած է եւ ուրիշ ոչինչ լսել կ'ուզէ: Ալթայցիները լսած են թէ պետութիւնը 500 միլիոն ռուբլիի յատկացում բրած է իրենց, բայց այդ դրամին գոյնն իսկ տեսած չեն:

Երբ երկրաշարժէն աւերուած շրջանին մէջ ծերուկ մը եւ պատանի մը անձնասպան եղած են, ամէն մարդ մտածած է թէ յուսահատութեան արարք է ասիկա. բայց յետոյ երբ անձնասպանութիւնները բազմացած են, իրենց կրօնաւորները յայտարարած են, թէ այդ բոլորը հետեւանք են Ալթայի իշխանուհիին անէծքին:

Ատոր վրայ բնակիչները կրկին գրած են իրենց ղեկավարներուն: Բացատրած են թէ իրենք հեթանոսներ են որոնք բնութիւնը կը պաշտեն: Իսկ հնագիտական պեղումները անդարմանելի վնաս կը պատճառեն իրենց շրջանին: Այդ պեղումներուն Մոնղոլիայի սահմանագիծ տարածքին ավնուական կնոջ մը դիակը գտնուած է ու փոխադրուած Նովոսիպիրսկի մէկ թանգարանը: Մինչդեռ ան, ինչպէս գրած են իրենց նամակին մէջ, Ալթայցիներու համար նուիրական աճիւն մըն է որ կ'երաշխաւորէ իրենց խաղաղութիւնն ու մեծութիւնը: Իրենց հաւատալիքները իրենց կը ներշնչեն համոզումը թէ այդ կնոջ հոգին դէմ է կատարուած տեղափոխութեան ու կը պահանջէ որ չվրդովին իր անդորրը: Իսկ վերջին ամիսներու եղերական պատահարները ատոր հետեւանքն են: Ուստի Օրոկտոյ գիւղին բնակիչները իրենց նամակը ուղղած են Ալթայեան Հանրապետութեան բոլոր քաղաքացիներուն որ զօրակցին իրենց եւ պահանջեն նուիրական մասունքին վերադարձը: Նոյնիմաստ նամակներ ղրկած են նաեւ փայտահատները, անասնաբոյժները, որմնադիրները, հովիւները, բժիշկները, ուսուցիչները, գործազուրկները, նոյնիսկ երկրաշարժէն ամէնէն աւելի տուժած շրջանի պատասխանատուները:

Տեղական իշխանութիւնները քննած նամակները, իսկ Հանրապետութեան ղեկավարները յայտարարութեամբ մը խոստացած են իշխանուհիին մոմիան վերադարձնել:

Ան յայտնաբերուած է 1993ի ամառը, 2500 մ. բարձրութեան վրայ: Գտնուած է շրջանի մը մէջ որ հարուստ է հնագոյն դամբաններով: 60ական տարիներուն հոն խորհրդային սահմանապահները զինուորական պատուարներ կառուցանած են Չինաստանի դէմ: Այդ կառուցումներուն ալ ամենայն հանգստութեամբ գործածած են դամբաններուն քարերը: Անոնցմէ կիսով բացուածի մը մէջ գտնուած է խնդրոյ առարկայ մոմիան: Անոր թեւերը կապոյտ ծոյմներով ծածկուած էին, հագած էր մետաքսէ շապիկ մը ու բրդեղէն փէշ մը, թաղիքէ կօշիկներ: Գլխուն վրայ ալ կար կեղծամ մը:

Ան ուղղաթիռով մը Նովոսիպիրսկ փոխադրուելէ ետք Մոսկուայէն հասած մասնագէտներ բազմաթիւ քննութիւններ կատարած են անոր վրայ: Ստուգուած է որ այդ իշխանուհին 2500 տարեկան է եւ շատ լաւ մնացած են գեղեցիկ կերպասները: Ծնաբաններ ուսումնասիրած են ալ նոր Ա.Տ.Ի.Էն.ը ու յանգած այն եզրակացութեան որ մոնղոլական ծագում չունէր այդ կինը. գանկէն մեկնելով կատարուած դէմքին վերակազմութիւնը հաստատած է ծնաբաններուն վարկածը: Մոմիային անձը եւրոպացի մըն էր:

Յետոյ հարց ծագած է թէ ինչպէս նման իրականութիւն պիտի հաղորդուի շրջանի ներկայի մոնղոլ բնակչութեան որ անշուշտ պիտի հակազդէ եւրոպացի նախնիներ ունեցած ըլլալու գաղափարին: Արդարեւ Մոնղոլներու թերթերը անմիջապէս գրած են որ Մոսկուան յօրինովի ցեղական տեսութիւններով թիրախ կ'առնէ Մոնղոլները: Աւելի ետք տեղացիները աւելի բուռն կերպով հակառակած են իրենց հողին վրայ կատարուած պեղում-

«Ս Փ Ի Ւ Ռ Ք»
ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒ ԱՄՓՈՓ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՇՏՈՑ» ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇՆՈՐՀԻՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՉՈՐՍ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ (ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԻւ 2 ԵՒ ԹԻւ 139, ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՍԻՍԻ ԹԻւ 4, ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԹԻւ 2) 2003-2004 ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒՄ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Դեռ 2003 թ. գարնանը Հայրենի ուսուցիչների [illegible] Օգոստոս 10էն մինչեւ Սեպտեմբեր 31ը [illegible] «Սփիւռք» գիտաուսումնական կենտրոնը [illegible]

Այդ գործընթացներ փայլուն անցան եւ 2003-2004 ուսումնական տարում ՀՀ ԿԳ նախարար Սերգօ Երիցեանի հրամանով [illegible] ու գրականութեան փորձնական յատուկ ծրագիր իրագործելու պետական արտօնութիւն ստացան Արմաւիրի մարզի Մեծամօր աւանի թիւ 2 դպրոցից՝ Պէլլա Սահակեանը, Արարատի մարզի Մասիս աւանի թիւ 4 դպրոցից՝ Աննա Մուրադեանը, Երեւանի Կ. Դեմիրճեան թիւ 139 դպրոցից՝ Լուսինէ Յովհաննիսեանը եւ Երեւանի Խ. Աբովեան թիւ 2 դպրոցից՝ Իսա Խաչատրեանը:

Ուսումնական ծրագրի պատասխանատու «Սփիւռք» գիտաուսումնական կենտրոնի տնօրէն, Փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանն էր, որը իւրաքանչիւր շաբաթ ուսուցիչների համար կենտրոնում եւ տեղերում հրաւիրում էր մանկավարժական մասնագիտական խորհրդակցութիւններ և սեմինարներ, քննում էր դասալսումներից ստացած տպաւորութիւնները, կատարուած բազմաբնոյթ աշխատանքների արդիւնաւորութիւնը, արեւմտահայ գրամշակութային աշխարհի հանդէպ աշակերտ - ուսուցիչ - տնօրինութիւն յարաբերութիւնների ոչ միանշանակ կողմերը, առաջադրում տարբեր նշանակութեան խնդիրների լուծման եղանակներ, որոնք առաջ էին գալիս ծրագրի ընթացքին, կատարում շահեկան դիտողութիւններ:

Միասնաբար էին մշակում արտադասարանական միջոցառումների, հանդիսութիւնների հեռանկարային պլանները: Այս հարցում նրան անգնահատելի օգնութիւն էր տալիս դասալսումները, աշխատանքի կարգապահական հարցերը համակարգող մեթոտիստ Սվետլանա Օշխերլին, որ դեռ անցեալ ուստարեշրջանում նման ծրագիր իրագործելու անհրաժեշտ փորձ էր ձեռք բերել Երեւանի թիւ 163 դպրոցում:

Սեպտեմբերից մինչեւ Յունիս ընկած ողջ այս ընթացքում ուսուցչուհիներն ու աշակերտները խանդավառութեամբ աշխատեցին: Դպրոցների ղեկավարները արեցին կարելին, որպէսզի դասերն անցնեն բովանդակալից, հէնց աշակերտների ջանքերով մասնաւոր կահաւորման, լեզուական, գրական ճաշակաւոր պաստառներով, դիմանկարներով յագեցած, մասնագիտական հարուստ գրականութիւն ունեցող դասասենեակներում:

Իւրաքանչիւր դպրոցում աշակերտներն առաջնորդւում էին ուղղագրական, լեզուական ու գրական մշակումների տետրակներով, անդուլ ջանք էին գործադրում ընթերցման եւ ընկալման ընթացքներում յաղթահարելու արեւմտահայերէնի եւ դասական ուղղագրութեան առթած դժուարութիւնները, բառային եւ գեղարուեստական պատկերային համակարգի շերտերը: Աշակերտները «հասցրեցին» իրենց ուժերով ու ճանաչողութեան պաշարով նշել յոբելեաններ, կազմակերպել միջոցառումներ: Ուսանելի էր Մեծամօրի երեխաների նախաձեռնութիւնը, որոնք Վահան Թէքէեանի 125ամեակը նշեցին իւրայատուկ ձեւով՝ համակարգչային սկաւառակի վրայ կազմեցին իրենց ճանաչած ու սիրած բանաստեղծի ներաշխարհը, ժողովածուները, կենսագրական փաստերը, տրուած գնահատութիւնները՝ նիւթը դարձնելով ընդգրկուն նաեւ լուսանկարներով, գրապատմական յուշարձանների լուսային խաղացկում, հմուտ ներառումով: Աշխատանքի շնորհիւ նիւթի իւրացումը դառնում էր «աննկատ», բայց էական ուսումնական խնդիր:

Դասարաններում նկատւում էր առողջ մրցակցութիւն:

Իսկ ահա ծրագրի աւարտի նախօրէին 2004 թ. Մայիսի 14ին չորս դպրոցների աշակերտների, ուսուցիչների, տնօրէնների առջեւ իր դռները հիւրընկալօրէն էր բացել «Սփիւռք» գիտաուսումնական կենտրոնը: Երեխաներն անսովոր յուզմունքի ու ոգեւորութեան մէջ էին, քանի որ գիտելիքների ստուգութեան հրաշալի առիթ էր ստեղծուել. ցոյց տալ, թէ ինչ են հաղորդել սիրուած ուսուցիչները, ինչ են իրենք ստացել, ցոյց տալ իրենց շնորհը՝ երգ, արտասանութիւն, անգամ բեմադրական դրուագ:

Կենտրոնում նախապէս կազմուել էին հարցաշարեր: Աննկատ անցաւ երեք ժամը: Կենտրոնի տնօրէնը Փարիզի «Մաշտոց» միութեան անունից յանձնեց դրամական եւ խրախուսական նուէրներ՝ ինչպէս աշակերտներին, այնպէս էլ դպրոցների ղեկավար ընկերներին՝ կատարուած արդիւնաւոր աշխատանքի դիմաց:

Իրատեսակ այս ստուգատեսի նշանակալի դրուագները նկարահանուել եւ տեսաժապաւէնը ներկայացուել է Փարիզ՝ «Մաշտոց» միութեան:

Իսկ աւելի առաջ սրտի թելադրութեամբ Փարիզ է հասել Հայաստանի այս չորս ուսուցիչների եւ նրանց աշակերտութեան սրտաբուխ շնորհակալութիւնը «Մաշտոց» միութեան ղեկավարներին, որոնք Հայաստանում բացայայտում են արեւմտահայ գրամշակութային աշխարհը, տէ՛ր են դառնում իրենց իսկ գրականութիւնն ու լեզուն:

«Ս Փ Ի Ւ Ռ Ք»
ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ
ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Յունիս 12

ԴՈՂԱՆՈՒԹԻ ԴՈՂԱՆԻ

ՀԱԼԷՊ ժամանած է Յունիս 11ին, Բերիոյ թեմի նորընտիր առաջնորդը՝ Շահան Ծ. Վրդ. Սարգիսեան, որ Մայիս 7ին, Բերիոյ թեմի ազգային գաւառական ժողովին կողմէ առաջնորդ ընտրուած էր: Ան կը փոխարինէր թեմին երկարամեայ առաջնորդը՝ Սուրէն Արք. Գաթարոյեան (1977-2003): Նորընտիր առաջնորդը, գաւակ ուրֆացի ծնողքի, ծնած է 1963ին Հալէպ եւ Անթիլիասի Դպրեվանքը ընդունուած է 1977ին: Կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1985ին ձեռամբ Տաթեւ Արք. Սարգիսեանի: Համալսարանական ուսումը կատարած է Պրգանէսոն (Ֆրանսա) եւ Լուվէն (Պելժիա), տիրանալով տեղւոյն համալսարաններու բարձրագոյն ուսման աստուածաբանութեան եւ արեւելեան գիտութիւններու լիսանսներուն: Անթիլիաս վերադարձին (1995) նշանակուած է Դպրեվանքի տեսուչ: 2002ին ընտրուած է առաջնորդ Սպահանի Հայոց թեմին: Ծայրագոյն վարդապետի աստիճան ստացած է 1996ին, ձեռամբ Զարեհ Արք. Ազնաւորեանի: Շահան Ծ. Վրդ. 61րդ առաջնորդն է Բերիոյ թեմին, որու ցանկը կը սկսի 1432ին Յովակիմ Արք. Բերիացիով: Բերիոյ թեմի տարածքին, ներկայիս կը գործեն 21 եկեղեցիներ, որոնց 5ը Հալէպի մէջ, երեքը՝ Քեսապ, երկուքը՝ Եագուպիյէ, մէկական եկեղեցի ալ կայ Գամիշլի, Հասիչէ, Տէրիք, Թել Ապիատ, Ռաքքա, Տէր Զօր, Մարքատէ, Ռաս Իւլ Այն, Ղընամիէ, Արամօ եւ Լաթաքիա: Կը գործեն 22 քահանաներ, որոնց 15ը Հալէպի մէջ:

***

ՊՈԼՍՈՅ Խսաեան Սանուց Միութեան մէջ, «Մշակութային երեկոյթ» ընդհանուր խորագրին տակ, Յունիս 1ին գոյգ յայտագրերով հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են: Առաջինը կը վերաբերէր շարադրութեան մրցումի արդիւնքներուն: Մրցումը տեղի ունեցած էր Մայիս 15-ին եւ մասնակցած էին հինգ լիսէներէն 24 աշակերտներ: Երկրորդը՝ լիսէի աշակերտներուն կողմէ Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ու թատերականացուած հատուածի մը ներկայացումը: Առաջին բաժնին մէջ, դատակազմի անունով բեմ բարձրացած է տիկին Ժագլին Էրմէն որ հաղորդած է արդիւնքները: Երկրոդ բաժնին ընթացքին, ներկայացուած հատուածէն առաջ, պաստառի վրայ ցոյց տրուած են նկարներ 1800ական թուականներու Բերայի պատմական շէնքերէն, ինչ որ որոշ մթնոլորտ մը ստեղծած է: Ապա ցոյց տրուած են նաեւ Խսաեանցի այն դերակատարները որոնք պիտի ներկայացնէին Պարոնեանէն հատուած մը:

ներուն: Աւելի՛ն. պահանջած են որ մումիային զմռսուած մարմինը իր գտնուած տեղը զետեղուի դարձեալ: Ատոր համար տուած են հետեւեալ բացատրութիւնը. «Գիտական ոչ մէկ հետաքրքրութիւն կրնայ, պէտք է նախապատիւ ըլլալ ամբողջ ժողովուրդի մը կրօնական եւ բարոյական հաւատալիքներէն»:

Հանրային կարծիքին ճնշումին տակ Ալթայեան իշխանութիւնը արգիլած է պեղումները: Հնախոյզները պարտադրուած են կողմնակի, գաղտնի ճամբաներով հասնիլ պեղումի վայրերը: Շատ անգամ իրենց գործունէութեան արգելք եղած են պայրացած բնակիչները, կամ ոստիկանութիւնը:

Մինչեւ այսօր իրենց մոմիան ետ առնելու Ալթայցիներու յաջորդական պահանջքը դոհացում գտած չէ: Ու վէճը կը շարունակուի տեղւոյն վրայ. մաս մը Ալթայցիներ կ'ուզեն որ ան վերադարձուի ու թաղուի նոյն վայրը, ուրիշ խումբ մը յարմար կը դատէ որ յուշադամբան մը կառուցուի անոր համար:

Անցեալ Մարտին նախագահ Պուտին հրամանագիր մը ստորագրած է որպէսզի Ալթայեան երկրամասին Ռուսաստանի միացումին 250ամեակը նշուի հանդիսաւոր կերպով: Այդ նշումը տեղի կ'ունենայ 2006ին. ալթայցի ղեկավարները կը յուսան որ այդ թուականը մոմիան ետ տալու յարմարագոյն ժամանակը կ'ըլլայ Ռուսերուն համար: Ու թերեւս այդ պարագային յաջորդական ցնցումներն ալ կը դադրին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6

Խօժէնի տակաւին անտեղեակ էր իրականութեան: Պոլիս, մանաւանդ Բերա ծնած ու մեծցած աղջիկ մը՝ հազիւ թէ կարենայ Պրուսայի մէջ ապրիլ, ո՛ւր մնաց «Քօրու» կայարանին մէջ, ուր բնակչութիւն չկայ, կեանք չկայ, ոչինչ կայ... Կը խորհէր Տալեան ու կը թունաւորուէր: Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէր Խօժէնի: Ահա ծանրակշիռ խնդիրը: Ի՞նչ պիտի ըսէր... Հապա եթէ ընդոստանար, չհանդուրժէր, բողոքէր ու... առնէր ու քալէր: Տալեանի պատի՛-ը... Պրուսայի, Մուտանիոյ ու Պոլսոյ մէջ կը խայտառակուէր Տալեան: Օ՛, սոսկալի է: Նոր սուտեր հարկ էր ստեղծել, այո՛, նոր սուտեր: Սուտ մը ծածկել ջանալու համար մարդ տասնեակ մը սուտերով կարկտան կը հիւսէ:

Իրիկունը կը սկսէր ծովուն վրայ: Խօժէնի եւ Պաթիստ կամրջակին վրայ ելան: Մասնաւոր քաղցրութիւն մը դրած էր Պաթիստ իր վրայ ու իր մէջ: Երկուքն ալ գեղեցիկ էին: Ճամբորդները կը դիտէին զիրենք յայտնապէս ու ներբողի բառեր կը մրմնջէին.

- Անգլիացի աղուոր աղջկան մը կը նմանի...

- Երիտասարդն ալ նաւապետի պէս կորուրիճ մըն է...

- Աստուած երջանիկ ընէ զիրենք...

- Ամէն:

Օրուան լոյսը կը նուազէր, գոյները սկսած էին քնանալ, ծովը իր յաւերժական օրօրը կը կրկնէր անտեսանելի ափերուն: Թռչունները կ'անցնէին նաւուն վրայէն: Ճամբորդները պատրաստութեան մէջ էին: Պաթիստ ըսաւ, ձայնին մէջ փափկութիւն դնելով.

- Գիտե՞ս, Խօժէնի, ժամէ մը Մուտանիա ենք...

- Մուտանիա՜... Ի՞նչ տեսակ տեղ է:

- Պզտիկ, սիրուն քաղաք մըն է: Երկու օր պիտի մնանք հոն, մեր ազգականներէն մէկուն տունը: Մայրիկս այնտեղ մեզի կը սպասէ: Երկու օրէն կը պտըտիս քաղաքը: Անշուշտ հիւրեր ալ պիտի ունենանք: Ո՞վ գիտէ որքան պիտի հաւնին քեզի...

- Այդքա՞ն վստա՞հ ես, Պաթիստ...

- Բայց անտարակոյս, աղուորս:

- Ո՞վ գիտէ որքան գեղեցիկ աղջիկներ կան Մուտանիոյ էմջ:

- Անոնք բոլորը քու քովդ պիտի տգեղնան: Պիտի տեսնես:

- Պիտի տեսնեմ... Յետոյ ալ Պրուսան պիտի տեսնեմ, մեր քաղաքը...

- Մեր քաղա՞քը...

- Անանկ չէ՞... Ա՛լ Պոլիսը չէ մեր քաղաքը, Պրուսան է:

- Այո՛, գրեթէ...

- Ի՞նչպէս թէ գրեթէ...

- Արդէնքն... Այո՛, եթէ կ'ուզես, կրնանք մեր քաղաքը ըսել, քանի որ ես այնտեղ ծնած եմ, այնտեղ եմ առած կրթութիւնս ու մեզի մօտ եղող քաղաքն է...

Վերջին նախադասութիւնը անորոշ ըլլալով՝ Խօժէնի բան մը չհասկցաւ: Տալեան, հակառակ իր բնաւորութեան, անհամբեր էր իմանալ Խօժէնիի կարծիքը՝ իրեն սպասող անակնկալին մասին:

- Խօժէնի, քեզի բան մը պիտի հարցնեմ...

- Ի՞նչ է...

- ...

- Ինչո՞ւ չես ըսեր, Պաթիստ:

- Խօժէնի, կը սիրե՞ս ամայութիւնը, մինակութիւնը...

- Ինչո՞ւ այդ հարցումը: Արդեօք կ'ուզես զիս ոսկի վանդակի մէ՞ջ պահել...

- Ոչ՛, աղուորս, այդպէս չէ... Հարցումիս պատասխանէ...

- Ամէն մարդու չափ կը սիրեմ... Սակայն, ոչ միս մինակ: Ոչ անշուշտ միշտ: Մինակութեան մէջ կը տխրիմ: Ամայութիւնը յուսահատութիւն կուտայ մարդուս, այնպէս չէ՞ր կարծեր...

- Օրինակի համար... չէ՞ս ուզեր քաղաքէն հեռու ըլլալ եւ մերթ ընդ մերթ այցելել, պտըտիլ:

- Ի՞նչ կ'ըլլայ որ... կը սիրեմ...

- Իրա՞ւ, իրա՞ւ կ'ըսես, Խօժէնի... Ուրեմն, քեզի համար դրկանք մը չէ քաղաքէն հեռու ապրիլը... Ինչպէս ըսի, երբեմն կրնաս այցելել, պտըտիլ...

-Կ'երեւի կը փափաքիս Պրուսայի մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէ՞ջ բնակութիւնդ հաստատել: Կ'երեւի Պրուսան ալ Պոլսոյ պէս իր շուրջը գիւղեր ունի... Ի՞նչ կ'ըլլայ որ... գիւղը թող գեղեցիկ ըլլայ... Լաւ ընտրութիւն մը ընելու է:

Տալեան տագնապի մէջ էր: Երկչոտ կերպով առաջացաւ.

- Իսկ եթէ բնակութեան տեղերնիս գիւղ չըլլայ...

- Բայց բան մը չեմ հասկնար: Գիւղ չըլլայ, քաղաք չըլլայ, հապա ի՞նչ կրնայ ըլլալ... Թերեւս ագարա՞կ մը կամ...

- Կամ կայարան մը...

- Բայց չէ՞ որ ամէն կայարան կը գտնուի քաղաքի մը մէջ...

- Ո՛չ ամէն կայարան... Կան ալ, որոնք քաղաքէն շատ հեռու են...

- Ուրեմն գիւղի կայարան...

- Ոչ ալ գիւղի կայարան...

- Բայց, կը խնդրեմ, Պաթիստ, ես չեմ հասկնար քեզ, պարզ, հասկնալի խօսէ... Ի՞նչ է վերջապէս եղածը, ի՞նչ կայ...

(Շար. 64)

(Շար. Ա. էջէն)

չապետին քննադատական արտայայտութիւններուն: Անոր «Իսրայէլի ընթացքը պատճառ կ'ըլլայ հակահրէութեան չեչտումին» խօսքերը անտեղի ու անյարիր նկատուած են. ըսուած է թէ նման դատումներ կը խրախուսեն բոլոր անոնք որոնց նպատակը Հրեաներուն վնասելն է:

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ մէջ, 34 հոգի սպաննուած է եւ հինգ ուրիշներ ալ վիրաւորուած են Յեղափոխական Զինեալ Ուժերու մէկ յարձակումին հետեւանքով, Վենեզուելայի սահմանին մօտ:

ՍԱՐՔՈԶԻ չկրցաւ ձեռք ձգել 5%ի զեղչը զոր պահանջած էր մեծ վաճառատուներէն կարգ մը ապրանքներու վրայ (Տանոն, Ժիլէթ, Օրէալ եւլն.): Համաձայնութիւն մը գոյացաւ Յունիս 16ին 2%ի շուրջ Սեպտեմբերին, որոշ վաճառատուներու հետ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թղթատարութեան տնօրէնութիւնը կը հաղորդէ որ 2,3%ի նոր յաւելում մը կ'ընէ մամուլի առաքումներուն վրայ, Յուլիս 1էն: Մինչեւ 2003 արդէն 50%ի յաւելում մը եղած էր հինգ տարիներու վրայ եւ ըսուած էր թէ նոր յաւելում չկայ: Եւ այս յաւելումները ոչ մէկ օգուտ ունին ցրւումներու անընդունելի անկանոնութեան եւ յապաղումներուն վրայ: «Յառաջ»ի կարգ մը բաժանորդներ թերթ չեն ստանար ամբողջ շաբաթ մը եւ որեւէ բողոք օգուտ չունի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Վերաքննիչ ատեանը հաստատած է, Յունիս 16ին, այն վճիռը որ կ'արգիլէ Եհովայի վկաներու մոսկովեան ազանդին գործունէութիւնը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine

Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆՄԱՆԵԸԻ.. Րաֆֆի Պալըգճեան 45 Եւրօ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville
Comme chaque année et depuis 1977
la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire

Présentation des travaux d'élèves
des cours de dessin
à l'Espace Culturel «LE 148»
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները..

Պ. Պէրնար Անդրէասեան 300 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Իտուար Վարդանեան 150, Տիկին Մարի-Լիւսի Գալայճեան 50, Պ. Ժորժ Յակոբեան 50, Տիկին Լուիզ Միքայէլեան 30, Տիկին Թագուհի Նթուրկութեան 25, Պ. Էմմանուէլ Նասիպ 30, Տիկին Վարդուհի Սթեֆանօ 50, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 150, Պ. Սերժ Յարութիւնեան 40, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Թըրթըլ 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Եղիազարեան 50, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոմճեան 50, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 100, Տիկին Անժելիք Հանըմեան 80, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 200, Տիկին Էմէ Պէտէրեան 15, Տիկին Նազիկ Զիւքքարօ 15, Տիկին Ալիս Գալէնտէրեան 50, Տիկին Լիտի Պէլ 50, Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան 25, Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տագէսեան 50:

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն Շառլ Եկէնեանի թաղման յիշատակին, Տիկին Շ. Եկէնեան 200 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

GALERIE FRAMOND
3 rue des Saints-Pères 75006 Paris

EXPOSITION
ROGER DE CONINCK

«1926 - 2002»
HOMMAGE RETROSPECTIF

Jusqu'au 13 juillet
Tous les jours ouvrables
de 10 heures à 18 heures 30

Paroisse Arménienne Catholique
St Grégoire l'Illuminateur
de Marseille

Dimanche 20 juin à 11 heures
DIVINE LITURGIE

célébrée
par **Mgr Grégoire GHABROYAN**
Eparque des Arméniens Catholiques de France

en l'Eglise St Grégoire de Marseille
26 rue Sibié — Marseille 1er

Suivra un repas
dans la salle paroissiale.
Prière de **réserver** aux numéros de téléphone :
04 91 48 19 60 ou 04 91 65 40 81
ou 06 19 25 21 10

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

[illegible]

ԼՈՒՍԻՆԷ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Արուեստագիտուհիին իւղանկարները, գծագրութիւնները եւ ջրանկարները կը ցուցադրուին Յունիս 18էն Յուլիս 2 UNESCO (1 rue Miollis 75015 Paris, locaux du STU, niveau 2).

Assemblée de l'Ecole St. Mesrob

Le Conseil d'Administration de l'Association pour l'Administration et la Gestion de l'Ecole bilingue Saint-Mesrop vous informe que son Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le :
LUNDI 28 JUIN 2004 A 20H
A L'ECOLE SAINT-MESROP
4 rue Komitas 94140 ALFORTVILLE

Fête de la musique

Le Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille organise pour la première fois la Fête de la Musique dans les jardins de la Cathédrale, **lundi 21 juin à partir de 19 heures.**

Entrée libre.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի կ'ունենայ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 14.30ին
Գրդ Թաղամասի «Թոսինի» սրահը
(ռիւ Տրուօ)

Թատրոն,
Պար,
Երգ,
Արտասանութիւն
Եկէք քաջալերելու այպագայ սերունդը
Հայերէն խօսելու
Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած պիւֆէ:

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates :	du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix :	495 Euros (voyage en sus)
	Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age :	garçons et filles de 7 à 12 ans
Direction :	Christine HALADJIAN
	10 avenue Henri IV - 92190 Meudon
	☎ 01. 49. 66. 90. 99
	E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie :	Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates : du 30 juillet au 16 août**

— **Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.972 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.972

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Յունիս 17ին, ոչ մէկ լուծում կարելի եղաւ յանգիլ երկու հարցերու շուրջ: Ինչ կը վերաբերի Սահմանադրութեան վաւերացման, յոյս կար որ հարցը կարգադրուի եւ համաձայնութիւն գոյանար յաջորդ իրիկունը, բայց, անել կացութեան մատնուած էր Յանձնախումբի նախագահին նշանակումը, անգլիական յամառութեան հետեւանքով: Ֆրանսա եւ Գերմանիա առաջարկած էին որ Պելճիոյ վարչապետը Կի Վերհոֆշթատ յաջորդէ Ռոմանօ Փրոտիի, բայց Անգլիա դէմ է: Անգլիոյ առաջարկն է Փաթթըն, պահպանողական մը, ինչ որ անընդունելի թեկնածութիւն մըն է: Շիրաք կ'առարկէ որ Անգլիա մաս չի կազմեր Եւրոյի գօտիին, ոչ ալ Շէնկէնի տարածքին եւ նոյնիսկ Ֆրանսերէն ալ չի խօսիր: Հարցը կրկին պիտի ծեծուէր Յունիս 18ին, բայց Շիրաք Փարիզ վերադարձած էր մասնակցելու համար Տը Կոլի կոչին (1940, Յունիս 18) տարեդարձի արարողութեան: Իր ձայնը փոխանցած էր Կ. Շրէօտէրի: Սկզբունքով նախագահ մը պէտք է գտնուած ըլլար Յունիս 18ի իրիկունը, երբ Շիրաք ալ Պրիւսէլ վերադարձած կ'ըլլար:

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ աշխատաւորները կը շարունակեն հոսանքի խզումներ կատարել ճշգրտօրէն որոշուած վայրերը: Յունիս 16ին Էլիզէ, Ներքին Նախարարութիւնը եւ Շան զ'Էլիզէի վաճառատուները եղան թիրախները, կարճ ընդհատումներով: Ռաֆարէն տեղի պիտի չտայ եւ պատիժներ ալ կը խոստանայ: Կացութիւնը աւելի բարդացած էր Յունիս 17ին, երբ Ռաֆարէնի եւ Թիպոյի (ՍԷ.ԺԷ.ԹԷ.ի ընդհ. քարտուղար) տեսակցութիւնը ոչ մէկ արդիւնք տուած էր եւ Թիպօ յայտարարած էր որ ճնշումը պիտի շարունակուի: Յունիս 18ին, հոսանքի կարճատեւ խզումները կեդրոնացած էին Պորտոյի շրջանը: Միւս կողմէ Է.ՏԷ.ԷՖ.ի տնօրէնութիւնը հրահանգ ստացած է Ռաֆարէնէն որ պատիժները ձեռնարկէ: Արդէն հարիւրաւոր բողոքներ կան:

ՊՈՒՇ կը յամառի պնդել որ կապեր կային Իրաքի եւ Ալ-Քաիտայի միջեւ եւ այս կէտը չեշտած է Յունիս 17ին ալ, երբ այլեւս բոլոր փաստերը հրապարակուեցան, որ ոչ մէկ փաստ կար այդ ուղղութեամբ, ընդհակառակն: Նախորդ օրն իսկ, քննիչ յանձնախումբը իր տեղեկագրին մէջ գրած էր.– «Հաւաստի ոչ մէկ փաստ ունինք որ Իրաք եւ Ալ-Քաիտա գործակցած ըլլան ԱՄՆ-ու դէմ յարձակումներու առթիւ»: Անկախ յանձնախումբը կ'աւելցնէ նաեւ որ «չի հաւատար» ժամադրութեան մը գոյութեան Փրակայի մէջ, օդահէններու պետին՝ Մոհամէտ Աթայի եւ Ս. Հիւսէյնի ներկայացուցիչներուն միջեւ, ինչ որ բացարձակ հերքումն է Սպիտակ Տան յայտարարութիւններուն: Այս ամբողջը, անգամ մը եւս անհեթեթ կը դարձնեն Իրաքի պատերազմի դրդապատճառները: Այդ աւելորդ պատերազմը արդէն 850 ամերիկացի զինուորի մահուան պատճառ եղած է: «Նիւ-Եորք Թայմզ» կը գրէր որ ԱՄՆ-ու նախագահը պարտի ներողութիւն խնդրել իր ժողովուրդէն, անոր հաշուեկշիռ մըն ալ ներկայացնելով՝ «քիմիական թէ կենսաբանական զէնք՝ 0: Իրաքցիներու համեմատութիւն, որ Ամերիկացիք փրկարար կը նկատեն՝ 2: Իրաքի մէջ Ալ-Քաիտայի ընկերակիցներու թիւ՝ 1»: Բայց, Սպիտակ Տունը անդրդուելի կը մնայ: Դեռ պաշտօնական տեղեկագրէն զատ, հրապարակի վրայ կան բազմաթիւ հատորներ Պուշի դէմ, մինչեւ իսկ յիմարաբոյժ մը, որ շատ խիստ նկարագրական մը գրած է, ներկայացնելով ալքոլամոլ, հիւանդագին, սատիք խառնուածք մը:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ մեռած է լեհ ընդդիմութեան խորհրդանշական դէմքը՝ Եասէք Քուրոն 70 տարեկանին: Խորհրդականը եղած էր Սոլիտարնոսքի, ապա Աշխատանքի նախարարը համայնավարութեան յաջորդող առաջին կառավարութեան: Մասնակցած է Լեհաստանի բոլոր իրադարձութիւններուն եւ օրինակն իսկ էր «լաւ ձախ»ին, որ վճռական դեր կատարեց հակահամայնավար պայքարին մէջ: Իր մահուան առթիւ, Լեք Վալեզա յայտարարած է. «Առանց Եասէքի Սոլիտարնոսք երբեք գոյութիւն չէր ունենար»: Ծնած էր Լվով եւ համայնավար շարքերը մտած 19 տարեկանին: 11 տարի ետք կ'արտաքսուէր, հրատարակելէ ետք Մոժելեվսքիի հետ «Բաց Նամակ մը կուսակցութեան» ուր կը քննադատուէին կուսակցութեան չեղումները: 1965ին, նամակին երկու հեղինակները երեքուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած են եւ այդ օրէն, Քուրոն հակահամայնավար գիմադրականի կը վերածուի: Ոչ մէկ օտար լեզու կը խօսէր, բայց լաւ պերճ մը եղած է:

«ՄՈՀԱՄԷՏ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆ» որու դէմ կասկած կար որ մասնակցած է Մատրիտի Մարտ 11ի ռմբահարձերուն, մերժած է Սպանիոյ յանձնուիլ իտալացի իրաւագէտներու առջեւ: Ձերբակալուած էր տասը օր առաջ, Միլանօ:

ՊԱՂՏԱՏԻ Յունիս 17ի երկու ռմբաիորձերուն զոհերու ընդհանուր թիւը հասած էր 41 մեռեալի եւ 145 վիրաւորներու: Առաջինը տեղի ունեցած էր զինուորական արձանագրութեան չէնքին առջեւ թակարդ կառքի մը պայթումով: Իրաքեան բանակի սպայի մը համաձայն, ռմբաիորձը գործուած էր քամիքազի մը կողմէ, որու ձեռքերը կապուած էին պայթուցիկներով լեցուած կառքին ղեկին: Պաղտատի հիւսիսային շրջանն ալ, նոյնպէս թակարդ կառքի մը միջոցաւ ռմբաիորձ մը գործուած է: Իրաքեան քաղաքացիական պաշտպանութեան մարմնէն 6 հոգի մեռած է եւ 4 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ, Պաշտպանութեան պիւտճէն 20% յաւելում պիտի կրէ 2005ին, ըստ Յունիս 17ի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումին: Տնտեսութեան նախարարը արդարացուցած է այս յաւելումը, յայտարարելով.– «Ռուսաստան կ'երաշխաւորէ աշխարհի հիւլէական հաւասարակշռութիւնը»: Աւելցուցած է նաեւ՝ «Մեր ճակատագիրն է եւ պէտք է վճարենք ատոր համար»: Այս պիւտճէն աշխարհի ամէնէն մեծ պիւտճէներէն մէկն է պաշտպանութեան համար:

ՆՈԷԼ ՄԱՄԷՌ «գայթակղեցուցիչ» կը գտնէ մէկ ամսուան իր կախակայումը, որպէս քաղաքապետ, միասեռականներու ամուսնութիւն մը կատարած ըլլալով: Ներքին նախարարին որոշումը իրեն յանձնուած է Յունիս 17ի առաւօտուն: Ժամ մը յետոյ, մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ իր հակադրեցութիւնը պարզած: Ըստ իրեն որոշումը ապօրինի է եւ նոյն օրը, վարչական դատարանին կը յանձնէր յուշագիր մը այդ առընչութեամբ: Մամէռ հրաւէր ալ կը կարդայ որ այլ քաղաքապետեր Պէկլի օրինակին հետեւին, այսինքն միասեռականներու ամուսնութիւններ կատարեն:

ԱԼԺԵՐԱՑԻ ՍԱՅԻՏ ԱՐԻՖ, բուռն ճիհատական մը, ծանօթ՝ արեւմտեան տեղեկատուութեանց բոլոր սպասարկութիւններուն, Ֆրանսայի յանձնուեցաւ Սուրիոյ կողմէ, Յունիս 17ին: Կասկածներ կային որ մաս ունի «չէչէն ցանցերու» եւ Ֆրանքֆուրթի խումբին հետ: Ձերբակալման միջազգային հրամանագրի մը ենթակայ էր: Սուրիա ձերբակալուած էր 2003 Մայիսին եւ Ֆրանսայի յանձնումը տարուան մը կանոնաւոր աշխատանքի արդիւնք է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԹԱՆ-Ը ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

«ՕԹԱՆ-ի օրեր Բաքուի մէջ» շաբաթուան ընթացքին նոյն կազմակերպութեան քարտուղարի տեղակալը Ժ. Ֆուրնէ հարցազրոյց մը տուած է. պատասխանելով ՕԹԱՆ-ի կողմէ Ղարաբաղի խնդրին կարգաւորման նախաձեռնութեան մասին հարցումի մը ան ըսած է. «Նման հակամարտութիւններու լուծումը երկար ժամանակ կը պահանջէ եւ կախում ունի կողմերէն: ՕԹԱՆ-ը գոնէ ներկայի փուլին, չի կրնար միջամտել: Մենք պէտք է յոյսը ունենանք որ կողմերուն միջեւ երկխօսութիւնը կը վերահաստատուի. ուստի ՕԹԱՆ-էն շատ բան մի՛ ակնկալէք»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 17/18)

ՆՈՐԷՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստան կատարած պաշտօնական այցէն ետք Ադրբէջանի նախագահը իր երկրին զանազան շրջաններուն մէջ հանդիպումներ ունեցած է տեղական իշխանութիւններուն եւ բնակչութեան հետ: Այդ հանդիպումներուն միշտ կրկնած է թէ Ադրբէջանի ղեկավարութիւնը կը ծրագրէ բարձրացնել բանակի յատկացումները: Արտայայտուելով Ղարաբաղի մասին, քննադատած է Մինսկի խումբը որուն նախաձեռնած բանակցութիւնները արդիւնք չեն տար: Կրկնած է նաեւ թէ գրաւեալ տարածքները անպայման կ'ազատագրուին եւ Ադրբէջանի տարածքային ամբողջականութեան հարցին մէջ փոխադարձ զիջումներ չեն ըլլար:

⁂

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ

Յունիս 16ին, Վայոց Ձորի Գլաձոր գիւղէն երկու բնակիչ, Յակոբ եւ Մարօ Յակոբեան, արտի աշխատանքի ընթացքին կայծակնահար եղած են: Երկուքն ալ փոխադրուած են Եղէգնաձորի հիւանդանոցը: Իրենց կեանքին վտանգ չի սպառնար:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յունիս 18 Ուրբաթ օր տպագրական մեքենայի ծանր խանգարումի մը պատճառով յապաղումով միայն կրցանք տպել այս թիւը:

Ապաւինելով մեր ազնիւ ընթերցողներուն ներողամտութեան, կը խնդրենք որ այս պարագան նկատի ունենան եթէ յաջորդական թիւեր չստանան:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԼԱՒ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ Է ԲԱՅՑ...

Եւրոպական Միութեան ընդլայնումի պատասխանատու Կ. Վէրհէօյկըն Պրիւսէլի մէջ մասնակցած է «Եւրոպայի բարեկամները» կազմակերպութեան Թուրքիոյ նուիրուած խորհրդաժողովին: Յունիս 18ի Թուրք մամուլը արձագանգելով այդ մասնակցութեան կը գրէր թէ Վէրհէօյկըն Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին յուսատու արտայայտութիւններ ունեցած է որոնք գոհունակութիւն պատճառած են Թրքական շրջանակներուն:

Վէրհէօյկըն նախ ըսած է թէ կը սխալին անոնք որոնք կ'ըսեն թէ Եւրոպական Միութիւնը պատրաստ չէ Թուրքիան որպէս անդամ ընդունելու: «Կարեւորը այն է որ չափանիշերու կիրարկումին մէջ Թուրքիա վճռորոշ սահմանը գերազանցած է ու դրական քայլերը կը բազմանան»: Ըսած է տակաւին թէ Թուրք կառավարութիւնը որակաւոր բարեփոխումներու ձեռնարկած է եւ թէ մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովրդավարութեան մարզերուն մէջ կատարուած բարեշրջումները շատ մեծ կարեւորութիւն ունին: Վէրհէօյկըն համոզում յայտնած է թէ այդ բարեփոխումները փաստած են որ օրէնքի գերիշխանութեան, մարդկային իրաւունքներու նման համաշխարհային արժէքներ մահմետական երկրի մը արժէքներուն հետ հակադրութիւն չեն ստեղծեր:

Յայտնի գոհունակութեամբ տեղ տալէ ետք Վէրհէօյկընի այս արտայայտութիւններուն, Թուրք մամուլը կ'արձագանգէ նաեւ Եւրոպական յանձնախումբին անդամներուն յայտնած կարծիքին թէ Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին բանակցութեան չսկսելու պատճառ չի մնար եթէ Թուրքիա ներկայի ընթացքը շարունակէ: Վէրհէօյկըն ինք եւս ըսած է թէ բարեփոխումները որոշել մէկ բան է, զանոնք կիրարկութեան դնել, տարբեր բան: «Մեզի համար կարեւորը անոնց կիրարկումին վստահութիւն ներշնչելու եւ մնայուն ըլլալու պարագան է» շեշտած է:

ԳԱՆԱՏԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Գանատահայոց Գոնկրէսին կազմութիւնը պաշտօնապէս յայտարարուած է Յունիս 17ին Մոնրէալի մէջ ուր գումարուած է անդրանիկ ժողովը: Նախաձեռնութեան նպատակն է ստեղծել միացեալ ճակատ մը որ հայկական հարցերը եւ համայնքը ներկայացնէ Գանատայի հանրութեան, համայնքին ընդհանուր շահերուն նպաստող ծրագիրներ մշակէ եւ հանդիսանայ փորում մը ուր անդամ կազմակերպութիւնները կարենան համադրել իրենց գործունէութիւնը:

Գոնկրէսին կ'անդամակցին Գանատահայերու Առաջնորդութիւնը, չորս մը կազմակերպութիւններ եւ ազգային դէմքեր: Ժամանակի ընթացքին անդամակցութիւնը պիտի ընդգրկէ ամբողջ Գանատայի հայութիւնը որպէսզի Գոնկրէսը ներկայացնէ համայն Գանատահայութիւնը: Իր ծրագիրներուն կիրարկումին համար Գոնկրէսը սերտօրէն պիտի գործակցի այլ կազմակերպութիւններու հետ:

ԾՈՎԷ ԾՈՎ «ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն

Մեր ամէն ժամանակներու համակրելի, հանճարեղ «խենթ»երու խումբին մաս կը կազմեն այն տղաքը որոնց ստեղծագործ երեւակայութիւնը, անկարելի նըկատուածը իրականացնելու կամքը ծընունդ տուած է «Կիլիկիա»յին: Ան ինքնատիպ առագաստանաւ մըն է. կտոր կըտոր հանուած Մատենադարանի մատեաններէն, ձեռագիրներէն, քարտէսագիրքերէն: Պատմութիւնը սկիզբ կ'առնէ 1985-ին, առագաստանաւերու մարզաձեւին սիրահար երիտասարդներու հետաքըրքրութեամբ: Անոնք նախ ծովային հետազօտութեան «Այաս» ակումբը կը հիմնեն, յետոյ մխրճուելով պատմութեան փոշիով ծանրացած հատորներու մէջ, միջնադարեան հայկական ծովագնացութեան մասին տեղեկութիւններ կը քաղեն անոնցմէ:

Թամար Մինասեան («Ազգ», Մայիս 19) պատկերազարդ էջով մը պատմած է գրեթէ երկու տասնամեակի այդ արկածախնդրութեան պատմութիւնը: Կ'ըսէ թէ երիտասարդներուն պրպտումները ժամանակի ընթացքին ծնունդ տուած են հայկական առեւտրական առագաստանաւու մը կրկնօրինակը պատրաստելու գաղափարին: Կոստան Զարեանի ծանօթ վէպին հերոսը վստահաբար իր ամէնէն հաւատարիմ մարմնաւորումը գտած է այդ տղոց անձին մէջ երբ գաղափարը սկսած են գործադրութեան դնել. 1991-ին կը գտնեղուի այդ նաւուն որ անշուշտ «Կիլիկիա» միայն կրնար կոչուիլ, առաջին գերանը: «Խենթ»էն ուրիշ որակում կարելի՞ է գործածել այդ հաւատաւորներուն համար, յիշելով նշուած թուականի Հայաստանի կացութիւնը: Լեռներու երկրին մէջ նաւ շինելու քմայք, մինչ խորհրդային կարգերէ անկախութեան անցքին տարապայմանօրէն բարձր գինը կը վճարէ ամբողջ ժողովուրդը. խաւարի ցուրտի, հազարումէկ դժուարութեան տարիներ ու միջնադարեան նաւ շինելու յամառութիւն: Այս երեւոյթին մէջ ալ կ'երեւի պահուած է հակառակ ամէն ժըխտականի, աշխարհին ու կեանքին հետ կապերը չխզելու, մնալու, տեւելու հայկական գաղտնիքին մէկ մանրէն:

Առաջին շրջանին նախանիւթ փայտը կը բերեն Սեւ Ծովու շրջանէն, շնորհիւ կոմերսիոնութեան միջոցներուն: Յետոյ երբ ժամանակները կը փոխուին, կը ստիպուին միայն իրենք իրենց վստահիլ: Երբ երկրին կացութիւնը քիչ մը կը բարելաւուի կը յայտնուին նիւթական միջոցներ, բարերարներ: Տասնըմէկ տարի ետք այսօր պատրաստ է 20 մեթր երկարութեամբ, 5 մեթր լայնքով կաղնիի ու շոճիի փայտէ շինուած «Կիլիկիա»ն: Սակայն առով տղոց երազը վերջակէտին յանգած չէ: Անոնք չեն բաւականացած իրենց ձեռակերտին Սեւանի վրայ միայն նաւարկումով: Որոշած են «Կիլիկիա»յով կրկնել մեր պապերուն միջնադարեան առեւտրական երթուղին: Այլ խօսքով՝ կտրել ծովային այն ճամբաները որոնց վրայ միջին դարու հայկական առագաստանաւերը առեւտրական գործունէութիւն տարած են:

Առով չի սահմանափակուիր «Կիլիկիա»յի ինքնատիպութիւնը: Անոր վրայ պիտի տիրէ միջնադարը, ամէն բանով. ծովային զգեստներ, սննդեղէն, սպասներ, գործիքներ: Հետաքըրքրական ու զուարճալի է կարդալ որ խոհարարը Յովհաննէս Օհանեան «Այաս» ակումբին անդամակցելէն ի վեր հին հայկական եւ միջերկրականեան ծովային խոհանոցներըը եւ անոնց պահածոյ պատրաստելու կերպերը կ'ուսումնասիրէ: Ճանապարհորդները իրենց հետ պիտի տանին 4 - 5 հարիւր սիդ ձուկ, երշիկ, ապուխտ, հացհատիկներ, գինի: Խոհարարը ուսումնասիրած է նաեւ արդի ժամանակներուն անծանօթ որոշ կերակուրներու պատրաստութեան եղանակը: Օրինակ, նաւարկողները ճամբորդութեան ընթացքին պիտի ուտեն ընկոյզով, թուզով, մեղրով, ճարպով եւ ալիւրով պատրաստուած մածուկ մը որուն կ'ըսուի թէ 100-150 կրամը օրական հարկաւոր ուժանիւթը ունենալու բաւական է:

«Կիլիկիա»յի նաւապետն է Կարէն Բալայեան: Ան կ'ըսէ թէ ճիշդ է որ նաւը միջնադարեան է, բայց իրենք պարտաւոր են ապահովութեան միջազգային օրէնքներուն համապատասխան թէքնիք ունենալու. այլապէս չեն կրնար ծովուն վայր նաւարկել: Վերջին փորձը ըրած են Սեւանի վրայ. տեւած է չորս օր: Բայց հիմնականը ծովային նաւարկութիւնն է անշուշտ:

Նախատեսուած է որ ամէն կայքի տեղական իշխանութիւններու ներկայացուցիչներուն, հայ համայնքներու հետ հանդիպումներ տեղի ունենան: Այնպէս ընել որ իրենց այցը ուշադրութիւն գրաւէ: Հետաքըրքրական է նաւարկողներուն խումբին 14 հոգինոց բաղադրութիւնն ալ. անոնց տարիքները 20էն 60ի միջեւ են. կան ճարտարագէտներ, բժիշկներ, հաղորդակցութեան մասնագէտներ, երաժիշտներ, գիտնականներ, ուսանողներ: Անոնք բոլորը նաեւ բնականաբար նաւաստի են: Ծովագնացութեան որոշ շրջաններուն իրենց պիտի ընկերանայ հրապարակախօս Զօրի Բալայեանը, քանի որ ինչպէս նաւապետը կ'ըսէ, ծովային աւանդութեան մաս կը կազմէ անձնակազմին մէջ գրող մը ունենալը: Ծովագնացութիւններու որքա՜ն պատմութիւններ կան որոնք յետագայ սերունդներուն փոխանցուած են այդ գրողներուն շնորհիւ:

Ծրագրուած ճամբորդութիւնը հինգ ամիս կը տեւէ: Նաւարկողներու խումբին անդամները կը գիտակցին որ այդքան ժամանակ փոքր տարածքի մը վրայ միասնական կեանքը տարակարծութիւններ, խնդիրներ կրնայ ստեղծել: Սակայն կայ բազմազան աշխատանքի պարտաւորութիւն ալ որ ըստ նաւապետին մեծ համեմատութեամբ կը նուազեցնէ անհաճոյ միջադէպերու վտանգը: Արդէն ազատ ժամանակին նախատեսութեամբ, նարտի ու կիթառ ալ միասին տանիլ որոշուած է:

Նաւարկումին համար ընտրուած է ամառը: Այնպէս, ինչպէս կ'ըլլար միջնադարուն: Նաւը ձմրան եղանակին կը մնայ Վենետիկ ուր կը վերադառնայ անձնակազմը գալ ամառ, անկէ Ամսթերտամ մեկնելու համար: Այս տարուան ճամբորդութիւնը կ'ընդգրկէ Փոթի, Սոչի, Թէոդոսիա, Վառնա, Պոլիս, Լիմնոս, Աղեքսանդրիա, Պէյրութ, Լաթաքիա, Հռոդոս, Վենետիկ նաւահանգիստները: Գալ տարուան համար ծրագրուած է երկարել ցանկը:

Նման առագաստանաւեր 20-30 տարուան կեանք ունենալով, հիմակուընէ կայ հետաքրքրութիւնը «Կիլիկիա»յի յետագայ ճակատագրին: Կարելի է բնականաբար անոր վերջնական հանգրուան ընտրել թանգարան մը, սակայն ակումբին անդամները կը փափաքին որ նաւը կարելի եղածին չափ երկար ատեն մնայ ջուրին վրայ:

Ի՜նչ արկածախնդրութիւն. ծովու կարօտին որքա՛ն չօշափելի փաստ «Կիլիկիա»ն: Իսկապէս հետաքրքրական, - քիչ մը զուարճալի, քիչ մը հպարտաւիթ-, դիպուած պիտի ըլլայ անոր հետ հանդիպում մը նշուած ծովափնեայ քաղաքներէն մէկուն, կամ եւրոպական ուրիշ քաղաքի մը նաւահանգիստին մէջ:

Ուրիշ ի՞նչ ձեւով կարելի էր ոգեկոչել ծով չունեցող երկրին ծովու անցեալը որ աշխարհէն մոռցուած բան է այսօր. կըրնա՞ր տարբեր միջոց մը այդ անցեալը այնքան ինքնատիպ կերպով այսօրուան բերել, որքան ծովերէ ծով «Կիլիկիա»ն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԾՆՈՒԱԾ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐՈՒՄ

Նրա որդին, որ հայկական ամենաուժեղ հերոսի Մհերի անունն է կրում, ամէն պատեհ առիթ օգտագործելով ասում է. «Ես տանկիստ եմ դառնալու»: Մայրը խոժոռւում է, ապա ժպտում: Իսկ ես զարմանում եմ. մի՞թէ մասնագիտութիւններն էլ են փոխանցւում ժառանգաբար:

Ինչպէ՞ս է հնարաւոր, որ եօթամեայ որդին, որ օրերով, յաճախ շաբաթներով չի տեսնում իր զինծառայող հօրը, այդպիսի բուռն ցանկութեամբ սիրի հօր մասնագիտութիւնը, իսկ երիտասարդ մայրը, որ ամէն օր աչքը ճամբին, կարօտով սպասում է ամուսնուն՝ նայի որդուն ու ժպտայ նրա խօսքերի վրայ:

...Կայ այնպիսի մի մասնագիտութիւն՝ ծառայել հայրենիքին: Բոգդան Մելքումեանը այդ մասնագիտութիւնը ընտրեց շատ վաղ տարիքում, երբ ընդամէնը տասնըեօթ տարեկան էր: Գո՞ւցէ, եթէ չլինէր իր ազգին պարտադրուած պատերազմը, նա մէկ այլ կեանքի ուղի ընտրէր, մէկ այլ մասնագիտութիւն ու ամէն օր երեկոները աշխատանքից վերադառնար տուն, խաղար իր փոքրիկների հետ, ըմբոշխնէր ընտանեկան ջերմութիւնը...: Գո՞ւցէ...: Բայց ամէն ինչ դասաւորուեց այլ կերպ. հակառակորդը Արցախեան ազգային շարժումը վերածեց պատերազմի, հակառակորդը ցանկացաւ կոտորել, տեղահան անել դարաւոր մեր ազգին... Եւ Բոգդանը, որ այդ ժամանակ աւարտել էր 10րդ դասարանը եւ ընդունուել Ստեփանակերտի գիւղատնտեսական տեխնիկումը, միանգամից հոգեպէս հասունացաւ, առնականացաւ ու չլսելով ծընողների յորդորները, սկսեց թաքուն այցելել կամաւորական ջոկատներին: Նըրանց կողքին սովորեց զէնքի հետ վարուելու արուեստը, կռուելու մարտավարութիւնը, ուսանեց զրահամեքենայ վարելու տեխնիկան:

Տասնութ տարեկան էր, երբ նստեց զըրահամեքենան ու եղաւ մարտադաշտ: Այդ օրուանից երիտասարդ ազատամարտիկ Բոգդանի անունը անբաժան է Արցախեան ազատագրական պատերազմի քրոնիկայից: Բազմաթիւ մարտեր, ինքնապաշտպանութիւն, ազատագրում... այս ամէնի երկար ճանապարհներով անցել է հրասայլի վարորդ Բոգդան Մելքումեանը:

...Ի՞նչ զգացմունքներ կարող էր ապրել տասնութամեայ երիտասարդը, ում ճակատագրով, պատմութեան հրամանով տրուած էր անցնել արեան ու ծխի միջով, ով պէտք է տեսնէր իր ընկերների մահը, պէտք է մարտադաշտից իր ուսերի վրայ հանէր վիրաւորներին, պէտք էր կորստի ցաւից սեղմէր ատամները, դեռ պատանի հոգում ստիպէր տղամարդավարի կուլ տալ հնազանդուել չցանկացող արցունքները: Մեր յաղթանակին գումարելով իր բաժին յաղթանակը:

Բոգդանի ու նրա նմանների միջոցով փրկուեց Արցախը... Տղաները հանեցին փոշոտ բուշլաթները: Կարծես ամէն ինչ խաղաղուեց: Հանդիպեց իր երկրորդ կէսին, ընտանիք ստեղծեց... Սակայն նա այն մարդկանցից է, ովքեր հայրենիքին ծառայելը համարում են իրենց պարտքը: Իսկ պարտքն այդ շատ դժուարին է. պէտք է ունենալ հրեշտակային կամք, անմարդկային համբերութիւն, քանզի պարտքն այդ պահանջում է անմնացորդ նուիրուածութիւն: Հրեշտակները, սակայն, երկընքում են միայն, եւ Բոգդանը, հաւանաբար, թախծում է յաճախ, կարօտում ընտանիքին, հանգիստ, խաղաղ կեանքին... Հաւանաբար, ամուր կամքը յաճախ տեղիք է տալիս «մարդկային երջանկութեան» անհնազանդ ցանկութեանը: Հաւանաբար նրա սիրտը ամէն անգամ ճմլւում է, երբ այդ նոյն պահին իր փոքրիկը քանիերորդ անգամ հարցնում է. «Մամ, պապան ե՞րբ է գալու», իսկ մայրը թախծոտ թօթվում է ուսերը... կամ երբ նրա երիտասարդ կինը, առաւօտները չուշանալու համար մի կերպ, փոքրիկներին իր ետեւից քարշ տալով, հեւասպառ հասնում է աշխատանքի...

Զարմանալ. հիանալ հայորդիներով... Սովորել, նմանուել նրանց...Մենակ մենք չենք, ողջ աշխարհը գիտէ այդ մասին:

...Եւ այդպէս ահա շուրջ տասներեք տարի զինուորական համազգեստով, ըմպայի ուսադիրներով, առնական ու անձնուրաց նա պաշտպանում է հայրենի սահմանները, իր փորձը փոխանցում զինուորներին:

Այսօր «Ն» զօրամասի աւտոծառայութեան պետ մայոր Բոգդան Մելքումեանը կրկին ծառայութեան մէջ է :Մայիսի 9 առթիւ Հայրենիքը իր խիզախ որդուն պարգեւատրել է «Մարշալ Բաղրամեան» շքանշանով: Ընդունիր մեր շնորհաւորանքները, հայրենիքիս սպայ, թող նաեւ քո՛ հերոսութեամբ ձեռք բերուած այս յաղթական խաղաղութիւնը յաւէտ լինի, իսկ որդիդ, քանզի շատ է ուզում, թող դառնայ խաղաղութեան զինուոր, միեւնոյնն է, նրան մտքափոխ անելը չի կարող ոչ ոք:

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

Արցախ - Հադրութ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Յունիս 5ին, Միլանոյի Հայ Տան մէջ բացումը կատարուեցաւ ցուցահանդէսի մը, «Դրամագիտութիւն եւ Հնախուզութիւն» խորագրով, ծագումով Հայ Ս. Վլասի մասին: Ցուցահանդէսը կը պարփակէր քառասուն ցուցատախտակներ եւ եօթանասուն դրամներու (Ա. - Դ. դարու) լուսանկարներու վերարտադրութիւններ: Մոնծա քաղաքի իտալացի դրամագիտութեան մասնագէտները ուսումնասիրելով առաջին եւ երկրորդ դարու դրամները կը յայտնաբերեն ներկայութիւնը դրամի մը, որուն մէջ հնագէտները կը տեսնեն Արգէոս սարը: Հրաբուխ մը, որուն յաջորդաբար տարբեր ժամանակներու ժայթքումը ծնունդ տուած է ու կազմաւորած Կապադովկիան՝ Հին Հայաստանը, ուր այդ շրջանին կը վխտային սուրբեր ու նահատակներ: Կապակցութիւնը Ս. Վլասի հետ սկիզբ կ'առնէ այն իրողութենէն որ ան իրապէս Արգէոս լերան վրայ կը մեկուսանայ որոշ ժամանակ մը եւ ապա կը հալածուի ու կը նահատակուի որպէս քրիստոնեայ, 315 թուին Լիկինոս կայսեր օրերուն, Սեբաստիոյ մէջ: Ցուցատախտակներուն ընդմէջէն, մեկնելով Սեբաստիա քաղաքէն դրամագիտական եւ հնախուզական ուսումնասիրութիւններու միջոցաւ, կ'ուրուագծուի Հայաստանի պատմութիւնը: Կը նշուին Սեբաստիոյ քառասուն նահատակները եւ այսպէս կը հասնինք մինչեւ 1700, ուրիշ նշանաւոր սեբաստացիի մը Մխիթար Աբբահօր՝ հիմնադիր Մխիթարեան Միաբանութեան, ապա Վենետիկ եւ վերջապէս Ս. Ղազար կղզին: Այս բոլորը մեծ յաջողութեամբ ցուցադրուեցան Հայ Տան մէջ, մինչեւ Յունիս 10, արժանանալով այցելուներու գնահատանքին: Յատուկ շնորհակալութիւն մը իտալացի դրամագէտներու, այս հետաքրքրական հետազօտութեան համար, որ կը մեծարէ ու կը փառաւորէ մեր Հին Հայաստանի պատմութիւնը:

* * *

Յունիս 12ին բացուեցաւ միլանահայ տիկին Մարինա Բամպակեանի անհատական ցուցահանդէսը:

Մարինան ներշնչուելով մեր հոգեւոր արուեստի կոթողներէն, որոնց առանցքն է հայ եկեղեցին ճարտարապետական յատուկ ոճով, տասնեակներով գծածագծուած գունաւորած է եկեղեցիներու մուտքերն ու ճակատները, գունաւոր ապակիներով լուսամուտներն ու գմբէթները, սուրբերն ու մանրանկարչութենէն պատկերներ:

Այս նկարները ակնառու են իրենց վառ ու ներդաշնակ գոյներով եւ երկրաչափական համաչափութեամբ, որոնք իր նկարագրի արտացոլող յատկանիշներն են:

Գնահատելի ու քաջալերելի է Մարինայի աշխատանքը:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄԵՌԽԼԸ ՀՈՂԷՆ ՀԱՆԵԼՈՒ ՆՈՐՈՅԹԸ

Ո՞ւր կը գտնուէր բանաստեղծ Փէթ-րարքային գանկը. անոր որ նախ Տան-թէի, ապա Պոքաչիոյի հետ եղած է Թոս-քանեան լեզուին հիմնադիրը. այն լե-զուին որ յաջորդական բարեփոխումներով պիտի դառնար իտալերէնը: Անոր գերեզ-մանը բացուած է անցեալ Նոյեմբերին: Բայց գանկը որ հոն գտնուած է, տես-նուած է որ կը պատկանի կնոջ մը...: Այդ մասին կասկած չունի նախաձեռնարկ մասնագէտը որ կոչ ըրած է գանկը ունե-ցող անձին, զայն յանձնելու, նոյնիսկ ինքնութիւնը չյայտնելու խոստումով:

Հռչակաւոր մարդոց դիակներուն վը-րայ քննութիւններ ընելու այս հակումը հանրապատկան ու սեփական անցեալնե-րու պատմութիւնը յեղաշրջելու մօտ է: Փակիայի մէջ հետաքրքրութեան առար-կան Ք. Գոլոմպոսն է: Հոն կը պահուին աշխարհի ամէնէն նշանաւոր երկրախոյ-զին ԺԹ. դարուն Սէն Տոմէնկէն փո-խադրուած աճիւնները: Սակայն ինչպէս գիտցած են բազմաթիւ պատմաբաններ, Սպանացիներու կողմէ հողին յանձնուե-լու համար Սեվիլա տարուած դիակը երկ-րախոյզին չէր պատկաներ, այլ անոր մէկ մօտիկ ազգականին:

Քանի մը տարիէ ի վեր գիտնականներ զբաղած են Աստուածային կատակերգու-թեան հեղինակին պարագայով, բայց համոզիչ արդիւնքի չեն յանգած: Աստոր քով, այս ամառ ամէն բան յստակաց-ած պիտի ըլլայ Մետիչիներու մեծազօր գերդաստանին մասին որ ԺԵ. դարէն սկը-սած է Վերածնունդի օրրան Ֆլորանսան ղեկավարել: Մասնագէտ մը կ'աշխատի այդ գերդաստանէն չուրջ յիսուն անդամի մնացումի ձեւին, մահուան պատճառնե-րուն վրայ:

Ս. Անտոնի Փիզիքականն ալ այսօր գաղտնիք չունի այլեւս. 35 տարեկանին մահացած սուրբը նիհար, երկարահա-սակ մէկը եղած է. աւելի երկարահասակ քան իր ժամանակակիցները. ունեցած է մկանուտ մարմին մը, բայց անցուցած է նստակեաց կեանք մը:

Ճինօ Ֆորնաչիարի որ այս մարզին ծա-նօթ մասնագէտներէն է, կ'ապրի կոնքի, մատներու եւ կմախքի այլ ոսկորներով շրջապատուած: Կ'ըսէ թէ գիտնալ թէ մարդիկ ինչպէս կ'ապրէին, ինչ պարա-գաներու տակ կը մեռնէին, կ'օգնէ վեր-ստեղծելու տուեալ շրջանի մը մարդկա-յին ու մտաւորական շրջապատը: Այդ-քանկագին օժանդակութիւնը վստահա-բար իր գերեզմանին մէջ տանջած է Գեր-մանիոյ Ֆրէտէրիք Բ. արքան, քանի որ վերջապէս հասկցուած է թէ ինչու ան մինչեւ անոր մահը արգելափակած է զա-նկը: Գիտութեան այսօր յայտնի է որ այս վերջինը բորոտ էր: Արքան զայն մե-կուսացուցած է որպէսզի վարակումի ա-մէն վտանգ չէկրքացնէ. բայց ատիկա ը-նելուն մասին ոչ մէկ բացատրութիւն տը-ւած է, որով պատմութիւնը իրմէ պահ-պանած է անարժան հօր մը պատկերը:

Արհեստագիտական նորարարութիւններ փորձարկելու մարմաջը շատ մը մեծու-թիւններու անդրշիրիմեան հանգիստը խը-ռովելու հեռանկարը բացած է: Այսու-հանդերձ, կայ շարք մը որ կրնայ ամե-նայն խաղաղութեամբ շարունակել նըն-ջել. մէկն է Լէոնարտօ տա Վինչին. անոր մնացորդները Ֆրանսական Յեղափոխու-թեան ի սպառ կորսուած են: Նոյնն է Մո-ցարթի պարագան որուն դիակը թաղուած էր հասարակաց փոսի մը մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, մեծ շուքով պիտի տօնէ, իր 80րդ եւ իր ղեկա-վարին, Կ. Աւփրիկեանի գործունէու-թեան 50րդ տարեդարձները, Ուրբաթ եւ Շաբաթ, Նոյեմբեր 26 եւ 27ին: Այս եր-կու համերգներու ընթացքին պիտի մեկ-նաբանուին.

1) Գ. Ալէմշահի կարեւորագոյն գործը «Աւարայրի պատերազմը», որ իր մահէն յետոյ քիչ անգամ ներկայացուած է.

2) Կ. Աւփրիկեանի «Սասունցի Դաւիթի ծնունդը» (կամ «Իշխան Մհերի ուխտը») օրաթորիօն, ամբողջովին նոր նուագա-խմբագրութեամբ, որպէս առաջին ունկ-նդրութիւն.

3) Բ. Կանաչեան - Կ. Աւփրիկեանի «Ա-բեղան» օփերայի Ա. արարը, համաշ-խարհային առաջին ունկնդրութիւն-ստեղ-ծագործութիւն:

Այս առթիւ, Սիփան-Կոմիտաս երգչա-խումբի կողքին, հայ եւ օտար վաւերա-կան մեներգիչներ եւ երգչախումբեր պի-տի մասնակցին վերոյիշեալ ելոյթներուն, արժեւորելու համար մեկնաբանութիւ-նը այս երեք երկերուն, ընդհանուրը 300 հոգի:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուա-կանները ու չխաչաձեւել այս բացառիկ համերգները:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով:

«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Տատեան վարժարանին եր-դիքին տակ, Մայիս 27ին, մեծարանքի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ գիւղագիր Մկրտիչ Մարկոսեանի: Վար-ժարանի 7րդ դասարանի տղաքը հայե-րէնի իրենց դասապահերէն մին յատկա-ցուցած էին գրագարանի ազատ ընթեր-ցումներուն եւ ուսուցչուհիներուն ցուց-մունքներով, աշակերտները ծանօթացած էին Մ. Մարկոսեանի «Մեր այդ կողմե-րը» եւ «Տիգրիսի ափերէն» երկերուն: Օր-ուան խօսնակի դերը ստանձնած էին Սելին Մինճի եւ Կարէն Թադէոսօղլու, Թալիս Թաչ եւ Արարատ Զիմճէի: Գրագէտին կենսագրականը, սահիկներու ցուցադրու-թեամբ պատմուած է աշակերտներուն կողմէ: Ապա, ներկայացումներ կատա-րած են խումբ մը աշակերտներ: Թատե-րական մենախօսութիւն մըն ալ ըրած է Արտա Աղտամար հեղինակին «Խաչօ» հատուածէն: Ներկայացումով մը վերջ գտած է հանդիսութիւնը, հուսկ բեմ անցած է Մկրտիչ Մարկոսեան եւ գնահա-տանքի խօսքը ըսած է աշակերտներուն: Յունիս 2ին ալ, գծագրութեան ցուցա-հանդէս մը տեղի ունեցած է վարժարա-նին մէջ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Ա. Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 21ին տեղի ու-նեցած է Հայ աւետարանական գոլէճի երգչախումբին համերգը՝ խմբավարու-թեամբ երաժշտագէտ Գրիգոր Նաճարեա-նի: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է դպրոցին տնօրէնը՝ տոքթ. Զաւէն Մսըրլեան: Գե-ղարուեստական յայտագիր մը գործադ-րուած է եւ համերգը վերջ գտած է Հայ աւետարանական Ա. Եկեղեցւոյ հովիւ վեր. Յովհաննէս Սվաճեանի օրհնութեան աղօթքով:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Պիւֆէ Գրիսթալ» ընդու-նելութեան սրահին մէջ, Մայիս 1ին Գա-նատայի Հայ Առեւտրական Խորհուրդը ձեռնարկ մը կազմակերպած էր ի պատիւ Մոնրէալի եւ շրջակայքի 41 բժիշկներուն եւ ատամնաբոյժներուն: Մեծարանքը հիմ-նուած է ենթականերուն առողջապահա-կան մարզէն ներս բերած իրենց պարտա-ւորութենէն անդին, հայութեան եւ Հա-յաստանի համար անոնց մատուցած ծա-ռայութիւններուն առ ի գնահատութիւն: Ձեռնարկին առիթով պատրաստուած գըր-քոյկին մէջ տեղ գտած էին 41 մեծարեալ-ներու հակիրճ կենսագրութիւնները: Ճաշէն ետք, պաշտօնական բացումը կա-տարած է Պ. Կարօ Նշանեան, որ խօսելու հրաւիրած է Պ. Երուանդ Պասմաճեանը, օրուան խորհուրդն ու վարչութեան նը-պատակը բացատրելու համար: Յաջոր-դաբար արտայայտուած են Քէպէքի Հայ Բժշկական Միութեան ներկայացուցիչ-ներ՝ Ապէլ Արսլանեան, Լենա Թերճան-եան, որոնք սահիկներու ընկերակցու-թեամբ ներկայացուցած են Միութեան ծրագիրը Արցախի Հադրութ գիւղին մէջ: Ապա, խօսք առած է տիկին Գլէր Պեսոն որու հիմնած «Մամի Գլարա» բարեսիրա-կան հիմնարկութիւնը առողջապահական թէ բժշկական սարքեր կը ղրկէ այն եր-կիրները ուր կարիք կայ: Հաւաքոյթին գլխաւոր բաժինը 41 անձերուն ներկայաց-ման եւ պատուելու արարողութիւնը ե-ղած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՃՈՊԻՏ

Մի մարդ երաժշտութեան մասնաւոր դասեր է տալիս: Բոլորը զարմանում են, որ երեխաները նրա ներկայութեամբ ան-չափ հեզ ու հանդիստ են պահում իրենց: Գործընկերը հարցնում է.

-Ի՞նչպէս է դա ձեզ յաջողւում:

- Դէ, առաջին իսկ դասի ժամանակ ա-սում եմ աշակերտին. «զգուշացնում եմ, եթէ քեզ խելօք չպահես, ծնողներիդ կ'ա-սեմ, թէ տաղանդաւոր ես»:

***

Մի կին այրիանում է ու գնում ոգեկան-չութեան՝ ամուսնու հոգու հետ խօսելու: Ամէն ինչ ստացւում է ինչպէս հարկն է. օդում յայտնւում է ամուսնու ուրուակա-նը: Կինը.

- Թանկագինս, ինչպէ՞ս ես:

- Դէ, լաւ եմ, ամէն ինչ կարգին է:

- Քեզ համար այդտեղ աւելի լա՞ւ է, քան ինձ հետ:

- Այո, անհամեմատ աւելի լաւ է...

Կինը՝ արտասուաթոր.

- Գիտե՞ս, անչափ կ'ուզենայի իմանալ, թէ ինչպէս է այնտեղ, դրախտում...

- Ի՞նչ դրախտ, ես դժոխքում եմ:

***

Դպրոցում ուսուցիչը փորձում է բա-ցատրել Վարդանիկին, թէ ինչ բան է հը-րաշքը.

- Ենթադրենք, ընկար տասներորդ յար-կից եւ մնացիր ողջ ու անվնաս: Դա ի՞նչ է:

- Պատահականութիւն:

- Լաւ: Իսկ եթէ երկրորդ անգամ ընկար տասներորդ յարկից ու մնացիր անվնաս: Դա ի՞նչ է:

- Բարեբախտութիւն:

- Իսկ եթէ երրորդ, չորրորդ, հինգե-րորդ անգամ ես ընկնում տասներորդ յարկից ու ոչ մի վնասուածք չես ստա-նում, դա ի՞նչ է:

- Սովորութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6

- Խօժէնի, հոգիս, քեզի պէտք է ամէն բան ըսեմ: Իմ բնակավայրս Պրուսա չէ: Պրուսա կը բնակէինք երբ տակաւին երկա-թուղիի ընկերութեան մէջ չէի: Հիմակ կայարան մը յանձնուած է ինծի: Այդ կա-յարանը որ «Քօրու» կը կոչուի՝ Մուտա-նիոյ և Պրուսայի մէջտեղ կը գտնուի: Իրմէ 20 վայրկեան կամ կէս ժամ հեռու շատ մը գիւղեր կան: Կայարանին մօտ բնակչու-թիւն չկայ: Օրը հինգ վեց անգամ շոգե-կառքը կ'անցնի, քանի մը ճամբորդ առ-նելով կամ ձգելով: Աւելի ապրանքներու փոխադրութեան համար է այս կայարանը: Ընկերութիւնը անհրաժեշտ սենեակներ տրամադրած է ինծի: Տեղը օդասուն է եւ լեցուն պէսպիսութիւնով: Մեր առջեւը դե-ղեցիկ անտառ մըն է, որ տասնեակ մը ճամբաներով դէպի գիւղերը կը տանի, իսկ մեր ետեւը դաշտագետի մըն է, որ հե-տզհետէ կը բարձրանայ դէպի սարերու եւ գիւղերու ճամբաները: Գիւղերը թրքական են: Ամբողջ գիւղացիութիւնը աստուածա-վախ, խելօք, բարի, հանդարտաբարոյ մարդոցմէ կը բաղկանայ: Հիմակ, Խօժէնի, դուն որ Պոլիս ես ծնած ու մեծցած, Բե-րայի մէջ մանսաւանդ, դուն որ աղմուկի, բազմութեան վարժուած ես՝ պիտի կրնա՞ս ատեն մը համբերել ու տանիլ մինակու-թեան այս կեանքը: Զիս խորապէս սիրելդ այս զոհողութեամբդ պիտի հասկնամ: Սա ալ ըսեմ, որ երկաթուղին քու տրա-մադրութիւնդ ներքեւ է, ուզած ատենդ կրնաս Պրուսա կամ Մուտանիա մեկնիլ ու երեկոյեան վերադառնալ...

- Այդ բոլորը ոչինչ, Պաթիստ, զոհողու-թեան վրայ չէ խնդիրը...

- Հապա ի՞նչ կայ, հոգիս...

- Գոնէ միայն ինծի պէտք է ըսուէր ա-ռաջուց այն բոլորը, որ հիմակ ըսիր... Այն ատեն կրնայիր փորձել աէրը: Զոհո-ղութեան խօսք չեմ ըսեր:

- Քեզի սիրեցի, Խօժէնի, քեզի շատ սի-րեցի ու վախցայ որ չես գար ինծի հետ, ե-թէ իմանաս որ Պրուսայի մէջ չէ իմ բնա-կութիւնս... Այո՛, սուտ խօսեցայ, յանցանք գործեցի, սակայն քեզի ազնիւ մարդու խօսք կուտամ որ այդ յանցանքս վերջինը պիտի ըլլայ: Հիմակ քու ամուսինդ եմ: Մեր սրտին հետ մեր պատիւն ալ միացած է: Ես ահագին բարեկամներու լայն շը-ջանակ ունիմ, ունիմ նաեւ նախանձորդ-ներ: Կը խնդրեմ քենէ որ թոյլ չտաս թէ՛ բարեկամներուս եւ թէ՛ թշնամիներուս, որ կարենան խօսիլ մեր վրայ: Շիտակը ըսեմ, արդէն շշուկներ հասած են ականջս: Շա-տեր, Պրուսայի մէջ կ'ըսեն թէ կարելի՞ բան է, որ Ստամպոլ եւ այն ալ Պէյ Օղլուի մէջ մեծցած աղջիկ մը ապրի «Քօրու»ի մէջ, Տալեանին աղուոր աչքերուն կամ յօնքերուն համար: Կը փափաքիմ որ զգա-ցնես իրենց թէ սխալած են: Ու վստահ եղիր, ես մարդ եմ, քեզի սիրող ազնիւ մարդ, քու երջանկութեան համար սի-րով ամէն բան պիտի ընեմ:

- Պաթիստ, կրնաս վստահ ըլլալ Խօժէ-նիի վրայ: Եղածը եղած է: Եթէ նոյնիսկ այդ ամայի վայրին կեանքը անհաճոյ ըլ-լայ ինծի՝ անկէ տեղեկութիւն պիտի չու-նենան ոչ քու բարեկամներդ, ոչ քու թշնամիներդ, ոչ իմ ծնողքս ու ազգական-ներս եւ ոչ իսկ...

- Եւ ոչ իսկ ո՞վ...

- Եւ ոչ իսկ դուն...

- Ո՛չ, ո՛չ այդպէս... Ես կ'ուզեմ գիտ-նալ... Անպատճառ, Խօժէնիս, ես կ'ուզեմ գիտնալ...

- Ի՞նչ օգուտ ունի գիտնալը...

- Ո՛չ, Խօժէնի, կ'ուզեմ գիտնալ... Կ'ուզեմ որ սիրտդ միշտ բաց ըլլայ ինծի համար: Պէտք չէ որ վարժուիս գաղտնիք ունենալու: Պէտք չէ որ ինծի անծանօթ մնացած ցաւ մը տանջէ քեզի:

- Աւելորդ բաներ կը խօսինք, Պա-թիստ: Ես քուկդ եմ, տար զիս՝ ուր որ կ'ուզես:

- Օ՛, որքա՜ն շնորհակալ եմ քենէ, Խօ-ժէնի: Դուն... դուն հրեշտակ մըն ես... Ես շատ բախտաւոր եմ: Այո՛, Խօժէնի, դուն հրեշտակ մըն ես...

Ու Պաթիստ յուզուած, երախտագի-տութիւնով սեղմեց իր կնոջ ձեռքերը, սեղմեց, գգուեց, աչքերուն մէջ նայեցաւ խանդաղատանքով: Ամպ մը ցրուած էր Պաթիստի հոգիին մէջ: Փեսայութեան ցնծութիւնը նոր կը սկսէր իրեն համար: Ամէն բան իր գոյնը գտած ու անգամ մը եւս թարմօրէն ներկուած էր: Իր մէջ նուրբ լոյս մը մեծ ծաղիկներ կը բանար: Այնքան երջանիկ զգաց ինքզինքը, որ ժամ առաջ կ'ուզէր ցամաք ելլել ու խօսիլ, խօ-սիլ ամէնուն հետ խանդավառութիւնով: Ինք՝ Տալեանը, որ սակաւախօս էր, կը փափաքէր բոլորին ներկայացնել իր հը-րեշտակը:

Հեռո՛ւն, ցամաքին ուրուագիծը հետըզ-հետէ կը լեցուէր, կը կենդանանար գոյ-ներով: Արեւը կ'իջնէր ուհորիզոնին վրայ կը թափէր իր նուազում կրակներուն բո-լոր թոյրերը:

(Շար. 65)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՇ.- Տէր եւ Տիկին Արթօ Փեհլիվանեան 200 Եւրօ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Կիէ։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville
Comme chaque année et depuis 1977
la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire

Présentation des travaux d'élèves
des cours de dessin
à l'Espace Culturel «LE 148»
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Անահիտ Մարտիրոսեան 50 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գազանճեան 10, Տիկին Զուարթ Կիւլէչեան 40, Տիկին Անի Ակոբօղլու 10, Տէր եւ Տիկին Լազար Կոփիկեան 20, Օր. Օտէթ Օհան 15, Տիկին Մարի Դերձակեան 50, Տիկին Այտա Քըրքէսէլի 50, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 50, Տիկին Մաքրուհի Մելքոնեան 80, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Պարկիրճեան 50, Տէր եւ Տիկին Ռաուլ Գազանճեան 50, Տէր եւ Տիկին Պերճ Համբար 35, Տէր եւ Տիկին Կապրիէլ Առաքելեան 25, Տէր եւ Տիկին Միհրան Շաքարճեան 150, Պ. Բագրատ Քոսէմ 30, Տէր եւ Տիկին Այպէր Սարեան 15։

(Շար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août
— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

GALERIE FRAMOND
3 rue des Saints-Pères 75006 Paris

EXPOSITION
ROGER DE CONINCK
«1926 - 2002»
HOMMAGE RETROSPECTIF

Jusqu'au 13 juillet
Tous les jours ouvrables
de 10 heures à 18 heures 30

Assemblée de l'Ecole St. Mesrob

Le Conseil d'Administration de l'Association pour l'Administration et la Gestion de l'Ecole bilingue Saint-Mesrop vous informe que son Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le :
LUNDI 28 JUIN 2004 A 20H
A L'ECOLE SAINT-MESROP
4 rue Komitas 94140 ALFORTVILLE

FRA ZAVARIAN des HAUTS-DE-SEINE — NOR SEROUND — CROIX BLEUE, section de CHAVILLE

DIMANCHE 4 JUILLET

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR
PARC BON REPOS
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

à 11 heures en l'Eglise arménienne de Chaville
MESSE DE REQUIEM
à la mémoire du prince Arghoutian

à 13 heures, recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville

Puis jusqu'à tard dans la soirée au Parc Bon Repos

— Buffet, grillades, tournois
— Stands de présentation du Nor Séround, du CDCA
— Stands d'animation pour les enfants

VOLS DIRECTS
ARMÉNIE
• SÉJOUR À LA CARTE
• VOYAGES ORGANISÉS

Paris→Erevan→Paris
3 Vols Hebdos — Juillet
4 Vols Hebdos — Août
3 Vols Hebdos — Septembre

SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANNEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

CARGO 3 VOLS HEBDOS

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE ARMENIAN INTERNATIONAL AIRWAYS

Studio VICKEN

ÉTÉ 2004

ASSOCIATION FRANCAISE DES AVOCATS ET JURISTES ARMENIENS
(A F A J A)

HOMMAGE A ARMEN BARSEGHIAN

L'Association Française des Avocats et Juristes Arméniens (AFAJA) organise une soirée exceptionnelle dans le cadre prestigieux de la Maison du Barreau et à l'occasion de la parution de l'ouvrage

«JOURS DE CENDRES A ISTANBUL»
de **BERDJOUHI**,

récit sur les événements du 24 avril 1915, traduit par son fils Maître Armen BARSEGHIAN, Avocat au Barreau de Paris, décédé en 2003.

— Présentation du livre;
— Lecture;
— Débat;

Vendredi 25 juin à 19 heures
MAISON DU BARREAU
Salle du Barreau
2 rue Harlay 75001 PARIS
(Côté Place Dauphine, derrière le Palais de Justice)

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates : du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix : 495 Euros (voyage en sus)
Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age : garçons et filles de 7 à 12 ans

Direction : Christine HALADJIAN
10 avenue Henri IV - 92190 Meudon
☎ 01. 49. 66. 90. 99
E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie : Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22
MARDI
22 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.973

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

79e ANNEE — N° 20.973

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐԽԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԻ ՀԱՐՑԸ

Թանէր Աքչամ որ ծանօթ է ցեղասպանութեան մասին իր հրատարակութիւններով, գրութիւններով, ելոյթներով, կանոնաւորապէս կ'աշխատակցի Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին: Յունիս 11ի թիւին մէջ գրած է թրքական արխիւներու մաքրագործուած ըլլալու փաստերուն մասին: Խնդրոյ առարկայ արխիւները, սպասելի է որ կը վերաբերին Հայկական ցեղասպանութեան եւ անհամաձայնութեան մնայուն նիւթ են Թուրքերու, թրքական տեսակէտը պաշտպանողներու եւ միւս պրպտողներուն միջեւ:

Թ. Աքչամի նշուած յօդուածը այդ արխիւներուն վերաբերող մաքրագործումի տասնեակ մը պարագայ կը թուէ: Հեղինակը կ'ըսէ թէ տուեալ իր ունեցած փաստերէն կատարուած ընտրանի մը միայն կը ներկայացնէ: Տրուած տասնին մէջ կան Հայկական Հարցին մասին իր հատորներուն մէջ արդէն նշուածներ, կան նաեւ ցեղասպանութեան նիւթով Վ. Տատրեանի գործերուն մէջ տեղ գտածներ: Մնացեալը կու գայ թրքական զանազան աղբիւրներէ:

Ա - Պոլսոյ պատերազմական ատեանին առջեւ Իթթիհատի ղեկավարներուն դատին դատախազութիւնը կը յայտնէ թէ Յատուկ կազմակերպութեան (Թէշքիլաթը մահսուսա) եւ Իթթիհատի կեդր. կոմիտէին արխիւը «գողցուած» է: Դատախազը կ'ըսէ նաեւ թէ շրջանի Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնը Ազիզ պէյ Թալաթ փաշայի հրաժարականէն առաջ բազմաթիւ թղթածրարներ առած տարած է ու այդ թղթածրարները չեն վերադարձուած: Տեղեկութեան աղբիւրը դատախազութեան կողմէ ներքին գործերու նախարարութեան ղրկուած պաշտօնական գրութեան տրուած պատասխաններն են ու կարգ մը ամբաստանեալներու հարցաքննութեան ընթացքին ունեցած արտայայտութիւնները:

Բ - Բազմաթիւ յուշագրութիւններու մէջ կը պատմուի թէ Թալաթ փաշա արտասահման խոյս տալէ առաջ, նախ ճամպրուկ մը փաստաթուղթով գացած է Առնաւուտգիւղի ծովեզերքը բնակող մէկ բարեկամին ու այդ փաստաթուղթերը այրած են բնակարանին վարի յարկի օճախին մէջ (Շէվքէթ Սիւրէյյա Այտէմիր, Էնվէր փաշա, հտ. Գ., էջ 468):

Գ - 1926ին Անգարայի Անկախութեան ատեանին մէջ Իզմիրի մահափորձի դատին ամբաստանեալներէն Իթթիհատի Պոլսոյ ընդհ. կեդրոնի անդամ Կոյր Ալի Իհսան պէյ հարցաքննութեան ընթացքին կը յայտնէ թէ ունեցած բոլոր փաստաթուղթերը այրած է (1926 Անգարայի Անկախութեան ատեանը, Իզմիրի մահափորձին ամբաստանագիրը եւ պաշտպանողականներ, բազմացուած պատճէն):

Դ - «1918 Հոկտեմբեր 14ին Ահմէտ Իզզէթ փաշայի կառավարութիւնը կազմուած էր: Իզզէթ փաշա ստանձնած էր նաեւ պատերազմական նախարարութիւնը եւ անմիջապէս կը հրահանգէ Յատուկ կազմակերպութեան (որ նոյն նախարարութեան մէջ քօղարկուած ձեւով «Արեւելեան հարցերու գրասենեակ» կը կոչուէր) որ անմիջապէս վերջ տայ իր գործունէութեան եւ փճացնէ արխիւները (Հիւսամէթթին Էրթիւրք, «Ազգ. պայքարի տարիներուն Յատուկ կազմակերպութիւնը» (մեքենագրուած բնագիր):

Ե - Նախարարներու խորհուրդին դատին 1919 Յունիս 3ի նիստին Թղթատարութեան նախկին նախարար Հիւսէյին Հաշիմ կը յայտնէ թէ պատերազմական նախարարութեան պատկանող փաստաթուղթերը այրած են: Աւելի զատ, հինգերորդ նիստին ալ կը խոստովանի թէ փաստաթուղթերը այրելու հրամանագիր ղրկուած է Զաթալճա:

Զ - Զաթալճայի թղթատարութեան եւ հեռագիրներու նախկին փոխ տնօրէն Օսման Նուրի էֆէնտիի դէմ այս պատճառով դատ կը ձեռնարկուի: Դատը կը սկսի 1919 Օգոստոս 4ին: Մեղադրանքը փաստաթուղթեր այրելուն կը վերաբերի: Ամբաստանեալը կը խոստովանի. «տրուած հրամանին ենթարկուելով որոշ փաստաթուղթեր այրեցի: Վերադասներս իրենց պատասխանատուութեան տակ հրամայեցին սա տարիէն մինչեւ այս տարուան փաստաթուղթերը այրել, ես ալ հրամանը գործադրեցի»: Դատին եզրակացութիւնը ծանօթ չէ (Ալէմտար, 1919 Օգոստոս 5-6):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 19)

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ

Յունիս 18ին Ազգ. Ժողովի Նախագահ Ա. Բաղդասարեանի նախագահութեամբ բացուած է Երեսփոխանական բարեկամութեան հայկական վեհաժողովը: Մասնակցութիւն բերած են շուրջ 25 երկրէ հայ, կամ իրենց երկրին Խորհրդարանին Հայաստանի Ազգ. Ժողովին հետ բարեկամութեան երեսփոխանական խումբին անդամ օտար երեսփոխաններ, դեսպաններ, միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, հիւրեր:

Վեհաժողովին ողջոյնի գիրեր յղած են նախագահ Ռ. Քոչարեան, Գարեգին Բ., վարչապետ Ա. Մարգարեան, ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան: Ելոյթ ունենալով Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան շեշտած է յետագայ գործակցութեան, ատոր համար տեղեկութիւններու փոխանցումին կարեւորութիւնը: Ազգ. Ժողովի Նախագահ Ա. Բաղդասարեան աւարտած համարելով Հայաստանի համար մարդասիրական օժանդակութեան փուլը, ըսած է թէ երկիրը այսուհետեւ զարգացման ծրագիրներու պէտք ունի, որուն մեծապէս կրնայ նպաստել զանազան երկիրներու մէջ խորհրդարանական փորձառութեան տէր Հայերու, բարեկամներու աջակցութիւնը:

Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են նաեւ Համաշխարհային հայկական համագումարի նախագահ Արա Աբրահամեան, Գիտութեան ակադեմիայի նախագահ Ֆ. Սարգսեան:

Առաջին նիստին միաձայնութեամբ ընդունուած է հռչակագիր մը: Հոն ըսուած է թէ «Ողջունելի է նախաձեռնութիւնը, հարկ է սատարել Հայաստանի մէջ ժողովրդավարական հոլովոյթին կատարելագործման, ապահով զարգացման ու բարգաւաճման գաղափարներուն վրայ հիմնուած նոյն վեհաժողովին յետագայ աշխատանքին ու հաւանութիւն տալ վեհաժողովը պարբերաբար գումարելու գաղափարին»:

Միջխորհրդարանական կապերու, գործակցութեան զարգացման, շրջանի խնդիրներուն նիւթով ելոյթ ունեցած է Ազգ. Ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու մշտական յանձնաժողովի նախագահ Ա. Ռուստամեան, ապա նաեւ Ուքրանիայէն երեսփոխան Նուէր Մխիթարեան, Իրանէն Գէորգ Վարդանեան, Վրաստանէն Վան Բայբուրդեան եւ Վախթանգ Կոլբայա, Ռումանիայէն, Էստոնիայէն, Կիպրոսէն, Լիբանանէն երեսփոխաններ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ՝ ՀՐԱՄՄԵՑԷ՛Ք

Մոնտի Թղթակիցը (Յունիս 20/21) կը հաղորդէ որ Պրիւքսէլի մէջ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը ճշդուած է նըպաստաւոր ձեւով: Հակառակ այն ընդդիմութեան որ կը տիրէ Միութեան կարգ մը երկիրներուն մէջ, 25երու պետական ղեկավարները հաստատած են վեհաժողովին (Պրիւքսէլ, Յունիս 18) իրենց եզրակացութիւններուն մէջ որ բանակցութիւնները պիտի բացուին «առանց պայմանաժամի», եթէ հաստատուի, Դեկտեմբերին որ «Թուրքիա գոհացում կու տայ Գոփընհակընի չափանիշներուն»: Այս չափանիշները կը ճշդեն այն սկզբունքները, զորս պէտք է ընդունի ուեւէ նոր անդամ, մանաւանդ ժողովրդավարութեան, մարդկային իրաւանց եւ ազատութեան մարզերուն մէջ: 25երը շեշտակի կերպով ողջունած են թրքական կառավարութեան բարենորոգումները: «Եւրոպական Խորհուրդը գոհ է Թուրքիոյ իրագործած գլխաւոր յառաջդիմութիւններէն բարենորոգումներու ճակատին վրայ, ի մասնաւորի սահմանադրական կարեւոր փոփոխութիւններէն, որոնք մեծ տարողութիւն ունին: Կ'ողջունէ մնայուն ջանքերը թուրք կառավարութեան՝ գոհացում տալու Գոփընհակընի չափանիշներուն»: Տարւոյն վերջը, Խորհուրդը որ որոշումը պիտի տայ «Փրոտի յանձնախումբին», տեղեկագրին հիման վրայ, որ պէտք է յանձնուի իր պաշտօնին վերջաւորութենէն առաջ, այսինքն Հոկտեմբերի վերջ: Կիւնթէր Վերհէօկըն, որ տեղեկագրին հեղինակն է, յայտարարած է «եթէ Եւրոպական Միութիւնը առկախէ Թուրքիոյ արդիականացման, ժողովրդավարացման եւ ազատականութեան գործընթացը, հագիւ սկսած, ողբերգական սխալ մը կ'ըլլայ»: Աւստրիա մեծ ջանք թափած է որ ուշացնէ այդ գործընթացը, բայց Եւրոպական հարցերու իրլանտացի նախարարը դիտել տուած է որ «յանձնառութիւն մըն է զոր ստանձնեցինք Թուրքիոյ նկատմամբ Գոփընհակընի ժողովին եւ խոստում մըն է, զոր Եւրոպական Միութիւնը պէտք է յարգէ»:

Թուրքիոյ եւրոպական կոչումը, վերահաստատած է Եւրոպական ընտրութեան սկիզբը Ժագ Շիրաք: Բայց, տեղւոյն վրայ, Ֆրանսա, Շիրաք հոսանքին դէմ է: Իւ. Էմ. Փէ.ն եւ իր նախագահը՝ Ա. Ժիւփէ, Ֆր. Պայրուի Իւ. Տէ. Էֆ.ը դէմ են: Ընկերվարականները տարակարծիք են: Այս դիրքերը արդէլք եղան որ ինքնիշխան եւ ծայրայեղ աջ կուսակցութիւնները շահագործեն մեծամասնութեան մը նախզգուշութիւնները Թուրքիոյ նկատմամբ:

Եւրոպական Միութեան համար Ազգ. Ժողովի պատուիրակութեան Իւ.Էմ.Փէ. նախագահը՝ Փիէր Լըքիյէ կը կրկնէ որ Թուրքիոյ անդամակցութեան մերժումը «հակասական է» եւրոպական քաղաքական միութեան մը գաղափարին հետ: Աւելցուցած է որ Սեպտեմբեր 13ին խումբ մը երեսփոխաններու հետ Թուրքիա պիտի երթայ: Թրքական դիրքը ամրապնդուած էր վերջերս, քիւրտ 4 երեսփոխաններու ազատ արձակումով եւ Սթրազպուրկի մէջ հրապարակումով չարչարանքի դէմ տեղեկագրով մը: Արձագանգելով հարաւ-արեւելեան շրջանը կատարած այցելութեան մը, մասնագէտները գտած են որ «նկատի առնուած իրողութիւնները քաջալերական են»: Բայց, չարչարանքի կիրարկումի մարզին մէջ, սեռ յառաջդիմութիւններ պէտք է ըլլան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԻԶՄԻՐ չորս յաջորդական ռմբափորձեր գործուած են Յունիս 18-ին, թեթեւօրէն վիրաւորելով երկու հոգի: Այս արարքները կը գործուին ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովին (Յունիս 28/29) նախօրեակին:

ԻՐԱՔԻ մէջ, առեւանգուած է հարաւկորէացի մը եւ Ալ-Քաիտայի կապուած շարժում մը կը սպառնայ գլխատել եթէ Հարաւային Քորէա չքաշէ իր զօրքերը (600 զինուոր): Սէուլ վճռած է տեղի չըտալ եւ յայտարարած է որ նոր զօրքեր ալ պիտի ղրկէ: Կ'ըսուէր թէ ուրիշ պատանդներ ալ առնուած են:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ծաւալուն գործողութեան մը ձեռնարկած են Յունիս 19ին Ֆալուճայի վրայ, որու հետեւանքով 20 մեռեալ կայ առնուազն: Ըստ Ամերիկացիներուն, գործողութեան թիրախն էին օտար կռուողները, մինչ Իրաքցիները յայտարարած են որ մեռնողները բնակիչներ էին, կային մանաւանդ կիներ եւ երախաներ: Ամերիկացի զօրավարը՝ Մարք Քիմեթ ըսած է թէ համախմբման ուժերը յարձակման մը անցած էին Զարքաուիի ցանցին մէկ թաքստոցին դէմ, այսինքն Ալ-Քաիտայի հետ կապ ունեցող ցանցի մը:

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ սպաննած է սալաֆիստ շարժումին ղեկավարը եւ գըլխաւոր այլ պետեր, Յունիս 18ին: Ըստ ալժերական իշխանութիւններուն, Աքֆատուի լեռնային շրջանին մէջ է, լայնածաւալ գործողութեան մը ընթացքին, որ Ապու Իպրահիմ Մուսթաֆա շարժումին «էմիր»ը սպաննուած է եւ ամբողջ ղեկավարութիւնն ալ հիմնովին չէզոքացուած:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ իրաւարար ատեանը, Յունիս 18ին, հաստատած է քարիւղի ռուսական Եուկոս խումբի դատապարտումը՝ տուրքերու նախարարութեան վճարել 3,4 միլիառ տոլարի յետնեալ պարտք, 2000ի հաշւոյն: Պուտին ուզած է վստահեցնել ներդրում ընողները, յայտարարելով որ Կրեմլին ջանք պիտի թափէ սնանկութեան առաջքը առնելու համար, բայց, ըստ մասնագէտի մը «սնանկութեան մը պարագան չէ բացառուած»:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Յունիս 18ին, Եւրոպական Միութեան 25երը կրցան ծայրը ծայրին համաձայնութեան մը յանգիլ Եւրոպական Սահմանադրութեան շուրջ: Կը մնայ որ այս համաձայնութիւնը վաւերացուի անդամ երկիրներու կողմէ կամ Խորհրդարանի միջոցաւ, կամ՝ հանրաքուէի: Ինը երկիրներ՝ Մեծն-Բրիտանիա, Իրլանտա, Դանիա, Պելժիա, Լիւքսամպուրկ, Հոլանտա, Փորթուկալ, Սպանիա եւ Չեխիա հանրաքուէ մը կը նախատեսեն: Միւսները կը վարանին տակաւին, յաճախ Խորհրդարանի դրութիւնը կը նախընտրեն: 450 միլիոն Եւրոպացիներու համար շարադրուած, 4 բաժիններէ բաղկացած, 300 էջնոց այս Սահմանադրութիւնը գործադրութեան կը դրուի 2009ին:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱ առեւանգուած ամերիկացի պատանդը գլխատուած է Յունիս 18ին իսկ, երբ վերջ գտած էր տրուած 72 ժամուան պայմանաժամը: Փօլ Մարշալ Ճոնսըն գլխատուած է Ալ-Քաիտայի մօտ խմբակի մը կողմէ: Միւս կողմէ, Սաուտի Արաբիոյ իշխանութիւն-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 125-ԱՄԵԱՅ ՓԱՌԱՀԵՂ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՇՈՂԻԿ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
ԷՄՄԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

«Դպրոցասէր Տիկնանց» վարժարանը իր բնորրանից բռնագաղթուած եւ Սփիւռքում գործող այն եզակի կրթօճախներից է, որը 40 տարի Կ. Պոլսում գործելուց յետոյ իր արգասաբեր գործունէութիւնը եւ սրբազան առաքելութիւնը աւելի քան 75 տարի շարունակում է արտասահմանում: Վարժարանը համաքայլ է ընթացել եւ այսօր էլ շարունակում է համաքայլ լինել հայ ժողովրդի պատմութեան հետ՝ կիսելով նրա ամբողջ կորուստներն ու ձեռքբերումները:

Վարժարանի երկարակեցութիւնը եւ յարատեւութիւնը առաջին հերթին պայմանաւորուած է այն մեծ գաղափարի տեսլականով, որ իրենց առջեւ դրել էին նրա աննկուն հիմնադիրները՝ յաղթահարելով քաղաքական, նիւթական ու բարոյական տարաբնոյթ խոչընդոտներ: Այդ մասին «Դպրոցասէր»ի 120ամեակին նուիրուած տեղեկագիրը արձանագրում է. «...Այս յաջողութիւնը կարելի եղած է ձեռք ձգել շնորհիւ անցեալի պատկառելի մտաւորականներու, նուիրեալ տնօրէններու, անձնուէր ուսուցիչներու, ձեռնհաս խնամակալներու, եւ հայ ժողովուրդի աննկուն կամքին եւ այս փաղանգին միակամ ու հաւաքական ջանքերուն» (Դպրոցասէր. 120ամեակ, Tebrotzassère. 120ème anniversaire, Փարիզ, 1999, էջ 34):

«Դպրոցասէր»ը 1863 Թուականին հռչակուած Ազգային սահմանադրութեան անմիջական արդիւնքն է, որն իր հիմնադրոյթներում կարեւոր տեղ է յատկացրել աղջիկների կրթութեան ու դաստիարակութեան գործին: Մինչ սահմանադրութիւնը Արեւմտեան Հայաստանում եւ Թուրքիայի հայաշատ բնակավայրերում գրեթէ անտեսուած էր աղջիկների դաստիարակութեան ու կրթութեան գործը: Սահմանադրական շարժումը մտաւորական կանանց առաջին մտահոգութիւնը դարձրեց Կ. Պոլսում հայ կնոջ ազատութեան իրաւահաւասարութեան ու կրթութեան իրականացման հրատապ խնդիրը: Այդ շարժման ջահակիրը դարձաւ արեւմտահայ գրական եւ հրապարակախօսական մտքի երեւելի ներկայացուցիչներից մէկը՝ Սրբուհի Տիւսաբը (Վահանեան): Ժամանակի հրամայականն էր պատրաստել կին ուսուցիչներ, որոնք պէտք է մեկնէին Արեւմտեան Հայաստանի գաւառները եւ Թուրքիայի հայաշատ բնակավայրերը բարելաւելու հայ կնոջ բարոյահոգեբանական վիճակը, բարձրացնելու նրա հոգեմտաւոր մակարդակը: Սա է եղել վարժարանի հիմնադիրների գերագոյն նպատակը եւ վարժարանի հիմնական ուղղութիւնը, որն, ըստ էութեան, յաջողութեամբ իրագործուել է:

Այսպէս, 1879 Թուականի Մայիսի 1ին Կ. Պոլսի Օրաթագիւղի Հռիփսիմեան վարժարանի երեք շրջանաւարտ օրիորդներ՝ Նուրիկ Սիմոնեան, Թագուհի Պալթազարեան, Արմաւենի Սահակեան-Մինասեան, դարձան «Դպրոցասէր Տիկնանց» ընկերութեան հիմնադրման նախաձեռնողները: Նրանք իրենց շուրջ համախմբեցին Կ. Պոլսի առաջադէմ տիկնանց՝ Նոյեմի Գարամաճեան, Աննիկ Զայեան, Ակուլինէ Ճելալեան-Պոյաճեան, Անայիս եւ շատ ուրիշներ: Իսկ այդ ազգանուէր գործի անմիջական կազմակերպիչներն էին Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանը, Գ. Ներշապուհը, Նազըլ Վահանը (*), Սրբուհի Տիւսաբը եւ այլք: 1879 Թուականի Նոյեմբերի 5ին «Դպրոցասէր Տիկնանց» ընկերութեան ընդհանուր ժողովի որոշմամբ Օրթագիւղի մի փոքրիկ տնակում ընկերութիւնը բացեց իր վարժարանը, որտեղ տարէցտարի աւելանում էր թէ՛ սովորողների եւ թէ՛ վարժուհիների թիւը: 1880ին սովորողների թիւը 20ից հասել էր 35ի: Վարժարանի ուսուցիչները հիմնականում ընկերութեան անդամներ էին, որոնք ձրի կրթում ու դաստիարակում էին հայկական տարբեր գաւառներից եկած աղջիկներին: «Դպրոցասէր»ը այսօր էլ առաջնորդւում է «Դպրոցը կեանքի համար է» սկզբունքով, որը բնորոշում է ինչպէս վարժարանի կրթադաստիարակչական ուղղութիւնը, այնպէս էլ սահմանում նրա հետեւեալ նպատակը.

- Աղջիկները պատրաստել տիպար կին եւ մայր ըլլալու կոչումին:
- Զանոնք օժտել բոլոր այն ծանօթութիւններով, որոնցմով հնարաւոր պիտի ըլլայ զիրենք ինքնաբաւ դարձնել:
- Ամուր պահպանել անոնց մէջ ազգային ոգին:
- Արթնցնել անոնց մէջ շահագրգռութիւնը հանրային պարտականութիւններուն համար (Տեղեկագիր Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան 1927-1928, Փարիզ, 1928, էջ 15):

Վարժարանում դաստիարակութեան այս ոգին աղջիկներին հաղորդւում էր օրուայ բոլոր պահերին: Ուսուցման բովանդակութիւնը, ուսումնական յայտագիր-ծրագիրը եւ դպրոցի ներքին կեանքը ներդաշնակօրէն ձգտում էին այս նպատակի իրագործմանը: Մշակուեց նաեւ յատուկ կանոնադրութիւն, ըստ որի ծնողները եւ խնամակալները պարտաւորւում էին հատարել վարժարանի հետեւեալ պահանջները.

- Մինչեւ ուսումնական տարուայ վերջ աղջիկները պարտաւոր էին մնալ դպրոցում՝ բացառութեամբ հիւանդութեան եւ ...տառոց դէպքերի:
- Դպրոցն աւարտելուց յետոյ աղջիկներն առնուազն հինգ տարի չափաւոր աշխատավարձով պէտք է աշխատէին հայրենակ որեւէ գաւառում:
- Պայմանները խախտող ծնողները կամ խնամակալները պարտաւորւում էին ընկերութեանը վճարել 12 Թուրքական ոսկի՝ փոխհատուցելով երեխաների համար կատարած ծախսերը:
- Այն ծնողները, որոնք իրենց երեխաներին հանում էին առաջին դասարանից, պէտք է վճարէին 3 ոսկի, չորրորդ դասարանից՝ 8, հինգերորդ դասարանից՝ 12 ոսկի. Հարկատուգանային ընդունած այսօրինակ կարգերը բուն էութեամբ հետամուտ են եղել աղջիկների կրթութիւնը դարձնել գերնպատակ ու պարտաւորեցնող պահանջ, որ իւրայատուկ էր բոլոր տիպի մասնաւոր դպրոցներին:

1888 Թուականից «Դպրոցասէր»ն իր գործունէութիւնը առաւել բարձր խանդավառութեամբ ծաւալեց Կ. Պոլսի Գումգափու Թաղամասում: Վարժարանի կատարած աշխատանքները շուտով պսակւեցին յաջողութեամբ: Շուրջ 300 ուսուցիչներ թողնելով մայրաքաղաքի բարեկեցիկ կեանքը Կ. Պոլսից մեկնեցին դէպի գաւառները եւ գիտակցելով ուսուցչի կոչումը՝ որոշեցին ապրել ու կիսել ժողովրդի ճակատագիրը: Իրենց հերթին վարժարանի շրջանաւարտները կրթական գործին ծառայելու հոգածութեամբ տոգորուած նոյնպէս մեկնեցին գաւառները եւ տարիներ շարունակ նուիրուեցին մանուկների դաստիարակութեան ազգանուէր գործին: Այդ կապակցութեամբ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը գրում է. «Դաստիարակի գործն արդարեւ դժուարին է. կարի դժուարին է դաստիարակութեան ընկերութեանց գործն, երբ խնդիրն ոչ այնրան ձրի յոյս ծաւալելու որքան աղջկանց ձրի մանկավարժութիւն ուսուցանելու վրայ է» (Ե. Տէմիրճիպաշեան, Գրական իմաստասիրական շարժում, Կ. Պոլիս, 1883, էջ 68):

1895-1896ԹԹ. հայկականոյան զուածային ջարդերից յետոյ համիտեան բռնակալութիւնը բազմաթիւ հայկական դպրոցների հետ փակեց նաեւ «Դպրոցասէր»ի դռները: Սակայն 1908ին Օսմանեան սահմանադրութեան հռչակումից անմիջապէս յետոյ, նախկին անդամների եւ համակիրների նախաձեռնութեամբ ընկերութիւնը վերակազմուեց, որն էլ իր հերթին կրկին վերաբացեց վարժարանը:

1909 Թուականի Ատանայի ջարդերից յետոյ «Դպրոցասէր»ը իր խնամակալութեան տակ վերցրեց 30 որբուհիների կրթութեան գործը, որոնք յետագայում դարձան որակեալ մասնագէտ ուսուցիչներ:

1915ին առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին արեւմտահայութիւնը ապրեց անասելի ողբերգութիւն: «Դպրոցասէր Տիկնանց» ընկերութեան անդամները ամէնուր հալածուեցին, սակայն վարժարանը բաց պահեց իր դռները եւ պատսպարեց ցեղասպանութիւնից մազապուրծ եղած որբերին: Այսպէս, «Դպրոցասէր»ը պահելով հանդերձ վարժարանը, բացեց նաեւ նախակրթարան ու մանկապարտէզ-ծաղկոց՝ իր յարկի տակ ընդունելով նաեւ 5 որբ աղջիկների խնամակալութիւնը: 1918ին՝ զինադադարի նախօրեակին, վարժարանն ընդունեց եւս 30 որբուհիներ, որոնց խնամակալեց ու դաստիարակեց բարձր պատրաստակամութեամբ: Նշենք նաեւ, որ վարժարանի տնօրէնի պաշտօնը վարում էր ...ինի յայտնի մանկավարժ Պօղոս Գէորգեանը:

1922 Թուականին Թուրքական զօրքերի առաջխաղացումը և Իզմիրի աղէտը պարտադրեցին, որպէսզի «Դպրոցասէր»ը փակի իր հաստատութիւնը: Վարժարանի խնամքի տակ գտնուող որբուհիներին ազգային բարձր իշխանութիւնների հրահանգով, ընկերութիւնը յանձնեց Նիր Իսթ Ռիլիֆին: Սակայն 1923ին ընկերութիւնը իր գործունէութիւնը ծաւալեց Յունաստանի Սելանիկ քաղաքում, որտեղ մէկ տարի գործելուց յետոյ տեղափոխուեց Մարսէյլ: 1924ին վարժարանը վերաբացուեց իր բոլոր բաժիններով՝ մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ արհեստանոց: 1926Թ. Հոկտեմբերի 1ին ստեղծուեց վարժարանի ընդհանուր վարչութիւն, որին անդամակցում էին՝ Նուրիկ Սիմոնեանը, Թագուհի Պալթազարեանը, Ակուլինէ Մուրատը, Սոֆի Սահաթճեանը եւ Մէրի Թէքէեանը (Տեղեկագիր Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեան 1927-1928, Փարիզ, 1928, էջ 13): Վարժարանի տնօրէնութիւնը յանձնուեց Վահագն Իչգալացեանին, որն աւելի քան 20 տարի ղեկավարեց «Դպրոցասէր»ը: Իսկ 1928ին «Դպրոցասէր»ը վերջնականապէս հաստատուեց Փարիզի արուարձաններից մէկում՝ Ռենսիում, բարեգործ Տիգրան Քելեկեանի նուիրած յարմարաւէտ շէնքում:

Վարժարանի կենտրոնական վարչութիւնը մշակեց իր նոր ծրագիր-կանոնագիրը, որը ճանաչուեց Ֆրանսիական իշխանութիւնների կողմից: Կենտրոնական վարչութեան գործունէութիւնը արտօնագրուեց 1927Թ. Հոկտեմբերի 22ի պաշտօնագրով (Թուահամար՝ 161803), իսկ ընկերութեան հրապարակային ճանաչումը հրատարակուեց 1928Թ. Յունուարին «Պաշտօնական Թերթ»ում (նոյն տեղում, էջ 14):

1939Թ. փարիզեան գործունէութեան շրջանում «Դպրոցասէր»ը տուեց իր առաջին շրջանաւարտները, որոնց գերակշիռ մասը համալրեց վարչութեան խնամակալութիւնը եւ դպրոցի մանկավարժական եւ վարչական մարմինը:

Պատերազմի տարիներին՝ աշակերտների սակաւութեան պատճառաւ, գործում էր վարժարանի միայն գիշերօթիկ բաժինը: 1945 Թուականին «Դպրոցասէր»ը պետական արտօնագրով վերջնականապէս վերածուեց երկրորդական վարժարանի, որի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ 1948ին դպրոցական շէնքի ընդհանուր վերանորոգումից յետոյ: «Դպրոցասէր»ը գործում է Ֆրանսիական երկրորդական վարժարանների (գոլէժ) ծրագրին համապատասխան, բացի նախակրթարանի բոլոր կարգերից, ունի նաեւ լրացուցիչ կարգ, ուր աւանդւում են աշակերտների ընդհանուր զարգացմանը նպաստող գիտութեան ճիւղեր եւ ուսումնական առարկաներ:

1950-1952ԹԹ. վարժարանի տնօրէնութիւնը վարել է Էլիզ Այվազեանը, իսկ 1954-1981ԹԹ. այդ պաշտօնը բարձր պատասխանատուութեամբ վարել է Հռիփսիմէ Գարագաշեանը:

1982ին վարժարանի տնօրէնութիւնը ստանձնել է Սիլվա Գարակիւլեանը: Նոյն տարում վարժարանում բացուեց երկսեռ մանկապարտէզի բաժինը, սահմանուեց նաեւ փոխադրական միջոցների դրութիւն, որը հնարաւորութիւն ստեղծեց, որպէսզի հեռաւոր արուարձաններից վարժարան յաճախեն աւելի մեծ թուով աշակերտներ:

1988ին վարժարանի նախակրթարանի առաջին դասարանը (Սէ.Փէ.), պահանջուած պայմանները լրացնելուց յետոյ, Ֆրանսիայի կրթութեան նախարարութեան կողմից ստացաւ համապատասխան պայմանագիր (գոնթրա սէմփլ): Նախակրթարանի միւս երեք դասարանները կրթութեան նախարարութեան հետ համապատասխան պայմանագրեր կնքեցին 1992-1994 Թուականներին: Հէնց այս շրջանում էլ փակուեց վարժարանի գիշերօթիկ բաժինը:

1996 Թուականին վարժարանի միջնակարգ բաժնի առաջին դասարանը (վեցամեայ), իսկ 1997ին երկրորդ դասարանը (հինգամեայ) կրթութեան նախարարութեան կողմից ստացան պայմանագիր՝ գոնթրա տ'ասոսիասիոնը: 1998 Թուականին Ֆրանսիայի կրթութեան նախարարութիւնը անցկացրեց մանկավարժական եւ վարչատնտեսական մանրազնին ստուգումներ, որից յետոյ «Դպրոցասէր»ը հաստարմագրուեց եւ միաժամանակ ապահովեց միջնակարգի երրորդ դասարանի (չորսամեայ) պայմանագիրը:

1997 Թուականին «Դպրոցասէր»ը լոյս ընծայեց մանկական գրքերի առաջին, իսկ 1999ին երկրորդ հրատարակութիւնները: Աշակերտների նախաձեռնութեամբ լոյս տեսաւ վարժարանի առաջին պատմական նշանակութիւն ունեցող ձայնասկաւառակը՝ Սէ.Տէ.ն:

Իր 125ամեայ պատմութեան ընթացքում «Դպրոցասէր»ը տուել է բազմաթիւ ուսուցիչների ու տնօրէնների պատկառելի սերունդ: Իր գործունէութեան առաջին շրջանում (1879-1924ԹԹ.) վարժարանում իբրեւ ուսուցիչներ ու մանկավարժներ աշխատել են անուանի մտաւորականներ Եղիշէ Արք. Դուրեանը, Դանիէլ Վարուժանը, Սիպիլը (Զապէլ Ասատուրը), Տիգրան Չէօկիւրեանը, Յովհաննէս Հինդլեանը, Յովհաննէս Գուրգէնը, Միհրան Յովհաննէսեանը, Գարեգին Գավաֆեանը եւ այլք:

«Դպրոցասէր Տիկնանց» ընկերութեան կազմում իբրեւ խնամակալուհիներ իրենց եռանդուն գործունէութեամբ աչքի են ընկել Սրբուհի Կուրտիկեանը, Երմոնէ Ռուբէնը, Մաննիկ Խոճասարեանը, Զարուհի Պահրին, բանաստեղծուհի Անայիսը (Եփիմէ Աւետիսեան) եւ այլք: Քառասուն երկար ու ձիգ տարիներ ընկերութիւնը բացառիկ հետեւողականութեամբ ղեկավարել է «Դպրոցասէր»ի շրջանաւարտ Ակուլինէ Ճելալեան-Պոյաճեանը՝ ազգային նկարագրի տէր մի կին, որը բազմիցս եղել է Միացեալ-Նահանգներում եւ Միջին Արեւելքի երկրներում, կազմակերպել է հանգանակութիւններ, ապահովել ոչ միայն ընկերութեան նիւթական վիճակը, այլեւ վարժարանի աշխատանքներն ու սանուհիների բարեկեցիկ կեանքը:

Արտասահմանում վարժարանի ուսուցչական մարմինը համալրել են այդ շրջանի երեւելի կանայք ու մտաւորականներ՝ Թագուհի Աճէմեան, Լուիզ Փափազեան, Էլիզ Հազարապետեան, Սիլվա Էլմասեան, Սոնա Վրթանէսեան, Անի Կամիրեան, Ահարոն Տատուրեան, Մկրտիչ Պարսամեան, Աշոտ Պատմագրեան, Հրանդ Աճէմեան եւ այլք:

Իր պատմական զարգացման տարբեր շրջաններում «Դպրոցասէր»ն ունեցել է տնօրինութեան մի քանի շրջան՝ կերտելով տնօրէն մանկավարժների մի փառաւոր հեղ բոյլ՝ Պօղոս Գէորգեան, Վահագն Իչգալացեան, Թովմաս Պոյաճեան, Էլիզ Այվազեան, Հռիփսիմէ Գարագաշեան, Կարապետ Տագէսեան, Սիլվա Գարակիւլեան, որոնք իրենց անսահման նուիրումով, ազնուական նկարագրով եւ ազգային կերտուածքով դասական օրինակ են հանդիսանում վարժարանի գալիք սերունդների համար:

«Դպրոցասէր»ն այսօր 125 տարեկան է և դա մեծ յաղթանակ է նրա համար, քանի որ շարունակում է գոյատեւել ու վառ պահել յոյսի և լոյսի այս վառարանը: Նրա անցեալը հարուստ է հայ ժողովրդի համար ողբերգական իրադարձութիւններով, երբ այդ դժնդակ օրերին օսմանեան կայսերապետութեան լծի տակ վարժարանը գերագոյն նպատակ ունէր ուսուցիչներ պատրաստել արեւմտահայ գաւառների համար եւ հայ մանուկներին տալ առողջ եւ հայեցի դաստիարակութիւն, որպէսզի Սփիւռքի նորահաս սերունդը զանեայ իր լեզուի ու մշակոյթի արժանի կրողը՝ քաջ գիտակցելով, որ հայակերտման ու հայապահպանման միակ երաշխիքները լեզուն եւ մշակոյթն են:

(*) Նազըլ Վահանը Սրբուհի Տիւսաբի մայրն է, այդ շրջանի նշանաւոր կանանցից մէկը, որը գիտէր մի շարք օտար լեզուներ, յայտնի է իբրեւ հասարակական-ղաքական գործիչ:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԱՅՍՕՐ ԱԼ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

Յունիս 8-11 Գոլէժ տը Ֆրանսի մէջ միջազգային գիտաժողով մը տեղի ունեցաւ. մասնակցեցան տարբեր երկիրներու գիտնականներ: Նիւթը խորագրուած էր. «Տիեզերագիտութիւն՝ պատահարներ եւ հարցեր»: Փորձ պիտի ըլլար տիեզերքին ու տիեզերական մարմիններուն ծագումին առընչուած զանազան պարագաներ հասկնալու:

Անցեալ դարուն յիսունական թուականներուն Վիկտոր Համբարձումեան այս մարզին մէջ նոր գաղափար մը առաջարկած էր, ըսելով որ երիտասարդ ծիր կաթինները կը ձեւանան ուրիշ ծիր կաթիններու կորիզներէն ծայթքած նիւթէն: Իսկ գիտական հանրութիւնը երկար ատենէ ի վեր ընդունած է որ ծիր կաթիններու լուսապատկերին մէջ գիծերու դէպի կարմիր շեղումը նշան է տիեզերքի ընդարձակման: Գիտական գրականութեան մէջ այս երեւոյթը կը կոչուի «կարմիր շեղում»:

Վերոնշեալ գիտաժողովին հիմնական նպատակներէն մէկն էր բացատրել թէ ինչպէս նոյն հեռաւորութեան վրայ գտնուող ծիր կաթիններ որոնք առընչըւած են իրարու, կը տարբերին իրենց կարմիր շեղումներով: Այս արտասովոր երեւոյթը մեկնաբանելու համար յայտնի աստղագէտ Պըրպիճ զանազան առիթներով ու փակման նիստին եւս քանիցս յիշեցուց Վ. Համբարձումեանի գաղափարներուն կարեւորութիւնը, այս հարցերուն լուծումին համար: Նաեւ առաջարկեց որ ծիր կաթիններու կորիզներուն ժայթքերուն տրուի «Համբարձումեանի պատահարներ» անուանումը: Ինչպէս չեշտեց այդ հռչակաւոր գիտնականը, նոյնիսկ կէս դար ետք հայ աստղագէտին գաղափարները կը պահեն իրենց այժմէական բնոյթը:

ՀԱՅԿ ՀՍ

ԱՐԱ ՌԱԼՖ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱԲԱՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵՍՐՈՊԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Հայկական Մատենաշար
«Գալուստ Կիւլպէնկեան»
Հիմնարկութեան
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւն

Անթիլիաս, Լիբանան 2004

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՊՈՒ ՂՐԱՅԻՊԸ ՆՄԱՆ ԷՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒ

Շաբաթներէ ի վեր Իրաքի Ապու Ղրայիպ բանտին մէջ կիրարկուած չարչարանքներու գայթակղութիւնը ցնցած է Սպիտակ Տունը: Կատարուածին բացայայտումը ճեղքեր պատճառած է մեծ թիւով Ամերիկացիներու հաւատքին մէջ, իրենց երկրին Իրաքեան միջամտութեան մասին: Կը պահանջուի որ հետաքննութիւն բացուի ու Պուշի գործակիցներէն մէկ քանին հրաժարին:

Այս նիւթով բարձրացած աղմուկին մէջ ուշադրութենէ վրիպեցաւ հարցումը թէ ի՞նչպէս կարելի եղած էին նման արարքներ: Մինչդեռ ամերիկեան բանտերու նախկին բանտարկեալներու, պատժական արդարութեան մասնագէտներու համաձայն, դէշ վերաբերումը որուն ենթարկուեցան իրաքցի բանտարկեալները, շատ սովորական բաներ են ամերիկեան արգելարաններուն մէջ:

Ամերիկեան բանտային կեանքին մասին ուսումնասիրական հատորի մը մէջ Ա. Էլսնէր գրած է թէ բանտարկեալներուն մերկութիւնը այդ հաստատութիւններուն մէջ, ինչպէս էր պարագան Ապու Ղրայիպի, նուաստացումի եւ պատիժի ընթացիկ միջոց է. նոյնպէս շուներու գործածութիւնը, վախցնելու եւ խածնել տալու նպատակով: Սեռային չարչարանքներն ալ յաճախակի կերպով կը կիրարկուին թէ՛ բանտարկեալներու միջեւ, թէ՛ անձնակազմին կողմէ:

Իրաքեան բանտին երկու հսկիչները որոնք սեռային չարչարանք կիրարկած ըլլալու ամբաստանութեամբ պիտի դատուին, նախապէս աշխատած են ամերիկեան բանտերու մէջ: Անոնցմէ մէկը հրաժարելու պարտաւոր մնացած էր երբ բանտարկեալ մը ամբողջովին մերկ շղթայուած էր աթոռի մը ու 16 ժամ ձգուած այդ վիճակին մէջ, ապա մահացած: Հրաժարելէն ետք նոյն պահակը մաս կազմած էր բանտերու համար աշխատող ապահովութեան սեփական ընկերութեան մը:

Այսօր ԱՄՆ-ու բանտերուն մէջ շուրջ 2,1 միլիոն բանտարկեալ կայ: Ասիկա հինգէն տասնապատիկ աւելի բարձր է համեմատութեամբ աշխարհի որեւէ՛ ժողովրդավարութեան: Թէքսասեան բանտի մը մէջ երեք տարի արգելափակուելէ ետք ազատ արձակուած մը կ՚ըսէ թէ ամէն անգամ երբ բռնաբարուած է ուրիշ բանտարկեալներու կողմէ եւ գանգատած է բանտապահներուն, անոնք ծաղրած են զինք: Մերկ ձգուիլն ալ ընթացիկ կիրարկում եղած է: Միայն, հարցը հոն է որ գործուած այդ բրտութիւններուն որպէս փաստ, որեւէ լուսանկար չկայ ու նման ամբաստանութիւններու դէմ Թէքսասի պատժական արդարութեան նախարարութեան բանբերը կրնայ յայտարարել. «Մենք մեր պաշտօնը կը կատարենք առանց նուաստացնելու բանտարկեալները, առանց դիմելու անմարդկային ձեւերու»:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԻՒՆ

«ԷՕՐՕ-ՊԱՂԵՍՏԻՆ» ընտրական ցանկը, Եւրոպական ընտրութեան, զոր կը գլխաւորէին փիրաքոյժ Օպէրլէն և երգիծական արուեստագէտ Տիէտոնէ, ընդվզեցուցած է նախարարուհի պատուիրակ Նելլի Օլէն, որովհետեւ ըստ իրեն այդ ցանկը ատելութիւն կը հրահրէ արուարձաններու մէջ: Ընդվզումը ծագած է անկէ որ, տեղ-տեղ՝ օրինակ Կառժ-լէ-Կոնէս, ձայներու 10,75%ը ստացած է: Ցանկին անդամները բողոք ներկայացուցած են այդ զրպարտիչ արտայայտութիւններուն համար:

***

ԳԼՐԳ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ վարած ԷՄ. Ժէ. ԷՄ. Միրաժ քազինոներու ամերիկեան խումբը գնած է 7,9 միլիառ տոլարի (6 միլիառ Եւրօ) Մանտալէյ Ռիզըրթը, որու շնորհիւ կը դառնայ խաղի ճարտարարուեստի համաշխարհային պարագլուխը: Առաջին անգամն է որ նման տարողութեամբ գործողութիւն մը կը կատարուի այս մարզին մէջ (Յունիս 15էն 16ի գիշերը):

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

«ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ»

ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ծանօթ ազգային հանրային ու կուսակցական ղեկավար ընկեր Հայկաշէն Ուզունեանի յուշագրական գիրքը անցեալ շաբաթ լոյս տեսաւ Երեւանի «Ազգ» օրաթերթի տպարանէն: Գիրքը կ՚ընդգրկէ հեղինակին կեանքին պատանեկութեան եւ վաղ երիտասարդութեան տարիները Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութենէն ներս: 323 էջերով ու աւելի քան 70 լուսանկարներով, հեղինակը կը ներկայացնէ իր ուսուցիչներն ու դասընկերները, եւ աւելի ուշ, որպէս կրթական այդ հաստատութեան պատասխանատուներէն՝ իր փորձառութիւնները, բնականաբար անդրադառնալով նաեւ վերջերս Մելգոնեան կրթարանը փակելու որոշումին:

Հ. Ուզունեան անդամ եղած ըլլալով ԹՄՄ Հիմնադիրներու ամբոխին եւ տարիներով մաս կազմած ըլլալով ՌԱԿ Կեդրոնական Վարչութեան ու ՀԲԸՄ-ի Կեդրոնական Վարչական Ժողովի դիւաններուն, ունի աւելի քան 60ամեայ լայն փորձառութիւն մը քաղաքական, բարեսիրական, ընկերային, կրթական ու մշակութային մեր կեանքէն:

Շուտով այս «Յուշամատեան»ը կը տարածուի հայրենիքի թէ Սփիւռքի գրավաճառներու մօտ:

ՌԱԿ-Ի ՄԱՄԼՈՅ ԿԵԴՐ. ԴԻՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՃՈԽՏ

Ապարանցին գնացքով ճամբորդում է: Տեղ է հասնում ամբողջովին կապտուկներով պատուած: Դիմաւորողները հարցընում՚ են.

- Այդ ի՞նչ է պատահել:

- Վերեւի մահճատեղին էի պառկել, անընդհատ ցած էի ընկնում:

- Իսկ ինչո՞ւ տեղդ չփոխեցիր ներքեւի ուղեւորի հետ:

- Ախր ո՞նց փոխէի. այնտեղ ոչ ոք չըկար:

***

Ցղի կինը գալիս է քահանայի մօտ.

- Տէր հայր, արդէն վեց երեխայ ունեմ, շուտով կը ծնուի եօթերորդը: Ասացէք, ի՞նչ անեմ, որ նորից չյղիանամ:

- Լիմոնադ խմիր:

- Առա՞ջ, թէ յետոյ:

- Փոխարէ՛ն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6

Ճամբորդները իրենց ծրարները ու պայուսակները պատրաստած եւ հագուելով իրենց խուցերէն դուրս ելած էին՝ լեցուելով կամրջակին վրայ:

Ցամաքը կը լողար ու դէպի շոգենաւը կուգար: Սուլինը կ՚ողջունէր հողը: Ջուրերը, եզերքի մօտերը ջուրերը կուգային համբուրել նաւուն կողերը: Ցնծութիւն մը կար ճամբորդներուն վրայ: Ժպիտները կը բացուէին դէմքերուն վրայ: Նաւը յաղթական կը յառաջանար կապոյտ ու հանդարտ ջուրերուն մէջէն: Ցամաքը կը ճոխանար տուներով, զանազան շէնքերով ու կը լեցուէր գիծերով:

- Մ՚ո՛ւստա՛նիա՛՛...

7

Պաթիստ մեծ ժպիտով մը իր ազգականին տունէն ներս մտաւ իր կնոջ հետ: Տունը շուկուած, կոկուած, մաքրուած, զարդարուած կը սպասէր հարս ու փեսային: Տնեցիները ծաղիկներով, զարդերով պրճնած էին ամէն կողմ: Խրթնարուեստ կերակուրներ էին եփած: Ազնուական անուշեղէններ.. «ռէչէլ», «չէվիրմէ», վարդի անուշ: Տանտիրուհին նոյնիսկ մտածած էր «մուհալլէպի»ի մասին: «Պոլսեցիները շատ կ՚ուտեն» լսած ըլլալով:

Պաթիստի մայրն ալ այնտեղ էր: Մայր ու որդի տասը վայրկեանի չափ առանձնացան: Տղան պատմեց Եօժէնիի ազնիւ ընթացքը, անոր հրեշտակային վերաբերումը եւ իր գնահատութիւնը կրկնեց:

Մայրը խոժոռ կին մըն էր, կանուխէն այրի մնացած:

Ըսաւ իր տղուն.

- Տղա՛ս, երախտապարտ պէտք չէ զգաս ինքզինքդ կնոջ մը ըրած ազնուութեան համար: Ջանա՛ որ միշտ կինդ քեզի երախտապարտ զգայ ինքզինքը: Ցետոյ մի՛ գովեր իր գեղեցկութիւնը: Անգամ մը որ կինը չփանայ՝ կը դառնայ անտանելի: Ան թող հաւնի քեզի: Տարին հազիւ երկու անգամ պէտք է կնոջդ զգացնես իր գեղեցիկ ըլլալը, այն ալ շատ անորոշ խօսքերով: Կինը պէտք է կարօտը քաշէ քու գովեստիդ: Բառերդ սուղ տուր իրեն, մանաւանդ առաջին օրերուն: Անիկա պէտք է որ քու իրեն ուղղած լեղի խօսքդ անգամ իբր շնորհ ընդունի:

- Բայց, մայրիկ, կինը տորուկ մը չէ:

- Ստրուկէն ալ դէշ պէտք է ըլլայ ճշմարիտ կինը: Ստրուկի մը կրնայ ներուիլ, բայց երբեք կնոջ մը: Կինը պէտք է իր հոգին դնէ այր մարդուն ափին տակ: Այդ ափը որքան ատեն որ ուժով կը մնայ, այնքան ատեն կինը յարգանք կ՚ունենայ իր ամուսնոյն հանդէպ: Երբ այդ ափը թուլցաւ ու սեսաւ զգուել միայն՝ այն ժամանակ կինը իր ափին տակ կ՚առնէ մարդուն հոգին:

- Բայց ափի տակ առնելու ի՞նչ խնդիր կայ, մայրիկ: Ես կնոջս կը նայիմ իբր ինծի հաւասար էակի մը վրայ:

- Չկա՛յ, Պաթիստ, չկա՛յ այդ հաւասարութիւնը: Սիրոյ եւ ամուսնութեան մէջ երբեք հաւասար կշիռ գոյութիւն չէ ունեցած: Եթէ զինքը շատ սիրես, ան պիտի անփոյթ գտնուի իր սիրոյն մէջ ու իր սրտին մէջ աէրը թեթեւ պիտի կշռէ: Իսկ եթէ դուն զայն քիչ մը միայն սիրես, անոր սիրտը սիրով պիտի ծանրանայ: Սէրը երկուքի կարելի չէ կիսել եւ այր ու կնոջ սրտերուն նժարներուն վրայ դնել հաւասարապէս: Ո՛ր նժարին մէջէն որ պարպուի սէրը, կ՚երթայ կը լեցուի միւս նժարին մէջ: Շատ ածականներով մի՛ խօսիր կնոջդ հետ: Միշտ հրամանատարի մը ոճը գործածէ: Երբեք մի՛ մոռնար, որ ինքզինքը քեզի հաւասար չկարծէ: Թող ան խորհի որ անհասանելի մէկն ես դուն եւ բախտը զինքը քեզի է բերած: Ու այսպէս պէտք է ինքզինքը երջանիկ զգայ:

- Բայց, մայրիկ կը զարմանամ...

- Զեմ զարմանար զարմանքիդ համար, փորձառութիւնը պիտի գայ հաստատել ըսածներս: Արդէն վստահ եմ վրադ, զաւակս, լուրջ ես դուն եւ թեթեւ բաներէն կը խորշիս: Ասիկա լաւ բնաւորութիւն մըն է կարենալ կիրարկելու համար ցոյց տըուած ուղղութիւնս:

Պաթիստ վերջապէս հաւանութիւն յայտնեց՝ աւելի հաճոյք պատճառելու, քան թէ համոզուած ըլլալուն համար: Այդ օր կրնար ամէնուն համակարծիք ըլլալ: Երջանիկ մարդիկ շատ քիչ անգամ կը հակաճառեն: Դառնացածներուն հակաճառութիւնն է որ յախուռն կ՚ըլլայ: Պաթիստի հոգին երանութեան լոյսերուն վրայ կը ծփար՝ ջրային ազնուական ծաղիկի մը պէս բացած իր թեւերը ու նետած ամէն կողմ: Իր աչքերէն ու շրթունքներուն քովէն ժպիտներ կը վազէին, կը դառնային՝ անցնելով իր հոգիին խորունկէն: Ու բոլոր տնեցիներուն դէմքին վրայ ժպիտ կար: Մարդոց պեխերէն ու կիներու նոյնիսկ ականջներէն ժպիտներ էին կախուած:

Իրա՛ւ, իրա՛ւ գեղեցիկ էր Եօժէնին:

- Ան ի՛նչ աչքեր, ան ի՛նչ աչքեր... Կապոյտ, գեղեցիկ, անոյշ... Ան ինչ յօնքե՛ր, ան ի՛նչ թարթիչներ...: Ան ի՛նչ մազեր, ան ի՛նչ ճակատ, ան ի՛նչ մարմին, ան ի՛նչ հասակ... Մէլէ՛ֆ, մէլէ՛ֆ...

Ճաշը շատ երկար տեւեց ու շատ զըւարթ անցաւ:

***

Երկու օր Մուտանիա մնալէ վերջ երկաթուղի նստան՝ Պրուսա երթալու համար: Պաթիստի մայրիկը միասին: Առաջին կարգի մէջ էին, ու իրենցմէ զատ ոչ ոք կայ. Մայրը կը խօսէր հեռինակութիւնով ու կ՚ըսէր, ցոյց տալով բնութիւնը.

- Մարդ այս տեղերը ապրելով՝ քսան տարի աւելի կ՚ապրի:

- Անշուշտ, անշուշտ, - կը հաստատէր Եօժէնի՝ բան մը ըսած ըլլալու համար:

(Շար. 6Յ)

(Շար. Ա. էջէն)

ները յայտարարած են թէ ձերբակալած եւ սպաննած են Ալ-Քաիտայի պարագլուխ է Յունիս 18ին, մայրաքաղաքին մէկ փողոցին մէջ։

ՏԱՂՍՏԱՆԻ ձայնասփիւռ - հեռատեսիլի ղեկավարին դէմ մահափորձ մը գործուած է Յունիս 18ին, մայրաքաղաքին մէկ փողոցին մէջ։ Տաժիպ Արդուսամադով ծանրօրէն վիրաւորուած է ըստ Ինթէրֆաքս մամուլի գործակալութեան։

ՊԻԼ ՔԼԻՆԹԸՆ, որ հատորով իր ինքնակենսագրութիւնը կը հրատարակէ (գիրքը հրապարակ կ'իջնէ Յունիս 22ին) խոստովանած է որ Մոնիքա Լեվինսկիի հետ իր կապը «բարոյական ահաւոր սխալ մըն էր» եւ այդ հարցը վտանգած էր իր ամուսնական կեանքը ու աղջիկն ալ քէնոտած էր։ Ամուսնական երկարատեւ խնամքի ենթարկուեր են։ Հպարտ է սակայն տնտեսական արդիւնքներէն։ «Կը խորհիմ, կը գրէ, որ այն իրողութիւնը որ 22 միլիոն աշխատանք ստեղծեցինք, որ բնակարաններու սեփականացման մրցանիշ թիւ մը ունեցանք, կարելիութիւններ տըւաւ մարդոց աւելին ընելու»։

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ երեք երեսփոխաններ յայտարարած են Յունիս 19ին որ Իսրայէլացի զինուորներ կրակ բացած են իրենց վրայ, երբ Գազայի գօտին կ'այցելէին։ Իսրայէլեան բանակը յայտարարած է որ տեղեակ չէ նման միջադէպի մը մասին եւ թէ քննութիւն բացած է։ Հիւպատոսարանի բանբերին համաձայն, երեսփոխանները ՄԱԿի կառքի մը մէջ կը գտնուէին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Նախարարը՝ Միշէլ Պարնիէ Գահիրէ գացած է, թէեւ նախագահ Մուպարաք հոն չէ (Գերմանիա փոխադրուած է վիրաբուժական գործողութեան մը համար)։ Պիտի ընդունուի իր պաշտօնակիցին կողմէ, ապա Յորդանան անցնի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Շառլ Եկէնեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Ժիրոյեան եւ զաւակները Փիէր եւ Լօրա, Տիկին Վերժին Եկէնեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եւ եղբօր՝

ՇԱՌԼ ԵԿԷՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ASSOCIATION FRANCAISE DES AVOCATS ET JURISTES ARMENIENS (A F A J A)

HOMMAGE A ARMEN BARSEGHIAN

L'Association Française des Avocats et Juristes Arméniens (AFAJA) organise une soirée exceptionnelle dans le cadre prestigieux de la Maison du Barreau et à l'occasion de la parution de l'ouvrage

«JOURS DE CENDRES A ISTANBUL»
de **BERDJOUHI**,

récit sur les événements du 24 avril 1915, traduit par son fils, Maître Armen BARSEGHIAN, Avocat au Barreau de Paris, décédé en 2003.

— Présentation du livre;
— Lecture;
— Débat;

Vendredi 25 juin à 19 heures
MAISON DU BARREAU
Salle du Barreau
2 rue Harlay 75001 PARIS
(Côté Place Dauphine, derrière le Palais de Justice)

FRA ZAVARIAN des HAUTS-DE-SEINE — NOR SEROUND — CROIX BLEUE, section de CHAVILLE

DIMANCHE 4 JUILLET

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

PARC BON REPOS
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

à 11 heures en l'Eglise arménienne de Chaville
MESSE DE REQUIEM
à la mémoire du prince Arghoutian
à 13 heures, recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville

Puis jusqu'à tard dans la soirée au Parc Bon Repos

— Buffet, grillades, tournois
— Stands de présentation du Nor Séround, du CDCA
— Stands d'animation pour les enfants

Assemblée de l'Ecole St. Mesrop

Le Conseil d'Administration de l'Association pour l'Administration et la Gestion de l'Ecole bilingue Saint-Mesrop vous informe que son Assemblée Générale Ordinaire se tiendra le :

LUNDI 28 JUIN 2004 A 20H
A L'ECOLE SAINT-MESROP
4 rue Komitas 94140 ALFORTVILLE

CHAVILLE

Fête onomastique de l'église St. Grégoire l'Illuminateur
le dimanche 27 juin

10h30 messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NACCACHIAN
12h Réquiem à la mémoire de tous les serviteurs de l'église
13h Repas convivial au «Parc du Bon Repos» de Viroflay
15h30 Prestation théâtrale des élèves de l'école «Lévon Chanth»
17h Tombola.

Pour tout renseignement, s'adresser à l'église arménienne :
6 rue Père-Komitas 92370 CHAVILLE
Tél. : 01. 47. 09. 23. 18

RECEPTION

Dans le cadre du 1700ème anniversaire de la christianisation de l'Arménie
l'EPHORIE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS
et les EDITIONS DE PARIS
vous invitent à la réception donnée à l'occasion de la première soirée de présentation et de dédicace du livre
«ET L'ARMENIE DEVINT CHRETIENNE»
avec
le Prof. J.-P. MAHE,
Membre de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres
et les auteurs
JEAN V. GUREGHIAN
et GAGUIK SOGHOMONYAN
Jeudi 24 juin à 19h30,
Salle «Nourhan Fringhian»
Eglise Saint Jean-Baptiste
15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Sous la Présidence
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Comme chaque année et depuis 1977 la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire

Présentation des travaux d'élèves des cours de dessin
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél.: 01.43.76.55.89 — fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)
Ecrire à :
C. B. A. F. — **Conseil d'Administration**
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates : du 30 juillet au 16 août**
— **Ages : enfants nés entre le 1er ianvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 23
MERCREDI
23 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.974 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.974

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԻՆԳՈՒՇԻԱ ԵՒ ՏԱՂՍՏԱՆ

Շուրջ 200 կը նկատուի թիւը այն ապստամբներուն, որոնք Յունիս 21էն 22ի գիշերը յարձակում գործած են Ինգուշիա, ռուսական հանրապետութիւն մը Չեչէնիոյ սահմանակից: Յարձակումը գործուած է Նազրանի վրայ, Ինգուշիոյ Ներքին նախարարութեան կեդրոնավայրը: Յարձակողները «Ալլահ աքպար» (Աստուած մեծ է) բացագանչելով խուժած են եւ ըստ ինգուշեան աղբիւրներու, մօտ 50 մեռեալ կար, որոնց մէջ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, նոյնիսկ նախարարներ: Կռիւները բուռն են եւ Յունիս 22ին ալ նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուէին:

Յարձակողները ձեռնառումբերով եւ այլ զէնքերով զինուած են: Սպանուած է շրջանի Ներքին նախարարը եւ բազմաթիւ մեռեալներ կան նաեւ Տաղստանի մայրաքաղաքը՝ Մախչքալա:

Ռուսաստան ուժեր կը ղրկէր վերջ տալու համար խռովութիւններուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆ եւ ԼԵՀԱՍՏԱՆ խորապէս դժգոհ են որ քրիստոնէական արմատներու որեւէ յիշատակութիւն չկայ Եւրոպական Միութեան նոր Սահմանադրութեան մէջ: Պապը յայտարարած է «կարելի չէ կտրել այն արմատները ուրկէ ծընունդ առած ենք», Յունիս 20ի իր ունկնդրութեան ընթացքին: Իր բառերը ցաւ յայտնած է Եւրոպական Խորհուրդին որոշումին մէջ «Եւրոպայի քրիստոնեայ ինքնութեան եւ պատմական բացայայտութեան անգիտութեան» ի տես: Լեհ եպիսկոպոսներն ալ քննադատած են «Պատմութեան խեղաթիւրումը», մինչ Գերմանիոյ մէջ, Ուլմի Քաթոլիկնթակի աւարտին, Յունիս 20ին, եպիսկոպոսներու նախագահը՝ ծիրանաւոր Լեհման եւ լութերական եպիսկոպոսը՝ Վոլֆկանկ Հուպեր յայտարարութիւն մը հրապարակած են ցաւ յայտնելով Եւրոպայի քրիստոնէական յիշողութեան այս անտեսումին համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը կարգ մը ինքնատիպ միջոցներու դիմեց պայքարելու համար ապականութեան դէմ: Հաստատուած է որ օդին ապականութիւնը մեծ վնաս կը բերէ առողջութեան: Ձեռք առնուած միջոցներու կարգին է պոնիւս - մալիւսի շնորհում մը 2005 Յունուարէն, գնուած կառքերուն համար: Պոնիւս մը կը տրուի այն կառքերուն համար, որոնք քիչ կ'ապականեն եւ մալիւս մը՝ շատ ապականողներուն համար: Մալիւսը կըրնայ մինչեւ 3000-3500 Եւրոյի հասնիլ, պոնիւսն ալ՝ 800 Եւրոյի: Գործադրութիւնը դեռ չէ ճշդուած: Ճարտարարուեստն ալ չէ մոռցուած, ոչ ալ Ջուրը:

ԻՐԱՆ Յունիս 21ին բրիտանական երեք նաւեր գրաւած է եւ ձերբակալած Ռոյըլ Նէվիի ութ «գոմանտօ»ներ: Նաւերը պարսկական ջուրերը մուտք գործած էին եւ Արտաքին Նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարած է.- «Ենթակաները կը հարցաքննուին եւ քննութիւն մը բացուած է: Չեմ գիտեր թէ ե՞րբ ազատ կ'արձակուին: Խօսակցութեան մէջ ենք Մեծն-Բրիտանիոյ դեսպանատան հետ»: Իրաքի մէջ, անգլիացի սպաներ հաստատած են լուրը, մինչ Լոնտոնի մէջ, Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը կը նսեմացնէր պատահարը, բացատրելով, որ նաւերը կորսուած էին պարսկական սահմաններու մէջ: Ըստ պարսկական «Ալ-Ալամ» հեռատեսիլի կայանին զէնքեր եւ քարտէսներ գրաւուած են: Բրիտանացի նաւաստիները խոստովանած են որ սխալմամբ հոն գտնուած են:

ՓԱՊԸ, Յունիս 21ին, ընդունած է Սպանիոյ նոր վարչապետը՝ Զափաթերօ: Նախապէս, Յովհ.-Պօղոս Բ. դատապարտած էր Սպանիան միասեռականութեան եւ վիժումի մասին իր ծրագիրներուն համար: Այս առթիւ, քննադատած է անոնք որոնք «կը շփոթեն ամուսնութիւնը բոլորովին տարբեր այլ միութիւններու հետ»:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱՅԻ պատանդը, որ գլխատման սպառնալիքի տակ է, կոչ ըրած է հարաւային գորէացի զինուորներուն՝ «գորէացի զինուորներ, մեկնեցէք Իրաքէն, չեմ ուզեր մեռնիլ»: Սէուլ, սակայն վճռական կը մնայ եւ չուզեր տեղի տալ, ընդհակառակն պատրաստ է 3000 զինուոր եւս ղրկելու: Ենթական 33 տարեկան թարգման մըն է, որ կ'աշխատէր համախմբման ուժերուն համար եւ առեւանգուած է Ֆալուճա, Յունիս 17ին: Տեսերիզով ըրած կոչին ատեն, առեւանգողներէն մէկն ալ պահանջները կը ներկայացնէր, յայտարարելով.- «Այլեւս զօրք մի՛ ղրկէք Իրաք կամ այս Գորէացիին գլուխը կը ղրկենք ձեզի եւ կը շարունակենք, եթէ Աստուած ուզէ, ձեր զինուորներուն գլուխներով»:

ՓՐՈՖ. ՊԷՐՆԱՐ ՏԸՊՐԷ (որու երկուորեակ եղբայրն է Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Ժ.-Լ. Տըպրէ) ձայներու 58,99%ը ստացաւ, Յունիս 20ին, 16րդ թաղամասի 15րդ ընտրական շրջանին մէջ, բայց պարտի կրկին ներկայանալ, մասնակցողներու շատ փոքր թիւին պատճառով (30,59%): Պէտք է ստանար արձանագրուած քուէարկողներու անհրաժեշտ 25%ը: Ձախջախիչ պարտութիւն մը կըրած է Իւ.ԷՄ.Փէ.ի թեկնածուն՝ Լօրան Տոմինաթի, որ որոշած է քաշուիլ:

ՎԻՎԷՆՏԻ ԻՒՆԻՎԷՐՍԱԼԻ երբեմնի գործատէրը Ժ.-Մ. Մեսիէ Յունիս 21ին դեռ պահ կը մնար եւ հաւանական էր նաեւ որ քննութեան տակ առնուէր: Գլխաւոր մեղադրանքն այն է որ 2001ին եւ 2002ին շինծու տեղեկութիւններ հաղորդած է շուկային վրայ եւ 2001 Սեպտ. 11ի ոճրափորձերէն ետք ալ խաղացած է Վիվէնտիի բաժնեթուղթին սակին հետ: Իր գործակիցներէն շատեր արդէն իսկ քննութեան տակ են:

ԱԼՑՀԱՅՄԸՐԻ հիւանդութիւնը սկսած է աւեր գործել Ֆրանսայի մէջ եւ Ֆրանս - Ալցհայմըր Ընկերութիւնը ահազանգ կը հնչեցնէ հատորով մը: Ֆրանսայի մէջ 769 հազար է անոնց թիւը եւ 75 տարեկանէն վեր հիւանդներու 72%ը, որոնք բուժարաններու մէջ են, խելագար վիճակի մէջ են, հիւանդութիւնը սուր բնոյթ առած ըլլալով:

ԱՃԱՐԻՈՅ մէջ, Վրաստանի նախագահին՝ Սահակաշվիլիի կողմնակից խմբակը յաղթած է Յունիս 20ին տեղական ընտրութեան մէջ: Ծանօթ է որ շրջանին պարագլուխը ստիպուեցաւ քաշուիլ անցեալ ամիս: «Սահակաշվիլի - Աճարիա» գինակցութիւնը գլուխը կը հասնի ձայներու 75%ով, մինչ Հանրապետական կուսակցութիւնը ձայներու հազիւ 9%ին հասած է: Նոր ընտրեալները պարտին յաջորդ մը ընտրել Ասլան Աբաշիձէի, որ երկրէն հեռացած է: 125 հազար հոգի քըւէարկած են, վրացական բայց մահմետականներէ բաղկացած այս շրջանին մէջ:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ալպանացի ծայրայեղ տարրերը կ'ուզեն որ ՄԱԿ-ի ուժերը քաշուին եւ հոս ու հոն հանրագրերով ալ եւ կարմիր գիրերով իրենց բողոքը կ'արտայայտեն: Հինգ տարի առաջ, կը բողոքէին սերպ ուժերու հալածանքին դէմ, այսօր կը բողոքեն ՄԱԿ-ի դէմ եւ թիւ 1244 բանաձեւին, որ մասնակի ինքնավարութիւն կը շնորհէր գաւառին: «Սոլանա, մեզի վերադարձուր մեր երկիրը» կամ «1244ը կը վնասէ լըջօրէն առողջութեան» լոզունգներ են որոնք կը կարդացուին ամէն կողմ: Երիտասարդ տարրերն ալ փողոց իջած են պահանջելով ՄԱԿ-ի մեկնումը: Պարագլուխներէն մէկը յայտարարած է.- «Այլեւս ցոյց պիտի ընենք մինչեւ որ ջնջուի 1244ը, մինչեւ որ ձեռք ձգենք Քոսովոյի անկախութիւնը: Մինչեւ որ մեզ լսեն ի վերջոյ»: Սերպերու մեկնումէն ետք, յուսախաբութիւնն է որ յոյսին տեղը գրաւած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕՍԿԱՆԵԱՆ – ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանուցուած էր, Հայաստանի ու Ատրպէյճանի Արտաքին գործոց նախարարները նոր հանդիպում մը ունեցած են Յունիս 21ին Փրակայի մէջ: Նախքան այդ, անոնք առանձին առանձին տեսակցած են Մինսկի խումբի երեք նախագահներուն հետ: Այդ տեսակցութիւններուն ներկայ եղած է նաեւ Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ի ներկայի նախագահին անձնական ներկայացուցիչ Ա. Կասպրչիկը: Ան վերջին շրջանին հայեւատրպէյճանական սահմանին փոխադարձ կրակոցներուն առընչութեամբ դիտարկումներ ըրած էր տեղւոյն վրայ: Այդ կրակոցները պատճառ եղած էին որ երկու երկիրները հրադադարը խախտելու յանցանքով իրար մեղադրեն:

Հանդիպումներէն ետք Վ. Օսկանեան ըսած է թէ Մամէդեարովի հետ հանդիպումին մանրամասնութիւններուն մասին չի կրնար խօսիլ, բայց օգտակար էր ան եւ կարեւոր՝ հոլովոյթին շարունակականութեան առումով:

Փրակայի հանդիպումին նախօրեակին ատրպէյճանցի նախարարը հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է թէ ծանօթ է որ Ատրպէյճան ու Հայաստան լուծումի տարբեր մօտեցումներ ունին եւ հանդիպումներով ջանք կը տարուի իւրաքանչիւր կողմին մօտեցումէն գաղափարներ առնելու որոնք բոլորէն ընդունելի ըլլան: Իսկ Վ. Օսկանեան հանդիպումին նախօրեակին հերքած էր ատրպէյճանական աղբիւրներու այն լուրերը թէ Հայաստան պիտի քաշուէր Ջեբրայիլէն, Ղուբաթլուէն եւ Զանգելանէն:

Երկու նախարարները նախապէս Ապրիլ 16ին Փրակայի մէջ, Մայիս 12ին ալ Սթրազպուրկի մէջ հանդիպումներ ունեցած էին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 21/22)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 22-24 աշխատանքի այցով Սթրազպուրկ կը գտնուի: Իրեն կ'ընկերանան Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան, Եւրոպայի Խորհուրդին Հայաստանի մնայուն ներկայացուցիչը, պաշտօնատարներ, լրագրողներ: Նախագահը Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին ելոյթ կ'ունենայ, ապա կը պատասխանէ երեսփոխաններու հարցումներուն: Նոյն օրերուն հանդիպումներ նախատեսուած են վեհաժողովի նախագահին, Խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարին, ուրիշներու հետ:

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ՃԱՄԲԱՅ ԵԼԼԵԼԷ ԱՌԱՋ

«Այաս» ծովային ակումբի անդամներուն յամառ ջանքով մէկուկէս տասնամեակի ընթացքին միջնադարեան առեւտրային նաւերու նմանողութեամբ կառուցուած «Կիլիկիա»ն Յունիս 23ին Հայաստանէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի Փոթիի նաւահանգիստը, ապա նախապատրաստական անհրաժեշտ աշխատանքներէն ետք կը սկսի նաւարկել դէպի Վենետիկ:

Նախքան Հայաստանէն մեկնումը, «Այաս»ի անդամները Յունիս 20ին ընդունուած են վարչապետ Ա. Մարգարեանի կողմէ: Ան բարեյաջող նաւարկութիւն մաղթած է ծովայիններուն, խոստանալով նոր հանդիպում իրենց վերադարձէն ետք:

***

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՆՈՐ ՊԱԼԱՏ ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ՄԷՋ

Վրաստանի նախագահը Մ. Սահակաշվիլի կը փափաքի նախագահական նոր պալատ կառուցանել Թիֆլիսի Հաւլաբար թաղին մէջ որ ծանօթ է որպէս անցեալի հայկական մշակոյթի կեդրոն: Հոն կը գտնուին հայ գրականութեան, թատրոնի շատ մը յայտնի դէմքերուն դերեզմանատունը, Ադամեան թատրոնը, եւլն.:

Նախկին պալատը աճուրդով ծախու հանուած է արդէն. եթէ չուտով վաճառուի, նոր պալատը արագօրէն կրնայ կառուցուիլ: Ամէն պարագայի նախագահը չի փափաքիր երկիրը ղեկավարել հոնկէ, ըսելով. «եթէ ոեւէ մէկը կը փափաքի բնանալ այն շէնքին մէջ ուր բնացած է Լ. Բերիան եւ որուն քով կ'ապրի Շեւարնածէն, Աստուած իրեն օգնական»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Գերմանիոյ Արտաքին գործերու նախարար Ե. Ֆիշէր Պէրլինի մէջ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան նիւթով ընթրիք մը կազմակերպած է: Մասնակցած են գերմանացի եւ թուրք անձնաւորութիւններ:

Ֆիշէր նախ գովաբանած է Թուրքիոյ վարչապետին ձեռնարկած բարեփոխումները եւ ծանրացած այն տեսակէտին վըրայ թէ այդ երկիրը պէտք է անդամակցի Եւրոպական Միութեան: «41 տարիէ ի վեր խոստացած ենք, պէտք է մեր խոստումը յարգենք: Միութիւնը Թուրքիոյ առջեւ նորանոր հեռանկարներ պիտի բանայ» ըսած է ան, ապա աւելցուցած թէ այդ անդամակցութեան ներկայի մեծագոյն եւ լուրջ խոչընդոտը Ֆրանսան է, պէտք է համոզել զայն: Որպէս այդ «խոչընդոտ»ը չէզոքացնելու ճար, Գերմանիոյ նախարարը յորդորած է օգնաւ գնել Ֆրանսայէն եւ գնուելիքներուն ցանկին 80%ը յատկացնել էրպիւսներու:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Շարաթավերջի մրցումներէն ետք, երբ քառորդ աւարտականներուն համար որակուեցան Փորթուկալ եւ Յունաստան դուրս ձգելով Սպանիան ու Ռուսաստանը (Ա. խումբ), Յունիս 21ին, Բ. խումբին մէջ, Ֆրանսա դժուար յաղթանակ մը տարաւ Զուիցերիոյ դէմ, բայց կրցաւ 3 - 1 արդիւնքով որակուիլ քառորդ աւարտականին համար: Նոյն խումբին միւս մրցումին Անգլիա 4 - 2 պարտութեան մատնեց Խրուաթիան եւ նոյնպէս որակուեցաւ. դուրս կը մնան Զուիցերիա եւ Խրուաթիա: Քառորդ աւարտականներուն, Ուրբաթ, Յունիս 25ին Ֆրանսա կը մրցի Յունաստանի դէմ: Նախորդ օրը, Անգլիա ալ պիտի մրցի Փորթուկալի դէմ, նոյնպէս քառորդ աւարտականին:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆԻՒԹՈՎ

Վերջին շաբաթներուն հայկական այժմէականութեան մէջ բաւական տեղ գրաւեց Ղարաբաղի հակամարտութեան հրապարակին տասնամեակը։ Ցոյցարարութիւններ եղան, տօնախմբութիւններ կազմակերպուեցան, Ղարաբաղի [illegible] խումբ ճամբայ ելաւ, եկաւ մինչեւ Փարիզ, անկէ գնաց Լիոն, Մարսէյլ, ու Հայաստանի այլ քաղաքներ, պաշտօնական հող չէ թէ փափուկ հաւասարակշռութեան պատճառով ուրախութիւնը յայտարարելու, բաժնելու։

Այս երեւոյթին քով կայ մտահոգիչ միւս երեսն ալ. Հայաստանեան գործիչներ, Հայաստանի մասին գրողներ [illegible]

Այս մարդոց մտավախութիւնները ամբողջովին անհիմն չեն անշուշտ. յաջորդ Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի Յունիս 3ին Երեւանի պետական համալսարանին մէջ [illegible]

Այդ հանդիպումէն յետոյ առաջին հետաքրքրական կէտ մը Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականին Ղարաբաղի նիւթին հետ [illegible] Հայաստանի անկախութեան շրջանին առաջին նախագահը իր մօտեցումներէն դժգոհ Ղարաբաղցիները ուզած էր ներքաշել կարգաւորման հոլովոյթին մէջ, վարչապետ նշանակելով Ռ. Քոչարեանը։

Առաջին այս պարզաբանումէն ետք որ սակայն չըսեր թէ ի՛նչ էր Լ. Տէր-Պետրոսեանի հրաժարականին բուն պատճառը, խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ Հայաստանի մամուլը. յայտնապէս Վ. Օսկանեան գոհ չէ անկէ. կ'ըսէ թէ թերթերը խեղաթիւրումներ կ'ընեն, եւլն.։ Կը փափաքի որ բարձրաստիճան քանի մը պաշտօնատար անաչառ յուշագրութիւն մը ընեն։ Գրելով համալսարանի այդ հանդիպումին մասին, Թաթուլ Յակոբեան («Ազգ», Յունիս 4) կ'ըսէ թէ Օսկանեանի դժգոհութիւնը միտք կը բերէ Արտաքին գործերու նախկին նախարար Ա. Արզումանեանի վերջին շրջանին Լիզպոնի ժողովին նիւթով գրած երկու հակոտնեայ յօդուածները։ Մէկուն մէջ ըսած է թէ հայկական կողմին պարտութեան պատճառը այն օրերուն Արտաքին գործոց նախարար Վ. Օսկանեանն էր, այլ գրութեամբ մըն ալ նոյն ժողովը համարած է Հայաստանի դիւանագիտութեան փայլուն էջերէն մէկը։

Կրկնելէ ետք աստիճանական ու ամբողջական լուծումի տարբերակներուն երկու կողմերէն նախընտրութիւնը, նախարարը կ'ըսէ թէ բանակցութիւնները ներկայիս գէշ չեն ընթանար հայկական կողմին համար։ Միայն մէկ-երկու ամիս ետք յայտնի կ'ըլլայ թէ Բաքուն համաձա՞յն է Ռ. Քոչարեանի ու Հ. Ալիեւի բացած կարգաւորման ճամբուն։ Այդ մասին խօսելով նախարարը կ'անդրադառնայ Փարիզի, Քի Ուեսթի մէջ գոյացած համաձայնութեան։ Ըստ անոր, Ղարաբաղը կը միացուէր Հայաստանին։ Ազրպէյճանի նախագահը Հ. Ալիեւ այդ հանդիպումէն Բաքու վերադառնալով լրագրողներուն ըսած է. «Հայերը Ղարաբաղի համար անկախութիւն կ'ուզէին»։

Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումի նիւթը օրակարգի եկաւ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի փարիզեան մամուլի ասուլիսին (Յունիս 16) ալ. ան, ինչպէս գրուեցաւ, բարդացած կը նկատէր բանակցութիւններու հոլովոյթը, քանի որ նախագահ Ի. Ալիեւ արմատական ու անզիջող կեցուածքով կը յայտնուէր։ Միւս կողմէ, Ազրպէյճան ամէն բան կ'ընէր հակահայ զգացումները վառ պահելու համար իր ժողովուրդին մօտ։ Ցայտնապէս Պուտափէշթի մէջ ազերի զինուորականին ոճիրն ալ ընթացք փոխելու ազդակ չէր եղած։ Ո՛վ գիտէ, թերեւս նոյնիսկ հակառակն է իրականութիւնը ու այդ ոճրագործը որպէս ազգային հերոս կը ներկայացուի ու երիտասարդութիւնը կը խրախուսուի անոր օրինակին հետեւելու։

Նախագահ Ա. Ղուկասեան Բաքուի խրատացումին ետին նշմարած էր նախագահին անզօրութիւնը. իր կարծիքով, ան հասկցած ըլլալով հանդերձ թէ Ղարաբաղի Ազրպէյճանին ենթակայութեան վերադարձը անկարելի հեռանկար է, քաջութիւնը չունէր այդ իրականութիւնը իր ժողովուրդին բացատրելու, անոր ընդունիլ տալու եւ կ'ապաստանէր անզիջողի կեցուածքին մէջ։ Իսկ Վ. Օսկանեանի հանդիպումին նիւթ եղած է քարիւղի ազդակը։ Ազրպէյճանի իշխանութիւնները մեծ յոյսեր կապած են այդ բարիքէն չահուելիք մեծ գումարներուն եւ հաւատացած որ անոնցմով դիւրութեամբ կը լուծեն Ղարաբաղի խնդիրը, իրենց ուզած ձեւով։

Նախարարը տեսականօրէն կարելի համարած է պատերազմին վերսկսիլը, սակայն գործնականին մէջ քիչ հաւանական։ Ապա արտայայտուած է նոյն, քարիւղի գործօնին մասին. անգամ մը որ Բաքուի քարիւղը փոխադրելու համար կառուցուող խողովակաշարին աշխատանքները աւարտին ու գործածութեան դրուի, ամէնէն աւելի Ազրպէյճանի շահերը պիտի պահանջեն որ կայունութիւն, խաղաղութիւն տիրէ այդ գօտիին մէջ։ Նոյնն է պարագան այդ մեծ ծրագրին ներդրում ընողներուն, քարիւղի մեծ ընկերութիւններուն։ Իրաքի վերջին օրերուն զարգացումները լաւագոյն փաստն են ըսուածին թէ քարիւղատար մը որ պատերազմական շրջանի մէջ կը գտնուի, միշտ չահարկումի ենթակայ գործօն է։ Ու այս տուեալներուն հիմով դժուար չէ եզրակացնել թէ պատերազմի դիմելու Բաքուի յաջորդական սպառնալիքները աւելի վախ պատճառելու նպատակէ մղուած են, քան՝ մտածուած, լուրջ քաղաքականութենէ։ Ու այնքան ատեն որ արկածախնդրական, կամ չափազանցուած ինքնավստահութեան ծուղակը չի գործեր ազրպէյճանցի ղեկավարներուն համար, ճիշդ է Վ. Օսկանեանի նախատեսումը թէ նաւթամուղը կրնայ դրական գործօն մը ըլլալ, արգիլելով պատերազմը։

Իբրեւ այս բաւական խառնակ կացութեան մէջ Հայաստանի դիրքին տկարացման գործօն կրնար ըլլար ընդդիմութեան յաջորդական ցոյցերու քաղաքականութիւնը։ Բարեբախտաբար այդ մէկն ալ, գոնէ ցնոր տնօրինութիւն, չէզոքացած է նախաձեռնողներուն իսկ որոշումով։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԵՐՄԵՐԻ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ ՏԵԼՖ ԿԸ ՏԱՆԻՆ

«ԽՈՒՇԻՒԵԹԸՏ ՓՐԷՍ» ԿԸ ԳՐԷ ՀՈԼԱՆՏԱՑԻ ՀԻՆ ՎԱՐՊԵՏԻ ՄԸ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՄԷԿ ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՆ ԵՒ ՏԵԼՖԻ ՄԷՋ ԱՆՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ոչ ոք գիտէ, թէ ո՛վ է ան. սպասուհի՞ մը, թէ հոմանուհի մը։ Անոր անցեալը կամ գէթ 200 տարին խորհրդաւոր կը մնայ։ Երբ ան վերստին յայտնաբերուեցաւ 1882ին, աղտոտած էր եւ անտեսուած։ Եոհանէս Վերմերի 1665ին գծած «Մարգարիտէ օղով աղջիկը» այժմ կը նկատուի համաշխարհային գլուխ գործոց մը, որ կը ներշնչէ արուեստագէտները, գրագէտներն ու ժապաւէն պատրաստողները։ Անոր կարմիր հաստ շրթները, փայլուն աչքերը եւ ուսին ետեւէն թռչող առինքնող նայուածքը, որ մտածել կու տայ, թէ կարծէք մէկը անակնկալօրէն զինք կանչած է, երբ քալելով տեղ մը կ'երթար, կը ստեղծեն անխուսափելի հարցումը, թէ ո՞վ էր ան։

Սակայն արուեստի պատմաբաններ նոյնիսկ վստահ չեն, թէ Վերմեր բնորդուհի մը ունեցած է։ Եթէ երբեւիցէ այս երիտասարդուհին գոյութիւն ունեցած է, ան թերեւս շատ աւելի տարբեր երեւոյթ մը ունեցած է, քան ինչ որ ծանօթ է մեզի։

«Ան պարզապէս աղջկան մը պատկերը չէ, այլ՝ իտէալականացած պատկեր մը, - կ'ըսէ 1903էն ի վեր գեղանկարը հիւրընկալող Մորիթսհայս թանգարանին տնօրէնը։ - Վերմեր հետաքրքրուած չէր լուսանկար մը առնելով»։

Վերմերի 17րդ դարու գլուխ գործոցին վերաբերող գիրք մը եւ ժապաւէն մը կը հիւսեն երեւակայական պատմութիւնը աղքատ սպասուհիի մը, որ գեղանկարիչին համար իբրեւ բնորդուհի կը ծառայէ եւ անոր կնոջ օղերը կը կրէ։ Անոնք պատճառ դարձած են, որ պատկերասրահին այցելուներուն թիւը աւելնայ 40 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Իր ժապաւէնը նկարահանելէ առաջ Փիթըր Ուէպըր բազմաթիւ այցելութիւններ կատարած է Լա Հէյլի մէջ գտնուող թանգարանը։ Դերասանները՝ Սքարլէթ Եոհանսըն եւ Քոլին Ֆըրթ ուսումնասիրած են գեղանկարը եւ լսած են բեմադրիչին բացատրութիւնները՝ լոյսի եւ տրամադրութեան խաղեր արտացոլացնելու Վերմերի հանճարին վերաբերեալ։ Ժապաւէնին հրապարակումը անցեալ Դեկտեմբերին նաեւ ուշադրութեան առարկայ դարձուց Վերմերի քաղաքը՝ Տելֆը, որ կը գտնուի Լա Հէյէն 12 քմ. հեռու։ Հոլանտացիներուն համար Տելֆը աւելի ծանօթ է իբրեւ Օրաններու հարստութեան 16րդ դարու հիմնադիրին նստավայրը եւ այնուհետեւ Հոլանտայի թագաւորական ընտանիքին թաղման վայրը։

Զբօսաշրջիկներ քարտէսը իրենց ձեռքին կը քալեն Տելֆի միջնադարեան փողոցներէն, ուր Վերմեր կը փորձէր իր ապրուստը ապահովել արուեստի գործեր վաճառելով եւ իր սեփական գեղանկարները գծելով։ Անոր գործերուն մեծ մասը գնած է անհատ հովանաւոր մը։

Պատմագէտներու համաձայն, Վերմերի ժամանակներու գիւղաքաղաքը 80 առ հարիւր համեմատութեամբ նոյնը մնացած է։ Անոր գոթական մայր տաճարներն ու եռանկիւնաձեւ բնակարանները կառուցուած են քարաշէն կամուրջներով միացած ջրանցքներու շուրջ։ Սակայն ոչինչ գոյատեւած է անոր կեանքէն, որուն մասին քիչ բան գիտենք։ Քանդուած կամ մոռացութեան մատնուած են այն բնակարանները, ուր ապրած է ան։ Այցելուներ յաճախ կը փնտռեն ջրանցքի մը այն անկիւնը, ուրկէ Վերմեր գծած է իր «Տելֆի տեսարան»ը, որուն մէջ հանդարտօրէն վերարտադրած է երկնակամարին արեւու եւ շուքի խաղերը, տարանջատուած ամպերը եւ արտացոլող ջուրը։ Այս նկարը եւս կը ցուցադրուի Մորիթսհայսի մէջ։

Վերմերի երկնակամարը տակաւին ճանաչելի է, սակայն գեղանկարին մէջ ցայտուն կերպով պատկերուած երկու դարպասներն ու քաղաքին պարիսպները անհետացած են։ Ջրանցքը լայնցած է եւ հսկայական նաւեր կ'անցնին աղբ փոխադրելով դէպի Ռոթերտամի ծովեզերեայ մէկ աղբակիզարանը։

Վերմեր մահացած է աղքատութեան մէջ, 1675ին։ Գեղանկարիչին գերեզմանը անյայտ է, թէեւ անոր մահը արձանագրուած է Տելֆի հին եկեղեցիին մէջ։ Ի. դարուն Վերմերի յիշատակը անմահացնող փոքր արձանագրութիւն մը զետեղուած էր եկեղեցիին ցուրտ գետնին վրայ, եկեղեցականներու եւ սպանական նաւերու վրայ յարձակող արկածախնդիրներու հսկայական տապանաքարերուն միջեւ։

Մինչ Վերմերի ժամանակակից գեղանկարիչներ, ինչպէս՝ Ռամպրանթ, հռչակաւոր դարձած են իրենց կենդանութեան, Վերմեր անյայտ կը մնար մինչեւ ԺԹ. դար, երբ անոր գեղանկարներէն երկուքը ի յայտ եկան սեփական հաւաքածոներու մէջ։

«Մարգարիտէ օղով աղջիկը» գեղանկարին ճակատագիրը նոյնքան աննշան էր սկիզբը։ Անոր գոյութեան առաջին արձանագրութիւնը կու գայ 1882էն, երբ հաւաքածոյի մը սեփականատէրը զայն գնած է 2,50 կիլտըրի, ինչ որ այդ օրերուն գործաւորի մը քանի մը օրուան աշխատավարձքն էր։ Քսան տարի ետք գեղանկարին սեփականատէրը զայն նուիրած է Մորիթսհայսի։ Այդ ժամանակ նիկա արդէն կ'արժէր 40 հազար կիլտըր։

Այժմ «Մարգարիտէ օղով աղջիկը» անգին է։ Թանգարանը կը մերժէ բացայայտել անոր ապահովագրութեան գինը այն հազուագիւտ առիթներով, երբ անիկա կը ճամբորդէ ցուցահանդէսներու մաս կազմելու։

Վերջերս իբրեւ Վերմերի մէկ գործը (36րդը) վաւերացուած գեղանկար մը մօտ օրէն պիտի դառնայ վերջին 80 տարիներուն վաճառքի հանուած անոր առաջին գործը։ Աճուրդի Սոթպի'ղ վաճառատան համաձայն, «Տաղաւարին առջեւ նստած երիտասարդ կինը» կրնայ վաճառուիլ աւելի քան 5,4 միլիոն տոլարի։ Տելֆի քաղաքապետութիւնը կը մտածէ զայն գնելու մասին։

Առնուազն երկու այլ Վերմերներ նըշուած են արձանագրութիւններու մէջ։ Անոնցմէ մէկը կը պատկերէ փողոցի տեսարան մը, իսկ միւսը ինքնանկար մըն է։ Սակայն զանոնք գտնելու յոյսերը «չափազանց քիչ են, չըսելու համար՝ երազային»։

Ուրեմն, ո՞վ էր օղով աղջիկը։ Արդեօք ան արուեստագէտին աղջի՞կն էր։ Անոր հարուստ հովանաւորին աղջի՞կը, կամ իրօք, սպասուհի՞ մը։ «Հաճելին այն է, որ չենք գիտեր, - կ'ըսէ թանգարանին պատասխանատուն։ - Բոլորս կը սիրենք խորհրդաւոր բաները։ Այս ձեւով գեղանկարը մեզ կը հրաւիրէ երեւակայելու։ Յուսախաբ պիտի ըլլայինք, եթէ գիտնայինք աղջկան ինքնութիւնը»։

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

«Ա զ դ ա կ»

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՆԿԱՐԸ

Սեւրի «Սամուէլ-Մուրատ» երկօրեայ վարժարանի աշակերտներուն ծնողները եւ հրաւիրեալներ, Շաբաթ, Յունիս 12ի յետմիջօրէին անմոռանալի պահեր ապրեցան: Հայ աշուղական գրականութեան մեծին՝ Սայաթ Նովայի կեանքին նիւթով յօրինուած պատանեկան թատերախաղի մը ներկայացումն էր որ առիթ ընծայեց այդ բացառիկ ապրումի պահերուն:

Սայաթ Նովա (բուն անունով Արութին - Յարութիւն) ԺԸ. դարուն ապրած այն բացառիկ անձնաւորութեան տէր գուսան-բանաստեղծն է որ իր եռալեզու (հայերէն, թրքերէն, վրացերէն) «խաղ»երուն մէջ մասնաւորապէս սէրը գովաբանած է, միեւնոյն ատեն յօրինելով խոհախրատ եւ երգիծական բնոյթով «խաղ»-բանաստեղծութիւններ: Իր երգերու անմահութեան գաղտնիքը կը կայանայ իր ստեղծագործութեանը մարդասիրական նկարագրին մէջ: Վրաց արքայաքրոջ Աննային տածած սէրը Սայաթ Նովան դարձուցած է սիրոյ տառապանքի երգիչ:

Սամուէլ-Մուրատ վարժարանի մանկավարժական ծրագիրներու պատասխանատու Տիկին Արմինէ Գէորգեանի յղացած գաղափարին վրայ կառուցուած եւ Պ. Արթօ Աքաէրէնի հեղինակած երկխօսութիւններով վերամշակուած Ս. Նովայի կեանքի պատմութիւնը կը ներկայացուէր 14 դեռատի աշակերտներէ բաղկացած խումբի մը կողմէ, խօսքով, երգով ու պարով: Բեմադրութիւնը յանձնուած էր Պ. Արտաշէս Ոսկանեանի որուն տարած աշխատութեան մէջ բեմարուեստի արհեստավարժ դրոշմը զգալի էր: Երաժշտական բաժինը, ինչպէս նաեւ տարազներու պատրաստութիւնն ու գեղարուեստական պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Տիկին Հերմինէ Երիցեան որ գաշնակով ալ ընկերացաւ իր աշակերտներուն իւրաքանչիւր երաժշտական ելոյթին: Հոս հարկ է անգամ մը եւս ծանրանալ Ոսկանեան - Երիցեան զոյգին կողմէ իրականացուած հետեւողական լուրջ աշխատութեան վրայ: Անշուշտ առաջինը մեծ յաջողութեամբ իրագործած է տղոց շնչելու եւ տեղին բեմական դիրքաւորումն ու շարժումները ապահովել, իսկ երկրորդը իր աշակերտներուն գրեթէ անսխալ ռնով եւ ճայնադարձութեամբ Սայաթ Նովա երգել սորվեցուցած է:

Հաւաքական խաղարկութեան մէջ առանձնապէս փայլեցան «պատմող - սենեկապետ»ի դերով Վաչէ Աքաէրէնը, «Թամարա - երգչուհի»ի դերով Այտա Մաքսուտը, «Աննա - արքայաքոյր»ի դերով Լիլիթ Ոսկանեանը, «տղայ»ի դերով Գ. Մութաֆեանը, այս վերջինին մօր դերով Մ. Շիմշիրը, եւ զանազան այլ դերերով Լ. Աքկիւնը, Ա. Երլտըրըմը, Փ. Ժամուսեանը, Մ. Իգնատիոսեանը, Վ. Իգնատիոսեանը, Ա. Իւանովը, Ա. Կիւնըը, Ն. Նալչաճեանը, Ա. Շիմշիրը, Ա. Պալը, Ա. Տիքմէն եւ Է. Փէհլիւանեանը:

Ներկայացման աւարտին, Հ. Գաբրիէլ Սահակեան իր փակման խօսքով շեշտը դրաւ հայեցի դաստիարակութեան մէջ մօր դերին վրայ, զոր ապրեցուցին դերակատարները խաղին սկիզբին ու վերջաւորութեան: Գնահատանքով եւ շնորհակալութեամբ արտայայտուեցաւ պատասխանատուներուն, ծնողաց եւ անշուշտ աշակերտներուն միասնական աշխատութեան նկատմամբ:

Իսկապէս հաճելի էր լսել պատանի սերունդին բերնով արտայայտուած եւ մեր աշուղական գրականութեան դասական նմոյշները դարձած «Քանի վուր ջան իմ»ի, «Ես քու ղիմէթըն չիմ գիտի»ի, «Քամանչա»յի նման գոհարները որոնք մերթ ընդ մերթ փչաքաղ կ'ընէին ներկաները, անոնց յուզումի հարազատ պահեր ապրեցնելով:

Հայ գրական եւ աշուղային մշակոյթը վերապրեցնելու եւ մանաւանդ դեռատի սերունդը հաղորդակից դարձնելու միտող այս հաւաքական աշխատանքը բարձր գնահատանքի արժանի է: Ինչպէս արդարօրէն գրած է բանաստեղծ Զարեհ Խրախունի.

Բայց պարապ տեղ չես ապրեր դուն
Սայաթ Նովա
Քանի ետիդ երգ մ'ես ձգեր,
խօսք մը վառ
Խրախուսինն Երէկ կու տայ
Քու բախտիդ
Յաւերժութեան ծիրն ես մտեր
Սայաթ Նովա:

ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Յունաստան) «Զաւարեան կեդրոնին մէջ, Յունիս 5ին տօնուած է Մայիսեան անկախութեան 86րդ տարեդարձը, ծայրէ ծայր լեցուն սրահին մէջ: Տօնակատարութիւնը կազմակերպուած էր Հայաստանի Հանրապետութեան Յունաստանի դեսպանութեան եւ Հ.Յ.Դ. Կեդր. Կոմիտէին կողմէ: Հանդիսութեան նախագահած է Նուպար Աճէրեան: Խօսք առած են Հայաստանի դեսպանը՝ Վահրամ Կաժոյեան, թեմական առաջնորդը՝ Խորէն Ծ. Վրդ. Տողրամաճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԳԱՏԸԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը կատարուած է, Յունիս 6ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Կրօնական արարողութենէն ետք, հիւրերը հաւաքուած են Արամեան-Ունճեան վարժարանին սրահին մէջ, սիրոյ սեղաններու շուրջ: Բացման խօսքը արտասանած է վարժարանի ուսուցչուհիներէն՝ տիկին Նաժտա Տէմիրճիօղլու, որ բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն եւ բեմ հրաւիրած ատենապետ՝ Շապուհ Զոլաքեանը, որ թաղային խորհուրդին տեղեկագիրը ներկայացուցած է: Ան նշած է որ վարժարանը 105 միլիառ թրքական ոսկիի բաց մը ունի: Իր ելոյթէն ետք, գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Հուսկ բանքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք:

***

ՊՈԼՍՈՅ «Տիրինօղլու» սրահին մէջ, Յունիս 5ին հաւաքուած են Ֆէրիգիւղցիներ եւ Մխիթարեան վարժարանի նախկին շրջանաւարտներ, ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ, «Շրջանաւարտներու Օր»ուան ճաշասեղաններու շուրջ: Օրուան խօսնակը եղած է Օր. Տիգրիս Թիւրքէր: Վարժարանի տնօրէնուհին՝ Տիկին Արփի Մանուկեան տեղեկութիւններ փոխանցած է վարժարանին մասին, Սանուց Միութեան տեղեկագիրն ալ կարդացած է Տիկին Սէլին Թիւյսուզ: Յետոյ բեմ բարձրացած են 40ամեակի եւ 25ամեակի դասարանի շրջանաւարտները, որոնց յանձնուած են յուշանուէրներ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Երլտըզ Թէքնիք համալսարանին մէջ, Յունիս 8ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ աշխարհի լաւագոյն եօթը լուսանկարիչներէն մէկուն՝ Արա Կիւլէրի, որու լուսանկարչական մարզէն ներս գործունէութեան յիսնամեակը կը տօնուի այս տարի: Հանդիսութիւնը կազմակերպուած էր համալսարանի դահլիճին մէջ, 250 հրաւիրեալներու ներկայութեան: Համալսարանի դասախօսներէն Մէհմէտ Պէյազ ներկայացուցած է Արա Կիւլէրի կեանքն ու վաստակը: Ապա, խօսք առած է համալսարանի վերատեսուչ փրոֆ. տոքթ. Այհան Ալքըշ որ սապէս արտայայտուած է.- «Արա Կիւլէր աշխարհի եւ Թուրքիոյ ամէնէն նշանաւոր դէմքերէն մէկն է»: Հանդիսութեան աւարտին սարքուած է քոքթէյլ մը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան վարժարանի աշակերտները, Յունիս 9ին, առաւօտեան վաղ ժամերէն ներկայացուցած են երեք լեզուով թատերական աշխատութիւններ: Նախ՝ անգլերէն, ապա թրքերէն եւ հայերէն:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ ՀԻՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Նեղոսի գետաբերանին երեսուն տարիէ ի վեր շարունակուող պեղումներու վերջերս յայտնաբերուած են Աղեքսանդրիոյ առասպելականացած համալսարանին մնացորդները. հոն դասաւանդած են հին շրջաններու մեծագոյն գիտնականները, ինչպէս Եւկղիդէս, Արքիմիդէս: Հնախոյզները լոյսին բերած են 13 ամփիթատրոններ որոնք կրնային հինգ հազար ուսանող ընդունիլ: Անոնց բոլորն ալ ունէին բարձրադիր ամպիոն մը որ ուսուցչին համար եղած պէտք է ըլլայ: Երկրին հնութիւններու գերագոյն խորհուրդին նախագահը յայտնած է թէ առաջին անգամն է որ յունահռոմէական կայքի մը վրայ այսքան մեծ թիւով ամփիթատրոններ գտնուած են, միջերկրականեան շրջանակին մէջ: Ան կասկած չունի թէ դատածոն կը պատկանի աշխարհի ամենահին համալսարանին: Լոս Անճըլըսի համալսարանին հնագիտութեան դասախօսներէն Ու. Ուէնտրիխի կարծիքով ալ յայտնաբերումը մեծապէս կարեւոր է. ըսած է թէ այդ համալսարանը գիտէին որ գոյութիւն ունեցած էր, մտաւորական կարեւորագոյն կեդրոն մըն էր, բայց այդ բոլորը ծանօթ էին միայն բնագիրներէն:

Նեղոսի գետաբերանին հիւսիս - արեւմտեան կողմը ձկնորսներու փոքր գիւղ մըն էր Աղեքսանդրիան մինչեւ այն օրը երբ Մեծն Աղեքսանդր զայն իր կայսրութեան նոր մայրաքաղաքը ընել որոշեց: Ինք այդ ծրագրին իրականացումը չըտեսաւ սակայն: Անոր յաջորդը Պտղոմէոս Ա. ձեռնարկեց քաղաքին կառուցումին: Ան յոյն ճարտարապետ Դինոգրատէսի յանձնեց այդ գործը, հրահանգելով որ մշակոյթի այնպիսի կեդրոն մը ըլլայ նոր մայրաքաղաքը որ ամբողջ աշխարհի նախանձը շարժէ:

Այդպէս ալ եղաւ. Եգիպտոսի նոր մայրաքաղաքը կարճ ժամանակէն շրջանի ամէնէն հզօր ու ազդեցիկ ոստանը դարձաւ: Անոր ղեկավարները կառուցեցին աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն Փարոսը, Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը ուր պէտք է տեղ գտնէին աշխարհի բոլոր գիրքերը, ապա համալսարանը ուր զանազան երկիրներէ գիտունները կու գային դասաւանդելու: Այդ նոյն համալսարանին մէջ է որ Արքիմէդէս ըրած է իր կարեւոր գիւտերը, Եւկղիդէս գրի առած է երկրաչափութեան իր ծանօթ օրէնքները, աստղագէտ Երատոսթէն հաշուած է Երկրին տրամագիծը: Պտղոմէեաններու իշխանութիւնը տեւած է մինչեւ Ք.ա. 30 թուականը երբ Կլէոպատրա կայսրուհին անձնասպան եղած է, Հռոմէակայիններուն ձեռքը չիյնալու համար:

Մատենադարանին պատմութեան լայն շերտերը տակաւին անծանօթ են: Երկու շէնքերը, այնպէս կը թուի թէ մասամբ փլած են Յ. Կեսարի եւ Պոմպէի պատերազմին ընթացքին: Հաւանական կը թուի նաեւ որ հիմնայատակ քանդուած ըլլան 642ին, երբ Արաբները գրաւեցին քաղաքը:

Արդի աշխարհը գրեթէ ամբողջովին մոռցած էր այդ շէնքերուն վայրը երբ շուրջ երեք տասնամեակ առաջ հնախոյզները լոյսին բերին մնացորդներ որոնք թատրոնի կը նմանէին: Գտածոն նորոգուեցաւ, յետոյ 80-ական թուականներու սկիզբը երկու ամփիթատրոն եւս յայտնաբերուեցաւ: Բայց միայն վերջին յայտնաբերումով կարելի եղաւ եզրակացնել թէ գտնուածը կը վերաբերէր Աղեքսանդրիոյ հռչակաւոր համալսարանին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

7

- Բազմաթիւ են հարիւր - հարիւր քսան տարի ապրողները այս շրջաններուն մէջ, կը հաստատէր Պաթիստ:
- Օդը, ջուրը, բարքերը, խաղաղութիւնը...
- Այստեղի խաղողին նմանը չկայ... Հազար տեսակ խաղող ունինք...
- Հապա շագանա՞կը...
- Մեղրը, ռուպը...
- Մածունով առաջին կարգի «թարխանա» կը պատրաստեն գիւղացիները:
- Խօժէնի, «թարխանա»յի ապուր կերա՞ծ ես...
- Այո՛, քանի մը անգամ...
- Կը սիրե՞ս...
- Բայց տղաս, ի՞նչ հարցում է ատ. Ուտելիք բանին կը սիրես կը հարցուի՞:
- Չէ՞ որ մարդ կրնայ կերակուր մը սիրել կամ չսիրել, ըսաւ Խօժէնի միամիտ ժպիտով մը:
- Ո՛չ: Լուրջ մարդ մը ամէն կերակուր կը սիրէ:
- Բայց ստամոքսի խնդիր մը կայ:
- Լուրջ մարդու մը ստամոքսը ամէն կերակուր կը մարսէ:
- Զարմանալի բաներ կ'ըսես, մայրիկ...
- Ինչո՞ւ համար... Ես վստահ եմ որ Խօժէնին իբր լուրջ կին ամէն բան կը սիրէ ու կ'ուտէ: Միայն մարդ այսինչ կերակուրը կրնայ շատ սիրել կամ քիչ սիրել: Չսիրելու խնդիր մը չի կրնար ըլլալ:
- Բայց հիւանդութեան պարագային...
- Նոյնիսկ հիւանդութեան պարագային պիտի ըսեմ... Սակայն լաւ է մօտիկ ընել բժիշկին խորհուրդները:

Այգիներու եզերքներէն կ'անցնէին: Խաղողի ողկոյզները հրաշալի զարդանկարներու նման շարուած էին, տերեւներու մէջ: Հեռագրական ձողերը կը փախչէին, հալածելով զիրար: Բանջարանոցներ կը դառնային ու աներեւոյթ կ'ըլլային: Ծառ մը կը խենթենար յանկարծ ու սարսափահար կը վազէր: Տնակ մը կը նայէր վայրաշարժին ու մէկէն կը փոխէր իր տեղը, վախկոտի մը փութկոտութիւնով:

Քանի մը կայարան անցած էին: Հասան «Քօրու»: Մայրիկը իջաւ: Միւսները շարունակեցին ճամբորդութիւնը դէպի Պրուսա: Խօժէնի տեսաւ «Քօրու»ն, իր տունը, շրջակայքը:

- Լաւ է, լաւ է, շատ լաւ է:

**

Շաբաթ մը Պրուսա մնացին: «Սէթ Պաշը»: Ու ամէն օր պտոյտներ, այցելութիւններ, ուրախութիւն:

Խօժէնի շատ սիրեց այս արեւելեան գունագեղ քաղաքը: Անոր շուկան որքան կը նմանէր Պոլսոյ գոց շուկային: Արեւելեան երփներանգ քաղաք մըն էր Պրուսան:

Խօժէնի օրերով շրջեցաւ այդ քաղաքին մէջ: Երբ իրիկունը կը փակէր իր աչքերը օրուան տպաւորութիւններն ու պատկերները ամփոփելու համար՝ իրեն կը թուէր որ շողշողուն ու բազմագոյն խճանկարներով շինուած հէքեաթային ոստան մըն է Պրուսան: Մզկիթներն ու մինարէները, շուկաներն ու ապրանքները դիւթական գունափոխութիւններով կը ներկայանային իրեն: Կը թուէր նաեւ իրեն որ ինք թեւաւոր ճերմակ հրեշտակ մըն է, որ կ'անցնի հին սուլթաններու քաղաքին մէջէն, բերելով ցնծութիւն մը եւ ստանալով երջանկութիւնը: Ու կը քնանար Խօժէնի երանութիւնով խոնջ եւ վաղուան տեսարաններուն անակնկալովը ուրախ:

8

«Քօրու»:

Խօժէնիի մինակութեան կեանքը սկսած էր այդ ամայի կայարանին մէջ: Հեռո՛ւ Պրուսայէն ու Մուտանիայէն, հեռու Պոլիսէն ու հեռո՛ւ նոյնիսկ շրջակայ գիւղերէն՝ անտառի մը դիմաց գտնուող այդ կայարանի կեանքը շուտով տխրութիւն ու ձանձրոյթ լեցուց Խօժէնիի մէջ:

(Շար. 67)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ
Պաշտօնական Ամսագիր
Կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 1, Յունուար 2004
Թիւ 2-3, Փետրուար-Մարտ 2004

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Քեւին Յարութիւնեան, Տիկին Լիւտա Յարութիւնեան և զաւակը, Տէր և Տիկին Արթօ Փեհլիվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Յարութիւնեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 27, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, իրենց հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ մեծ-մօրեղբօր՝

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան (2004, Մայիս 18) քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 26

ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ՆՇԽԱՐԱՑՆ
ՍՐԲՈՑՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ
ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

*
**

Հինգշաբթի, Յուլիս 1

ՏՕՆ ՍՐԲՈՑՆ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝
ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ

Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates : du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix : 495 Euros (voyage en sus)
Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age : garçons et filles de 7 à 12 ans

Direction : Christine HALADJIAN
10 avenue Henri IV - 92190 Meudon
☎ 01. 49. 66. 90. 99
E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie : Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

Contre «cette» Turquie dans l'Europe
Le combat continue...

Face à nous, la Turquie bénéficie d'un budget d'Etat, nous devons lever des **fonds de soutien** pour assurer notre succès

Votre aide financière sera déterminante

R A D I O T H O N

le samedi 26 juin 2004 — De 8h à 14h

Soyez à l'écoute des ondes...

AYP FM (Ile-de-France) : 99.5 FM
Radio Arménie (Lyon) : 102.6 FM
Radio Arménie (Vienne) : 106.1 FM
Radio A (Valence) : 97.8 FM

... ou suivez en direct sur le site www.aypfm.com

Participez à l'élan de soutien

Libellez vos dons à l'ordre du **CDCA**
CDCA — 17 rue Bleue 75009 Paris
www.cdca.asso.fr

Nous gagnerons si nous nous mobilisons !

CHAVILLE

Fête onomastique de l'église St. Grégoire l'Illuminateur
le dimanche 27 juin

10h30 messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NACCACHIAN
12h Réquiem à la mémoire de tous les serviteurs de l'église
13h Repas convivial au «Parc du Bon Repos» de Viroflay
15h30 Prestation théâtrale des élèves de l'école «Lévon Chanth»
17h Tombola.

Pour tout renseignement, s'adresser à l'église arménienne :
6 rue Père-Komitas 92370 CHAVILLE
Tél. : 01. 47. 09. 23. 18

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : **cbaf@wanadoo.fr**

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

RECEPTION

Dans le cadre du 1700ème anniversaire de la christianisation de l'Arménie

l'EPHORIE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS
et les EDITIONS DE PARIS
vous invitent à la réception donnée à l'occasion de la première soirée de présentation et de dédicace du livre
«ET L'ARMENIE DEVINT CHRETIENNE»

avec
le Prof. J.-P. MAHE,
Membre de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres
et les auteurs

JEAN V. GUREGHIAN
et GAGUIK SOGHOMONYAN

Jeudi 24 juin à 19h30,
Salle «Nourhan Fringhian»
Eglise Saint Jean-Baptiste
15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Sous la Présidence
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Comme chaque année et depuis 1977
la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire

Présentation des travaux d'élèves
des cours de dessin
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél.: 01.43.76.55.89 — fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates** : du 30 juillet au 16 août
— **Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 24
JEUDI
24 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·975 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 79e ANNEE — N° 20·975

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 22/23)

ՕԹԱՆ-Ի ԲԱՔՈՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Յունիս 22ին Բաքուի մէջ գումարուած է ՕԹԱՆ-ի «Գործընկերութիւն յանուն խաղաղութեան» խորհրդաժողովը որուն Հայաստանի մասնակցութիւնը խնդրայարոյց բնոյթ ստացած էր, Ազրպէյճանցիներու խումբի մը մերժողական կեցուածքին պատճառով: Վերջապէս Բաքու հասած են գնդապետ Մուրատ Իսախանեան ու սպայ Արամ Յովհաննիսեան: Նախորդ օրը «Ղարաբաղի ազատագրութեան կազմակերպութենէն» մէկը յայտարարած է. «Եթէ հայ զինուորականները գան հոս, ես ձեռքերովս պիտի սպաննեմ անոնցմէ մէկը»: Նոյն կազմակերպութեան շարքայինները Յունիս 22ին առաւօտ կանուխ շրջապատած են հայ մասնակիցներուն պանդոկը ու միջադէպերու պատճառ եղած: Այսուհանդերձ ՕԹԱՆ-ի ռազմափորձերուն ծրագրաւորումին յատկացուած խորհրդաժողովը յարունակուած է հսկողութեան պայմաններու մէջ:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՏՐՊԷՅՃԱՆ

Ատրպէյճանի Խորհրդարանը Յունիս 22ին աշխարհի խորհրդարաններուն եւ միջազգային կազմակերպութիւններուն դիմած է, յայտարարելով որ ԼՂՀ տեղական ինքնակառավարման ընտրութիւնը որ տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 9ին, անօրինական է: Բաքուն այդ ընտրութիւնը որակած է «ազրպէյճանական օրէնքներու աղաղակող ոտնահարում»: Կ'ըսուի թէ նոյն ընտրութիւնը փաստ է թէ «Հայաստան միտք չունի յարձակողական իր քաղաքականութենէն հրաժարելու»: Կոչ կ'ըլլայ որ աշխարհի խորհրդարաններն ու միջազգային կազմակերպութիւնները չճանչնան Օգոստոսի ընտրութեան արդիւնքները:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Ա. Մարգարեան եռօրեայ աշխատանքի այցով մեկնած է Գերմանիա ուր հայեւգերմանական տնտեսական գործակցութեան համաժողով մը տեղի կ'ունենայ: Իրեն ընկերացած են Տնտեսութեան, Առեւտուրի նախարարները, Կեդր. Դրամատան տնօրէնը, մաքսային կոմիտէի նախագահը, Արտաքին գործերու նախարարի տեղակալը, այլ պաշտօնատարներ եւ շարք մը գործի մարդիկ: Համաժողովէն առընթեր Ա. Մարգարեան հանդիպումներ ալ կ'ունենայ Գերմանիոյ փոխ վարչապետին, Արտաքին գործերու նախարարին, Պերլինի քաղաքապետին եւ ուրիշ անձնաւորութիւններու հետ:

***

ԴԺԲԱԽՏ ՊԱՏԱՀԱՐ

Ռուսաստանի Օմսկ քաղաքին մէջ Սեւանի նախկին չորս բնակիչներ խեղդուած են: Անոնցմէ մէկը այդ քաղաքը գացած է եղբօրը այցելելու իր երկու աղջիկներուն հետ: Այս վերջինները ուզած են գետափին մօտ լուսանկարուիլ ու հողին յանկարծակի փլուզումին հետեւանքով ջուրը ինկած են: Անոնց հայրն ու հօրեղբայրը օգնութեան փութացած եւ իրենք ալ խեղդամահ եղած են:

***

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ

Ախալքալաքի քաղաքային վարչութիւնը որոշած է Ջկալով փողոցը վերանուանել

ԻՍՐԱՅԷԼԵՒՔԻՒՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ամերիկացի լրագրող Ս. Հէրշ որուն շնորհիւ Ապու Ղրայպի չարչարանքներուն գայթակղութիւնը հրապարակում գտաւ, «Նիւ Եորքըր» թերթին մէջ պնդած է թէ Իսրայէլ ներկայիս սերտ գործակցութեան մէջ է Քիւրտերուն հետ, յատկապէս Իրաքի հիւսիսային շրջանը: Այդ գործակցութեան մղած է ԱՄՆ-ու Իրաքի մէջ ցուցադրած անկարողութիւնը որ վախ կը պատճառէ Իսրայէլի թէ Իրան կրնայ հիւլէական իր ուժը աւելցնել: Այդ հեռանկարով ալ, վեց ամիսէ ի վեր հասկցած ըլլալով որ Իրաքի մէջ կայունութիւնը փայլուն չէ, Քիւրտերուն հետ գործակցաբար ծածուկ գործողութիւններու ձեռնարկած է Իրանի, Սուրիոյ դէմ: Այդ գործողութիւնները կատարուած են քիւրտ համազգեններու կողմէ զորս մարզած է Իսրայէլ: Գլխաւոր նպատակն է քրտական բանակը զօրացնել, Իրանի մէջ խարիսխ մը ունենալ ու այդ երկրին հիւլէական հիմնարկները հսկողութեան տակ պահել: Ըստ լրագրողին Իսրայէլ ծրագրած է քիւրտ համազգեններու պատրաստութիւնը լրացնել մինչեւ Յունիս 30 երբ Իրաքի ղեկավարութիւնը Իրաքցիներու պիտի յանձնուի:

Ս. Հէրշ Իսրայէլի այս կիրարկումով կը բացատրէ վերջին շրջանին Թուրքիոյ հետ այդ երկրին լարուած յարաբերութիւնները: Կ'ըսէ թէ Անգարա վրդոված է յատկապէս Հիւսիսային Իրաքի մէջ Քիւրտերու կալուած գնելուն Իսրայէլի տուած նեցուկէն: Այդ ճամբով շրջանին ժողովրդագրական պատկերը կը փոխուի ի նպաստ Քիւրտերուն. մանաւանդ որ այդ նպատակով «Քրտական վարկերու դրամատուն» մըն ալ հիմնուած է:

Նիւթին մասին տեղեկատուութեան հետ թրքական մամուլը արձագանգած է Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլի արտայայտութեան. ան ըսած է թէ իրենց համար մեծապէս կարեւոր է Իրաքի հողային ու քաղաքական ամբողջականութեան պահպանումը եւ աւոր վնասելու կարող ամէն զարգացումի շատ մօտէն կը հետեւին, ազդարարութիւններ կ'ուղղեն: Քիւրտերու հետ գործակցութեան առընչութեամբ քանիցս ազդարարութիւն ուղղուած է Իսրայէլի ալ, սակայն պատասխանատուներ միշտ ըսած են թէ իրենք նման բանէ տեղեակ չեն ու փակած են նիւթը:

Մկրտիչ Սարգսեան: Կը նախատեսուի յառաջիկային ուրիշ փողոցներու ալ տալ յայտնի ջաւախեցիներու անունները, ինչպէս՝ Համօ Օհանջանեանի, Յովհաննէս Քաջազնունիի, Ռուբէն Դարբինեանի:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին առիթով բացուած է «Ֆ. Նանսէն եւ Հայերը» խորագրուած ցուցահանդէս մը որ լուսանկարներով կը ներկայացնէ Նորվեկիացի մեծ մարդասէրին ցեղասպանութեան ընթացքին ունեցած գործունէութիւնը: Բացումը կատարուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի նոյն վեհաժողովին մասնակցութեան նախօրեակին:

Եւրոպայի Խորհուրդին մօտ Թուրքիոյ դեսպանը եւ թրքական պատուիրակութեան նախագահը հակազդած են այդ ցուցահանդէսին ու բողոքի դիմում ներկայացուցած: Թուրք մամուլը անդրադառնալով կատարուածին, «Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին մէջ հայկական գայթակղութիւն» կը խորագրէր նիւթը, Յունիս 23ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԷՉԷՆԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

57 ՄԵՌԵԱԼ ԻՆԳՈՒՇԻՈՅ ՄԷՋ

Պուտինի համար հարուածը ծանր է եւ կը հաստատէ խաղաղեցման իր ծրագրին ձախողութիւնը: Վախ կայ նաեւ որ Չէչէնիոյ պատերազմը տարածուի դրացի հանրապետութիւններուն եւ ի վերջոյ վարակէ ամբողջ շրջանը: Ինգուշիա գործուած յարձակումին հետեւանքով 57 մեռեալ կար, որոնց 47ը ապահովութեան ուժերու մէջ, Յունիս 21էն 22ի գիշերը: Զինուորական այս գործողութիւնը շատ լաւ պատրաստուած էր եւ իսկական յաջողութիւն մըն է ապստամբներուն համար, որոնք միայն 2 հոգի կորսնցուցած են: Ինգուշ ոստիկան թէ զինուոր անակընկալի եկած են: Բախումներ եղած են նաեւ Տաղստան՝ Չէչէնիոյ սահմանակից: Դէպքերէն ետք, Պուտին արտայայտուած է իր սպայակոյտին պետերուն եւ յատուկ սպասարկութեանց պատասխանատուներուն առջեւ, որպէսզի յանցաւորները գտնուին, «մաքրագործուին», կամ «դատուին» եթէ ողջ ձեռք անցուին: Ապստամբ Չէչէնները Ինգուշիա հասած են Չէչէնիա տանող գլխաւոր ճամբով եւ յարձակում գործած են Նազրանի վրայ որ Հանրապետութեան տնտեսական մայրաքաղաքն է: Սպաննուած են Ներքին նախարարէն զատ, իր մէկ կցորդը եւ երկու դատախազներ: Ռուսամէտ չէչէն Ներքին նախարարը յարձակումը վերագրած է չէչէն ծայրայեղ պետին՝ Շամիլ Բասայեւի, աւելցնելով թէ հաւանաբար հաւանութիւնը ունէր Ասլան Մասխադովի: Նազրանի բնակչութիւնը խորապէս ցնցուած է այս յանկարծակի յարձակումէն: Ականատեսներ կը հաստատեն որ երիտասարդներ էին եւ լաւ զինուած:

***

Իշխանութեան գլուխ եկած ատեն, Պուտին խոստացած էր «մաքրագործել Չէչէնները մինչեւ ճեմիշներուն մէջ» եւ դրեթէ նոյն լեզուն գործածած է այս անգամ ալ, բայց ռուսամէտ նախագահ Կադիրովի սպանութենէն ետք ալ (Մայիս) ոչինչ փոխուած է: Անկախապաշտները կրցան ցոյց տալ իրենց ուժը:

Պուտին կը մերժէ միշտ բանակցութեան նստիլ անկախապաշտներուն հետ եւ անոնց նախագահին ներկայացուցիչը՝ Զաքայեւ ազդարարած է Մոսկուայի. «Եթէ վերջ չդրուի Չէչէնիոյ պատերազմին, կը տարածուի ամբողջ Կովկասի մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼ-ՔԱՒՍԱՅԻ առեւանգուած Հարաւային Գորէացին գլխատուած է, ինչպէս ազդարարուած էր նախապէս: Սէուլ տեղի չտուաւ եւ 33 տարեկան պաշտօնատարը զոհուեցաւ, որովհետեւ, յայտարարած են առեւանգողները Սէուլ մերժեց իրենց պահանջները: Արդարեւ, Հարաւային Գորէա մերժած էր կասեցնել իր զօրքերու առաքումը Իրաք (3000 եւս Օգոստոսին): Միւս կողմէ, Պաղտատի կեդրոնը նոր պայթում մը տեղի ունեցած է Յունիս 23ի առաւօտեան: Երեք մեռեալ կար, որոնց մէջ մէկ կին եւ մէկ մանուկ:

ԱԼԺԷՐի Համմա ելեկտրակայանին մէջ պատահած պայթումէ մը (Յունիս 21ի գիշերը) 11 հոգի վիրաւորուած է որոնց մէջ 4ը ծանր վիճակի մէջ են: Պայթումին հետեւած է հրդեհ մը: Կը կարծուի թէ արկածի արդիւնք է:

ՓՈՒԱԹԻԷի մօտ, հանրակառք մը որ Պրիւսէլէն մեկնած էր Մարոք երթալու համար 50 ճամբորդներով, Յունիս 22ի իրիկունը տապալած է ճամբուն վրայ: 11 մեռեալ կար եւ 40 վիրաւորներ: Այն համոզումը կայ որ արկածը արագութեան հետեւանք է:

ՊԻԼ ԳԼԻՆԹԸՆԻ «Կեանքս» (Մայ Լայֆ) հատորը լոյս տեսաւ նաեւ Յունիս 23ին Ֆրանսա, ֆրանսերէն թարգմանութեամբ: Հեղինակը արդէն իսկ գանձած է 10 միլիոն տոլար, տպաքանակն է մէկ ու կէս միլիոն եւ Նիւ-Եորքէն սկսելով, ուր ժողովուրդը հերթի կանգնած էր գիշերով իսկ, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է չկարդացուած իսկ...: Գիրքը 1000 էջերէ կը բաղկանայ, ուր տասը էջ ալ կայ Մոնիքա Լեւինսքիի մասին, ինչ որ ամէնէն «շահեկանը» կը նկատուի: Գլինթըն շատ ժողովրդական դէմք մը կը մնայ Ամերիկայի մէջ, կը գնահատուի տնտեսական վերելքը: Ֆրանսերէն թարգմանութեան հրատարակիչն է Օտիլ Ժաքոպ: Գլինթըն զօրավիգ է դեմոկրատ թեկնածուին՝ Ճոն Քերիի, որ իր կողքին կրնայ չուզել մէջ մնալ:

ՍԵՐԺ ՏԱՍՕ, 79 տարեկան, տէր տիրական է այլեւս ֆրանսական մետիաներուն գնելէ ետք Սոքփրէսի 82%ը, հակառակ անոր որ շատ գաղափար չունի մամուլի մասին, ըստ մասնագէտներու: Սոքփրէս տէրն է Ֆիկառոյի, Էքսփրէսի եւ աւելի քան 70 թերթերու, ինչ որ մտահոգիչ է բազմաթիւ լրագրողներու համար, մանաւանդ Ֆիկառոյի աշխատակիցներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հեռատեսիլի ԷՅ.ՊԻ.ՍԻ. կայանին եւ Ուաշինկթըն Փոսթ-ի հրատարակած հարցախոյզի մը համաձայն եւ առաջին անգամ ըլլալով Իրաքի պատերազմին սկիզբէն ի վեր, Ամերիկացիներու 52%ը բոլորովին աւելորդ կը գտնէ մղուած պատերազմը եւ 71%ն ալ «անընդունելի» կը համարի ամերիկացի զոհերու թիւը (աւելի քան 800 մեռեալ): Պուշէն գոհերու թիւը 47% է եւ 51%ն ալ դժգոհ է: Դեմոկրատ իր մրցակիցը կը յառաջդիմէ:

ՎԻՎԷՆՏԻ - ՈՒՆԻՎԷՐՍԱԼԻ նախկին տնօրէն-նախագահը՝ Ժ.-Մ. Մեսիէ 36 ժամուան հարցաքննութենէ ետք ազատ արձակուեցաւ, բայց քննութեան տակ առնուած է եւ կը մնայ դատական հսկողութեան ներքեւ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ առջեւ, Յունիս 22ին, բաւական լուրջ միջադէպ մը պատահած է, երբ խօսք կ'առնէր Եւրոպական Կեդրոնական Դրամատան տնօրէնը՝ Ժան-Գլօտ Թրիշէ, որ Ֆրանսացի է, բայց անգլերէն կ'արտայայտուէր: Բոլոր ֆրանսացի երեսփոխանները կը հեռանային Խորհրդարանէն, իբրեւ բողոքի եւ վրդովումի նշան: Բանախօսը ներողութիւն կը խնդրէր եւ ֆրանսերէն կ'արտայայտուէր եւ կը խնդրէր որ երեսփոխանները վերադառնան, բայց անոնք կը մերժէին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Գ. խումբին մէջ, Յունիս 22ին, Իտալիա յաղթելով հանդերձ Պուլկարիոյ 2-1, այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն, ինչ որ ծանր հարուած մըն է Իտալիոյ համար եւ իտալական մամուլին արձագանգն ալ շատ խիստ է: Նոյն խումբին մէջ, Շուէտ եւ Դանիա 2-2 հաւասար արդիւնքի մը յանգեցան, ինչ որ թոյլ տուաւ այս երկուքին որակուիլ քառորդ աւարտականներուն համար:

ԹԵՆԻՍ

Ուիմպըլտընի մրցաշարքին, Սարգիս Սարգսեան յաղթած է սպանացի Մաքս Լոփէզի 6-4, 6-3, 6-2: Յաջորդ շրջանին կը մրցի Տուրսոնովի դէմ (Ռուսաստան):

Պուլկարահայ Մ. Մալեւա-Պէրպէրեան ալ յաղթած է Պուլկարուհի Ե. Դոնչեւային, սէթերու 2 - 0 արդիւնքով:

Ի ՅՈՒՇ
ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒՆ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

1915 Յունիս 15, - Քսան կախաղաններ մէկ օրուան մէջ, Պոլիս, Պայազիտի մահաչուք հրապարակին վրայ: Քսանն ալ անդամները միեւնոյն կազմակերպութեան, Հնչակեան:

Զոհերուն ընկերները սգահանդէս մը սարքեր են այսօր, Իսի-լէ-Մուլինոյի մէջ: Անշուշտ ուրիշներ ալ չեն մոռցած:

Վա՜յ, եթէ ազատագրութեան զոհերուն յիշատակն ալ պիտի թառամի: Մանաւանդ օտարութեանմէջ, ուր ամէն բան կը մաշի: Հետզհետէ աւելի արագ:

Ո՞վ կրցած է նկարագրել կախաղան մը, այնքան պարզ բառերով, բայց եւ այնպէս այնքան վառ եւ քստմնելի.

Լուսաբացին նա բարձրացաւ կախաղան
(Արեւածա՜գ, օ՜, արշալոյս արիւնոտ)
Կանգնած էին զինուորներն ու բահանան,
Գունատ ու լուռ կանգնած էին նրա
մօտ...

Ծեր քահանան ոչ մի աղօթք չէր յիշում,
(Սիրտը նրան շշնջում էր՝ անիծի՛ր),
Լուսածագին ծիրանավառ մշուշում
Ցայտում էին ճաճանչները ցանուցիր:

Վահան Տէրեան չտեսաւ Թրքական կախաղանները: Ոչ ալ միւս էջերը Հայաջինջ Սարսափներուն: Եթէ միայն այս մէկը տեսնէր ու մէկը քսանով բազմապատկէր, ո՞վ պիտի կրնար չափել խորութիւնը իր բանաստեղծական խռովքին եւ ստեղծագործութեան:

Քսան կախաղան եւ քահանայ մը «գունատ», ահուդողին տակ մոռցած՝ աղօթքի բառերն անգամ: Իսկ զինուորները -կամ ոստիկանները- բանտապահներն ու մնացեալը ոչ թէ գունատ, այլ բոցավառ՝ չարախնդութեան անասնական կիրքէն եւ արիւնի ծարաւէն:

Եւ այնուհետեւ ո՜րքան կախաղաններ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ: Մինչեւ ամենավերջինը, Հր. Աղաճանեան:

Գարշելի սողուն մըն էր որ այս քսան Հնչակեաններուն արիւնը մտաւ, Հնչակեան՝ ինքն ալ, - Արշաւիր Եասեան: Եւ ուրիշ գանելիք մը, Հմայեակ Արամեանցն էր (Շուտ), նոյնպէս Հնչակեան որ լրացուց պակասը:

Բարեբախտաբար չուշացաւ երկուքին ալ պատիժը: Առաջինը խեղդամահ՝ Կիլիկիոյ մէջ, երկրորդը գնդակահար՝ Պոլիս, Կէտիկ Փաշայի ժամուն առջեւ: Երկու վրէժխնդիր ձեռքերն ալ՝ Դաշնակցական:

Քսան զոհերէն անձամբ ճանչցած ենք միայն Վանիկը: Անգամ մը ձերբակալուած, յետոյ արձակուած էր: «Զգուշացի՛ր, Գեղամ, խաղ մը սարքած չըլլան»:

Եւ շատ չանցած նորէն ծուղակը կ'իյնար, կառափնատ բարձրանալու համար միւսներուն հետ:

1915 Ապրիլ 11-24ի հանգոյցն էր որ կը քակուէր այս քսան կախաղաններով: Շարքը մոլեգնութեան աստիճանին հասաւ մանաւորապէս Կեսարիոյ մէջ: Իրարու ետեւէ կախուեցան աւելի քան քառասուն կաւանաւորներ, առանց դաւանանքի, դասակարգի կամ տարիքի խտրութեան: Վաճառականը՝ յեղափոխականին, գիւղացին արհեստաւորին հետ:

Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք, աւելի առաջ պատահած ըլլան թէ վերջը: Դեռ նոր վերջացան 1915ի սարսափներուն սգահանդէսները:

Կախաղան թէ եաթաղան, աքսոր եւ ջարդ, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը դիւային քրքիջներով, - այս բոլորը պիտի ծառայեն աւելի պրկելու մեր ջիղերը, ի խնդիր վերջնական յաղթանակին:

Անոնք որ յաճախ անձամբ իրենց վզին կ'անցընէին խեղդկապը, եւ անոնք որ գիտակցօրէն կը քալէին մահուան ճամբաներէն, ոչ իրենց գաղափարներն ուրացան, ոչ ալ իրենց հաւատքէն հրաժարեցան:

Մե՞նք ենք որ պիտի տատանինք այսօր, երբ ափ մը հող ունինք արդէն, դըղրդագին, արիւնազանգ փլուզումէն վերջը: Եւ երբ հաւաքաբար կը պահանջենք հայրենիքին ամբողջացումը, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց:

Եթէ կախաղաններէն եւ ջարդերէն ազատ ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ կէս ճամբան պիտի մնանք:

Շ.

1947 Յունիս 14

ՌՈՒՍ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԲԱՆԱԿԸ

Ռուսաստանի համար աւարտած է այն շրջանը երբ զինուորական վարժարանները աշակերտի բացակայութենէ կը տառապէին: Այսօր ամէն տեղ պէտք եղածէն աւելի են դիմումները. երիտասարդները կ'ուզեն վայրաչուի, օդանաւորդի ասպարէզը ընդգրկել, կամ «անտեսանելի ճակատի զինուոր» դառնալ (գաղտնի սպասարկութեան մաս կազմել): Այս երեւոյթին մէջ պէտք չէ սակայն աճապարել հայրենասիրական ոգիի զարթօնք մը նշմարելու:

Ներկայիս Ռուսաստան զինուորական ուսումի 56 հաստատութիւն ունի: Անոնց մէջ կան ակադեմիաներ, համալսարաններ, հիմնարկներ: Ամէն մէկը մեծ թիւով թեկնածուներ կը հմայէ: Բայց հարցը հոն է որ շրջանաւարտները շատ անգամ հազիւ իրենց վկայականին տիրացած, կը հրաժարին վինուորական ծառայութենէն: Այս խումբին թիւը 1995-2002 տարիներուն 416 հազար եղած է: Անոնց հրաժարումը կը բացատրուի խեղճ ու կրակ թոշակներով, բնակարանի նեղութեամբ ու ապագայի հեռանկարներու բացակայութեամբ:

Երիտասարդ օդաչու մը ներկայիս 123 Եւրոյի համարժէք աշխատավարձ կը ստանայ. մեծ հաւանականութեամբ կինը աշխատելու կարելիութիւն պիտի չունենայ, քանի որ տեւական տեղափոխութիւնները ատիկա գրեթէ անկարելի կ'ընեն: Պիտի ունենայ զաւակ մըն ալ, պիտի ապրի հանրակացարանի մը քանի մը քառ. մեթրին մէջ: Այդ պայմաններով վեց ամիսէն ռոմանթիկ բոլոր զգացումները պիտի անհետանան: Ռուս երիտասարդները գիտնալով հանդերձ թէ այդ պայմանները դիւրին-դիւրին պիտի չբարելաւուին, մեծ մասով կը նախընտրեն զինուորական վարժարանները: Ատիկա իրենց շատ մը առաւելութիւններ կ'ընծայէ. նախ այդ ուսումով իրենց զինուորական ծառայութիւնը կատարած կ'ըլլան, ամէն տեղէ ընդունելի վկայականի մը կը տիրանան, առանց կոպեկ մը ծախսելու. յաւելեալ՝ երբ կը հրաժարին զինուորական կեանքէն, ուրիշներէ աւելի կարելիութիւն ունին պաշտօն մը գտնելու, քանի որ նախկին զինուորականները միշտ շատ գնահատուած են:

Պաշտպանութեան նախարարութիւնը մօտ տարիէ մը ի վեր մօտէն կը զբաղի այս հարցով: Նախարարը որպէս ճար, յայտնած է թէ կը ջանայ օրէնքը փոխել, որպէսզի երիտասարդ վկայուածները աւելի պատասխանատուութիւն ունենան իրենց ընտրած ասպարէզին նկատմամբ: Կը մտածէ նաեւ նիւթական հատուցումի պարտադրանք բերել բոլոր անոնց համար որ ուսանելէ ետք, առանց ծառայելու կը մեկնին: Կը նախատեսուի որ զինուորական ուսման բարձրագոյն հաստատութիւն մը մտնող երիտասարդները պայմանագիր մը ստորագրեն, ընդունելով առնուազն հինգ տարի ծառայել: Եթէ այդ պայմանաժամէն առաջ լքեն մարզը, պարտաւոր ըլլան իրենց ուսումին համար պետութեան բրած ծախքին գոնէ մէկ մասը հատուցանել: Միւս կողմէն, աշխատանք կը տարուի նաեւ որ զինուորական ուսումի համակարգը նուազ ծանր բեռ մը ըլլայ պետական պիւտճէին ու բանակը ազատագրուած ըլլայ սպաներու անհրաժեշտ թիւով:

ՔԱՂՀԱՆ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԶԱՅՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Ի՞նչ է յիշողութիւնը. ինչպէ՞ս կը գործէ. որեւէ կապ ունի՞ ժառանգականութեան, խելացութեան, տարիքին կամ սեռին հետ եւ վերջապէս ինչպէ՞ս պահել զայն...: Ահաւասիկ հարցումներու շարք մը, որոնց մասին յաճախ կը մտածենք եւ կը փորձենք պատասխաններ գտնել:

ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՁԵՒԻ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մասնագէտներու համաձայն, կան զանազան ձեւի յիշողութիւններ.-

- Տեսողութեան յիշողութիւնը, որ կ'արձանագրէ պատկերները:
- Լսողական յիշողութիւնը, որ կ'արձանագրէ ձայները:
- Շարժումները արձանագրող յիշողութիւնը, որ կ'արձանագրէ շարժումները:
- Հոտառական յիշողութիւնը, որ կ'արձանագրէ հոտերը:
- Բազմատեսակ յիշողութիւնը, որ կը համատեղէ վերոյիշեալ յիշողութիւններէն մի քանին:

Ժամանակագրական կարգով, յիշողութիւնները կարելի է դասել հետեւեալ շարքով.

- Անմիջական յիշողութիւնը, որ քանի մը վայրկեան կը պահէ յիշողութիւնները:
- Թարմ յիշողութիւնը, որ քանի մը օր կը պահէ յիշողութիւնները:
- Վերջնական յիշողութիւնը, որ ցկեանս կ'արձանագրէ յիշողութիւնները:

Մասնագէտներու համաձայն, ամէնէն կարեւորը «սրտի յիշողութիւնն է, քանի որ ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ ամէնէն աւելի խարխախ նետած յիշողութիւնները անոնք են, որոնք մեր սրտին «դպած» են եւ ազդած մեր զգայնութեան վրայ, ինչպէս ամուսնութեան, քննութեան մը յաջողութեան, յարաբերութիւններու խզումի կամ յուսախաբութեան յուշերը:

ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ 5 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Որպէսզի դէպք մը կամ որեւէ բան օգտակար ձեւով եւ վերնականապէս արձանագրուի մեր յիշողութեան մէջ, պէտք է անցնի հետեւեալ 5 գործողութիւններէն.-

- Քաղել տեղեկութիւնները:
- Զտել, այսինքն առանձնացնել այն տեղեկութիւնները, որոնք մեր ուշադրութիւնը գրաւած են եւ կ'ուզենք անպայման պահել:
- Զուգորդել, այսինքն զտուած պատկերները կապել աւելի հին կամ տպաւորիչ պատկերներու հետ:
- Ամբարե՛լ, այսինքն գտնուած յիշողութիւնները տեղաւորել մեր ուղեղին բըջիջներուն (նէօրոն) մէջ:
- Վերարտադրել: Արձանագրուած, զտուած, պահուած յիշողութիւնները օրերու կամ տարիներու ընթացքին ուրիշներու հետ զուգորդուելով եւ կապուելով կը կազմեն «մարգարիտէ մանեակ» մը, կը բաւէ, որ օրին մէկը «մարգարիտ»ներէն մէկը քաշէք, որպէսզի մնացեալները, իրարու յաջորդեն:

10 ՄԻԼԻԱՌ ՆԷՕՐՈՆԸ...

Մեր յիշողութիւնները գրադարանի մը սկզբունքով պահուած չեն մեր ուղեղին մէ: Անոնք միշտ շրջագայութեան մէջ են, հազարաւոր տեսողական, լսողական նէօրոններու միջոցաւ, որոնք իրարու կապուած են «քայլ»երով այս շրջագայութեան ամբողջութիւնը կը կազմէ յիշողութեան շրջուն ցանցը: Մեր ուղեղը ունի շուրջ 10 միլիառ նէօրոն եւ 100 հազար միլիառ «սէնափս» (նէօրոններու միջեւ շփման կէտեր): Եթէ խելացութեան եւ յիշողութեան միջեւ կապ չկայ, այսուհանդերձ յստակ է, որ տարիքը կ'ազդէ ուղեղին վրայ:

35էն 40 տարեկանին, օրական կը կորսընցնէք հազարաւոր նէօրոններ: Բոլորս ալ գիտենք, որ ժամանակի ընթացքին կը դժուարանայ նոր գիտելիքներու ընկալումը: Աւելի դիւրին է տասը տարեկանին սորվիլ համակարգիչի մը գործածութիւնը եւ տիրապետել անոր, քան 60 տարեկանին...:

ՄԱՐԶԵՑԷՔ ՁԵՐ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այսուհանդերձ մասնագէտներ վերջերս ցոյց տուած են, որ յիշողութիւնը անպայման եւ ուղղակի կապուած չէ անհատի տարիքին: Առհասարակ անձի մը հոգեբանական վիճակն է, որ կը նպաստէ իր յիշողութեան լաւ կամ դէշ պահպանումին: Զմոռնանք որ նէօրոնները կը գործեն մկաններուն նման բանով, չարժուն մկան մը կը զարգանայ եւ կ'ուռի, մինչդեռ կը թուլնայ անգործութեան պարագային: Ուրեմն ինչպէ՞ս զարգացնել եւ պահպանել յիշողութիւնը.-

- Հետաքրքրութեամբ եւ դիտելով - Սորվիլ դիտել շուրջը, մարդիկը, խանութները, որմազդները: Յարաբերիլ ընդհանուր զարգացում ունեցող անձերու հետ, գիտելիքներու փոխանակում կատարել անոնց հետ:
- Ուշադրութեամբ եւ կեդրոնացումով. Ուշադրութիւնն ու կեդրոնացումը յիշողութեան հիմերն են: Շատ յաճախ ուշադրութեամբ մտիկ չենք ըներ շուրջի խօսակցութիւնները: Որքան կեդրոնացած լսենք մեր խօսակիցը, այնքան կ'աշխատցընենք մեր յիշողութիւնը:
- Ընթերցումով - Չկայ աւելի լաւ միջոց երկար ժամանակի վրայ մարզելու համար յիշողութիւնը:
- Այցելութիւններով - Այցելեցէք ցուցահանդէսներն ու թանգարանները, քալ պահեցէք նորութիւններուն հետ:
- Խաղերով - Մասնակցեցէք խմբային խաղերու: Առնուազն շաբաթը երկու անգամ փորձեցէք լուծել խաչբառ մը, պահուած բառ մը: Երբեք չարհամարհէք բառախաղերը, ինչպէս սքրապլը կամ անոր նմանող խաղեր:
- Ուրախութեամբ և լաւատեսութեամբ. Ուրախութիւնը, բարձր տրամադրութիւն ու լաւատեսութիւնը կը նպաստեն լաւ յիշողութեան:

ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏՈՂ ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐԸ

- Փրոթէին պարունակող ուտելիքները, ինչպէս հաւկիթը, միսը, ձուկը եւ կաթնեղէնները:
- Գալսիոմ եւ փոսփոր պարունակող ուտելիքները, ինչպէս հացահատիկներն ու կաղինի տեսակները:
- Մանիեզիոմ պարունակող ուտելիքները, ինչպէս շոքոլան եւ հացահատիկները:
- Պղինձ պարունակող ուտելիքները, ինչպէս հաւկիթին դեղնուցը եւ լեարդը:
- «Ա», «Պէ», «Սէ» եւ «Փէ-Փէ» վիթամինները:

ՀՐԱԺԱՐԵՑԷՔ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՈՂ «ԹՈՅՆԵՐԷՆ»

Յիշողութեան մեծագոյն թշնամիներն են ալքոլը եւ ծխախոտը:

Հրաժարեցէք չափազանցուած կերպով ոգելից ըմպելիներու, ինչպէս նաեւ ծխախոտի գործածութենէն: Նաեւ ջանացէք առաջքը առնել ուղեղին վնասող՝ արեան դերճնշումին, շաքարախտին եւլն.:

«Մ. Փ.»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՐՕՇԱԿ
Պաշտօնաթերթ
Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան

Ապրիլ 2004, Երեւան

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի Լեւոն Շանթ մշակութային կեդրոնի «Գ. եւ Ա. Արմէնեան» սրահին մէջ, Յունիս 3ին տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը: Նիւթը եղած է.- «Հրապարակագրութեան գրականացում կամ Շաւարշ Միսաքեանի հայերթը», կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան գրական յանձնախումբին: Օրուան բանախօսը եղած է հրապարակագիր, մըտաւորական Յակոբ Պալեան: Լեցուն սրահի մը առջեւ, բացման խօսքը արտասանած է Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան անդամ Սեդա Խտըշեան, որ հակիրճ խօսքերով ներկայացուցած է օրուան բանախօսը, ապա, Յակոբ Պալեան անդրադարձած է Շաւարշ Միսաքեանի եւ անոր սերունդին հրապարակագրման ժառանգութեան, նշելով միաժամանակ որ Շաւարշ Միսաքեան, հրապարակագրութեան մէջ, որքան որ կարեւոր նկատած է հայրենիքի ազատագրումը, նոյնքան ալ կարեւոր էր մայրենի լեզուի ազատագրումը երկար ժամանակէ ի վեր յամեցող լեզուական կապանքներէն: Շեշտած է նաեւ որ, ըստ Շաւարշ Միսաքեանի, ազգային գոյութեան պահպանման համար լեզուն նախապայման էր: Կար նաեւ ուրիշ հիմնահարց մը Շ. Միսաքեանի համար որ էր «մաքրել» հայ հրապարակագրութեան դիմագիծը, որպէսզի անիկա դառնայ իսկապէս հանրային կարծիք ստեղծող միջոց: Բանախօսը կարեւորութեամբ անդրադարձած է «Յառաջ» օրաթերթի միջոցաւ Շ. Միսաքեանի բացառիկ դերին եւ ներդրումին հայ մամուլի ասպարէզին մէջ:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ, շաբթուան մը երկայնքին, տեղի ունեցած են Այնճարի ՀՄԸՄ-եան մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մարզական խաղեր գիւղին երեք վարժարաններուն աշակերտութեան միջեւ: Մըրցաշարքի աւարտին, Մայիս 28ին, տեղի ունեցած է ֆութպոլի աւարտական խաղը «Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան» վարժարանի եւ Հայ Կաթողիկէ մարզական խումբերուն միջեւ: Խաղը աւարտած է «Յառաջ»ի յաղթանակով: Խաղի աւարտին, Այնճարի Հ.Մ.Ը.Մ.-եան փողերախումբին առաջնորդութեամբ տեղի ունեցած է թողանցք մը դէպի «Ս. Ջէյթլեան» ժողովրդային Տունը, մասնակցութեամբ պայլի-արծուիկ փաղանգներուն: «Ս. Ջէյթլեան» կեդրոնին մէջ եւ կազմակերպութեամբ Այնճարի Հ.Յ.Դ. դաստիարակչական մարմնին տեղի ունեցած է անկախութեան հռչակման 86րդ տարեդարձը: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Տովակ Քիւսպէկեան, որ անդրադարձած է Մայիսեան անկախութեան կարեւորութեան, ժողովրդային հերոսամարտերուն եւ անկախութիւնը կերտած հերոսներուն: Յանուն դաստիարակչական մարմնին խօսք առած է Յակոբ Այնթապլեան, որ ընդհանուր գիծերու մէջ, ներկայացուցած է Մայիս 28ի արժէքն ու կարեւորութիւնը: Բանախօսութենէն ետք ցուցադրուած է ժապաւէն մը, որ կ'ամփոփէր Հայաստանի 90-ամեայ պատմութիւնը: Ձեռնարկին աւարտին յատնկայս ունկնդրուած է «Սարդարապատ» յաղթերգը:

***

ՀԱԼԷՊԻ Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանի շրջափակէն ներս, Մայիս 30ին տեղի ունեցած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 86րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ.Ե.Մ.-եան վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Շահան Ծ. Վրդ. Սարգիսեանի: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Տիկին Հուրի Տիլպէրեան Հայաստանի եւ Սուրիոյ փառերգներով, մասնակցութեամբ «Զուարթնոց» երգչախումբին: Բացման խօսքը արտասանած է արաբերէն Ժոն Մարտիրոսեան, շեշտելով ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարի նոյնութիւնը աշխարհի բոլոր ազգերուն մօտ: Հայերէնով արտայայտուածէ Շահէ Մանուկեան անդրադառնալով հայկական միակամ ուժի եւ պայքարի դերին մասին՝ յանուն հայրենիքի ապահովութեան: Գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք, բեմը գրաւած է օրուան բանախօսը՝ Յակոբ Բագրատունի, որ նըշած է թէ այդ ժողովրդային տօնախմբութիւնը յաղթանակի տարեդարձի տօն է: Իր բանախօսութենէն ետք, շարունակուած է գեղարուեստական յայտագիրը արտասանութիւններով, երգերով, երաժշտութեամբ:

***

ԳԱՄԻՇԼԻԻ մէջ, Մայիս 16ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ.Մ.Ը.Մ.եան մասնաճիւղին սկաուտական խորհուրդին, տօնուած է սկաուտի օրը՝ միօրեայ գործունէութեամբ, քաղաքին մօտակայ ուխտավայրի մը մէջ: Մասնաճիւղին անդամներուն ընդհանուր թիւը 54 է: Միօրեայ գործունէութեան ընթացքին տեղի ունեցած է դրօշակի արարողութիւն, մարզանք, երգի ուսուցում, դասախօսութիւն: Իրիկուան ալ ծնողներու ներկայութեան տեղի ունեցած է կոկիկ յայտագրով հանդէս մը:

***

ԼԱԹԱՔԻՈՅ նորակառոյց մշակութային կեդրոնին մէջ, Մայիս 25ին, ելոյթ ունեցած է «Նարեկ» երգչախումբը իր երկու բաժիններով՝ մանկական եւ երիտասարդական, ղեկավարութեամբ՝ տիկին Գայեանէ Սիմոնեան-Տէրեանի: Այս երգչախումբը եւ «Գեղարդ» պարախումբը արդիւնք են տեղւոյն Համազգայինի «Վ. Նաւասարդեան» մասնաճիւղի վարչական կազմին եւ օժանդակ յանձնախումբին տարած մշակութային աշխատանքներուն:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգային Արզարեան վարժարանին հանդիսասրահին մէջ տօնուած է Մայրերու օրը, Մայիս 31ին: Վարժարանի տնօրէնուհին՝ Գեղանի Էթիէմեզեանի բացման խօսքէն ետք, գեղարուեստական յայտագիրը վարած է ծնողական խորհուրդի անդամ՝ Իրմա Տէտէեան: Հանդիսութեան աւարտին հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցած է:

***

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ (Լիբանան) Ս. Աստուածածին վանքին մէջ, Արամ Կաթողիկոս, Յունիս 2ին, ընդունած է 50 հոգինոց խումբ մը՝ աստուածաբանութեան ուսանողներ, եւ դասախօսներ, Սան-Ֆրանսիսքոյի աստուածաբանական դպրեվանքէն: Կաթողիկոսը դասախօսած է նիւթ ունենալով՝ «Քրիստոնէութեան վկայութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ»: Դասախօսութեան աւարտին տեղի ունեցած է հարցում - պատասխանի բաժին մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական գոլէժի 4րդ եւ 5րդ յարկերը, Յունիս 5ին տեղի ունեցած է աշակերտական գծագրութիւններու, ինչպէս նաեւ ձեռային եւ գիտական աշխատանքներու ցուցահանդէս մը: Բացման խօսքը արտասանած է գոլէժին տնօրէնը՝ Զաւէն Մսըրլեան, որ նըշած է թէ Հայ Աւետարանական գոլէժը միշտ կարեւորութիւն տուած է գեղարուեստին եւ աշակերտին ստեղծագործական տաղանդին:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Մովամփիք» պանդոկին մէջ, Յունիս 5ին նշուած է Պուրճ-Համուտի մէջ ծնունդ առած Հայ Սեւ Գօտիներու միութեան 28րդ տարեդարձը: Նոյն օրը, միութիւնը տուած է 6րդ 7րդ եւ 8րդ հունձքերը: Ձեռնարկը վայելած է Գեղամ Եպիսկ. Խաչերեանի հովանաւորութիւնը եւ Երիտասարդութեան եւ մարմնակրթութեան նախարար՝ Սեպուհ Յովնանեանի նախագահութիւնը: Արաբերէնով բացման խօսքը արտասանած է Սուհէյլ Տիք եւ յայտնած թէ նման ձեռնարկներու լաւագոյն եւ ամէնէն խօսուն արտայայտութիւնը կրնայ ըլլալ Ու. Սարոյեանի սա հաստատումը թէ որքան ալ չարչարանքի հանդիպին Հայերը, որքան ալ կործանին անոնց տուներն ու եկեղեցիները, անոնք տակաւին կը շարունակեն խնդալ ու աղօթել եւ կերտել Նոր Հայաստան: Հայերէնով բացման խօսքը արտասանած է Կարինէ Զուլճեան: Ընդհանրապէս հայութեան եւ յատկապէս լիբանանահայութեան կեանքին մէջ, Հայ Սեւ գօտիներու միութեան ունեցած դերակատարութեան եւ ներդրումին վրայ շեշտը դրած է Գեղամ Եպիսկ. Խաչերեան, որ գնահատած է 28 տարիներու աշխատանքին արդիւնքը: Ապա, Հայ Սեւ Գօտիներու միութեան աշակերտները հանդէս եկած են մարզական ներկայացումներով: Ձեռնարկի ընթացքին, խօսք առած է նաեւ Լիբանանի մէջ Հայաստանի դեսպան՝ Արեգ Յովհաննիսեան:

***

ՔՈՒԷՅԹԻ «Քրաուն Փլազա» պանդոկի սրահին մէջ, Մայիս 28ին տեղի ունեցած է Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 86րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը: Կազմակերպիչ յանձնախումբին անունով ելոյթ ունեցած է Յարութ Պետիրեան: Բացման խօսքէն ետք, արտասանած է Ծովինար Զաքարեան Վ. Թէքէեանի «Ըմբոստութիւն սրբազան» բանաստեղծութիւնը: Երկրորդ խօսք առնողը եղած է Քուէյթի Հ.Յ.Դ. պատասխանատու մարմնի ներկայացուցիչ Քեռի Սարգիսեան: Գլխաւոր դասախօսը եղած է Լիբանանէն հրաւիրուած հրապարակագիր՝ Սարգիս Կիրակոսեան: Բանախօսութենէն ետք, տեղի ունեցած է 42 պատանիներու խոստման արարողութիւնը, կնքահայրութեամբ Ս. Կիրակոսեանի:

***

ԹԱՐԱՊԻՈՅ (Պոլիս) Տ.Է.Տ. մարզային ակումբի սրահին մէջ, Յունիս 5ին, սարքուած է Պոմոնթիի Մխիթարեան վարժարանի շրջանաւարտներու ի պատիւ կազմակերպուած ճաշը: Իր բացման խօսքին մէջ, տնօրէնուհին տիկին Մարալ Պէլէք ողջունած է ներկաները: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

8

Ծուսախաբութիւնը արցունքներով կը լեցնէր իր աչքերը: Ձայն չհանեց, չտըրտնջաց: Նոյնիսկ շաբաթը մէկ անգամ Պոլսոյ երթալ գալու համար առաջարկ չըրաւ: Իրեն ալ չըսուեցաւ բնաւ որ հագուի ու կէս օրուան համար Պոլսոյ ուղեւորուի: Ծակատ ճակատի ճանչցաւ իրականութիւնը: Գծուած էր իր կեանքը: Ծակատագրին ցանցերուն մէջ ինկած թռչուն մըն էր: Իր ծնողքին ուղղած նամակներուն մէջ չգրեց տող մը դժգոհութիւն: Համակերպեցաւ իր օրերուն մեռելութեան. Քանի անգամ զարնուեցաւ իր կեսուրին խստութիւններուն, հակառակ իր ծայրագոյն հնազանդութեան:

Սոսկաց իր կեանքէն ու հոգին ամքեցաւ: Հետզհետէ բարոյալքուեցաւ եւ ինքզինքը նկատեց մակաբոյծ գերուհի մը, որ քիչ մը տնական գործ ընելէ վերջ՝ պիտի ուտէ, խմէ, պառկի՝ միւս օրը նոյնը կրկնելու համար, միւս շաբաթը նոյնը ընելու համար, միւս ամիսը նոյնը, միւս տարին դարձեալ, նորէն ու միշտ նոյնը:

Պաթրիարք պաշտօնի բարձրացումը եւ տեղափոխութիւնը հեռաւո՛ր, անհաւանական գործ մը: Ու գաղտնի արցունքները սկսան թափիլ: Ցիչեց ամէն օր ու ամէն ժամ իր մօրը ընդդիմութիւնը այս ամուսնութեան համար ու հծծեց.

- Մեղա՛յ, մայրիկս, մեղա՛յ, մեղա՛յ քեզի...

Ու նոյնպէս յարաժամ յիշեց Մատամ Սօֆին ու այդ լեցուց իր հրեշտակի բերանը անէծքով.

- Արիմա մաաւ... Աստուածմէ գոնէ...

Պաթրիա չար չէր, սակայն ջերմութենէ զուրկ, հոգեկան աղքատութեան մէջ ինկած հետզհետէ: Մայրը իր հարսը շատ նուրբ, շատ չփացած, չափազանց վատառողջ գտաւ: Անիկա կեսուրին համար կին մը չէր, այլ պուպրիկ մը: Սկսաւ իր քոյրը անիծել: Մայր ու տղայ երբեմն գաղտնի կը խօսակցէին: Խօժէնի ոչ մէկէն սիրոյ խօսք չէր լսեր: Անոնք հետզհետէ օտարացան:

Խօժէնի հայերէն լեզուին կարօտովը ըսկսաւ տառապիլ: Հայերէն լեզուն օդ էր իրեն համար, առանց անոր ինք շնչահեղձ կ'ըլլար: Հայերէն լեզուն ջուր էր, ինք ծարաւէ կը մեռնէր: Հայերէն լեզուն հաց էր, ինք անօթի կը գալարուէր: Ու միակ բողոքը այնքան մեղմ ու շնորհալի ձեւով որ ըրաւ՝ հայերէն խօսելու կարօտին համար էր: Կեսուրը ըսաւ.

- Այս աղջկան ո՞ւր տեղը կաթոլիկ է... Անիկա հայու աղջիկ, հայ է...

Ձմեռը աւելի քան տաղտկալի անցաւ: Անձրեւ, ձիւն, փոթորիկ, հով, մահացնող միօրինակութեան մը մէջ ամիսները անցան: Խօժէնի ինքզինքը փերեզմանի մը մէջ կը զգար: Աշխարհը մեռած էր: Անցեալը իր ժապաւէնը փրցուցած էր ու դեռատի կինը տեսաւ որ այլեւս ոչ մէկ կապ ունի ժամանակին հետ: Ծռեց գլուխը, որքան որ արցունք մնացած էր իր մէջ, լեցուց աչքերը եւ բոլոր ուժերը հաւաքած մաքառեցաւ ինքը իր դէմ, հատնելով ամէն օր:

Գարնան երբ բնութիւնը փոխուեցաւ, ինք իր մէջ փոխուած քիչ բան գտաւ: Ցղի էր ու քիչ մը դուրս կ'ելլէր մինչեւ ծառերուն տակ կ'երթար: Օր մը, ամուսինը ըսաւ իրեն.

- Ամէն տարի գարնան, երկու ամսուան համար հայ ատաղձագործ մը կուգայ «Քօրու» ու կայարանէն տարը վայրկեան հեռու գտնուող տնակի մը մէջ կը հաստատուի իր կնոջ հետ: Երբեմն կրնաս իրենց այցելել: Վաղը կը հասնին:

Այդ ընտանիքը լուսաւորչական էր ու հայախօս: Մեծ մխիթարութիւն մը եղաւ այդ իրողութիւնը Խօժէնիի համար: Այցելեց ու լալագին ձայնով, նոյնիսկ հեկեկալով սկսաւ իր մայրենի լեզուով խօսիլ, անյագութիւնով, շատախօսելով, անկշտութիւնով, խենթի պէս, մեծ յուզումով:

Ի՛նչ մեծ, ի՛նչ քաղցր փոփոխանք էր որ գտաւ ան իր մայրենի լեզուին մէջ: Բառերը նշխարի պէս սուրբ համ ունէին, խօսքերը մասունքի պէս էին իրեն համար, կը հաղորդուէր իր մայրիկին լեզուով: Իրեն հետ հայերէն խօսողներու ոճին ու շեշտին մէջ կը յիշէր երբեմն իր մայրիկը, իր ազգականները, իր ծանօթները, իր քաղաքին հայերը Պոլիսը իրեն Հայաստան թուեցաւ: Այդ ընտանիքը խորունկ կերպով ճանչցաւ Խօժէնիին տառապանքը:

Կինը օր մը ըսաւ իր ատաղձագործ ամուսնոյն...

- Խօժէնիին վիճակը տեսնելով սիրտս կտոր կտոր կ'ըլլայ... Զէ՛, աս աղջիկը շատ չի կրնար ապրիլ... Կը տեսնես, շատ չպիտի ապրի... զաւալլը աղջիկ, խաբեր են, խաբե՛ր...

- Ցանցանքը քիչ մըն ալ իրենն է: Աս ըլլալի՞ք բան է... Ինչո՞ւ չըսեր, ինչո՞ւ հօրը մօրը չի գրեր... Որբ չէ. Պոլիս ծընողք, ազգականներ ունի...

- Հրեշտակ է Խօժէնին... Ամէն բան խօսեցաւ, պատմեց, արցունքը աչքերէն «շըբեր, շըըըր» կը վազէր: Պատմեց որ գանգատելու իրաւունք չունի: Ինք ուզած է, խաբուած է:

- Քիչ մը հպարտ է... Ի՞նչ կ'ըլլայ, մարդ կրնայ խաբուիլ... Ատոր համար ողջ ողջ մեռնելո՞ւ է... Եկուր մենք գըրենք իր հօրը մօրը...

- Զէ՛, մի՛ ըներ, յղի է: Տակնուվրայութիւն պիտի ելլէ... Խե՜ղճ Խօժէնի...

Ու ամէն օր, Խօժէնի Հայերուն մօտն էր: Կեսուրը սկսաւ «տրտռալ»:

- Տեղդ նստէ այսօր ալ, ամէն օր հիւր երթալ չըլլար, չի վայելեր... Գէշ ձեւ մըն է ատիկա: Աս քանի շաբաթ է ինքզինքդ աւելի անոնց մօտ կը զգաս քան թէ մեզի: Տղայ ես ու տղայ պիտի մնաս: Ամէն բան ե՛ս պէտք է ըսեմ: Ինքզինքդ ծանր բռնէ: Անոնք մեր հաւասարները չեն: Ասկից առաջ երբ կու գային, մենք անոնց Աստուծոյ բարեւը կու տայինք եւ որպիսութիւն մը կը հարցնէինք: Այսքան: Ամէն մարդու հետ մտերմութիւն ընել չըլլար: Նոյնիսկ աւելի լաւ է ո՛չ մէկ մարդու հետ մտերմութիւն ընել: Բարեւ, Աստուծոյ բարին:

(Շար. 68)

Այրի Տիկին Վիքթորիա Փեհլիվանեան,
Տէր եւ Տիկին Արթօ Փեհլիվանեան,
Տէր եւ Տիկին Մասիս Փեհլիվանեան
Անի, Օլիվիէ, Սելին եւ Ալիս
Մելինէ Փեհլիվանեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՍԱՐԳԻՍ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 22ին, 95 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունիս 28, ժամը 14·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փարիզի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը ժամը 16·15ին

69 avenue Michelet

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Փեհլիվանեան ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Գաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Եւրօ տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեանէ իր տագրոջ՝ Յովակիմ Ֆիրէնկիւլեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ 200 Եւրօ Ռոզա Տակառեանէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret': 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.- Տէր եւ Տիկին Փիէր Թէրզեան 50 Եւրօ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ կամ տարեց անձ մը խնամելու աշխատանք կը փնտռէ:

Հեռաձայնել Սուզանա Աւագեանին՝
01· 43· 75· 42· 31

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Sous la Présidence
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

Comme chaque année et depuis 1977
la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire
Présentation des travaux d'élèves
des cours de dessin
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél.: 01.43.76.55.89 — fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 26
ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ՆՇԽԱՐԱՑՆ
ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ
ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ
ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

***

Հինգշաբթի, Յուլիս 1
ՏՕՆ ՍՐԲՈՅՆ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝
ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ
ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

CHAVILLE

Fête onomastique de l'église St. Grégoire l'Illuminateur
le dimanche 27 juin

10h30 messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NACCACHIAN
12h Réquiem à la mémoire de tous les serviteurs de l'église
13h Repas convivial au «Parc du Bon Repos» de Viroflay
15h30 Prestation théâtrale des élèves de l'école «Lévon Chanth»
17h Tombola.

Pour tout renseignement, s'adresser à l'église arménienne :
6 rue Père-Komitas 92370 CHAVILLE
Tél. : 01. 47. 09. 23. 18

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

JOURNÉE DE DÉTENTE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une journée détente au bord de l'Oise le **Dimanche 11 juillet.**

Venez découvrir les sites de l'ILE-ADAM et du LAC D'ENGHIEN.

Déjeuner festif au bord de l'Oise.

Départ de la M.C.A., 45 rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux à 9h15. Arrêt devant l'Eglise arménienne, 6 ave. Bourgain à 9h30.

Inscriptions **jusqu'au 5 juillet** auprès de :
— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Annick : 01. 47. 36. 18. 09
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

HAMAZKAINE FORUM 2004

10e ANNIVERSAIRE

12-18 juillet Beyrouth, Liban
(facultatif)
19-31 juillet Erevan, Arménie

A l'occasion de son 10e anniversaire, le Forum culturel des étudiants Hamazkaine offre aux participants l'occasion de découvrir la culture arménienne dans le cœur de la Diaspora (Liban) et dans la mère patrie en Arménie.

Une opportunité exceptionnelle pour vous de profiter de ce programme pour planifier dès maintenant vos vacances d'été et de vivre deux ou trois semaines inoubliables d'activités culturelles et d'amitiés nouvelles.

Le Forum Hamazkaine offre aux participants :

— Une immersion totale dans la culture et l'histoire arméniennes;
— Une opportunité exceptionnelle pour faire la connaissance d'universitaires arméniens d'Arménie et de la Diaspora;
— L'occasion d'assister à une série remarquable de conférences données par d'éminents spécialistes et professeurs;
— Des ateliers de réflexion autour des problèmes actuels de la jeunesse;
— La visite d'institutions arméniennes, de musées, d'églises et d'autres sites historiques;
— Des concerts et des représentations théâtrales;
— L'organisation d'un gala amateur et d'une soirée d'adieux qui se prolonge jusqu'à l'aube pour clôturer un séjour unique.

Frais de participation
(hors billet d'avion)
Liban :
350 US$ en pension complète
200 US$ en demi-pension
Arménie :
650 US$ en pension complète
400 US$ en demi-pension

Contacts en Europe :
— Sella Tenjoukian (Londres)
Tél.: (44-20) 7603-8452
Fax : (44-20) 7603-9518
E-mail: stenjouk@aol.com

— Hourig Baghdassarian (Paris)
Tél./Fax : (33-1) 42 29 10 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr

Visitez notre site:
www.hamazkayin.com

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— **Dates : du 30 juillet au 16 août**
— **Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT

LA DIRECTION DE L'ECOLE
BIHEBDOMADAIRE
vous invite

ԴՊՐՈՑԻՆ
ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆԸ
կը հրաւիրէ

VISITE
AUDIOVISUELLE
DU PAYS ARMENIEN
HISTORIQUE

— ST THADEE - ST STEPANOS (Persarménie)
— KESSAB (CILICIE)
— REPUBLIQUES D'ARMENIE - ARTSAKH

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՊԱՊԵՆԱԿԱՆ
ՀՆՈՐՐԱՆՆԵՐՈՒ
ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՒՍԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ
- Ս. ԹԱԴԷՈՍ - Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ
(Պարսկահայաստան)
ՔԵՍԱՊ (ԿԻԼԻԿԻԱ)
- ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱՐՑԱԽ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

présenté par **Kéram Kévonian** (Terre et Culture)

Samedi 26 juin à 14 heures précises
26 rue Troyon 92310 SEVRES

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 25
VENDREDI
25 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.976 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.976

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ հարաւ-արեւելեան շրջանը ամերիկացի զինուոր մը սպաննուած է եւ երեք ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Միւս կողմէ Յունիս 24ին, ծանր բախումներ տեղի կ'ունենային Պաքուպա (60 քմ. Պաղտատի հիւսիս-արեւելքը) եւ Ռամատի: Առաջին լուրերու համաձայն 18 մեռեալ կար: Պաքուպայի յարձակումներուն պատասխանատուութիւնը ստանձնեց յորդանանցի խմբապետը՝ Ապու Մուսապ ալ-Զարքաուի ամերիկեան բանակին եւ ոստիկանութեան դէմ յատուկ հաղորդագրութեամբ մը: Յունիս 24ին ալ թակարդ կառք մը պայթած է Մուսուլ, մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան: Յունիս 24ին, մեռեալներու ընդհանուր թիւը 27 էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ազգային օդաթերթերը լոյս չտեսան Հինգշաբթի, Յունիս 24ին, «գիրքի բանուոր»ներու Սէ. Ժէ. Թէ. սենտիքային որոշած գործադուլին պատճառով: Շարժումին դրդապատճառը կը վերաբերի պաշտօնազրկումներու:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆահտ թագաւորը կ'յառաջադունէ ներում կը շնորհէ այն խլամապաշտներուն որոնք կը փնտռուին, եթէ զղջում յայտնեն մինչեւ մէկ ամիս: Այս յայտարարութիւնը եղած է ճառով մը զոր գահաժառանգ իշխանը Ապտալլահ Պէն Ապտէլ Ազիզ կարդացած է հեռատեսիլէն:

ԱՄՆ, Յունիս 23ին, ետ առած են իրենց դիմումը ինչ կը վերաբերի իրենց քաղաքացիներուն անձեռնմխելիութեան Պատժական Միջազգային Ատեանին առջեւ, հակառակ անոր որ Ապահովութեան Խորհուրդի մեծամասնութիւնը դէմ էր, ըստ ամերիկեան պաշտօնական աղբիւրներու:

ԵՐԿՈՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ սպաննուած են Գազայի գօտիին մէջ, իսրայէլեան զինուորներու կողմէ:

ՏԱՂՍՏԱՆԻ մէկ փողոցին մէջ սպաննուած է նախկին ՔԱ.ԿԷ.ՊԷ.ի մէկ գործակալը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ելեկտրականութեան մարզին պատկանող չորս սենտիքաներ, որոշած էին Յունիս 24ին ալ զանազան շարժումներու դիմել ցոյցերէ եւ տուգանքներէ զատ: Այդ միջոցներու կարգին, որոշած էին ձրի ելեկտրականութիւն հայթայթել հիւանդանոցներուն եւ ընկերային ապահովագրութեան:

Անցը Ֆրանսայի մէջ, աւելի լաւ է քան ինչ որ նախատեսուած էր եւ 2,3ի կը հասնի 2004ին:

ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ Հանրապետական ծերակուտական մը՝ Արլէն Սփէքթըր կ'ըսէ որ հրապարակուելիք Սատտամ Հիւսէյնի վարչակարգին գործած չարչարանքներն ու առանց դատավարութեան գնդակահարումները, որպէսզի հանրային կարծիքը արդարացումներ գտնէ Իրաքի պատերազմին մէջ: Հանրապետականներու ջանքերը մեծ են այդ ուղղութեամբ, այն յոյսով որ նման փաստեր կրնան օգնել Պուշի վերընտրութեան: Ծերակուտականը յայտարարած է որ փորձած է համոզել Պուշը, փոխ նախագահը՝ Չենէյ որ պէտք է արագացնել Սատտամ Հիւսէյնի դատավարութիւնը եւ ամէնէն ուշը Օգոստոսին ըլլալ: Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է որ ամերիկացի եւ իրաքցի պատասխանատուները խօսակցութեան մէջ են թուականը ճշդելու համար: Շեշտած է որ կ'ուզեն ժամ առաջ դատի քաշել Ս. Հիւսէյնը, բայց պայմանաժամ չուզեր որոշել: Սփէքթըր, Ծերակոյտի իրաւական յանձնախումբի մեծ պատասխանատու մըն է եւ կառավարութեան զօրակցութիւնը կը փնտռէ բանաձեւը քուէարկել տալու համար Ծերակոյտին կողմէ որ հրաւիրէ իրաքեան առժամեայ կառավարութիւնը ժամ առաջ Ս. Հիւսէյնը դատելու, Յունիս 30ին իշխանութեան փոխանցումէն ետք: Ծերակուտականը որ կ'ընկերանար Պուշի Փէնսիլվանիա այցելութեան, կը գտնէ որ Սատտամը դատելը օգտակար կ'ըլլայ: Պուշ մերժած է Սատտամը յանձնել իրաքեան իշխանութեան, ցորչափ անոնք չեն կրնար ապահովութիւն տալ որ կ'արգելափակուի ապահովութեան համապատասխան վայր մը:

ԻՐԱՔԻ նոր վարչապետը՝ Իյատ Ալլաուի պաշտօնապէս դիմած է ՕԹԱՆ-ի, ապահովելու համար «թէքնիք օժանդակութիւնը» իրաքեան ուժերը ամրապնդելու համար եւ օգնելու փոխանցման շրջանի կառավարութեան:

ՍՊԱՆԻԱ որոշած է հանրաքուէի դիմել Եւրոպական Սահմանադրութիւնը վաւերացնելու համար: Յունիս 23ին է որ Զափաթերօ այս որոշումը հաղորդած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 23/24)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ԵՒՐՈԽՈՐՀՐԴԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ինչպէս կը սպասուէր, Յունիս 23ին ելոյթ ունեցած է Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին: Նախ պարզած է երկրին ընդհանուր վիճակը ուր երեք տարիէ ի վեր բարեփոխումներ կը կատարուին, բայց նուաճուած չէ տակաւին ժողովրդավարական ազատութիւններու փափաքելի մակարդակը: Աւելիս, ըսած է նախագահը, բարդ գործ է աղքատութեան բարձր ցուցանիշերու տէր երկիրներու մէջ: Խօսած է կաշառակերութեան, ապականութիւններու դէմ ձեռնարկած պայքարին մասին որ կը տարուի համակարգող յատուկ խորհուրդի մը կողմէ:

Ռ. Քոչարեան նիւթ ըրած է նաեւ ընդդիմութեան նախաձեռնած հոլովոյթը որ Վրաստանի օրինակէն ներշնչուած է, առանց նոյն հիմերը ունենալու Հայաստանի մէջ: Ըսած է թէ համախոհութեան իշխանութիւնը քանիցս գործակցութեան ձեռք մեկնած է ընդդիմութեան որ ամէն անգամուն մերժած է:

Ելոյթին վերջին մասը ան յատկացուցած է Ղարաբաղի հարցին ու Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն. ըսած է թէ Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան պահուն Հայաստան յանձն առած էր խաղաղ կարգաւորման քայլերու դիմել: Ապա շեշտած է երկու կարեւորագոյն կէտ. առաջինը ան է որ Ղարաբաղ երբեք չէ գտնուած անկախ Ատրպէյճանի կազմին մէջ, քանի որ Խորհ. Միութեան փլուզումով նախկին Ատրպէյճանական խորհրդային հանրապետութեան տարածքին վրայ երկու անկախ պետութիւն կազմաւորուեցաւ. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը եւ Ատրպէյճանի Հանրապետութիւնը. այլ խօսքով՝ Ատրպէյճանի տարածքային ամբողջականութիւնը ընդհանուր ոչինչ ունի Ղարաբաղի Հանրապետութեան հետ: Երկրորդը՝ 1992-94ի պատերազմը ատրպէյճանական յարձակումի արդիւնք էր որով Պաքու ցեղային մաքրագործում կ'ուզէր իրականացնել, Ղարաբաղի տարածքը գրաւելու նպատակով: Տարուած պայքարը իր սեփական հողին վրայ ապրելու համար Ղարաբաղի Հայերուն պայքարն էր:

Այսօրուան կացութեամբ Ղարաբաղի փաստացի անկախութիւնը 16 տարեկան է. հոն կայ սերունդ մը որ երկրի տարբեր կարգավիճակ չի կրնար երեւակայել: Հանրապետութիւնը կայացած պետութիւն է որ տէր է Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցելու բոլոր չափանիշերուն: Այդ առումով ալ պէտք է ուղղակի մասնակցի կարգաւորման բանակցութիւններուն:

Ինչ կը վերաբերի հայեւթուրք յարաբերութիւններուն, անոնք «ծանրաբեռնուած են անցեալի ժառանգութեամբ՝ Եղեռնով, դրա հետեւանքներով եւ ապաշխարանքի բացակայութեամբ» ըսած է նախագահը, աւելցնելով որ այսօր կացութիւնը կը դժուարանայ Թուրքիոյ կիրարկած շրջափակումով: Որպէս անելէն ելքի ճամբայ, ներկայացուցած է երկու սկզբունք. գործնական կապերու կարգաւորումը եւ ժառանգուած հարցին քննարկումը պէտք չէ առնչուին իրարու, երկրորդ՝ հայեւթուրք յարաբերութիւնները պէտք չէ պայմանաւորուին երրորդ երկրի մը հետ Հայաստանի յարաբերութիւններով:

Ելոյթը աւարտած է Հայաստանի Եւրոպական ընտանիքին համարկուելու հեռանկարին հաւատումով:

Ռ. Քոչարեան ելոյթէն ետք պատասխանած է բազմաթիւ հարցումներու, ուղղուած յատկապէս Ատրպէյճանցի ու Թուրքերու կողմէ, Ղարաբաղի խնդրին ու Թուրքիա - Հայաստան սահմանին բացումին առնչուած: Տուած է նաեւ մամուլի ասուլիս մը:

***

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԵԱՑ ԸՆԹԱՑՔԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ

«Ղարաբաղի ազատագրման կազմակերպութեան» կողմէ ՕԹԱՆ-ի խորհրդաժողովը խոչընդոտելու փորձը եւ երկու անգամ ընդմիջելը արդար մտահոգութիւն պատճառած է Հայաստանի մէջ: Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի քարտուղարը Հ. Գասպարեան ըսած է թէ միջադէպը տրամաբանական հետեւանքն է ատրպէյճանական իշխանութեան թոյլտուութեամբ եւ քաջալերանքով վերջին շրջանին մեծ չափերու հասած հակահայ քաղաքականութեան որ թափանցած է հանրութեան բոլոր շերտերը եւ խոչընդոտ է հայեւատրպէյճանական երկխօսութեան: Այսուհանդերձ, Հայաստան հաստատակամ է գործօն մասնակցութիւն բերելու ՕԹԱՆ-ի ռազմափորձերուն ու այլ միջոցառումներու, ինչպէս Պոլսոյ վեհաժողովը, ըսած է Հ. Գասպարեան:

***

ԻՐԱՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Իրանի ազգային ապահովութեան գերագոյն խորհուրդի նախագահը Հասան Ռոհանի ընդունելով Հայաստանի նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Ա. Թու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊԻՅՈՆԻ ԴՐԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅԵՐԸ, ՔԻՒՐՏԵՐԸ...

Էքոնոմիսթ թերթը հարցազրոյց մը ունեցած է ԻՐԻՍ-ի (Միջազգային Յարաբերութեանց Հիմնարկ) տնօրէնին կցորդին՝ փրոֆ. Տիտիէ Պիյոնի հետ, որ բաւական դրական կարծիք ունի թէ՛ Էրտողանի մասին, թէ երկրին տնտեսական վիճակին եւ թէ Թուրքիոյ ապագային: Կը գնահատէ Թուրքիոյ կառավարութեան բազում բարենորոգումները՝ խորհրդարանական, սահմանադրական, զոհացում տալու համար Գոփընհակընի չափանիշներուն: Իրեն համար, Թուրքիոյ տնտեսական մակարդակն ալ այնքան գէշ չէ որքան նոր անդամակցած կարգ մը երկիրներունը: Թուրքիա, կ'ըսէ Պիյոն, ուժական երկիր մըն է, որ ճարտարարուեստի շատ լայն տարածք մը ունի եւ եթէ Եւրոպական Միութիւնը թուական մը որոշէ Թուրքիոյ մուտքին համար հինգ կամ տասը տարիէն, կարելի է դրաւի դալ որ այդ երկիրը ճիգ պիտի թափէ իր հարցերը լուծելու համար: Պիյոնի համար Թուրքիա աշխարհառազմագիտական դեր ալ ունի: Թուրքիոյ անդամակցութիւնը թոյլ կու տայ Եւրոպայի զօրաւոր դիրքեր ունենալ: Պիյոն նկատի կ'առնէ նաեւ որ Սուրիոյ հետ յարաբերութիւնները բարելաւուած են: Թուրքիա չանտեսեր իր շրջապատը եւ կ'ուզէ քանի մը ճակատի վրայ խաղալ, որոնց գլխաւորը՝ Եւրոպան է: Պիյոն այնքան լաւատես է Թուրքիոյ նկատմամբ որ կը նշէ. «Թուրքիա, ներկայիս բացառութիւն մըն է արաբական եւ մահմետական աշխարհին մէջ: Աշխարհականութեան հաստատումը եղաւ 1923-էն ի վեր, իր ճամբան տարբեր է մահմետական աշխարհի մնացեալէն: Ինչ որ կը մաղթեմ այն է որ թրքական արտայայտութիւնը կարենայ որպէս խորհրդածութեան շրջագօտի ծառայել կուսակցութիւններու համար որոնք իսլամական են»:

Դեռ կայ Հայոց ցեղասպանութեան հարցը, որու համար փրոֆ. Պիյոն կը ճշդէ որ «նման պայման երբեք չէ դրուած Եւրոպական Յանձնախումբին», յիշելով հանդերձ որ Ֆր. Հոլանտ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին այդ պայմանը դրած է: Քրտական հարցին առթիւ ալ, Պիյոն լաւ բարեփոխումներ կը տեսնէ, քրտերէն հաղորդումներ կան, ինչ որ կարեւոր կը գտնէ: Մնաց որ կրօնքն ալ պէտք չէ դեր խաղայ, «Եւրոպա քրիստոնեայ ակումբ մը չէ» կը յիշեցնէ Պիյոն, մանաւանդ որ կ'աւելցնէ՝ «մահմետական կրօնքը եւրոպական կրօնք մըն է, աւելի շատ մահմետական կայ Եւրոպայի մէջ քան պելժիացի քաղաքացի»...:

Այսքան դրական եւ լաւատես մօտեցումի մը դիմաց կը մնայ մեզի ըսել՝ բարի վայելում...

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Յունիս 23ին, Դ. խումբին մէջ Գերմանիա 1 - 2 պարտուեցաւ Չեխիայէն, որ որակուեցաւ քառորդ աւարտականին համար: Ֆութպոլի երրորդ մեծ մը՝ Գերմանիա դուրս կը մնայ մրցաշարքէն:

Նոյն խումբէն Հոլանտա դիւրին յաղթանակ մը տարաւ Լատվիոյ դէմ՝ 3 - 0 եւ որակուեցաւ քառորդ աւարտականին համար:

ԹԷՆԻՍ

Չորեքշաբթի, Յունիս 23ին, ամբողջ օրը տեղատարափ անձրեւները պատճառ եղան որ ոչ մէկ խաղ տեղի ունենայ:

ՊՐԻՍՄԱԿԷՍ

ԿԷՍ ԼՈՒՐՋ - ԿԷՍ ԿԱՏԱԿ ՄԵՐ ՔԻԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

Քիթի մասին յօդուած կը գրուի՞: «Կը գրուի, եթէ քիթը հայկական է» պիտի պատասխանէր «հայկական է, պատուական է»ի հաւատացեալ մը: Ուրիշ մը թերեւս դրական պատասխանէր, քիթը գետեղելով ընկերային դասակարգումի մը չափանիշերուն մէջ: Պիտի ըլլային վստահաբար արհամարհոտ ժխտական մը չպրտողներ նման հարցումի մը· այս վերջիններուն քիթը անպայման կ'ունենար դէպի վեր ձգտելու ակներեւ միտում: Իսկ անոնք որ խաղաղապաշտ, խաղաղասէր, միջինի, չափաւորի երդուեալ կողմնակից են, պիտի պատասխանէին «ի՞նչ-ոչ»: Երբ մազի, ականջի, մօրուքի, աչքի, ոտքի, թեւի մասին յօդուած չէ, լման էջեր կը գրուին, քիթ կոչուածը ի՞նչով պակաս է անոնցմէ: Մանաւանդ, իրմով չինուած, իրեն շուրջ հիւսուած առածներու, ասացուածքներու ճոխ զանազանութիւն մը փաստ է թէ այդ գործարանը ո՛րքան կարեւոր է, ոչ միայն իր ներկայացուցած զգայարանքով, այլեւ որպէս չափանիշ մարդկային յատկանիշերու: Քիթին առընչուած է հետաքրքիրին տրուած սաստը, քիթը կը չափէ մարդուն հեռատեսութիւնը,, երբ կը հրահանգուի ամէն բանի մէջ չիթ չխոթել, կամ հպարտութեամբ կը յայտարարուի· «քիթս հոտ առած էր»: «Քիթ կոտրել», «քիթ խառնել» օտարաբանութիւններ պէտք է ըլլան որ սպրդած են մեր մաքրամաքուր բառապաշարին, լեզուին մէջ:

Նիւթը որ կեդրոնացած է քիթ կոչուած գործարանին հայկական փառաւոր տարբերակին վրայ, լոյս տեսած է «Առաւօտ»ի Մայիս 27ի թիւին մէջ, ստորագրութեամբ Գոհար Յակոբեանի: Կեդրոնացած է «մեր» քիթին գեղագիտական երեսակին վրայ: Կամ, աւելի ճիշդը՝ անոր այդ մարզին մէջ ընդգրկուելու ցանկութեան: Հասկնալի է, չէ՞: Հարցը «հայկական քիթ»ը այդ բնորոշումին սահմանէն դուրս հանելու գործին կը վերաբերի: Այդ նպատակով, ըստ Ս. Ներսէս Մեծ բժշկական կեդրոնի գեղագիտական վիրաբուժարանի վարիչ Կարէն Դանիէլեանի, մեծ է թիւը իրենց դիմողներուն: Անոնց դիմումէն ետք դժգոհութեան պատճառ իրենց քիթերուն յուսանկարները կը տրուին յատուկ ժիւրիի մը· ան կը բաղկանայ արուեստագէտներէ, բեմական գործարարներէ ու հովանաւորներէ: Քիթի մեծութեան կարգով կ'որոշուին առաջին երեքը· ցանկը գլխաւորողը ամէնէն բախտաւորն է, քանի որ անոր վիրահատութիւնը ձրի կ'ըլլայ: Երկրորդը կը վճարէ միայն 25%ը, երրորդը՝ 50%ը: Եւ ըսել որ շաբթուան մը մէջ կրնայ 200ի հասնիլ քիթի գործողութեան համար դիմողներու թիւը:

Այս քիթով «բախտաւորներ»ը պէտք է հաւանութիւն տան որպէսզի իրենց քիթերով հանրութեան ներկայացուին: Հակառակ պարագային կարելի չէ: Նոյնիսկ երբ վիրաբոյժը շատ կը փափաքի առաջին երեք տեղերուն տէրերը նկարահանել իրենց հին ու նոր քիթերով ու տեղեկացընել հանրութեան: Ինք բազմաթիւ անգամներ արտասահմանի մէջ գտնուած ու առիթը ունեցած է շատ մեծ քիթեր տեսնելու, բայց կ'ըսէ· «Հայկական քիթը ուրիշ է. այն էապէս տարբերւում է միւսներից»: Տարբերութի՞ւնը. «Հայերի քթի ծայրի մաշկը շատ հաստ է եւ դրանից բխում են մեծ խնդիրներ: Մեր հայկական քթերի վիրահատութիւնը աւելի բարդ է»:

«Հայուն ո՞ր գործն է որ դիւրին է» պիտի անդրադարձնէ երդուեալ դժգոհը որ միշտ կը պահուըտի փորձառու համեստութեան տակ: Աւելի իմաստունը անմիջապէս քիթի հարցին բարդութիւնն ալ պիտի արհամարհէ, պարզելով Հայուն յամառութեան, անտեղիտալի կամքին դրօշակը: Հիմա քիթ կոչուած այդ արարածին ստեղծած հարցերը չէ որ պիտի փոխեն ազգային մեր այս յատկանիշերը: Իսկ վիրաբոյժը որ ապահովաբար իր նշդրակին քիթէն անդին չի տեսներ, շարունակելով իր տեղեկատուութիւնը, կ'ըսէ թէ վիրահատուածներու մէկ որոշ տոկոսը միշտ դժգոհ կը մնայ իր նոր քիթէն: Այդ հետեւանքէն խուսափելու համար իրենք սկիզբէն կը բացատրեն ամէն բան, կը նախատեսեն բոլոր վարկածները եւ ծայրագոյն պարագային երբ ամէն ջանք անզօր կ'ըլլայ քիթին տէրը նոր քիթին հետ հաշտեցնելու, անգամ մըն ալ ձրի կը վիրահատեն:

Ատիկա ընելու ընթացքին գործադրելով ամերիկեան մեթոտները, այնպէս մը կ'ընեն որ ձեւաւորելի քիթը ներդաշնակ ըլլայ հայկական դիմագիծերուն· այսինքն, չըլլայ անպայման սրածայր, կամ տափակ ու կլոր բարձիկ մը: Բաներ որոնք յաճախ կը պատահին Հայաստանի մէջ:

Զարմանալի է, բայց Կ. Դանիէլեան դրական կը պատասխանէ հարցումին թէ պատահա՞ծ է որ հրաժարին ներկայացող մը գործողութեան ենթարկելէ: Ատիկա կ'ըլլայ երկու պարագայի· երբ կը տեսնեն թէ ենթակային ընկերացող մը աւելի շատ հետաքրքրուած է գեղագիտական գործողութեամբ, քան՝ քիթին բուն տէրը: Կամ, երբ յայտնի կ'ըլլայ որ բարեփոխելու առարկայ քիթին տէրը լիովին ըմբռնած չէ թէ ո՛ւր կը դիմէ: Անգիտակիցներու այս խումբէն զատ, հարց կը ստեղծեն այն մարդիկը որոնք իրենց հետ նկար մը կը տանին, պահանջելով որ իրենց քիթը ճիշդ անոր նմանի: «Բժիշկը քանդակագործ չի եւ քիթն էլ կաւից չի» կ'ըլլայ պատասխանը:

Կարէն Դանիէլեան կ'ըսէ թէ քիթին հարցը հոգեբանական է. կան արդարօրէն մերժելի նկատուելու թեկնածու քիթեր որոնք կը պատկանին միջազգային համբաւի տէր մարդոց: Բայց յայտնապէս անոնց տէրերը գեղագիտական միջամտութեան հարկը չեն զգացած: Գոհ ու հաշտ շարունակած են իրենց քիթին հետ գոյակցիլ, նոյնիսկ համբաւի տիրացած են ծուռ, սապատաւոր, տգեղ քիթերով:

Բայց ո՞վ կրնայ հայկական քիթի նըկատմամբ հայկական դժգոհութիւնը, տրտունջը բացատրել միայն գեղագիտականով· ընկերային դասակարգ, քսակի զօրութիւն, զայն անուղղակի կերպով ցուցադրելու ցանկութիւնն ալ դեր չունի՞ն քիթը վիրահատին առաջնորդող մտայնութեան մէջ: Մանաւանդ երբ այնքան դիւրին կը մոռցուի թէ «բժիշկը քանդակագործ չի, քիթն էլ կաւից չի»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ, ԻՄԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՅԼ ԳԻՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Տարիներ առաջ, երբ գնեցի տիժիթալ առաջին ժամանակատետրս (որուն մէջ այնքան բան կարելի է արձանագրել՝ հեռաձայնի թիւերէն մինչեւ... տարեդարձներու թուականները), եւ մանչուկիս թելադրանքով «ինչպէ՞ս օգտագործել» խորագրուած գրքոյկը ծայրէ ծայր կարդացի, զարմանքէս ափ ի բերան մնացեր էի, որովհետեւ այդ գրքոյկին առաջին էջին առաջին նախադասութիւնը կ'ըսէր·

«Ամբարուած բոլոր տեղեկութիւններուն նաեւ գրաւոր տարբերակը ունենալ անպայմա՛ն»...

Ուրեմն՝ տիժիթալ այս տետրակը, որ աւելի շատ խաղալիքի կը նմանէր եւ նոյնքան հաճոյք կը պատճառէր, թուղթն ու մատիտը վերնականապէս փոխարինող կազմած մը չէր, ինչպէս կարծեր էի:

Արդիւնքը այն եղաւ, որ ձեռնապայուսակիս մէջ մէկի փոխարէն երկու տետր սկսայ կրել: Թէ՛ յուսախաբ եղեր էի, թէ կրելիք ծանրութիւնս աւելցեր էր:

Տարիներուն հետ մոռցայ յուսախաբութիւնս· լեցուցի տիժիթալ տետրս եւ յաճախ անտեսեցի այդ կարեւոր թելադրանքը՝ գրաւոր տարբերակը անպայմա՛ն ունենալ:

Նոյնքան եւ աւելի մեծ հաճոյք պատճառեց մեր քաղաքէն ներս համացանցին մուտքը, իր ընձեռած լայն կարելիութիւններով, որոնցմէ գլխաւորը ելեկտրոնային նամակագրութիւնն էր: Ամէն մարդ, մեծով-պզտիկով իմակագրել (իմակ՝ նամակի նմանողութեամբ) սորվեցաւ արագ-արագ, նոյնիսկ անոնք, որոնք նամակագրելու սովորութիւն բնաւ չէին ունեցած նախապէս: Եւ իմակները սկըսան թափառիլ համացանցի խճուղիներուն մէջ, հասնելու համար Հալէպէն... Հալէպ, տանելու համար վերջին անեկդոտները, վերջին լուրերը, կամ պարզապէս գոհացնելու օգտագործողին իր ժամանակին մէջ ըլլալու խաբկանքը:

Սակայն մեծ էր ուրախութիւնը նաե՛ւ վաւերական նամակագիրներուն, անոնց, որոնք կ'ապրին հաճոյքը թուղթին վրայ գրուած խօսքը բաժնելու մտերիմի մը, բարեկամի մը հետ, որոնք նամակը գրելէ ետք նամակատուն երթալու եւ կարգի կենալու տաղտուկը յանձն կ'առնեն: Յետոյ ի՜նչ համբերութեամբ կը սպասեն գալիք պատասխանին, որ երբեմն կրնայ ամիսներու ուշացում ունենալ, բայց հասնելէ ետք կրնայ պատճառել այնպիսի հաճոյք մը, որուն մէջ խեղդուած մոռցուին տաղտուկներն ու սպասումը:

Ի վերջոյ հասած նամակը նախ արագ-արագ, լափելով, բառերը կէս-կատար ձգելով կը կարդաս, ու կը հասնիս վերջին՝ կարօտով, սիրով, միշտ քու եւ այլն:

Յետոյ կը կարդաս անգամ մը եւս, կը յամենաս տողերուն առջեւ, կը մտածես, կը վերյիշես, յուշը երբեմն կ'ուրախացընէ, երբեմն կը տխրեցնէ...

Մէկդի կը դնես նամակը: Շաբաթ մը ետք կրկին ձեռք կ'առնես, բայց դեռ չես պատասխաներ, հաճոյքդ երկարաձգելու նպատակով:

Ու երբ վերջապէս կը պատասխանես, կրկին կ'ապրիս գիրին հաճոյքը, նոյն շրջանակը վերսկսելու հեռանկարով:

Նման վաւերական նամակագիրները եւս ապրեցան ուրախութիւնը արագ-արագ երթեւեկող նամակներուն. նոյն օրուան մէջ կարելի կը դառնար նամակը ե՛ւ գրել, ե՛ւ ղրկել, նոյնիսկ պատասխանը ստանալ:

Բայց այդ արագ նամակները, կորսընցընելէ ետք նորութեան հմայքը, դարձան... մակերեսային. անոնք չէին կրնար գոհացնել սպասումէն ծնած հրայրքը, որ գլխաւոր հմայքն է վաւերական նամակագրութեան:

Ուրեմն այսօր արդէն մոռացութեան ճամբան բռնած երեւոյթ, հնաբոյր, ժամանակավրէպ է նամակագրութիւնը:

Ճի՞շդ:

Ո՛չ, սխալ:

Ճիշդ այնպէս եւ այնքան, որքան սխալ էր ենթադրութիւնը անոնց, որոնք համակարգիչին ծնունդով գիրքին մահը գուժեցին, եւ թուղթ-մատիտին ինքնասպանութիւնը յայտարարեցին:

Այսօր չա՛տ աւելի մեծ քանակութեամբ է, որ թուղթ կը սպառի, որովհետեւ համակարգիչի եւ համացանցի մոլիներ կը սիրեն պրպտել, գտնել, եւ գտնըւածը... տպել, կարդալու դիւրութեան, անոր հաճոյքը կրկնապատկելու եւ վերջուան ձգելու համար:

Իսկ իմակը, այո, կարելի է օգտագործել հապճեպ նամակ մը գրելու համար, պայմանաւ որ այդ նամակը հայատառ ըլլայ (տէ՛ր Աստուած, այս էր պակաս մեզի՝ անգլիատառ հայերէնին ցաւը...):

E-mail? Թէ snail mail.

Իսկ վաւերական նամակագիրները սիրով կը սպասեն, ապրելու համար սպասումին յաջորդող հաճոյքին:

«Գանձասար»

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Մոսկուայի դատարաններուն առջեւ ներկայիս աւելի քան տասնեակ մը դատ բացուած է եկեղեցական համայնքներու կողմէ, որոնք կը պահանջեն համայնավարութեան օրով գրաւուած իրենց աղօթավայրերը, կալուածները: Կը սպասուի որ այդ դատերուն վրայ աւելնան աւելի քան հարիւր ուրիշներ: Ատիկա շարժման պիտի անցընէ հարիւրաւոր փաստաբաններ: Մոսկուայէն ետքն ալ կարգը պիտի գայ Ս. Պետերսբուրգի:

Եկեղեցիին կողմէ այս յանկարծակի խստութիւնը կը բացատրուի կալուածներու յանձնախումբին ղրկած տուրքերու պահանջագիրով: Ճիշդ է որ պետութիւնը եկեղեցիներն ու անոնց հողը անվճար վերադարձուցած է համայնքներուն, բայց Յունուար 1էն կիրարկութեան դրուած կալուածային նոր օրէնքը Եկեղեցին այլեւս տուրքէ զերծ չի նկատեր:

Դատի դիմողներէն մէկն է Ս. Եղիայի ժողովրդապետութիւնը որ մայրաքաղաքին կեդրոնական մասին մէջ ամբողջ թաղ մը կը պահանջէ: Յեղափոխութենէն առաջ այդ շրջանին մէջ բազմաթիւ շէնքեր ունէր ուր որբեր ու այրիներ կ'ընդունուէին: Այդ կալուածները կտակը կը կազմէին հարուստ եւ բարեպաշտ մոսկուացիներու: Մայրաքաղաքին մէջ դիւրին է եկեղեցիին կողմէ պահանջուած կալուածներուն ցանկը պատրաստել, բայց պարագան նոյնը չէ ամէն տեղ: Օրինակ, Վորոնէժի մէջ Բ. Աշխարհամարտին բոլոր դիւանները հրկիզուած են:

1990ական թուականներու սկիզբը երբ Մոսկուայի ազնուական կամ քաղքենի ընտանիքներու ժառանգները դատարան դիմեցին իրենց պապերուն գրաւուած ստացուածքը պահանջելու, իրենք զիրենք առանձին գտան արդարութեան դէմ: Կալուածատէրերու իրաւունքին պաշտպանութեան լիկան այդ ուղղութեամբ օրէնքի բանաձեւեր յղեց Խորհրդարան, բայց անոնցմէ ոչ մէկը ընդունուեցաւ: Մինչ այդ Եկեղեցին իր կալուածներուն մասին բանակցութեան մէջ էր օրէնսդիր իշխանութեան հետ:

Նոյն հարցը ներկայացած էր Լեհաստանի մէջ ալ. ընկերութիւնը կալուածներու վերադարձին հարցով թեր ու դէմ կարծիքներու բաժնուած էր: Հարցը կարգադրուեցաւ Եկեղեցիին միջամտութեամբ, երբ վճռուեցաւ որ կալուածներու վերադարձը յարիր էր քրիստոնէական արժէքներուն: Ռուս օրթոտոքս եկեղեցին նման կեցուածք չունեցաւ:

Նախկին «քոյր երկիր»ները յորդորեցին որ Ռուսաստան համայնավարներուն կողմէ անարդարօրէն գրաւուած կալուածները վերադարձնէ: Երկրին մէջ ալ ատոր համախոհներու զանգուած մը կայ: Կը պնդեն թէ առանց ատիկա ընելու երկիրը չի կրնար վարչակարգին օրինաւորութիւնը հաստատել, իր անցեալը ճիշդ արժեւորել եւ որոշել թէ ի՛նչ տեսակ պետութիւն մը կը կառուցանէ, ո՛ր երկրին ժառանգորդն է: Եթէ, կ'ըսեն, ներկայի Ռուսաստանը պատմական Ռուսաստանին յաջորդն է, չի բաւեր առած ըլլալ անոր դրօշակը, զինանշանը եւ հաստատել ռուսական պետական փոխառութեան պարտամուրհակները, ժամանակին զանոնք գնած մարդոց ժառանգներուն: Հարկ է նախ կարգադրուին քաղաքացիներուն հարցերը:

Ճիշդ է որ կալուածներու վերադարձին գործը երկարատեւ ու խնդրայարոյց է: Հաւատացեալները իրենց պատկանածը կ'ուզեն, բայց ի՞նչ ընել այն մշակութային հիմնարկները որոնք այդ կալուածներուն մեծ մասին մէջ բոյն դրած են: Անոնք այդ խնդրին մէջ պատանդի կացութեան մատնուած են: Անոնցմէ ո՞ր մէկը

ՕՐԹԱԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Պոլսոյ Հայութեան հարուստ անցեալի տէր Թաղերէն Օրթագիւղը փոքրաթիւ, այլ աշխոյժ ու մանաւանդ միասնական գաղութ մը ունի Փարիզի շրջանին մէջ։ Անոր անդամները չեն խզած իրենց կապը թաղին Թարգմանչաց վարժարանին հետ որ ներկայիս բարգաւաճ ընթացքի մը մէջ է, շուրջ 170 աշակերտներով։ Ունի դրացի թաղերէ աշակերտ հաւաքելու հանրակառքերու դրութիւն, ունի համակարգիչներով օժտուած դասարաններ։ Ունի նաեւ անհրաժեշտ յարմարութիւններով օժտուած կացարան մը ուր գլխաւորաբար Հայաստանէն պատանիներ կը հիւրընկալէ ամառուան արձակուրդին համար։

Փարիզի օրաթգիւղցիները վարժութիւն ըրած են տարեկան ընթրիքի մը բոլորուելու սեղաններու շուրջ, ուտել-խմել ու երգելու, նաեւ անցեալէն օրեր, պահեր վերյիշելու եւ զօրակցելու իրենց վարժարանին։ Այս տարուան ընթրիքը տեղի ունեցաւ Յունիս 19ին Արնուվիլի ճաշարանի մը մէջ ուր փութացած էին 60ի չափ օրթագիւղցիներ ու համակիրներ։ Այս վերջին խումբէն Վահէ Խօզթէյիանի բացման խօսքով սկիզբ առաւ երեկոյթը որ «Ասա» հայկական նուագախումբին երաժշտութեամբ ստեղծուած խանդավառութեան մթնոլորտի մը մէջ ընթացաւ։

Համեղին ու օգտակարը միացնող ձեռնարկ մըն էր ի նպաստ հայկական վարժարանի մը որուն նախկինները վերանորոգեցին իրենց մանկութեան յուշերը, ապրեցան նոր հանդիպումի մը գոհունակութիւնը ու մաղթեցին աւելի մեծ թիւով ներկայ գտնուիլ յաջորդ տարուան ժամադրութեան։

ՕՐԹԱԳԻՒՂՑԻ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Հոլանտայի Եկեղեցական Միութեան Վարչութեան հրաւէրով Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը ելոյթներ ունեցաւ Մայիսի վերջին օրերուն այս գեղեցիկ երկրին մէջ, ուր վերջին 30 տարիներու ընթացքին բազմաթիւ Հայեր Թուրքիայէն, Իրանէն, Հայաստանէն, Պէյրութէն եկած հաստատուած են եւ համեմատաբար ուրիշ գաղութներու կը վարեն աշխոյժ ազգային, եկեղեցական կեանք մը։

Երգչախումբը մեկնեցաւ Մարսէյլէն Մայիս 28ին։ Յաջորդ օրը, ցերեկէն վերջ ժամը 14ին, Ալմելօ քաղաքին Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ մեկնաբանեց Կոմիտասեան բազմաձայն պատարագը, բազմաթիւ հաւատացեալներու ներկայութեամբ, որոնք հետաքրքրութեամբ, հիացումով եւ երկիւղածութեամբ հետեւեցան երգեցողութեան։ Սովորութիւն չէ հայկական եկեղեցիներու մէջ ծափահարութիւնը, սակայն բոլոր հայ թէ օտար ներկաները «Օրհնեալ եղերուք»էն վերջ, կարծէք համաձայնած, միասնաբար իրենց ջերմ գնահատանքը ցոյց տուին երգչախումբին, բուռն, երկարատեւ ծափահարութիւններով։ Նոյն օրը երգչախումբը անցաւ Ամսթերտամ, տալու համար համերգ մը հոլանտական Ս. Հոգի փառաւոր եկեղեցիին մէջ։ Ելոյթը սկսաւ ժամը 20.30ին։ Ներկայ էին Ամսթերտամ եւ շրջակայքը ապրող քանի մը հարիւր Հայեր թէ օտարներ։

Միութեան անունով խօսք առաւ Պ. Նուրհան Քայհան, գնահատելով Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի տարիներու աշխատանքը, շեշտը դրաւ խումբի ղեկավար Պ. Խաչիկ Երլմազեանի եւ դաշնակահարուհի տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեանի տաղանդին, անձնազոհութեան եւ նուիրումին վրայ։

Համերգին յայտագիրը կը բաղկանար Կոմիտասի, Եկմալեանի, Պարթեւեանի, Տիգրանեանի, Յովհաննէսեանի, Կանաչեան-Ափրիկեանի, Աւետիսեանի, Գրիգորեանի, Յարութիւնեանի գործերէն։

Երգչախումբը այս բոլոր գործերուն մէջ ի յայտ եկաւ որպէս միատարր, միաձուլուած խումբ մը, որ ունի վճիտ եւ հաճելի ձայներ չորս խումբերու մէջ, եւ հետեւաբար աչքառու հաւասարակշռութիւն։ Խումբը վաղուց լուծած է ձայնական ճշգրտութեան հարցը ա-քափելա երգերու մէջ։ Սահակ-Մեսրոպ գիտցաւ տիրապետել հսկայ տաճարին, շնորհիւ երաժշտութեան մեղմաղձոտ եւ անոյշ ներդաշնակութեան, զգայնութեան, որ թափանցեց ներկաներու հոգիներուն խորը։ Մենք տեսանք արցունքներ բազմաթիւ ունկնդիրներու այտերուն վրայ։ Կ'արժէ ընդգծել թէ ղեկավար Խաչիկ Երլմազեան շատ լաւ կը ճանչնայ իր տաղանդաշատ երգիչները եւ հեշտութեամբ կրնայ փոխանցել իր զգացումները անոնց, մերթ դէմքի, մերթ ձեռքի շարժումներով։ Ինչպէս բոլոր խմբերգները, սակայն յատկապէս Ա. Խաչատրեանի «Հովիւի երգը», Տիգրանեանի «Անոյշ»ի ֆինալը, Յարութիւնեանի «Հայկական քանթաթ»ը եւ Կանաչեան-Ափրիկեանի «Նանօր»ը մեծապէս գնահատուեցան ունկնդիրներուն կողմէ, որոնք երկարատեւ ծափահարութիւններով քաջալերեցին նախ սոլիսթները՝ Անի Քոնքէ-Երլմազեանը, Անդրանիկ Մինասեանը, Նուպարիկ Տէր Մինասեանը իրենց ներդաշնակուած զգայնութեան, ձայնադրոշմներու ճկունութեան համար։ Արժէքաւոր դաշնակահարուհի Ժիւլիէթ Երլմազեան ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս իր արհեստավարժ մակարդակով իրաւացիօրէն լայն բաժին բերաւ խումբին յաջողութեան եւ ջերմապէս ծափահարուեցաւ երաժշտասէրներու կողմէ։ Համերգի վերջաւորութեան, Միութեան Նախագահ Պ. Պերճ Ճէզվէճեան շատ գեղեցիկ արծաթագոյն պնակ մը յանձնեց ղեկավար Խ. Երլմազեանի, որպէս յիշատակ եւ վեր առաւ խումբի ղեկավարի եւ դաշնակահարուհիի արժանիքները եւ բարձր մակարդակը։

Յաջորդ օրը, Կիրակի, նոյն եկեղեցիին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ պատարագ, զոր մատոյց Հոլանտայի Հայոց հոգեւոր հովիւ՝ Տաթեւ վարդապետ։ Իր քարոզին մէջ շեշտը դրաւ Հոգեգալստեան խորհուրդին եւ իմաստին վրայ եւ վերջաւորութեան սրտաբուխ խօսքերով գնահատեց պատարագի երգեցողութեան յուզում, հիացում պատճառող գեղեցկութիւնը եւ աւարտեց իր խօսքը ըսելով. «Այս մակարդակով պատարագ կրնաք դուք ունկնդրել միայն Էջմիածնի մէջ, ան ալ ոչ ամէն ատեն։ Ինչ որ ալ ըսենք քիչ է, այս հաւատացեալ, անձնուէր եւ գիտակցութեան տէր երգիչներուն, ղեկավարին համար, որոնք երգի ճամբով վառ կը պահեն մեր դարաւոր մշակոյթը։ Թո՛ղ երկար ապրին եւ ապրեցնեն հայ երգը ամէն տեղ»։

Ծիշդ կ'ըլլայ ընդգծել թէ բոլոր կազմակերպիչները, գլխաւորութեամբ Պ. Պերճ Ճէզվէճեանի, ջանք չխնայեցին, որպէսզի երգիչները լաւագոյնս ընդունուին, ուրախանան եւ յատկապէս վայելեն քաղաքին տեսարժան վայրերը, հանրակառքով կամ նաւերով։ Բոլորին վարձքը կատա՛ր։

Սահակ-Մեսրոպ Մայիս 31ին վերադարձաւ Մարսէյլ, նոր երազներով, նոր ծրագիրներով եւ նոր իտէալներով...։

ՊՕՂՈՍ ՆԱՇԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Գուէժ Ժան տը Պրըպէօֆի Թատերասրահին մէջ, Յունիս 6ին, Համազգայինի Գանատայի Շրջ. եւ «Սանահին» վարչութիւններու կազմակերպութեամբ տօնուած են Համազգայինի 75ամեակը եւ «Սանահին» մասնաճիւղի 40ամեակը։ Օրուան նորութիւնը եղած է Նիւ-Եորքէն հրաւիրուած «Զուլալ» երրեակը։ Հովանաւորած է Հայաստանի դեսպանը՝ Պ. Արա Պապեան եւ նախագահած են Տէր եւ Տիկին Արամ Մարգարեան։ Հանդիսավարը եղած է Միրնա Գարամանուկեան։ Օրուան բանախօսը եղած է Վիգէն Թիւֆէնքճեան, որ ներկայացուցած է Համազգայինը եւ անոր ծրագիրները։ Յայտագրին երկրորդ մասը սկսած է Վրէժ-Արմէն Արթինեանի խօսքով։ Ապա տեղի ունեցած է շքանշաններու յանձնում։ Յակոբ Բաստրմաճեան ստացած է Կեդրոնական Վարչութեան շքանշանը հայ կրթութեան ու մշակոյթին բերած իր երկարամեայ նպաստին համար, իսկ տիկին Շաքէ Տէր Մելքոնեան-Մինասեան կրթութեան եւ մշակոյթի մարզերէն ներս իր բերած ներդրումին համար։ Շքանշաններու յանձնումը կատարած են Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Ծովիկ Գահվէճեան եւ մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետ Մանուէլ Աֆարեան։ Յայտագիրը շարունակուած է Հայուհիներէ կազմուած «Զուլալ» երրեակով։

կրնայ յուսալ նոր վայր ունենալ Մոսկուայի մէջ ուր կալուածները կրակի գին են։

Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանը վերջերս նոյն խնդրին ուկրանական տարբերակին մասին վճռեց թէ երբ ժառանգորդներուն իրաւունքներն ու պահանջուած կալուածին գործածութիւնը յարիր են իրարու, երկրին օրէնքը պէտք է պաշտպան կանգնի ժառանգորդներուն։

Հարուստ ընտանիքներու հազուադէպ ժառանգորդները որոնք ամբողջ համայնավարութեան տասնամեակները 1917էն ետք գրաւուած իրենց շէնքերուն մէկ սենեակին մէջ անցուցին, մտածած էին որ դժուարութեան պիտի չքաշէին իրենց իրաւունքները փաստելու գործը։ Վստահ էին թէ նոյնիսկ եթէ ոչ շէնքին ամբողջութիւնը, գոնէ հանդստաւէտ յարկաբաժին մը իրենց ետ պիտի տրուէր։ Մեծ յոյսերով թղթածրարներ պատրաստեցին, դատեր բացին Մոսկուայի դատարաններուն առջեւ. մինչդեռ այսօր այդ նոյն թղթածրարները կը գտնուին Ստրազպուրկի մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին առջեւ։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

8

Դուն մեր հարսն ես ու սանկ ու նանկ մարդոց տունը չի վայելեր որ ամէն օր երթաս ու նստիս ժամերով։ Շատ բաներ կրնան պատահիլ, շատ բաներ կրնան ըսուիլ։ Անոնք վաղը Պրուսա կը մեկնին ու ատոր լրաւլին խառնելով, իրաւն ալ սուտի, հազար շատախօսութիւն կրնան ընել։ Զեմ ալ գիտեր թէ ի՞նչ կը խօսիք ժամերով։ Մեզի հետ եղած ատենդ բերանդ կղպուած է, այնտեղ պիւլպիւլ ես կտրած։ Ասոնք լաւ բաներ չեն։ Պաթրիստն ալ գոհ չէ, ես ալ գոհ չեմ։ Ծանրութիւնը ազնուականներուն շատ կը վայլէ։

Խօժէնի համար, սոսկալի էր այս հարուածը։ Իրմէ կը խլէին յետին մխիթարութիւնը անգամ։ Գիշերը չկրցաւ քնանալ։ Ըմբոստութիւնը կ'աճէր իր մէջ։ Հետեւեալ օր սիրտը կ'ուզէր երթալ, ոտքերը սակայն չհամարձակեցան։ Օր մը աւելի վերջը ելաւ գնաց սակայն։ Վերադարձին տոկում ունէր։

- Ա՜հ, եթէ կարելի ըլլար սա տունէն ներս չմտնէի, չմտնէի...

Կեսուրը երեսները կախած էր։ Բառ մը չըսուեցաւ իրեն։ Որքան կ'ուզէր որ բողոքէին, որպէս զի ինք ալ իր կարգին բարձրացնէր իր բողոքը...

Քանի մը օր վերջ հայ ընտանիքը մեկնած էր։ Խօժէնի այլեւս մէկ բանով կապուած էր կեանքին։ Իր արգանդին մէջ պտուղ մը կը հասուննար։ Ան պիտի փրկէր զինքը մասամբ։ Անոր հետ պիտի խօսէր, անով պիտի զբաղէր, անոր քով պիտի լար ու խնդար։

***

Օր մը ամուսինը տունէն ներս մտաւ բարկացած ու ըսաւ իր կնոջ.

- Ի՞նչ կը խօսէք հայերէն այդ ատաղձագործին կնկանը հետ...

- Բայց ինչո՞ւ այդ հարցումը։

- Որովհետեւ... որովհետեւ Պրուսայի մէջ ամբողջ սկսած են մեր մասին խօսիլ։

- Ի՞նչ կայ որ ի՞նչ խօսին մեր մասին։

- Իբր թէ դուն զոհ ես ու ես դահիճ մը։ Իբր թէ դուն այստեղ բանտարկուած մէկն ես, կը հալիս, կը մաշիս ու դժգոհ ես ինձմէ, մօրմէս...

- Ցիշէ որ ես յղի կին մըն եմ։ Ու դուն շատ ուշ ես մնացած այդ մասին խօսելու համար։

- Ինչո՞ւ համար... Ես քեզի սկիզբէն խօսած եմ...

- Ո՛չ սկիզբէն. քանի մը խօսք ըսիր այն ատեն միայն, երբ արդէն իսկ ուշ էր, իսկ հիմակ այլեւս ոչ մէկ խօսք հաճելի է ինծի, նոյնիսկ ամէնէն սիրալիրը։

- Այդպէ՞ս, այդպէ՞ս է... Ուրեմն իմ շուրջս դուն դժգոհութեան, ըմբոստութեան դրօշակ ես պարզած եւ ինձմէ գաղտնի, իմ ետեւէս, իմ բացակայութեանս... Ու միւս կողմէ գառնուկի նման կ'երեւաս ինծի։

- Եթէ գառնուկ ըլլայի կը մայէի, ձայն մը կը հանէի։ Ես ինքնիր մէջս տառապեցայ եւ երբոր ազգակից կնոջ մը հանդիպեցայ, ա՛լ անկարող էի ծածկել դժգոհութիւնս... Ա՛լ անկարող էի... Այդ բանը ըրի այնպէս, այնպէս... Անշուշտ լաւ բան մը չէ ըրածս, շատ լաւ կը հասկնամ եւ սակայն ձեր ինծի ըրածը հազար անգամ աւելի գէշ բան էր...

Ու մայրը, որ դրան ետեւէն մտիկ կ'ընէր, խօսակցութեան մէջ մտաւ։

- Ի՞նչ ենք ըրած քեզի։ Ասպերախտութիւն չեմ ուզեր։ Տուն, տեղ, հաց, զգեստ, ի՞նչ բանդ պակաս է եղած...

- Ի՞նչ էք ըրած ինծի.. Ատիկա պսակէդ հարցուր։ Ո՞վ ըսաւ ինծի, թէ ամայի կայարանի մը մէջ հարս պիտի գամ, ո՞վ ըսաւ ինծի այս բանը... Դուք զիս խաբեցիք, դուք ատեցիք...

-Ստե՞լ, ստե՞լ... Մեզ ստախօ՞ս կը կոչես,- աղաղակեց մայրը։

-Շատ բնական է, դուք ստեցիք, դուք ստեցիք, դուք ստեցիք... Բաւական է... Դուք ձեր սուտով իմ դահիճներս եղաք։ Հրեշտակ մը անգամ պիտի չհանդուրժէր այս բանին։ Ես սակայն ձայն չհանեցի իմ ծնողքիս, չգրեցի, որովհետեւ երես չունէի գրելու... Մայրս այնքան հակառակ էր այս ամուսնութեանս... Ճակատագիրս է եղեր, տոստի մը զոհ պիտի ըլլամ եղեր...

- Լռէ՛, անգամ մըն ալ չըսես թէ ստեցինք...

-Բայց պաշտպանեցէք ինքզինքնիդ,... Ի՞նչ պիտի ընէք զիս, պիտի մեռցնէ՞ք, ըրէ՛ք, ըրէ՛ք, ինծի շնորհ մը ըրած կ'ըլլաք ... Զեմ ուզեր, ապրիլ չեմ ուզեր... Հոս չեմ կրնար մնալ, Պոլիս չեմ կրնար դառնալ, այնտեղ ծանօթներս կան, բարեկամներս, ընկերուհիներս... իմ փըլըկութիւնս մահն է, ես զոհուեցայ ստախօսներու...

- Դարձեա՞լ ստախօս...

- Լռէ՛, Խօժէնի, չափը անցուցիր,- մէջ մտաւ ամուսինը։

- Ո՛չ, դուք սկսաք, ես պիտի վերջացընեմ։ Գիտէք որ յղի եմ, գիտէք նաեւ թէ կեանքս շատ կարճ է։ Եթէ չէք գիտեր, ահաւասիկ գիտցէք։ Ես կիսամեռ ծաղիկ մըն եմ։ Ձեր այս ազատ բնութեան մէջ շնչահեղձ ըրիք զիս։ Կը հեւամ, կը տաքնամ, կը հազամ։ Ամէն բան գիտեմ, ամէն բան։ Իմ կեանքս մեռած է արդէն, սակայն մէջս կեանք մը կայ, յղի եմ, անիկա յանցաւոր մը չէ, անիկա ստախօս մը չէ...

- Խօժէնի, աղիւնս գլուխս կը ցատքէ, մի՛ արտասաներ այդ բառը, մի՛ կ'ըսեմ, մի՛ ըսեր...

- Չէ՞ք ուզեր, այո՞... Չէ՞ք ուզեր... Լա՛ւ, լա՛ւ... Դուք զիս մինչեւ անիրաւութեան հասցուցիք, լա՛ւ, պիտի ըսեմ որ մինչեւ ձեր մահը ձեր ականջներէն չհեռանայ այս բառը՝ դուք ստախօսներ էք, ստախօսներ, ստախօսներ (Խօժէնի սկսաւ մեծ ու լայն լացով մը հեկեկալ), այո՛, այո՛, ստախօսներ, ես ի՞նչ էի ըրած ձեզի, ես ի՞նչ մեղք էի գործած, ես որո՞ւ չարիք էի ըրած... Ես... Ես... Ես աշխարհը կ'ուզէի քիչ մը վայելել... Ես կոյս աղջիկ մըն էի... Սիրոյ, կեանքի, զգուանքի ծարաւ ունէի... Ես... Ես... Ես կը մեռնիմ... բան մը չտեսած... Ես... որբի մը պէս կը մեռնիմ... Ամէն բան պիտի ըսեմ Աստուծոյ... Ամէն բան պիտի պատմեմ... Ան արդէն գիտէ... Այո՛, Ան գիտէ թէ դուք ստախօսներ, ստախօսներ, ստախօսնե՛ր...

(Շար. 69)

(Շար․ Ա․ էջէն)

Մանեանը հաւաստած է որ նոյն խորհուրդը զօրակից է երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն զարգացման ու ընդլայնումին: Ռոհանի հանդիպում ունեցած է Հայաստանի Ուժանիւթի նախարարին հետ: Նիւթ եղած է Իրան - Հայաստան նաւթամուղին կառուցումը, անոր երկու երկիրներուն համար ներկայացուցած մեծ կարեւորութիւնը. առկէ զատ ընդգըծուած է նաեւ Քաջարանի փապուղիին կառուցման անյետաձգելի բնոյթը:

ՀԱՅԵՒԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈ՞ՒՄ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Փրակայէն վերադարձին Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարար Է. Մամէդեարով հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ Վ. Օսկանեանի հետ Մինսկի խումբին մասնակցութեամբ իր հանդիպումը ղարաբաղեան հակամարտութիւնը լուծելու հոլովոյթին հերթական քայլն էր: Արդիւնքի մասին ան տակաւին կանուխ համարած է խօսիլ, նկատի առնելով որ հակամարտութիւնը 16 տարուան անցեալ ունի, մինչ իրենք ամէնը միայն երեք անգամ հանդիպած են: Մամէդեարով յայտարարած է թէ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարին հետ յաջորդ հանդիպումը տեղի կ'ունենայ ՕԹԱՆ-ի Պոլսոյ վեհաժողովին օրերուն (Յունիս 28-29): Երեւան առայժմ պաշտօնապէս չէ արտայայտուած նման հեռանկարի մասին:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Sous la Présidence
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville
Comme chaque année et depuis 1977
la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire
Présentation des travaux d'élèves
des cours de dessin
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél.: 01.43.76.55.89 — fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ELECTIONS - LYON

L'élection du prochain Conseil d'Administration de l'UNEAALE composé de 11 membres **aura lieu le Dimanche 27 juin 2004**
Tous les membres de l'UNEAALE peuvent faire acte de candidature par écrit au siège :
295 rue André Philip 69003 Lyon dès à présent.
La date limite de candidature est fixée au **21 juin 2004**, à minuit, le cachet de la poste faisant foi.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ Դարբինեան իր ծնողքին՝ Նշանի եւ Նուարդ Դարբինեանի յիշատակին 75 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 75 Եւրօ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղին (ստանալ («Յառաջ»էն):

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

JOURNÉE DE DÉTENTE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une journée détente au bord de l'Oise le **Dimanche 11 juillet.**
Venez découvrir les sites de l'ILE-ADAM et du LAC D'ENGHIEN.
Déjeuner festif au bord de l'Oise.
Départ de la M.C.A., 45 rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux à 9h15. Arrêt devant l'Eglise arménienne, 6 ave. Bourgain à 9h30.
Inscriptions **jusqu'au 5 juillet** auprès de :
— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Annick : 01. 47. 36. 18. 09
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

***

La Section «Lola Sassouni» de Marseille organise du 9 au 23 septembre

un voyage en Arménie

— Hôtel. Tourisme en car air conditionné.
Etchmiadzine, Gumri, Ani, Khor Virab, Noravank, Haghbad, Alaverdi, Gueghart, Garni, Datev, Goris, Sardarabad, etc...
— Restaurant tous les soirs et piqueniques assurés.
— 3 jours au Karabagh chez l'habitant ou hôtel (+ 30 Euros).
Départ de Marseille
Prix : 1595 Euros par personne
tout compris, visa inclus
hors assurance.
Réservations :
• Jeanine : 04. 94. 32. 11. 87
• Marie : 04. 91. 36. 14. 05
• Lina (le soir) : 04. 91. 89. 22. 18

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son **Centre de vacances de Bellefontaine**
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)
Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

FRA ZAVARIAN des HAUTS-DE-SEINE — NOR SEROUND — CROIX BLEUE, section de CHAVILLE

DIMANCHE 4 JUILLET

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

PARC BON REPOS
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

à 11 heures en l'Eglise arménienne de Chaville
MESSE DE REQUIEM
à la mémoire du prince Arghoutian
à 13 heures, recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
au Cimetière de Chaville

Puis jusqu'à tard dans la soirée au Parc Bon Repos

— Buffet, grillades, tournois
— Stands de présentation du Nor Séround, du CDCA
— Stands d'animation pour les enfants

CHAVILLE

Fête onomastique de l'église St. Grégoire l'Illuminateur
le dimanche 27 juin

10h30	messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NACCACHIAN
12h	Réquiem à la mémoire de tous les serviteurs de l'église
13h	Repas convivial au «Parc du Bon Repos» de Viroflay
15h30	Prestation théâtrale des élèves de l'école «Lévon Chanth»
17h	Tombola.

Pour tout renseignement, s'adresser à l'église arménienne :
6 rue Père-Komitas 92370 CHAVILLE
Tél. : 01. 47. 09. 23. 18

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 26
ՏՕՆ ԳԻՒՏԻ ՆՇԽԱՐԱՑՆ
ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՄԵՐՈՅ
ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ
Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

***

Հինգշաբթի, Յուլիս 1
ՏՕՆ ՍՐԲՈՑՆ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝
ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ
Ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret': 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Contre «cette» Turquie dans l'Europe
Le combat continue...

Face à nous, la Turquie bénéficie d'un budget d'Etat,
nous devons lever des **fonds de soutien** pour assurer notre succès

Votre aide financière sera déterminante

R A D I O T H O N

le samedi 26 juin 2004 — De 8h à 14h
Soyez à l'écoute des ondes...
AYP FM (Ile-de-France) : 99.5 FM
Radio Arménie (Lyon) : 102.6 FM
Radio Arménie (Vienne) : 106.1 FM
Radio A (Valence) : 97.8 FM
... ou suivez en direct sur le site www.aypfm.com

Participez à l'élan de soutien

Libellez vos dons à l'ordre du **CDCA**
CDCA — 17 rue Bleue 75009 Paris
www.cdca.asso.fr

Nous gagnerons si nous nous mobilisons !

Tebrotzassère en fête

DIMANCHE 27 JUIN
A 11 HEURES

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de
HAIG SARKISSIAN

MINI-SPECTACLES DES ELEVES DE L'ECOLE
ENCADRES PAR LEURS PROFESSEURS

DISTRIBUTION DES PRIX

Buffet — Brochettes — Bar

Tombola — Jeux et Concours divers

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord carrefour d'Arménie - 93340 LE RAINCY - Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E Eole)
prendre la navette autobus descendre station PAVILLONS SOUS BOIS

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).
— Dates : du 30 juillet au 16 août
— Ages : enfants nés entre le 1er ianvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.977 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.977

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔԷՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ 85 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 320 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մինչ քանի մը օրէն -Յունիս 30ին- Ամերիկացիք իշխանութիւնը պիտի յանձնեն Իրաքցիներուն, ոճրափորձերը ոչ միայն կը շարունակուին այլեւ կը բազմանան Իրաքի մէջ, մասնաւորաբար սիւննի քաղաքներու մէջ: Ամէնէն ծանր օրերէն մէկը եղած է Յունիս 24ը, երբ մեռեալներու թիւը հասած է 85ի եւ վիրաւորներու թիւն ալ 320ի: Մեռեալներուն մէջ կան երեք ամերիկացի զինուորներ եւ ապահովութեան սպասարկութեան 1 պաշտօնեան: Թիրախներուն մէջ է նոր վարչապետը՝ Իյատ Ալաուի, որ ոստիկանութիւնը զօրակոչի ենթարկած է ապստամբներու դէմ: Մուսուլ, ամէնէն աւելի պատերազմական դաշտի վերածուած էր Յունիս 24ին: Յաջորդական ոճրափորձեր տեղի ունեցած էին ամբողջ օրը: Հինգ թակարդ կառքեր արձակուած էին մէկ ժամուան ընթացքին ոստիկանատուներու դէմ եւ միայն այս ոճրափորձերէն 44 հոգի մեռած է: Առաջին անգամ ըլլալով ապստամբները բուռն բախումներ ունեցած են Ամերիկացիներուն հետ, փողոց փողոց, մինչ ցարդ յարձակումները թիրախներ ունէին: Այս յարձակումները ըստ Թոնի Պլէրի մէկ բանբերին, նպատակ ունին արգելք հանդիսանալու իշխանութեան փոխանցման, մինչ ամերիկացի պայլի մը համաձայն, նման յարձակումներ կ'ակնկալուէին, բայց ոչ այս տարողութեամբ: Ամբողջ օրուան երկայնքին, ոճրափորձ եւ կռիւ տարածուած են Մուսուլէն զատ, Ռամատի, Ֆալուճա, Պաքուպա եւ Պաղտատ: Իրաքի կապակցութեամբ, հետաքրքրական են ռուս նախկին վարչապետին՝ Եւգենի Պրիմակովի յայտարարութիւնները: Կազետա օրաթերթին տուած հարցազրոյցի մը մէջ, ան կը պնդէ որ շինծու են Ս. Հիւսէյնի ձերբակալման նկարները: Խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց նախկին տնօրէնը կ'ըսէ թէ Ս. Հիւսէյն համաձայնութեան եկած էր Ամերիկացիներուն հետ նախքան անոնց յարձակումը ու կ'աւելցնէ. «Այդքան երկար մօրուք մը չի կրնար բուսնիլ եօթը ամիսէն: Ս. Հիւսէյն շատ աւելի կանուխ յանձնուած է եւ Թաքրիտցին պատմութիւնը յետագային շինուած է»:

***

Յունիս 24ին նաեւ ոճրափորձեր եղած են Անգարա եւ Պոլիս: Երեք մեռեալ եւ 16 վիրաւորներ կային Անգարա եւ Պոլիս: Անգարայի մէջ ռումբ մը պայթած է պանդոկի մը մօտ, այն պանդոկին, ուր Յունիս 26ին կ'իջեւանէր ԱՄՆ-ու նախագահը՝ Ճ. Պուշ: Պոլսոյ մէջ ալ թաղապետական հանրակառքի մը մէջ պայթած է ռումբ մը: Նման արարքներ անախորժ մթնոլորտ մը ստեղծած են ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովի նախօրեակին (Յունիս 28-29): Մնաց որ Պուշի դէմ ալ տրամադրութիւն կայ, մանաւանդ նախագահ Սեզէրի կողմէ, որ յամառօրէն կը մերժէ Պուշերը ընդունիլ Չանքայայի իր դղեակին մէջ, որովհետեւ չէ ներած Պուշին, որ Սպիտակ տուն ընդունած էր Էրտողանը եւ Կիւլը լաչակաւոր կիները: Այս անգամ ալ տեղի չէ տուած: Հանրային կարծիքին եւ բանակին մօտ ալ նոյն տրամադրութիւնը կը տիրէ: Որքան ալ բանակը կախում ունենայ ամերիկացի իր մեծ զինակիցէն, այնքան ալ հլու-հնազանդ չէ: Իսմիթ Կիզրէ, Պաշտպանութեան մասնագէտ մը կ'ըսէ թէ շարքերուն մէջ կայ «եւրասիական խումբ մը», որ կողմնակից է Ռուսաստանի, նոյնիսկ Իրանի հետ գործակցութեան մը: Թուրքիա ինքզինք աւելի ինքնավստահ կը նկատէ, մանաւանդ Թուրքի մը աննախընթաց ընտրութեամբ Օ.Իս.Ք.ի (Իսլամական Խորհրդի Կազմակերպութիւն) որպէս ընդհ. քարտուղար եւ Կիպրոս ձեռք ձգած «բարենիշերով»:

Ֆիկառօ (Յունիս 25) հարցազրոյց մըն ալ հրատարակած է Արտաքին նախարար՝ Ա. Կիւլի հետ, որ չի ծածկեր թէ այնքան ալ գոհ չեն Միացեալ-Նահանգներէն: Այս վերջիններուն վերապահ ընթացքը կը բացատրէ իրենց մերժումով, որ ամերիկեան զօրքը Թուրքիայէն անցնի դէպի Իրաք:

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի անդամակցութեան, Կիւլ կ'ըսէ թէ շատ բան ըրած են գոհացնելու համար Գոփընհակընի չափանիշները, բայց այդ ուղղութեամբ աշխատանքը պիտի շարունակուի ու կը շեշտէ.- «Անդամ պետութիւնները պատմական որոշում մը պէտք է տան: Եթէ իրենց գլխուն մէջ պզտիկ Եւրոպա մը կայ, իրենց պէտք են պզտիկ երկիրներ: Բայց եթէ ռազմագիտական տեսիլք մը ունին, եթէ կը խորհին որ Եւրոպա պէտք է կարեւոր դեր մը խաղայ աշխարհի գործերուն մէջ, այն ատեն Թուրքիան իրեն համար խաղաքարտ մըն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ գլուխ գլխի ընդունելով Տնտեսութեան նախարարը՝ Նիքոլա Սարքոզին ըսած է իրեն թէ կրնայ Իւ. ԷՄ. Փէի նախագահութեան աթոռը գրաւել, պայմանաւ որ հրաժարի նախարարի իր աթոռէն: Սարքոզի պարտի ընտրել երկու աթոռներու միջեւ: Ճարտարարուեստի պատուիրակ նախարարը՝ Փ. Տէվէճեան դիտել կու տայ սակայն, որ արգելք մը չկայ քանի մը պաշտօն վարելու մէջ, յիշեցնելով որ Ժագ Շիրաք իսկ Փարիզի քաղաքապետ էր, ԷՌ.ՓԷ.ԷՌ.ի նախագահ եւ վարչապետ (1986 - 1988):

ՓՈՐ-Օ-ՓՐԷՆՍԻ (Հայիթի) մէջ, Յունիս 24ի իրիկունը, երբ օդակայանէն տուն կը վերադառնար սպաննուած է Էռ-Ֆրանսի տնօրէնը՝ Տիւիէ Մորթէ: Ենթական նոր հասած էր վերստանձնելու համար իր պաշտօնը: Յունիս 25ի առաւօտը դրդապատճառը ծանօթ չէր, բայց յստակ էր որ արարքը բծախնդրօրէն պատրաստուած էր:

«ԼԷ ՋԻՔՕ» օրաթերթը Յունիս 25ին արձագանգ կը հանդիսանար Տնտեսութեան նախարարութեան մէկ գաղտնի (որ այլեւս գաղտնի չէ) նոթին, ուր կը նշուի որ Առողջապահութեան նախարար՝ Տուսթ-Պլազիի ծրագրած կարգադրութիւնները Հիւանդութեան Ապահովագրութեան բացը գոցելու համար, բոլորովին սխալ են: Այդ ծրագիրը 2007ին համար 7էն 15 միլիառի բաց մը կը պատրաստէ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ հարաւ-արեւելեան շրջանը, Զահետան քաղաքի մուտքին ճամբու ծանր արկած մը պատահած է Յունիս 24ի իրիկունը: 90 մեռեալ կար եւ 84 վիրաւոր:

ՄԻՏԻԱՅԻ շրջանը (Ալժերիա), իսլամապաշտ զինեալ խմբակ մը յարձակում մը գործած է Յունիս 23էն 24ի գիշերը եւ 5 հոգի մեռած են, 8էն 50 տարեկան նոյն ընտանիքի անդամ: Յարձակումը պատահած է ճամբուն վրայ, երբ զոհերը երկու կառքերու մէջ կը գտնուէին: Յունիսի սկիզբէն ի վեր 62 հոգի սպաննուած է:

ԹԵՆԻՍ

Ուիմպըլտընի մէջ, Դիմիթրի Տուրսունով յաղթած է Սարգիս Սարգսեանի 6-3, 7-6 (7/5), 3-6, 4-6, 15-13:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 24/25)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Վարչապետ Ա. Մարգարեան որ պաշտօնական այցելութեամբ մը Գերմանիա կ'այցելէր, Յունիս 24ին հանդիպում ունեցած է Արտաքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ Ե. Ֆիշըրի հետ: Այս վերջինը անդրադառնալով Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւններուն ըսած է թէ որքան ալ ծանր ըլլայ պատմութեան բեռը, անհրաժեշտ է երկխօսութիւնը: Թուրքիա եւս այդ գիտակցութեամբ պէտք է շարժի, այլապէս միջազգային հանրութիւնը չի կրնար կողմերուն աջակցիլ: Ֆիշըր գոհունակութիւն յայտնած է որ Պերլինի մէջ Յունիս 23ին բացուած տնտեսական փորումը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

Վարչապետ Ա. Մարգարեանի Պերլինի քաղաքապետին հետ հանդիպումին նիւթ եղած է ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը: Քաղաքապետ Ու. Սոմփըր ըսած է թէ ամէն խելահաս անձ գիտէ թէ ի՛նչ է իրականութիւնը այդ ցեղասպանութեան: Աւելցուցած է թէ ամէն Գերմանացի ալ տեղեակ է թէ ինչ պատահած է Օսմանեան կայսրութեան մէջ Ի. դարու սկիզբը: Ա. Մարգարեան թելադրած է քաղաքապետին որ Պերլինի խորհրդարանը այդ ուղղութեամբ ճանաչումի վճիռ արձակէ, օրինակ հանդիսանալու համար ուրիշներու:

***

ՂԱԶԱԽԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ըստ ադրբէջանական աղբիւրներու հայ-ադրբէջանական սահմանին Ղազախի շրջանին մէջ Յունիս 22ին ադրբէջանցի զինուոր մը մահացած է: Յունիս 22-23-ի գիշերն ալ Բերքաբեր գիւղին մէջ ադրբէջանական կրակոցներէն մահացած է հայ զինուոր մը, Իջեւանցի Ռաֆիկ Աւետիսեան:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ԶԵԿՈՅՑ

Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին խորհուրդին գլխաւոր քարտուղարը Թ. Տէյվիս ներկայացուցած է Ղարաբաղի մասին պատրաստած նոր զեկոյցը: Հոն երկու հիմնական կէտ նշուած է. առաջինը երկու երկիրներուն փոխադարձ լուրջ ատելութիւնն է որ արգելք է լուծումներ փնտռելու, երկրորդը՝ Ղարաբաղի մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնն է բոլոր բանակցութիւններուն: Ադրբէջանի պատուիրակութենէն երկու անդամ արձագանգելով զեկոյցին ըսած են թէ գործակցութեան մասին դժուար է խօսիլ, մինչեւ որ հայկական ուժերը Ղարաբաղի յարակից շրջաններէն չքաշուին: Պնդած են նաեւ թէ Հայաստան հողային հարցեր ունի Վրաստանի ու Թուրքիոյ հետ: Հայկական պատուիրակութեան կողմէ կատարուած են հարկաւոր ճշդումները:

***

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐԸ ԲԱՔՈՒԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Երկու հայ զինուորականները Մ. Իսախանեան ու Ա. Յովհաննիսեան որոնք ՕԹԱՆ-ի Բաքուի խորհրդաժողովին մասնակցած էին, Յունիս 24ին վերադարձած են Երեւան: Անոնք իրենց մասնակցութեան մասին զեկուցած են Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեանին:

***

ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՔԻՆ ԱԴՐԲԷՋԱՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ

Ադրբէջանի նախագահի վարչակազմի վարիչներէն Ալի Հասանով դատապարտած է Ղարաբաղի ազատագրման կազմակերպութեան շարքայինները որոնք հայ սպաներու ՕԹԱՆ-ի խորհրդաժողովին մասնակցութեան դէմ բողոքի արարքներու դիմած էին: Ըսած է թէ հասկնալի է հանրութեան անհանգստութիւնը, բայց հարկաւոր է պետութեան օրէնքները կիրարկել: Բողոքը պէտք չէ յայտնուի պանդոկին ապակիները փշրելու եւ նիստերու դահլիճ ներխուժելու ձեւով: Ապա աւելցուցած է. «Ադրբէջանի ժողովուրդը քաղաքակիրթ է ու մշակոյթի տէր. ատիկա պէտք է ցուցադրուի ամբողջ աշխարհին»:

***

ԱԴՐԲԷՋԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՏԵԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԱՆ

Իրանի Արդեպիլ քաղաքին բնակիչները որոնք մեծ մասով Ազերիներ են, տեղւոյն նահանգապետին հրաւէրով հոն հասած հայկական պատուիրակութեան դէմ բողոքի ցոյցեր ըրած են: Ապա հաւաքուելով նահանգապետարանին առջեւ պահանջած են որ Հայերը վտարուին: Ոստիկանութեան միջամտութեամբ ցուցարարները ցրուած են: Սակայն երկու ժամ ետք հաւաքուելով մզկիթին մէջ շարունակած են իրենց բողոքը: Ոստիկանութիւնը մտած է մզկիթ ու խոշտանգած դժգոհ Ադրբէջանցիները: Քանի մը հոգի վիրաւորուած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Յունիս 24ին, երկարաձգումներէ ետք դարպասի հարուածներով է որ Փորթուկալ կրցաւ յաղթել Անգլիոյ 6 - 5: Արդարեւ խաղը վերջ գտած էր 1 - 1 հաւասար արդիւնքով եւ երկարաձգումներուն ալ երկու կողմերը մէկական կոլ նշանակելով (2 - 2) չէին կրցած յաղթականը վճռել: Դէպի դարպաս հարուածներու (թիր օ պիւ) առաւելութեամբ (6 - 5) է միայն որ Փորթուկալ կրցաւ առաջին խումբը ըլլալ կէս-աւարտականներուն համար որակուած:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՏԱՏԵԱՆ ՓՈՂՈՑ

Պոլսոյ Պագրգիւղ թաղին քաղաքապետը ընտրարշաւին ընթացքին խոստացած է ընտրուելու պարագային Տատեան վարժարանին գտնուած փողոցին անունը փոխել ու անոր տալ դպրոցին անունը: «Ակօս» (Յունիս 18) կը տեղեկացնէ թէ Աթէշ Իւ. Էրդէն յարգած է խոստումը ու փողոցը այլեւս պիտի կոչուի Հայկական վարժարանին անունով որ կու գայ ամիրաներու ծանօթ դերդաստանէն: Քաղաքապետութեան խորհուրդին քուէարկած որոշումը յղուած է Պոլսոյ քաղաքապետութեան որպէսզի վաւերացուի ու կիրարկութեան դրուի:

ԵԿԵՂԵՑԻ - ՄԱՐԶԱՐԱՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Կեսարիոյ Քիշիգափուի Ս. Աստուածածին եկեղեցին աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր որպէս մարզասրահ կը գործածուէր: Վերջերս Երիտասարդութեան ու մարզական հարցերու տնօրէն Մ. Աթալայ այդ շրջանը այցելած ու յայտարարած է թէ եկեղեցին թանգարանի պիտի վերածուի: Ան ըսած է թէ յարմար չեն նկատեր եկեղեցիի մը որպէս մարզարան գործածութիւնը, քանի որ հաշտ աչքով պիտի չդիտէին մզկիթի մըն ալ արտասահմանի մէջ նման նպատակով գործածութիւնը: Ս. Աստուածածինը ԺԹ. դարու եկեղեցի է:

ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՇԷ՞ՆՔ ՎԵՀԱՐԱ՞Ն, ԹԷ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲ

Ամիսներէ ի վեր անհեթեթ, անհաւատալի վէճ մը սուր հակադրութեան մը երկու բեւեռներուն վրայ զետեղած է Հայաստանի Գիտութեան կադեմիան ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը: Սխալ պէտք չէ հասկցուի. վէճը ո՛չ առընչուած է տիեզերական, կամ ազգային հարցի մը, ոչ ալ փիլիսոփայական մօտեցումներու տարբերութեան: Այդ խորքով վէճերը, վիճարկումները մնացած ըլլալ կը թուին պատմական ժամանակներու մէջ: Այսօրուանը շատ դիւրամատչելի գետինի մը կը պատկանի. կռուախնձորը պարզապէս շէնք մըն է որ նիւթականին հետ, անկէ աւելի, ունի պատմական արժէք: Եւ հարցին մասին մամուլին արձագանգներն ալ ընդհանուր առմամբ կու գան այս երկրորդ ճակատէն:

Խնդիրը կը վերաբերի Գիտութեան ակադեմիայի շէնքին: Անցեալ հոկտեմբերին այդ տարածքը ուր կը գտնուին լեզուի եւ տնտեսագիտութեան հիմնարկները, որպէս «անհատոյց սեփականութիւն» յատկացուած է Հայց. առաքելական եկեղեցիին: Որոշուած է հոն ներկայի շէնքը քանդելէ ետք, Վեհարան մը կառուցանել: Նորակառոյց վեհարանը կ'ըսուի թէ պիտի գործածուի Մայր Աթոռի բարձրաստիճան հիւրերուն որպէս պատշաճ օթեւան: Ակադեմիայի ներկայի շէնքին քանդումով մէջտեղ պիտի գայ ներկայիս բակին մէջ գտնուող ԺԳ. դարու մատուռն ալ:

Հասկնալի է որ եկեղեցիին կողմէ նման պահանջ ու քաղաքական իշխանութենէն տրուած հաւանութիւն բուռն հակազդեցութեան մղած են ակադեմիայի անձնակազմը: Անոնք կրակ կը ժայթքեն թէ՛ եկեղեցիին, թէ՛ քաղաքական իշխանութեան դէմ, անընդունելի գտնելով կարգադրութիւնը: Վեհարան շինելու հող, կամ վեհարանի վերածուելիք շէ՞նք կը պակսի Երեւանի մէջ: Մանաւանդ որ ինչպէս կ'ըսեն ընդվզումով. «Կաթողիկոսը կարող է մի ամբողջ քաղաք կառուցել». ուստի, ինչո՞ւ անպայման պատմական պատկառելի անցեալ տէր այդ արտասահմանեան բարձրաստիճան հիւրեարտասահմանեան բարձրաստիճանի հիւրերը կրնան շատ լաւ Էջմիածին ալ իջեւանիլ. ոչ ինքնաշարժ, ոչ շարժավար կը պակսի զիրենք տանիլ-բերելու, եթէ ատիկա է հարցը: Մնաց որ Մայր Աթոռը արդէն երեւանեան վեհարան մըն ալ ունի:

Երեւանի քաղաքաշինութեան մարզին անտիրութիւնը գրեթէ առակի կարգ անցած է այլեւս. գեղագիտութիւն, ճաշակ, պատշաճութիւն, տրամաբանութիւն, հեռանկար ու այդ կարգի բաներ, ո՛չ մէկ դեր կը կատարեն ամէն խորշի մէջ սրճարան մը բնաւորելու, ամէն անկիւնի մէջ սթրիփ-թիզի պառի մը արտօնութիւն տալու մէջ: Թերեւս արտօնութեան մը պահանջն ու համաձայնութիւնն իսկ այդ ոլորտին համար սերճանք համարելի բաներ են: Աւելի տրամաբանական կը թուի մտածել թէ սրճարան կամ պառ բանալու որոշումին տէրը առոր արտօնութիւնը անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր ունեցող մըն է, իսկ այդ մասին վճռելու կոչուած պաշտօնատեղին միայն լիազօր է առնուած քայլը օրինականացնելու:

Ինչ կը վերաբերի ակադեմիայի շէնքին, քանդումին համար կէս-բերան տրըւած արդարացում մը կ'ըսէ թէ երկրաշարժի դէմ տոկուն չէ ան: Հոս եւս, հիւանդը բուժելու փոխարէն զայն սպաննելու տրամաբանութիւնը կը գործէ կ'երեւի:

Ամիսներէ ի վեր տեւող վէճը Մայիսի վերջին օրերուն կրկին հրահրած է, երբ Գիտութեան ակադեմիայի նախագահ Ֆ. Սարգսեան խնդրոյ առարկայ շէնքին մէջ գործող լեզուի հիմնարկի տնօրէնութեան յանձնարարած է շէնքը պարպելու նախապատրաստական աշխատանքներու ձեռնարկել: Այսինքն, ծրարել տեղափոխելի գիրքերը, տեսակներու համաձայն խմբել, ցուցակագրել, զատել օգտակարն ու անօգուտը, եւլն.:

Այդ հրահանգը (Մայիս 24) պատճառ եղած է որ շէնքին բնակիչները -աշխատակից, գիտնական- բողոքի գործողութիւն մը կատարեն: Յունիս 4ին անոնք հաւաքուած են դահլիճին մէջ ու դատապարտած ամէնէն առաջ եկեղեցի - ակադեմիայի նախագահ համաձայնութիւնը: Յաջորդ օրուան օրաթերթերը տեղ տուած են այդ հաւաքոյթին, արդար զայրոյթին, ընդվզումին, դատապարտումի արտայայտութիւններուն: Մանաւանդ որ կարգադրութեան կամայականութիւնը, անօրինականութիւնը ակներեւ կը դառնան կարդալով Յասմիկ Բուդաղեանի մատնանշումը («Առաւօտ»). «Գիտութեան ազգային ակադեմիայի եւ նրա համակարգի կազմակերպութիւնների գոյքը ենթակայ չէ սեփականաշնորհման», ինչպէս նշուած է «Գիտական եւ գիտատեխնիկական գործունէութեան մասին» 2000 Դեկտ. 5ի օրէնքին մէջ:

Պարզուած երեւոյթին մէջ մէկդի ձգելով անկարելի պահանջի մը իրողութիւնը, տրուած համաձայնութեան ենթադրելի ու ոչ ենթադրելի ազդակները, շատ բան կը բացատրէ ակադեմիայի փոխ տընօրէն Լ. Յովհաննիսեանի հետեւեալ արտայայտութիւնը. «Եկեղեցու պետը որ նաեւ Գիտութեան ակադեմիայի անդամ է, կարող է քանդել գիտութեան օճախը» («Հայոց Աշխարհ»): Կարդալով այդ անդամակցութեան ու վեհարանի մը քըմայքին սիրոյն Երեւանի արդէն նօսրացած անցեալի արժէքներէն մէկն ալ գետնին հաւասարեցնելու պատրաստակամութեան մասին, արդար չէ՞ քիչ մը լրջօրէն մտածել աթոռներու, անոնց տէրերուն արժանաւորութեան, նշանակումներու, ընդունելութիւններու երբեմն շատ յեղյեղուկ բնոյթին, ամէնէն անհաւանականին ալ քովընտի միջամտութիւններու մեծ դիւրութեան չարիքներուն մասին:

Սահմաններու, արժէքներու, յարգանքի, պատշաճութեան, օրէնքի այսքան դիւրին անտեսումին մէջ ո՞վ կրնայ վըստահ ըլլալ թէ վաղը ներսէն կամ դուրսէն, այս կամ այն միլիառատէրը զբօսաշրջական համալիրի մը փայլուն ծրագիրով պիտի չներկայանայ պատկան իշխանութեան, խնդրելով որ առոր իրականացման համար իրեն տրամադրուի Մայր Աթոռի տարածքը...

Վերոնշեալ հաւաքոյթին մասնակիցները օրէնքի ոտնակոխումին, Կաթողիկոսին քմայքին ու իրենց վիճակած արհամարհանքին դէմ հակազդելէ զատ, ծանրացած են Ակադեմիայի շէնքին որպէս հիմնարկ ունեցած պատմական արժէքին, ներկայացուցած իմաստին վրայ. ակադեմիկոս Գ. Ջահուկեան յիշեցուցած է թէ այդ նոյն շէնքին մէջ գործած են Օրբելիի եւ Համբարձումեանի նման ակադեմիկոսներ ու պատմութիւն ստեղծած: Նման վայրի մը քանդումը ամօթալի նըկատած է հայ ժողովուրդին համար որ չես գիտեր ինչո՛ւ հոս եւս պէտք է կրէ իր մեծերուն հաշիւներէն ծնած ամօթը:

Ամօթին հետ ցաւ ալ յայտնուած է. ցաւ՝ ազգային եկեղեցիին առաջնորդին հետ պայքարի մէջ գտնուելու, ինչպէս ըրած է նոյն ակադեմականը: Ուրիշներ շեշտած են թէ ժողովուրդի մը, երկրի մը հոգածութեան առաջնային մարզերը լեզուն, գիտութիւնը, բանակն են:

Այդ հաւաքոյթին մասնակցած ու ելոյթ ունեցած է նաեւ ակադեմական Ռաֆայէլ Ղազարեան. Ղարաբաղ կոմիտէի երէց այս անդամը որ ամէն առիթով քըննադատած է ամէն ծուռ բան, ամէնէն ծանրակշիռ արտայայտութիւնը ունեցած է ակադեմիայի շէնքին խնդրին առընչութեամբ. ցաւէն, դառնութենէն, զայրոյթէն անդին ունեցած է ցնցող հեռատեսութիւն մը. նախընթացներու ճոխ զանազանութեան մը ներկայութեան կարելի չէ այսօր անհաւանական նկատել զայն: Ռ. Ղազարեան ըսած է թէ ինչպէս ուրիշ ներկաներ, կը կարծէ որ շէնքը ակադեմիայէն առնուելէ ետք վեհարանի ալ չի վերածուիր. «կը վաճառուի մի հաստափորի եւ գիշերային հաճոյքների վայր կը դառնայ»...:

Տխուր, փագրելի այս պատմութեան առ այժմ մխիթարական միակ կողմը այն է որ Կաթողիկոսին ապագայ վեհարանի նախընտրութիւնը չէ կեդրոնացած Մատենադարանին, կամ օրինակ Ծիծեռնակաբերդի բլուրին վրայ...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

Ն Ի Ս

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մի՛ հարցնէք, թէ ինչ բեմադրուեցաւ վերջին անգամ Նիսի մէջ:

Ո՛չ ալ վերջին բեմադրութեան թուականը:

Տարիները թաւալեցան, ժամանակները գլորեցան, հեռու-հեռաւոր յուշերով ապրող օրերը սահեցան, առանց թատերախաղի մը ներկայացման, մե՛ր, այստեղի նօսր թիւ ներկայացնող գաղութին մէջ: Մշակութային բնոյթով քիչ մը շատ մեծ ու փոքր (աւելի փոքր, քան մեծ) ձեռնարկներ, անշուշտ, արձանագրուեցան, բարեբախտաբար: Այլ սակայն, ցաւօք սրտի, Հայ Բեմը երեսի վրայ մնաց անտէր, անպաշտպան «որբ»ի մը նման: Ցիրուցան, անտեսուած, լքուած մարզը դարձաւ մեր ազգային կեանքին:

Իրաց այս տխուր վիճակին մէջ, սպատկերին առաջ, ի՛նչ հոգեթով եւ միաժամանակ հոգեպարար երեւոյթ է, հաստատելի եւ ծափահարելի միանգամայն, հոյլ մը թատերասէրներու երեւումը բեմի վրայ: Մեծաւ մասամբ նոր դէմքեր են ասոնք: Եւ, մէկ քանին միայն միջին տարիքի: Ուրեմն, առհասարակ երիտասարդներ, պարմանուհի մըն ալ ասոնց շարքին:

* * *

Լեւոն Շանթի «Ճամբուն վրայ» հինգ արարնոց թատերախաղը՝ տրամը, ակընկալուած յաջողութիւնը ապահովեց Երեքշաբթի երեկոյ, Յունիս 15ին: Ստուգիւ, Նիսի հին քաղաքամասի «Ֆրանսիս Կակ» թատերասրահը փութացած թատերասէրները ըստ արժանւոյն գնահատեցին բեմական արուեստին սահմանները չափչըփող այս ներկայացումը: Հաստատեցին, ինչպէս իր բացման կարճ խօսքին մէջ նկատել տուաւ տիկին Այտա Դանիկեան, քաղաքիս Հայ Մշակութային Միութեան Նախագահուհին, թէ գլխաւորաբար երիտասարդ տարրերէ կազմուած խմբակ մը նուիրեալներ, կը փորձեն եւ կը ձգտին վառ պահել մեր ազգային բեմին ջահը, այնքա՜ն լուսաւոր, այնչա՜փ հարուստ իր անցեալով, իր պատմութեամբ: Այնուհետեւ, կոչ ուղղեց ներկաներուն, բոլորին, զօրավիգ կանգնիլ այսօրինակ ձեռնարկներու, աշխատանքներու: Քանի ազգային մշակոյթի լման պահպանումով կ'ապահովուի ազգի մը ներկան եւ հարկաւ, ապագան:

Շանթի թատերակը, իր քանի մը նմանօրինակ երկերուն պէս(*), իբր նիւթ կը շօշափէ 1900ական թուականներու մեր ազատագրական պայքարի անշուք դէմքերէն միոյն անզարդ կեանքը: Ի դէպ, այսպիսիները, ա՛յդ եւ յետագայ ժամանակներուն, լեգէոն կը կազմէին իրենց ազատատենչ եւ հայրենատենչ տեսիլքներով, ողջակիզումի անբաւ նուիրումով: Ի խնդիր բարձրագոյն եւ միաժամանակ վսեմագոյն գաղափարին, իտէալին. այն է՝ հայրենիքի ազատութիւնը, ժողովուրդին բարօրութիւնը:

Գրուած 1904ին եւ արժանացած Թիֆլիսի Դրամատիկ Ընկերակցութեան մրցանակին, թատերակը լուսարձակի տակ կ'առնէ ապրուած կեանք մը, իր սըրտաշարժ արարուածներով:

Սիրային խորքով, երկու յայտնօրէն հակոտնեայ նկարագիր ու հակադիր միջավայր ունեցող երիտասարդներու հանդիպումը, ապրումը (սէրի փոխանակում) եւ ասոնց տխուր վախճանը պատկերող այս թատերակը իրա՛ւ պատմութեան հաստատ տուեալները կը յայտնաբերէ, իրա՛ւ կեանքի մը վշտաբեկ երեսը կը ցուցադրէ:

Վահրամ եւ Մարի: Հերոս եւ հերոսուհի:

Վահրամ Երկրէն դեռ նոր եկած (Պոլիս) եւ Երկիր վերադառնալու տենդով հրավառ երիտասարդն է: Անոր մօտ տիրող գերիշխան տրամադրութիւնը հայրենիքի ծառայութեամբ կը բնորոշուի: Մարի, երիտասարդուհին, ունեւոր ընտանիքի աղջիկ, մեղկ ու շռայլ կեանքի վարժ, այսօրինակ միջավայրի մէջ սնած ու մեծցած, այլեւս ձանձրացած, նոյնիսկ զզուած է ճապաղ, պաղպաղուր «համ-հոտ» չունեցող կեանքէն: Որով, փութով երիտասարդ Վահրամի եւ անոր հայրենանուէր գաղափարներուն մէջ կը տեսնէ կեանքը իմաստաւորող, զայն լուսազարդող սլացքը, շողն ու ցոլքը երջանկութեան:

Այլ սակայն կայ կնոջական սիրտը, որ ներքին մղումով կը մերժէ ընդունիլ վերջնական բաժանումը... Հոսկէ առամը, աննշմարելի սուր պայքարը դատումի, ողջախոհութեան եւ զգայնիկ տրամադրութեանց միջեւ...

Արդելքին (վերադարձի) կապանքը կը քակուի մնաս բարովի վերջին աղեխարշ համբոյրով: «Դէ՛ Մարի, տուր ինձ վերջին համբոյր մըն ալ, ու մնաս բարով: Ամէն մարդ իր ճամբան»: Մեկնում անձնասպանութիւն: Մարի այս քայլը դիմելէ առաջ սրտառուչ ճիչով մը կը գոչէ. «Սանձեր ծամողը՝ գետնէն գացողներն են, վերէն խոյացողը՝ սանձի չի գար. այո՛ ամէն մարդ իր ճամբան ունի երթալու»:

* * *

Առանցքը խաղին, ինչպէս կ'երեւի, կը սահմանուի երկու տիպարով: Յոյժ կարեւոր երկուքն ալ: Բեմի նոր նուիրեալ մը կը թուի ըլլալ Վահրամի պայծառ առնացի դէմքը պատկերող դերասանը՝ Սերժ Եազմաճեան: Դէմք մը՝ երիտասարդական աւիւնով լի: Աշխոյժ, կայտառ: Յամառ ճիգը բացայայտ կը դառնայ շուտով, երբ կը ձգտի ցայտուն դարձնել ոգեղէն բարձր աշխարհը հայրենասէրին: ժողովրդասէրին: Կը փորձէ եւ ստէպ կը յաջողի «մորթին մէջ մտնել» իր տիպարին, իր հերոսին: Այս ձեւով հաստատել ժողովրդեան ա՛յս հին ու իմաստուն խօսքին ճշմարտութիւնը: Ունինք այն համոզումը, թէ տարիներու փորձով ու վարժութեամբ, հասունութեան ճամբով միաժամանակ, մենք մեր բեմերուն վրայ տեսնենք փայլուն դէմքը տիպար դերասանի մը: Եւ, ա՛յս անգամ, անպայման կրկնակ ծափահարելի դիրքով: Տեսք

Կեդրոնական դէմք մըն ալ Մարին. Փութով նկատելի կը դառնայ դերասանուհի Պերճա Կիւլէնի հետեւողական ճիգը, յամառ մտասեւեռումը նմանելու այս վերջինոյն: Զայն հարազատ գոյնով ներկայացնելու մօք: Ստուգիւ, Պերճա Կիւլէնի դերակատարութեան ճամբով կը քակուին թելերը սիրոյ մը բարդ եւ միաժամանակ այնքան ջերմիկ հանգոյցին: Անխուսափելի բախում - ընդհարումները ինքնահաճ եւ ինքնագոհ շրջանակի մը մարդոց հետ, հարազատներ բոլորն ալ (չմոռնանք թէ մեծահարուստի տուն է, վերջապէս) կը դառնան ակներեւ: Ինչպէս (մի՛շտ յաջող դերակատարութեան շնորհիւ) սիրոյ կապի հաստատումն ու ծաւալումը, իր տագնապալից, անձկալից պահերով:

Եղերական վախճանը, աւա՜ղ, անխուսափելի է: Սրտի մը անդարձ մեկնում՝ մութ գիշերանց, հեռուէ լսելի նաւու սիրտ ճմլող սուլոցի ազդանշանով: Անդին՝ փարթամ տան մը անհրապոյր պատերու ետին ցնորած ա՛յլ սիրտ մը, ահաբեկ, կը դիմէ անձնասպանութեան...

Վարագոյրը կ'իջնէ աղեխարշ պատկերի մը առաջ...

Առաւելաբար սիրողներէ (ամաթէօր) կազմուած դերասանական խմբակին վեթերաններէն մին կրնայ նկատուիլ Յակոբ Խօզխւզեան: Անոր Հարենցը թատերախաղին ընդգծած տիպարին կրկնօրինակն ըլլալ կարծես: Յաճախ յիշեցուց իրականութեան մը ծնունդ Արխողամ աղայի կերպարը: Ո՛չ միայն իր արտաքին հանդերձով, շարժուձեւով, այլեւ իր ներքին իւրայատուկ խառնուածքով: Ծակաչք չէ, բայց է՛ շահամոլ: Մանաւանդ, իր հարստութեամբ, ինքնագոհ մարդոց դասին կը պատկանի: Մեծահարուստ ազայ մըն է, ի վերջոյ, չէ՞:

Ելումուտներով, գրեթէ միշտ հապշտապ, հեւ ի հեւ եւ քիչ մըն ալ ջղագրգիռ վի-

[illegible] Զարեհ Մարտիրոսեան : Բեմի նուիր-եալ մը, [illegible] [illegible] Ժպտուն ու ծիծաղուն, [illegible] [illegible] Բեմադրիչ Անահիտ Դաւթեան [illegible] մէջ ծանր լուրջ ու թանձր եւ ծանօթ պատկերներով ու բեմական [illegible] [illegible] բեմի սիրահարներ, անկասկած : Աշխատանքէ, դասարանէ ետք շաբաթը մէկ քանի ժամ քով-քովի գալով, մէկտեղուելով արդիւնքին յաջող էր : Կը շնորհաւորենք զիրենք, կը ձգտին բեմար-

*

Այս տողերը գրելու [illegible]

ՏԱՐՕՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 8, Երեքշաբթի օր, Ալֆորվիլի Նոթր-Տամ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ «Տարօն» երգչախումբի տարեկան երգահանդէսը, ժամը 20·30ին :

Երբ նման առիթներով կը փորձենք «Ներկայ մը» ստորագրութեամբ նկարագրականը կատարել, կ'աշխատինք չոր ու ցամաք տեղեկութիւններէ այն կողմ ոգիին թափանցել, մինչեւ բեմ բարձրանալը երգչախումբի փորձերու իրականութիւնը պատկերացնել, այս պարագային երգչախումբի անդամ-անդամուհի ըլլալու գիտակցութիւնը ունենալ եւ նամանաւանդ «օտար այս ափերուն» երգ ու երաժշտութեամբ հայ երգարուեստին ու մըշակոյթին իր լուման բերելու եւ երգով հայապահպանման դժուարին ու անհաւասար պայքարին իր համեստ մասնակցութիւնը բերած ըլլալու գոհունակութեամբ ապրելու :

Կը գրեմ որպէս «վկայ» եւ ոչ որպէս պարզ դիտող : Պիտի անդրադառնամ աւելի կազմակերպչական «անտեսանելի» իրականութեան, քան «տեսանելի» գեղարուեստական ներկայացումին :

Հոս շատ կարեւոր է անդրադառնալ եկեղեցիին դերին ու անոր կողքին գտնըւող սրահին, Հոգեւոր Հովիւին ու Հոգաբարձութեան անուղղակի համագործակցութեան : Քանի երգչախումբ մը ունի ղեկավար, ունի անդամներ, բայց միաժամանակ նոյնքան կարեւոր է վայրը այն մշտական ապահով տեղը, ուր կարելի պիտի ըլլայ հաւաքուիլ եւ փորձերը կատարել :

Տարօն Մշակութային Միութեան ու երգչախումբի պարագային Իսիի Հայ Առաքելական եկեղեցին, Նուրհան Ֆրէնկեան մշակութային սրահը, Հոգեւոր Հովիւն ու Հոգաբարձութիւնը աւելի քան 16 երկար տարիներ ջանք ու ճիգ չխնայեցին եւ իրենց նիւթական բարոյական ու ֆիզիքական աջակցութիւնը բերին որպէսզի «Տարօն»ը ապրի եւ գործէ :

Այսօր բարեբախտաբար միեւնոյն աշխատանքն ու համագործակցութիւնը կը շարունակուի Ալֆորվիլի մէջ եւ միայն հասցէի փոփոխութիւն է որ կատարուեցաւ եւ Ս. Մարիամ Աստուածածինը փոխարինեց Ս. Պօղոս - Պետրոսը :

Խիստ կարեւոր ու չահեկան յառաջաբանէ վերջ խօսինք երգահանդէսին մասին : Զիս շատ տպաւորած է եւ ուղղակի հիացում պատճառած ղեկավարին՝ Ստեփան Եօրկանճեանի քաջութիւնը եւ երգչախումբի անդամ-անդամուհիներուն հերոսութիւնը : Ես լաւ կը չափեմ խօսքերս քանի ոչ չափազանցութիւն է եւ ոչ ալ աւելորդ գովասանք, այլ՝ պարզապէս իրականութիւնը կ'արտացոլէ :

Երբ կը կարդանք երեկոյթին յայտագիրը, կը գտնենք հետեւեալը :

«Տարօն երգչախումբի բացառիկ երգահանդէս», ղեկավարութեամբ՝ Ստեփան Եօրկանճեանի եւ Արէս Սիրոյ-Տաղի, դաշնակի վրայ՝ Անի Սվաճեան, մասնակցութեամբ՝ Օլիվիէ Փեհլիվանեանի (ջութակ) եւ Գրիգոր Ասմարեանի (դաշնակ) ու Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի աշակերտութեան երգչախումբին :

Ներկայ էին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիի հոգեւոր հովիւը՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան, Գրիգոր Ա. Քհնյ. Սիլահլեան, Տիրայր Քհնյ. Գիլնճեան եւ Միւռոն Ծ. Վրդ. Գըվըրգեան, Ալֆորվիլի քաղաքապետն ու կինը՝ Տէր եւ Տիկին Ռընէ Ռուքէ, եւ երգի սիրահար հոծ բազմութիւն մը :

Առաջին բաժնին մէջ, երգչախումբը երգեց Կոմիտաս Վարդապետէն Եար ճանարի, Կալի երգը, Թ. Ալթունեանէն՝ Հօյ Նար, Ա. Պարթեւեանէն՝ Համով աղջիկ եւ երկու մեներգ Կոմիտաս Վարդապետի Մոկաց Միրզա, Ա. Սէտէֆեանի կատարմամբ, Ա. Տիգրանեանի Դաւիթ Բէկ օփերայէն Գուսանի երգը Օլիվիէ Ուլթի կատարմամբ ու զուգերգ մը Ռ. Ալթունեանէն Նոր ծաղիկ մեղեդին, Լեռնա եւ Թալար Տիքմէնի կատարողութեամբ : Շատ կարճ դադարէ վերջ Օլիվիէ Փեհլիվանեան եւ Գրիգոր Ասմարեան ջութակ եւ դաշնակով նուագեցին Է. Պաղտասարեանէն Ռափսոտի եւ Գիշերային–Նոքթիւրն բացառիկ ստեղծագործութիւնները, գերագանց յաջողութեամբ, հակառակ եկեղեցիին մէջ տիրող տաքին ու մանաւանդ դպրոցական աշակերտութեան շարժումներուն ու աղմուկին :

Երկրորդ բաժինը բոլորովին անսպասելի ու գեղեցիկ անակնկալ մըն էր... Մաէսթրօ Ստեփան Եօրկանճեանը փոխարինեց Իսիի եկեղեցւոյ դպիրներէն Արէս Սիրոյ-Տաղը՝ երիտասարդ եւ խոստմնալից ու բոլորովին իր կեանքն ու ապագան երգ ու երաժշտութեան նուիրած անձ մը, որու բացառիկ ղեկավարութեամբ «Տարօն» երգչախումբը հայ հասարակութեան ներկայացուց Ա. Վիվալտի Կլորիան, Շուպէրթի Սէրէնատը, մեներգչուհի Ք. Ուէյթ՝ Վերտիի Նապուքօն, որոնք գնահատուեցան երկար ու երկար ծափերով :

Երեկոյթին իրենց իւրայատուկ մասնակցութիւնը բերին Ս. Մեսրոպ կրթարանի դպրոցական երգչախումբի մանուկները, որոնք իրենց հրեշտականման ձայնով ու մանկի մեղմութեամբ ու համոզումով երգեցին Սուրբ Աստուած, Գարուն Երեւան, Ծիծեռնակ, Երեւան-Էրեբունի, Իմ Զինարի եարը ժողովրդական ու սիրուած մեղեդիները :

Վերջին մասին մասնաւոր խանդավառութեամբ ու վերանորոգուած եռանդով Ստեփանի ղեկավարութեամբ կատարեցին Լէփօ, լէ լէ-ն եւ Քեզի Մեռնիմ, Ասա ի՞նչ անեմ, Արարատի կատարին, Քամանչա, Երեւան ու Նազանի եար, եւ Երեւան - Էրեբունի զուգերգը, Ս. Պլանքօզեանի եւ Ք. Տիքմէի կատարողութեամբ :

Ծափեր... երկար ու երկար ծափեր... գնահատանքի արժանի ծափեր...

Որպէս եզրակացութիւն կարելի է ըսել թէ անոնք որոնք վերջին տարիներուն ներկայ եղած են գոնէ մէկ անգամ «Տարօն» երգչախումբի ելոյթին ու քիչ թէ շատ գիտեն զանազանել սիրող - ամաթէօր երաժիշտը արհեստավարժ - փրոֆէսիոնէլ կատարողէն, բայց այս պարագային շատ սխալ պիտի ըլլար թերի ու տկար կողմերը չեշտել, այլ՝ աւելի ճիշդ է ձեռք բերած յառաջացումին ու կատարուած աշխատանքին ու զոհողութեան ոգիին անդրադառնալ, որ առաւել կ'արտայայտէ «Տարօն»ի վերջին տարիներուն ձեռք բերած յաջողութիւնները :

Վերջացնելէ առաջ կը փափաքիմ «Տարօն»ի երեք բարեմասնութիւնները չեշտել՝

Ա - Նուիրուածութիւն ու համեստութիւն, քանի այս ոգին է որ արդիւնաւոր ու օրինակելի ստեղծագործութեան պատճառ է...

Բ - Հայ դասական ու ժողովրդական երգն ու երաժշտութիւնը մատչելի դարձնել ու ծանօթացնել մանաւանդ հայ նոր սերունդին որ ցաւ ի սիրտ հրապուրուած ու գինովցած է օտարոտի եւ աղմըկալից տհաճ նուագներով...

Գ - Թէ Ստեփան Եօրկանճեան իր անձնական արձակուրդները զոհելով կը մեկնի Մայր Հայրենիք՝ իր երաժշտական գիտելիքները զարգացնելու, բարելաւելու ու Սփիւռքի մէջ զայն տարածելու համար :

Մաղթանքս է որ կարողացայ գաղափարներս լաւագոյն ձեւով «Յառաջ»ի մէջ արտայայտել որպէսզի «Տարօն»ի ու նըման երգչախումբերու աշխատանքը արդիւնաւորուի ու ըսենք բոլորին «Սիրելիներ, ձեր վարձքը կատար ու հակառակ հոսանքին ու դժուարութիւններուն շարունակեցէք քաջաբար փորձերու գալ, անձնական զոհողութիւններ կատարել եւ դուք ձեր նմաններու նախանձը շարժէք ու հայկականութեան ծառայած ըլլալու հպարտութիւնը ունենաք... Ապրի՛ք» :

Նորանոր յաջողութիւններ «Տարօն»ին :

ՄԻՒՌՈՆ Ծ. ՎՐԴ.

ւեստի ճամբով Մայրենին հնչեցնել բեմերէ (այնչա՛փ հաճելի է լսել մաքուր, հնչեղ բառերը մեր լեզուին, առանց օտարոտի, խորթ հնչումի, ականջ խլացնող հնչիւններու) : Ասոր կողքին՝ հրահրել սէրը հանդէպ արուեստի այս ճիւղին : Այս սեռին : Պանծացնել բեմ եւ թատերագիր (ծննդեան 135ամեակն է Շանթի) :

Այսքանին համար մեծ կեցցէ մը բոլորին, անխտիր :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նիս

ԾԱՆՕԹ.–

(*) Աչքի առաջ ունինք «Դուրսեցիները» վէպը (1894), որուն գլխաւոր տիպարին՝ գաւառացի Բագրատին հանրային ծառայութեան կիրքը կը հակադրուի Պոլսահայ խաւարամիտ, ընչաքաղց շրջանակի մը մարդոց, մանաւանդ, ինքնահաճ ու ինքնահաւան երիտասարդներու տրամադրութեանց : Հոսկէ՝ հիւսքը հոգեբանական տագնապներու, բախումներու :

Ժ.Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

8

Խօժէնի խելագարած հրեշտակի մը նման կը պոռար աչքերը բացած, մազերը ցըրուած, կրակներու մէջ, հառնելով ու հառնելով :

- Ան մեր Աստուածը, իմ Աստուածս, իմ ազգիս բարի Աստուածը գիտէ որ դուք սըրտախօս դահիճներ էք... կորսուեցէք, դուք ստախօս կաթոլիկներ, կեղծաւոր կաթոլիկներ, գիս մինակ ձգեցէք, ես աղօթք պիտի ընեմ իմ Աստուծոյս... Ես որքան ժամանակ է աղօթք չեմ ըրած իմ Աստուծոյս : Դուք նոյնիսկ արգիլեցիք որ ես իմ եկեղեցիս մտնամ, ձեր վարդապետները արգիլեցին ինծի հայոց եկեղեցիին առջեւէն անցնիլը... Ես հիմակ ինքզինքս զօրաւոր կը զգամ... Ահա Ս. Յակոբը, Ս. Սարգիսը, Ս. Նշանը, Ս. Կարապետը կը տեսնեմ... Անոնք պիտի չներեն ձեզի... Անոնք ալ գիտեն որ դուք ստախօսներ, ստախօսներ, ստա...

Խօժէնի ինկաւ : Մարած էր :

Մայր ու զաւակ իրար անցած էին : Կէս ժամ վերջ երբ Խօժէնի անկողինի մէջ կը հանգչէր՝ անոնք վէճ ըրին իրարու հետ :

Շաբաթ մը վերջ Խօժէնի Պրուսա փոխադրուեցաւ, ազգականի մը տունը :

9

Պրուսայի մէջ շատ փոխուած գտան նոր հայրը : Ապշեցան ու ցաւեցան տեսնելով անոր հալած վիճակը : Խօժէնի ամէն օր, իբր ցոյց ու իբր բարեպաշտութիւն, լուսաւորչականներու եկեղեցին կ'երթար ու ժամերով կը մնար : Իր հոգին պաշտամունքով կը յորդէր : Կը փափաքէր տէր հայրէն սկսեալ մինչեւ լուսարարն ու ժամկոչը գրկել ու համբուրել : Իր ազգին հոտը զինքը կ'արբեցնէր : Իր ազգին բոյրը միակ եկեղեցիէն չէր որ կ'առնէր : Խենթի նման կ'այցելէր հայ լուսաւորչական ընտանիքներու մօտ : Անոնց ամէնէն սովորական խօսակցութիւններն անգամ իբր սրբազան նախադասութիւններ մտիկ կ'ընէր երկիւղածութիւնով : Կը փափաքէր համբուրել բոլոր այն շրթունքները, որոնք, հայերէն եր խօսէին : Բուռն բուռն ըղձանք ունէր գրկելու այդ գլուխները եւ զգուելու, լալու :

Հայերէն լեզուն իրեն համար եղած էր միստիքական, վեհափառ ու խռովիչ երգ մը : Անոր ակը երկինքէն էր, հրեշտակներուն շունչը կը զգար, ու զուարթուններու տաւիղներուն ձայնը կ'առնէր : Իր մայրիկին ձայնն ալ այդ համերգին մէջն էր : Արցունքներու մէջէն կը ժպտէր : Զինքը բաւական ազատ ձգած էին, որպէսզի ուզած տեղը յաճախէ, խնդրած էին միայն, որ բառ մը չխօսի ծանօթ խնդիրներուն մասին : Խօժէնի խոստացած էր ու կը յարգէր իր խօսքը :

Զգաց որ դեռ կեանքը գեղեցիկ է : Վերապրողի մը նման էր : Օրերուն մէջ թեթեւութիւն գտաւ ու քաղցրութիւն : Իրեն հետ տեսնողները կը մեղքնային զինքը, քիչ մը լսած, քիչ մըն ալ գուշակած էին ամէն բան :

Խօժէնիի այս ազատութիւնը կրնար տակաւին երկար տեւել, եթէ դէպք մը չգար ամէն բան աւրել : Հայ երիտասարդ մը տեսնելով Խօժէնին՝ ընտանիքի մը մէջ, սիրահարեցաւ խոր ու տառապագին սիրով մը : Քաղաքի մէկ ծանօթ ընտանիքին զաւակն էր այն երիտասարդը, ազնիւ համբաւով : Ոչ մէկ սիրային խօսք կրցաւ արտասանել ան Խօժէնիի : Միայն ամէն օր կը փնտռէր անոր ներկայութիւնը ու սեւ մելամաղձոտութիւնով կը դիտէր կընոջ դէմքը եւ աչքերը :

Երիտասարդին վիճակը մտահոգութիւն պատճառեց իր ծնողքին : Անիկա Պիլէճիկ ազգականի մը մօտ ղրկեցին, գայթակղութեան մը առաջքը առնելու համար :

Այդ դէպքէն վերջ Խօժէնի շատ չմնաց Պրուսայի մէջ : Վերադարձաւ իր ամուսնոյն ու կեսուրին մօտ՝ «Քօրու» : Փոփոխութիւն գտաւ : Իրեն հետ շատ քաղցր կը վարուէին : Զգաց ու այս վերաբերումը սիրոյ կամ գութի արդիւնք ըլլալէ աւելի, վախէ առաջ կուգար : Մայր ու որդի ըսկըսած էին պատասխանատուութենէ սոսկալ : Ուզեցին բժիշկ կանչել : Խօժէնի ընդդիմացաւ : Իր մենութեան, տխրութեան կեանքը ձմեռ մը եւս շարունակեց՝ անհամբեր սպասելով գարնան՝ իր զաւկին գալուստեան :

Օրեր ու օրեր դէմքը դրան ապակիին դրած՝ կը դիտէր հովերուն անցքը, անոնց ուռած ալիքները, անոնց խենթ շարժումները, անոնց սրինգներուն ձայները ու տերեւներուն տամուկ անկումները, մահուան պարի մէջ : Կը դիտէր երկինքը, որուն տակէն կ'անցնէին ամպերու կարաւանները, սեւերու մէջ ծածկուած : Անոնք նման էին ագռաւներու բազմութեան : Ո՞վ էր տակայն մեռելը, ո՞ր դագաղին կը հետեւէին անոնք : Ու վերջ չունէր ագռաւներու խումբը : Հովը կը քշէր զիրենք, դէպի ո՞ւր, պէպի ո՞ւր... Ու շոգեկառքը կ'անցնէր հովերը պատռելով, կ'անցնէր հովերուն հետ սուլելով ու անհասկնալի, բայց յուզիչ խօսքեր պոռալով :

(Շար. 70)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Ա. Խաչատուրեան 20 Եւրօ, Օր. Սոնիա Կիւմիւշեան 250, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 30, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճալոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 100, Երեմեան ընտանիք 10, Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 15, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 40, Պ. Լօրան Պալեան 50, Պ. Ժան Գարակէօզեան 250, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարամֆիլեան 35, Պ. Հանրի Մաթեան 30, Պ. Լօրիս Մոստիչեան 20, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Գորտոնեան 30, Տիկին Սիրարփի Փէջիմէնեան 20, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան 120, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 30:

(Շար.)

CHAVILLE

Fête onomastique de l'église St. Grégoire l'Illuminateur
le dimanche 27 juin

10h30	messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NACCACHIAN
12h	Réquiem à la mémoire de tous les serviteurs de l'église
13h	Repas convivial au «Parc du Bon Repos» de Viroflay
15h30	Prestation théâtrale des élèves de l'école «Lévon Chanth»
17h	Tombola.

Pour tout renseignement, s'adresser à l'église arménienne :
6 rue Père-Komitas 92370 CHAVILLE
Tél. : 01. 47. 09. 23. 18

CHATEAU DE VASCŒUIL
CENTRE D'ART ET D'HISTOIRE

vous invite

au Vernissage-Cocktail de l'Exposition

JANSEM

Huiles, Dessins, Lithographies

Samedi 10 juillet
à partir de 18 heures 30

en présence de l'artiste

et sous la présidence de
Monsieur Jean FRANCOIS-PONCET
Ancien Ministre des Affaires Etrangères - Sénateur du Lot et Garonne

10 JUILLET — 17 OCTOBRE 2004
Tous les jours 11h-19h en Juillet - Août
et 14h30-18h30 du 1er septembre au 17 octobre
8 rue Jules Michelet 27910 Vascœuil
Téléphone : 02 35 23 62 35

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

JOURNÉE DE DÉTENTE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une journée détente au bord de l'Oise le **Dimanche 11 juillet.**
Venez découvrir les sites de l'ILE-ADAM et du LAC D'ENGHIEN.
Déjeuner festif au bord de l'Oise.
Départ de la M.C.A., 45 rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux à 9h15. Arrêt devant l'Eglise arménienne, 6 ave. Bourgain à 9h30.
Inscriptions **jusqu'au 5 juillet** auprès de :
— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Annick : 01. 47. 36. 18. 09
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

**

La Section «Lola Sassouni» de Marseille organise du 9 au 23 septembre

un voyage en Arménie

— Hôtel. Tourisme en car air conditionné.
Etchmiadzine, Gumri, Ani, Khor Virab, Noravank, Haghbad, Alaverdi, Gueghart, Garni, Datev, Goris, Sardarabad, etc...
— Restaurant tous les soirs et piqueniques assurés.
— 3 jours au Karabagh chez l'habitant ou hôtel (+ 30 Euros).
Départ de Marseille
Prix : 1595 Euros par personne tout compris, visa inclus hors assurance.
Réservations :
- Jeanine : 04. 94. 32. 11. 87
- Marie : 04. 91. 36. 14. 05
- Lina (le soir) : 04. 91. 89. 22. 18

**

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)
Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

GALERIE FRAMOND
3 rue des Saints-Pères 75006 Paris

EXPOSITION
ROGER DE CONINCK
«1926 - 2002»
HOMMAGE RETROSPECTIF
Jusqu'au 13 juillet
Tous les jours ouvrables
de 10 heures à 18 heures 30

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

Sous la Présidence de Monsieur René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville
Comme chaque année et depuis 1977 la M.C.A. organise son

Gala de fin d'Année

SAMEDI 26 JUIN à 20 heures 45
Salle des Fêtes — rue Voltaire
Présentation des travaux d'élèves des cours de dessin
du **19 au 26 juin** de 15h à 19h
à l'Espace Culturel «LE 148»
148 rue P.V. Couturier

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél.: 01.43.76.55.89 — fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

VOLS DIRECTS
ARMÉNIE
• SÉJOUR À LA CARTE
• VOYAGES ORGANISÉS
Paris→Erevan→Paris
3 Vols Hebdos Juillet — 4 Vols Hebdos Août — 3 Vols Hebdos Septembre

SABERATOURS
→ 11, RUE DES PYRAMIDES 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
→ 48, COURS DE LA LIBERTÉ 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
→ 67, LA CANNEBIÈRE 13001 MARSEILLE
TEL 04 95 09 30 60 - FAX 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
→ 32-38, RUE HANRABEDOUTIAN EREVAN
TEL 52 55 55 - FAX 56 40 30
sabera@arminco.com

CARGO 3 VOLS HEBDOS
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN INTERNATIONAL AIRWAYS
LA NOUVELLE COMPAGNIE AERIENNE
ÉTÉ 2004

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).
— **Dates : du 30 juillet au 16 août**
— **Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.**

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

Activités de La Source en 2004

SEJOUR POUR ENFANTS

Dates :	du 7 au 27 juillet (21 jours)
Prix :	495 Euros (voyage en sus)
	Réduction de 5% à partir du 2ème enfant
Age :	garçons et filles de 7 à 12 ans
Direction :	Christine HALADJIAN
	10 avenue Henri IV - 92190 Meudon
	☎ 01. 49. 66. 90. 99
	E-mail : chaladjian@hotmail.com
Aumônerie :	Pasteur Joël MIKAELIAN

28 avenue Bourgain 92130 Issy-les-Moulineaux
Tél. : 01. 47. 36 02. 50 — Fax : 01. 46. 44. 64. 04
E-mail : pasteur@eeaissy.com — site internet : www.eeaissy.com

FRA ZAVARIAN des HAUTS-DE-SEINE — NOR SEROUND — CROIX BLEUE, section de CHAVILLE

DIMANCHE 4 JUILLET

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

PARC BON REPOS
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

à 11 heures en l'Eglise arménienne de Chaville
MESSE DE REQUIEM
à la mémoire du prince Arghoutian
à 13 heures, recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville

Puis jusqu'à tard dans la soirée au Parc Bon Repos

— Buffet, grillades, tournois
— Stands de présentation du Nor Séround, du CDCA
— Stands d'animation pour les enfants

ՆԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 29
MARDI
29 JUIN
2004

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

89ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20·978

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

79e ANNEE — N° 20·978

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԹԱՆ-ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՕՐԱԿԱՐԳԸ՝ ԻՐԱՔ

Ատլանտեան Ուխտի 26 պետութիւններու ղեկավարները հաւաքուած են Պոլիս, որ բերդաքաղաքի վերածուած է ՕԹԱՆ-ի ժողովին առթիւ, Յունիս 28 եւ 29ին եւ որու գլխաւոր օրակարգն է՝ Իրաք: Պոլիս ժամանելէն առաջ, Իրլանտայի մէջ ԱՄՆ-ու նախագահը՝ Ճ. Պուշ յայտարարած է որ «Թուրքիա Եւրոպական Միութեան բոլոր պայմանները կը լրացնէ անդամակցութեան համար, Եւրոպական Միութիւնն ալ պէտք է ձեռնարկէ բանակցութիւններուն, որոնք կը տանին ամբողջական անդամակցութեան»: Այլ խօսքով, Մերձաւոր-Արեւելքը չի բաւեր Պուշի, պէտք է նաեւ դասեր տայ Եւրոպայի, հոն տեղաւորէ իր հաւատարիմ Թուրքիան, որ քանի մը տարի ետք ալ ձայներու մեծամասնութեամբ տիրէ Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ: Այս յայտարարութիւնը եղած է Պուշի կողմէ, Շաբաթ օր իսկ, ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ կը փակէր Եւրոպական Միութեան եւ ԱՄՆ-ու վեհաժողովը: Պուշի բանբերը նախընտրած է քիչ մը բարեփոխել նախագահին վճռական արտայայտութիւնը, բացատրելով թէ Պուշ կը փափաքէր պարզապէս որ Թուրքիա մուտք գործէ Եւրոպական Միութեան մէջ «երբ» պատրաստ ըլլայատոր համար:

Այս վեհաժողովը եւ Պուշի ժամանումը պատճառ եղած են որ ցոյցեր տեղի ունենան Անգարա եւ Պոլիս, մինչ Պուշ, առաջին վայրկեանէն կը հաստատէր որ Թուրքիա մօտէլ մըն է մահմետական աշխարհին համար ու կրկնած է.- «Շատ կը գնահատեմ այն օրինակը զոր կու տայ ձեր երկիրը, ցոյց տալով թէ ինչպէ՛ս երկիր մը կրնայ մահմետական ըլլալ եւ միաժամանակ երկիր մը ըլլալ որ կ'ընդգրկէ ժողովրդավրութիւնը, իրաւական պետութիւն մը եւ ազատութիւնը»: Եւ դեռ խառնուելով իրեն չվերաբերող հարցերու, աւելցուցած է (հակառակ իր բանբերին Իրլանտա ըրած ճշգումին) «Պէտք է ձեռք ձգէք թուական մը Եւրոպական Միութենէն ձեր անդամակցութեան համար», ուրախացնելով Թրքական մամուլը:

Ինչպէս ըսինք, ցոյցեր տեղի ունեցած են Անգարա, բայց նաեւ Պոլիս. ըստ կազմակերպիչներուն 100 հազար ցուցարարներ հաւաքուած են Պոլսոյ արեւելեան ափը բողոքելու համար ՕԹԱՆ-ի ժողովին եւ Պուշի ներկայութեան դէմ: Ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, քանի մը ռումբեր ալ պայթած ըլլալով Անգարա, թէ Պոլիս: 26·500 ոստիկան կը հսկեն ապահովութեան, նաեւ օդանաւային հսկողութիւն մըն ալ կայ եւ պատերազմական երեք նաւեր կը շրջին Վոսփորի մէջ:

Ամէն ձեւով, Պուշ կ'ուզէ մոռցնել տալ Թուրքիոյ մերժումը իր հողամասին օգտագործման համար դէպի Իրաք եւ միայն գովեստներով կ'արտայայտուի: Իր շրջապատէն մէկն ալ ետ չի մնար յայտարարելով. «Թուրքիոյ ներկայ կառավարութիւնը իսլամական արդիական կուսակցութեան մը հմայիչ օրինակն է, որ կը ջանայ իր երկիրը մտցնել Եւրոպական Միութեան մէջ: Հոյակապ բան մըն է»:

***

Ցոյցերը տեղի ունեցած են ասիական Պոլսոյ մէջ, մինչ ժողովը տեղի կ'ունենար եւրոպական Պոլսոյ մէջ: Քանի մը տասնեակ հազար ցուցարարներու լոզունգներն էին.. «Ի՞նչ կը ներկայացնէ ՕԹԱՆ՝ ցեղասպանութիւն, չարչարանք եւ սփոնականութիւն», «Աշխարհակալութեան դէմ՝ մահմետականներ», «Պոլիսը ընտրած են ցոյց տալու համար որ ՕԹԱՆ-ը կրնայ Միջին Արեւելք հաւաքուիլ եւ ուզածը ընել շրջանին մէջ»: Այս ցոյցերուն առթիւ փրոֆ. Կենճայ Կիւրսոյ որ «Խաղաղութիւն եւ արդարութիւն համախմբումի» բանբերն է, կ'ըսէ թէ Պուշ յաջողած է համախմբել թրքական ձախին ամբողջականութիւնը իր բոլոր հատուածներով եւ իսլամապաշտները:

***

Մոնտի Թղթակիցն ալ կը գրէ թէ այս ժողովը «պատմական առիթ մըն է» Թուրքիոյ համար, իր բարենորոգումները ցոյց տալու արեւմտեան պետութիւններուն: Անգարա մտահոգ է սակայն Իրաքի նկատմամբ, որովհետեւ բացարձակապէս կը մերժէ որ Քիւրտերը ստանձնեն Քէրքիւքի հակակշիռը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔ Իրաքցիներուն յանձնուած է որոշուած թուականէն 48 ժամ առաջ, այսինքն Երկուշաբթի Յունիս 28ին: Միւս կողմէ, երեք Թուրքեր եւ մէկ ամերիկացի զինուոր առեւանգուած են եւ ինչպէս նախորդները, գլխատումի սպառնալիքի տակ են եթէ Թուրքիա իր զօրքերը չքաշէ 72 ժամէն: Թուրքիոյ Պաշտպանութեան նախարարը մերժած է վերջնագիրը: Ինչ կը վերաբերի Ամերիկացիին, կը պահանջուի որ բանտարկեալներ ազատ արձակուին:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ սպաննած է Ալ-Աքսայի նահատակներու ջոկատներուն պետը, որու եւ վեց ուրիշ Պաղեստինցիներու յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 27ին: Պաղեստինցիք ալ յարձակում մը գործած են իսրայէլեան բանակին դէմ Գազայի հարաւը: Միայն վիրաւորներ կային:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՕ 2004

Յունիս 25ի ճակատագրական մրցումէն առաջ, Ֆրանսայի մարզական թղթակիցները շատ լաւատես էին եւ կը կրկնէին, որ նախընթաց չկայ, Ֆրանսա երբեք չէ պարտուած Յունաստանէն: Ըստ երեւոյթին, նախընթաց մը անհրաժեշտ էր եւ Յունիս 25ին պատահեցաւ, երբ Ֆրանսա 0-ի դէմ 1 կէտով պարտուեցաւ Յունաստանէն եւ դուրս մնաց մրցաշարքէն: Մեկնիները շատ խիստ են Ֆրանսայի խումբին նկատմամբ, զոր Զիտան իսկ չկրցաւ փրկել: Խումբը վերադարձին անակնկալն ունեցաւ մօտ 50 համակիրներ գտնելու զինք դիմաւորելու համար Ռուասի, բայց խումբին մէջ չէին Զիտան եւ Անրի որոնք նախընտրած էին ճէթով մը վերադառնալ, առանձին:

***

Յունիս 26ին, միւս քառորդ աւարտականներու շարքին, Հոլանտա յաղթեց Շըւէտի, բայց հարկ եղաւ 0 - 0 արդիւնքէն ետք խաղը երկարաձգել, մինչ ապարդիւն, ի վերջոյ դարպասի հարուածներով է որ 5 - 4 արդիւնք մը արձանագրուեցաւ ի նպաստ Հոլանտայի:

Քառորդ աւարտականներու վերջին մրցումին, Յունիս 27ին Չեխիա 3 - 0 յաղթեց Դանիոյ եւ որակուեցաւ:

Կէս աւարտականներուն, Չորեքշաբթի, Յունիս 30ին կը պայքարին Փորթուկալ եւ Հոլանտա, Հինգշաբթի, Յուլիս 1ին ալ՝ Չեխիա եւ Յունաստան: Աւարտականը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Յուլիս 4ին, Լիզպոն:

ԹԷՆԻՍ

Ուիմպըլտընի 3րդ շրջանին, Մալեւա 6-2, 6-1 յաղթած է Շլատկովայի (Չեխիա):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 26/28)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՕԹԱՆ-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՕԹԱՆ-ի Պոլսոյ վեհաժողովին որ բացուեցաւ Յունիս 28ին, Հայաստան կը մասնակցի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի գլխաւորած պատուիրակութեամբ: Ան ելոյթ կ'ունենայ նոյն ժողովին, նաեւ շարք մը հանդիպումներ: Պատուիրակութիւնը Երեւան կը վերադառնայ Յունիս 29ին:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԴԷՄ

Ադրբեջան դիւանագիտական աշխոյժ պայքար կը մղէ Ղարաբաղի դէմ, խոչընդոտելով անոր զարգացման ընթացքը: Վերջերս Պիրաս առած է անոր հաղորդակցութեան ճամբը, նպատակ ունենալով ջնջել տալու շարք մը երկիրներու հետ «Արցախթէլէքոմ»ի ստորագրած համաձայնագիրը: Ադրբեջանի Կիեւի դեսպանը յայտնած է թէ այդ նիւթով հանդիպում ունեցած է Ուկրանիոյ Արտաքին նախարարութեան հետ, դժգոհութիւն յայտնած, չեշտելով որ Ղարաբաղը «Ադրբեջանի մասն է եւ առանց երկրին արտօնութեան ոչ ոք իրաւունք ունի անոր հետ յարաբերութիւն մշակելու»: Ադրբեջան յայտնած, չեշտելով որ Ղարաբաղը «Ադրբեջանի մասն է և առանց այդ երկրին արցախթէլէքոմ»ի հետ կնքուած համաձայնագիրը:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՆՄԱՐՍԵԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ադրբեջանի Խորհրդարանէն ետք որ յայտարարած էր թէ պէտք չէ օրինաւոր նկատել ԼՂՀ ինքնակառավարման մարմիններու Օգոստոսի ընտրութիւնը («Յառաջ», Յունիս 24), Արտաքին գործերու նախարարութիւնն ալ հանդէս եկած է յայտարարութեամբ մը: Կ'ըսուի թէ Ղարաբաղի «անջատողականներ»ու այդ ընտրութիւնը չի կրնար օրինաւոր համարուիլ, քանի որ «կը հակասեն Ադրբեջանի օրէնսդրութեան ու միջազգային իրաւական չափանիշներուն»: Ըստ նոյն փաստաթուղթին, նման գործողութիւն ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենայ կարգաւորման հոլովոյթին վրայ: Եզրակացութիւնը այն է որ «Ադրբեջանի Լեռնային Ղարաբաղի շրջանին մէջ օրինաւոր իշխանութիւն կը ձեւաւորուի միայն հայեւադրբեջանական հակամարտութեան կարգաւորումէն ետք»:

***

ՄԱՐԴ ՏԱԽՈՂ ՀԱՅ ԱԼ ԿԱՅ

Թիֆլիսի մէջ երկու հայ ձերբակալուած է մարդկային մաքսանենգութեան ամբաստանութեամբ: Կ'ըսուի թէ Ուզբեկստանէն 15 կին բերած են Տուպայ տանելու համար, խաբելով թէ Վրաստանի մէջ աշխատանք կրնան գտնել: Սակայն յետոյ Թիֆլիսի մէջ յայտնած են թէ պէտք է Տուպայ մեկնին, հոն միայն իրենց անցագիրները կ'ունենան: Երբ կիները մերժած են, գիրենք արգելափակած են: Շրջանի դատախազը ըսած է թէ կազմակերպուած չարագործութիւն է կատարուածը, որ կրնայ 20 տարի բանտարկութեամբ պատժուիլ: Ան կասկած ալ յայտնած է թէ ձերբակալուածներուն առաջին արարքը չէր այդ մէկը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ վարչապետը Թ. Էրտողան ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովին պատրաստութեան փուլին պատասխանելով Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու մասին լրագրողի մը հարցումին, ըսած է թէ Թուրքիա դրացիներուն հետ փոխադարձ շահու քաղաքականութիւն տանիլ կը փորձէ. այդ ճամբով մեղմել հակամարտութիւններն ալ: Ապա աւելցուցած է («Մարմարա», Յունիս 26).-

«Նոյնիսկ եթէ բամպակի թելով մը կապուած ըլլանք, մենք կողմնակից ենք որ այդ կապերը չփրթին: Եթէ Հայաստան խօսք կու տայ, մենք մինչեւ որոշ կէտ մը անոր ետեւէն կ'երթանք: Բայց եթէ տակաւին ցեղասպանութեան նման հարցերով զբաղին, արդիւնք չենք կրնար ստանալ: Չգեցէք այդ հարցով թող ըզբաղին պատմաբանները: Մենք ապագայի աշխարհը կը կերտենք: Այլապէս յաջորդ սերունդները լաւ բաներ չեն մտածեր մեր մասին: Կարեւորն այն է թէ սա պահուն Հայաստանի մէջ ժողովուրդը ի՞նչպիսի կեանք մը կ'ապրի: Այդ կէտն է որ պէտք է արժեւորուի: Երկար ժամանակէ ի վեր մենք մեր դրացիներուն հետ լաւ յարաբերութիւններ չունեցանք: Հիմա մեր առեւտրական գործառնութիւններուն ծաւալը մեծցած է: Եթէ Հայաստան մեր մասին ժխտական մտածումներ ունի, մենք պարզապէս դրական արտայայտութիւններ ունենալ պիտի շարունակենք»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՈՒՐԻ ԲԱՇԽՈՒՄԸ ՊՈՒԻԿԸ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ

ՍՕՈՒ-ը, որ մասնաճիւղ մըն է Պուիկ խմբակին եւ մասնագիտացած է ջուրի, ուժանիւթի եւ մաքրութեան հարցերու մէջ, ձեռք ձգած է Հայաստանի ջուրի բաշխումի դրութեան մատակարարութիւնը: Պարտի բարելաւել հայթայթումի դրութեան շահագործումը Հայաստանի մէջ եւ բարձրացնել բաշխումի եւ հոսումի արդիւնաւէտութիւնը 38 քաղաքներու եւ 250 գիւղերու մէջ 2004 - 2009ին: Ծրագիրը կ'արժէ 41,2 միլիոն տոլար, որու 6,2 միլիոնով կը մասնակցի Հայաստանի կառավարութիւնը:

***

ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ ԱԿԱՆԱԲԵՐԴ ԳԻՒՂԻՆ ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Հայ Օգնութեան Միութեան Արցախի մասնաճիւղը վերջերս նոր մանկապարտէզ մը բացած է Շահումեանի Ականաբերդ գիւղին մէջ: Ան 35 աշակերտ ունի: Միութեան հովանաւորութեամբ բացուած 9րդ մանկապարտէզն է Արցախի մէջ:

ՄԱՀ ՏԻԳՐԱՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Յունիս 25ին Երեւանի մէջ մահացած է ծանօթ արուեստագէտ Տ. Լեւոնեան: Ան ոչ միայն որպէս երգիչ, այլեւ որպէս Օփերային տնօրէն, անուրանալի տեղ ունի Հայաստանի դասական երաժշտութեան ներկային մէջ: Պետական սրահին, գլխաւորութեամբ վարչապետ Ա. Մարգարեանի, ցաւակցութիւն յայտնած է անոր կնոջը Գոհար Գասպարեանի, ընտանեկան պարագաներուն ու արուեստին սիրահարներուն:

ՇԱՀԵԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

«Համաստեղ - Նամականի» հաստափոր հատորը 6րդ հրատարակութիւնն է Կարպիս Լ. Նազարեան հիմնադրամի: Հ.Հ. Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիայի Մ. Աբեղեան գրականութեան հնստիտուտի գիտխորհուրդի որոշումով լոյս տեսած այս գեղատիպ, նրբաճաշակ եւ ծայր աստիճան բովանդակալից հատորը, որ կը բաղկանայ 502 էջերէ, կը բաժնուի երկու մասի: Նամականիին առաջին 363 էջերով ընթերցողին կը հրամցուին 18 գրողներու, մտաւորականներու եւ ազգային - հանրային դէմքերու հասցէագրուած նամակները, իսկ երկրորդ բաժինով (136 էջ)՝ 1930-1966 ժամանակաշրջանին Նիկոլ Աղբալեանի, Յակոբ Ասատուրեանի, Յովհաննէս Աւագեանի, Եդուարդ Պօյաճեանի, Բերսաբէ Գրիգորեանի, Ռուբէն Դարբինեանի, Յակոբ Խաչմանեանի, Վահէ Հայկի, Արամ Հայկազի, Գուրգէն Մահարիի, Վահան Նաւասարդեանի, Բենիամին Նուրիկեանի, Մկրտիչ Նուրեանի, Գրիգոր Շահինեանի, Արշակ Զօպանեանի, Կարապետ Սիտալի, Պօղոս Սնապեանի եւ Սիմոն Վրացեանի հասցէագրուած Համաստեղի 436 նամակներուն ամենայն բծախնդրութեամբ եւ ակադեմական լրջութեամբ պատրաստուած մանրամասն ու ճշգրիտ ծանօթագրութիւնները:

Երկարաշունչ եւ մանրակրկիտ փնտռտուքներու քաղիքներով հարստացած այս արժէքաւոր նամականին կը բացուի հատորը կազմած Մ. Խաչատրեանի «Առաջաբան» խորագրեալ մուտքով: 37 էջերու վրայ երկարող ծաւալուն ուսումնասիրութեամբ մը, բանասիրական գիտութիւններու տոքթ. Մ. Խաչատրեան առաջին հերթին կը կազմէ ժամանակը Համաստեղի գրական կեանքի հարուստ հոլովոյթին, որուն կը յաջորդէ հայ գրականութեան այս բացառիկ դէմքին եզակի վաստակի արժեւորման խորաթափանց փորձը՝ հարստացած հեղինակին նամակներէն քաղուած բնորոշ մէջբերումներով:

Յ. Թումանեանի, Թլկատինցիի եւ Յակոբ Օշականի գործերուն մէջ ձեւ ու ոգի ստացած հայ գիւղի եւ Համաստեղի գիւղական աշխարհին միջեւ գոյութիւն ունեցող առնչութիւններուն անդրադառնալէ ետք, յառաջաբանին հեղինակը յատուկ կարեւորութեամբ կը կեդրոնանայ Համաստեղ - Ա. Բակունց գրական առնչութիւններուն վրայ, չեշտելու համար, որ «վերյուշի թեման, որ Բակունցի երկերում գեղարուեստական հնարք է, Համաստեղի գրականութեան մէջ դառնում է անափ կարօտի ակունք, որն իր գոյներով ներկում է գրողի ներաշխարհը»:

Բաղդատական արժեւորումը կը զարգանայ հեղինակէ առ հեղինակ: Մնձուրիի, Արամ Հայկազի, Բենիամին Նուրիկեանի, Վահէ Հայկի եւ Համաստեղի գրականութեանց միջեւ զուգահեռներ գծելով՝ Մ. Խաչատրեան լուսարձակը կը կեդրոնացնէ Համաստեղի գիւղաշխարհին բարի, աշխատասէր, աստուածավախ ու բնութապաշտ հայ պարզ ու ժուժկալ գիւղացիներուն ներքին հարուստ աշխարհի ծալքերուն վրայ՝ անոնց ազգային, մարդկային եւ հոգեմտաւոր յատկանիշները վեր կարկառելու յատուկ նպատակով:

Հանգրուանային սկզբունքով զարգացող մօտեցումը Համաստեղի գրականութեան չռայլ անդաստաններուն, փաստօրէն, Մ. Խաչատրեանի համառօտ աշխատասիրութիւնը կ'օժտէ համապարփակ, խորաթափանց, կուռ եւ վաւերական խօսք ըսելու արժանիքով: Այսպէսով, հատորը կազմած հայրենի մտաւորականը կը հասնի այն հաստատ համոզումին, որ՝ «Համաստեղի գրականութիւնը կրկին հաստատում է՝ աշխարհի եւ մարդու ներդաշնակութիւնը ծնւում է հողից, իսկ երբ խախտում է այդ կապը, մարդու գոյութիւնը ողբերգութիւն է դառնում (...) Նրա գրականութիւնը մարդու եւ հողի, մարդու եւ երկնքի ներդաշնակութեան ձօն է»:

Արարիչին եւ մարդուն, մարդուն եւ հողին, երկինքին եւ երկրային անժամանցելի ու ճշմարիտ գեղեցկութիւններ արարած գրողին միջեւ չարունակ ծաւալող ներդաշնակութեան բնորոշ երանգներուն մօտէն ծանօթանալու համար, կ'արժէ յատուկ ուշադրութեամբ կարդալ ակադեմական բացառիկ պատասխանատուութեամբ եւ գուրգուրանքով պատրաստուած Համաստեղի նամականին: Աւելի՛ն. Համաստեղի հարուստ վաստակին անբաժանելի մէկ մասը հանդիսացող նամակները փոխադարձ յարգանքի, համակրանքի եւ սիրոյ ազնիւ զգացումներով ու խոհերով գիր ու խորհուրդ ստացած երկխօսութիւններ չեն միայն՝ նամակագիրին ու հասցէագրուած իր սիրելիներուն միջեւ, այլեւ Համաստեղի գրականութեան ներքին ծալքերը, առանձնայատկութիւնները, ստեղծագործական զսպանակներն ու ծնունդը բացայայտող յաւելումներ, որոնց վրայ, եթէ գումարենք գրական, ազգային եւ հասարակական մեր կեանքի շուրջ չորս տասնամեակներուն վրայ պայծառ լոյսեր նետելու անհերքելի արժանիքը ի մի խմբուած նամակներուն, այն ատեն առաւել յստակ կը դառնայ, որ մեր սեղանին դրուած է շահեկան հատոր մը, որ արժանի է կեդրոնացեալ եւ խոր ընթերցումի:

Ս. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

«Ազդակ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍ

ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ցուապրէ լուր անգամ մը եւս Թորոնթոյէն: Ցրտաշունչ Գանատայէն:

Անցնող տարուան այսօրինակ թղթակցութիւնը («Յառաջ», Յուլիս 2) կը սկսէր սա յուսաբեր տողերով, - Մարտ ամսու կիսուն Թորոնթոյի Հայ Կեդրոնին կից գտնուող հողամասին վրայ սկսաւ հայակերտումի նոր ամրոցին՝ Երիտասարդական մարզամշակութային համալիրին եւ ՀՕՄ-ի երկրորդական վարժարանին շինարարութիւնը...:

Բարեբաստիկ լուր մըն ալ այս անգամ: Եւ միշտ հոգեպարար: Ապրիլին բացումը կատարուեցաւ Երկրորդական վարժարանի նորակառոյց շէնքին, իր յարակից թատերասրահով (Համազգային) եւ մարզասրահով (ՀՄԸՄ):

Հոգի պաշտպանող, սիրտ հրահրող լուրին առթած սրտայոյզ եւ միանգամայն խանդավառ տրամադրութեամբ է, որ չատ-չատերու նման ներկայ կը գտնուինք մեր Միօրեայի ամավերջի հանդէսին, Կիրակի, Յունիս 20ին, Պարսամեան սրահը: Ցիրաւի, այսօր ծնողներու, կրթասէրներու շարքին ենք, ծափահարելու համար մեր սիրասուն փոքրիկներուն մէկ մի ելոյթը, եւ անշուշտ, սրտալի ձայնով «չա՛տ ապրիք» ըսելու մեր անխոնջ, նուիրեալ ուսուցչուհիներուն, իրենց այնչափ ծափահարելի աշխատանքին ի լուր եւ ի տես:

Բեմը՝ Ֆրանսական եւ Հայկական դրօշներով փաղփուն, շուտով կը դառնայ «խօսուն», երբ շարքով՝ անձայն, անաղմուկ, հո՛ն կը բարձրանան մեր կրթական յարկի դեռատիները՝ տղայ, աղջիկ: Ցիրաւի, ի՜նչ հոգեյուզ պատկեր, երբ Ա.Բ.Գ.ի տարազով նորատիները երգչուհի տիկին Լենա Զոլաքեանի վարժ ցուցումներով կը հնչեցնեն Ֆրանսական եւ Հայկական զոյգ փառերգները: Այնուհետեւ՝ հոգեչունչ Տէրունական աղօթքի մեղեդին: Եւ, տոքթ. Ն. Մեզպուրեանի այնքան ծանօթ եւ միշտ այնչափ հոգեցունց Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզուն:

Բացման խօսքը կ'արտասանէ վարժարանի ժրաջան տնօրէնուհին՝ տիկին Շաքէ Յակոբեան-Գլաուսն: Հպարտաբար կը նկատէ այն երեւոյթը, որ մենք ազգովին կը փառաւորենք ճիշդ հազար տարի առաջ ծնած լուսապսակ դէմքը Գրիգոր Նարեկացիի: Մատեան Ողբերգութեանը, իրաւամբ, մեր երկրորդ Աստուածաշունչը որակելէ ետք, ըստ արժանւոյն պանծացնելէ ետք Հայոց Եկեղեցին, շեշտը կը դնէ Հայ Դպրոցին վրայ: Զայն կը նկատէ մեր գոյատեւման, մեր յաւերժ գոյութեան ամրապինդ եւ ամրակուռ վէմը: Կը թուէ Միօրեայի ճամբով Հայ Տիկնանցի երէկէն ցայսօր կատարած աշխատանքը. ազգաշէն գործունէութիւնը ասոր: Կ'եզրակացնէ, - «Գործէ վախցողը չենք, կը շարունակենք յանձանձել, դաստիարակել, եւ անպայման հաստատ քայլերով յառաջդիմել:

Օրուան յայտագիրը, իր նախորդներուն նման պէսպէսուն է: Աչքի կը զարնէ իր այլազանութեամբ եւ կրթական յարկի յա... րիր պարունակով: Երգ, պար, խաղար... կութիւն, առանձին թէ խմբական արտա... սանութիւն, խմբերգ, խմբապար: Ուրա... խաւիթ եւ հպարտաւիթ պահերը զոյգեր... շարք կազմած, յաջորդական կարգով կը ներկայանան, կանոնաւոր կերպով: Մեր սան - սանուհիները անպայման ընդունելի ձիրքեր ունին: Կ'ուզեն ցուցադրել, բե... մադրել զանոնք: Եւ շատ բնականաբար, կը յաջողին քանի ժպտադէմ ծնողներու եւ կրթասէրներու ծափերը, -յաճախ որո... տընդոստ, - ա՛յդ կը փաստեն: Միաժամանակ չմոռնանք ուսումնական տարե... շրջանի մը վրայ երկարող համբերատար ու քրտնաջան աշխատանքը մեր վարժու... հիներուն: Սորվեցնել, վարժեցնել: Ո... րով ծափեր նաեւ ասոնց համար:

Դասաւանդութիւնները, ինչպէս անց... եալին, տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթիներ... ը: Հովասուն, լուսաւոր դասարաններու մէջ, յարմարաւէտ ամէն ինչով, վայել... այժմեան կրթական յարկերու, Պարսամ... եան համալիր: Երկսեռ աշակերտութեան այս տարուան թիւն է 48, բաժնուած, դա... սաւորուած համապատասխան տարիքի 5 դասարաններու մէջ: Կը դասխարակուին 5 ուսուցչուհիներու կողմէ: Տիկիններ Ազնիւ Հեքիմեան (Ա. կարգ), Անի Թէմը... լէն (Բ. կարգ), Նորա Սարաճեան (Գ. կարգ), Անոյշ Սերովբեան (Դ. կարգ), Շաքէ Յակոբեան-Գլաուսն (Ե. եւ վերջին կարգ): Աւելցնենք երգի վարժուհիին ա... նունն ալ՝ Լենա Զոլաքեան:

Պաքալորէայի հայերէնի յատուկ դաս... ը տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը: Յաւելեալ՝ նաեւ Շաբաթ օրերը: Վարիչն է տնօրէնուհին:

Այս տարի Պաքալորէայի հայերէնի քննութիւններուն կը մասնակցին եօթը շրջանաւարտ: Բերքը առատ, ուրեմն: Բե... րանացի քննութիւններուն կը մասնակցին պարմանուհիներ Նարօ Կարագ եւ Թանի... Պալէօզեան: Գրաւորին՝ Արմէն Սերով... եան, Շողիկ Կարապետ, Կարէն Աժա... խանեան, Խաչիկ Առաքելեան եւ Ե... Առաքելեան: Երկու վերջինները՝ հա... նը կ'ընտրեն իբր առաջին լեզու, միւ... ը՝ երկրորդ:

Յերեկոյթը վերջ կը գտնէ դպրոցակ... երգչախումբի աշխոյժ ընթացող երե... երգով. խմբավարը՝ միշտ տիկին Լենա Զոլաքեան:

Կ'ուզենք մասնանշել հանդիսավարի անունն ալ. տիկին Անոյշ Սերովբեան:

* * *

Միօրեայի այս տարուան յայտագիր... գրքոյկն ալ, նախորդներուն նման, աչք... կը շոյէ իր գունագեղ կազմով, 58 մեծա... դիր գունատիպ էջերով եւ յատկապէս իր ճաշակաւոր էջադրութեամբ: Այս մէկն ալ Միօրեայի ուսումնական տարուան կեանքը, այնքան առուն-եփուն, լոյս ալ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻՆ

Սիրելի՛ Աղբալեան,

Ինծ համար առանձինն հաճոյք է մտիկ ընել ձեր խօսքերը: Հօրս մահուան առիթով գրած նամակդ իմ մէջ աւելի թարմացուց իմաստուն խօսքերուդ հետ խառնուած ձեր ձայնը:

Հօրս մահը իմ մէջ շատ արժէքներ փըճացուց: Գիտէի, որ մարդիկ կը մեռնին, յուղարկաւորներու թափօրներ յաճախ կը տեսնէի եւ սակայն մերձաւորի մը մահը աւելի խորը ըմբռնել կու տայ մահուան իմաստը: Մահը ըմբռնել եւ մահուան գիտակցել ինքնին դժբախտութիւն է: Մեր ընտանիքի մէջ առաջին մահն էր որ տեսայ: Երբ փոքր էի մահը ինծ համար վերափոխում էր: Ինչ լաւ էր այդ հաւատքը: Կ'ընդունիմ, որ հաւատալը մարդուն մէջ շատ իրական ուժ մըն է: Մարդոց դժբախտութիւններէն մէկն ալ այդ հաւատքին կորուստն է: Գիտութիւնը շատ է անգութ: Կան խառնուածքներ, որոնք ենթակայ են փիլիսոփայելու, անոնց համար կեանքը կը դառնայ ողբերգութիւն: Ինչքան ալ զօր տամ իմ տրամաբանութեան, ինչքան ալ ճշմարիտ ըլլան կեանքին ու մահուան մասին ըսուածները, զգացումէ հեռանալը ինքնին դըժուար է:

Հօրս մտածումները, օրուայ հոգսերը այնքան ուժեղ եւ առողջ կերպով կապուած էին կեանքին, որ մահուան անդըրթութիւնը շատ ուժեղ կերպով դուրս եկաւ: Երեւակայել որ մահը շատ աւելի անգութ եղած է ճահելներուն: Մարդոց վրայ կարելի է խղճալ միայն: Ինչպէս կ'երեւի կեանքն ալ այնքան ուժեղ բան մըն է որ մահուան գիտակցելու առիթ չի տար: Թերեւս այդ է պատճառը որ մարդիկ այս աշխարհէն ներս կը մտնեն յաւիտենականի մը համար եւ երախայի մը պէս կ'ուզեն հաւատալ որ մեռնողը ուրիշն է: Կեանքի գործն ալ իր գոյութեան մէջ միշտ ալ գիտակցական եւ կամ ենթագիտակցական պայքարը եղած է մահուան դէմ: Մարդկային բոլոր ստեղծագործութիւնները այդ պայքարին արդիւնքն են, միշտ ալ իմաստի մը փարելու գեղեցիկ խարկանքը: Շատ ենք նման այն փոքրիկ երախային որ ապակիի մը փայլով կը յափշտակուի: Երջանիկ է որքան ատեն որ չի գիտակցիր ապակիին արժէքին:

Մեզ համար Հայրենիքի գաղափարը արժէք ըլլալէ աւելի հեռաւոր կախարդանք է դարձեր սակայն եկուր տես որ մեր ազգային կեանքին մէջ ալ մխիթարական շատ բան չկայ: Գաղութահայը գարշահոտ դիակ է դարձեր: Զեմ կարծեր որ տկարութիւն է այսքան զզուելիութիւններ չկարենալ ըմբռնելը: Յուսահատական է մարդ ըսուածը այսքան զզուելի տեսնել, ալ թողունք Հայը որ միշտ տկարութիւնն ունեցած ենք բարձր տեսնելու: Ինչ ամբաստանեալներ ու ծանր դատավճիռի մըտահոգութիւնը կայ այս օրերուն:

Կը յուսամ լաւ էք: Դուք ձեզ ժիր բռնեցէք որ չծերանաք: Ահարոնեանը ինկաւ, Վարանդեանը գնաց, նոր վարպետներ չկան տաճարը կանգուն պահելու համար: Շատ կը վախնամ որ այս անպիտան գաղութներուն մէջ մեր վարպետները, հակառակ իրենց հսկայ ջանքերուն, լաւ աշակերտներ եւ կամ ժառանգորդներ չկրնան հասցնել:

Ինծ այնպէս կը թուի, որ մեր ազգային պատմութիւնը այսքան վտանգաւոր շըր... ջան ունեցած չէր: Հայաստանի մէջ սե... րունդ մը ուրիշ ձեւով կ'այլասերի իսկ հե... տըրզհետէ հինցած գաղութներուն մէջ այլասերումը աւելին է: Ֆիզիքական կո... րուստը մեզի շատ շատ վնաս չհասցուց որքան այս օրերու բարոյական կորուստը:

Կ'ուզեմ ձեզ հետ խօսիլ երկար բայց աւելի կը սիրեմ մտիկ ընել քեզ: Ինչպէս կ'երեւի աւելի հաւանական է օր մը դուք Ամերիկա գաք: Իրաւ, ի՜նչ լաւ բան կ'ըլլայ:

Ունիմ մայր եւ երկու եղբայրներ: Այս օրերուն կ'աշխատինք մէկ եղբօրս համար ագարակ մը գնել հաւաբուծութեան համար: Ես ինքս ալ պիտի ուզէի պահ մը քաշուիլ քաղաքէն: Արդէն քաղաքին մէջ ընելիք կանոնաւոր աշխատանք չունիմ:

Իմ բարեւները Շանթին, Իփէկեաններուն, Խսրովին, Արշակին, բոլորին:

Շատ սիրով՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

1934, Յուլիս 25

խարհ կը հանէ նկարներով, ցուցումներով եւ սեղմ բացատրութիւններով։ Ցիրաւի, հոս կը տողանցեն ո՛չ միայն կրթական տիպար յարկի մը առօրեան պատկերող նկար ու տող իրենց ուրախ-զուարթ երեսներով(*), այլեւ կրթարանին կապուած հին ու նոր սան - սանուհիներու սրտայոյզ խօսքերը։ Հայեցի ոգի, սնունդ ջամբող ուսումնարանի մը կոչումն ու առաքելութիւնը հաստատող, արդարացնող ուրախացուցիչ մայրենիով մը։

Ընթերցողը կը հանդիպի արձագանգներու՝ հոսկէ-հոնկէ, աջէն-ձախէն։ Նիստեր, երիտասարդական շարժումներ, առհասարակ։ Հարկաւ էջեր Հայ Տիկնանցի գործունէութենէն։

Գրքոյկը, նախորդներուն նման կը բովանդակէ ընթերցումի հաճոյ գրութիւններ։ Շահեկան անկասկած։ Գրիգոր Նարեկացիի մահուան 1000ամեակին առթիւ բովանդակալից մենագրութիւն մը ունի համանուն խորագրով, գաղութիս այժմու հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Քհնյ. Հայրապետեան։ Ծանօթ բանաստեղծ եւ գրող Արշակ Չօպանեանի մահուան յիսնամեակին առընչութեամբ մենագրական բնոյթի գրութիւն մը կ'երեւի այս տողերը գրողին անունով։ Նոյն առիթով, նոյն խորագրով յօդուած մըն ալ կը ստորագրէ մեր երիտասարդներէն Ալէն Րաֆֆի Քէպապճեան, այս մէկը՝ ֆրանսերէն։ Կու տայ հետաքրքրական մանրամասներ։ Տիկին Տալիթա Ռոժէ-Հաճեան, իր ողբացեալ հօր, ճարտ. Տիգրան Հաճեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ սիրոյ ու յարգանքի խօսքը կ'արտասանէ, ֆրանսերէն։ Փրոֆ. Ռոպէր Տէր-Մերկերեան, էքս-ան-Փրովանսէն, Identité ethno-culturelle et langue խորագրեալ յօդուածով նոր սերունդին հայկական ինքնատիպութիւնը հաստատելու կոչուած կարգ մը կէտեր ընդհանուրին ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ։

Այսպէս, ուրեմն, թղթատումի, ընթերցումի հաճոյ եւ շահեկան յայտագիր - գրքոյկ մը կը յանձնուի ծնողներու եւ կրթասէրներու։ Գնահատելի, օրինակելի միանգամայն,

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Նիս

(*) Մէկը յատուկ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ։ Քանի կը նպաստէ հայ ոգիի արթնումին, ծաղկումին եւ կռանումին։ Այց Ս. Ղազար։ Կը կարդանք... ժամանեցինք Ս. Ղազար ու դիմաւորուեցանք Հ. Վրթանէսի կողմէ։ Ան սիրով ընդունեցաւ ...առաջնորդեց սենեակէ սենեակ, յարկէ յարկ, գանձատունէ գանձատուն, տալով բացատրութիւններ...։Քաջալերելի մտածում, յիրաւի։

Ժ.Մ.

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՅԱԿՈԲ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԸ

Վերջերս, Բեթղեհէմի Սուրբ Ծննդեան եկեղեցիի կողքին գտնուող, վանքին ներքեւ Հայապատկան հնաբոյր կալուածը, սպանական կառավարութեան նիւթական օժանդակութեամբ կը վերանորոգուի, Հայկական մշակոյթի կեդրոն մը հաստատելու մտադրութեամբ։

Կալուածը, որ խան կը կոչուի, ժամանակին իբր ախոռ ծառայած է Սուրբ Քաղաք այցելող ուխտաւորներու մարդատար եւ բեռնատար անասուններուն իբր հանգրուան։ Բեթղեհէմի Հայոց վանքի տեսուչ՝ Ռազմիկ Վրդ. Պօղոսեանի բծախնդիր հսկողութեան ներքոյ, ան հոյակապ կոթողի մը կերպարանքը ստացած է։

Ռազմիկ Վրդ. ուզեց հայկական շունչ մը աւելցնել այս վայրին։ Եւ իր ազնուական նուիրատուութեամբ կանգնել տուաւ յախճապակեայ հայկական զարդանշաններով խաչ մը ի յիշատակ իր ծնողաց՝ Խաչատուր եւ Նուրիճա Պօղոսեանի։ Արուեստի գործը վստահուեցաւ սաղիմահայ արուեստագէտ՝ Յակոբ Անդրէասեանին։

Արուեստագէտը իր աղջկան՝ Գայեանէի օգնութեամբ երեք մեթր լայնք եւ հինգ մեթր բարձրութեամբ մօտ 500 սալիկներ օգտագործելով ստեղծեց աննախընթաց եւ հմայիչ արուեստի գործը։

Պ. Անդրէասեանի արուեստը ծանօթ է ոչ միայն Իսրայէլի մէջ, այլ անոր անունը իբր յախճապակիի արուեստի հըմուտ վարպետ, տարածուած է աշխարհով մէկ։ Արուեստագէտին գործերը զարդարած են եկեղեցիներու, մզկիթներու, պանդոկներու եւ անհատական բնակարաններու պատերը։ Իր գործերը կը գտնուին Փարիզի Թրոքատերոյի Մարդու Թանգարանին մէջ, նմանապէս Էջմիածնի Թանգարանին մէջ։ Ան իր գործերով ծանօթ է շնորհիւ աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ կազմակերպած ցուցահանդէսներուն։

Յակոբ Անդրէասեան իր արուեստի կողքին կը կատարէ նաեւ ազգային եւ կուսակցական (ՌԱԿ) աշխատանք. ան երկար տարիներ եղած է Երուսաղէմի Հայ Երիտասարդաց Միութեան վարչական անդամ եւ անոր ատենապետութիւնը վարած է երկար տարիներ։ Ան Երուսաղէմի ՌԱԿ-ի Նոժէն Բաբագեան ակումբի փոխ-ատենապետն է։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ ՄԷՋ

Սան-Ֆրանսիսքոյի մէջ, Յունիս 6ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին։ Բացումը կատարած է մասնաճիւղի ատենապետ Րաֆֆի Ծառուկեան։ Յայտագրին մասնակցած են Գայեանէ եւ Յովհաննէս Առաքելեան, քոյր եւ եղբայր (դաշնակ) եւ Հելէն Զիմտարգեան (երգ)։

***

ԹԱԼԻՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հոլիվուտի «Պարնսոլ Արթ Փարք»ի սըրահին մէջ, Յունիս 12ին, տեղի ունեցած է մանկական երգերու մեկնաբան Թալինի երգահանդէսը, որուն ներկայ եղած են 300 հայ մանուկներ։ Երգչուհին, ընկերակցութեամբ «Փիսօ»ին, «Նապաստակ»ին եւ «Ծաղրածու»ին, երգերով ու պարերով զուարճացուցած է մանուկները։

***

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ՝ «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի թատերասրահին մէջ, Մայիս 15 - Յունիս 6, իրերայաջորդ շաբաթավերջերը, ««Արտաւազդ» թատերախումբը ներկայացուցած է Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ը։ Գըլխաւոր՝ Աբիսողոմ Աղայի դերը մարմնաւորած է բեմադիրը՝ Գրիգոր Սաթամեան։

ԼՐԱՏՈՒ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼ ժամանած է, Յունիս 10ին, «Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամ»ին գործադիր տնօրէնուհին՝ տիկին Նայիրա Մելքումեան, Մոնրէալի եւ Թորոնթոյի մասնաճիւղերու հրաւէրով, ծանօթանալու երկու գաղութներուն եւ զեկուցելու Հիմնադրամի գործունէութեան եւ Հիւսիս - Հարաւ ճամբուն մասին։ Յունիս 12ին, ճաշ մը կազմակերպուած էր իրեն ի պատիւ ՀԲԸՄ-եան կեդրոնին մէջ։ Նայիրա Մելքումեան այցելած է Մոնրէալի հայկական վարժարանները, «Ապագայ» եւ «Հորիզոն» շաբաթաթերթերու խմբագրատուները եւ հայկական կեդրոններ։ Յունիս 13ին, ներկայ եղած է Թորոնթօ կազմակերպուած ճաշին, ուր ընթացքին հանգանակուած է 100 հազար տոլար։ Այդ գումարը պիտի տրամադրուի Ասկերանի Շոշ գիւղի վարժարանի կառուցման։ Նախապէս, Թորոնթօ կայացած ձեռնարկին, նոյն նպատակով հանգանակուած է 12 հազար տոլար։ Աւարտին անցած է Գալիֆորնիա, Նոյեմբերին կատարուելիք Հիւսիս - Հարաւ մայրուղիի կառուցման նուիրուած Թելեթոնի նախապատրաստական աշխատանքներուն համար։

***

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Յունիս 4-5ին, տեղի ունեցած է ՌԱԿ-ի Միացեալ - Նահանգներու արեւմտեան ափի պատգամաւորական 82րդ ժողովը, որուն մասնակցած են 32 պատգամաւորներ։ Ունկընդրուած են հինգ ակումբներու եւ տարբեր յանձնախումբերու տեղեկագիրները, քըննարկուած է կատարուածը, գնահատելով դրականը եւ քննադատելով սրբագրելի սխալները։ Գնահատանքի արժանացած է Արա Ահարոնեանի գլխաւորած Հայ Իրաւանց Խորհուրդի քաղաքական յարաբերութեանց աշխատանքը։ Քննարկուած են «Նոր Օր» շաբաթաթերթի բովանդակութիւնը եւ նիւթական հաշուեկշիռը։

***

ՊՐՈՒՍԷԼԻ մէջ իր կեդրոնը ունեցող «Լրագրողներու Միջազգային Դաշնակցութիւնը» իբրեւ անդամ ընդունած է «Զարթօնք»ի (Պէյրութ) խմբագիր Պարոյր Աղպաշեանը եւ «Ազգ»ի (Երեւան) խմբագիր Յակոբ Աւետիքեանը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

9

Պոլիսը հեռու էր, այնքան հեռու, լեռներով, ծովերով... Մերթ շոգեկառքը հեղնութիւն մըն էր Խօժէնիի համար, անխիղճ հեգնութիւն մը, մերթ անիկա յոյս մըն էր։

Կը դիտէր բնութիւնը եւ իր աղուոր կապոյտ աչքերէն կը հոսէին յամրացած արցունքները։ Ան մարդը, օրէնքը կը գտնէր անկատար ու անիրաւ։ Ինչո՞ւ Թուչունի նըման չկարենար թեւածել մինչեւ Պոլիս, ինչո՞ւ ազատ չըլլար երթեւեկի։ Իր ճամբորդութիւնը կ'արգիլէր կառավարութիւնը եւ իր տունին կառավարութիւնը։ Ինչո՞ւ ազատութեան հազուստ հագցնել եւ կապել այդ գգեստը տան մը շեմին։ Մարդոց մարմինը շան մարմին էր ու անոնց հոգին միայն թուչուն։ Ի՛նչ դժբախտութիւն այս վերջին առաւելութիւնը։

Ձմեռնամուտին փոթորիկները սկսան։ Անտառը երկրաշարժէ բռնուածի նման կը տատանէր հազար ցաւի ձայներով։ Կայծակները հրձիգներու նման կրակ կը նետէին ծառերուն վրայ։ Երբեմն կայարանի շէնքին տանիքներուն վրայ կուգար փոթորիկը իր վիշապի բիւր ոտքերով պարելու։ Գիշերը ահաւոր էր։ Անձրեւը անդադար կը նուագէր իր միօրինակ ողբերգութիւնը։ Ու կարկուտը... Սատանաներու բանակ մը վերէն՝ կարծես բիւրաւոր աղեղներով կը հարուածէր կայարանը։ Խօժէնիի մէջ ամպերը կը դղրդէին թանձր ու մռայլ։

Գիշերուան մէջ գետնին վրայ կը պարէին տերեւները եւ հեռուէն վայրիներու ձայներ լսելի կ'ըլլային։

Խօժէնի չէր կրնար քնանալ։ Անիկա պառկած ականջ կու տար դուրսի աղմուկներուն։ Հովին ահաւոր ձայները կը լեցնէին իր հոգին սարսափով։ Հովը լեռներէն իջնող կատաղի գայլերու վոհմակի մը նըման կը վազէր ոռնալով եւ կայարանի դըռներուն վրայ կը յարձակէր՝ ներս մտնելու համար։

Խօժէնի կը մտածէր մեռեալներուն վըրայ։ Ի՛նչ ցրտասարսուռ, ի՛նչ գահավիժական վիճակ է մեռնիլ եւ ցուրտ ու սոսկալի գիշերին մէջ հողուն ներքեւ տարածուիլ։ Ու հապա, եթէ մարդ չէ կորսնցուցած իր գիտակցութիւնը եւ կը զգայ կատարուածը... Այս փափուկ ու հրաշալի մարմինը անկարող որեւէ շարժումի, կը հպատակի հողերուն, քարերուն, խոնաւութեան, ճճիներուն եւ գլխավայր խուժող սարսափներուն։ Մարդիկ դուրսի խաչը միայն կը տեսնեն ու աղօթք մը մրմնջելով կ'անցնին կ'երթան։ Բայց հողուն ներքեւ զարհուրելի դրամ մը տեղի կ'ունենայ։ Մահուան կեանքը։ Սպառելու, հատնելու, կտոր կտոր ըլլալու տեւողութիւնը։ Միս առ միս հալելու, ոսկոր առ ոսկոր բաժնըւելու ահաւորագոյն ողբերգութիւնը։ Ու գարշահոտութիւնը... Հողը մորթն է այդ զգուելի իրողութեան։ Հողը կը գոցէ, կը ծածկէ, կը պահէ իր ներքեւ... Հողը կը ծանրանայ ու կը փակուին աչքերն ու հոգիները։

***

Համբաւեաններու տանուտէրը՝ Մատամ Սօֆի իր տունը կտակած էր Սէնթ Խաչի եկեղեցիի։ Պայման մը ունէր իր կտակին մէջ։ Ծերութեան ժամանակ, երբ հիւանդանար՝ եկեղեցւոյ կտակաց յանձնախումբը պարտաւոր պիտի ըլլար հոգալ զինքը եւ ընել նիւթական աջակցութիւն, տրամադրել բժիշկ ու դեղ կամ անհրաժեշտ պարագային հիւանդանոց։

Մատամ Սօֆին երբ հիւանդ՝ անկողին ինկաւ, քանի քանի անգամ, բերանացի թէ գրաւոր լուր ղրկեցաւ եկեղեցւոյ կըտակաց ժողովի անդամներուն։ Անոնք սակայն բացարձակապէս չհետաքրքրուեցան հիւանդով։ Անտոն Համբաւեան հակառակ իր նեղ կացութեան, թոյլ չտուաւ որ հիւանդը անոք անօգնական, պառկի երեսի տակ։ Իսկ Լորաթ Սամուէլի...

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սարգիս Փեհլիվանեանի մահուան առթիւ Պ. Գըլակ Ղազարեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Նոյն տխուր առթիւ, Պ. Ստեփան Իյնէճեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովս, իր հերթական նիստին՝ գումարուած 2 Մարտ 2004ին՝

Նկատի ունենալով՝ որ Ժողովիս պաշտօնավարութեան քառամեայ շրջանը իր լրումին կը հասնէր, որոշեց՝

Համապատասխան Կրօնական Ընկերակցութեանս Կանոնագրի տրամադրութիւններուն՝ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ նոր ԺՈՂՈՎին անդամներուն ընտրութիւնը կատարել՝

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ,
24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2004ին:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

***

COMMUNIQUE

L'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne, dont le mandat de quatre ans arrive prochainement à son terme, a décidé, au cours de sa réunion du mardi 2 mars 2004, de faire procéder à son renouvellement conformément à ses Statuts.

Dans ce but, elle a fixé la date de la prochaine élection au :

DIMANCHE
24 OCTOBRE 2004

LE BUREAU
DE L'ASSEMBLEE DES DELEGUES

le 24 juin

GALERIE FRAMOND
3 rue des Saints-Pères 75006 Paris

EXPOSITION
ROGER DE CONINCK
«1926 - 2002»
HOMMAGE RETROSPECTIF
Jusqu'au 13 juillet
Tous les jours ouvrables
de 10 heures à 18 heures 30

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Արնուվիլ - Սարսէլ - Կոնէս եւ Վիլիէ-լը-Պէլ «Աստղիկ» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսին

Ուրբաթ, Յուլիս 2, ժամը 20·30ին
Արնուվիլի «Շարլ Ազնաւուր» սրահը
- Ռիւ Ժան Ժօրէս -

Թատրոն
Պար
Երգ
Արտասանութիւն

***

JOURNÉE DE DÉTENTE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une journée détente au bord de l'Oise le **Dimanche 11 juillet.**

Venez découvrir les sites de l'ILE-ADAM et du LAC D'ENGHIEN.

Déjeuner festif au bord de l'Oise.

Départ de la M.C.A., 45 rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux à 9h15. Arrêt devant l'Eglise arménienne, 6 ave. Bourgain à 9h30.

Inscriptions **jusqu'au 5 juillet** auprès de :

— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Annick : 01. 47. 36. 18. 09
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

***

La Section «Lola Sassouni»
de Marseille
organise du 9 au 23 septembre

un voyage en Arménie

— Hôtel. Tourisme en car air conditionné.

Etchmiadzine, Gumri, Ani, Khor Virab, Noravank, Haghbad, Alaverdi, Gueghart, Garni, Datev, Goris, Sardarabad, etc...

— Restaurant tous les soirs et piqueniques assurés.

— 3 jours au Karabagh chez l'habitant ou hôtel (+ 30 Euros).

Départ de Marseille
Prix : 1595 Euros par personne
tout compris, visa inclus
hors assurance.

Réservations :
• Jeanine : 04. 94. 32. 11. 87
• Marie : 04. 91. 36. 14. 05
• Lina (le soir) : 04. 91. 89. 22. 18

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine
Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

FRA ZAVARIAN des HAUTS-DE-SEINE — NOR SEROUND — CROIX BLEUE, section de CHAVILLE

DIMANCHE 4 JUILLET

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

PARC BON REPOS
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

à 11 heures en l'Eglise arménienne de Chaville
MESSE DE REQUIEM
à la mémoire du prince Arghoutian
à 13 heures, recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian au Cimetière de Chaville

Puis jusqu'à tard dans la soirée au Parc Bon Repos

— Buffet, grillades, tournois
— Stands de présentation du Nor Séround, du CDCA
— Stands d'animation pour les enfants

DEUX VOYAGES EN ARMÉNIE

(OECUMENIQUES, CULTURELS, HUMANITAIRES)

12 AU 26 AOUT : VOYAGE POUR JEUNES (18 à 30 ans)
prix : 840 euros

25 OCTOBRE AU 1er NOVEMBRE : (Tous âges)
prix : 1100 euros

Accompagnateur : Pasteur SAMUEL SAHAGIAN
organisés par **Solidarité Protestante France-Arménie**
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA : 1, rue Cabanis, 75014 Paris (Tél. : 01 47 35 30 23)
(Extension possible au Karabagh du 1er au 3 novembre)
(Programme détaillé sur demande)

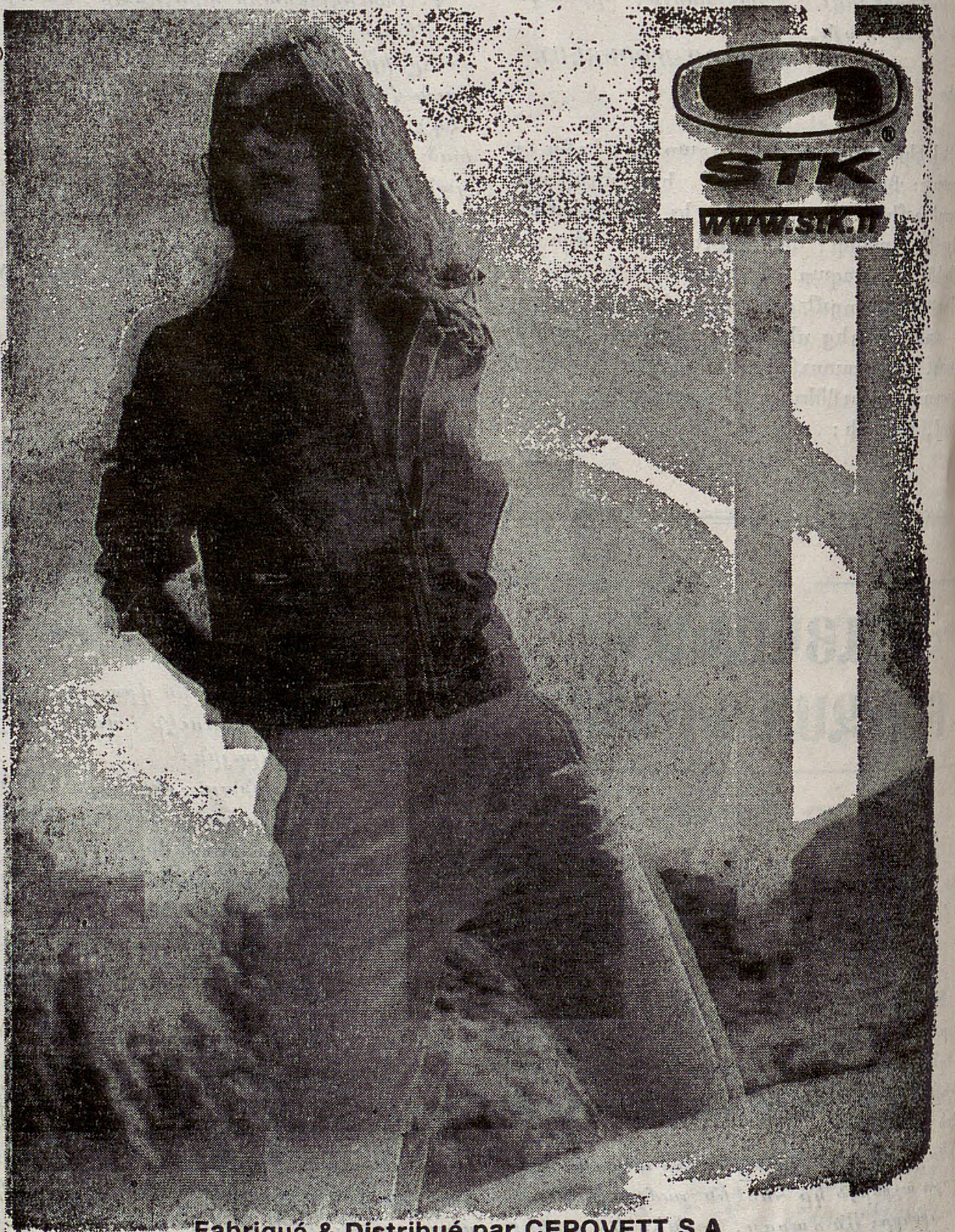

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

Croix Bleue des Arméniens de France
SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004
Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août
— Ages : enfants nés entre le 1er janvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Date limite pour les inscriptions : 30 juin

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25200 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaurès
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 30
MERCREDI
30 JUIN
2004

LE NUMERO: 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

79րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.979 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 79e ANNEE — N° 20.979

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊՈԼԻՍ

ՇԻՐԱՔԻ ՀԱՄԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՅԵՏԱԴԱՐՁ Է ԵՒ ՓԱՓԱՔԵԼԻ…

ԲԱՅՑ՝ ՊՈՒՇԻ ՉԻ ՎԵՐԱԲԵՐԻՐ

Շիրաք - Պուշ ճակատումը վերսկսած է Պոլիս, Յունիս 6ի ցամաքահանման 60ամեակի երեւութական հաշտութեան մըթնոլորտէ մը ետք: Պուշ, ինչպէս գրած էինք, Յունիս 28ին Պոլսոյ մէջ ալ կրկնած է ինչ որ ըսած էր Տըպլին, այսինքն Թուրքիա պէտք է անպայման անդամակցի Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ թելադրած էր թըւական մը պահանջել: Այս մասին, Շիրաք չոր պատասխան մը տուած էր Պուշի, պաշտպան փաստաբանն ըլլալէ ետք այդ անդամակցութեան: Շիրաք նախ յայտարարած էր.- «ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՓԱՓԱՔԵԼԻ Է ԱՅԼԵՒ ԱՆՅԵՏԱԴԱՐՁ» (ընդգծումը մեր կողմէ), բայց անդրադարձած էր նաեւ Պուշի պընդումին եւ ճշդած որ պէտք է ի՛ր գործերով զբաղի, շեշտելով.- «Ոչ միայն շատ հեռու գնաց, բայց տեղ մը որ ի՛րը չէ: Կը նմանի անոր որ բացատրէի Միացեալ Նահանգներուն թէ ի՛նչ ձեւով պէտք է մատակարարեն իրենց յարաբերութիւնները Մեքսիքայի հետ»:

*
**

Թուրք մամուլը որպէս վեհաժողովին ամէնէն ցնցիչ արտայայտութիւնը տեղ տուած է Նախագահ Ժ. Շիրաքի խօսքերուն. ան հակազդելէ ետք Թուրքիան ամէն գնով եւրոպացի տեսնելու Ճ. Պուշի պնդումին, ըսած է. «Թուրքիան շրջանին մէջ կայունութեան, արդիականութեան, ժողովրդավարութեան եւ աշխարհականութեան տիպար կը նկատուի: Սակայն անդամակցելու համար բնական է որ պարտի կարգ մը չափանիշեր լրացնել: Վերջին շրջանին արձանագրուած պարգացումները թէեւ ցոյց կու տան թէ այս ուղղութեամբ կարեւոր քայլեր առնուած են, բայց որոշուած բարենորոգումները արդեօք գործադրութեան դրուա՞ծ են: Ատիկա պէտք է տեսնել: Եթէ Եւրոպայի յանձնախումբը դրական տեղեկագիր մը տայ, Խորհուրդը պիտի որոշէ բանակցութիւններու սկսիլ: Այսուհանդերձ ատիկա երկարատեւ ու դժուարին հոլովոյթ է: Անձնապէս կը խորհիմ թէ Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան համարկումը երկու կողմին համար ալ դրական կ'ըլլայ. անշուշտ եթէ պայմանները յարգուին»:

*
**

Որքան ալ ճակատում ըլլայ իրենց միջեւ Պուշ եւ Շիրաք համաձայն կը մնան մէկ կէտի շուրջ՝ Թուրքիան պէտք է մուտք գործէ Եւրոպա:

Այս հարցէն զատ, Շիրաք եւ Պուշ տարակարծիք կը մնան Իրաքի շուրջ: Պուշ կ'ուզէ որ Ատլանտեան Ուխտի ուժեր երթան, Շիրաք չուզեր: «ՕԹԱՆ-ի որեւէ հաստատում, որեւէ հետք իրաքեան հողամասին վրայ անպատեհ է եւ ես ալ այդպէս կը մտածեմ» ճշդած է Ֆրանսայի նախագահը: Խորքին մէջ, այդ ուղղութեամբ պատրաստուած բանաձեւը բաւական երկդիմի է եւ ամէն կողմ կրնայ իր ուզած ձեւով մեկնաբանել: ՕԹԱՆ պիտի մարզէ իրաքցի զինուորներ եւ ոստիկաններ, բայց, ո՞ւր: ԱՄՆ կ'ուզեն որ Իրաքի մէջ ըլլայ, Ֆրանսա կ'ուզէ որ Իրաքէն դուրս ըլլայ, որպէսզի որեւէ ձեւով մասնակցած չըլլայ պատերազմի մը, զոր չուզեց: Զուգեր նաեւ որ ՕԹԱՆ-ի դրօշակը ծածանի Իրաքի մէջ:

Դեռ այլ տարակարծութիւն մըն ալ կար Յունիս 28ի նիստին, երբ Պուշ ու Թոնի Պլէր մեղմօրէն կը խօսակցէին եւ ուրախութիւն կ'արտայայտէին, մինչ ժողովականները անակնկալի կու գային տեղեկանալով, յապաղումով եւ անուղղակի կերպով, որ Ամերիկացիք Իրաքցիներուն յանձնած են իշխանութիւնը: Ժողովին մասնակցող 26 պետութիւններու ղեկավարները չեն ծածկած իրենց դժգոհութիւնը Պուշի այս վարուելակերպին առթիւ. ամէնէն աւելի վիրաւորուած էին այն 16 ղեկավարները, որոնք զօրքեր ղրկած են Իրաք:

Սկզբունքով, Իրաքի իշխանութիւնը Իրաքցիներու ձեռքն է եւ Փօլ Պրէմէր նոյն օրը, Յունիս 28ին ԱՄՆ մեկնած է, բայց հարկ է չանտեսել որ Ամերիկա 145.000 զինուոր կը պահէ Իրաք…:

*
**

Որքան Պուշ գոհ է Թուրքիայէն, այնքան այս վերջինը դժգոհ է Ամերիկայէն: Ընդունելով Էրտողանի կողմէ, Պուշ մտիկ ըրած է Անգարայի բողոքները: Դժգոհութիւն կայ որ ամերիկեան ուժերը չեն գործեր Իրաքի մէջ Քիւրտիստանի ՓՔՔ-ին դէմ եւ թէ այս վերջինը քաջալերուած է այդ ընթացքէն: Անգարա վախ ունի որ Իրաքի կացութիւնը անկայունութիւն մը ստեղծէ որ հարաւ-արեւելեան Թուրքիա հասնի, ուր 12 միլիոն Քիւրտ կայ: Պուշ ալ խոստացած կ'ըլլայ, ըստ ձամուռ Անատոլու գործակալութեան, որ միջոցներ ձեռք կ'առնեն զսպելու համար ՓՔՔ-ն: Մնաց որ Սպիտակ Տան կարծիքով այդ ընթացքն ալ Իրաքի կը վերաբերի եւ ոչ՝ համախմբման: Ամերիկացիք որեւէ ձեւով չեն ուզեր գէշ մարդ ըլլալ Իրաքի քիւրտ կուսակցութեանց հետ, որոնք կարեւոր զինակիցներ են իրենց համար այս փոխանցման շրջանին եւ կարեւոր դեր կը խաղան սիւննի ապստամբներու դէմ: Բայց եւ այնպէս, Էրտողան մտահոգ է եւ յիշեցուցած է Պուշի Իրաքի Թիւրքմէն փոքրամասնութեան իրաւունքները Քէրքիւքի վրայ:

Պուշ հանդիպում ունեցած է նաեւ մահմետական, քրիստոնեայ եւ հրեայ կրօնապետներու հետ նաեւ յարգանքը արտայայտած է Թուրք ընկերութեան հանդուրժողութեան համար, նշելով թէ «անոնք կը ներկայացնեն Թուրքիոյ լաւագոյնը»:

*
**

Յունիս 28ին, ցոյցերը պատերազմական դաշտի վերածած են փողոցները եւ բախումներն ալ անխուսափելի եղած են: 26 ոստիկան վիրաւորուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ելեկտրական հոսանքի խզումները կը շարունակուին եւ կը տարածուին: Երկուշաբթի, Յունիս 28ի առաւօտը բաւական մեծ խուճապ մը ստեղծուած էր Սէն-Լազար կայարանի գիծերուն վրայ, խափանարարական արարք մը գործուած ըլլալով, որու հետեւանքով հոսանք չկար: Սէ.Ժէ.Թէ. բոլորովին հերքած է թէ իր գործն ըլլայ եւ կը փընտռուին յանցաւորները: Բայց եւ այնպէս, ելեկտրականութեան բանուորները կը շարունակէին խզումները, մանաւանդ Յունիս 29ին, երբ նոր կարգավիճակի հարցը կը ծեծուէր Ազգ. Ժողովին մէջ: Հոսանքը դադրած էր Պորտոյի Մերինեաք օդակայանը եւ շրջանը: Ցոյցեր ալ տեղի կ'ունենային Փարիզ եւ այլուր:

ՖՈՐՑԱ ԻԹԱԼԻԱ, Պէրլիսքոնիի կուսակցութիւնը, կորսնցուցած է Միլանոյի Թաղապետական եւ գաւառական ընտրութիւնները, Յունիս 27ին, Բ. շրջանին ընթացքին: Ընդհանուր ձեւով, կեդրոն-ձախը 63 գաւառներու վրայ յաղթած է 52ին մէջ եւ 30 մեծ քաղաքներու վրայ՝ 22ին մէջ, որոնց կարգին Պէրկամօ, որ աւանդութեամբ աջ է:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ օդային գիծերու ԷԼ - ԱԼ ընկերութիւնը ապահովութեան մարզին մէջ անհամաձայնութեան որպէս հետեւանք, դադրեցուցած է Պոլիս կատարած թռիչքները: Թրքական գիծերու թռիչքները կը շարունակուին:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Բաւական ատենէ ի վեր թարմ լուրեր չէինք ստանար Կիպրոսի վարժարանէն որուն փակումի անհեթեթ ու կամայական վճիռը արդար ընդվզումի աղբիւր եղաւ յատկապէս Սփիւռքի շրջանակներուն մէջ: Վերջին լուրերը կը տեղեկացնէին բանակցութիւններու որոնք կը տարուէին ՀԲԸՄ-ի ներկայացուցիչներուն ու կիպրական իշխանութիւններուն միջեւ, այն յոյսով որ միջին եզր մը գտնել կարելի կ'ըլլար փակումի վճիռին առընչութեամբ:

Քանի մը օր առաջ հասաւ լուրը թէ հակառակ ամէն ընդդիմութեան ՀԲԸՄ-ը քայլ առ քայլ կը գործադրէր փակումի գործընթացը ու աշակերտներու ծնողներուն ըսուած էր թէ յառաջիկայ դասաշրջանին Ա. դասարանը պիտի չվերաբացուէր: Այս լուրին յաջորդեց Մելգոնեան վարժարանի Սանուց միութեան նախագահ Շաւասպ Պոհճալեանի ուղարկած հաղորդագրութիւնը: Հոն կ'ըսուէր թէ Յունիս 12ին տարեշրջանի աւարտական հանդէսը տեղի ունեցած է ու ան վերածուած է բուռն քննադատութեան բեմի մը: Շրջանաւարտներ անգլերէն եւ յունարէն ուղերձներով ՀԲԸՄ-եան չնորհակալութիւն յայտնած, ապա շեշտած են վարժարանը բաց պահելու տեսակէտը: Այդ իմաստով կրկին դիմած են կեդրոնական վարչութեան որ վերաքննութեան ենթարկէ որոշումը: Նոյնիմաստ ելոյթ մը ունեցած է հաստատութեան ուսումնական պատասխանատու Կ. Տաքէսեան որ նաեւ փակման առընչութեամբ աշակերտներուն ցոյց տուած զգօնութիւնն ու հասունութիւնը դրուատած է: Հաղորդագրութեամբ ըսուած է թէ տնօրէնուհին Անի Լաչինեան - Մակարեան եւ ՀԲԸՄ-եան գործակատար Կ. Անտերսըն հանդէսին ներկայ չեն գտնըւած:

Մելգոնեանը 32 շրջանաւարտ տուած է 2003-04 տարեշրջանին:

ՊՈԼԻՍ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ Յունիս 28ին հանդիպում ունեցած է ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովի մասնակից Հայաստանի ու Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարներուն հետ: Հանդիպումը տեղի ունեցած է քաղաքին մէկ պանդոկին մէջ: Վ. Օսկանեան գոհունակութիւն յայտնած է Թուրքիա - Հայաստան թռիչքներուն եւ ըսած է որ Հայաստանի կառավարութիւնը կը փափաքի Թուրքիոյ հետ իր յարաբերութիւնները զարգացնել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 28ին Գրողներու Միութեան մէջ բացուած է Գրողներու Բ. Համագումարը: Ողջոյնի ուղերձներ յղած են նախագահ Ռ. Քոչարեան, Ազգ. Ժողովի նախագահ Ա. Պաղտասարեան, վարչապետ Ա. Մարգարեան, Գարեգին Բ.: Ըստ Միութեան նախագահ Լեւոն Անանեանի, 2002ի առաջին համագումարէն ի վեր կարելի եղած է միաւորել եւ համակարգել Սփիւռքի գրական կազմակերպութիւնները, ստեղծել Համահայկական գրական հիմնադրամ: Ան շեշտած է երիտասարդ գրողներու մասնակցութիւնը: Նոյն նիստին ելոյթներ ունեցած Մշակոյթի նոր նախարարը Հովիկ Հովհէեան, Իրանահայ Գրողներու Միութեան նախագահ Վարանդ: Կը մասնակցին 16 երկրէ աւելի քան 60 գրողներ, խմբագիրներ:

*
**

ԼՂՀ

ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 8ին. քաղաքային եւ գիւղական համայնքներու 202 աթոռին համար կը պայքարին 404 թեկնածուներ, իսկ աւագանիի դիրքերուն համար 1707: Թեկնածուներուն արձանագրութեան պայմանաժամը Յուլիս 19-ն է: Յուլիս 25ին կը սկսի ընտրարշաւը որ կը տեւէ մինչեւ Օգոստոս 7: Ստեփանակերտի քաղաքապետութեան համար տասը թեկնածու կայ:

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ԿԸ ԴԻՄԷ ԴԷՊԻ ԾՈՎ

«Կիլիկիա» առագաստանաւը Վրաստանի ոչ այնքան բարեկարգ ճամբաներէն կը դիմէ դէպի Փոթիի նաւահանգիստը: Հոն շուրջ շաբաթ մը նախապատրաստական աշխատանք կը տարուի, քննութիւններ կը կատարուին, նաեւ փորձեր ու մօտ երկու շաբաթ ետք «Կիլիկիա»ն կը սկսի նաւարկել: Զօրակցելու համար հրաշալի այդ արկածախնդրութեան, կազմակերպուած է հեռատեսիլով հանգանակութիւն մը որուն ընթացքին 14 հազար տոլարի մօտ գումար գոյացած է:

"ԳԵՂarm"
ԱՐՑԱԽԻ ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

Անցեալ Մայիսին սովորական 16 էջը կրկնապատկած ծաւալով 20րդ թիւը լոյս տեսաւ Արցախի «Գեղarm»(*) պարբերականին: Առաջին հայեացքով մը իսկ ուրախալի է տեսնել թէ արուեստի մարզը այդքան լուրջ հոգածութեան առարկայ է տասնամեակներու օտարացնող կապանքներէն նոր-նոր փրկուած հանրապետութեան մէջ: Լրջութիւնը կը վերաբերի թէ՛ պարունակութեան, թէ՛ ծրագրաւորումին, թէ՛ ներկայացումին: Պարբերականը ուրախացնող է յատկապէս անով որ աշխարհը արուեստի պրիսմակէն ընկալելու անկեղծ փափաք կը մատնէ: Ատոր ապացոյցն է ամէն թիւին շատ տարբեր լեզուներով բազմասեռ գրականութենէ մը կատարուած թարգմանութիւններու յատկացուած լայն տեղը:

Թերթին խմբագիրն է Արցախի գրական ոլորտին ծանօթ անուններէն Հրանտ Ալեքսանեան: Խմբագրական կազմի նշում չկայ: Հրատարակիչն է «Ոգի-Նայիրի» գեղարուեստի կեդրոնը: Թերթը պէտք է որպէս ամսագիր ծրագրուած ըլլայ, բայց մեզի հասած թիւերը -2003 Մարտէն 2004 Մայիս- չեն կրցած յարգել այս հերթականութիւնը: Նշուած առաջին թուականին լոյս տեսած է թիւ ինը, վերջինին՝ քսաներորդը: Ա-4 թուղթ ծաւալով թերթին ճակատին նախ գրուած է «Գրական - գեղարուեստական պարբերական» նշումը. 2003 Նոյեմբերէն ան վերածուած է «Գրական, գեղարուեստական թարգմանական հանդէս»ի: Նոյն արձանագրութիւնը զետեղուած է ռուսերէնով ու անգլերէնով ալ:

Թերթը ձեռք առնողին առաջին ուշադրութիւնը կը գրաւէ երկարմատ, երկլեզու խորագիրը. ան լաւագոյնս կը խտացնէ թերթը ծրագրաւորողներուն, պատրաստողներուն ամբողջ մտադրութիւնը: Առաջին արմատը «գեղ»ը կ'ամփոփէ գեղեցիկը, գեղարուեստը, իսկ լատինատառ անոր կպած «arm»ը, պարզ է, կը ծանուցանէ հայկականը որ կանոնաւոր կերպով էջերուն մէջ կը մատուցուի նաեւ անգլերէնով, ռուսերէնով: Տեղին տարազում մը որ կը յայտարարէ միայն արցախեան, կամ հայկական, աւելի ճիշդ՝ հայերէն շրջանակով չգոհանալու մտադրութեան մասին:

Պէտք է ըսել որ լուրջ մօտեցում պահանջող առաջին յատկանիշն ալ այս մտադրութիւնը ամէն թիւով հաստատելու եւ գործնականի վերածելու յայտնի ջանքն է: Անդրադառնալու համար թերթին միջուկին, նախ պէտք է ըսել որ զուգընթաց մասեր կը բաղկացնեն զայն. կայ անշուշտ ստեղծագործականը -բանաստեղծութիւն, արձակ, թատերական, եւլն.-, կայ անոր քով տեսաբանականը: Խմբագրութիւնը մէկ կողմէն տեղ կու տայ նոր ու հին գրողներու արտադրութիւններուն, միւս կողմէ ամէն թիւի կը հրատարակէ արուեստի զանազան ճիւղերուն եւ անոնց այժմէականութեան, հարցերուն, մօտեցումներու մասին փորձագրութիւններ, կիոր սեղաններ, հարցազրոյցներ, բանավէճեր: Իսկ երբ արուեստ կ'ըսուի, պէտք է հասկնալ գրականութեան հետ թատրոնը, նկարչութիւնը, պարը, երաժշտութիւնը որոնք յաջորդական հիւրերը եղած են խմբագրութեան:

Թարգմանութեան բաժինը աւելի զանազանեալ է, քան ստեղծագործականը. մինչ երկրորդը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդգրկած է արցախցի ու հայաստանցի գրողներ, թարգմանութիւններով տրուած էջերը առնուած են շուրջ մէկուկէս տասնեակ ժողովուրդի գրականութենէն. ֆրանսական, արժանթինեան, ռուսական, պարսկական, ճափոնական, հնդկական, լեհական, եւլն.: Այս համապատկերին գլխաւոր բացական ըՍփիւռքի գրականութիւնն է հինով, նորով որմէ բացառութեան կարգի ներկայութիւն մը ունի Գրիգոր Պըլտեան: Մեր տեսած թիւերէն 2004 Մայիսինին մէջ անկէ հրատարակուած է «Տեղ ու տարազ» երկու էջնոց արձակը: Այս երեւոյթին դէմ հարց կը ծագի ընթերցողին մտքին մէջ թէ ի՞նչ բանի արդիւնք է սփիւռքեան անուններու բացակայութիւնը: Եթէ խմբագրութիւնը ընդհանրապէս կը գոհանայ իրեն ուղարկուած գրութիւններէ ընտրածներուն տեղ տալով, կարելի է բնական նկատել երեւոյթը. արդարեւ, Սփիւռքի մէջ մեծ պէտք չէ ըլլայ գրողներուն թիւը որոնք տեղեակ են արցախեան նման պարբերականի մը գոյութեան: Իսկ տեղեակներն ալ հաւանօրէն գործնական պատճառներ ունին աշխատակցութիւն չբերելու: Ինչ որ ալ ըլլայ բացատրութիւնը, քիչ մը տրտմեցնող է տեսնել որ Հայաստանէն ետք ուր տակաւին լայն չափով մեծ անծանօթ մըն է Սփիւռքի գրականութիւնը հինով թէ նորով, պարագան կը կրկնուի Արցախի մէջ ալ, նոյնիսկ եթէ արդարացումներ կարելի է բերել երեւոյթին: Տրտմեցնող է յատկապէս այն տուեալով որ խմբագրութիւնը միայն աշխատակցութեան ինքնեկ տրամադրութեամբ ղրկուած գրութիւններով գոհացողի տպաւորութիւն չի գործեր: Ու ատոր մեծագոյն փաստը թարգմանութիւններու լայնարձակ աշխարհագրութիւնն է: Ի վերջոյ, եթէ հասկնալի բուն նպատակը Արցախի ու Հայաստանի գրողներուն բեմ ընծայելն է, ատոր հետ Սփիւռքէն անուններու ալ հիւրընկալումը կրնայ հորիզոն ընդարձակելու բարիքը գործել միայն:

Պարբերականին մէջ հետաքրքրական բաժին են հարցախոյզները, բանավէճերը: Առաջինին մէջ օրինակ նիւթ եղած են ընթերցողին ուղղուած հետաքրքրութիւններ. հայկակա՞ն թէ թարգմանական գրականութիւնը կը նախընտրէն (2003 Մայիս), կամ որքա՞ն ծանօթ են Սփիւռքի մշակութային արժէքներուն: Այս վերջին հարցումին տրուած պատասխաններէն կ'արժէ արձագանգել երկուքին. առաջինը տրուած է երիտասարդութեան հարցերու մասնագէտ Լուսինէ Ղարախանեանի կողմէ. երկրորդը աշակերտուհի Ռուզաննա Գէորգեանի. առանց ամբողջական ընդհանրացումի միտումին, այդ երկուքով որոշ պատկեր մը կը տրուի չոչափուած ոլորտին ընկալումին մասին:

Առաջին պատասխանողը կ'ըսէ. «Համամիտ եմ որ Սփիւռքահայերը աւելի շատ են տեղեակ մեր մշակոյթին, քան մենք՝ նրանց: Սփիւռքահայերը ունեն չյագեցող ծարաւ հայրենիքի հանդէպ: Իսկ մենք չունենք այդ կարօտը: Ես ներկայ դրութեամբ չեմ հետաքրքրւում սփիւռքահայ գրականութեամբ»: Երկրորդը նաեւ կ'աւելցնէ սիրել - չսիրելու արժեւորումը, ըսելով. «Սփիւռքահայ գրականութիւնը այդքան էլ չեմ սիրում որովհետեւ շատ ցաւ կայ մէջը: Մարդը պատկերանում է իմ առջև անօթեւան ու անօգնական: Մի խօսքով՝ ազդում է իմ հոգեվիճակի վրայ...»:

Այս մասին կ'արժէ նշել նաեւ թէ եօթը պատասխաններու մէջ Սփիւռքէն տրուած անուններն են Արփի Արմէնեանը, Վահէ Օշականը, Գրիգոր Շահինեանը, Շահան Շահնուրը, Մուշեղ Իշխանը, Յակոբ Օշականը, «Վահէ» Թէքէեանը:

Թերթին մնայուն բաժիններէն են հայ գրողներէ բանաստեղծութիւններու, արձակ էջերու անգլերէն եւ ռուսերէն թարգմանութիւնները եւ նկարչականը: Այս վերջինով պատկերազարդուած է ամէն մէկ թիւ. իւրաքանչիւրին մէջ տրուած են նորէն Արցախ - Հայաստան շրջանակէն արուեստագէտներու գործերէն: Հոս ալ Սփիւռքը միակ բացառութիւն մը ունի որ Արշիլ Կորքին է (2003 Սեպտեմբերի թիւ):

Աւարտելէ առաջ վերջին երկու նշում եւս. լաւ պիտի ըլլայ որ այսուհետեւ ստեղծագործական էջերուն ստորագրութիւններուն հետ նշուի ենթակային վայրն ալ. ընթերցողը կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՛նչ է հասցէն ընթերցումին նիւթին: Ու եթէ նոյնիսկ ենթադրենք թէ ամէն մարդ գիտէ թէ Հենրիկ Էդոյեանը երեւանցի բանաստեղծ ու գրականագէտ է, Արտեմ Յարութիւնեանը նոյնպէս, չի գիտեր թէ Նորիկ Գասպարեան ո՛ւր կ'ապրի. Արցա՞խ, Երեւա՞ն, թէ օրինակ Վանաձոր:

Վերջինը թերեւս աւելորդ նշում է ներկայի պայմաններուն մէջ. կը վերաբերի թերթին գործածած ուղղագրութեան. չէ՛, ապարդիւն է քիչ մը ծայրայեղ, քիչ մը խենթ յոյսը թէ Արցախը կարգ մը ուրիշ մարզերու նման այս մէկուն մէջ ալ կը կանխէ Երեւանը ու կ'որոշէ տասնամեակներով բռնագրաւուած ուղղագրութեան կալուածն ալ ազատագրել: Պարբերականը արեւելեանական է, գոնէ առ այժմ... Բայց յուսադրող պարագայ է ապացոյցը թէ կայ որոշ լայնախոհութիւն մը որով կը պահուի ղրկուած ձեռագրին ուղղագրութիւնը: Գր. Պըլտեանի էջը պահած է դասականը:

Քսաներորդ թիւով խմբագրութիւնը քանի մը հեռանկարներու մասին յայտնած է. կ'ըսուի թէ մօտ ատենէն թերթը համացանցի կայքէջ կ'ունենայ, պարբերաբար գունաւոր կողքով լոյս կը տեսնէ եւ ընթերցողին կը յանձնուի առաջին հատորը: Ջերմօրէն մաղթելով որ իրականութիւն դառնան այս երեքը ու խմբագրութեան անպակաս ըլլայ նորանոր հեռանկարներ մշակելու եռանդը, պիտի սպասենք «Գեղarm»ի յաջորդական թիւերուն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) «Գեղarm»
Ստեփանակերտ, Վ. Սարգսեան 25
Իմակի հասցէ.-
hrant.ra@ktsurf.net

ԻՆԾԻ Ի՞ՆՉ

Այս խօսքը ըսել չեն սորվիր. ինքնեկ է. ըսողին համար ասիկա ամենասովորական եւ ամենատրամաբանական կեցուածքի մը արտայայտութիւնն է:

Այս խօսքը չըսել երբեք չեն սորվիր: Չեն ըսեր, որովհետեւ գոյութիւն չունի այս հասկացողութիւնը իրենց համար: Նոյնիսկ եթէ փորձեն, պատռտուին, չեն հասկնար ի՞նչ կը նշանակէ «ինծի ի՞նչ»: Պիտի չսորվին: Սորվելով չի գար: Անոնք միշտ կը կարծեն որ շուտով բան մը պիտի փոխուի, ուրեմն կ'արժէ նուիրուիլ, հաւատալ, որովհետեւ «փրկութիւնը մօտ է»:

Վերջապէս, խառնուածքով մարդիկ երկու տեսակ են. մէկ տեսակը ծնած է հանգիստ ապրելու, վստահ՝ որ բա՛ն չի կրնար փոխել (յոյս ունեցողները խելքի թող գան, ու չվազեն անկարելիին ետեւէն), իսկ միւսը՝ տառապելու համար, վստահ՝ որ ինք կրնայ բան մը չտկել: Ճար չկայ. այսպէս եղած է միշտ, այսպէս ալ պիտի երթայ: Տառապողները զբաղած են ջուր ծեծելով, իսկ չտառապողները՝ բան չծեծելով: Դիւրին է գուշակել, թէ ո՛վ է խելացին, ո՞վ է խենթը:

Հայկական իրականութեան մէջ, մենք շատ կը սիրենք քարկոծել անտարբերները, միշտ մտածելով, որ գործը անտարբերին պատճառով է, որ առաջ չերթար: Ու միայն Աստուա՛ծ գիտէ ի՛նչ գործեր կան առաջ երթալիք: Ես ներքուստ միշտ բողոքած եմ այս կեցուածքին դէմ, չեմ ընդունած, որ միտքի մը չհաւատացողը, կոչում չունեցողը ստիպուած է հաւատացողին գործը առաջ տանիլ, եւ մանաւանդ մեղադրուիլ՝ երբ գործը չի յաջողիր: Ամէն մարդ պարտաւոր չէ հաւատալու ուրիշի մը խռէալին: Հանգիստ ձգենք անտարբերները. անոնք ալ կեանքի իրենց փիլիսոփայութիւնը ունին անշուշտ, զոր միւսը կրնայ չհասկնալ:

Հանգիստ ձգենք անտարբերները մինչեւ այն ատեն, որ անոնք հանգիստ կը ձգեն աշխատողը եւ չեն գար խոչընդոտներ լեցնելու անոր ճամբուն, մինչեւ անոր խափանումը, այսինքն՝ մինչեւ հաւատքին անկումը:

Ո՞վ չի գիտեր, որ գործ մը մի քանի հոգիով առաջ կ'երթայ: Ո՞ր օրուան նորութիւնն է այս: Մի՛շտ խմբակ մըն է այդ մի քանի հոգին, մի՛շտ ճղճիմ թիւ մըն է անիկա: Պատմութեան ընթացքին անոնք կոչուած են մերթ՝ նուիրեալ, հաւատացեալ, խռէալապաշտ մերթ՝ ծուռ, յամառ, խենթ եւ մանաւանդ՝ խանգարիչ տարր: Բայց, եթէ տեղ մը գործ մը յաջողած է, անոնց շնորհիւ է եղած: Այս մարդիկը երբեք չեն կրցած ըմբռնել, թէ ի՞նչ կը նշանակէ «ինծի ի՞նչ», որովհետեւ հաւատացած են, թէ չուտով բան մը պիտի փոխուի, թէ «փրկութիւնը մօտ է», հա՛, բռնեցի, ձեռքերուս մէջ է, տեսա՞ք ձեզի ըսի, որ կարելի էր»:

Երբեք գլխ չի նեղացներ «ինծի ի՞նչ» ըսողը: Նոյնիսկ խանդաղատանք մը կը զգամ անոր հանդէպ, կը մտածեմ, թէ թերեւս անոր «տառապանքը փորձ ունի», թերեւս սկսեր է ու յուսախաբ եղեր, թերեւս ուժերը լքեր են զինք, կամ ալ, այս մարդուն հետաքրքրութիւնը ուրիշ տեղ է, զինք առինքնողը ուրիշ բան է. դուն ի՞նչ գիտես, որ մեղադրես ու դատապարտես: Վերջիվերջոյ ի՞նչ վտանգ կը ներկայացնէ անոր «ինծի ի՞նչ»ը: Ո՛վ որ կը հաւատայ թող ա՛ն նուիրուի, ո՛վ որ ուժ ունի թող ա՛ն աշխատի, ո՛վ որ ծոյլ է թող ա՛ն չվհատի:

Անշուշտ: Այս բոլորը՝ հարկա՛ւ: Սակայն, կեանքի փորձը ցոյց կու տայ, որ իրականութիւնը այս պատկերը չունի երբեք: Պահուըտած կերպարներ կան այս պատկերին մէջ, որոնք խայթելով ինքնութիւն կը ստանան: Անոնք ո՛չ ծանօթ նուիրեալներն են, ո՛չ ալ ճանաչելի անտարբերները: Անոնք մարմիններ չեն, այլ շուքեր, որոնք կը շարժին իրենց գոյութիւնը ցոյց տալու համար, որոնք ձայն չունին երբ խօսիլ պէտք է, առաջարկ չունին երբ խորհուրդ պէտք է, ձեռք չունին երբ ծափել պէտք է: Մէկը բաց մէկը գոց աչքերով կը քաշքշուին ամէն տեղ, փակ աչքով սնուցանելու իրենց անդադրում գանգատները, բաց աչքով ուշադի՛ր հետեւելու թէ ի՞նչ կ'ընեն միւսները, անոնք՝ հաւատքին ծառայողները: Ու վա՛յ թէ գործ մը գայ մէջտեղ, վա՛յ թէ անկարելի մը դառնայ կարելի յամառ ուժի մը տքնաջան աշխատանքով: Ա՛յն ժամանակ կը հասկցուի, որ ան ամենատիրական ներկայութիւնն էր բոլոր տարակարծութիւններուն, որ կը հսկէր աչալուրջ շղթաները ձեռքին. «Ո՞վ խանգարեց հանգիստս, հանգիստ քունս, հանգիստ պատառս. ո՞վ, ի՞նչ իրաւունքով համարձակեցաւ փոխել ներդաշնակութիւնը մեր ոլորտին, ցնցել մրափող անկարելիութիւնները»: Վիշապի մը նման ընդոստ տեղէն ցատքելով կը փսխէ ժամանակներէ ի վեր ամբարած թոյնը, որ կը հա[illegible] փաթթուելու մատղաշ նորաբոյսին [illegible] զայն շնչահեղձ կ'ընէ:

Զարմանքէն ու անակնկալէն ոչ ոք կրնայ շարժիլ: Իսկ անոնք, որոնք շարժելով կրնային փրկել նորաբոյս փոփոխութիւնը ու չեն ըներ քանի որ իրենց կարգին թունաւորուելէ կը վախնան, անոնց հասցէին Աստուածաշունչը պիտի ըսէր. «Թող Տէրը դատէ զանոնք»:

Հանգիստ ձգենք անտարբերները:

ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ

2004 Յունիս

ԱԶԴԱԳՐԱՆՔՈՎ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Բժշկական այժմէականութեան մէջ օրէ օր աւելի տեղ կը գրաւէ գործարաններու պատուաստումի նիւթը: Մարդիկ կը հրաւիրուին մտածելու յետ մահու իրենց գործարանները նուիրելու եւ ատով կեանքեր փրկելու մասին: Այսուհանդերձ մեծ չէ թիւը այդ մարզի նուիրատուներու. անտարբերութիւն, կասկածներ, չարաչահումի հրապարակուած պարագաներ շատերը թերահաւատ դարձուցած են: Ատիկա պատճառ կ'ըլլայ որ գործարանի մը կարօտ հիւանդները ստիպուած ըլլան շատ երկար ժամանակ սպասելու, դարմանումի կողմնակի միջոցներով գոհանալու մինչեւ որ նուիրատու մը գտնուի:

Այդ բարեբախտութիւնն ալ ամէն բան հիմնովին չի լուծեր սակայն. մարմինը յաճախ կը մերժէ պատուաստուած գործարանը ու ենթական պարտաւոր կ'ըլլայ տեսակ տեսակ դեղերով մերժումը չէզոքացնելու, ինչ որ նորանոր հարցեր կը ստեղծէ իր առողջութեան համար:

Բրիտանիոյ մէջ առաջին քայլը առնուած է այս կացութեան հիմնական լուծում մը բերելու. ստեղծուած է սաղմնային արտադրիչ բջիջներու առաջին կեդրոնը ուրկէ առնուելիք բջիջներով գիտութիւնը պիտի կարենայ հարկաւոր գործարանները, հիւսկէնները յառաջ բերել: Կեդրոնը աշխարհի առաջինն է. բջիջներու պաշար մը պիտի մթերէ, հարկաւոր գործարանը «ստեղծելու» նպատակով տրամադրելու համար ամբողջ աշխարհի գիտնականներուն: Այդ բջիջները ընդհանրապէս կ'առնուին նախնական փուլը ապրող սաղմէ մը. այն հանգրուանին երբ սիրտի, ուղեղի նման գործարանները կը կազմաւորուին: Անոնց գոյացումէն ետք այդ բջիջները կ'անհետանան: Միայն մաս մը կը պահպանուի մարմնին մէջ, ամբողջ կեանքի տեւողութեան, ինչպէս ոսկրածուծի բջիջները որոնք արեան բջիջները կ'արտադրեն: Միւս արտադրիչ բջիջները զարմանալի յատկանիշը ունին մարմնին բոլոր տեսակի բջիջները արտադրելու, նոյնիսկ կրնան ամբողջ օրկանիզմ մը գոյացնել: Ստեղծուած կեդրոնը վեց օրուան սաղմերէ առնուելիք այդ բջիջները ծրագրած է համասեռումի (clonage) ճամբով բազմացնել: Հոն պիտի կեդրոնացուին նաեւ արտադրիչ բջիջներ որոնք յատուկ նպատակներով փոփոխութիւններու ենթարկուած են: Օրինակ, կայ գիտնականներու խումբ մը որ կ'աշխատի ծնաբանական ախտերով վարակուած մարդկային արտադրիչ բջիջներու վրայ: Ատիկա պիտի օգնէ ոչ միայն հիւանդութիւններու բնոյթը հասկնալու, այլեւ զարգացնելու դարմանումի նոր միջոցներ:

Փոփոխութեան ենթարկուած բջիջներով արդէն փորձեր կ'ըլլան շաքարախտը դարմանելու: Սաղմնային բջիջներ նախ կը փոխարկուին փանքրէասի բջիջներու որոնք էնսիւլին արտադրելու կարողականութիւնը ունին, ապա կը պատուաստուին հիւանդին: Անշուշտ, ըսել չէ որ անմիջական է այդ ճամբով նոր սիրտ մը, կամ ուրիշ գործարան մը ստեղծելու հեռանկարը: Տարիներու աշխատանք անհրաժեշտ է այդ յաջողութեան հասնելու համար:

Կայ հանրային կարծիքի մարզն ալ. կատարուած հարցախոյզեր ցոյց տուած են որ Բրիտանացիներու մեծամասնութիւնը կողմնակից է սաղմնային արտադրիչ բջիջներու վրայ պրպտումներու, այն պայմանով որ միմիայն այդ նպատակին համար սաղմերու ծնունդ չտրուի: Այս մտահոգութիւնը կարեւոր չափով փարատող ազդակ է համասեռումով հարկաւոր բջիջները ձեռք ձգելու հեռանկարը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՑԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Փրրփենքի «Վուտպըրի» համալսարանին մէջ, Յունիս 4ին եւ 5ին, գումարուած է ազգային վարժարաններու խնամակալ մարմնին կողմէ կազմակերպուած եւ հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած խորհրդաժողովը, որուն մասնակցած են Հիւսիսային Ամերիկայի տարածքին գործող հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու տնօրէններ, կրթական մշակներ ու մասնագէտներ, միասնաբար վերարժեւորելու ամերիկեան ափերուն հայկական դպրոցի անցած 40ամեայ ուղին եւ քննելու հայեցի դաստիարակութեան դիմագրաւած ժամանակակից մարտահրաւէրները: Բացումը կատարած է Խնամակալ Մարմնի գործավար Յովան Թաշճեան: Օրհնութեան խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են համալսարանին նախագահը՝ տոքթ. Քէն Նիլսըն, յանուն Խնամակալ Մարմնին Արմինէ Յակոբեան եւ Եղնիկ Գազանճեան: Ռուբինա Փիրումեան ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուցած է խորհրդաժողովին ծրագիրը: Կարդացուած է Վրէժ-Արմէն Արթինեանի կողմէ այս առիթով պատրաստուած գրութիւնը, որ կ'անդրադառնար Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ հայկական դպրոցի 40ամեայ փորձառութեան եւ կը մատնանշէր հայեցի դաստիարակութեան մարզին մէջ մեր առջեւ դրուած մարտահրաւէրները: Առաջին օրուան երկու նիստերը յատկացուած են ամերիկահայ աշակերտին մշակութային ինքնութեան զարգացման: Առաջին նիստին նախագահած է տոքթ. Մարալ Պալեան-Երանոսեան: Զեկուցաբերը՝ Եփրեմ Միհրանեան, «Ամերիկահայ աշակերտին մշակ. ինքնութեան զարգացումը» նիւթը ներկայացուցած է ընկերաբանական մօտեցումով, իսկ Բ. նիստին, որուն նախագահած է տոքթ. Արմինէ Յակոբեան, տոքթ. Վիգէն Եագուպեան նոյն նիւթը ներկայացուցած է հոգեբանական մօտեցումով: Իւրաքանչիւր նիստէ ետք, նիւթը քննարկող խմբակին կողմէ եղած են հարցումներ եւ տեղի ունեցած է կարծիքներու փոխանակում:

Երկրորդ օրուան առաջին նիստին նախագահած է ամերիկահայ ամէնօրեայ առաջին դպրոցի հիմնադիր տնօրէն Գաբրիէլ Ինճէճիկեան: Զեկուցաբերները՝ տոքթ. Ռուբինա Փիրումեան եւ Դաւիթ Ղուկասեան, անդրադարձած են հայեցի դաստիարակութեան մարզին մէջ մեր դիմագրաւած մարտահրաւէրներուն: Զեկուցաբերները կեդրոնացած են հայկական վարժարաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերաբանական յարաբերութիւններու ցանցին վրայ (ուսուցիչ - աշակերտ, դպրոցի միջավայր - աշակերտ յարաբերութիւններ, եւ այլն), իբրեւ կենսական ազդակ՝ գիտակցուած ազգային ինքնութեան ամրապնդման: Երկրորդ նիստին նախագահած է Յակոբ Պուլկարեան: Զեկուցաբերները՝ Յակոբ Յակոբեան եւ Ժան Գոստգեան, քննարկած են հայեցի դաստիարակութիւնը եւ հայկական դասածրագրի վերանայման անհրաժեշտութիւնը:

***

ԺԱԳ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ Յունիս 16ին, տեղի ունեցած է Ժագ Ս. Յակոբեանի նոր գիրքին՝ «Ինչո՞ւ փուշեր եւ բոցեր»ու ներկայացումը: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը: Յայտագիրը վարած է Արտակ Քհնյ. Տէմիրճեան: Օրուան բանախօսը՝ Վեր. Պարգեւ Տարագճեան, նոր հատորը բնութագրած է «իբրեւ դեղագիր մը, որ մեծագոյն բժշկապետին՝ Աստուծոյ աղօթելու, անոր ապաւինելու եւ անոր դիմելու դեղագիրը կը ներկայացնէ ընթերցողին»: Վեր. Տարագճեան յիշեցուցած է որ բանաստեղծ Ժագ Ս. Յակոբեան ցարդ հրատարակած է աւելի քան 20 հատորներ, որոնցմէ 15ը նուիրուած են Աստուծոյ եւ Աստուածորդւոյն ճշդած ուղիներուն փառաբանանքին ու վերլուծման, անոնցմէ բխող զգացումներուն եւ ապրումներուն: Հատորէն հատուածներ կարդացած է հեղինակը եւ շնորհակալութիւն յայտնած Ազգային Առաջնորդարանին, գիրքին հրատարակութիւնը ստանձնելուն համար: Սրտի խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան:

***

ԽՈՍՐՈՎ ԱՍՈՅԵԱՆԻ «ՁԱՅՆԸ» ԳԻՐՔԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Յունիս 6ին, տեղի ունեցած է Խոսրով Ասոյեանի «Ձայնը» բանաստեղծութիւններու նոր հատորին գինեձօնը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Պարոյր Սեւակ» մասնաճիւղի վարչութեան: Յայտագիրը վարած է Մարալ Վարժապետեան: Սրտի խօսք արտասանած է Սարգիս Մահսէրէճեան: Հեղինակին կեանքն ու նոր գիրքը ներկայացուցած է Անահիտ Սուքիասեան, նշելով որ «95 էջերու մէջ ամփոփուած տարեգրութիւն մըն է "Ձայնը", ազգի մը տարեգրութիւնը, ու բանաստեղծ Ասոյեան իր այս նոր գործով դարձած է Հայոց պատմութեան մերօրեայ տարեգիրը»: Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է հեղինակը: Ապա կատարուած է գինեձօն եւ հեղինակը մակագրած է իր նոր գիրքը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

9

-Մտիկ ըրէք, Մադամ Սօֆի, մեր եկեղեցին հարուստ է, շատ հարուստ: Ձեր տունը գրեթէ ոչինչ կ'աւելցնէ եկեղեցիին գանձին վրայ: Դուք սակայն ազգական մը ունիք եղեր, Անտոնը, որուն համար ձեր տունը հարստութիւն մըն է: Մանաւանդ որ ազնիւ մարդ ըլլալով, հակառակ ձեր ըրած կտակին՝ ձեզ դարմանած է իր անձնական քսակէն ծախսելով: Ձեր տունը եթէ Անտոնի կտակած ըլլայիք, շատ աւելի լաւ գործ մը կատարած կ'ըլլայիք: Նիւթապէս ինկած ազգական ընտանիք մը երջանկացուցած կ'ըլլայիք եւ այս քանը շատ հաճելի կ'ըլլար Աստուծոյ համար:

- Շիտակը եթէ հասկնալ կ'ուզէք՝ վախցայ Անտոնի կտակել տունս...

- Ինչ պատճառով վախցաք...

-Որովհետեւ ան կաթոլիկ ըլլալէ դադրած է: Անիկա հայու հետ ամուսնացաւ եւ թողուց իր կրօնքը... Հիւանդութեանս ժամանակ երբ ինծի այնքան ազնիւ կերպով խնամեցին՝ շիտակը ըսելով խղճի խայթ ունեցայ եւ արդէն սկսած էի զղջալ տունս Անտոնի կտակած չըլլալուս համար...

- Իսկ հիմա ի՞նչ կը մտածէք...

- Ինչ կրնամ ընել...

- Կրնաք նոր կտակ մը ստորագրել...

Ու հիւանդը աչքերը բացաւ, կեսովին բարձրացաւ անկողնին մէջ, լալագին ու պաղատողական դէմք մը առնելով ըսաւ.

. Կը խնդրեմ... Շատ կը խնդրեմ... Շատ... Հոգիիս հանգստութեանը համար ... Շատ կը խնդրեմ.. Ըրէ՛ք կարելին, կարգադրեցէք... Ես... ես... շատ գէշ մէկը եղած եմ անոնց հանդէպ, Համբաւեաններուն հանդէպ, շատ մը գործերով գէշ եմ եղած... Դուք պիտի փրկէք խիղճս տանջուելէ... Ես... գիտեմ... այլեւս կեանք չունիմ... չունիմ.. ոչ.. չունիմ... կարգադրեցէք...

Ու Մադամ Սօֆի փլաւ անկողնին մէջ, գլուխը բարձին ծալքը ինկաւ: Աչքերուն մէջ մէյմէկ կաթիլ արցունք:

Կատակած հոգաբարձութեան ատենապետը ըսաւ.

- Վաղը ամէն բան կը կարգադրենք:

Ատենապետը լուր ղրկեց Անտոնին, իր քով բերաւ ու ամէն բան բացատրեց: Անտոն երջանկութենէն եւ երախտագիտութենէն սկսաւ ատենապետին ձեռքերը բռնել ու արտասուել:

Հետեւեալ օր Անտոն եկեղեցի վազեց: Ատենապետին հետ հիւանդանոց գացին ու այնտեղ լուր մը առացան.

- Մադամ Սօֆի կէս գիշերէն քիչ վերջ հոգին աւանդեր է առ Աստուած:

Անտոն չհասկցաւ լուրը: Պէտք եղաւ իրեն երեք անգամ կրկնել: Շանթահարուած ծառի մը նման ձեւազրկուած կը մըխար: Կտակաց հոգաբարձութեան ատենապետը Անտոնի թեւը մտաւ եւ սենեակ մը տարաւ նստեցնելու: Գիտէր թէ տունին տէրը Անտոնն է իրապէս. սակայն, օրէնքը տունը կուտար եկեղեցիին: Եթէ տասը ժամ եւս ապրէր Մադամ Սօֆի, Անտոն տանուտէր պիտի դառնար: Ատենապետը ինք էր յուզած այս խնդիրը՝ ընտանիք մը երջանկացնելու համար: Ու հիմակ այդ ընտանիքին յուսախաբութիւն մը եւ ցաւ մը տուաւ: Խիղճը տեսաւ նեղել զինքը: Գահանջ զգաց բան մը ընել Անտոնին:

Շաբաթ մը վերջ ժողովի դրաւ այս խնդիրը: Պերճախօս կերպով եւ անկեղծօրէն յուզուած՝ պարզեց խնդիրը մանրամասնութիւնով: Ժողովը ազդուած իր ատենապետին ճառէն՝ որոշեց տունը 200 դրուշ ամսականի փոխարէն վարձու տալ Անտոն Համբաւեանի: Անտոն, կրնար եթէ ուզէր, մէկ յարկը վարձակալի տալ՝ աւելի նըւազացնելու համար իր տալիք ամսականը: Այս որոշումը հաղորդուեցաւ Համբաւեանի եւ անհրաժեշտ պայմանագրութիւնը ստորագրուեցաւ: Անտոն վարձու տուաւ տան վերի յարկը եւ մասամբ ազատեցաւ տան վարձքէ:

Այս փոքրիկ ուրախութեան յաջորդեց սակայն դժբախտութիւն մը:

Տիկ. Նուարդի քրոջ մեծ աղջիկը՝ Հերմինէն հիւծախտէ մեռաւ: Հայրը՝ Մաղաքեան իր կրած սաստիկ յուզումէն ընկճըւած՝ գործի գացած չունէր, ամէն բան յանձնած ըլլալով Անտոնի տղուն՝ Գրիգորին:

Ամիս մը վերջ Մաղաքեան դարձեալ գործատուն սկսաւ յաճախել: Օր մը ցասումով վերահասու եղաւ թէ իր բացակայութեան ընթացքին մեծ զեղծում մը կատարուած է: Գողը՝ Գրիգորն էր: Մաղաքեան անմիջապէս վտարեց Գրիգորը:

Ղալաթիոյ հրապարակին մէջ մարդիկ օրերով այս զեղծումին մասին խօսեցան: Գրիգորի համար այլեւս անկարելի էր ոեւէ մէկուն մօտ գործի մտնել: Անիկա տունը նստաւ:

Իր մայրը ու հայրը քիչ մնաց կաթուածահար ըլլային:

Այդ գողութեան լուրը սկսած էր շրջիլ նաեւ Բերայի հայ տուներուն մէջ: Ախորժանքով կը պատմէին դէպքը ու փարիսեցիներու նման կը դատապարտէին Գրիգորի գողութիւնը: Բամբասող լեզուներուն վրայ անոյշ քսուած էր:

Տիկ. Նուարդ կ'ամչնար ծանօթի մը երեսը նայելու: Ընկճուած վիճակով մեղմ բարեւ մը հազիւ կուտար իր բարեկամուհիներուն: Չար լեզուները չխնայեցին նաեւ Գրիգորի ծնողքին.

. Թող լաւ կրթէին իրենց զաւակը:

Հռովմէականի եւ Լուսաւորչականի հարց ալ ծագեցաւ:

- Եթէ մաքուր կաթոլիկ մնացած ըլլար, այսանկ չէր ըլլար...

Ու դէպքին մանրամասնութիւնը անգամ հասան տղոց ականջը:

Դպրոցին մէջ կը խօսէին՝ Նուպարին նայելով:

Օր մը Նուպար տղայ մը ապտակեց անոր ըրած մէկ ակնարկութեանը համար:

Տնօրէնութիւնը զբաղեցաւ այս խնդրով ու լաւ ծեծ մը կերաւ հէք Նուպարիկը:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դպրոցական արձակուրդէն քիչ վերջը տիկին Նուարդ դէպի Ալէմ Տաղի իր ուխտագնացութեան համար սկսաւ պատրաստութիւններ տեսնել: Գրիգոր որ անգործ էր տունը պիտի մնար:

Անտոն Համբաւեան փափաքեցաւ, որ Գրիգոր ալ իր մօրը հետ միասին ճամբորդէ: Հակառակ իր անձուկ կացութեան, ծախս մը կ'աւելցնէր, որովհետեւ կը փափաքէր որ իր զաւակը մեն մինակ տունը չմնայ, անախորժ դրութեան մը մէջ: Կ'ուզէր նաեւ որ քիչ մը օդափոխութիւն ալ Գրիգորը ընէ, միեւնոյն ժամանակ քիչ մը բացակայի քաղաքէն, հեռու ըլլալու համար բոլոր բամբասանքներէն:

Տիկ. Նուարդ համաձայնեցաւ իր ամուսնոյն:

(Շար. 72)

(Շար. Ա. էջէն)

ԼԻՏՈՒԱՆԻՈՅ նախագահ ընտրուած է Վալդաս Ադամկուս ձայներու 52,40%ով, Բ. շրջանին (Յունիս 27)։ Պետութեան ղեկավար էր 1998էն 2003, նախկին ամերիկացի քաղաքացի, պարտուած էր 2003 Յունուարին Ռոնալդաս Պաքսասի կողմէ, բայց այս վերջինը Խորհրդարանին կողմէ Ապրիլ 6ին պաշտօնանկ եղած էր կաշառակերութեան համար։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը Մ. Սահակաշվիլի ՕԹԱՆ-ի Պոլսոյ վեհաժողովին տեսակցութիւն ունենալով Թուրքիոյ նախագահ Ա.-Ն. Սեզէրի հետ, փափաք յայտնած է որ երկու երկիրները թափանցիկ սահման մը ունենան։ Ատոր որպէս օրինակ տուած է Ֆրանսայի ու Զուիցերիոյ սահմանը։ Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի Օգոստոս 11ին Թիֆլիս այցին այս նիւթը տեղ պիտի գտնէ հանդիպումներու օրակարգին վրայ։

ՄՈՆԱՔՕ ի մօտոյ Եւրոպայի Խորհուրդի 46րդ անդամը պիտի դառնայ հինգ տարի սպասելէ ետք։ Եւրոպայի Խորհուրդը հիմնուած է 1949ին եւ իշխանապետութիւնը Յունիս 24ին վերջնական հաւանութեան արժանացած է։ Յունիս 22ին ստորագրուած համաձայնութեամբ, Մոնաքոյի քաղաքացիները այլեւս կրնան բարձրաստիճան բոլոր պաշտօններու յաւակնիլ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ծանօթ դէմքերէն Մարսէլ Ժիւլիան մեռած է 82 տարեկանին, նախագահած էր Անթէն 2 հեռատեսիլի ազգային ընկերութեան 1975ին։ Եղած է նաեւ գրագէտ, հրատարակիչ, արտադրիչ։ Հեռատեսիլի ուրիշ դէմք մըն ալ՝ Ժորժ տը Գօն մեռած է 85 տարեկանին։ Հին դէմք մը, որ լաւագոյն լրագրողներէն էր, բայց նաեւ աշխատած է այլ մարզերու մէջ։

ՍՄԻՔ-Ը (նուազագոյն աշխատավարձք) 5,8%ի յաւելում կը կրէ Յուլիս Մէկէն, հասնելով ամսական 1153 Եւրոյի։

ԹԷՆԻՍ

Ուիմպըլտընի կիներու ութերորդ աւարտականին Սփրէմ (Խրուաթիա) յաղթած է Մալեւայի 6-4, 6-4։

GALERIE FRAMOND
3 rue des Saints-Pères 75006 Paris

EXPOSITION

ROGER DE CONINCK

«1926 - 2002»
HOMMAGE RETROSPECTIF

Jusqu'au 13 juillet
Tous les jours ouvrables
de 10 heures à 18 heures 30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները..

Պ. Միհրան Էլմայեան 50 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թաթիկեան 25, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գավաֆեան 50, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 100, Տիկին Սրբուհի Կէօվճեան 30, Տէր եւ Տիկին Ժագլին Փանարօթօ 100, Տէր եւ Տիկին Էտուար Տէր Յակոբեան 30, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Կիւմիւշեար 30, Տէր եւ Տիկին Հերման Նէվրուզ 50, Օր. Գոհարիկ Գէորգեան 40, Տիկին Նելլի Մխիթարեան 40, Տիկին Եպրաքսի Զագմագեան 15, Մեղրուպլեան ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գառմոն 30, Տիկին Նուարդ Ոսմանեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տէվէրմէլ 30, Տէր եւ Տիկին Ժան Խախամեան 70, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Արոյեան 30, Տիկին Շուշան Մամիկոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Անրի Քանճեան 150, Տիկին Անի Թաշճեան 300, Տիկին Լիլիան Շիւքիւրեան 100, Տէր եւ Տիկին Այպէր Փանոսեան 20, Պ. Ռոժէ Պարսամեան 100, Պ. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 60, Տիկին Սվեթլանա Իշլէմէճեան 20, Պ. Ժան Թորոսեան 30, Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 20, Տէր եւ Տիկին Կ. Հաշմինեան 15, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մարտիրոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Օ. Օհաննէսեան 20, Օր. Անի-Ռոզ Գանճեան 200, Տէր եւ Տիկին Վահան Գրիգորեան 30, Տիկին Մարի-Ժաննի Թասումեան 30, Տիկին Մարի Սամթճեան 30, Տիկին Սիլվա Սերոբեան 75, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Նազգաշեան 45։

(Վերջ)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովը, իր հերթական նիստին՝ գումարուած 2 Մարտ 2004ին՝

Նկատի ունենալով՝ որ Ժողովիս պաշտօնավարութեան քառամեայ շրջանը իր լրումին կը հասնէր, որոշեց՝

Համապատասխան Կրօնական Ընկերակցութեանս Կանոնագրի տրամադրութիւններուն՝ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ նոր ԺՈՂՈՎին անդամներուն ընտրութիւնը կատարել՝

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ,
24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2004ին։

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

***

COMMUNIQUE

L'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne, dont le mandat de quatre ans arrive prochainement à son terme, a décidé, au cours de sa réunion du mardi 2 mars 2004, de faire procéder à son renouvellement, conformément à ses Statuts.

Dans ce but, elle a fixé la date de la prochaine élection au :

DIMANCHE
24 OCTOBRE 2004

LE BUREAU
DE L'ASSEMBLEE DES DELEGUES

le 24 juin

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

	€	
Մահազդ	140	(167,44)
Հոգեհանգիստ	125	(149,50)
Շնորհակալիք	125	(149,50)
Հարսնիք–Նշանտուք	125	(149,50)
Ծնունդ	125	(149,50)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Արնուվիլ - Սարսէլ - Կոնէս եւ Վիլիէ-լը-Պէլի «Աստղիկ» մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսին

Ուրբաթ, Յուլիս 2, ժամը 20.30ին
Արնուվիլի «Շարլ Ազնաւուր» սրահը
- Ռիւ Ժան Ժօրէս -

Թատրոն
Պար
Երգ
Արտասանութիւն

***

JOURNÉE DE DÉTENTE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une journée détente au bord de l'Oise le **Dimanche 11 juillet.**

Venez découvrir les sites de l'ILE-ADAM et du LAC D'ENGHIEN.

Déjeuner festif au bord de l'Oise.

Départ de la M.C.A., 45 rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux à 9h15. Arrêt devant l'Eglise arménienne, 6 ave. Bourgain à 9h30.

Inscriptions **jusqu'au 5 juillet** auprès de :

— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Annick : 01. 47. 36. 18. 09
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

***

La Section «Lola Sassouni»
de Marseille
organise du 9 au 23 septembre

un voyage en Arménie

— Hôtel. Tourisme en car air conditionné.

Etchmiadzine, Gumri, Ani, Khor Virab, Noravank, Haghbad, Alaverdi, Gueghart, Garni, Datev, Goris, Sardarabad, etc...

— Restaurant tous les soirs et pique-niques assurés.

— 3 jours au Karabagh chez l'habitant ou hôtel (+ 30 Euros).

Départ de Marseille
Prix : 1595 Euros par personne
tout compris, visa inclus
hors assurance.

Réservations :
- Jeanine : 04. 94. 32. 11. 87
- Marie : 04. 91. 36. 14. 05
- Lina (le soir) : 04. 91. 89. 22. 18

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son Centre de vacances de Bellefontaine

Du 30 juillet au 16 août
1 ANIMATEUR (garçon)

Ecrire à :
C. B. A. F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris
ou
e-mail : cbaf@wanadoo.fr

DEUX VOYAGES EN ARMÉNIE

(OECUMENIQUES, CULTURELS, HUMANITAIRES)

12 AU 26 AOUT : VOYAGE POUR JEUNES (18 à 30 ans)
prix : 840 euros

25 OCTOBRE AU 1er NOVEMBRE : (Tous âges)
prix : 1100 euros

Accompagnateur : Pasteur SAMUEL SAHAGIAN

organisés par **Solidarité Protestante France-Arménie**

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :

SPFA : 1, rue Cabanis, 75014 Paris (Tél. : 01 47 35 30 23)

(Extension possible au Karabagh du 1er au 3 novembre)

(Programme détaillé sur demande)

FRA ZAVARIAN des HAUTS-DE-SEINE — NOR SEROUND — CROIX BLEUE, section de CHAVILLE

DIMANCHE 4 JUILLET

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

PARC BON REPOS
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

à 11 heures en l'Eglise arménienne de Chaville
MESSE DE REQUIEM
à la mémoire du prince Arghoutian
à 13 heures, recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
au Cimetière de Chaville

Puis jusqu'à tard dans la soirée au Parc Bon Repos

— Buffet, grillades, tournois
— Stands de présentation du Nor Séround, du CDCA
— Stands d'animation pour les enfants

Croix Bleue des Arméniens de France

SÉJOUR DU MOIS D'AOUT 2004

Bellefontaine (Jura)

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour à BELLEFONTAINE (Jura).

— Dates : du 30 juillet au 16 août

— Ages : enfants nés entre le 1er ianvier 1990 et le 31 décembre 1997.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue 75009 PARIS — Tél. : 01. 53. 34. 18. 18

Date limite pour les inscriptions : 30 juin